This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

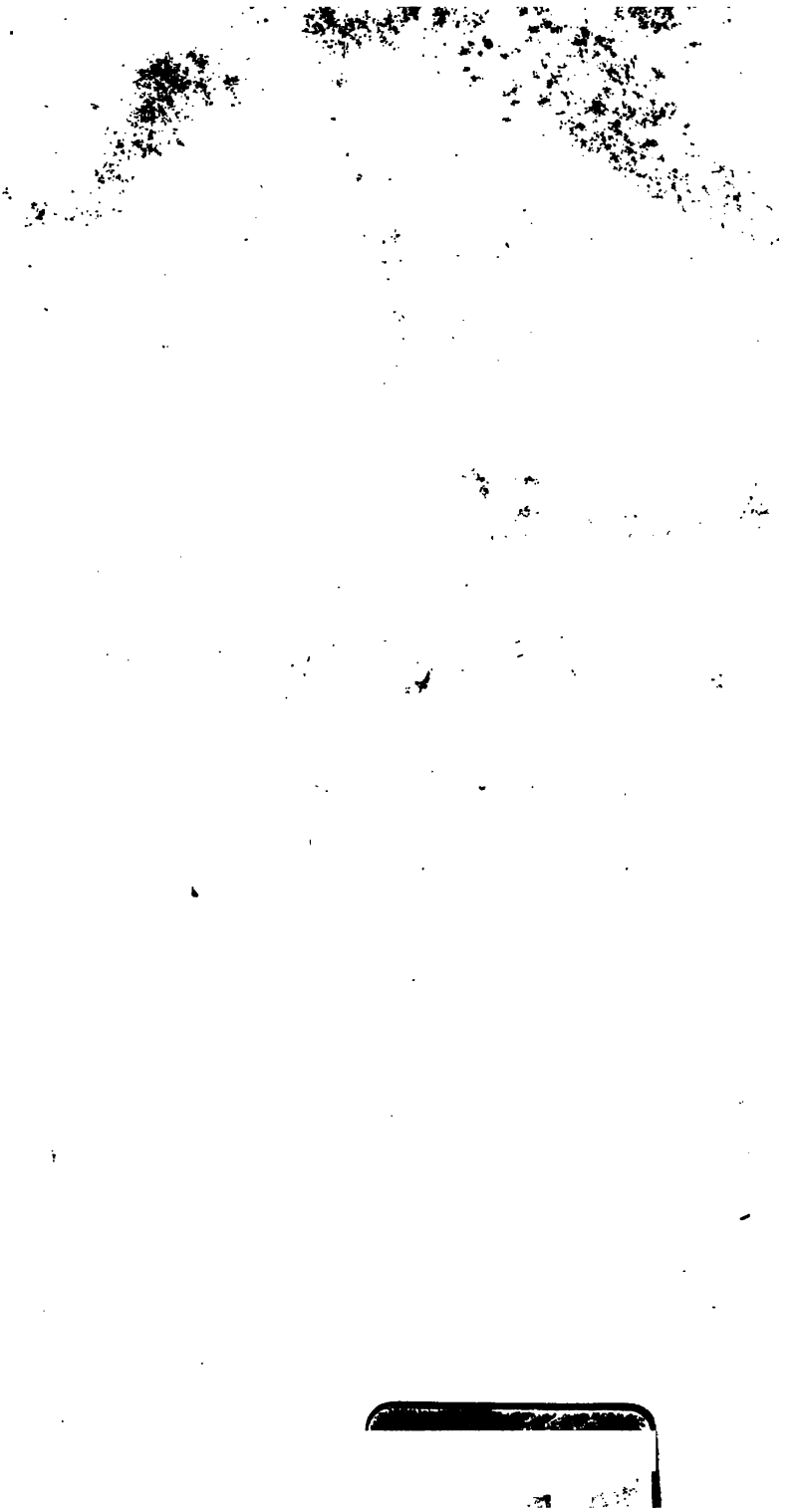

SPIEGEL HISTORIAEL

OF

RIJMKRONIJK

VAN

JACOB VAN MAERLANT.

SPIEGEL HISTORIAEL

OF

RIJMKRONIJK

VAN

JACOB VAN MAERLANT

MET

AANTEEKENINGEN.

DOOR

Mr. JACOB ARNOUT CLIGNETT

EN

Mr. JAN STEENWINKEL

Leden van de Maatſchappy der Nederl. Letterk. te Leyden.

Eerſte Deel.

TE LEYDEN

BY FRANS DE DOES

MDCCLXXXIV.

285. m. 15.

Enimuero est haec ſaeculi noſtri labes, vt pleraque, quae a maioribus noſtris ſcripta ſunt, faſtidiant poſteri, iisque exterorum libros praeferant, quamuis nec rerum verbate, nec natiua verborum elegantia, cum illis comparandos.

HEINECCIVS *Elem. Iur. Germ. in Praefat.* Tom. II. p. 5.

BERICHT

VAN DEN

BOEKHANDELAAR,

by de uitgave van het Eerſte Deel van den

SPIEGEL HISTORIAEL

VAN

JACOB VAN MAERLANT.

Zoo dra ik voorgenomen had, den Spiegel Hiſtoriael *van* JACOB VAN MAERLANT *uit te geven, ſtond ik langen tijd in twyfel, om dit Werk by, dan buiten Inteekening te doen drukken, en had wel haast, op aanrading van des Kundigen, het* I. *Deel buiten Inteekening uitgegeven, om reden dit Werk geheel en al onbekend was, en dan eene Inteekening by de uitgave van het* II. *Deel geopend; doch, om reden dit Werk tot eene aanmerkelyke grootte zoude uitloopen, en daar door eene onderneming was, welke, zonder een genoegzaam aantal Liefhebbers, die zich genegen toonden dit Werk te willen bezitten, niet wel was ter uitvoer te brengen,*

 ben

ben ik te raden geworden, het Werk echter, vooraf met het zelve, een aanvang te maken, by Inteekening aan te bieden; En het heeft my mogen gelukken, zoodanig een aantal Inteekenaren te bekomen, dat ik veilig ondernemen konde dit Werk te drukken; doch, niet tegenstaande dit aantal der Inteekenaren, heeft het ook niet ontbroken aan zulken, welke weigerden zich voor één of meer Exemplaren van dit Werk, by de uitgave van het zelve, te verbinden, gedeeltelijk door dien men thands veelal met Inteekeningen misleid wordt, gedeeltelijk ook, byzonder met opzicht tot dit Werk, uit vreeze dat men ter kwader trouwe te werk ging, en de wereld een onecht en valschlijk verdicht Stuk, onder den naam van het Werk van een der oudste Neêrlandsche Dichters wilde opdringen, het welk zoo verre gegaan is, dat men zelf zich ten huize van den Bezitter van het origineel *Handschrift vervoegd heeft, om van de echt- of onechtheid van het Stuk overtuigd te worden; eene handelwyze, welke ik wel niet geheel mispryzen kan, daar het niet zonder voorbeeld is, dat diergelyke ontrouwigheden meermalen hebben plaats gehad; deze wantrouwigheid had echter ten gevolge, dat eenige Kunstminnaren op dien tijd myne uitgave van dit Werk met hunne Inteekening niet hebben kunnen vereeren. Het is dierhalven*

om

om deze reden, dat ik goedgevonden heb de Inteekening op dit Werk nog tot den laatſten February 1784. open te houden, om, daar thands het I. Deel het licht ziet, aan allen, by welke wy verdacht gehouden wierden, hier in niet ter goeder trouwe te werk te gaan, overtuigende blyken van de echtheid van dit Stuk te doen erlangen, en dus aan hun gelegenheid te geven van dit Werk tegen dien prijs, welke voor de Inteekenaren bepaald is, te kunnen bekomen; wanneer wy, by de uitgave van het II. *Deel, de Lijst der H. H. Inteekenaren zullen plaatſen, het welk wy thands, om niet genoodzaakt te zijn dezelve andermaal te doen drukken, hebben nagelaten.*

De hooger prijs, dan by mijn Bericht van Inteekening bepaald was, op welken dit Deel den Inteekenaren zal komen te ſtaan, is gedeeltelijk veroorzaakt, door dien het zelve buiten myne gedachten is uitgeloopen, gedeeltelijk, zoo om de buitengewoone onkosten, welke ter uitgave van dit Werk vereischt wierden, als uit hoofde eeniger veranderingen, welke in de uitgave van het Werk hebben plaats gehad; doch echter niet, dan op verzoek van eenige Liefhebbers; als, onder anderen, de afbeelding van den Dichter MAERLANT, *welke by dit Deel gevoegd is.*

Eene nette afteekening van het eerſte blad van het origineel Handſchrift, tot welker uitgave wy ook aanzoek gehad hebben, is thands te rugge gehouden, om dit Deel daar door niet tot eenen onmatigen prijs te doen ryzen. Zoo wy echter niet door een of andere tusſchenkomende beletſelen verhinderd worden, zullen wy deze afteekening by het II. *Deel in het Licht geven.*

Leyden den 30. November
1783.

F. DE DOES.

VOORREDE.

De Rijmkronijk, welke wy thands den letterminnaren aanbieden, is, gelijk ieder begrijpt, van eene tweeledige nuttigheid; voor eerst heeft zy hare verdienſten, ten opzichte van het geſchiedkundige, daar in vervat; ten anderen is het een werk voor onze Nederduitſche Taalkunde van het grootſte aanbelang, en voor alle ware beminnaars dezer Wetenſchap niet te ontbeeren. Wat het eerſte aangaat, dit werk bevat een geſchiedverhaal van alle, zoo wel merkwaardige gebeurtenisſen, als zulke, welke van minder aangelegenheid zijn. Doch, daar zedert den tijd, dat deze Rijmkronijk is opgeſteld, mannen van verdienſte in ons Vaderland, in eene meer beſchaafde eeuw, dan die, waar in onze Dichter leefde, den zelfden taak hebben by de hand gevat, en met allen roem voltooid, zal ons werk, uit dit oogpunt beſchouwd, thands zeekerlijk van minder aanbelang zijn; maar men zoude, naar onze gedachten, geheel mistaſten, indien men hier uit wilde beweeren, dat deze Rijmkronijk, als een Hiſtoriesch

werk beſchouwd, daar om van geene de minſte nuttigheid was; want voor eerst verſchillen laatere Schryvers zomtijds in het verhalen der geſchiedenisſen, of uit ſtaatkunde, of uit onkunde, of andere dergelyke oorzaken, in welke gevallen de oudſte Schryvers, die de geſchiedenisſen met alle eenvoudigheid te boek geſteld hebben, in weerwil van alle laatere, welke dezelfde geſchiedverhalen, met meer verhevenheid van ſtijl en hoogdravender uitdrukkingen, ons hebben nagelaten, van de grootſte nuttigheid zijn.

Ten anderen vindt men by vele oude Schryvers, verſcheiden geſchiedenisſen, die te vergeefs by laatere gezogt worden, daar de oudſte Schryvers, veel al boeken gebruikt hebben, welke tot onzen tijd niet zijn overgebleven, en dit vinden wy, met opzicht tot het werk, welks berijmde vertaling wy thands in het licht geven, by MORHOF (*) aangeteekend.

Be-

(*) *Polyhiſt. Litter.* Tom. I. Lib. I. Cap. XXI. §. 22. STRUVIUS *Biblioth. Hiſtor.* uitgegeven door *Meuſelius*, Vol. I. Par. I. pag. 82. zegt van dit *Speculum Hiſtoriale*: *Digniſſimum quod in uſus criticos verta-*

Beſchouwt men nu aan den anderen kant ons werk met een taalkundig oog, het is ten dezen opzichte van eene uitgebreide nuttigheid, wy zullen ons niet wederom byzonder inlaten, om breedvoerig aantetoonen, dat de kennis der oude Nederduitſche Tale, het eenig hulpmiddel is, om goed en zuiver Nederduitsch te leeren; dit ſtuk hebben wy reeds behandeld in onze *Inleiding voor de Taelkund. Mengel.* bl. 3. en volgg. Het zal thands meer aan ons oogmerk voldoen, aantetoonen, dat deze Rijmkronijk met recht zoodanig een hulpmiddel, om goed en zuiver Neêrduitsch te leeren, genoemd kan worden; en dit blijkt allerduidelijkst, dewijl het een werk is, opgeſteld door den beroemſten onzer oude Dichteren, in eenen tijd in welken nog geene verbastering in de regelen onzer tale was ingeſlopen, uitgegeven naar een *Handſchrift*, het welke alle teekenen van echtheid en oudheid draagt, handelende over vele en onderſcheiden zaken, en vervattende dierhalven vele ver-

tatur, quippe quod multa ex ſcriptoribus deperditis et ineditis comprehendat.

verouderde woorden van allerly aart; ja zelf zulke die men by Schryvers van dien zelfden tijd te vergeefs zoekt. Het komt ons dierhalven voor, dat men om eene grondige kennis onzer moedertaal, alleen uit de ſchriften der ouden te erlangen, geen beter werk, dan even dit, zoude kunnen wenſchen.

Het mangelde onzen Landgenooten, in het algemeen, aan werken van dezen aart; want, behalven de voortreffelyke uitgave van den *Rijmkronijk* van *Melis Stoke* door *B. Huydecoper*, hebben wy geen een werk van eenigen onzer oudſte Schryvers, het welk goed en onvervalscht door den druk algemeen gemaakt is; wy grypen dus hier de gelegenheid aan, om dit gebrek eenigermate te vergoeden, en onzen Landgenooten de zuivere taal, ſtijl en denkwyze hunner eerſte Schryvers te leeren kennen, waar in wy het voorbeeld van andere Natiën volgen, die om dezelfde reden, om welke wy deze Rijmkronijk in het licht geven, de werken hunner oude Schryvers door den druk algemeen gemaakt hebben. Hoe vele werken van dezen aart heeft men in Duitſchland

en Vrankrijk niet in het licht zien komen? waar-tegen tot heden toe den Nederlanderen niet een werk hunner oude Schryvers geſchonken is, met oogmerk om hun daar uit de taal, ſtijl en denkwyzen hunner Voorouderen te leeren kennen, het welk noch des te meer te verwonderen is, daar het ons, zoo min als andere Natiën, aan werken onzer oude Schryvers ontbreekt. Neen, er zijn verſcheiden werken van dien aart overgebleven, en thands nog voor handen; doch het zijn alle, Handſchriften, welke in de Boekeryen als zeldzaamheden bewaard worden, en byna voor niemand zichtbaar zijn.

Men werpe ons niet tegen, dat het gemis van zoodanige boeken, als onze Rijmkronijk, onzen Landgenooten niet duur te ſtaan komt, uit oorzaak dat dezelve niet anders dan onverſtaanbare rabbeltaal behelzen, en die lompe en ruwe taal thands, om de meerder juistheid der denkbeelden in deze beſchaafde tyden, of in het geheel niet, of ten minſten met geen vermaak kan gelezen worden.

Zy, die dezen waan voeden, dwalen uit di-pe-

onkunde, niet begrypende, dat het meer beſchaafde, dat thands in onze uitdrukkingen gevonden wordt, voorbrengſels zijn van later uitgedachten, en onzen voorouderen onbekende regelen; eene naauwkeurigheid, dierhalven, welke by de Ouden niet gevorderd wordt, en welker ſchriften buiten dezelve volkomen goed zijn.

Het zijn dierhalven onkundige bedillers, die de werken onzer oude Dichters verachten, en veel al uit oorzaak, dat zy dezelve op de meeſte plaatzen niet meer verſtaan, daar hun de kracht en beteekenis van vele woorden geheel onbekend is. Dat deze de reden der minachting van de werken der Ouden is, toont GELLERT (*); Endlich muſs man auch bedenken, daſs wir die eigentliche Bedeutung, den Nachdruck und die Kraft vieler alter Wörter nicht genug verſtehen; daſs vielen von ſolchen Wörtern, wenn ſie auch heut zu Tage noch gebräuchlich ſind, doch entweder mehr oder weniger zu bedeuten angefangen haben, und das alſo oft eine alte Stelle, die uns matt und unkräftig, oder ſonſt

(*) Nachricht von alten Deutſchen Fabeln S. 229.

ſonſt nicht zulänglich ausgedrücke zu ſeyn ſcheint, dennoch kraftig, poetiſch und richtig gegeven ſeyn kann.

De reden, waarom zulke werken den meeſten onzer Landgenooten niet behagen, is dierhalven niet gelegen in het werk zelve, maar by den lezer, die zyne eigen verouderde moedertaal niet meer verſtaat; verſtont hy die, dan zoude hy zulke werken met hetzelfde vermaak, als de hedendaagſche Franſchen hunnen *Roman de la Roſe*, lezen kunnen: *ce livre* (zegt de Schryver der voorrede voor het genoemde werk) *l'oracle de nos peres, est encore aujourd'hui gouté par le gens d'eſprit, qui ont le tems de le lire & la facilité de l'entendre.* (*) Het is echter eene waarheid, dat het Fransch van *Guillaume de Lorris* en *Jean de Meun* niet minder met de hedendaagſche Franſche taal verſchilt, dan de taal van *Jacob van Maerlant* en zyne tijdgenooten met ons tegenwoordig Nederduitsch. Wy beklagen hen, die in zoo eene diepe onkunde bedolven liggen, welke hun berooft van het vermaak om de nagelaten ſchriften hunner eigen vooroude-

ren

(*) Pag. 6.

ren te kunnen lezen, en de beteekenisſen, welke zy aan hunne woorden gegeven hebben, te kennen. Het zou te veel gezegt zijn, indien men meende, dat alle onze hedendaagſche Dichters den voorrang boven onze ouden verdienden, men vindt doch by de laatſte dikwils eene onopgeſierde bevalligheid, levendige en juiste gedachten, daar men thands van vele onzer Landgenooten, welke zich den naam van Dichter niet gerne betwist zagen, werken ziet te voorſchijn komen, waar in noch teekenen van vindingskracht, noch van gezond verſtand, doorſtralen; zoo dat men met GELLERT zeggen mach: Ich glaube / daſs der Leſer das alte — lieber zehnmal leſen wird / als das neue undeutſche Deutſche einmal. Dort höret man / ungeachtet der rauhen Sprache / doch einen Dichter reden / hier aber / ungeachtet des Sylbenmaſses / nur einen Reimer.

Wy zullen by dit punt niet langer ſtil ſtaan. Ieder, die voor eenige overtuiging vatbaar is, ziet reeds het nut, dat, in meer dan een opzicht, uit

(*) Op *de aangetog. Plaats.* S. 234.

uit de werken onzer oude Schryvers nog heden ten dage te halen is.

Wy gaan over om den Lezer met een woord onder het oog te brengen, wat ons eigenlijk aanleiding tot de uitgave van dit werk gegeven heeft.

Reeds een' geruimen tijd geleden ons op de beoeffening onzer verouderde moedertaal meer en meer toeleggende, en ten dien einde dezen en genen ouden Schryver met aandacht lezende, bevonden wy dat de *Spiegel Hiſtoriael* van *Lodewijk van Veldhem*, een werk dat genoegzaam gelijktydig met de *Rijmkronijk* van *Melis Stoke*, en de werken van *Maerlant*, geſchreven is; echter, ten opzichte van taal en ſpelling, met de gemelde werken veel verſchilde, veroorzaakt, door dien dit werk niet naauwkeurig was uitgegeven. Wy ondervonden dus het gebrekkige, ten opzichte van taal en ſpelling, in deze Rijmkronijk alom ingeſloopen, en zagen, dat het werk hier om voor het algemeen van minder nuttigheid was; maar wy moesten, tot ons leedwezen, het hier by laten berusten, om dat wy geen Handſchrift van dezen *Spiegel Hiſtoriael*, het eenig middel echter om een

verbeterde uitgave te vervaardigen, wiſten machtig te worden, daar wy aan den eenen kant ontwaar wierden, dat er, voor zoo veel *Le Long* had kunnen ontdekken, niet meer dan een Handſchrift van dezen *Spiegel* voor handen was (*). Waar by aan den anderen kant nog kwam, dat ons onbewust was onder wien het Handſchrift, door *Le Long* gebruikt, thands berustte: het ſcheen ons dus byna onmogelijk een oud Handſchrift van *Velthems* Rijmkronijk te bekomen. Nimmer hadden wy echter ons kunnen verbeelden, dat dit Handſchrift op 's Lands Bockery alhier bewaard wierd, dat wy by gelegenheid van het nazien eener geſchreven lijst der Handſchriften ontwaar wierden. Zoo dra wy dit Handſchrift tot ons groot genoegen ontdekt hadden, maakten wy terſtond ons werk om van het zelve het nodig gebruik te kunnen maken, het welk ons door hun Edele Groot Achtbaren de Heeren Curatoren van 's Lands Hogeſchool alhier, volgends hunne loffelyke gewoonte om den bloei

(*) Zie LE LONG Voorr. voor VELTHEM *Spiegel Hiſtor.* bl. 3.

bloei van nuttige Wetenſchappen gedurig te helpen bevorderen, goedgunſtig wierd toegeſtaan; voor welk gunstbewijs wy Hun Ed. Gr. Achtbaren hier onze oprechte dankbaarheid betuigen.

Naauwlijks hadden wy dit Handſchrift bekomen, en beſloten eene verbeterde uitgave van dit werk het licht te doen zien, of wy vonden op eene naamlijst van Boeken, welke in Gend verkocht zouden worden, een oud Handſchrift op perkament, dat ten tytel voerde *Spiegel Hiſtoriael* of *Rijmkronijk*. Hier op maakte de eerstgenoemde Uitgever terſtond zijn werk, om dit Handſchrift door inkoop machtig te worden, het welke hem gelukte, en het zelve thands in eigendom bezit.

Intuſschen waren wy beide begeerig te weten, wat dit Handſchrift eigenlijk behelsde, onzeker zijnde, of het een afſchrift van den *Spiegel Hiſtoriael* van *Lodewijk van Velthem* ware, dan wel van de vier eerſte gedeeltens van den *Spiegel Hiſtoriael* waar van LE LONG gewaagt dat dezelve naar het Latijnſche *Speculum Hiſtoriale* van *Vincentius*, mede in het Nederduitsch vertaald, waren. het welk hy buiten twyfel heeft overgenomen uit de *Prologhe*

voor

voor de vertaling in onrijm van het *Speculum Hiſtoriale* van *Vincentius*, daar vindt men f. 4. b. *Eñ deſe Hiſtorien vanden Spiegel Hiſtoriael ſtaen hier proſelijc wten latine overgeſet, die te voren —— in rijme gheſtelt waren.* (*) Wanneer men eindelijk het handſchrift zelve machtig wierd, is by naauwkeurig onderzoek gebleken, dat het niet de *Spiegel Hiſtoriael* van *Lodewijk van Velthem* behelsde; maar dat het een Handſchrift der Nederduitſche berijmde vertalinge van het *Speculum Hiſtoriale* van broeder *Vincentius* was, en wel eene berijmde vertaling door den vader der oude Nederduitſche Dichters, door JACOB VAN MAERLANT zelven.

Eer wy van dit rijmwerk iets verder gewagen, zal het, naar onze gedachten, niet ondienſtig zijn, van dezen VINCENTIUS en deszelfs *Speculum Hiſtoriale* voor af het een en ander te melden.

Deze VINCENTIUS, van afkomst een Burgundiër, en daarom ook wel eens genoemd *Vincentius Bur-*

(*) Deze vertaling in onrijm is gedrukt in Antwerpen by *Claes de Graue* in het jaar 1515. in folio. Zie Catal. van *Le Long* bl. 14. N°. 125.

Burgundus (*); meer echter bekend onder den naam van *Vincentius Bellovacenſis*, naar de plaats, waar hy zich het meest heeft opgehouden, te weten te *Beauvais* in Vrankrijk. Hy was, zoo zommige meenen (†), aldaar Biſchop; anderen ſpreken dit tegen, en beweeren, dat hy ſlegts Dominicaner Monik geweest is (§).

Het komt ons ook waarſchijnlyker voor, dat *Vincentius* Monik en geen Biſchop geweest is; dewijl *Maerlant* in zyne Nederduitſche berijmde vertaling, meer dan eens van dezen *Vincentius* gewag makende, zyne bediening uitdruklijk meldt, onder anderen in de *Prologhe*, daar hy door onzen Dichter genoemd wordt een *Jacopijn*, een *Predicare:*

Njemen én wane, no en peinſe,
Dat ic dit in boerden veinſe;
Maer biden Coninc Loduwike,
Die Coninc was in Vrancrike,

Eñ

(*) BEUCHEM *Incun. Typograph.* p. 143.

(†) BEUCHEM en MORHOF op de *aangetog. plaatzen.*

(§) STRUVIUS *Biblioth. Hiſtor.* p. 82. in de uitgave van *Meuſelius: Vincentius non Epiſcopus; ſed* MONACHUS *Bellovacenſis, ordinis Dominicani.*

Eñ voer Thinius ſtaerf int here,
Bi ſinen wille, bi ſinen ghere
Verſaemde dit wt vele boeken,
Diemen verre dede ſouken,
Een Jacopijn, *een* Predicare.

En eenige regels verder:

Alſo alſe broeder Vincent,
Tote Beauays int couent,
Verſaemde, die Predicare.

Deze plaatzen toonen ten duidelijkſten aan, dat *Vincentius* by *Maerlant* alleen bekend geweest is voor Jacobiner Monik, of Predikheer, dat het het zelfde is met Dominicaner Monik, dus alleen genoemd naar den Inſteller *Dominicus*. Had *Vincentius* eene hoger en aanzienlyker ambt bekleedt, *Maerlant* zou, buiten twyfel, van hetzelve gewag gemaakt hebben; het is dierhalven hier uit waarſchijnlijk, dat hy geene hoger bediening gehad heeft, dan die, van welke onze Dichter hier melding maakt.

Wy vinden by *Maerlant* nog een nader bewijs

voor

voor ons gevoelen. Op het einde van de eerſte *Paertie* van den *Spieg. Hiſtor.* leest men:

—— Hier ſal enden aldat were
Dat verſaemde Vincent, diz clerc
Van Beauvays die Predicare
Die wijs was eñ ſere mare.

Hier zegt *Maerlant*, dat *Vincentius Klerk* geweest is, dat in het algemeen beteekent iemand die eene kerkelyke bediening waarneemt; met één woord, een *geſcheren*. Het kruinſcheren was alles, wat er, om Klerk te worden, vereischt wierd, gelijk HUYDECOPER in zyne *breed. aanteek.* op *Melis Stoke* (*) ons leert.

Doch deze algemeene beteekenis van *Klerk* is niet voldoende; wy moeten hier door *Klerk* verſtaan eenen *Monik*, en verſchillen dus, ten dezen opzichte, van het gevoelen van den Hr. *Huydecoper*, die van gedachten is, dat *Klerk* nimmer van eenen *Monik* gebruikt wordt, en dat hy, die *Klerk* genoemd wordt, volſtrekt geen *Monik* zijn kan.

La-

(*) X. B. vs. 1058. III. Deel, bl. 447.

Laten wy het een en ander nader onderzoeken. Voor eerst moet men hier wel in het oog houden, dat de naam van *Klerk* of *Clericus* in zoo vele verſchillende beteekenisſen gebruikt wordt (*), dat men by mogelijkheid uit eene enkele plaats geen zeker bewijs kan opmaken. Ten anderen, wat aangaat de bewyzen door *Huydecoper* bygebracht; dat daar wel geſproken wordt van *Klerken* die *Moniken* wilden worden, en van *Klerken* die zich valschlijk voor *Moniken* uitgaven; maar wat bewijst dit voor het gevoelen van *Huydecoper*? in de daad niets, ten minſten niet het welk hier bewezen moest worden, dat namelijk *Klerken* nooit *Moniken* genoemd wierden. Wy merken hier dus met den Heer WAGENAAR (†) aan, dat, ja de meeſte *Moniken* wel *Leken* waren, maar dat men er echter vond, welke, tot Prieſters gewijd zijnde, den naam van *Klerken* konden dragen; en het dus niet onbeſtaanbaar

(*) DU CANGE *Gloſſ. ad Scriptor. mediae et infimi. Lat.* v. *Clerici.*

(†) In zijn *bericht wegens de Rijmkronijk van* MELIS STOKE *door* HUYDECOPER, in de Hedend. Vaderlandſ. Letteroeff. II. Deel.

baar is, te gelijk *Monik* en *Klerk* te zijn; maar het is niet noodig, dat men zich hier mede vergenoege, daar het overtuigend te bewyzen is, dat de benaming van *Klerk* voor eigenlijk gezegde *Moniken* genomen wordt. Met zoo veel woorden vindt men dit by DU CANGE (*). CLERICORUM *nomine* (zegt hy) *intelliguntur etiam interdum* MONACHI. Op eene andere plaats (†): MONACHOS CLERICORUM *nomine interdum apud veteres designatos fuisse probat praeceptum Caroli C.* an 873. apud Marten. Tom. I. Ampliss. Collect. Col. 197. Hier van is het dat men by den Monik ABBO *Serm.* 5. leest van Kloosters die door de Klerken verlaten wierden: *vidimus* (zegt hy) *Monasteria a* CLERICIS *derelicta. Klerken* waren echter geen inwooners der Kloosters, maar wel de *Moniken*; dus beteekent *Klerk* hier zeker *Monik*. Zoo ook by ODERICUS VITALIS Lib. VIII. Welke zekere *Moniken* dus sprekende invoert: NOS *autem et ordine et officio* CLERICI *sumus, et* CLERICALE *servi-*

(*) *In Glosf. ad Scriptor. Mediae et infim. Lat. l. c.*
(†) *Glosf.* Tom. IV. *v.* MONACHI.

vitium ſuum Pontifici, qui penetravit coelos offerrimus. Zie ook het Capitul. Aquisgran. A. 789. Cap. 78. (*) *Klerk* en *Monik* worden verwisſeld by MAERLANT *S. H.* III. VI. L. daar hy van Paus Gregorius, bygenaamd den Grooten, het volgende verhaalt:

Doe Paues was deſe Pelagius,
Doe was CLERC *Gregorius,*
Die na hem Paues was vander port,
Eens Senaturs ſone, alſemen hort.
Rike eñ edel, alſemen hort,
Sijn grote herue brochti vort
Te gevene dore onſen Here;
Want hi maecte, dor ſine ere,
·vi· cloeſtren jn Cycile
Eñ jn Rome, ter ſeluer wile,
Maecti eenen cloeſter mede,
Daer hi hem MOENC *in cleden dede.*

Dat *Monik* en *Klerk* hier verwisſeld worden, is duidelijk, indien men zich erinnerd, dat *Gregorius* na den dood zijns vaders van zynen post, hem door

(*) By GEORGISCH *Corp. Jur. Germ.* p. 170.

door Keizer Juſtinus den Jongen opgedragen, afſtand deed, en den wereldlyken ſtand geheel verliet, een Klooſter te Rome ſtichtte, en zich zelven daar in terſtond als *Monik* begaf, makende hier mede eenen aanvang van zynen geeſtelyken ſtand, en dezen ſtand duidt *Maerlant* hier aan, eerst onder de benaming van *Klerk*, vervolgens onder de benaming van *Monik*.

In de woorden van onzen Dichter, bl XIV. aangehaald, is nog een ander bewijs voor ons gevoelen; hy verhaalt ons, dat *Vincentius* zijn *Speculum Hiſtoriale* te *Beauvais* in het COVENT geſchreven heeft; dat is in het *Klooſter*. *Covent* is het zelfde, als het Lat. *Conventus*, beteekenende in het algemeen eene *Vergadering*, eene *plechtige byeenkomst*, en hier van wordt, volgens HUYDECOPER (*) zelven, de *vergadering* of *zamenwoning* van MONIKEN in een Klooſter, *'t covent* genoemd door MELIS STOKE I. B. vs. 576.

Eñ

(*) *Breeder Aanteeken.* op *M. Stoke* VIII. B. vs. 100. III. D. bl. 175.

En hi ſette Moneke *aldaer,*
Daer al noch op den dach heden,
*T*COVENT *woent aldaer ter ſteden.*

En het is hier van, gelijk *Huydecoper* vervolgen zegt, dat de Kloosters den naam van *Covent*, *Covent*, of *Convent* gekregen hebben. Wy voeg hier by DU CANGE *Gloſſ.* v. *Conventus.* D *Conventus* verklaart *Collegium Monachorum;* en K LIAEN, die *Konvent* en *Klooster* voor een en h het zelfde houdt, en het *Monaſterium* vertaalt.

Covent moet dierhalven by *Maerlant* voor *Kl ſter* genomen worden, een wooning alleen voor M niken geschikt, in zoodanig een *covent* leefde c ze *Vincentius;* waar uit dan volgt dat hy *Mo* geweest is, en dat *Klerk* hier *Monik* beteekent.

Wy besluiten dierhalven hier uit, dat *Vincen* geen *Bisschop*, gelijk zommige gewild hebbe geen *Klerk*, zoo als *Huydecoper* hem zoude getyt hebben; maar een *Dominicaner Monik* in het Kl ster te *Beauvais* geweest is.

Onder alle de werken, welke deze *Vincen* geschreven heeft, vindt men er een, dat ten ty

voert *Speculum Hiſtoriale*, het welk hy op bevel en ten koſten van Lodewijk den IX., Koning van Vrankrijk, opſtelde. Het bevatte eene algemeene geſchiedenis van de ſchepping der wereld af tot het jaar 1254 (*). MAERLANT meldt ons den tijd, wanneer *Vincentius* dit *Speculum Hiſtoriale* heeft opgeſteld: te weten in het tweede jaar der regeeringe van Paus *Innocentius* den IV., dat is in het jaar 1245. I. VIII. XVII. vinden wy dit aldus:

—— Die vierde Innocent,
De Keyſer Vrederic heuet verſent,
In wies tiden altemale
Deſe SPIEGLE YSTORIALE
Broeder VINCENT *maecte vorwaer,*
Eñ was aldoe Paues .ij. jaer.

Dat dit werk van ouds reeds in groote achting was, blijkt uit de verſcheiden uitgaven, welke van het zelve in het licht gekomen zijn; acht maal is dit werk herdrukt: de *eerſte* uitgave is zonder

(*) STRUVIUS op de *aangeb. plaats.*

der naam van plaats of drukker, en, volgends STRUVIUS, met in hout ingeſneden letters gedrukt. Dit werk wordt voor een der zeldzaamſte en eerſte voorbrengſels der drukkunſte gehouden. De *tweede* uitgave is vervaardigd te *Straatsburg* in het jaar 1473. door *Joh. Mentelin* in X. Deelen in *folio*, waar van de IV. laatſte het *Speculum Hiſtoriale* bevatten. Eene *derde* uitgave in 1475. door *Joh. Ammerbach*, onder den tytel van *Bibliotheca mundi*, deze is ſlegts eene herdruk der voorgaande uitgave. De *vierde* in 1483. door *Herm. Lichtenſtein*. De *vijfde* in 1484. te *Norinberg* door *Anth. Coburger*. De *Zesde* te *Keulen* in 1494. De *zevende* te *Venetiën* 1591. en eindelijk de *agtſte* en beſte uitgave te *Douay* 1624. in IV. Deelen in *folio*, zoo als ook alle de vorige uitgaven. Er zijn ook eenige affchriften van dezen Spiegel voor handen, onder anderen vindt men er by SANDERUS (*). Wy hebben in onze *aanteekeningen* ook een HS. van dat werk aangehaald, het welk thands by den eerstgemelden uitgever berust; het

(*) *Biblioth. Belg. MSS.* Tom. I. p. 188. en p. 366.

het is door eenen *Cornelius de Clinge* in het jaar 1421. geſchreven, en bevat de XVI. eerſte boeken van den *Spiegel Hiſtoriael.*

Wy gaan over tot de Nederduitſche berijmde vertaling van dit werk van *Vincentius*, waar van men tot heden toe niets nader geweten heeft, dan alleen dat er zoodanig eene berijmde vertaling, niet lang na het voleindigen van het Latijnſche werk, was opgeſteld. LE LONG (*) zelf, een naarſtig opſpeurer onzer oude Handſchriften, heeft niet kunnen vernemen, of dit Handſchrift nog ergens beruſte, dan of het reeds verloren ware. Nimmer heeft men kunnen ontdekken, wie de Opſteller dezer berijmde vertalinge geweest was, ten minſten hier van wordt, voor zoo veel wy weten, nergens eenig bericht gegeven. Thands kunnen wy zeker bepalen, dat JACOB VAN MAERLANT Dichter dezer vertalinge geweest is.

Veel byzonderheden van onzen *Maerlant* kunnen wy den Lezer niet mededeelen, daar wy er geene noch

(*) Zie zyne *Voorr.* voor *Veltbem*, bl. 1.

noch aangeteekend gevonden, noch in Brabar hebben kunnen vernemen.

De Schryvers verſchillen in de ſpelling van de naam onzes Dichters; FOPPENS (*) noemt hei MEELLANT, doch, volgends ons oordeel, ze verkeerd.

Juiſter vindt men zynen naam gemeld by PA QUOT (†), ſchryvende „JACQUES VAN MEEI LANDT *ou* van MIERLANDT". Wy houden d beter, om dat in de ouden HSS. des Dichte naam dus gevonden wordt. *Rijmbybel* f. 1. a. *Hi beghint die bibel in duutſſche*, — *die maecte* Jacc van Meerlant. In het HS. van den *Spiegel Hiſtoriae* in het leven van den *H. Franciſcus*, en in zeke oude ſtukken door LE LONG (§) aangehaalc ſtaat *Merlant*. Maar het is bekend, dat de Oude *Meer*, *Mer* en *Maer* verwiſſeld hebben, waaro dit laatſte verſchil in de ſpelling van geen gewicl is.

W

(*) *Biblioth. Belg.* Tom. I. p. 526.

(†) *Memoir. pour Servir a l'Hiſtoir. Litter. d Pays-Bas*, Tom. VII. p. 391. van de uitgave in 8°.

(§) *Boekz. der Nederd. Byb.* bl. 158.

Wy gelooven dat onze Dichter zynen naam draagt van zekere plaats, genaamd MIERLANT of MAERLANT; eerst waren wy van gedachten, dat onze Dichter dezen zynen naam had naar eene plaats in het verdronken gedeelte van het eiland *Zuidbeveland*, volgends zommige oude kaarten van *Zeeland* aldaar wel eer gelegen, en te vinden in de kaart van Zeeland van 1274. by SMALLEGANGE (*), en in die, welke in de verzameling van oude kaarten, onlangs door den Hr. *Berkhey*, met meer andere zeldzaamheden, verkocht, in de *Cat.* N°. 2. beſchreven wordt, en thands by den eerstgenoemden Uitgever berust. In de eerſte kaart leest men *Mierlant*, in de andere *Mare*, waarſchijnlijk by verkorting. Dan de Hoog Gel. Heer TE WATER, welke op ons verzoek de vriendelijkheid gehad heeft, ons hier omtrent eenig bericht te doen toekomen, waar voor wy Zijn Hoog Gel. vriendelijk bedanken, meldt ons, dat niet alle de oude kaarten omtrent den naam van deze plaats overeenſtemmen, en dat dit *Mierlant* in

(*) *Kronijk van Zeeland*, bl. 120.

in eene kaart van Zeeland van 1420, welke de Wel-Ed. Geſt. Heer *van de Spiegel* bezit, genoemd wordt *Nieuland*, en zoo ook in eene kaart van 1274. by zijn Hoog Gel. beruſtende. MELISSTOKE gewaagt ook van eene plaats van dezen naam in het IX. B. vs. 795.

Deſe vier cogghen, als ic verſta,
Volgheden der ſpiſen na
Al van Meerlant, *daer ſiſe vonden,*

Doch volgends het oordeel van kundige mannen, zoude men hier in plaatze van *Meerlant* behooren te lezen *Mallant*, zijnde een uitgors geweest in het land van Flakkee, beooſten Schelde. De ligging daar van ſchijnt ten minſten zeer wel overeen te komen (*) met het oogmerk van het verhaal by *Melis Stoke*; en op *Mierlant* in het verdronken *Zuidbeveland* kan *Stoke* niet gezien hebben, dewijl hy by mogelijkheid het oog niet kan gehad

(*) Zie de uitgifte van *Mallant* by MIERIS *Charterb.* IV. D. bl. 948.

had hebben op eene plaats in Zuidbeveland gelegen, zoo als uit het verband van het verhaal te zien is. Waar de plaats MAERLANT gelegen hebbe, is dus onzeker; dat er eene van dien naam bekend is geweest, is buiten tegenſpraak; en dat *Maerlant* in dezelve eenen geruimen tijd zijn verblijf gehouden heeft, is zeker, en wel volgends zijn eigen woorden in den *Sp. Hiſtor.* I. II. XVI. vs. 21. ſprekende van de beſchryving van den Trojaanſchen oorlog, door *Dares Phrigius*, gelijk men voorgeeft, opgeſteld:

Die dat langhe wille leſen,
Hoe die fauelen van deſen
Dat Walſch ſpreekt, entie poeten,
Ghae, daer wi hen ſullen heten
Ten Dietſche, dat wide es becant,
Eñ WI *maecten te* MERLANT.

Hier hooren wy, dat de Dichter eene Nederduitſche vertaling van het gemelde werk te *Maerlant* heeft opgeſteld, waar uit ontegenzeglijk blijkt, dat hy hier zijn verblijf eenigen tijd moet gehouden hebben. En dit vaſtſtaande gelooven

wy

wy, dat hy hier om den naam van *Maerlant* bekomen heeft, het welk in zynen tijd ook omtrend anderen heeft plaats gehad: als in *Lodewijk van* VELTHEM, dus genoemd wegens zijn verblijf te *Velthem;* in *Jan van* HEELV, anders *Jan van Leeuwe* (*) meer echter bekend onder den naam van *Jan van* HEELV, om dat hy Priester te *Helu* geweest is. Zoo kan ook MAERLANT dus genoemd zijn, wegens zijn verblijf te *Maerlant* of *Mierlant.*

MAERLANT wierd volgends FOPPENS en PAQUOT te *Damme* in Vlaandren geboren, en wel, gelijk wy uit het opschrift van N. ROMMELIUS, hier achter bygebracht, kunnen opmaken, in het jaar 1235. Dat *Damme* de geboorteplaats van onzen Dichter geweest is, wordt slegts gezegd; doch niet bewezen. Dat hy een Vlaminger van geboorte was, getuiget hy zelf in den *Prolog. voor S. Franc.* vs. 71.

En-

(*) Zie het slot van de inleiding voor zyne Rijmkronijk aangetogen door den Hr. F. V. LELYVELD *aanteek. over de Rijmk. van J. v. Heelv* achter het I. D. der *Proev. van Taal en Dichtk.* van *Huydecoper.* bl. 484.

Ende, omdat ic Vlaminc *ben,*
Met goeder herte biddic hen,
Die dit Dietſche ſullen leſen,
Dat ſi mijns genadich weſen;
Ende leſen ſire in ſomich woort,
Dat in her land es ongehoort,
Men moet om de rime ſouken
Miſſelike tonghe in bouken.

Dat hy te *Maerlant* zoude geboren zijn, willen wy even zoo min zeker bepalen. —— Beſchouwen wy hem met opzicht tot zyne verdienſten, wy vinden eenen, naar de Eeuw, waar in hy leefde, zeer kundigen Wijsgeer, eenen uitmuntenden Renaar en den Vader der oude Nederduitſche Dichters. Met recht mogen wy onzen *Maerlant*, als een wonder van zynen tijd aanmerken, daar hy niet tot den geeſtelyken ſtand, waar onder men de kundigſten van dien tyde vond, behoorde, maar ſlegts onder de zoogenaamde *Leeken* (*) geſteld wierd, van

(*) Dit blijkt onder anderen uit zyne eigen woorden *Prologhe* vs. 26. en *volgg.*

van welker bedrevenheid en kundigheid geene voordelige berichten gegeven worden. Hooren wy onder anderen *Broeder* GHERAERT *Natuurk.* vs. 1252.

Men mach oec leken lieden
In duutſche ghene dinc bedieden
Men machſe taſten mitten dume
Nochtan ſullent † *ſijt verſtaen cume*

† l. ſullen.

Zoo worden ons deze *Laici* of *Leeken* ook beſchreven in de *Revolut. de la lang. Françoiſe* (*) *il étoit* (zegt de ſchryver) *ordinaire de diſtinguer les François en Sçavans et en Ruſtiques: la premiere claſſe étoit peu nombreuſe, et presque déſerte; la derniere comprenoit* tous les Laïques. — Ja er was, volgends NIC. DE CLAIRVAUX (†) geen meer verſchil tuſſchen een mensch en een beest, dan tuſſchen een geleerden en een Leek. Onder deze laatſte zoort van menſchen behoorde onze *Maerlant* hier uit kunnen wy

(*) *Poëſies du Roy de Navarre* Tom. I. p. 79.
(†) Aangeh. door den Schryver der *Revol de la Lang. Franç.* p. 81.

wy hem, overtuigd van zyne kundigheden, leeren kennen als iemand, die in een woord verre boven alle zyne tijdgenooten verheven was, die in alles blyken gaf van uitſtekende vermogens van geest, en dezelve ten nutte van zyne evenmenſchen met eenen onvermoeiden arbeid beſteedde. Met de meerdere kennis en geleerdheid, welke wy in onzen *Maerlant* ontdekken, paarde zich allerduidelijkst eene ongemeene menschlievenheid, waar door hy met eenen onverſchrokken moed alles ondernam, het welk hy oordeelde zynen Landgenooten ten nutte te kunnen ſtrekken, hy kantte zich ten dien einde manmoedig aan tegen de affchuwelyke gewoonte der geeſtelijkheid van zynen tijd, (*) en wilde de leeken niet in die onbegrypelyke domheid, waar in zy ſteeds gehouden wier-

(*) Hoe weinig hy hier in de Geeſtelijkheid, ja den Paus zelven ontzag, kan men zien by LE LONG *Reform. van Amſterd.* bl. 169. en 170. daar men twee uittrekſels uit de Gedichten van *Maerlant* vindt, zynde de eerſte genomen uit *de diſput. van onzer vrouw. en van den Heil. Cruce.* Het tweede uit een Dichtſtuk genoemd: *vanden lande van ouer zee.*

wierden, doen voortgaan; maar integendeel in de mogelijkheid ſtellen, om die plichten, ke ter bereiking van wezenlijk geluk betr moeten worden, te leeren kennen. Uit dit moedig grondbeginſel ſchreef hy zynen *Rijm* zich niet kreunende aan haat of vervolging, w hy, gelijk men by LE LONG (*) vindt aa teekend, hier om ondergaan moest. Hierop MAERLANT waarſchijnlijk in den *Prol.* II. af vs. 15.

Deſe yſtorien altemale,
Vanden Spiegle Yſtoriale,
Salic vten Latine dichten
In ſconen worden eñ in lichten,
Eiſt dat mi God wille gheuen
Gheſondē, tijt eñ leuen:
Die jeeſten daer af al ghemeene;
Maer die clergie allecne,
Diere vele in es geſayt,
Willic, dat dat Paepſcap mayt;

h

(*) *Boekz. der Nederd. Byb.* bl. 220.

Want den leeken eiſt te ſwaer,
Eñ oec mede hebbic vaer,
Dat deſ dat Paepſcap belgen ſoude,
Of ic mi dieſ onderwinden woude,
Eñ anderwaeruen ebbic geweſen
In haer begripen (*) van deſen;
Want ic leeken weten dede,
Vter Byblen die heimelichede

Deze verdienſten zullen ook buiten twyfel aanleiding gegeven hebben, dat men hem tot Schryver of Griffier der Stede Damme, in Vlaandren verkoos, — welke waardigheid hy waarſchijnlijk tot zynen dood toe bekleed heeft. Hy overleed te Damme in het jaar 1300. hebbende toen den ouderdom van 65 jaaren bereikt: hy wierd aldaar in de *Parochie* Kerk onder de Klokkentoren begraven, en het volgend opſchrift op zijn graf geplaatst:

Hic

(*) Begripen] KILIAEN begrppen / berïſpen. *reprehendere*, *carpere*, etc. Zie van HASSELT op dit woord.

Hic recubat JACOBUS VAN MEERLANT *ingenioſus,*
Trans hominem gnarus aſtu, Rhetorque diſertus:
Quem laus dictandi et juris proverbia fandi
Tranſalpinavit, famaque perenne beavit,
Huic miſerere, Deus, cui ſextus jubilaeus
Poſt ſummum nomen numeri, proch, abſtulit omen.

Het gedenkteeken (*) ter eere van *Jacob van Maerlant* op het Stadhuis te Damme, in eene groote zale, op den ſleutel van eenen balk konſtig uitgehouden, geeft een overtuigend bewijs van de algemeene achting, waar in *Maerlant* onder zyne tydgenooten was; en dat men hem onder die mannen ſtelde, welke zich, door hunne verdienſten waardig gemaakt hadden, dat men ter hunner gedagtenis gedenkteekenen oprichte.

Maer-

(*) PAQUOT zegt, dat men dit gedenkteeken nog zag in 1627. Doch LE LONG *Boekz. der Nederd. Byb.* deelt ons mede eene verklaring van zekeren *Hendrik Pulinx*, bouwmeeſter van Stads werken te Damme, waaruit blijkt dat deze afbeelding in het jaar 1725 aldaar nog gezien wierd. LE LONG geeft ons in het gemelde werk hier van ook eene nette afteekening.

Maerlant wordt hier afgebeeld in de kleeding van eenen wijsgeer, met de pen in de hand, hebbende voor zich een geopend boek op eenen lesſenaar.

Eer wy hier van onzen Dichter affcheiden, moeten wy den lezer noch onder het oog brengen het verkeerde gevoelen van zommige Schryvers, welke *Jacob van Maerlant*, en den befaamden *Thijl Ulenſpiegel* voor een en den zelfden houden. Volgends den kundigen PAQUOT, die de eer van onzen Dichter verdedigt, heeft het verdichtſel hier uit zynen oorſprong, dat *Maerlant* op zynen grafzerk mede was afgebeeld in de gedaante van eenen wijsgeer, zittende voor eenen lesſenaar, hebbende aan zyne zyde de Vogel van Minerva, ten teken van waakzaamheid en wijsheid. Deze afbeelding nu, doordien dezelve aan den ingang der kerk geplaatst was, uitgeſleten zijnde, zag men den lesſenaar voor eenen ſpiegel aan, voegde daar by den naam van den vogel, en zoo vondt men dan eindelijk den naam van *Ulenſpiegel* uit, en betytekde daar mede den wijsgeer, welke hier was afgebeeld. Tot verdere

voortplanting van dit verdichtſel gaf het volgend *Opſchrift*, door N. ROMMEL opgeſteld, aanleiding:

Viator, quod dico paullum eſt,
Adſta, et perlege.
Hoc eſt ſepulchrum
JACOBI A MELLANT
Poëtae et Oratoris clariſſ.
Qui a ·CCC·LXV· *annis obiit,*
Et hoc ſub lapide ſepultus jacet.
Viden' aſſidentem librario pluteo,
In veſte doctorali?
Fuit et olim appoſita noctua,
Vigilantiae et ſapientiae ſignum.
Sed dum ignorantia prioris aevi
Pluteum pro ſpeculo videt,
Illum Ulenſpiegel *vocitavit.*

Anderen zoeken den oorſprong dezer fabel hier in, dat men het half uitgeſleten doodshoofd, uitgehouden op den grafzerk voor een uil heeft aangezien, en voor de woorden: *dat is uwen ſpiegel*, onder het doodshoofd geplaatst, gelezen heeft, *dat is Ulen-*

ſpie-

ſpiegel. Anderen wederom denken dat *Maerlant* Dichter geweest is van den *Leken ſpieghel*, dat men hem, gelijk meermalen geſchiede, naar zijn boek genoemd heeft, of op den grafzerk uitgehouwen, dat hy Schryver van dat werk geweest was, en dat men dus uit het woord *Leken ſpieghel* gelezen heeft *Ulenſpieghel*.

Er is, gelijk *Paquot* wel aanmerkt, hier niets zekers uit op te maken; het is echter niet onmogelijk, dat een der bygebrachte gisſingen aanleiding tot dit verdichtſel gegeven hebbe, het welk zynen oorſprong zekerlijk aan het onkundig gemeen te danken heeft, en uit dien hoofde onzen Dichter tot weinig nadeel ſtrekt.

Maerlant wordt de Vader der oude Duitſche Dichters genoemd, men gaf hem reeds in zynen tijd dezen eernaam, zoo lezen wy by den onbekenden Dichter door LE LONG (*) aangehaald:

JACOB VAN MERLANT, *die Vader*
Es der Dietſcher Dichteren *algader*
Een

(*) *Boekz. der Nederd. Byb.* bl. 158.

Een Eernaam die onzen Dichter niet te betwisten is; want het zy men lette op den tijd in welken hy geſchreven heeft, zijnde de Kunst toen in hare eerſte beginſelen; het zy men het oog ſla op het aantal zyner werken, welke zyne noo volprezen naarſtigheid zynen landgenooten geſchonken heeft, alles pleit voor onzen *Maerlant* en overtuigt ons, dat men in hem den Vader onzer Nederduitſche Dichters beſchouwen mach Zie hier eene lijst der Werken door onzen Dichter geſchreven.

I°. In de eerſte plaats komt hier in aanmerking zijn RIJMBYBEL. Dit werk is eene berijmde Nederduitſche vertaling van de *Hiſtoria Scholaſtica* van *Petrus Comeſter*. *Maerlant* Dichte dit werk, zoo als men op het einde van het Handſchrift, het welk onder den eerstgenoemden uitgever berust, en in onze aanteekeningen is aangehaald, (*) leest in den jare 1270, *Rijmbybel* f. 166. d. Na

(*) Het is het zelfde Handſchrift van den *Rijmbybel*, het welk by LE LONG *Boekz. der Nederd. Byb.* bl. 169. breeder omſchreven is. Behalven de IX afſchriften dezes Rijmbybels welke by *Le Long* beſchreven worden, bezit er de Wel Ed. Heer MR. JACOB VISSER een, aldaar niet bekend.

Na die gheboorniſſe van onſen Here
Waeſt .xii. hondert iaer eñ mere
.lxx. ende in een gheghaen.

Dit werk bevat vele boeken des ouden Teſtaments; uit het nieuwe Teſtament vindt men in dit werk alleen de vier Evangeliſten by wyze van overeenſtemming. Waar op, doch niet in alle Handſchriften, volgt de verwoeſting van Jheruſalem uit *Flavius Joſephus*, of de oorlogen tuſſchen de Joden en Romeinen.

M. VAN VAARNEWIJK, FOPPENS en PAQUOT teekenen alle, als een der voornaamſte werken van onzen Dichter aan, zijn rijmwerk, genoemd DER NATUREN BLOEME, het oudſte werk dat in onze taal over de Natuurlyke Hiſtorie geſchreven is. Hier van bezit de Wel Ed. Heer Mr. JACOB VISSER een zeer ſchoon Handſchrift, geſchreven op perkament, waar van zijn Wel-Ed. de goedheid gehad heeft ons het volgend uittrekſel mede te deelen, voor welk bewijs van gunst en vriendſchap wy zijn Wel Ed.

onze ſchuldige dankbaarheid betuigen. Het werk vangt aldus aan:

JACOB VAN MAERLANT *die dichte*
Om te ſendene teere ghichte
Wille datmen dit boec nome
In dietſch der naturen bloeme
Want noch noit in dietſchen boeken
Ne gheere ne wilde roeken
Hiet te dichtene van naturen
Van ſo menighen creaturen
Als in deſen boeken ſtaen
Niemen ne hebbe des waen
Dat ic die materie venſede
Els dan ic die rieme penſede
Die materie vergaderde recht
Van Coelne BROEDER ALEBRECHT
Ute deſen meeſters, die hier na comen
Die ic u ſal bi namen nomen.

Hier op laat *Maerlant* de namen dezer meeſters, uit welke broeder Aalbrecht zijn werk, genoemd *Liber rerum*, heeft zaamgeſteld, volgen: als *Ariſto-*

te-

teles, *Plinius*, *Solinus*, *S. Ambroſius*, *S. Baſelis*, *S. Iſidorus*, en anderen. De voorrede van dit werk eindigt aldus:

Ic hebbe belouet eñ wilt ghelden
Ghewillike ſonder ſcelden
Te dichtene ene beſtiaris
Nochtan weet ic wel dat w' is
Dat h' Willem Utenhoue
Een prieſter van goeden loue
Van Ardenburch heuet enen gemaect
Maer hi waſſer in ontraect
Want hine uten walſche dichte
So wort hi ontledt te lichte
Ende heuet dat ware begheuen
M' daer ic dit ute hebbe beſcreuen
Heb ic van broeder Alebrechte
Van Coelne die men wel met rechte
Heeten mach bloeme d' clergien
Op hem dat ics coenlike lien.

MAERLANT beſluit dit werk met deze woorden:

Die enighe doghet in deſen boeke
Mach gheuinden of gheſoeken
Doe vor den ghonen ſijn ghebede
Die dit ſeluen dichten dede
Dat god alre ſielen verlichtere
Ende oec mede vor den dichtere
Hem ſi ghenadich ende verleene
Dat lijf daer doot es ne gheene.

Het voorwerk voor dit werk bevat eenen almanak, met eene verklaring in verſen, zoo van den almanak, als der quatertempers, heilige dagen, van de zon, maan, ſterren, de XII. hemelteekenen, de complectien der menſchelyke nature, enz., alles gedeeltelijk in rijm, gedeeltelijk in onrijm. Dit voorwerk begint aldus:

Van hier vortwaert
So is ons gheopenbaert
Vele dingen inden kalendier,
Nu wil ic vort ſeggen hier.

Alſchoon de Hr. VISSER in dit voorwerk den naam van *J. v. Maerlant* niet heeft kunnen ontdekken,

ken, is Zijn Wel-Ed. echter van oordeel dat het zelve mede door *Maerlant* is zamengeſteld, als dienende tot eene voorrede of inleiding voor het werk. Wy ſtemmen volkomen met Zijn Wel-Ed. hier in overeen, en houden *Maerlant* voor den Dichter van dit voorwerk, alhoewel des Dichters naam daar in niet gevonden wordt, het zelfde heeft plaats, zoo in het voorwerk voor den *Spiegel Hiſtoriael*, als voor den *Rijmbybel*.

Van dit werk van onzen Dichter gewaagt VELTHEM (*), daar hy van dezen broeder *Aalbrecht*, wiens Latijnsch werk, genoemd *Liber rerum*, *Maerlant* hier gevolgd heeft, dus ſpreekt:

Hi was van leuene herde rene,
Ende maect oec boeke int gemene;
Der Liber rerum deen af es,
Datmen in Dietſche heet Beſtianes;
Daer vele nuttelijcheiden in ſteet,
Eñ van menigen dingen doet beſceet:

Van

(*) *Sp. Hiſtor.* I. xx. 9.

Van minſcen, van beeſten, van wormen,
Van vele dingen al haer vormen:
Menige nature ſtaet daer in,
Daer af wel des minſcen ſin
Leren mochten nuttelijcheden,
Haddi goede verſtanneſheden.
Ic ſouder v meer af hebben geſaect,
Mer daers een Diets af gemaeet,
Dat JACOP VAN MERLANT *dichte,*
Eñ daer om ouerlidict lichte.

III. Ook behoort tot de werken van onzen Dichter het LEVEN van den H. FRANCISCUS, in het Nederduitsch vertaald naar het Latijn van *Bonaventura*. *Prolog.* voor dit werk vs. 33.

Alſo als broeder bonaventure,
Int Latijn heeft gedicht ter cure,
So ic beſt mach eñ naeſt
Salic hem volgen metter haeſt.

Dat MAERLANT Dichter dezer vertaling geweest is, blijkt uit den *Prolog.* vs. 20.

JA-

JACOB VAN MERLANT *wille hier af* (*)
Dichten, dor der ghere bede,
Dies hem tUtrecht inde ſtede
Harde vriendelike baden;
Dies wil hi hem der mede geſtaden.

Het werk eindigt aldus:

Ghi, der ic dit dicht toe ſende,
In dere van ſinte frans. name
Waeſt gedicht, eiſt hem became,
Sone blivet ongeloont niet lichte.
Bidt vor Iacoppe, diet dichte,
Ēn over Ianne, diet ſcreef mede,
Dat God ſi in hare ghelede.

Van dit werk berust een affchrift op onze Lands boekery alhier. Zie de naamlijst der boeken, bl. 329. N°. 101.

IIII. MAERLANT gewaagt zelf van eene vertaling van de BLOEMEN of *Spreuken* van ARISTO-

(*) Van Franciſcus.

STOTELES, anders genoemd HEIMELIJCHEIT DER HEIMELIJCHEIT; in zynen *Spiegel Hiſtor.* I. III. XLVII. vs. 41:

Deſe bloemen hebben WI *beſocht,*
Eñ vten Latine in Dietſche brocht;
Vte Ariſtotiles boeken.

Dit zijn de *Leſen van Ariſtoteles* aan *Alexander den Grooten*, te vinden in de *Catal.* van LE LONG MSS. p. 6. N. 32. Dit zelfde Handſchrift wordt thans bewaard in de boekverzameling van het Genootſchap, onder de Zinſpreuk: *Kunst wordt door arbeid verkregen.* waar uit wy het volgend uittrekſel, zijnde het begin van dit werk, hier in voegen:

Dje gheuen mach gheue alleweghe
Elken radic dat hijs pleghe
Wāt datmen gheeft dats dat men vint
Eñ dat men houd vroemt niet i. twint
Noit mi gheuen ne vernoiede
Vandat vt minen ſinne vloiede
Eñ noch helpt elken dat hi gheuet
Daer hi bi met eren leuet

Van

Verſtaet deſe word hier tehand
Wat ic in latine vant
Hoe ariſtotiles eñ gheen ander
Sinen ionghere alexander
Leerde die werelt berechten
Eñ ieghen die ſonden vechten
Wat dat haghen here betaemt
Eñ elken here die hem ſcaemt
Dat hi wete hoe land bedriuen
Eñ ſelue in ſire eren bliuen.
Vendire ict dat te priſene es
Dat viſierde ariſtotiles
Vendere oec iet onnuts inne
Dat tijc minen dōmen ſinne
Deſe bouc es in latine gheſeit
Die heimelijchede der heimelijcheit.

De Hr. VISSER bezit van dit werk ook een Handſchrift, geplaatst achter eenige andere werken van onzen Dichter; het begin is, uitgenomen eenige kleine veranderingen in de lezing, het zelfde; het ſlot, het welk aan het HS. van het Genootſchap ontbreekt, is in dat van den Hr. VISSER aldus:

Hier

Hier hendt die boec, die es gheſeit
Heymelicheit der Heymelicheit.

V. Zoo ſpreekt onzen Dichter ook van zyne *Vertaling van den* TROJAANSCHEN OORLOG, *Sp. Hiſtor.* I. II. XVI. VS. 21.

Die dat langhe wille leſen,
Hoe die fauelen van deſen
Dat Walſch ſpreekt, entie poëten,
Ghae, daer wi hẽ ſullen heten
Ten Dietſche, dat wide es becant,
Eñ WI *maecten te Merlant.*

Van dit werk van onzen Dichter hebben wy tot hier toe niets nader kunnen ontdekken, en weten niet of hier van noch HSS. voorhanden zijn.

VI. MAERLANT ſchreef noch verſcheiden ſtukken, welke op de *Catal.* van LE LONG MSS p. 6. N. 31. onder den tytel van *verſcheiden gedichten* van *Jacob van Maerlant* gevonden worden; het is, naar alle waarſchijnlijkheid, het zelfde Affchrift het welk thands op onze Lands boekery alhier bewaard wordt, dewijl men op den tytel van het HS.,

al-

aldaar te vinden, ook leest, dat het zelve is afgeſchreven naar een Handſchrift van den jare 1339. In dit Affchrift zijn de volgende Dichtſtukken te vinden:

1. MIRACLE VAN ONZER VROUWEN, een werk groot 36. Hoofdſtukken. Dit is eigenlijk geen afzonderlijk Dichtſtuk, dewijl het genomen is uit den *Spiegel Hiſtoriael*, alwaar men in de I. P. VII. B. het zelfde, ſlegts met eenige weinige veranderingen, leest.

2. ZAMENSPRAAK TUSSCHEN JACOB EN MARTIJN. Van dit ſtuk gewaagt LE LONG(*); het is het zelfde, dat in zynen Catal. p. 201. N. 2742. gevonden wordt, onder den tytel van *Wapene Martijn*, dus genoemd naar de eerſte woorden van dit dichtſtuk. Dit boek is gedrukt te Antwerpen 1496. en volgends den tytel, daar voor te vinden, opgeſteld door *Jacob van Maerlant*. Het werk begint aldus:

Wapene Martijn! hoe ſalt gaen?
Sal deſe werelt iet langhe ſtaen

In

(*) *Boekz. der Nederd Byb.* bl. 210. en volg.

In dus cranken love?
So ſal mijn vrouwe eere ſaen,
Sonder twiuel ende waen,
Rumen heren hove.

Hier op volgt noch een klein dichtſtuk, onder den tytel van den VERKEERDEN MARTIJN, mede handelende over de onaangenaame behandelingen, welke zy, die de waarheid ſpreken, en, naar de gedachten der grooten, te veel ſpreken, te wachten hebben. In beide deze werken, dunkt ons, dat de Dichter het oog heeft op zyne eigen omſtandigheden, waar in hy zich door den haat en vervolging, veroorzaakt, om reden dat hy de waarheid te veel geſproken had, bevond.

3. Een Dichtſtuk, getyteld van den DRIE GAERDEN, zijnde een fabelachtig verhaal van het kruis van Chriſtus; groot 840 verſen (*); de korte *Prologhe*, hier voor geplaatst, is van dezen inhoud:

Van

(*) Van den inhoud van dit ſtuk vinden wy een kort uittrekſel by VELDENAER *Faſc. Temp.* 1480. f. 2. a.

Van den hout, daer aen verſtarf
Der maeghede ſoen, om ons bedarf,
Heb ic gheleſen hoet ghewies.
Nu bidde wy Gode dies,
Dat hi mi ſulke leringe ſeinde,
Dat ic van beghin ten einde
Alle deſe pointen mveghe vertrecken,
Sonder loeghelike vlecken.
Wat hulpt dat ic vele vertoghe
Dit ghedicht in langher prologhe.

Dit werk is tweemaal door den druk gemeen gemaakt, onder den tytel van *het Boexken van den Houte*, dus genaamd naar de eerſte woorden van dit rijmwerk; by de eerſte uitgave leest men des Dichters naam, zoo als in den Catal. van *Le Long* p. 201. N. 2743. gevonden wordt. Beide uitgaven zijn zonder jaargetal: de eerſte meent men, dat omtrent 1480. zoude gedrukt zijn; de tweede omtrent 1550. te Antwerpen by *de Wed. van Hendr. Peeterſz. Leſtens.*

Verder bevat dit Handſchrift nog verſcheiden kleine Dichtwerken: als eene *Diſputatie van onzer*

Vrouwen, ende van den Heilighen cruce. Van den V Bloemen. .. Van ons Heren Wonden. Van den ſeue ghetiden. Die Clauſule van der Bible. Van der Drie uoudicheide. Van den Lande van ouer Zee. Zint Anſelmus; Dat is onſer Vrouwen claghe. Van de Cluſenare. Van ons heren kynſcheide.

Deze alle zijn geeſtelyke werken, gedeeltelijk geſchikt om het gemeen te leeren, doch aan de anderen kant met eenige fabelen doormengd, zekerlijk om dat de Dichter niet ſchynen zoude in alles zich tegen de geeſtelijkheid te verzetten, en daar door verſtoken te worden, van, onder die fabelen, echter eenige nuttige leeringen aan het gemeen te kunnen mededeelen.

VII. Het is niet onwaarſchijnlijk, dat *Maerlant* ook Dichter is van de DUITSCHE DOCTRINALE; ten minſten de Heer VISSER bericht of een Handſchrift van dit werk te bezitten, waar in de naam van onzen Dichter gelezen wordt. Het werk zelf begint met deze woorden:

Onder allen creaturen
Heeft die meeſter der naturen

Tw

Twee ghemaket, des ſijt ghewes,
Daer redelec verſtaen in es,

In de voorletter O, met goud en kouleuren geſchilderd, ziet men in dit Handſchrift eenen man, met een blauw onder- en rood boven-kleed, opheb-bende eene muts, en in zyne handen eene rol papieren, waar op geſchreven is: DITS DOCTOR MAERLANT. Volgends opgave van den Hr. *Viſſer* komt deze afbeelding zeer wel overeen met die, welke van *Maerlant* op het Stadhuis te Damme gevonden wordt, waar van wy bl. XXVIII. geſproken hebben. Hier uit meenen wy, dat het zeer waarſchijnlijk is, dat de affchryver van dit ſtuk zekerheid moet gehad hebben, dat *Maerlant* Dichter der *Duitſche Doctrinale* geweest is; dewijl er anders geen reden te vinden is, waarom hy het afbeeldſel van dezen Dichter voor dit werk heeft geplaatst of doen plaatzen (*). Dat dit werk de *Duitſche Doctri-*

nale

(*) Het uittrekſel, dat men van dit werk vindt by LE LONG *Reform. van Amſterd.* bl. 273. vermeerdert de

nale genoemd is, leeren ons des Dichters eigen woorden:

Der bi hebbic dit boeckskijn
Dat vore lach int Latijn
Al tantwerpen ghetoghen ute
Daer in ligghen grote virtute
Van doeghden ende van zeden
Ende van menegher wijsheden
Met autoriteiten al beweven
Die wijse meestre wilen screuen
Dermen in mach leren tsame
Orbore der zielen ẽ ter lichamen
Daerõme es sijn name wale
Die Dietsche Doctrinale.

Zoo dit werk, gelijk men onderstellen kan, door *Maerlant* geschreven is, blijkt hier uit, dat hy zich ook eenigen tijd in Antwerpen moet op-

ge-

---

de waarschijnlijkheid, dat het zelve door onzen Dichter zoude zijn opgesteld, als in alles volkomen met zyne wyze van denken overeenkomende.

gehouden hebben. Wat nu aangaat het ſlot van dit werk, dat zoo wel achter het genoemde Handſchrift van den Heer *Viſſer*, als achter een ander, dat Zijn Wel-Ed. mede bezit, gevonden wordt, is het zeker, dat men het zelve niet voor het werk van onzen Dichter houden kan. Wy hebben hier voren, bl. XXXIII., gezien, dat *Maerlant* reeds in het jaar 1300. overleden is, en volgends het ſlot, dat achter de beide Handſchriften gelezen wordt, zoude dit werk eerſt in het jaar 1345. geſchreven zijn. Volgends het laatstgemelde Handſchrift, dat de Hr. *Viſſer* voor het oudſte houdt, luidt het ſlot aldus:

Deſe boec wort volmaect aldus
In die maent Iunius
Doe men ſcreef Criſtus gheboirt
Dertien hondert eñ viertich voirt
Ende oec vijf daer toe mede
TAntwerpen indie ſtede
Int jaer des regements
Des ſeſten Peaus Clements
Eñ in achtſte jaer des rijcs
Des vijften Keyſers Lodewijcs

Eñ int drie en dertichſte jaer
Dattie derde Jan voirwaer
In brabant met groter ere
Hertoghe ſat eñ here
Hier mede ſo makics ende
Gode bidde ic ſonder miſwende
Datti ons allen ghemeenlike
Bringhe in ſijn ſoete rike.

Er is niets meer noodig, dan dit ſlot ſlegts te lezen, om overtuigd te zijn, dat het niet uit de pen van *Maerlant* gekomen is, dewijl het vijf en veertig jaar naar zijn overlyden geſchreven is. Dit ſlot moet dan, buiten tegenſpraak, door den eenen of anderen afſchryver, welke in 1345. deze *Doctrinale* heeft afgeſchreven, hier bygevoegd zijn, waar van menigvuldige voorbeelden in andere werken van dien tijd voorhanden zijn. Dat dit hier ook heeft plaats gehad, en dus onze giſſing niet ongegrond is, blijkt, dewijl er in dit werk nog andere byvoegſels zijn, welke niet in alle de HSS. gevonden worden, zoo als in het tweede gem. HS. der *Doctrinale* de opdracht aan Jan den III. Hertog van Braband:

Dit

Dit boec op dat ic moet leuen
Sel ic minen here gheuen
Den hertoghe van brabant
Die die derde Ian is ghenant
Ic bidde hem hem vriendelike
Dat hien ontfae lieuelike.

Deze opdracht nu wordt in het eerstgemelde Handſchrift, niettegenſtaande deszelfs inhoud, voor zoo verre het de *Doctrinale* betreft, dezelfde is, niet gevonden, en het laatstgemelde Handſchrift komt den Hr. *Viſſer* voor, veel ouder te zijn dan het eerſte, waar uit wy dierhalven beſluiten, dat deze opdracht hier door den Affchryver voor het werk gevoegd is, die hetzelve misſchien op last van Jan den III. geſchreven heeft, en uit dien hoofde er deze opdracht voorplaatſte, en te gelijk in het ſlot van het werk den tijd meldde, wanneer hy zijn werk, dat is zijn Handſchrift, voleindde. Wat de opdracht van een Handſchrift aangaat, hier van vinden wy een voorbeeld in *Wouter de Klerk*, welke in zijn Handſchrift van de *Rijmkronijk* van *Melis Stoke* het zelfde gedaan heeft, en

dit byvoegſel van dezen *Wouter* wordt door *Huydecoper* (*) ook gehouden voor eene opdracht van het *Handſchrift* aan *Jan van Polanen*.

Dit zy genoeg om aantetoonen, dat er wel waarſchijnlijkheid, doch geene zekerheid is, dat *Maerlant* voor den Dichter van de *Doctrinale* moet gehouden worden. Dit werk is in het jaar 1489, te Delft in druk uitgegeven; zie de *Catal.* van LE LONG, p. 201. N°. 2740.

In het eerſtgemelde Handſchrift, waar in de *Doctrinale* gevonden wordt, zijn ook nog eenige ſtukken, als: *het Pater noſter in Dietſche; de Ave Maria in Dietſche; den Credo in Dietſche;* waar op nog in onrijm volgen: *de tien geboden; de XII. articulen des gheloofs; die VII. werken der ontfermherticheit; die ſeuen hoeftſonden;* en *de aflaten van Rome.*

MAERLANT heeft ook, zoo als men in den *Catal.* van *Le Long* Lib. MSS. p. 1. N°. 3. leest, den Nederlanderen eene Nederduitſche vertaling van den Bybel in onrijm geſchonken; ten minſten in

(*) *Breed. Aanteek. op M. Stoke* III. D. bl. 451.

in het Handſchrift van 1322., daar vermeld, wordt uitdrukkelijk gelezen, dat MAERLANT deze Duitſche vertaling gemaakt had. Dit HS. moet *Le Long* zekerlijk nog niet bezeten hebben, toen hy zyne *Boekz. der Nederd. Bybels* heeft uitgegeven, dewijl zijn oudſte Handſchrift van de vertaling van den Bybel in onrijm, waar van hy bl. 235. gewag maakt, in den jaare 1400. geſchreven is, en in zynen *Catal.* Lib. MSS p. 2. N°. 4. gevonden wordt. Uit dit Handſchrift blijkt niet, dat *Maerlant* deze vertaling gemaakt heeft, ſchoon het *Le Long* niet geheel vreemd voorkwam, dat men dezen arbeid onzen Dichter mede had toe te ſchryven. (bl. 230.). Nu zoude het ons niet onwaarſchijnlijk voorkomen, dat het Handſchrift van 1400. een vermeerderd afſchrift naar dat van 1322. zal geweest zijn. Het zy ons genoeg, dat men een oud HS. dezer vertalinge in onrijm vindt, waar in *uitdrukkelijk* gemeld wordt, dat *Maerlant* dezelve vervaardigd heeft.

FOPPENS (*) meldt nog van een Rijmwerk van

(*) *Bibl. Belg. op de hier veren aangeb. plaatt.*

van onzen Dichter, het welk ten tytel hebben zoude: *voorzegging van de onheilen en rampen van Vlaandren.* Doch, noch van het werk zelve, noch van het verhaal, door *Foppens* hier by gevoegd, hebben wy niets zekers kunnen vernemen.

Eindelijk behoort tot de werken van JACOB VAN MAERLANT de *Spiegel Hiſtoriael*, of *Rijmkronijk*, gevolgd naar het Latijn van *Vincentius*. Dat *Maerlant* hier van de Dichter is, bewyzen zyne eigen woorden, *Prol.* II. afdeel. vs. 31.

Want IC *leeken weten dede,*
Vier Byblen die heimelichede.

Hier en op meer andere plaatzen in deze Rijmkronijk zegt de Dichter, dat hy dezelfde is, welke voor de Leeken den Bybel verklaard heeft, het welk hier in beſtond, dat hy denzelven voor zyne Landgenooten in het Nederduitsch vertaald had. Dat *Maerlant* eene Nederduitſche vertaling van den Bybel gemaakt heeft, is hier voren bl. XXXVIII. reeds aangetoond; maar by behoeven ons ten dezen opzichte met geene gisſingen, of bewyzen by gevolktrekking, te vreden te houden;

de-

nademaal aan het einde van dezen *Spieghel Hiſtoriael* gelezen wordt, dat *Maerlant* denzelven in het Nederduitsch berijmd heeft:

Ẽn verſtaet, dat JACOB *moet*
VAN MERLANT *ruſten terre ſtede,*
Vander vierder paertijen mede,
Ẽn beiden, tote dats hem God jan,
Dat hire weder coemet an,
Omme te dichtene, in redene claer
Dje dinghen, diere volghen naer.

Deze woorden toonen ons duidelijk, dat *Jacob van Maerlant* de Dichter is der vier eerſte gedeeltens van den *Spiegel Hiſtoriael.* Verder kan men uit dezelve nog opmaken, dat *Maerlant* voornemens was, om dit hiſtorisch verhaal te vervolgen; dewijl hy ſpreekt om nog te dichten die geſchiedenisſen, welke nu volgen moeſten. Dan, voor zoo veel wy weten, heeft hy dit voornemen niet ter uitvoer gebracht; het welk nog te minder waarſchijnlijk is, daar *Lodewijk van Velthem* het hiſtoriesch verhaal op dezelfde wyze vervolgd, en juist omtrent dien tijd, by wel-

ken

ken *Maerlant* zijn werk had laten berusten, een aanvang gemaakt heeft. Wat aangaat den tijd, omtrent welken *Maerlant* deze zyne berijmde vertaling van den *Spiegel Historiael* heeft opgesteld, kan men, schoon hier geen gepaald jaargetal gevonden wordt, echter bepalen.

Vooreerst is het zeker, dat hy den *Spiegel Historiael* heeft berijmd na den *Rijmbybel*, welk werk hy in 1270. ten einde gebracht heeft, gevolglijk is de *Spiegel Historiael* na dien tijd opgesteld. Dat *Maerlant* dit werk dertien jaar na zynen *Rijmbybel* en dus in 1283. heeft ondernomen, zegt hy zelf *Sp. Histor.* I. I. XII. vs. 1.

Der bybelen *jeesten, sonder waen,*
Willic lidelijc ouer gaen,
Omme dat icse, ouer waer;
Leden es wel xiii. jaer,
Dichte in Scolastica;
Dat gespreet es verre eñ na;
Maer dien Spiegle Ystoriale
Willic volghen altemale.

Met dezen tijd komt de *opdracht* van dit werk zeer wel over een — *Prol.* II Afdeel. vs. 39.

Grau

Graue Florens! Co. Willems ſone,
Ontfaet dit werc. Ghi waert de ghene,
Die mi dit dede ane vaen.
Ghenoughet v, wildijt ontfaen
Danckelike, ſo bem ic vro
Eñ ic houts mi gepayt alſo:
God geue v leuen ſondet blame.

Het valt niet moeilijk te bepalen, welk een Graaf *Florens* hier door *Maerlant* bedoeld wordt. Wy moeten hier denken om *Florens* den V., den Zoon van Willem den II., Graaf van Holland, welke 1248. tot Rooms Koning gekroond wierd, en na zijn overlyden door zynen zoon Florens den V. in het jaar 1256. in de Graaflijke regering wierd opgevolgd, en gedurende veertig jaren het gebied in handen hield, tot dat hy in het jaar 1296. rampzalig om het leven gebracht wierd. Het is dierhalven hier uit zeker, dat *Maerlant* de berijmde vertaling voor 1296. ten einde gebracht heeft.

Behalven dat deze woorden eene opdracht van het geheele werk aan Graaf Florens den V. be-

hel-

helzen, zoo verhaalt *Maerlant* ons tevens hier, op wiens bevel hy dezen arbeid ondernomen heeft. Hy vertaalde dezen *Spiegel Hiſtoriael* niet uit eigene beweging; maar integendeel op hoog gezach, de Graaf zelf gebood hem dit werk te verrichten; waar uit wy aan den eenen kant mogen afnemen, dat Florens van de voortreffelijkheid van het werk zelfs overtuigd, en hier om begeerig was, dat het zelve in zyne moedertaal vertaald wierd; maar ook aan den anderen kant, dat hy volkomen bewust was van des Dichters kundigheid en trouwe, in het uitvoeren van zoodanigen last, als hem thands door den Graaf zelven wierd opgelegd.

De hoofdzakelyke inhoud van *Maerlants* vertaling is gelijk aan het Latijnſche werk van *Vincentius*; in verdeeling echter verſchillen zy. Want, daar het Latijnſche werk in XXXI Boeken is afgedeeld, heeft *Maerlant* zijn vertaling geſplitst in IV *Paertien* of Deelen, behoudende echter ook het getal van XXXI Boeken, welke niet doorlopen, dewijl ieder Deel met een eerſte boek aanvangt.

De

Deze Rijmkronijk van *Jacob van Maerlant* is dezelfde Kronijk, op welke *Lodewijk van Velthem* een vervolg ſchreef. Dat *Velthem* een vervolg ſchreef, blijkt, dewijl hy in den *Prol.* vs. 66. van zyne Rijmkronijk dus ſpreekt:

—— deſen boec *willic heten*
Die VIFTE pertie. ——

Hier noemt *Velthem* zijn werk het *vijfde deel* van den *Spiegel Hiſtoriael*, om reden, gelijk er voor afgaat, dat de vorige geſchiedenisſen reeds te boek geſteld waren, en wel, gelijk wy hier opmerken mogen, in een werk dat in IV Deelen beſtont, waarom hy noodwendig zijn werk, dat het vervolg uitmaken zoude, het Vijfde Deel noemen moest. Doch om voor het tegenwoordige in dit onderzoek niet dieper in te treden, zeggen wy alleen, dat het zeker is, dat de Kronijk van *Velthem* een vervolg is op die van *Maerlant*, en zullen dit in een Voorbericht voor onze uitgave van *Velthem* nader bewyzen.

Hier moeten wy nog met een woord melden, dat NICOLAES DE CLERCQ (*) in zyne *Rijm-*

(*) Zie over dezen Dichter PAQUOT *Memoir. pour ſerv. a l'Hiſtoir. Litter.* Tom. IX. p. 256.

Rijmkronijk van de Hertoghen van Brabant, geſchr
ven 1318., verſcheiden geſchiedenisſen uit d
Spiegel Hiſtoriael van *Jacob van Maerlant* heeft ov
genomen, ja zelfs op eenige plaatzen genoegzaa
woordelijk nageſchreven. Het zoude hier te v
uitloopen indien men dit met de vergelyking c
plaatzen, welke ons voorgekomen zijn, en hier v
overtuigende blyken geven, bewyzen wilde, c
zal gevoeglyker op die plaatzen zelve, welke v
den *Spiegel Hiſtoriael* van *Maerlant* door *de Clercq* ove
genomen zijn, geſchieden kunnen. Het zy g
noeg de volgende woorden van N. DE CLERC
Rijmk. IV. B. Cap. 12. hier in te voegen.

In den Spieghel Hyſtoriale,
Daer ict wt trac altemale,
Die Jacob van Merlant *maecte.*

Hier uit blijkt klaar genoeg, dat hy zelf beken
uit den *Spiegel Hiſtor.* van *Maerlant* het een en a
der overgenomen te hebben.

Om van alle de oude ſtukken, zoo Handſchrift
als gedrukte werken, waar van wy in de *aantee*
ningen ons bediend hebben, hier te gewagen, l

al mede het beſtek dezer Voorrede niet toe, ook is het meerder getal derzelver niet geheel en al onbekend. Tot de mih bekende werken, van welke wy hier gebruik gemaakt hebben, behoort de *Natuurkunde van Broeder* GHERAERT; een Handſchrift, dat op de Utrechtſche boekery bewaard wordt, en ons, op voorſpraak van den Hoog Gel. Heere M. TYDEMAN, door den Hoog Gel. Heere RAU, met voorkennis van Hun Ed. Gr. Achtb. de Heeren Curatoren van Utrechts Hoogeſchool, ten onzen gebruike goedgunſtig is toegeſchikt; waar voor wy Hun Hoog Gel. vriendelijk bedanken.

Dit *rijmwerk*, zijnde een verhandeling over de *Natuurkunde*, waarſchijnlijk opgeſteld in het einde der XIII. eeuwe, is tot heden, doch ten onrechte, toegekend aan zekeren *Broeder* THOMAS, en wordt als het werk van dien man aangehaald in de *Nieuwe Tael- en Dichtk. Bydrag.* I. D. bl. 309. en 312.

De misſlag in den naam is waarſchijnlijk veroorzaakt door het ſtuk in *onrijm*, mede over de *Natuurkunde*, het welk achter dit *Rijmwerk* in het zelfde HS. volgt, doch door *Verwer*, in zynen brief aan *Reland*, ten onrechte, voor eene *uitbreiding* van het

Rijmwerk gehouden is. Dit ſtuk is door zekeren *broeder Thomas* gemaakt, en door eenen broeder *Arent*, Leesmeeſter der Minderbroeders te Utrecht in 1300., overgelezen, onderzocht en aangeprezen.

Dat echter het *Rijmwerk* niet door broeder *Thomas*, maar door zekeren GHERAERT is opgeſteld, is, om meer dan eene reden, zeer waarſchijnlijk; want vooreerst wordt in de geheele verhandeling van geenen *Broeder Thomas* gewag gemaakt; maar integendeel leest men vs. 1429.

Bidt ouer GHERAERT *diet ſullen horen.*

Hier uit, dunkt ons, dat men beſluiten moet, dat deze *Gheraert*, van wien hier uitdruklijk melding gemaakt wordt, veel eer voor Schryver te houden hebbe, dan iemand, wiens naam in het geheele werk niet gevonden wordt.

Een nader bewijs voor ons gevoelen is er in de volgende woorden, achter het Handſchrift der Utrechtſche Boekery, te vinden: *Brueder Thomas het dit boecke gemaect anno* 1366. *Tutrecht.* Deze woorden, ſchoon door eene later hand, dan het HS. zel-

zelve, geſchreven, en op de verhandeling in rijm geene betrekking hebbende, zijn ons echter in zoo verre thands van nut, als uit dezelve blijkt, dat *Broeder Thomas* zijn werk te Utrecht geſchreven heeft. Maar uit de verhandeling in rijm blijkt, op meer dan eene plaats, dat dezelve buiten twyfel te Gend is opgeſteld; onder anderen uit vs. 1366.

Wat lude hier onder ons woenen
Wi gheweten niet en connen;
Mur alſoe wel ſoe ſegghen ſi,
Dat onder haer voet ſiwi,
Als wijt van hem ſegghen;
Want voet iegen (*) wi legghen;
Alſoe wel hebben ſi tfirmament
Bouen hem, als WI *tot* GHENT.

Was nu deze verhandeling te Utrecht opgeſteld, wat zoude den Schryver bewogen hebben, Gend hier

(*) L. *Want voet iegen voet wi leggen.* — Het is duidelijk te zien, dat dit woord dōor den afſchryver is uitgelaten.

hier gedurig tot voorbeeld te nemen. En wat behelzen deze woorden:

—— WI *tot* GHENT

anders, dan eene aanſpraak tot de Inwooners van Gend, onder welke de Schryver zich zelven mede plaatst, door zyne uitdrukking WI; hier mede duidelijk aantoonende, dat hy zich ten tyde, als hy dit werk opſtelde, te Gend bevond.

Dat broeder *Thomas* geen Schryver van het *rijmwerk* geweest is, bewyzen al verder de woorden van broeder *Arent*; (van wien wy hier voren geſproken hebben,) *brueder Thomas die dit boeke maecte ſeghet: is enich ghebrec in deſen boeke, dat is mi leet, eñ ſoe wye dat ghebrec verbeteren wille, dat is mi lief.* Hadden nu deze woorden hunne betrekking op de verhandeling in *rijm*, dan moeſten dezelve noodzaaklijk in die verhandeling te vinden zijn; maar, daar van dit alles in het geheele werk niets voorkomt, is het zeker, dat broeder *Arent* het oog niet op ons *rijmwerk* gehad heeft, en dat broeder *Thomas* dierhalven geen Schryver van hetzelve geweest is.

Vele

Vele voorbeelden uit onze oude Schryvers hebben wy ook te danken aan het gunſtig beſluit van de Maatſchappy der Nederlandſche Letterkunde te Leyden, genomen den 8ſten van Hooimaand 1783., waar by ons wierd toegeſtaan, om uit den voorraad, reeds door de Maatſchappy, tot het vervaardigen van een algemeen omſchryvend Woordenboek onzer tale, by een verzameld, zoodanige aanteekeningen en voorbeelden afteſchryven, als wy, tot de uitgave van den *Spiegel Hiſtoriael* van *Jacob van Maerlant* dienſtig, in dien voorraad vinden zouden.

Gerne hadden wy in dit deel den Letterminnaren meer taalkundige aanteekeningen medegedeeld; dan, het zelve buiten onze verwachting uitloopende, zijn wy genoodzaakt geweest dezelve achter te houden, en by het volgend deel te plaatzen. Wy hebben ons ook, om dezelfde reden, meest by het Taalkundige, als ons voornaam doelwit, moeten bepalen.

Eenige misſlagen van den Affchryver, zijn op hunne plaatzen aangeteekend, en, naar onze gedachten, verbeeterd.

Leyden den 29 van Slachtmaand,
1783.

OP DE
AFBEELDING
VAN
JACOB VAN MAERLANT.

't Is MAERLANT, wien ge ziet in deze ſchildery,
De Vader, Nederland, van uwe poëzy,
Wiens kunde een licht verſtrekte aan de eeuw, waar in hy leefde,
Die elk in dicht-vernuft, ſchoon nuw, te boven ſtreefde;
Een deftig Redenaar en Wijsgeer van zijn' tijd;
Zijn *Bybel* en *Kronijk* getuigen zyne vlijt.

P. VAN SCHELLE.

M. van Voort del. F. de Dood exc. L. Brasser sculpt.

KORTE INHOUD

van de vijf eerſte

BOEKEN

en derzelver

CAPITEELEN

van den

SPIEGEL HISTORIAEL.

KORTE INHOUD

van de vijf eerſte

3 O E K E N

en derzelver

CAPITEELEN

van den

PIEGEL HISTORIAEL.

Die eerſte boue nemet ſijn begin/
Alſo alſe die werelt ginc in/
Hoe Adam was gemaect eñ Heue/
Hoe ſi verghaten die Gods lieue/
Hoe haer geſlachte van hẽ quam/
Hoe die louie die werelt nam/
Hoe naer die louie voer dat diet/
Hoe God die tongen verſciet/
Hoe Abzaham eñ ſine neven
Alleene int geloue bleuen/
Eñ ſtrect wozt tote Joſephs doot/
Die in Egypten was Here groot/
Eñ heuet ·liij· capiteele june
Vanden ende toten beghinne.

'n Gode. . . . . I.
lach van Gode. . . . . II.
lidſ werc vpten eerſten dach. . . . . III.
lids werc vpten anderen dach. . . . . IIII.
lds werc vpten derden dach. . . . . V.
lds werc vpten vierden dach. . . . . VI.

Vanden viiften daghe. . . . .
Hoe Adam en̄ Yeue waren gemaect. . .
Hoe Adam en̄ Yeue braken tgebod. . .
Hoe Caym slouch Abelle. . . . .
Van Cayms quaethede. . . . . .
Adams regnatie tote Noee. . . . .
Van Noe, hoe hi ginc in daerke. . .
Van Noes benedictie. . . . .
Van Noels (a) *Kinderen.* . . . .
Hoe God die tongen versciet, enten tor Babel.
Van Azia, en̄ vanden Paradise. . . .
Van India in Azia, en̄ van sinen wondren. . X
Van Persia in Azia, en̄ andere riken. . .
Van Arabia in Azia, en̄ andere riken. . .
Van Egypten in Azia, en̄ andere lande. . .
Van Albania in Azia. . . . . .
Vanden lande van cleene Azia. . . . X
Van Europen, en̄ van haren sticken. . . X
Hoe Grieken es gedeelt in viuen. . . .
Van Tessalia, van Europen, en̄ van Ytalen. . X
Van Gallen in Europen. X
Van Affrica, en̄ hare lande. XX
Van Yengis en̄ Mauritane. X
Vanden eylanden vander Zee. . . .
Van den geluckegegen (b) *eylande.* . . X
Vanden eylanden vander Zuudzee, en tussten Stroc en̄ Maroch. X
Van Cycile. XX
Van lieden dolingen, en̄ van costumen. . . XX
Jheronimus van beesten leuen van lieden. . X
Solinus van manieren van lieden. . . . XX
Van minnen van wiue tharen mannen wert. . XX
Van den beginne van der Cyten rike, en̄ hoe die lande vielen, in dolingen. . . . XXX
Hoe trike van Egypten begonste. . . . XX

(a) *Noels*] Lees *Noès.*
(b) *geluckegegen*] Lees *geluckegen.*

Hoe Adams geſlachte doolde tote Abrahame, en hoe die afgoden vp quamen. . . . XL.
Van Abrahan en van Niniuſ. . . . XLI.
Hoe Semiramis berechte Surien. . . . XLII.
Van Altabamme, en ſinen geſlechte, hoe ſi rumden tlant. . . . . . XLIII.
Van Jacobpe, en van Eſau. . . . . XLIIII.
Van Foroneus dieden Grieken hare wet gaf, en hoe trike van Argos begonſte. . . XLV.
Hoe Joſeph ſpelde den Co- ſinen droem, dien ſine broederen verſochten. . . . . XLVI.
Hoe Joſeph coren gaderde tof Cox- bouf, en van Aſſenech (c) *Futifers dochter.* . . XLVII.
Van Joſeph, en van Aſſenech, hoe ſi hem anderſagben. . . . . . XLVIII.
Van Aſſenech drouſbede, en hoe ſoe Joſephe minde. . . . . . XLIX.
Hoe Joſeph ſinen broederen coren verſochte, en hoe Jacob in Egypten quam. . . . L.
Van Pharaons ſone, en van Aſſenech, hoene Beniamin warp met eenen ſteene, alſi Aſſenech wilde nemen. . . . . . LI.
Hoe die Kinderen van Iſrael quamen in pinen nar Joſephs doot, en hoe deygijndom begonſte van den Iueden. . . . . . LII.
Van Aſpis, den afgod, en van Seraphiſ. . LIII.

Die ander bouc neemt ſijn begin
An Moyſes meer no min/
Hoe dat hi geboren waert/
Hoe hi geplaget eñ veruaert
Heuet Egypten met groter pine/
Hoe hi voer dozdie woſtine/
Eñ leedde tfolc van Iſrael/
Eñ wat wondere hem gheuel/

Hoe

(c) *Alſenech*] Lees *Aſſenech*.

Hoe dat hi ontfinc de wet /
Hoe hi staerf al ombesmet (d),
Wat wondere in sinen tiden
Andere lieden moesten liden.
Hoe Josue na Moyses
Hertoghe gemaket es.
Hoe die van Ysrael Bailliuwe
Na Josue maecten nuwe.
Van Othoniel. Van Delbora.
Van Gedeone / eñ oec daer na
Van Abimalech. Van Tela mede.
Torloghe van Teben / die stede.
Van Hercules. Van Jeptee.
Van Troyen oec orloge mee.
Hoe Bartaenyen (e) Vrancrike
Van Rome quam gemeenlike.
Van Sampsoene / eñ daerna also wel
Van Hely / eñ van Samuel.
Van Saul / Dauite eñ Salomoene /
Eñ van al der Juedscer crone /
Eñ hoe dat sise verloren /
Haer gevangnessen / eñ haer toren
Tote Cyrus / die hem helpen began /
Entie Babylonien wan.
Dese bouc heuet bi ghetale (f).

Moy-

(*d*) Ombesmet] Schoon in de oude Handschriften de m en n, vooral wanneer er i of e volgt, of voor af gaat, dikwils door de afschryvers niet naauwkeurig onderscheiden worden, lazen wy hier nogthands liever: onbesmet.

(*e*) Bartaenyen Vranc.] Lees Bartaenyen eñ Vrancrike. Het koppelwoord eñ is zekerlijk in 't afschryven in de laatste lettergreep van Bartaenyen ingesmolten.

(*f*) Dese bouc] Het getal der capiteelen is door den afschryver weggelaten, welk gebrek gemaklijk op deze wyze te herstellen is:

Dese

Moyſes gheborneſſe. . . . . . I.
Vander plaghe van Egypten. . . . II.
Hoe die van Yſrael voeren wt Egypten en waen af Paſchen quam. . . . . III.
Vanden ſwerke, en vanden viere, dat die van Yſrael hadden indie Woſtine, en hoe Pharao verdranc ende die ſine. . . . IIII.
Hoe Joſue (g) ginc droochſ voetſ ouer die zee, en hoe die van Yſrael ghingen dordie woſtine. . . . . . V.
Hoe Moyſes ontſinc de wet. . . . . VI.
Vanden calue, dat die van Yſrael maecten van ghoude. . . . . . VII.
Hoe ſi ſcieden van Synay, en Moyſeſ doot. . VIII.
Vanden wendere in Moyſes tiden. . . IX.
Noch vanden ſelden. . . . . . X.
Van Joſue den Hertoghe. . . . . . XI.
Van Baruch, en van Delbora. . . . . XII.
Hoe die van Madyan plageden den Joden, en van Gedyone den rechtre. . . . . . XIII.
Hoe die Amoniten plaechden de Joden, en van Jatee. . . . . . XIIII.
Weltijt Parijs rowede Helenen. . . . . XV.
Van Abyſay, en van Halyone die rechters. . XVI.
Hoe Dareſ beſcreef dorloge van Troyen. . XVII.
Vanden neghenden wighe, enter Troijenen vluchte. . . . . . XVIII.

Wat

Deſe houc beuet bi ghetale
.l. Capitegle altemale.

of gelijk men in het einde van den inhoud van volgende Boeken wel vindt

.l. Capitegle, weetmen wale.

(g) *Joſue*] Deze misſlag is naderhand door den afſchryver ſelf verbeterd, die er met zeer kleine letteren *Moyſes* heeft boven geſchreven.

OP DE AFBEELDING VAN JACOB VAN MAERLANT.

't Is MAERLANT, wien ge ziet in deze ſchildery,
De Vader, Nederland, van uwe poëzy,
Wiens kunde een licht verſtrekte aan de eeuw, waar in hy leefde,
Die elk in dicht-vernuft, ſchoon nuw, te boven ſtreefde;
Een deftig Redenaar en Wijsgeer van zijn' tijd:
Zijn *Bybel* en *Kroniik* getuigen zyne vlijt.

P. VAN SCHELLE.

J. VAN MAERLANT.
Geb. 1235.
M. van Noort del.
F. de Does exc.
L. Brasser sculpt.

KORTE INHOUD

van de vijf eerſte

BOEKEN

en derzelver

CAPITEELEN

van den

SPIEGEL HISTORIAEL.

KORTE INHOUD

van de vijf eerſte

B O E K E N

en derzelver

C A P I T E E L E N

van den

PIEGEL HISTORIAEL.

Die eerſte boue nemet ſijn begin/
Alſo alſe die werelt ginc in/
Hoe Adam was gemaect eñ Heue/
Hoe ſi verghaten die Gods lieue/
Hoe haer geſlachte van hẽ quam/
Hoe die louie die werelt nam/
Hoe naer die louie voer dat diet/
Hoe God die tongen verſciet/
Hoe Abzaham eñ ſine neven
Alleene int geloue bleuen/
Eñ ſtrect vozt tote Joſephs doot/
Die in Egypten was Here groot/
Eñ heuet ·liij· capiteele june
Banden ende toten beghinne.

'an Gode. . . . . I.
'ech van Gode. . . . . II.
'dſ werc vpten eerſten dach. . . . . III.
'ds werc vpten anderen dach. . . . . IIII.
'ds werc vpten derden dach. . . . . V.
'ds werc vpten vierden dach. . . . VI.

Vanden viiften daghe. . . . . .
Hoe Adam en Teue waren gemaect. . .
Hoe Adam en Teue braken tgebod. . .
Hoe Caym ſlouch Abelle. . . . . .
Van Cayms quaethede. . . . . . .
Adams regnatie tote Noee. . . . . .
Van Noe, hoe hi ginc in daerke. . . .
Van Noeſ benedictie. I
Van Noels (a) *Kinderen.* . . . . . .
Hoe God die tongen verſciet, enten tor Babel.
Van Azia, en vanden Paradiſe. I
Van India in Azia, en van ſinen wondren. . X
Van Perſia in Azia, en andere riken. . . .
Van Arabia in Azia, en andere riken. . .
Van Egypten in Azia, en andere lande. . .
Van Albania in Azia. I
Vanden lande van cleene Azia. X
Van Europen, en van haren ſticken. . . XI
Hoe Grieken eſ gedeelt in viuen. I
Van Teſſalia, van Europen, en van Italen. . X
Van Gallen in Europen. XI
Van Affrica, en hare lande. XX
Van Tengis en Mauritane. X
Vanden eylanden vander Zee. I
Van den geluckegegen (b) *eylande.* . . X
Vanden eylanden vander Zuudzee, en tuſſchen Stroc en Maroch. XI
Van Cycile. XX
Van lieden dolingen, en van coſtumen. . . XXI
Jheronimus van beeſten leuen van lieden. . XX
Solinus van manieren van lieden. XX
Van minnen van wiue tharen mannen wert. . XXI
Van den beginne van der Cyten rike, en hoe die lande vielen, in dolingen. . . . XXX
Hoe trike van Egypten begonſte. . . . XXX

(a) *Noels*] Lees *Noès.*
(b) *geluckegegén*] Lees *geluckegen.*

Hoe Adams geſlachte doolde tote Abrahame, en hoe die afgoden vp quamen. . . . XL.
Van Abraham en van Niniuſ. . . . XLI.
Hoe Semiramis berechte Surien. . . . XLII.
Van Altabamme, enſinen geſlechte, hoe ſi rumden tlant. . . . . . XLIII.
Van Jacobpe, en van Eſau. . . . . XLIIII.
Van Foroneus dieden Grieken hare wet gaf, en hoe trike van Argos begonſte. . . XLV.
Hoe Joſeph ſpelde den Co- ſinen droem, dien ſine broederen verſochten. . . . . XLVI.
Hoe Joſeph coren gaderde tof Cox- bouſ, en van Aſenech (c) *Futifers dochter.* . . XLVII.
Van Joſeph, en van Aſſenech, hoe ſi hem anderſagben. . . . . . XLVIII.
Van Aſſenech droufhede, en hoe ſoe Joſephe minde. . . . . . XLIX.
Hoe Joſeph ſinen broederen coren verſochte, en hoe Jacob in Egypten quam. . . . L.
Van Pharaons ſone, en van Aſſenech, hoene Beniamin warp met eenen ſteene, alſi Aſſenech wilde nemen. . . . . . LI.
Hoe die Kinderen van Yſrael quamen in pinen nar Joſephs doot, en hoe deygijndom begonſte van den Jueden. . . . . . LII.
Van Aſpis, den afgod, en van Seraphiſ. . LIII.

Die ander bouc neemt ſijn begin
An Moyſes meer no min/
Hoe dat hi geboren waert/
Hoe hi geplaget eñ vervaert
Heuet Egypten met groter pine/
Hoe hi voer dozdie woſtine/
Eñ leedde tfolc van Yſrael/
Eñ wat wondere hem ghevel/

Hoe

(c) *Alſenech*] Lees *Aſſenech*.

Hoe dat hi ontfinc de wet /
Hoe hi staerf al ombesmet (d),
Wat wondere in sinen tiden
Andere lieden moesten liden.
Hoe Josue na Moyses
Hertoghe gemaket es.
Hoe die van Ysrael Bailliuwe
Na Josue maecten nuwe.
Van Othoniel. Van Delbora.
Van Gedeone / eñ oec daer na
Van Abimalech. Van Tela mede.
Torloghe van Teben / die stede.
Van Hercules. Van Jeptee.
Van Troyen oec orloge mee.
Hoe Bartaenyen (e) Vrancrike
Van Rome quam gemeenlike.
Van Sampsoene / eñ daerna also wel
Van Hely / eñ van Samuel.
Van Saul / Dauite eñ Salomoene /
Eñ van al der Juedscer crone /
Eñ hoe dat sise verloren /
Haer gevangnessen / eñ haer toren
Tote Cyrus / die hem helpen began /
Entie Babylonien wan.
Dese bouc heuet bi ghetale (f).

Moy-

(*d*) Ombesmet] Schoon in de oude Handschriften de m en n, vooral wanneer er i of e volgt, of voor af gaat, dikwils door de afschryvers niet naauwkeurig onderscheiden worden, lazen wy hier nogthands liever: onbesmet.

(*e*) Bartaenyen Vranc.] Lees Bartaenyen eñ Vrancrike. Het koppelwoord eñ is zekerlijk in 't afschryven in de laatste lettergreep van Bartaenyen ingesmolten.

(*f*) Dese bouc] Het getal der capiteelen is door den afschryver weggelaten, welk gebrek gemaklijk op deze wyze te herstellen is:

Dese

Moyſes ghebornesſe. . . . . . I.
Vander plaghe van Egypten. . . . . II.
Hoe die van Yſrael voeren wt Egypten en waen af Paſchen quam. . . . . III.
Vanden ſwerke, en vanden viere, dat die van Yſrael hadden indie Woſtine, en hoe Pharao verdranc ende die ſine. . . . . IIII.
Hoe Joſue (g) ginc droochſ voetſ ouer die zee, en hoe die van Yſrael ghingen dordie woſtine. . . . . . V.
Hoe Moyſes ontfinc de wet. . . . . VI.
Vanden calue, dat die van Yſrael maecten van ghoude. . . . . . VII.
Hoe ſi ſcieden van Synay, en Moyſeſ doot. VIII.
Vanden wondere in Moyſes tiden. . . IX.
Noch vanden ſeluen. . . . . . X.
Van Joſue den Hertoghe. . . . . . XI.
Van Baruch, en van Delbora. . . . . XII.
Hoe die van Madyan plageden den Joden, en van Gedyone den rechtre. . . . . XIII.
Hoe die Amoniten plaechden de Joden, en van Jaree. . . . . . XIIII.
Weltijt Parijs rooede Helenen. . . . . XV.
Van Abyſay, en vant Halyone die rechters. XVI.
Hoe Dareſ beſcreef dorloge van Troyen. . XVII.
Vanden neghenden wighe, enter Troijenen viuclt. . . . . . XVIII.

Wat

Deſe houc beuet bi ghetale
.l. Capitegle altemale.

of gelijk men in het einde van den inhoud van volgende Boecken wel vindt

.l. Capitegle, weetmen wale.

(g) *Joſue*] Deze misſlag is naderhand door den afſchryver ſelf verbeterd, die er met zeer kleine letteren *Moyſes* heeft boven geſchreven.

Wat van den Troijenen quam. . . . XVIIII.
Hoe Rome van Eneaſe quam. . . . . XX.
Van Sampſone en van ſire cracht. . . XXI.
Vanden pape Hely, die rechter was, mettem was tkint Samuel. . . . . . XXII.
Van Samuel, en Saul. . . . . . XXIII.
Vanden riken, die begonden, en wat geſciede in Samuels tiden. . . . . . XXIIII.
Vanden Conine Dauite. . . . . . XXV.
Vanden Co. Salomoene enten temple. . . XXVI.
Van Salomoene en ſijns wijfs zale. . . XXVII.
Vanden mure van Jheruſalem, en Salomoens doot. XXVIII.
Hoe trike ſchiet na ſine doot. . . . XXIX.
Van Joſaphat Co. van Jheruſalem. . . XXX.
Van Joram Co. van Jheruſalem, en van Helyas. . . . . . XXXI.
Van Jodas, Biſſcop van Iheruſalem, ende van Ligurus wet. . . . . . XXXII.
Van Amaſias Co. van Jheruſalem. . . . XXXIII.
Van Oſyas Co. van Iheruſalem, en van Sardomopilis. . . . . . XXXIIII.
Hoe begonſte tconincrike van Meden. Van Oſyas den Conine . . . . . XXXV.
Vanden rike van Macbedone. . . . . XXXVI.
Van Tria, die baren vader beſloot, en van Remus, en van Romelus. . . . . . XXXVII.
Vanden Co. Ioatham, enten rike van Iſrl'. . XXXVIII.
Vanden quaden Achas, Co. van Jheruſalem, en hoe Rome geſticht waſ. . . . . XXXIX.
Van Ezechias Co. van Iheruſalem, ende van Romulus doot. . . . . . XL.
Van Manaſſes, Co. van Iheruſalem, en van Tſayen. . . . . . XLI.
Van Gygus Co. van Liden. . . . . . XLII.
Van Amon, Co. van Iheruſalem, en van Phalariſe den fellen. . . . . . XLIII.
Van Ozias, Co. van Iheruſalem, en van Arioene, den harpere. . . . . . XLIIII.

Van

n Joachim Joconias Coninc van Iheruſalem. XLV.
n Sedechias Coninc van Iheruſalem eñ van
bugodonoſor. . . . . . XLVI.
e vijfte euwe vander nieuwer vangneſſen. XLVIII.
nden Prophete Ezechiel, eñ vanden · v i j · vroe-
len van Athenen. . . . . XLVIII.
n viſſchers, die ene goudine taſle vp trocken. XLIX.
n Daniele eñ ſine geſellen. . . . L.

Hier beghint die derde taſle.

De derde bouc begint aldaer /
Daer Cyrus / met orloge zwaer /
Verwan dat lantſchap van Meden /
Eñ brachte / met mogentheden /
Int lant van Perſen die crone.
Hoe hi verwan Babylone /
Eñ hoe hi ſcout die Iueden vri /
Eñ daer naer mede hoe hi
Creſſus verwan / Cõ · van Lyden /
Eñ hoe hi na velde / tien tide /
Van Liden die Coninc crone.
Daer naer hoe hi ſtaerf die ghone /
Eñ hoe fel hi oec was.
Vanden wiſen Pictagoras.
Daer naer werringe groot
Wart na des Cambiſes doot.
Hoe Darijs Ydaſpis ſone
Cõ · mede wart na tghone.
Hoe hi orloghede / eñ ſtreet
Vp Syten eñ Grieken gereet.
Daer na van ſinen ſone Xerces /
Hoe hi mede wilde volgen des /
Eñ hoe hi wart geſconſiert.
Hoe ſijn geſlachte na hem tiert.
Van Artexerces / eñ van Ypocras.
Van Socrates / die wroet oec was.

Van Darius/ die na Sogdiane
Cliant van Perſen oec vinc ane.
Van Aſſuerus/ eñ van Platoene/
Eñ van Dyogenes doene.
Van Carthago/ van Cycile/
Die orlogeden lange wile.
Van Bremius/ eñ vanden Gallen/
Hoe ſi Rome daden vallen.
Aſſuerus doot. hoe Perſen vaert/
Eñ hoe Othus Cõ. waert.
Hoe Phillip van Machedone
Fellike drouch die Cõ. crone.
Ivi. Capiteele heuet in
De boue no meer no min.

Hoe Cyrus wart gheboren. . . . . .
Van Spartacus, datſ Cyrus, hoe dat bi Here wart. . . . . . .
Van Eſopuſ, eñ wie Coningen in Perſen waeren. . . . . . .
Van Cyrus mogentlede, eñ wat wonderen hi dede. . . . . . .
Van Babylone, hoe groet hoe ſterc et was. .
Hoe Cyrus Babylonien wan. . . .
Hoe Cyrus vribede de Jueden. . . .
Hoe Cyrus Creſſus vinc anderwerf. . .
Wat in Cyrus tiden geviel, eñ ſine doot. .
Van Cambiſes, Cyrus ſone. . . . .
Van Cambices zeden, eñ ſine daden. . .
Van Pyctagoras zeden. . . . . .
Van ſinen ſproken. . . . . . .
Van .ij. broederen Heren van Perſen, eñ hoe Dares Conine wart. . . . . .
Hoe Zorababel an Darius quam. . . .
Hoe Zorobabel ſinen wille gewan. . .
Van Demetrius, eñ van Anaxagoraſ. . . X
Hoe Darius vp Athenen voer. . . . XI
Van Coninc Xerçes van Perſt. XV

Hoe Coninc Xerces die Grieken verſochte met here. . . . . . XX.
Hoe Xerces den wijch verloos. . . . XXI.
Hoe Xerces keerde met verlieſe. . . . XXII.
Vanden ſtouten Demiſtides. . . . . XXIII.
Exerces doet, entie wrake d' af. . . . XXIIII.
Ataxerces langhe hande. . . . . XXV.
Hoe die Romeine wonnen wet. . . . XXVI.
Van Ypocras, eñ Pyctagoras. . . . XXVII.
Van Socrates, eñ ſinen wiuen. . . . XXVIII.
Van ſinen ſproken. . . . . . XXIX.
Van eenen anderen Xerces eñ van Soccidianus de (h) *Coninc.* . . . . . XXX.
Wat in Darius tiden ghevel, eñ van Alcidrades. (i) . . . . . XXXI.
Van Aſſuerus coninckrike. . . . . XXXII.
Wat in Aſſuerus tiden geſciede. . . . XXXIII.
Van Dyogenes. . . . . . XXXIIII.
Vanden orloghe tuſſchen Cartaghe eñ Cycile. . XXXV.
Van Mago eñ ſinen ij. ſonen. . . . XXXVI.
Van Deniſe Conine van Ceſile. . . . XXXVII.
Vanden ſeluen Deniſe. . . . . . XXXVIII.
Van Platoens auenturen. . . . . XXXIX.
Noch van ſinen ſproken. . . . . XL.
Vanden ſeluen. . . . . . XLI.
Vanden ſeluen noch. . . . . . XLII.
Van Bremius enten Gallen. . . . . XLIII.
Hoe Bremius Rome wan metten Gallen. . XLIIII.
Vanden capitole van Rome, eñ vander Ganſ. XLV.
Van Ariſtotiles eñ ſine ſproke. . . . XLVI.
Noch vanden ſeluen. . . . . . XLVII.
Vander plaghe van Rome. . . . . XLVIII.
Van Coninc Aſſuerus, die doodde Darius ſinen ſone. XLIX.
Hoe Codomanus ſuuerde Perſen. . . . L.
Van Otbus rike, eñ Demoſteneſ. . . LI.

Van

(h) *De*] Lees *den* het ſtreepjen boven dē *e* is vergeten.
(i) *Alcidrades*] Lees *Alcibiades*.

Van Demoſtenes noch.
Van Phillip van Macedone.
Van Demoſteneſ, eñ van Othuſe.
Van Amio in Cartaengen, eñ van ſinen wiuen.
Hoe Chartago ſochte de hulde van Rome.

Hier beghint die vierde taſſe.

Die vierde bouc neemt ſijn begin /
Hoe ter werelt quam in
Alexander / die Here groot /
Die noch nie en hadde ghenoot.
Hoe dattene Neptanabus wan /
Alſe ſine ystorie ſeggen can.
Hoe hi te Piſen wan een ſpel.
Dan Xenocrates alſo wel.
Daer naer Cõ. Othus doot.
Daer naer hoe in Perſen Here groot
Wart Arges / Cõ. Othus ſone.
Dan Manlus Torquaet na tgone /
Die in Rome was Here groot.
Daer naer Cõ. Phillips doot.
Hoe gheſeedt waren beede gader
Alexander eñ Phillip ſijn vader.
Hoe Alexander orloghen beſtont.
Hoe hi wart te Rome cont.
Hoe hi Affrike eñ Surie
Eñ Egypten wan die vrie.
Darius lettren eñ proſent /
Eñ wat Alexander weder ſent.
Hoe hi wan Theben en Atheenen.
Hoe hi Darius dede weenen.
Danden zeghe / dien hi wan.
Daer naer vanden fieren man /
Hoe hi vp Iheruſalem
Een deel oetmoedeghede hem.
Hoe hi tote Amone daer na
Voer ten temple te Lybia.

Daerna hae hi anderwaernen bacht
Darius op hem met groter cracht/
Sijn verlies eñ sinen rouwe.
Hoe Alexander sine trouwe
Crike van Persen eñ van Meden
Dwanc met groter mogentheden
Coninc Darius doot eñ ende.
Van meesters/ die men doe kende:
Aneximines/ eñ tier wre
Eenen anderen hie Epitcure.
Van Syten eñ also wel/
Van den volke van Ysrael.
Hoe dat hi wrac Darius doot
Dat houesceit was eñ eere groot.
Clitus doet/ eñ oec naer des
Hoe dat doe staerf CalisteneS.
Vanden lande van Endi/
Hoe Alexander/ die Here wri
Daer inquam/ eñ hoe hi verwan
Porrusc/ den stouten man.
Hoe dat oec die Here jonc
In Subdracas sprane sinen sprone
Van Candasis/ die Coninginne/
Die sere wijs was van zinne.
Hoe hi besochte daer na
Dat wonder van India.
Hoe hem die doot was vorseit.
Hoe hi met groter dorperheit
Ghevenijnt was eñ vergeuen/
Eñ hoe hi endde sijn leuen.
Hoe die Bracmanne eñ hi streuen
Onderlinghe haer leuen
Hier in sijn tsinen deele
·Ixi· capiteele.

Hoe *Othus, Coninc van Perſi Nebtanabus verdreef.* I.
Hoe *Nebtanabus Alexander wan.* . . . II.
Hoe *Nebtanabus hem verkeerde in eenen drake.* III.
In *Alexanders geborneſſe.* . . . . IIII.
Hoe *Alexander Nebtanabus doedde.* . . V.

Hoe Alexander Bucifalle reet. . . .
Hoe Alexander den prijs wan te Pise. . .
Vanden wisen Xenocrates. V
Hoe Phillip van Machedone Grieken wan. . V
Hoe Arsamus Coninc wart. . . .
Hoe Alexander chens ontseide den Persen. .
Phillips doot eñ sine wrake. . . . . .
Van Coninc Phillips doene, eñ manire. . . X
Hoe Alexander ontfinc trike. X
Hoe Alexander gaderde sijn here. . . .
Hoe Alexander Egypten wan. X
Wat Darius Alexander screef. X
Wat Alexander Darius weder screef. . . . XV
Vanden eersten wighe van Darius. . . . XV
Hoe Alexander Theben velde. . . . .
Hoe Alexander Darius echt versochte. . . X
Hoe Alexander wan Darius lant eñ scat. . X
Hoe Alexander vriede de Jueden. . . XX
Hoe Alexander voer te Amons temple. . . XX
Hoe Darius eñ Alexander ben onderscreuen. . X
Hoe Alexander met Darius at. XX
Hoe Darius eñ Alexanders (k) *vochten.* . XX
Hoe Darius an Alexandere screef omme genaden. XXV
Hoe Dariuse vingen sine lieden. XX
Darius wort vor sine doot. X
Van Aneximines, eñ van Epycurus. . . XX
Hoe Alexanders zeden verkeerden. . . XX
Hoe Alexander sloot die van Isrl. . . XXX
Die wrake van Darius doot. . . . XXXI
Hoe Alexander Clytus doot slouch in dronken-scepe. XX
Hoe Alexander Calistenes doedde. . . . XXX
Hoe Alexander jn Jndia tijdde. . . . XXX
Hoe Alexander enen sone wan in Jndia. . XXXV

(k) *Alexanders*] Meermaalen vindt men het dus voor *xander* in den *Nomin.* Zie I. P. IV. B. XXXIIII. C. vs. en XXXVI. vs. 9.

Alexanders camp iegen Porrus. . . . XXXIX.
Porrus macht eñ rijchede. . . . . XL.
Hoe Alexander ſpranc in ene ſtat. . . XLI.
Hoe Alexander die Fuedſce (1) *zee beſtont.* . XLII.
Van Canday der Coninginnen. . . . XLIII.
Alexanders vaert der de Fuedſce woſtine. . LXIIII.
Vanden ſerpenten diene vreeſden. . . . XLV.
Hoe Alexander voer jn Jndien. . . . . XLVI.
Vanden wonderen van Jndien. . . . XLVII.
Noch vanden wondere van Jndien. . . XLVIII.
Vander zonne bome enter manen. . . . XLVIIII.
Van Alexanders verweentheden. . . . L.
Hoe Alexander te Babylonen quam. . . LI.
Van Alexanders verraneſſen. . . . LII.
Hoe Alexander was gevenenijnt. . . . LIII.
Alexanders doot. . . . . . LIIII.
Den prijs van Alexanders vromicheden. . LV.
Alexanders ſepulture. . . . . . LVI.
Van Alexanders enten Bracmannen. . . LVII.
Hoe Alexander den Bracmannen ſcreef.. . LVIII.
Didimus antworde. . . . . . LVIIII.
Noch Didimus antworde. . . . . LX.
Alexander tote Didimuſe. . . . . LXI.

Hier beghint die vijſte capiteele.

Jnnen deſen vijſten houke ſtaet:
Hoe men deelt / eñ hoet gaet
Alexanders rike groot
In ſtucken naer ſine doot.
Van Theophaſtus / den wiſen man /
Van ſinen ſproken daer zin leit an.
Van Tholomeus den vrien /
Die Egypten eñ Surien

Er-

(1) *Fuedſce*] Lees *Jndſce* en zo ook twee regels laager.

Gewan na Alexanders doot.
Vanden Samiten/ die ſcade groot
Daden vp Rome/ die ſtat.
Van Papyruſe/ die wrac dat.
Van Fabiuſe/ die int ende
Alle die Samiten ſcende.
Hoe die Romeine die Sabine
Verwan bi Curus pine
Hoe hi verwan met ſinen doten
Pyrrus/ Cō· van Epyroten.
Olimpias doot/ Alexanders moeder/
Die Philippe ſlouch/ ſinen broeder.
Hoe trike van Surien began
Naer Alexander/ den ſtouten man
Van Socrates den vrien/
Die den tor maecte tAlexandrien.
Van Philadelphius Tholomeus/
Eñ hoe hem Eleazarus
Sendde/ omme ſine bede/
Die ·lxx· vroede mede/
Om te ſcriuene der Joden wet.
Eñ daer naer ſo eſ gheſet
Bremiuſ doot/ eñ hoe de ſine
Storuen/ doe ſi Apolline
Rouen wilden eñ ſinen liede.
Wat wondere in Rome geſchiede
Den (m) ſtrijt van Rome die ghemeene
Sradelijc was vanden Pichene.
Van Cō. Pirrus/ die onſcone
Verwan trike van Machedone.
Vanden twiſte zwaer eñ onvro
Tuſſcen Rome eñ Carthago.
Van Hanibal/ hoe hi Italie
Wilde winnén altemale.
Van Regulus/ hoe dat hi vacht
Vp Affrike met ſiere crachr/

(m) Den] Lees De. en zo nog eens op de volg. blad. De ſtrijt.

Eñ hoe hi wart gevaen/
Eñ dat Roemſche rike ontaen.
Hoe die Romeine daer naer ſinden
Om Affrike winnen eñ ſchinden/
Paulus eñ Siluius/
Hoe ſi den wijch wonnen dus.
Dorloghe van Hasdrubal:
Hoe vp hem den ſtrijt wan al
Mettellus/ die van Rome quam/
Eñ meneghen dat leuen nam.
Van Philadelphus orloge mede
Eñ van ſiere grotere rijchede.
Den ſtrijt van Rome eñ van Gallen.
Van Haniballe/ die met allen:
Van Carthago vp Rome quam
Eñ menegen dat leuen nam.
Van Sypioene/ die vromechlike
Rome wrac over Affrike
Op Sifax/ eñ vp Hasdrubal/
Eñ vpten ſtouten Hanibal.
Hoe die Romeine die eylande
Eñ Surien wonnen in hande.
Van Anthyocus Ephifane
Dieden Iueden ſwaer lach ane.
Hoe die Romeine wonnen ſcone
Dat rike van Machedone.
Vanden Machabeus Iudas/
Hoe ſtout eñ hoe vrome hi was.
Hoe Carthago wart ghevelt.
Hoe cleene Azien met gewelt
Andat Roemſche rike quam
Hoe Pillus (n) echt orloge an nam
Deſe bouc ſtrect hem eñ ſijn tiden
Al tote Keyſer Julius tiden
Eñ heuet te ſinen deele
·lxxvi· Cappteele

Hoe

(n) Pillus] Lees Cilla. er wordt nergens gewag gemaakt van eenen Pillus.

Hoe Alexanders rike ware geſcuert. . . I.
Theophaſtus (o) *ſproken.* . . . . II.
Vanden ſeluen. . . . . . III.
Van Tholomeus Socher Coninc van Egypten. IIII.
Van Papyrus van Rome. . . . . V.
Hoe Fabius die Samiten verwan. . . VI.
Van Fabius eñ van turius (p). . . . VII.
Olympias doot, Alexanders moeder. . . VIII.
Van Surien dat begbin. . . . . VIIII.
Van Zelencus van Babylone. . . . X.
Van tholomeus filadelphus. . . . XI.
Vanden lxx bedieders van Iheruſalem. . XII.
Vanden byblen, die ſie ontbonden. . . XIII.
Van Bremius eñ vánden Gallen. . . XIIII.
Hoe Bremius in Delphoſ ſtaerf. . . XV.
Noch vanden Gallen. . . . . XVI.
Dat wonder dat in Filadelphus tiden geuel. XVII.
Van Pyrrus Coninc van Egypten. . . XVIII.
Vanden ſtride van Cartago. . . . XIX.
Van Regulus van Rome. . . . . XX.
Hoe Regules wart gevaen. . . . . XXI.
Hoe Paulus van Rome veer vechten in Afrike. . . . . . XXII.
Van Mettellus eñ Haſdrubal. . . . XXIII.
Van Filadelfus mogenthede. . . . . XXIIII.

Van

(o) *Theophaſtus*] Lees *Theophraſtus*. in het werk zelve leest men Theoſtauſtus.

(p) *turius*] Lees *eurius*. Het gering onderſcheid, dat er tusſchen r en t in oude Handſchriften is, heeft dikwils de affchryvers in dwaling gebragt. Tweemaal vond HUYDECOPER t. voor r in een en 't zelfde vers, in een HS. van den *Melis Stoke*. VII. B. vs. 31. alwaar in plaats van:

Her Jan ſtreec *doe* Scouden *duere.*

gelezen wierd:

Her Jan ſtroet *doe* ſtonden *duere.*

Van Evergetes Filadelphus broeder. . . XXV.
Van Hanibal van Cartago. . . . . XXVI.
Van Filopater Cninc van Ägypten. . . XXVII.
Hoe Hanibal te Rome waert trac. . . XXVIII.
Hoe Sempronius den wijch verloos. . . XXVIIII.
Van Flamineus eñ Hanibal. . . . . XXX.
Van Hanibal eñ van Lucius. . . . XXXI.
Hoe nauwe dat te Rome ſtont. . . . XXXII.
Hoe Hanibal Rome wilde winnen. . . XXXIII.
Van Sypioens vaert te Spaengen. . . . XXXIIII.
Van Valerius eñ Hanibal. . . . . XXXV.
Hoe Sypio in Affrike voer. . . . XXXVI.
Hoe Cartago Haniballe ontboot. . . . XXXVII.
Hoe Sypio Haniballe verwan. . . . XXXVIII.
Van Epyfanes van Egypten. . . . . XXXIX.
Vanden Gallen, enten Romeinen. . . . XL.
Hoe Theoderus Godſ tempel wilde rouen. . XLI.
Hanibals des fieren doot. . . . . XLII.
Sypioens doot. . . . . . XLIII.
Van Antyochus Ephifanes. . . . . XLIIII.
Hoe Antbyocus rouede Iheruſalem. . . XLV.
Hoe trike endde van Macedone. . . . XLVI.
Van Matbacias eñ ſinen kinden. . . . XLVII.
Antyochus Ephifanes doot. . . . . XLVIII.
Judas Machabeus ſtrijt. . . . . XLIX.
Van Demetrius eñ Machabeus. . . . L.
Van Terencius eñ ſinen ſproke. . . . LI.
Van Machabeus, entie na hem quamen. . . LII.
Judas Machabeus doot. . . . . LIII.
Hoe die Romeine echt Affrike beſtonden. . . LIIII.
Hoe Cartago wart ghevelt. . . . . LV.
Van Jonathas, Machabeus broeder. . . . LVI.
Symeoens Machabeus dood. . . . . LVII.
Vanden Gallen, enten Romeinen. . . . LVIII.
Vanden jongen Alexander. . . . . LIX.
Van Griffus Antyochus. . . . . LX.
Hoe Trifon ſinen broeder verdreef. . . LXI.

Den

Den (q) *ſtrijt van Rome vp Jurgata.* . . LXII.
Hoe Jurgata wart, verwonnen. . . . LXIII.
Hoe die Jueden drougben crone. . . . LXIIII.
Vanden Duutſcen enten Romeinen. . . . LXV.
Hier wert trike van Surien Rome onderdaen. . LXVI.
Hoe die meente wart jegen de Heren. . . LXVII.
Van Pompeius van Aſcaloen. . . . . LXVIII.
Van Marius, eñ van Cilla. . . . . LXIX.
Van Mitridates, den groten Here. . . . . LXX.
Van Mitridates, eñ Cilla. . . . . LXXI.
Hoe Mitridates wan vele lande. . . . LXXII.
Van Lucillus, eñ Nutridates. (r) . . . LXXIII.
Hoe Nutridates ſtaerf. . . . . . LXXIIII.
Hoe Pompeius wan Surien. . . . . LXXV.
Hoe Craſſus was gedoot met goude. . . . LXXVI.

(q) *Den*] Lees *De* en voor *Jurgata* lees *Jugurta.*
(r) *Nutridates*] Lees *Mitridates.*

AANTEEKENINGEN
ÓP DEN
SPIEGEL HISTORIAEL
VAN
JACOB VAN MAERLANT.

I. P. Prol. 1. Afdeel.

Vs. 1. **Die de werelt**] De dichter is hier zeer naauwkeurig; maar indien men niet met aandacht zijn zeggen nagaet, zoude men hem ligt verkeerd begrypen, en meenen, dat hy ons woord **werelt** afleidt van **werren**. welke afleiding, of ſchoon door anderen wel aangenomen, en niet geheel van grond ontbloot, echter niet voor de waare te houden zy. MAERLANT geeft het alleen maar als eene giſſing op, van waar het woord **werrelt** zynen oorſprong ontleend kan hebben, dus uitdrukkelijk vs. 4.

—— bider meſdaet van Adame,
Daer hi Gode omme vererrede,
Entie werelt al verwerrede,
So es hare die name comen.
Werrelt machmen die werelt nomen.

machmen beteekent hier *kanmen*, of *zoumen kunnen* Dat hy deze afleiding niet aannam is te zien uit zyne eigene woorden vs. 3. daar hy zegt, dat **werrelt** *byna* de rechte naam was, dus door hem

niet goedgekeurd, en zyne onderſcheiden ſpelling geeft blyken van afkeuring. zie vs. 1. 7 en 8. — Daar men al van vroeger tyden af noopends den oorſprong van dit woord verſchillende gevoelens gehad heeft, hoewel by onze eerſte Nederduitſche ſchryvers altijd **wereld**, gelijk men ſchryven moet, gevonden wordt; heeft evenwel in lateren tijd dit verſchil over de afleiding dezes woords meer nadeel toegebracht, als zijnde daar door eene verſchillende en willekeurige ſpelling ingevoerd; want zommige ſchryven *werreld*, *weereld*, *waereld* ook *waareld*; andere wederom en beter, *wereld*. Die de eerſte ſchrijfwyze houden, leiden het woord af van *Werren*, *Warren*, *verwarren*. Eene afleiding die de ſchryver in de *Taelk. Bydrag.* 1. D. bl. 371. zegt natuurlijk en krachtig te zijn, om ons wereld gebouw toen het woest en ongeſchikt was te omſchryven, en aan te duiden, en die ook, dat wy hier byvoegen, niet onaanneemlijk zijn zoude, indien men hier, om den misdaet van den eerſten wereld bewooner, waar van onze Dichter gewaagt, te denken had: deze afleiding echter is met recht te verwerpen, wanneer men in acht neemt, dat ons woord *wereld* het zelfde beteekent al het Gr. κόσμος en Lat. *mundus* beteekenende eene *verſiering* of *optooijing*. Het is dierhalven noodig, dat men den oorſprong van ons woord elders zoeke, en wel in het verouderd **werren** *durare*, *perdurare*, waarmede het H-D. wären overeen komt. Deze afleiding wordt zo door het gevoelen onzer ſchranderſte Taalkenners, als door de volſtandige ſpelling der ouden beveſtigd. Het zoude overbodig zijn, indien ik hier eenige voorbeelden wilde opgeven, door men geen werk der ouden kan opſlaan zonder [illegible] terſtont eene menigte aan te treffen. [illegible]

I. P.

I. P. Prolog. 2. Afdeel.

s. 1. **Dien dan**] Het ſchijnt, dat onze Dichweinig of niet heeft opgehad met zodanige *ans*, als in zynen tijd veel gelezen wierden, waar van hy er hier eenige opnoemt; want al waar hy maar eenigſins kan, neemt hy gelegenheid waar, om van dezelve als met ge verachting te ſpreken. Op gelyke wyze, hier, maakt hy ook gewag van eenige dergee *Romans* in den *Prologhe* van het *Leven van Franciſcus* HS. alwaar men deze woorden vindt:

Cume es hi van mi bekent
Die nu leeft ende w'heit mint
Mer triſtram *ende* lanceloot
Perchevael *ende* galehoot
Ghevenſde namen eñ ongeboren
Hier of willen de lieden horen
Truffe van minnen eñ van ſtride
Leeſtmen dor de wel't wide
Die ewangelie es ons te zuaer
Om dat ſoe recht ſcit eñ waer.

: **boerde vanden Graie**, daar hy hier van eekt, is eene *Beſchryving* van eene zeer vermaakee en aangenaame plaats. Den inhoud van de*Beſchryving* geeft ons VELDENAER in den *ic. Tempor.* hoofdzaaklijk op, ſprekende f. 322. b. eenen zekeren ridder met naame *Helyas*, die uit e aangenaame plaats gekomen zoude zijn: *mighe cronijcken ſegghen dat deſe ridder helyas n wt dat* grael *dat een eenrehande paradijs hiet op ike Mer ten is dat heylighe paradijs nijt Mer het is ſond'linghe plaetze eñ hiet* grael *daermen mit gro-*

ter auentueren ī coemt eñ mit groter auentueren eñ gh lucke weder wt coemt daer veel off te ſchriuen waer.

Percheval is een der ridders van de *Tafelron*, geweest, waar van op eene andere plaats breedt zal geſproken worden. — De *Roman* of *vertellin* van de wonderlyke gevallen van dezen ridder i in het Walsch, gelijk de meeſte van die Stuk ken zijn, in dichtmaat opgeſteld, door eenen zeke ren MENESSIER of NENESSIER, die, vo gends LA CROIX DU MAINE, geweest i „ Orateur et Chroniqueur de Madame Jeanne „ Comteſſe de Flandres". Zie *Biblioth. Franç.* Tom. II. p. 142. Daarenboven is het leven van dezen beroemden ridder nog door eenen onbeken den Dichter beſchreven; maar die men nogthans gist te zijn zekere RAOUL de BEAUVAIS. Zie *Discours ſur quelq. Anciens Poet.* etc. *par* M. GAL LAND in het II. D. van de *Memoires de l'Acade mie des Inſcriptt. et Bell. Lett.* p. 675. Deze *Ro man* zal denkelijk ook in het Nederduitsch ten tyden van MAERLANT zijn overgezet geweest, gelijk heden nog voorhanden zijn de *Romans* van *Walewein*, *Ferguut*, *Floris en Blanchefleur*, en meer diergelyke. [S.]

I. P. Prolog. 2. Afdeel.

Vs. 6. **Ouer**] Het voortzetſel **over** beteekent hier BOVEN. *ſupra*, of VOOR. *ante*. De Dichter zegt: die geen behaagen ſchept in alle die vertellinge en fabelen van *Perchevale* en *Lenvale*, die moet eve wel dezen *Spiegel Yſtoriale* verre boven zulk ſchriften ſtellen. Meermaalen vindt men het woor **over** in dien zin by de Ouden gebruikt, en wy ne men het heden daags nog dikwils in die beteeke nis, en welke ook niet de eenige is, die oudtijd

aan

aan dit woord gehecht wierdt. Te recht schrijft WACHTER, dat het H-D. uber, het welk 't zelfde is, als ons over, van veelerlei beteekenis zy. [Zie zijn *Glossar. Germ.* h. v.] By onzen Dichter komen er verscheiden beteekenissen voor, welke ik met voorbeelden uit andere schryveren, en uit de overeenkomst der verwandschapte taalen bevestigd, den Taalminnaaren hier wil mededeelen.

I. Over. d. i. BOVEN. *prae*, *super*. en in dezen zin, als een teeken van uitnemenheid en magt. by onzen Dichter I. I. XV. vs. 11.

Eñ dese hadden, alse wijt horen,
Ouer *hem drie Heren verkoren.*

I. II. XI. vs. 21.

Hertoge was hi, wet vorwaer,
Ouer *tfolc* ·xxvi· *jaer.*

In deze beteekenis vindt men ook het M-G. ⲛⲉⲁⲕ. en het A-S. ofen. *Luc.* XIX. vs. 14. ⲛⲓ ⲩⲓⲗⲉⲓⲙⲁ ⲫⲁⲛⲁ ⲫⲓⲛⲁⲁⲛϩⲛ ⲛⲉⲁⲕ ⲛⲛⲥⲓⲥ. A-S. þe nÿllað þæt þes ofen us nixie:

Hier van ook ons overhooft voor opperhooft by MARNIX *Byencorf.* f. 179. b. *Item leerde datter noch* overhooft, *noch superioriteyt, noch obedientie en is.* „ OBAR, zegt JO. IHRE in *Lexico* „ *Suio-Goth.*, notat *eximius*, et Uplandis Dalecar- „ lisque est frequens." Zie ook zijn *Swenkst Dialect Lexicon* p. 123. — Voor over *'t volk koning zijn* lees ik ook in den *Bybel* 1477. bouen III. *Reg.* VI, 1. *dat is die ander maent sconincs salomons* bouen *Israhel.* Zie ook 't voorgaande IIII. Cap. vs. 1.

II. **Over** d. i. BOVEN. *supra*. en zomtijds OP. Eng. *Upon*. I. II. III. vs. 15.

Want God hiet hē slaen een lam,
Eñ dat bloet men daer af nam
Eñ tekender die dore posten mede,
Eñ de douerste *dorpele,*

Ghetyden Boek van onze L. V. Parys 1533. *vervroechde hem seere te lope den wech als een rese vutganc – was uan den* ouerstē *hemel. Broeder* GI RAERT *Verhandeling over de Natuurkunde* HS. bl.

Ghelike dat water wallet
Ouer *tfier also gheuallet*
Dat menschen bloet wallet dan.

Oude Bybel. Job. I. *Eñ die man was groot* ‹ *alle die van Orienten.* — Op gelyke wyze gebr ten ook de M-Gothen hun ⲛⲉⲁⲕϩ. en ⲛⲉⲁ *Luc.* X, 19. ⲁⲧⲅⲁⲉ ⲓ̈ⲍⲩⲓⲥ ⲩⲁⲗⲁ: ⲛⲓ ⲧⲕⲛⲁⲁⲛ ⲛⲉⲁⲕϩ ⲩⲁⲛⲕⲙⲉ. *Matth.* X, 24. ⲛⲓⲥⲧ ⲥⲓⲡϩⲛⲉⲓⲥ ⲛⲉ ⲗⲁⲓⲥⲁⲕϩⲁ. A-S. ofen. *super. Matth.* VII, bið ȝelic þam þiſan þene ſe hiſ huſ ofen ſ ȝetimbnode. By KERO in *Regul. S. Be* Cap. LVIII. lees ik 't Al. UBARI ook in de teekenis van *boven* genomen: *uberi kiquetana, ſi dictam.*

III. **Over** gebruikten de oude Dichters ‹ zeer dikwils, (hoewel ons **voor** hun niet onbek was) ja by na altyd, daar wy tegenwoordig **voor** bezigen. Als eene gissing moet ik hier ‹ byvoegen, of niet wel ons **over** door letterver:

ting zoude veranderd zijn in oulinks boer nu boor In de verwandſchapte taalen vind ik, dat dezelfde letterverzetting, als by ons, plaats zoude kunnen hebben.

In den zin van VOOR. *pro.* neemt het onze Dichter I. IV. XXV. vs. 33. ſprekende van de aanbieding van *Darius* aan *Alexander*, om onderling te vereenigen:

Eñ boot hem ſijns lands vele meer
Eñ ene andere dochtere, dan eer,
Eñ ouer *dat gevanghene couent*
xxx. duſentech talent.

Voeg hier by 't 49. vs. van 't XIII. C. I. III. B. Aanmerkelyk is de plaats van onzen Dichter in zynen *Rijmbybel*, daar verſcheiden maalen het woord ouer in den zin van VOOR. *pro.* in het II. B. f. 23. d. voorkomt:

Oghe ouer *oghe tant* ouer *tant*
Wonde ouer *wonde brant* ouer *brant*
Niit ouer *niit. dit gheboed God.*

MELIS STOKE *Rijmkron.* II. B. vs. 111.

Peternelle gaf vele haven
Daer, over *de ziele van haren man.*

Vertal. van OVIDIUS *Conſte van Minne* bl. 26.

Ic en hebbe over *my geen ghelt.*

Vertaling van BOETHIUS f. 78. d.

Vergaue God dat onſe iaren
Nv ouer *deerſte verwiſſelt waren,*

In de beteekenis van 't Latijnſche *Pro* i. e. *loco*, nog in den *Rijmb.* I. B. f. 11. b.

Achter waert ſach Abraham,
Ende ſacher enen ram,
Die verwernet mitten horne
Ghinder hinc in die ſcarpe dorne,
Dien offerdi ouer *den zone.*

De *verſio vulgata* heeft deze plaats *Geneſ.* XXII, 13. aldus: *Levavit Abraham oculos ſuos, vidítque post tergum arietem inter vepres, haerentem cornibus: quem aſſumens obtulit holocauſtum* pro *filio.* In onze *Bybelvertaling* leest men *in ſijnes ſoons ſtede.* Zo ook in zyne *Deſtructie van Jheruſalem* f. 135. c.

Lieghen hilt hi ouer *ghevroeden,*
Eñ ouer *doghet hilt hi valſchede.*

Bybel 1477. *Gen.* IIII. *God heeft mi gheſent een ander ſaet* ouer *abel, die cayn dode.* [Voor *die* lees *dien*, hoewel er meer plaatzen in dezen Bybel gevonden worden, daar **die** in ſtede van **dien** gelezen wordt; als *Gen.* II. *Eñ die here God had vanden beghinne gheplant dat paradijs der weeldicheit, daer hi* den menſche *in dede* die *hi gheformeert hadde.* —— *Gen.* XXIX. *Sach* enen put — *want uit* die *plach dat vee te drinken.*]

In den zin van VOOR, *pro.* vinden wy by onzen Dichter. ook nog **ober** *iemand bidden. Rijmbyb.* II. B. f. 16. a.

Pharao ſprac die here groot,
So gaet ghi ende uwe man
Niet verre in die woeſtine dan
Ende doet ouer **my** *uwe bede.*

Het

Het geen hy hier zegt **over** *my* is eenige verzen lager **voor** *my* f. 16. c.

Pharao die riep ſaen
Ende ſeyde ic hebbe miſdaen
Bidt voer mi *Gode, ic laet v varen.*

Zie ook de ſpreekwijs **over** *iemand bidden* in zynen *Spieg. H.* I. I. XLIX. vs. 30. **over** en **voor** worden met elkander verwiſſeld by een 't zelfde *Verbum* in het *Lev. van S. Franc.* HS. C. XXIV. vs. 410.

Bidt vor *iacoppe diet dichte*
Eñ over *janne diet ſchreef.*

Op gelyke wyze hebben onze *Bybelvertalers* ook dit oude **over** in plaats van **voor** gebruikt; als *over iets danken*, waar voor wy nu *voor iets danken*. *Epheſ.* V, 20. *Danckende alle tijt* over *alle dingen Godt ende den Vader*. Integendeel heeft myne *Vertaling van het N. T.*, naar IS. LE LONGS gedachten een der *Oudſte Handſchriften* van het zelve [Zie zyne *Boekz. der Nederd. Bybels* bl. 291.] op deze plaats **voor**: *Altoes doet danc* voor *alle dinc.*

IIII. **Over** wierd oudtijds ook in de beteekenis van het Latijnſche *ut*, *velut*, *inſtar*. by ons ALS, GELIJK. genomen. In dezen zin vindt men het by onzen Dichter I. I. XIX. vs. 40.

Hi (Nembroth) *leerde den lieden, als i. zod*
Vier anebede ouer *god,*
Noch eeren ſi eñ anebeden
Ouer *god die zonne noch heden.*

Dus ook in het LIII. C. vs. 25.

Nv ſeghet Vincent, die Seraphis
Was ander ſake, dan Apis,
Eñ beede hilden ſiſe ouer *god*

Van welken *Apis* hy nogthands in 't 73. vs. van dit zelfde *Cap.* zegt.

Dat ſi voer *god anebeden.*

I. I. III. vs. 38.

Hem volgede nijt, ſcalcheit eñ ouerde
Ouer *die edele gaue ons Heren.*

In de I. I. XXVIII. vs. 41. vindt men in dezen opzichte **ouer** *waerheid houden.* als mede **ouer** *truffe* in III. II. XXIII.

Eñ heuet ſinen wiue geteelt,
Diet oec ouer *truffe helt.*

Dat hier MAERLANT **ouer** *truffe* noemt, is in zynen *Rijmbyb.* **ouer** *ghile. Euangel.* f. 129. a.

Sulke waerre diet ouer *ghile hilden,*
Ende dies ghelouen niene wilden.

Bekend is de plaats van M. STOKE IV. B. vs. 1477. daar hy in den zelfden zin **ouer** *ſpel* ſchrijft, als MAERLANT **ouer** *truffe*, en **ouer** *ghile.* Doch ongelukkig heeft men deze woorden veerkeerdlijk, uit onkunde onzer taale, opgevat,

en

en den jammerlyk om het leven gebragten Graaf *Florens* den V. uit dezelve van **overſpel.** *adulterium.* beſchuldigd, gelijk VERWER in zyne *Idea Ling. Belg. Gram.* Cap. X. p. 33. vel 55. *Edit. Nov.* zeer wel aanmerkt, zeggende, *Verſiculum hunc allegare juvat quod hic perperam intellectus poſteris* UNICE *anſum praebuerit putandi, Comitem noſtrum cum uxore Gerardi Velſii Equitis in adulterio vixiſſe: quod tamen inde non conſtat.* — Opmerkelijk is het, dat men meest altoos het woord **overſpel.** *adulterium.* ſchoon de Ouden dikwils de te zaemgezette woorden, van een ſcheidden, aan een geſchreven vindt. — Vergelijk met deze opgenoemde ſpreekwyzen, die van **over** *eene fabele houden. Vertaler* van BOETH. *de Conſolat. Philoſ.* f. 185. c. *Dit moghen de zommighe willen zijn, merken die onderwijlen lichtelic ghenouch ſprekende, de helle niet dan* ouer *eener fable houden.*

Zeer duidelijk is de beteekenis van ALS. *ut.* by onzen Dichter I. IV. XXXVI. vs. 33.

Hiertoe vele der hoghere Heren
Waren ontſet van haerre eeren,
En ouer *verraders verdaen.*

Zie ook I. I. IX. vs. 34. en I. IV. XLVI. vs. 45. — In den *Clare Spieg. der Waracht. Chriſtel. maechd.* Antw. 1569. leest men bl. CCXV. *Wy ontſinnige eñ verdoelde menſchen achteden haer leven* ouer *dwaesheyt eñ hare wanderinghe als ſotheyt. Pelgrim.* 1498. bl. 21. *ic ken u* over *mijn meeſterſſe.* —— Gebruiklijk was oudtijds ook de ſpreekwyze *iemand* **over**

Ko-

Koning, Heere, Paus groeten, houden, ontfangen. Rijmbybel. VIII. B. f. 51. a.

Chuſi quam te Ihrl'm in die ſtede,
Eñ groeten ouer *Coninc mede.*

Groeten d. i. groeten hem, te weten Abſalom — LOD. VAN VELTHEM. *Sp. Hiſt.* I. B. v. Cap. vs. 33.

Eñ houdene ouer *haren Paus.*

III. B. v. C. bl. 194.

Entie lande ſijn an hem geronnen,
Eñ hebbene ouer *Here ontfaen.*

Dit zelfde vers vindt men ook by M. STOKE, II. B. vs. 210. — In deze opgegeven beteekenisſen N°. III. en IIII. vindt men niet dat M-Gothen, A-Saxen, of Alemannen hun ᚢᚨᚱ, open, UBAR gebruikt hebben.

V. Ouer d. i. VOOR. *ante.* VELTHEM. VI. B. XVII. C. vs. 65.

Si ſelen doen alſe men pleget
Ende ouer *menich iaer es geſeget.*

Vaderboek. 1490. f. 54. a. Ouer *vele jaren ſo hoorde ic.* GESCHIER *des Werelts Proefſteen* 1643. bl. 11.

Dat

Dat hy veel geschiedenissen
Wiste, sonder eens te missen,
Oock wel over *hondert jaer*
Hier ghebeurt en weder daer.

Deze beteekenis van **over** hebben wy nog behouden in ons **overtreffen**. *antecellere.*

VI. **Over** d. i. NA. *post.* Onze Dichter I. I. x. vs. 32.

Ouer *·xv· iaer daer na*
Wart gheboren die goede Abel.

MELIS STOKE II. B. vs. 421.

Eñ Vrederic quam in sine stede,
Coninc eñ Keiser mede,
Eñ wort over *twee iaer daer ane*
Vanden Pauwes Adriane,
Tote Rome ghebenediet.

Dezelfde VII. B. vs. 973.

Ic seg u, datmer of mach
Spreken over *dusent iaer.*

De woorden **daerna** en **daer ane** in de twee eerste plaatzen zijn hier overtollig, doch van zulke *pleonasmi* zijn de schriften der Ouden en voornaamlijk der Dichteren, om het rijm, vol. — In de beteekenis van NA. *post.* gebruikten de M-Gothen niet hun ᚢᚨᚲᚱ. A-S. ofep. maar ᚲᚨᚲᚱ. hoewel beide deze woorden van eenen oor-

oorſprong zijn, zo als wy ſtraks zien zullen. — Dezelfde ſpreekwyze van MAERLANT en STOKE, lees ik ook in den *Cod. A. Matth.* XXVII, 63. ΑΠΑΚ ΦΚΙΝS ΑΛΓΑΝS ΠΚ-ΚΕΙSΑ. — want dit M-G. ΑΠΑΚ is niet ons achter, ſchoon TEN KATE in zyne *Gemeenſch. tuſſen de Gott. Sp. en Nederd.* deze twee woorden met malkander vergeleken heeft. — Wat nu den oorſprong van het M-G. ΠΠΑΚ, A-S. ofer. Al. UBAR. Zw. öfwer, Dan. over. H-D. über. N-D. over aangaat. Alle ſtammen zy naar mijn gedachten af van de M-G. *particula intenſiva* ΑΠ. In het Yslandsch beteekent afa, öf, *vehementia, nimietas*, 't welk in *Genitivo* afar heeft, hier van afar-ord. *minae, verba dura.* Zie verder JO. IHRE in *Gloſſar. Suio-Goth.* v. öf et öfwer. [S.]

I. P. - I. B. 1. C.

Vs. 6. **te vullen**] d. i. *volkomen, in zijn geheel.* Zoo vinden wy het by onzen Dichter hier achter I. II. XXXVI. vs. 34.

Die Cō· was, eñ niet te vulle
Ouer Aſſyria; want macht eñ ere
Was ghenedert harde ſere.

Broeder GHERAERT *Natuurk.* HS. vs. 1229.

Dit coemt al bi der ſonnen craft;
Daermen dus dan dach heuet,
Bi der ſonnen dien gheuet,
Eñ die mane coemt ghegaen,
Eñ ſal aen die ſonne ontfaen.

Die

Die sonne bedetse dan,
Dat si niet bescinen can
Te vollen, *als si nu daer dede,*
Eñ et wart doncker tot dierre stede.

[C.]

I. P. I. B. 1. C.

Vs. 18. Hu] Dat de ḫ by de Grieken voor geen letter gehouden wierd, is al te bekend om er iets van te zeggen. Het is ook naar het gevoelen van Taalkenneren zeker, dat zy in het geheel voor geen letter te houden zy; maar alleen als eene sterkere aanblazing voor eene klinker; zoo lezen wy by WACHTER *Gloss. Germ.* col. 629. Ha *interjectio alte clamantis, Lat.* eho *naturalis magis quam instituta, quia spiritus clamantium in altum protrusus naturaliter hunc sonum aut similem producit.* PONTUS DE HEUITER. *Nederd. Orthographie* Antw. 1581. bl. 48. zegt: *Ha Is bide Grieken geen letter, noch van de Latinen noit met gemeen gedoge daer voor ontfaen, dan alleen voor teken om t'geluit des vocaels daer zij voor stont, door een lettel geblaes starken en vermeerderen.* De ḫ is dus geen letter; maar een geblaas om eenen volgenden klinker meerder kracht by te zetten. Dat mede onze ouden de ḫ voor geen letter algemeen erkend hebben, blijkt uit zoo veele plaatzen, daar wy voorbeelden vinden, dat de ḫ naar willekeur, naar dat men eene sterker of zagter aanblazing begeerde, in een en hetzelfde woord wierd bygedaan of afgelaten. Menigvuldig zijn de voorbeelden, welke wy hier van by onzen Dichter aantreffen, om den Lezer de moeite te ontnemen van alle die plaatzen na te slaan, zal ik er hier eenige volgen

gen laten. Zoo vinden wy: hijs voor YS. *glacies* I. V. XLV.

Alſe ſi vpt hijs *waren die doren*
Scorde die riviere ontwee.

Nog eens II. III. XLVII.

So dat hi jnden winterſcen nacht,
Jn enen putte al naect ſtont,
Dattem dhijs *hinc an tfel al ront.*

Hoever voor OEVER *van de zee of rivier* I. III. LI.

Alſe ſi ſpreken eerſt an nam
Vptien hoevere *ginc hi ſtaen,*
Daer die zee an ginc ſlaen.

Zoo ook by *Walewein* aangeh. door HUYDECOPER op *M. Stoke* X. B. vs. 934.

Heet voor EET of EED. *juramentum.* I. IV. VIII.

Dje ſine wort hilt alſo waer,
Wat dat hi ſeide openbaer
In ſimplen worde, ſonder heet,
Dies gelouede men hem gereet.

Zoo ook I. VII. LXXVII.

—— *beſwoerne onder enen* heet.

Hu-

Hure voor URE *hora, tempus* I. VI. XII.

Die verloren daer ter hure
·xii. duſentich vp dat velt.

Hoegſten voor OEGSTEN, de veldvruchten inzamelen I. I. XVIII.

Ēn men hoegſter *·ij· waeruen int jaer.*

Hechte voor ECHTE, het huwelijk I. VII. LXVI. van eenen, die het kloosterleven wilde aannemen;

Die bānt van ſinen wiue
Dwanckene, dat hi metten rechte
Ne conſte gecomen vter hechte.

Hinghel voor INGEL, *angelus* I. VII. XXXVI.

Ēn hi ſeide ons gheviel tnacht,
Erdbeue, eert begonſte dagen
Mettien wi den hinghel *ſaghen*
Ēn wi hadden vreeſe, ſo grōot,
Dat wi laghen ouer dōot.

In het volg. vers:

Den inghel *horden wi nochtan.*

Hachten voor ACHTEN in het zelfde Hoofdſt.

Sō menech ſcone tekijn beſonder,
Alſe ghi Iheſuſe ſaghet doen
Ghine hachtes *nōit ·ij· ōude ſcoen*
Wat ſoudi ons gelouen dan.

Hup voor **up**; *op* III. II. xxiiii.

Dijn wijf ſal mi ſien te nacht;
Maer ſech hare, dat ſoe niet en acht
Hier te comene, want ſaelt geſcien
Soe ſal mi hup *haer bedde ſien.*

Hu voor **u**, zoo als hier by onzen Dichter, komt op vele andere plaatzen voor. Zie onder anderen III. VII. xvi, en xvii.

Gehent voor **geënt** d. i. *geëindigd* by **velthem** II. xiiii. vs. 57.

Tote dat ſi gehent *deſe ſaken*
Eñ binnen deſer ſelver ſpraken
Quamen met enen gemeinen rade
Die vander ſtat, eñ boden genade.

by **melis stoke** zijn van de byvoeging der **h** ook voorbeelden te vinden, die ik hier niet uitſchrijf, dewijl zy in den bladwyzer door **huydecoper** zijn aangeteekend.

In het begin dezer aanteekeninge heb ik reeds gezegd, dat onze Ouden ook de **h** aflieten in woorden daar wy deze aanblazing gebruiken, even gelijk wy hier van de byvoeging der **h** in woorden daar wy dezelve thands achterlaten, aangetoond hebben; doch hier van zullen wy in het volgend deel eenige voorbeelden uit onze Ouden opgeven. [C.]

I. P. I. B. x. C.

Vs. 13. **Ontdede**] **Ontdoen** zeiden wy reeds hier voren bl. 11., dat *openen* beteekende; zoo vinden wy het by MELIS STOKE. VI. B. vs. 221.

Die brugghe de was al te broken,
En de porte was gheloken,
De men ontdede *alte hant.*

Zie HUYDECOPER op deze plaats, en de daar aangehaalde voorbeelden uit de oude HSS. Van het openſnyden van eenen vis gebruikt het onze Dichter hier achter. III. II. XXXIX.

Teerſt, ſi den viſch ebben ondaen
Vonden ſi die ſlotele met allen,
Die den Biſſcop waren ontfallen,

nog eens III. III. XLIII.

En ten ſeluen tiden ——
Quam hem ene andere mare,
Dat die kercſlotel verloren ware.
En hi ginc ter dore ſtaen,
En riep an ihm xpm ſaen,
En maecter een cruce voren,
Mettien ondaden *die doren.*

Rijmbybel f. 95. b.

Alexander voer daer na,
Int lant van Sicilia;
En ſijn zweer quam int lant,
Gheuaren mit crachtigher hant,

Om te winnen valſchelike
Van Surien dat Coninerike.
Waer dat hi quam in elke ſtede,
Weet wel datmenſe hem ontdede,
Ende quam ieghen hem vter ſtat;
Want Alexander hiet al dat.

KILIAEN vertaalt ons **ontdoen** ook door het L tijnſche *aperire.* [C.]

I. P. I. B. XIII. C.

Vs. 21. **Louie**] Dit woord is verbaſterd uit l Latijnſche *Diluvium* met aflating van de voor lettergreep. Anderſins behielden zy meestal l geheele woord, met verandering nogthands van laatſte lettergreep in *e*, als **diluuie**, en zo vindt m het ook in myne *Vertaling van het N. T.* H *Matth.* XXIIII, 38. *tot dat die* diluuie *quam.* het Cornwall. is het verkort in *Lyv.* Armor. *l lus.* Irsch. *Dile.* [S.]

I. P. I. B. XIII. C.

Vs. 39. **Benoit de Sainte More**] Te verge zal men iets van dezen Schryver zoeken in de *Bib theque Françoiſe* van LA CROIX DU MAINE, van FAUCHET. Was het niet de kundige GA LAND [zie *Diſcours ſur quelq. Anciens Poët. d les Memoires de l'Academie des Inſcriptt. et belles La* Tom. II. p. 673. die ons iets van dezen *Be* had medegedeeld, hy was ons geheel onbek gebleven. De naam des Schryvers van den *Ron de Troye*, is niet *Benoit*, zo als by onzen Dich

gevonden wordt; maar *Beneoit* of *Benoît*. zo als hy zelf zynen naam ſchrijft in het HS. van dezen *Roman*, dat in de Boekery van den Heer FOUCAULT in Vrankrijk gevonden wordt; alwaar op de eerſte bladzyde van dat HS. deze regels gevonden worden:

Cette eſtoire n'est pas uſée
N'en gaires livres n'est trouvée:
La retraite ne fut encore.
Mais, Beneoit de Sainte More,
L'a translaté, et dit,
Et a ſa maint les mots ecrit.

Op het einde van den *Roman* zegt hy ook:

Je n'enſait plus, ne plus n'en dit
Beneoit, *qui ceſt Roman fit.*

Omtrend zynen leeftijd kan men niets zekers bepalen, alzo hy het jaartal in zijn werk niet heeft aangeteekend, 't welk nogthands een byna vast gebruik was by de Dichters van die tyden, want zo vindt men achter den *Roman Le Chevalier au Lion* MS.

Mil et cent cinquante-cinq ans
Fit Maiſtre Gaſſe ce Roman.

Ondertuſſchen is het zeker, dat hy voor het einde van de 13 Eeuw geleeft heeft. [S.]

I. P. I. B. XXII. C.

Vs. 24. In] Het voortzetsel in had by de Ouden behalven de beteekenis, die wy nu aan het zelve heeften, ook die van op en tot. De oorspron van deze beteekenis is in de verwandschapte taale te zoeken, alwaar wy dit voorzetsel op dezelfde wyze gebruikt vinden. Als I. in voor OP in M-G. *Luc.* XVIII, 13. daar ULPHILAS *h slaan van den Tollenaar* op *sijn borst* vertaald hee door: AK SAꝶh IN BKNSTS SEINꝶS d. i. *maar sloeg* in *zijn borst*. De *A.-Saxisc vertaling* heeft *Luc.* XIII, 31. ꝛe ðe byð o þecene. 't welk ik in myne oude *M-D. vertalin* woordlijk dus overgezet vind: *so wie dan wesen s* in *dē daken*. en *Psalm* XXIII, 3. hꝑylc aꝛ ðihð c munte dꝑihꝺꝑeꝛ. d. i. *wie zal klimmen* in *den be des Heeren*. By OTFRID, *Euang.* Lib. IV. Ca XXII. vs. 41. lees ik:

Joh saztun sie imo in *houbit*
thenselbon thurninan ring.

d. i. *En zy zetten hem* in *het hooft dezelfde doorne kroon*. In het Yslandsch schijnt a, dat ons in is mede voor *op* gebruikt te worden: *Kristinrettr Hib Gamli* C. III. p. 10. Ef kona verdr lettari a fórnu vegi. d. i. *indien eene vrouwe van een kind verlost i eenen openbaren weg*. In het hoogdravend Noordsc gedicht van Koning REGNER LODBROG vind men in de VI. *afdeel*.

ᚱᛁᚦᚨᚾᚱ ᚢᛁᚱ ᚱᛁᚾᚦᛁᚱ ᛘᛁᚾᛁ
ᛁᚦᚢᛦᚱᛁᛘᚾ ᛘᛁᚾᛘᚢᛦ ᛘᛁᛁᛚᛚᛁ
ᚦᚱᛁᛁᛘ ᚢᚱ ᚼᛁᛚᚦᛁ ᚼᛁᚢᛋᚢᛘ
ᚼᛁᛁᛁᚢᚱ ᛁ ᛒᚱᚢᚾᚾᛁᚢᛦ ᛋᚢᚼᛁᛁᛁ.

dat is:

Bloedrood was het ronde schild
Eer Rafn de Koning viel
[en] *Dreef uit der helden hoofden*
't Heete zweet in *de pantsieren*

Nog in het zelfde gedicht *afd.* XV.

ᚼᛁᚱᚦᛁᛁᛘᛁ ᚢᛁᚱᚦ ᛁᚢᚦᛁᛁ
ᛁ ᛁᚢᚦᚢᛦ ᛁᛁᚢᛘ ᛋᛁᛁᛁᛘᚢᛘ
ᛋᛁᛘᚢᚱᛋ ᛁ ᚢᛁᚱᚢᛘ ᛘᛁᚾᚾᚢᛘ.

dat is:

Herthiefe gewierd geluk
In de zuider Orcadische Eilanden, zelf
De zegen (of overwinning) in *onze mannen.*

Het gebruik van IN voor *op* by de Taalverwanten gezien hebbende, bevestigen wy het nu nog met voorbeelden uit oude N-D. schriften. Behalven de hier aangehaalde plaats van onzen Dichter gebruikt hy het nog in dien zin I. P. I. B. IX. C. vs. 31.

En God, dien gheene pine en wach,
Ruste inden *seuenden daghe.*

Zo ook I. P. V. B. XVII. C. vs. 36. — MELI STOKE I. B. vs. 106.

Want een die Mercuriuse wachte
Sloeghen in *sijn hoeft onsachte.*

nog by den zelfden VIII. B. vs. 863. zo als onze Dichter schreef, *in den dag.*

Gherne wistic, mochtet mi ghescien
Hoe menighen man, eñ wien
Si monegheden in *Paeschdaghe.*

Sermoen. van S. BERNARD. HS. bl. 133. a. *Siet h comet springende* in*den bergē ende ouerspringende die ho uelen.* en bl. 111. b. *also langhe als ihesus crijstus m sinen iongeren was* in*der aerde.* — Myne *Oude Vertalin van het N. T. Matth.* XXVII. f. 20. b. daar va het bespuwen van den Zaligmaker door de krijg knechten gezegt wordt: *Eñ si spogen* in *hem.* No *Luc.* VIII. f. 31. b. *Daer was een cudde van ve verken* in*den bergh weidende.* — *Clare Spieg. d waracht. Christ. Maechd.* bl. lxxxvij. *Aen dand syde so druypen neder die onreyne fluymen eñ speecsele dewelcke die ongenadige knechten* in *hem hadden g worpen eñ ghespogen.*

Wat nu de IIe beteekenis van in aangaat naamelijk voor TOT, daar van vinden wy in d aloudheid ook weer voorbeelden genoeg, di ons duidelijk bevestigen, dat hier de bron is waar uit het gebruik van dit woord in dezen opge geven zin is voortgevloeid. Zeer gemeen wa het by de Moeso-Gothen, om IN te zeggen daar wy tot gebruiken. Uit vele plaatzen zal il er maar een uit den *Cod. Arg.* bybrengen. *Joan*

VII

VII, 35. ΝΙΒΛΙ ΪΝ ΑΙΣΤΛΗΕΙΝ ΦΙΠΑΧ ΣΚΠΛΙ ΓΑΓΓΑΝ. ϹΑΗ ΛΛΙΣϹΑΝ ΦΙΠΑΧΣ. ULPHILAS heeft het Grieksch hier woordelijk gevolgt. Myne *Oude geschreven Vertaling* drukt het M-G. zeer wel uit: *Sal hi* in *die verstroyinghe der heidenen gaen. eñ sal hi die heydene leren.* Zie ook *Luc.* XV, 17. — De A-Saxische *Vertaling der Psalm.* heeft *Ps.* XCIII, 22. ⁊ ȝeþoþoen ıſ oþıht me on ȝeneþ ⁊ ȝod min on ſultȝume hyht minne. Zie hoe de Onze dit vertaald hebben *Psalm* XCIV, 22. —— In onze Oude N-D. schriften komt het ook meenigvuldig voor; als in den *Bybel* 1477. *Gen.* I, 14. *Eñ si sijn* in *teeken eñ* in *tyden daghen en iaren.* XVIII, 17. *Ende die here seide sal ic abraham mogen helen dat ic doen sal. als hi te worden staet* in *groet volc.* — *Vertal. van 't N. T. Joan.* XVIII. f. 54. b. HS. *Doe seide hen pilat9 Bistu dan een conīc Ih's antwoorde Du segghest want ic bin een conīc* In *dien bin ic gheboren ende daer toe bin ic indie werlt gecomen dat ic* enz. VELDENAER *Fascic. Tempor.* f. 27. a. *Dese hyeu wert van een kijnt dat elyzeus tot hem zeijnde* in *een coninck ghesalft.* Zo ook by denzelfden f. 247. a. in *eenen biscop ordinieren.* Dezelfde spreekwijs vind ik ook in den *Spieg. Passion.* f. 23. c. *Eñ si deden sijn bede eñ ontfengenen* in *enen monic.* Nog in het zelfde Boek f. 85. c. *Eñ* — *martha* —— *began* —— *dese woerde te seggen* ———— *Hely en werde niet verlenget van my mer com en sta op* in *mijn hulpe.* Zie meer voorbeelden van het opgegeven gebruik van in in de *Tael en Dichtk. Bydragen* II. D. bl. 588. — Zomtijds heeft men in ook wel voor *uit* gebruikt. Zie HUYDECOP. *Proev. van T. en D.* bl. 84. die nogthands en met recht de gewoone wyze van spreken: *iemand* in *den nood redden.* afkeurt. [S.]

I. P. I. P. XXXI. C.

Vs. 75. **Sente Jorijs braes**] d. i. by MELIS STOKE II. B. vs. 912. *de arm sente Joris.* **braes** is van het Fransche *bras*, die het noemen *le Bras de S. George*. Het is eigenlijk dat water, dat men nu de *Dardanellen* noemt, of de *Hellespont* by de Ouden, en zo verklaart het onze Dichter zelf in het volgend XXXII. C. vs. 31.

Abidos, dat lant dat leghet,
Vp Helles Pontes, *alsemen seget,*
Dat sente Jorijs braes *nv heet,*
Dat Europen eñ Asyen sceet.

ABRAH. ORTELIUS *Thesaur. Geograph.* „ Hellespontus — *Brachium S. Georgii* Volaterrano „ dicitur. Video aliis linguis eadem significatione „ quoque sic appellari: veluti à Gallis, *Bras de* „ *S. George*; à Flandris **S. Joris arm.**" — Zie verder de Aanteeken. van B. HUYDECOPER op *M. Stoke* I. D. bl. 549. [S.]

I. P. I. B. XXXII. C.

Vs. 26. **Geleesten**] KILIAEN *in Diction.* **Ghelensten. j. leesten** *Facere, praestare,* en **leesten.** *Praestare, satisfacere.* Behalven deze aangeteekende plaats, gebruikt het onze Dichter ook in I. P. V. B. XIX. C. vs. 41.

Hi

Hi (Duilius) *ghebiet mede, eh bit*
Al dat hi geleeſten *mach.*

Rijmbyb. f. 87. b.

Ene maent hilt hi die feeſte,
Oec ontboot hi datmen gheleeſte,
Eñ datmen tlant voere al dure,
Alſo langhe als die feeſte ghedure.

VELTHEM, *Spieg. Hiſt.* VII. B. XI. C. vs. 23.

Een luperd comt daer oec geſprongen,
Met al dat hi geleeſten *mach*
Op dat velt; ——

Hiſtor. Leu. en regym. van Alex. It ſal ſtaden om alle die heerſcappie te winnen die Darius gheleeſten *mach* —— *Gulden Troon* f. 88. c. *Mer want ons in ihũs criſtus die alre grootſte vrientſcap vertoent heuet ſo ſeldi minnende ſiel* —— *weder* —— *die alre grootſte vrientſcap die ghi* gheleyſten *moghet hem blijx vertonen.* Het *ſimplex verbum* leyſten leest men ook in het zelfde werk f. 23. c. *ſo waghen lijf ende goet ende ſiel ende eer ende al dat ſi* leyſten *moghen om gods willen.* — Volleeſten is ook by KILIAEN *perficere; abſoluere, efficere. Spelen van Sinne* Antw. 1562.

Die dlant wel beſtieren // door hun wijs regieren
Men behoortſe te vieren // ſonder ſchoffieren:
Want ſulck Violieren // alſment wilt volleeſten
En groeyen nict in alle foreeſten.

De

De verwandſchapte taalen hebben mede dit woord gebruikt. als A-S. Lærtan. [Zie LYE in *Gloſſar. Anglo-S.* h. v.] By WILLERAM. in *Cant. Cant.* Cap. VI. vs. 2. lees ik: *Minemo trute* leiſt *in triuuua unte min uuine* leiſtet *mir gnada*. —— In het H-D. is hedendaags leyſten nog in gebruik in dien zin, daar wy ons geleeſten hier by onzen Dichter in vinden. —— Zie verder wat ik omtrend de grondbeteekenis, van leyſten in het M-G. ΛΛΙSTϚΛN. *ſequi*. te vinden, heb opgemerkt in het 4. *Stukjen* van onze *Taelkund. Menge*. bl. 335. [S.]

I. P. I. B. XXXII. C.

Vs. 35. Moyſes] Het is te verwonderen, dat den afſchryver hier *Moſes* in de gedachten gekomen —— De Geſchiedenis van *Xerces*, en het ſlaan van deze brug over den Hellespont verhaalt onze Dichter breedvoeriger in het III. B. XXI. C. van deze *Paert*. Zie van deze brug verder HERODOT. *Hiſtor*. Lib. VII. C. 56. p. 536. [S.]

I. P. I. B. XXXII. C.

Vs. 62. Eñ ander] Niemand denke, dat hier een regel, die op dezen regel rymen moest, door den afſchryver is overgeſlagen: dikwils vindt men in onze oude Dichters; dat zy hier en daar regels lieten op zich zelven zonder de volgende regel er op te laten rymen. Eene menigte van voorbeelden zal hy aantreffen, die zulks gade ſlaat, voor al in den *Spiegel Hiſtoriael* van LOD. VAN VELTHEM. Die plaatzen daar zulke enkele regels

gels by onzen Dichter voorkomen zullen wy behoorlijk overal aanteekenen. By M. STOKE zal men ook voorbeelden vinden. Zie hier eenige uit *Broeder* GHERAERT. *Natuurk.* HS. bl. 5. ſprekende, *hoe hoeghet es van aertrike tot elcker plaetsen.*

Als ptholomeus eñ affraen
In hoeren boeken doen verſtaen
Diet by redene proeuen wel
Bij der dicte van aertrike
Proeuen ſijt al ſekerlike.

In het zelfde werk bl. 10.

Noe die arcke alſoe mat
ecc. cubitus was lanc dat vat
Eñ .l. cubitus wijt
Eñ xxx hoech des ſeker ſijt
C. ſcreden eñ viueeñtwintich
Ouer een ghemeten dat ſich
Aldus ſetten groet klerc
Mar elc lanſcap wet
Heeft ander ghemeet nu gheſet.

Ja zelf vind ik in dat zelfde werk twee regels, die op malkander volgen zonder rijm bl. 26. en 27. Hy ſpreekt *van den cirkel daer die twaelf teyken in ſtaen.*

In twalf delen deſen cirkel
Deelt men effene ende wel
Elc deel heet een teyken
Des ghij noch vroeder zult ſijn

Die

Die ſeuen planeten haren gank
Som cort ſom lank
Lopen enz.

Deze voorbeelden dunken my genoegzaam, om het gezegden te beveſtigen. — Wat aangaat de .c. ander coloſus, daar hier van geſproken wordt, men kan PLINIUS *Hiſt. Nat.* hier over nazien, die eene menigte Standbeelden van eene buitengewoone grootte in Libb. XXXIV. en XXXVI. optelt: en welke ook den naam van *Coloſſen* gehad hebben. [S.]

I. P. I. B. XLVII. C.

Vs. 37. **Groet**] dit woord is in het HS. by verkorting aldus geſchreven **g°et**. doch, dewijl het buiten twyfel is, wat deze verkorting beteekene, hebben wy dezelve zo hier, als elders, waar men eene juiſte zekerheid had, weggelaten. Uit dezen regel kan men leeren, dat de verkorting **g°et** niet *goet*, (waar voor het door onkundigen zoude genomen worden.) maer *groet* beteekent. dewijl er anders in dit vers tweemaal een en het zelfde gezegd zoude worden, daar het byvoeglijk naamwoord *goed*, op het einde van dezen regel gelezen wordt. Voeg hier by het 58. vs. uit dit zelfde Hoofdſt. daar het woord **groten** aldus in het HS. ſtaat **g°te**. Ook vind ik het noch eens hier achter IV. I. XLIX. vs. 69.

Dat niemen wiſte **g°et** *no clene.*

klein is wel het tegendeel van *groot*, maar geenſins van *goed*; dierhalven beteekent **g°et** hier mede buiten twyfel **groet**. [C.]

I. P.

I. P. I. B. XLVIII. C.

Vs. 37. **Trone**] **Troon** is hier voor den *hemel* genomen. In deze beteekenis is het niet by KILIAEN bekend, die het maar neemt voor 't Latijnſche *thronus*, *ſolium*. —— Het is even wel onze Dichter niet alleen, die het hier en IIII. P. I. B. LVII. C.

Int ander jaer ——
Geſciede ene ſelſienlike dinc.
Te noenen es die zonne vergaen
Ẽn wart ſo donker, ſonder waen,
Datmen ſterren ſach anden trone.

gebruikt heeft, om er den *hemel* mede aan te wyzen; maar de overige ſchriften der Ouden leveren ons er ook voorbeelden van op. *Verhandeling over de Natuurk.* [in *onrijm*] HS. geſchreven 1300. f. 16. b. *Nu mark voert dat in midden den* troen *ſijn twee aſſen daer dat firmament in omgaet.* —— ANNA BIJNS *Gheeſtelyck Refereyn Boeck.* Antw. 1602. Voorred. f. 2. b. *ſendende wt den hoogen* troon —— *Chriſtum zynen Sone ſeer bemint, als een verloſſer.* Ja zelf vind ik de woorden **troon** en **hemel** te zamengevoegd om den *hemel der hemelen* uit te drukken: *Geſta Roman.* Cap. cx. *Dijn aelmiſſen ſijn doer die wolcken gedrõghen ẽn inden ouerſten* thrõ *des hemels voer mijn oghen ghecomen.* [S.]

I. P. I. B. LIII. C.

Vs. 1. **Plinius die wille ghien**] De plaats van PLINIUS, op welke MAERLANT hier het oog heeft, vindt

vindt men *Hiſtor. Natur.* Lib. VIII. Cap. Wat dezen Apis zelven aangaat, is het thands noeg te zeggen, dat het een Afgod der Egyp naren geweest is, gelijk men breeder zien kan by PLINIUS en meer andere oude Schryvers, by onzen Dichter. Ik bepaal my hier alleen de beteekenis van het woord **ghien**, het welk tot hier toe nimmer, by eenen van onze o Schryvers voorgekomen is, dan alleen op d plaats. Wy vinden dierhalven hier een woo welks beteekenis niet gemaklijk te ontdekk doch het welk om deszelfs zeldzaamheid onzer zondere opmerking dubbel waardig was. Ik e echter de beteekenis nu bepalen, **ghien** beteek SPREKEN, ZEGGEN, *loqui*, *dicere*. Dit blij vooreerst, uit het Latijn van VINCENTIUS f. 37. d. *erat autem apis vt* ayt *Plinius*, *qui et te tur ſe eum vidiſſe*. Hier is ons **ghien** door MA LANT gebruikt, om het Lat. *ajo* te vertalen.

Ten anderen wordt ons gevoelen beveſtigd d het oude Hoogduitſche gen, gehen, dat in *Brunswijkſ. Rijmkronijk* op de volgende plaatzen vonden wordt. Cap. 55. vs. 2.

An. deme ſommer na der tit
Koning Filippus, ſo men git,
Sammede aver eyn michel her;
Wo over krefftig dat et wer,
Dat was gar ane mate.

dus volgends het HS. der Wolfenbuttelſche bo ry, by LEIBNITS. *Scriptor. rerum Brunsw.* T III. doch in de uitgave van J. GOBLERUS l men het tweede vers aldus:

König Philips, ſo mann geit.

Vs. 190.

We leifflik, horde ek gein,
Under eyn ander ſe ſek untfengen, [l. *untfingen.*]
Unde wo ſe toſamen gingen.

Cap. 61. vs. 12.

He ſamede, horde ich gen,
Vil Ritter, knapen unde Heren,
De toſamen henne keren
Weder den Keiſer up eynen ſtrit.

Cap. 62. vs. 88.

Darnach ſtarff der Keiſer truvve
An bicht unde an groter ruvve,
Alſo men an mynſchen mag ſpen,
Alſo ſine bichteger gen.

In de drie laatſte plaatzen heeft GOBLERUS *jehen*, dat men vindt by SCHERZIUS *Gloſſ. Germ. Medii Aevi* col. 726. en door hem vertaald wordt *loqui, dicere.* Zie daar, het geen ik noodig vond hier optegeven, om het geheel onbekend **ghien** verſtaanbaar te maken; in hoe verre ik hier geſlaagd ben zal de Lezer zelf moeten oordeelen. [C.]

I. P. II. B. v. C.

Vs. 6. **Maiſire**] Dit woord gebruikt onſ Dichter nog eens in dit zelfde Boek C. XXVI. v 38. ſprekende van de wijdte en grootte der deu des tempels te Jeruſalem:

Eñ was die duere van manieren
Wijt van mayſieren *te* mayſieren.

Uit welke plaats duidlijk blijkt, dat MAERLAN dit woord genomen heeft in de beteekenis v: dat, het welk wy nu *muur* noemen, en wel vo den *muur* van een gebouw: doch eigenlijk bete kent het maar eene *hegge* of *afſchutſel*; en d vindt men het woord MAISURE, dat het zelf is, als ons **mayſiere**, ook verklaard. *Dictionæ de La Langue Romane:* „ MAISURE, haye, *ſepes* en in de *Diction. Roman, Walon, Celtique et Tud que*. Bouillon 1777. lees ik ook: „ MAISIER „ haie, ſéparation d'héritage, de jardin: *ma „ ries.*" Deze beteekenis van *hegge*, *afſchutzel heining* blijkt ook duidlijk uit de plaatzen die r CANGE in zijn *Gloſſar. Med. et infim. Latin.* v. M CERIA uit twee Franſche *Romans* heeft by g bragt: uit de *Roman de Vacce* MS.

Un ſarcuel fiſt appareillier
Lez la Meſſiere *du monſtier*
A meitre apreuf ſa mort ſon cors
Sous la goutiere de defors.

Roman de Pyramus et Tyſbé MS.

Maiſiere *trop pareſtes fiere*
Que n'ouvrez par ma proiere.

Het Franſche *Maiſiere* is verbaſterd van het Latijnſche *Maceria*, dat ook altoos gebruikt wordt voor *omheiningen* of *afſchutſels* van tuinen of wijngaarden. TERENT. in *Adelph.* A. V. S. VII. vſ. 10.

Atque hanc in horto MACERIAM *iube dirui.*

d. i. *En laat deze heining* of *ſchutting in den tuin omver werpen.* Zie wyders over 't Latijnſche *Maceria* MARTINIUS *in Lexic. Philol.* h. v. en MENAGE *Diction. Etymol. de La Lang. Franc.* v. MAISIERES [S.]

I. P. II. B. VI. C.

Vs. 28. **Ode**] Onder alle de verouderde woorden is er byna geen, dat men minder aantreft, dan ons **ode**; ten minſten HUYDECOPER merkt aan, dat hy het niet meer dan eens by MELIS STOKE en eens in den *Rijmbybel* gevonden heeft; men leest het by MELIS STOKE IV. B. vs. 1492.

Gheraert van Velſen trac mettien
Sijn Zweert, eñ ſwoer bi Gode:
Ghi moghet dat ghemaken ode;
Ic ſal u tſweert tote inden tanden.

HUYDECOPER (in zyne *aanteek.* op deze plaats) zegt, dat **ode** beteekent *lichtelijk*; en een ieder, die de plaats uit den *Rijmbybel* aandachtig nagaat, zal dit moeten toeſtemmen. Men vindt by

HUYDECOPER deze plaats uit zijn HS. aangehaalt, Ik zal dezelve uit mijn HS., dat in de lezing eenigſins verſchilt hier bydoen f. 31. a.

Mettien die wiſe Balaam
Aenden Coninc orlof nam,
M' int gheſceit gaf hi hem raet,
Die hem beyden zeder was quaet,
Hi hiet hem, dat hi magheden name,
Die ſcone waren ende bequame,
So dat ſi van groten ſconen
Die jonghelinghe mochten honen.
Ten tenten ſoudſi maken ganc,
Draghen ſpiſe te coep ende dranc;
Die jonghelinghe ſoudſe begaren;
M' niet ſoudſiſe ontfaen twaren
Eer ſi aenbeden hare gode.
Dus machmenſe verwinnen ode;
Want haer God die ſalſe laten.

Andere plaatzen, daar dit **ode** voorkomt; heb ik tot heden by geenen van onze Schryvers kunnen ontdekken; het zy ons thands genoeg, dat wy de ware beteekenis van dit woord echter hebben leren kennen. [C.]

I. P. II. B. VI. C.

Vs. 36. **Beghade**] Dit woord zou men hier bepaaldelijk nemen kunnen voor *vercieren;* doch daar men, en met veel recht, de beteekenis dezes woords algemeener ſtelt, denk ik dat men het hier

hier ook alzoo hebbe op te vatten. **Begaden** is, gelijk HUYDECOPER op *M. Stoke* II. B. vs. 92. zegt, een onverſchillig woord; want dan eens leest men **begaden** *met goud* d. i. *vergulden*, dan wederom **begaden** *met ſlijk* d. i. *vuil maken*. niet tegenſtaande deze beteekenis, van het oude **begaden**, zo onverſchillig is, heeft men echter een woord zoeken uit te denken dat, zo niet in alle, ten minſten in de meeſte gevallen, het denkbeeld, dat de oude aan het woord **begaden** hechtten, konde uitdrukken. De Heer ALEWIJN *Taalk. Aanmerk.* inde II. *Proev. van het Genootſ. D. A. O. M.* bl. 27. heeft hier voor genomen het woord *toeſtellen*, dat naar ons gevoelen zeer wel te pas komt, gelijk uit de volgende voorbeelden, welke wy tot nader bewijs zullen bybrengen, blyken zal. Onze Dichter hier achter III. VII. 1.

Dit ſijn die chierlijcſte ghewaden,
Daer hem keyſer met moge begaden.

Met *cierlyke ghewaden* **begaden** is hier *prachtig aankleeden*, *prachtig toeſtellen*. Integendeel lezen wy by den zelfden Dichter iemand *als eenen dief* **begaden** III. VIII. 11.

Maer ſidert hi indie ordine ginc,
So ſach hi den ſeluen man,
Eñ ginc hem ſo met beden an;
Dat hijt vor ſine zonden dade,
Dat hine alſe enen dief begade.

dat is, dat hy hem zo ſlegt *behandelde*, of *toeſtelde* als een' dief, 't welk hier beteekent, als een' kwaaddoen-

der; want *dief* wordt by de ouden in algemeener be teekenis, dan by ons, gebruikt, waar van elde nader. Vergelijk verder met deze plaats woorden van onzen Dichter III. VIII. LVI.

In den volſtrekſten zin van ons *toeſtellen* vind wy het oude **begaden** by onzen Dichter II VIII. XXI.

— *Alſe hi doot was, namen d' naer,*
Die Bertoene ſinen lachame,
Eñ goten een beelde bequame
Van copere, dat ſi ſo begaden,
Dat ſire ſinen lachame jn daden.

Hier mede kan men vergelyken de plaats, wel HUYDEC. heeft aangehaalt uit den *Roman v Limborg* VI. B. f. 71. c. (op *Stoke*-I. D. bl. 35 daar hy **begaden** verklaart door *laaten maake* doch, naar onze gedagten, kan ons *toeſtellen* h ook zeer wel plaats vinden. Zoo kan het ook g nomen worden in de woorden van MELIS STOK II. B. vs. 92.

Eñ offerden daer Miſſe ghewaden,
Eñ gout, daermen mede ſoude begaden
Sint Aelbrechts ſcine ——

Meer dan eens komt ons **begaden** voor by VE THEM *Sp. Hiſtor.* wy zullen ons echter than alleen by eene plaats bepalen III. XLII. vs. 11.

S

Sine liede, eñ ſine cnapen mede
Die dreuen grote ſerichede
Ende begadene *na ſinen doot;*
Eñ brachtene met rouwen groot
Te Brucele binnen ——

HUYDECOPER *Byvoegſ.* op *M. Stoke* I. D. bl. 606. zegt niet te weten, wat *begaden* hier beteekenen zal, De Heer ALEWIJN *Taalk. Aanmerk.* hier voren aangehaald, tracht deze woorden uit eene plaats van M. STOKE V. B. vs. 85-95. te verklaren, en toont te gelijk aan, dat de verandering in de lezing, door HUYDECOPER opgegeven, geen plaats vinden kan. Dat de Heer ALEWIJN in zyne uitlegging zeer wel geſlaagd is, kan de volgende plaats uit MAERLANT *S. H.* IV. I. XXVII. nader beveſtigen.

Dien lachame van Roelande
Dedi begaden *te hande*
Met balſemen, met aloe
Eñ dede ſine wtfaert in groten we.

HIer uit blijkt dan, dat men **begaden** by VELTHEM te nemen hebbe voor het *toebereidden* of *toeſtellen* van het lijk, voor dat hetzelve ter aarde beſteld wierd, op welke wyze deze toebereidſelen dan ook mochten verricht worden.

Voor *toebereiden*, *toeſtellen* wordt het ook gebruikt in den *Rijmbybel* f. 44. a. van de ſpijs welke Saul voor zijn volk zoodanig toebereidt, dat zy dezelve, zonder tegen het gebod te zondigen, konden gebruiken.

Sauonts was dat volc ſo moede,
Dat ſi vleyſch aten mitten bloede:
Eñ dat was yeghens die wet;
Mer Saul deet begaden *bet,*
Hi deet hem perſen op enen ſteen
Tbloet vut, ſuuer ende rene.

Vergelijk met deze woorden den *Bybel* 1477, 1 *Kon.* XIV, 33, 34. [C.]

I. P. II. B. XLI. C.

Vs. 30. **Snieмen**] **Snieмen** beteekent *ſpoedig ſchielijk, ras.* Dit woord wordt zeer zeldzaam by onze oude Schryvers gevonden, het is echter van eene zeer oude herkomst. het M-G. SNINNNAR is door LYE *Diction. Sax. et Goth. Lat.* vertaald *feſtinanter cito.* men leest het in den *G. A. Marc.* VI. 25. en *Luc.* I. 39. En na het my voorkomt ſtemt hier mede over een het A-S. Sneome by LYE te vinden, en door hem vertaald *conſeſtim, illico.* VERELIUS in *Ind.* heeft ſnemma, *cito.* De F-Theut. ſchreven SNIUMO, SCIUMO, SLIUMO het eerſte heeft SCHILTER in *Gloſſ. Teuton.* en LIPSIUS in *Gloſſ.* Het laatſte vindt men by OTFRIDUS *Euang.* I. XVII. vſ. 95.

Sliumo *duet ouh thane* [l. *thanne*]
iz mir zu uuizzanne.

SCHILTERUS vertaalt deze regels aldus:

Conſeſtim *facite etiam abinde*
ejus me certiorem.

An-

Andere plaatzen uit dezen Schryver gaa ik voor by, alleen merk ik nog aan, dat het ook gevonden wordt in het V. B. Cap. x. vſ. 46. en dat het woord daar door SCHILTER verkeerd *ferme* vertaald is; beter is de vertaling van SCHERZIUS, door het Latijnſche *repente*. SLIUMO komt ook voor by NOTKERUS Pſ. VI. 11. en aldaar *velociter* vertaald. WACHTERUS in *Gloſſ. Germ.* merkt aan, dat het H-D. ſchleunig zynen oorſprong heeft van het verouderde *ſleun*, *ſlaun*, *ſlon*, dat met de taal van OTFRIDUS en NOTKERUS zeer veel overeenkomst heeft. Zie verder WACHTER op *ſchleunig*. eene aanmerking zal hier niet ongepaſt komen, namelijk dat het uit dit woord duidelijk te zien is, dat de taal onzer voorouders hier nader komt by het oorſpronkelyke en dierhalven minder verbaſterd, is dan vele andere talen, welke met de onze uit den zelfden wortel voortkomen, dewijl vele de N. in L. veranderd, daar integendeel onze Ouden de N. behouden hebben. Doch, niettegenſtaande deze verwiſſeling, zijn echter die woorden van dezelfde beteekenis, dewijl N. en L. *Litterae mutabiles* zijn. zie WACHTER *Proleg. ad Gloſſ. Germ.* Sect. III. Dit zy genoeg over de verwanſchapte talen, ik zal nog uit de weinige plaatzen in de Schriften der Ouden, daar dit woord voorkomt, de opgegeven beteekenis, beveſtigen. Wy vinden dit woord by WALEWEIN f. 55. a. (*aanteek.* van HUYDEC. op *Stoke* II. D. bl. 142.)

Den ſcilt hilt hi bi den riemen
Eñ liep vp den ſwarten ſniemen,

Sniemen is, volgends HUYDECOPER, hier *ſnel*, meermaalen, zegt hy, komt dit woord in die

werken voor, dit blijkt uit de *aanteek.* op h IX. B. vs. 928. III. D. bl. 310. daar hy uit d zen *Roman* nog drie plaatzen opgeeft: eene z ik er hier uitſchryven. f. 52.

Dat wi ſcepeden, waert iu wille.
Sine hilden doe niet langher ſtille,
En reden daerwaert harde vaſte,
Snieme *ſaghen ſi die maſte*
Vanden ſcepen in die zee.

Noch vind ik ons *ſniemen* in een *Fragment v* *zekeren ouden Roman, geſchreven op pergament.*

Hier ōme ben ik tote v comen
Te clagene, als ghi hebt vernomen,
Tfernoy, dat mi int herte ſwert,
Als dte uwe minne gert
Ende uwen troeſt op recht omqet,
Alſo die hert dat water doet,
Als hi verwaermt es ende moede;
Ende bidde v des joncf' goede
Ghenadelike, op rechte trouwe,
Dat v ontfarme mijn rouwe,
Ende ghi mi doet in uwer mīnen,
Ende doet mi ſniemen *dit bekinnen.*

Ik heb deze woorden hier wat breeder willen u ſchryven; op dat de beteekenis uit den zam hang te beter zoude blyken. [C.]

I.

I. P. II. B. XLI. C.

Vs. 40. ℔.] Deze verkorte ſchrijfwyze hebben wy behouden, en, zoo alsze in het HS. gevonden wordt, doen drukken. ℔. beteekent *Denier*, eene munt by de ouden zeer gemeen. Ik zal my niet de waardy, welke de munt, onder deze benaming voorkomende, by onderſcheiden volken, aan tijd tot tijd gehad heeft, niet ophouden. Het al tot mijn tegenwoordig oogmerk, dat is. tot verklaring der woorden van onzen Dichter geboeg zijn, te bewyzen, dat ℔ hier voor *Denier* genomen moet worden. MAERLANT ſpreekt hier van Numa Pompilius, den tweeden der Romeinſche Koningen, van wien wy by de geſchiedſchryvers lezen, dat hy het aller eerst koperen munt heeft doen ſlaan, deze koperen munt, of dit geld drukt MAERLANT uit door *Denier*. INCENTIUS MS. f. 68. b. heeft op deze plaats: *Congiarium dedit* aſſes *lignеos et corticios*.

Dat men nu deze verkortende ſchrijfwyze voor *Denier* gebruikt hebbe, vinden wy by WALTHEUS *Lex. Diplom.* col. 65. en nader bewijs, dat ook onze voorvaders zich van deze verkorting voor *Denier* in hunne ſchriften bediend hebben, ſiet ik by J. LAMBRECHT, *Nederl. Spell.* Behend. 1550. bl. 15. ℔, [beteekent] *der*, *in Nederlandſche*, — *pennijng*: *Denier* Het komt my voor dat MAERLANT hier niet op deze of eene byzondere gangbaare munt het oog gehad heeft; maar veel eer aan dit woord eene ruimer beteekenis zal gehegt hebben; waarom ik van gedagten ben, dat *denier* hier in het algemeen *geld* beteekent: op dezelfde wyze vind ik dit teken ℔., wc-

wederom voor *denier* in dezelfde ruime beteekenis gebruikt, by onzen Dichter hier achter III. VIII. LXXXII. VS. 47.

— *Die Coninc Deſidere*
Van Lumbardien, eñ ſijn here
Daden hem [Paus Adriaan I.] *ſo ſwaren pant,*
Hine conſte behouden tlant.
Van elken houede vander ſtede
Hieſſch hi enen zwaren ·℔· mede.

Deſiderius Koning der Longobarden, het Pauslijk gebied belegerende, eischt van elk hoofd van de ſtad eenen zwaren *Denier*, dat hier beteekent eene zware *ſchatting*, welke Deſiderius begeerde dat de Romeinen hem zouden opbrengen: het zoude dwaas zijn hier om eenen eigenlyken *Denier* te denken. [C.]

I. P. II. B. XLII. C.

Vs. 39. **Eren**] Aangaande de beteekenis van dit woord, heb ik breedvoerig gehandeld in onze *Taalk. Mengel.* bl. 30. en volg. daar heb ik door verſcheiden voorbeelden, uit onze oudſte Schryvers, getoond, dat *het land* **eeren** beteekent *het land ploegen*, en dit alles op het voetſpoor van den Heer HUYDECOPER. Ik zoude dus volſtaan kunnen met den Lezer naar die plaats te wyzen zoo ik niet eene dwaling, toen begaan, hier aan toonen en verbeteren wilde. Ik hield in navolging van dien grooten Taalkenner, het woord **eeren** toen voor verouderd, doch, gelijk ik naderhand gezien heb, ten onrechte; dewijl de ſpreek

ſpreekwijs *het land* **eeren** voor het land *ploegen* geensſins verouderd, maar integendeel heden nog gebruikelijk is by de Landlieden in den Bommelerwaard en in de Betuwe, in welke ſtreek niemand is, die deze ſpreekwijs niet verſtaat.

Het land **eeren** is dierhalven wel eene echte, oude, doch niet verouderde Nederduitſche ſpreekwijs. Dat **eeren** voor *ploegen*, (om dit hier nog in 't voorbygaan te zeggen) zuiver Neêrduitsch is, blijkt uit *Broeder* GHERAERT *Natuurk.* HS. vs. 750.

Et tander teyken heyt ſtier;
Want dan die heitte meerret hier,
Om dat die ſtier is ſtarckel vele,
Dan die ram, ſoe ſeytmen wele;
Men gaet dan eeren *berch eñ dal*
Mitten ſtieren oueral.

De meeſte, zoo niet alle de ſchriften der Ouden, uit welke men de voorbeelden genomen heeft, zijn overzettingen uit het Latijn, en hier op was het bewijs voor den *Latinismus*, in deze ſpreekwijs, naar het gevoelen van V. LEEUWAARDEN te vinden, gegrond. Maar het rijmwerk van *Broeder* GHERAERT, hier aangehaald, is, voor zoo verre men weet, geene vertaling, maar oorſpronglijk in het Nederduitsch geſchreven, en dus kan het woord *eeren* althands hier niet door het Latijnſche *colere* ingeſlopen zijn.

Onze Ouden ſchreven ook voor **eeren** *eerien*. wy lezen het by onzen Dichter I. VI. xv. Ik zal de woorden hier, kortheidshalven niet uitſchryven, het is het zelfde verhaal dat wy ook vinden in den *Rijmbybel*, in mijn HS. f. 99. b. in de *Taalk.*

Men-

Mengel. bl. 39. reeds aangehaald. Een gering verſchil in de lezing der beide handſchriften zal men by de vergelyking dezer plaatzen kunnen zien. [C.]

I. P. III. B. IX. C.

Vs. 14. **Heelden**] Niemand denke, dat **heelden** hier om 't rijm voor **helden** ſtaat. Menigmaal vindt men het buiten het rijm by de Ouden dus geſchreven. MELIS STOKE. VII. B. vs. 44.

Doe rede hem menich heelt *coene.*

Zie aldaar HUYDECOP. Onze Dichter in zyner *Rijmbyb.* f. 40. a.

Doe ſprac ſamſon die heelt *bout*
Voert meer en iſt niet miin ſcout
Dat ic ieghen die philiſtene bem.

Het zijn ook niet alleen de Dichters van dien tijd, die **heelt** ſchreven voor **helt**; maar zelf vindt men het in ſchriften in onrijm. Dus ſtaat er in den *Gulden Troon* f. 71. b. *Mer het ſijn nv leyden veel menſchen die de godlike leer niet en achten —— eñ oec ſegghen van* heelden *eñ van ſtriden eñ van lieden —— die al ſijn tegens die heilige ſcrijft een eñ conſte.* —— Op gelyke wyze vind ik ook de i verdubbeld in **heelden** voor **helden** en **ſneel** voor **ſnel** in eene *Reisbeſchryving* gedaan in den jaare 1398. door JOHAN VOET *Prieſter vten gheſtichte van vtrecht.* HS. f. 2. a. *eñ by deſen* veelde *leghet die vloet marach.* f. 3. b. *Dat loept een riuier doer* [illegible] *mae*

mael ſneel *ende gheringhe alſoe dat daer groete ſtene mede doer lopen.* — Verſcheiden afleidingen van ons woord **Held**. [A-S. Hæleð. F. Th. HELIT. Zw. Haeled, hjelte. Dan. Helt] hebben ons L. TEN KATE, WACHTER en JO. IHRE aangeteekend. De laatſte heeft wel naar ons oordeel de beſte en de waarſchijnlijkſte opgegeven, te vinden in het *Gloſſar. Suio-Goth.* col. 807. [S.]

I. P. III. B. XIIII. C.

Vs. 26. **Vrijthof**] Dat onze Dichter hier **vrijthof** noemt, daar de VII *Magi* van Perſie op hunne paarden in zouden komen, om eenen Koning te verkiezen, is in zynen *Rijmbyb.* daar dezelfde geſchiedenis verhaald wordt, het *palaes* en *ſconinx zale.* — Wat **vrijdhof** eigenlijk zy leert ons KILIAEN, verſcheiden beteekenisſen van dit woord opgevende: **vrijdhoof**, *Cohors, hortus conclusus: hortus ſiue hortulus aedibus contiguus: clauſum vel ſeptum in anteriore domo vel villa:* et *Colonia:* et *Atrium:* et *Coemiterium:* et *Aſylum.* — Dat men het hier by onzen Dichter nemen moet voor, *Atrium* dunkt my, ſchynen de aangeh. woorden uit den *Rijmbyb.* te kennen te geven. — Het geen onze *Bybelvertalers Exod.* XXVII, *voorhof* overgezet hebben, wordt in den *Bybel* 1477. **vrijhof** of **vrijthof** genaamd: *Du ſuls oec maken een* vrijhof *vander tabernakel.* — *Mer in die wijde des* vrijthoues *die ten weſten waert ſcouwet ſo ſullen tentē weſen.* — *Du ſuls* — *beide die ſtaeken vanden tabernakel eñ vanden* vrijthof *maken van copere.* — Tuſſchen het Griekſche σοά *Hand.* III, 11. en V, 12. en αὐλὴ *Openb.* XI, 2. hebben de *Overzetters vanden*

S. B.

S. B. geen onderſcheid gemaakt; doch voor het eerſte heeft myne *Oude Vertaling van het N. T.* HS. op beide de plaatzen *halle*; de *Vulgata* heeft *porticus*: voor αὐλη, waar voor in de *Vulgata* ook *atrium*, leest men in dezelfde *Vertal.* vrijthof. — Voor het *paleis* zelf vindt men FRITHOF by OTFRIDUS *Euang.* Lib. III. C. XXV. vs. 12. ſprekende van de raadsvergadering, die de Joden hielden, om den Zaligmaker te dooden. Zie *Joan.* XI, 47.

Thie Euuarton allé
quamun zi themo ringe,
Sie ni dualtun es tho drof,
in kaiphaſes frithof:

d. i. volgends de vertaling van SCHILTER door SCHERZIUS verbeterd: *Sacerdotes omnes venie-bant ad hunc conceſum*) *non cunctabantur tum ha-in re*) *in Caiphae Palatio.* Het Latijnſche *Praetorium*, door onze *Overzetters Rechthuis* vertaald, noemt TATIANUS ook FRITHOFF in *Harmon.* IV. *Euangel.* C. CXCII. vs. 3. over welke plaats men zie PALTHENIUS in *not.* — In de eerſte en eigenlyke beteekenis van *hortus concluſus* leest men het in den *Spieg. Paſſion.* HS. f. 84. b. *Eñ haer* [Simplicius en Fauſtus] *lichamen worden geworpen inden tyber Mer beatris haer ſuſter haeldeſ weder vter ryuiere eñ groeffe eerlic Eñ doe deſe mage haren* vrijthof *omme muerde Doe deedſe* enz. — *Hier na ginc lucreſius in dat* vrijthof *eñ makede ſine vrienden een werſcap.* — Zo als hier een omheinde tuin of hof, *hortus concluſus*, een vrijthof genoemd wordt, hiet M. STOKE *vrijdgers* I. B. vs. 938 een omtuinde weide:

In ſijn vrijdghers *hi berechte*
Seſtien onſen penninghe mede.

Het geen door VAN LOON op *Kolijn* vs. 789. naar onze gedachten zeer wel door *vrye beemt* is verklaard, ſchoon HUYDECOPER deze uitlegging evenwel niet ſchijnt goed te keuren. Ik zie niet waarom men een afgeperkt en omtuind ſtuk welland geen *beemd* zoude kunnen noemen. Beemd vertaald KILIAEN immers door *pratum*. Zie verder 't *aangeteek.* door HUYDEC. op *deze pl.* en HALTAUS in *Gloſſar. German. Med. Aev.* v. FRIEDHOF. [S.]

I. P. III. B. XIII. C.

Vs. 85. Nijede] Om het te doen rymen op wijen ſchreef MAERLANT hier nijen voor neyen, dat de rechte ſchrijfwyze is, en zo als wy het op andere plaatzen van dezen *Spieg. Hiſtoriael* en by andere Schryvers ook vinden. —— Neyen is, volgends KILIAEN in *Dictionar.*, *hinnire*. Waar voor wy nu zeggen grenniken, hinniken, rinniken, ook wrenſchen, wrinſchen. Het is een woordt dat alleen van paarden gebruikt wordt. PLANTIJN *Theſaur. Theut. Ling.* zegt Neyen gelijck een paerdt. *Hennir comme un cheual. Hinnire.* Behalven deze plaats van onzen Dichter komt het ook nog voor in IIII. III. B. XVIII. C.

Een dau dieſe lauede ſo wel
Manne eñ paerde tien ſtonden
Dat die paerden neyen *begonden.*

Rijmbybel f. 85. b.

Eñ wies orſſe eerſt neye *daer,*
Weſe eenige ewelic daer naer.

en, eenige regels tuſſchen beide zijnde, die niets ter zaake doen, f. 85. c.

Het (ors) neyede *eñ hi wert woninc daer.*

Het geen men in dit vers vindt, maakt in *Spieg. H.* op de boven *aangeteek. pl.* vs. 3 verſen uit:

Eñ wart neiende *te hant*
Eñ .vi. vielen neder tot ſant
Eñ groetene Coninc eñ Here.

Feſtival. Tempor. f. 41. a. *Deſe Darius was een die ſeuen wiſen Ende bi dat* neyen *ofte gheruſt van peert verreeck hi ſubtijlike dat rijck.* — *Hiſtor. L en vegyn. van Alexand.* f. 4. b. *hi* (Alexan *hoorde dat ors* neyen *zeer vreeſelick doe vraechde eens Lybaert of een paert, dat ick daer hore* ne Onze Dichter heeft in dit verhaal van *Bucifal* niet bediend van het woord **neyen**; maar h enkel 't woord **horen** gebruikt. Zie I. P. IV. VII. C. vs. 20. — Dit, by ons verouderd, **Ne** is by de Engelſchen nog heden in gebruik *to N* A-S. Hnægan. *hinnire.* de g is by ons *Euph causſa.* veranderd in onze **p**. in 't Zw. is gnägga. In 't Yslands is by VEREL. *in I* gnegg. *hinnitus.* Van dit **Neyen** is ons **Neg** by KILIAAN *equus pumilus* Eng. *Nag.* Al. NAI HNAKE. Waar van in het oud Franſch is

QUET. *Dicton. de la Langue Rom.* „HAQUET.„ petit cheval, *equulus.*

„ Et paenſez le petit *haquet*
„ Et lui fais ſa litiere."

Waar voor vervolgends *hacquenée* gezegt is. Die meer over het woord *Nag*, *Nack* begeert, hy zie WAGHTER in *Gloſſar. Germ.* v. NACK [S.]

I. P. III. B. XIX. C.

Vs. 14. **Elkerlijc**] dat is, gelijk duidelijk uit deze plaats van onzen Dichter te zien is, *elk hunner, een ieder. Rijmbybel* f. 25. d.

Moyſes riep: nv coemt tot my
Aldat comen is van Levy;
Entie Gode heuet waert:
Elkerlike *die neme ſijn zwaert,*
Ende ga al dore dit here groot,
Ende elk ſla ſinen vrient ter doot.
Die gheteykent is mit den goude.

Zie by deze plaats van MAERLANTS *Rijmbybel* onze vertaling *Exod.* XXXII, 27. daar voor het oude **elkerlijc** gelezen wordt, *een yeder, yegelijk, etc.* MELIS STOKE IV. B. vs. 888.

——— *ſi ſcieden met goeden vreden,*
Eñ elkerlijc *voer te lande*
Als hi wel mochte, ſonder ſcande.

SEGHELIJN *Hiſtor. van Jheruſ.* 1517. f. 30. b.

Elckerlijc *hadden opten ſchoot*
Een ſwaert leggende aldaer.

Merk op, dat hier ons **elkerlijc** als een *Nomen collectivum* gebruikt wordt, daar in alle de andere voorbeelden het werkwoord in het enkelvoudig geſlacht geplaatst is.

Van dezelfde beteekenis als ons **elkerlijc** is *haerlijc of harelijc*, dat men vindt by *Broeder* GHERAERT *Natuurk.* vs. 1117.

Doe ſeiden ſi dat waren gode,
Eñ hielden van hem ghebode;
Eñ maecten den haerlijc *een autaer,*
Eñ aenbedenſe zeer daer.

Haerlijc is hier *elc hunner, ieder van deze Goden.* Zoo ook by MELIS STOKE IV. B. vs. 80.

Haerlijc *woude weſen voghet*
Vanden kinde eñ tlant berechten.

HUYDECOPER in zyne *aanteek.* op deze plaats van *Melis Stoke* zegt, dat de ouden voor *haerlijc* of *haer gelijc*, dat het zelfde is, ook gebruikten *een yeghelike*, of *yeghelike*. Dat wy vinden by LAMBERTUS GOETMAN *Spiegel der ionger's Leyden* 1488. f. 7. a.

Hier om ſo rade ick v, wats geſchiet,
Dat yegelijc *ſuuere ſijn mondekijn.*

Zoo ook by onzen Dichter I. V. xxxviii. vs. 7.

Daer mochtmen ſien .ij. grote Heren
Hem jegenlijc *tanderen waert keren*
Eñ wonderlijc met fieren ogen
Elc anderen ſijn ghelaet toghen
Eñ ſpreken menech hoge wort
Die pays die en ginc niet vort
Want elkerlijc *was ſo coene*
Niemen en wilde onſcone ſoene

Hier worden zelfs *jëgenlijc* en *elkerlijc* verwisſeld, ten blyke dat beide deze woorden van dezelfde beteekenis zijn. [C.]

I.P. III.B. xxxi.C.

Vs. 33. **thaertere**] Indien dit woord door de affchryvers op deze plaats niet bedorven is, ſchijnt het, dat MAERLANT het Latijn van VINCENTIUS hier niet wel begrepen heeft; by wien gelezen wordt: *In heraclea fuit* theatrum *illud mirabile, quod inter ſeptem miracula mundi quintum ponitur. Theatrum* is geheel iets anders, dan **thaertere** waar van onze Dichter gewaagt; want **thaertere** is het Franſche *chartre*, het welk eene *gevangenis* beteekent. *Roman de la Roſe* vs. 12224.

Car je ne mentiroye mye
Se j'en dévoye perdre la vie,
Ou eſtre mys contre droicture
Comme ſaint Pol en chartre *obſcure*
Ou eſtre banny du Royaulme.

Zie ook *Dictionaire de la Lang. Rom.* en het *ſaire ſur les Poëſies du Roi de Nav.* — Beter de *Vertaling* van VINCENT. in *onrijm* f. 6 *Eñ in deſe* [Heraclea] *was die wonderlike* ſale *dat vijffte wonder onder die ſeuen wonderen v. werelt geſtelt wordt.* Welk woord *ſale*, ſchoor juist, evenwel nader komt aan de beteekeni *theatrum*, dan *gevangenis* hier door onzen I ter gebruikt. [S].

I. P. III. B. XXXI. C.

Vs. 37. **Heruetſen**] Dit woord geb MAERLANT ook in zynen *Rijmbybel* f. 8 dezelve beſchryving gevende van dit wonde wereld. Met eene kleine letterverzetting, die gemeen is, van *re* voor *er* [zie *Nieuw. T. D Bydrag.* I. D. bl. 17.] vindt men dit woor KILIAEN, die ons zegt: **Hreuiſſe, hre** *Fland. Zeland* ſ. **hreeft**. *Aſtacus, commari* **hreuitſe**, zoo als men by KILIAEN vindt, ſta den *Vertaler van* BOETIUS. f. 35. c.

Als int creuits *de zonne clemt*
Eñ ouer al haer hitte zendt
Die dan te ſaeyen wilt beghinnen
Sijn land gaen ackeren eñ winnen
De god d' vruchten zalne ghecken.

Dit **treuitg** wordt vervolgends in de uitlegging in onrijm *creift* genoemt: *Iut cãe' als de ſonne clemt: of als int* creift *enz.* Uit welke woorden blijkt, dat **kreeft** en **krabbe** beide voor het Latijnſche *cancer* gebruikt zijn, ſchoon KILIAEN dezelve onderſcheiden vertaalt. In de *Natuurk.* van *Broeder* GHERAERT HS. f. 28. wordt ook dit hemelsteeken, 't welk hier **treuitg**, **creift**, *cancer* genoemd is, **crabbe** geheeten:

Et vierde teyken dat is waer
Heet crabbe ——

In het A-S. is het ook cnabba. [zie LYE *Diction. Angl. Sax.* h. v.] Ons oude **kreuetg**, **kreuitg** is nog in het Zw. kräfweta zichtbaar. Zie verder over de afleiding van het woord **kreeft** WACHTER in *Gloſſar. Germ.* v. KREBS en IHRE in *Gloſſ. Suio-Goth.* v. KRABBE. [S.]

I. P. III. B. XXXIII. C.

Vs. 33. **Kelnare**] De *vertaling in onrijm* van VINCENTIUS heeft f. 70. a. dit woord ook behouden, doch voor **ſcaerpe**, ſtaat er *male: zijn male was zinen* kellenare. **Kelnare**, **kellenare** is 't zelfde als **keller**, **kelder**. *cella penaria* by KILIAEN. **Kelnare** vindt ment ook Pelgrim. 1498. bl. 37. *tempeest doet ſijn coren waſſen, peſtilentie vullet ſijn* kelnaren. De THEUTHONISTA heeft **kelner**. *cellerarius, penarius.* Zie over de afleiding van dit woord, *de Taal en Dichtk. Bydrag.* II. D. bl. 229. [S.]

I. P. III. B. XXXVI. C.

Vs. 35. **Gadoot**] **Gadoot** is eene *ſchielyke dood* ook *eene groote ſterfte*. Zoo vindt men op deze plaats in de *vertaling in onrijm* f. 71. a. *Eñ hi vergaderde in Cecilien een groot heyr volcx te ſchepe, eñ lande, eñ daer wan hi twee ſtriden mede, eñ hy naer deck zommige ſteden van Cecilien inne. Eñ daer naquam onder zijn heyr* alſo grote ſterfte *dat hy dat meeſte deel van ſinen volcke verloos.* Wy vinden dit woord ook gebruikt in *oude Statuten van Bremen* van het Jaar 1303. (in de uitgave van OELRICHS bl. 26.) *Hadde en man kindere unde nen wif. efte en vrowe. kindere unde nenen man. unde the kindere unmundich weren. unde ſtorve; the* goihes dothes *alſo dat ſe nemende tho theme rechten vormunden ghecoren hadden. So ſcolen the ratmanne —— ther kindere gut truweliken bewaren.* Dezelfde *Statuta* van het jaar 1433. (by OELRICHS bl. 456.) hebben hier ook: *unde ſtorve de* goyes dodes, OELRICHS in *Gloſſar. ad Statut. Bremenſ.* p. 55. verklaart *Goyes dod* door het Latijnſche *ſubita mors.* en leidt het af van GAHEN, *properare.* dat SCHERZ. in *Gloſſ. Germ. Med. Aevi. accelerare* vertaalt. Van GHEN komt GAHUN *properanter*, *confeſtim*, dat men leest by OTFRIDUS *Euangel.* I. XVII. VS. 109.

Sie blidtun ſih es gahun,
far ſinan giſahun.

dat is;

Gaudebant confeſtim
ſimulac illam videbant.

In gahi is by denzelfden *in yle*, *in haast*, *subito*, *repente*. I. VIII. vs. 25.

Er thahta imo ouh in gahi,
thia managfaltun uuihi,

dat is:

Cogitabat secum etiam derepente
multiplicem benedictionem.

Zie WACHTERUS *Gloss. Germ.* v. *gach.* KILIAEN, heeft gaye dood, dat is, zegt hy, *gaychliche dood*, het welk hy vertaalt door het Lat, *subita mors*. MAERLANT gebruikt ons *gadoot* meermalen, wy lezen het III. VII. XLII.

Vpten seuenden dach daer an
Staerf vander ghadoot *die man*,
Eñ wart begrauen na den zede.

III. VIII. XXXIV.

In quaets constantijns ·xi ste jaer,
Viel vanden trone groot eñ claer
Vier hier neder vptie liede
Daer grote plaghe na gesciede;
Want jnden somer wert plage groet
·iij· maent achter een vander gadoot

dat is eene plage van eene groote sterfte onder het volk. Byzonder bevestigen ons gevoelen de woorden van onzen Dichter, welke wy vinden I. VIII. LI.

Wel dinct hi mi vergeten ſere
Die cranke menſceit, in allen kere,
Die ten eerſten den vaer aue vuet,
Alſe deen ſlach den anderen ſlaet.
Ontſliet hi daer, ſo waent hi leuen;
Twine peinst hi, dattem ſijn beneven
Die knijf, *die* GHADOOT *eñ dat* ſwert.
Men ſal ſteruen onverualert,
Eñ altoeſ daer toe ſijn gereet.

hier wordt ghadoot te zamen gevoegd met den *Knijf* en het *Zwaard* als met deze het zelfde uitwerkzel hebbende, *zwaarden* en *meſſen* in zijn, gelijk men weet, beide middelen, waar door den mensch in *korten tijd* het leven benomen kan worden, en van alle deze drie, hier zamengevoegd zaken ſchrijft de Dichter in het volgende vers.

So corter doot, *ſo ſachter geſceet.*

De *vertaler van* BOETIUS 1485. *Prolog.* f. 1. c. van het ſterven van Theodoricus Koning der Oost-Gothen, *ſo dat hij, ten hende ontſanghende na ſijnre ghewerken loon, metter* gayer doot *gheſlaghen ward.* Dit komt hier zeer wel te ſtade, daar Theodoricus, gelijk de geſchiedenisſen ons leeren, verſcheiden gruweldaden pleegende, in het midden derzelver door eene hevige ontſteltenis, in zware krankheid viel, en, na weinige dagen den geest gaf. [C.]

I. P.

I. P. IV. B. XII, C.

Vs. 21. **Lanken**] KILIAEN zegt, dat **Lancke.** *Ilia*, *inguen.* beteekent; dus zegt MAERLANT hier, dat Philippus ſynen vyand ſtak door de *darmen.* Maar behalven de beteekenis door KILIAEN aan dit woord gegeven, kan men het ook vertalen, door het Latijnſche *coſta* en *lumbus*, in welke laatſte beteekenis het gevonden wordt in het *Boek der Medicinen* HS. f. 3. b. *Somwijl coemt (vrine met bloet) vanden ſteen mit wtſlorten van zandzen eñ dan heeft die ziec zericheit in ſinen* lanken *eñ der blaſen.* —— *Vrine daer etter in driuet betekent perſe van verhouden ſteen inder blaſen eñ dan heeft die ziec zericheit inder blaſen eñ inden* lancken, —— Nu zoude men zeggen *pijn in de lenden.* — Het woord **lancken** gebruikt KAREL VAN MANDER ook in zijne *Landtwerk* 1597. bl. 121. om het Latijnſche *latus* te vertalen in de volgende plaats van VIRGILIUS *Georg.* III. vſ. 54. daar hy eene beſchryving geeft van eenegoede Koe;

—— —— —— *optima torvae*
Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix
Et crurum tenus a mento palearia pendent.
Tum longo nullus lateri *modus: omnia magna,*

dat is:

Een grimmich Oſſ' gheſtalt is t'beſt van velen,
Die veel necx hceft, een hooft ook leelijck ſtraf,
Wiens koor ook hanght van kin ten ſchenen af;
De lancken *lanck al buyten maet ook moeten*
Haer groot zijn al de leden.

In

In het gebruik van dit woord heeft VONDEL in zyne *vertaling van Virgilius* VAN MANDER nagevolgd. *Lincken* wierd ook gezegt voor *lancken*, zie VAN MANDER op de *aangeh. pl.* In het Alem. vindt men ook LANCHA voor het Latijnſche *renes* gebruikt. Dus lees ik by NOTKER, *Pſ.* XXV, 2. *Prenne mine* lancha, *unde min herza.* De *Overzetters van den S. B.* Pſ. XXVI, 2. *toetſt mijne* nieren *ende mijn herte.* Zie verder WACHTER in *Gloſſ.* v. LANK. [S.]

I. P IV. B. XVIII. C.

Vs. 9. **Bilen**] Dit woord is hier van **bellen** veranderd, om het rijm, in **bilen**. **Bellen** is **baſſen** *latrare.* [Zie KILIAEN.] *Baſſen* heeft hier ook de *Vertaling van* VINCENT. in onrijm f. 83. d. *Want de hũden die veruaert zijn die* baſſen *luyder eñ meer dan ander honden.* BELLEN en BELFEN is in het Alem. ook *baſſen. latrare.* Het eerſte leest men in den *Rythmus de S. Annone* vſ. 693.

Mit ſiginuſtlicher ceſwe
Vbirwant iz ſich ſelbe,
Daz di gidouſtin lichamin
Vmbigravin ci worfin lagin,
Ci aſe den bellindin,
Den grawin walthundin.

dat is naar de vertaling van SCHILTER.

Vi-

Victrice dextera
Vincebat ſeipſum
Ut baptiſata corpora
Inſepulta disiecta jacerent
In eſcam latrantibus
Glaucis canibus ſijlveſtribus i. e. *lupis.*

Over het ander Alem. woord zie SCHERZIUS in *Gloſſ. German. Med. Aev.* h. v. Ons **baſſen** vindt men gebruikt van JAC. CATS in zynen *Trouring* bl. 228. edit. in 8°.

Gy ſult den Scylla ſien, die ſal beſtaen te baſſen
Met honden driemael vijf hem uyt het lijf gewaſſen.

Ons **Bellen** en **Baſſen** zijn beide woorden, welke de Spraak-kunſtenaars ὀνοματοποιητὰ noemen. Even als dit **bellen** en **baſſen** van honden gezegt wordt, zo hebben wy ook *bulken* voor het geluid der koeijen en *grinniken* voor dat der paarden, [zie myne aanteekening over **Nepen**. bl. 49.] en *bleten* voor het geluid der ſchaapen. Dit laatſte evenwel vind ik ook voor het geloei der ſtieren gebruikt. VELDENAER *Faſcic. Tempor.* f. 39. b. *Ende ſijn ſtemme gaf een verveerlick gheluyt doer des ſtiers mont, ghelijk die oſſen* bleten. [S.]

I.P. IV.B. XXXIX.C.

Vs. 4. **Eenwighe.**] Niemand, onzer oude taale enigzins kundig, kan byna twyfelen, welke de beteekenis dezes woords zy, dewijl men, zo dra men weet, dat **wijch** *bellum, pugna* beteekent, terſtont

ſtont bemerkt, dat ons woord zaamgeſteld is uit een en wijch, en dierhalven een *gevecht van een' tegen een'* aanduidt. Daar dit alles zoo klaar en duidelijk is, zal men zich met reden verwonderen mogen, hoe de Heer HUYDECOPER hier hebbe kunnen misſtaſten; Hy verwonderd zich, in zyne *aanteek.* op *Melis Stoke* I. B. vs. 109. dat SCHERZIUS op *Strickerus* v. 16. EINWIG door het Lat. *duellum* verklaart, dewijl hy van gedagten is, „ dat *einwig* be„ ter paſen zou op iemand, die tegen zich zelven, „ of tegen zijn ſchaduw vecht." Maar, vervolgt HUYDECOPER, *Duellum iis een tweegevecht.* dat is zoo; maar eenwijch gebruiken onze Ouden om juist het zelfde aantoeduiden. Men kan ons woord eenwijch niet beter verklaaren, dan uit ons oud woord volcwijch, dat, volgens het getuigen van HUYDECOPER zelfs, beteekent een gevecht van *volk tegen volk*, is dit zeker, dan kan eenwijch by mogelijkheid niet anders beteekenen, dan een gevecht van *een' tegen een'*. Wat aangaat het woord *tweegevecht*, misſchien in navolging van het Lat. *Duellum*, i. e. *duorum bellum*, en het zelfde als het H-D. zweikampf dat WACHTER *in Gloſſ. Germ.* noemt *nomen recens et nuper effictum*, is ook by ons een nieuw woord, den Ouden geheel onbekend, en, zo ik my niet vergis, met den aart der zake minder overeenkomſtig, dan eenwijch, ten opzichte namelijk der naauwkeurige bepalinge, door de Ouden in deze benaming in acht genomen; *Nam Veteres* (zegt WACHTER *l. c.*) *deſignationem ejus rei non a duobus, ſed ab* UNO *deſumebant, quia ſolus cum ſolo decertat.* De A-S hebben Anpig door LYE *Diction. Sax. et Goth. Lat.* vertaalt *duellum, certamen ſingulare.* VERELIUS in *Indic.* heeft Einwigi, *duellum* en IHRE *Gloſſ. Suiogoth.* ENWIG, *pugna ſingularis.* Het Alem. EINUUIGE is in het *Gloſſ.* van SCHILTER al

al mede vertaalt *ſingulare certamen*. Volgends aanteekening van IHRE op *de bygeb. plaats*, zou men dit woord vinden by OTFRIDUS IV. XII. 123.

In einuuig *er nan ſtreuuita.*

dat IHRE vertaalt:

Duello *illum proſtravit.*

en er byvoegt, dat men hier aldus lezen moet *einuuig*, en niet, zo als in de HSS. gelezen wordt *in uuigi*. Zoo als men het ook vindt by SCHILTERUS *Theſ. Antiq. Teuton.* Tom. I. p. 264. daar deze regel vertaalt wordt: *In una pugna* etc. Ik, voor my, geef ook aan de lezing van IHRE den voorrang, dewijl dezelve my zeer naauwkeurig voorkomt, en, zo ik my niet vergis, met het oogmerk van OTFRIDUS meer overeenkomſtig.

Ik ga over om uit de ſchriften der ouden de opgegeven beteekenis van ons eenwijgh nader te beveſtigen: voor eerst bepaal ik my by die plaats van onzen Dichter, op welke ik deze aanteekening maak; dezelve handelt over den eenwijgh tuſſchen Alexander den grooten en Porrus. Het Latijn van VINCENTIUS, door MAERLANT gevolgd, heeft hier Lib. V. Cap. 48. MS. f. 107. c. *in hijs diebus inijt Alexander conſilium vt Porum ad* SINGULARE CERTAMEN *provocaret.* MAERLANT heeft dus eenwijgh hier genomen voor het *ſingulare certamen* dat hy by VINCENTIUS gelezen heeft: verder zijn in dit zelfde Hoofdſtuk van onzen Dichter verſcheiden bewyzen voor ons gezegden.

I. In het opſchrift zelve wordt dit gevecht genoemd

noemd de *Camp* tusſchen Alexander en Porrus, en zoo noemt de Dichter dezen ſtrijt ook vs. 13.

En heuet den camp *daer gelouet,*
Vp aventure, wient coſt ſijn houet,

II. *Camp* en eenwijch worden verwisſeld vs. 44.

Daer naer alſt ten campe *quam,*
En men den eenwijch *ane nam*
Was in twifele elke ſcare
Langhe, wie int ſcoenſte ware.

III. Dat hier geſproken wordt van een *gevecht van een' tegen een'* blijkt uit vs. 27.

Doe wart hi vro, omme dat HI *ſoude*
Vechten *iegen* EENEN *van groter oude.*

IIII. Dat eenwijch geen gevecht is tegen zich zelven, of zijn ſchaduw bewijs ik uit vs. 51.

—— *Alexander ſtakene dō*
Metten zwerde, dat hi vel
En hi op hem wan dat ſpel.

Stakene d. i. ſtak hem, namelijk *Porrus*, die hier duidelijk ondervond, dat hy tegen iets meer, dan zijn ſchaduw geſtreden had. Even duidelijk wordt ons gevoelen beveſtigd uit de volgende plaats van onzen Dichter III. VIII. 7. daar men van het gevecht tusſchen Keizer *Heraclius* en den zoon van *Chotroes*, Koning van Perſiën aldus leest:

So

So dat ſi quamen teenen EENWIGHE
Op die brugge met groten prighe
Eñ wien *ſo dauenture gaue,*
Den zege den anderen *te winne ave,*
Dat hi, ſonder ſtrijt eñ were,
Here bleue over deſ anders here.

[C.]

I.P. IV.B. XXXIX. C.

Vs. 57. **Wile**] Hier komt ons dit woord **wile** voor in de beteekenis van een gedeelte van tijd, *Spatium temporis;* zo als KILIAEN het zelve ook verklaart, en men vindt het dus meermaalen by onzen Dichter gebruikt: als I. V. XXXV. vs. 8:

Eñ (Hanibal) *es comen in Cycile,*
Daer hi wan in corter wile
Agrigentum, eene vaſte ſtat:

Voor het Latijnſche *tempus* genomen, leest men het by *Broeder* GHERAERT *Natuurk.* bl. 16.

Es die lucht lanc eñ ſmal
Eñ ieghen een ſterre al
Coemt ſoe ſcijnt dat die ſterre
Dat vier ſcoet harde verre
Nochtan eſſer alle wile
Tuſchen menighe duſent mile.

Hiſtor. van Barlaam en Joſaphat HS. f. 7. b. *Die derde vrient is dat gheloue hope eñ caritate — die voer*

voer ons gaen moghen al die wile *dat wi inden chaem ſijn.* — In den zelfden zin mede in de *Cl Spieg. der Waracht. C. M.* bl. xvij. *ghebruyct goets, die* wyle *dat ghy leeft.* Nog vind ik het o om eenen zekeren bepaalden tijd aan te duid gebruikt *Bybel* 1477. *Geneſ.* VII, 13. *Eñ in* wile *des daghes ſoe inghinc noe* —— *in die arc* Onze *Overzetters* hebben: *even op dien ſelven da gingh Noach* enz. —— Voor *tempus vacum. le gen tijd*, gebruikt het SPIEGHEL in zyn *Hertſpiegh.* I. B. vs. 320.

—— *zy vint gheen* wijl, *om ydelheyt ter hand Te nemen.*

In later tyden heeft men dit woord tijde m het woord tijd, waar van nog ons tegenwoord *by tijd en wyle*, zamengevoegd, als of het woord waren, die onderſcheiden beteekenisſen hadde het geen eigenlijk op het naauwst genomen w zo is; doch door het gebruik, by wien to volgends het zeggen van HORATIUS in *A Poet.* vſ. 72.

—— *arbitrium eſt, et norma loquendi.*

eertijds als woorden van eene beteekenis geb zigd, en bygevolg wel voor elkander, genomen zi In den zin van ons *tijd en wyle* lees ik by AD VAN SCRIECK *van den Oorſpr. ende Saeck. Nederland.* bl. 103. *Die ſoo haest als d'orloghe roer hun moeſten opruyſten in* tyden *en* wylen. Zo o by GESCHIER *des Werelds Proefſt.* bl. 7.

D

Datse noyt en wysen aen
Wijl *oft* tijdt, *soo 't dient ghedaen;*
Wijst den eenen neghen ueren,
D' ander is al verre vueren.

In het M-G. beteekent ΘΕΙΛΑ, dat het zelfde is als ons wyle, niet alleen *spatium temporis*, *momentum;* maar ook die zekere bepaling van tijd, dat wy uur. *hora.* noemen. *Matth.* XXVII, 45. ΕΚΑΜ ΣΑΙΗΤΩΝ ΦΑΝ ΘΕΙΛΑ ΥΑΚΦ ΚΙΥΙΣ ΠΕΑΚ ΑΛΛΑ ΑΙΚΦΑΙ. d. i. *van de seste uure wierd duisternis over al de aarde.* Zie ook het volg. 46. vs. en *Marc.* XV, 33. Deze beteekenis van *hora* gaven de Alemannen ook aan hun WILU. Zie SCHILTER in *Glossar.* h. v. Het A-S. hpil, hpile vindt men niet dan voor *momentum*, *spatium temporis.* gebruikt. Met recht teekent daarom WACHTER in *Glossar. Germ.* col. 1851. van deze beduidenis aan „ Hic sensus obsolescit." Wat nu eigenlijk de eerste of grondbeteekenis zy van het M-G. ΘΕΙΛΑ. A-S. hpile. Eng. *while.* Alem. WILU. H-D. weil. N-D. wyle, daar omtrend verschillen zeer de gedachten der Taalkundigen. JUNIUS, TEN KATE, en IHRE en uit den rang waar in KILIAEN zyne woorden plaats schijnt hy hier mede by te behooren, meenen, dat de beteekenis van *momentum*, *spatium temporis*, *tempus*, de eerste zy, en dat hier uit die van *rust*, *quies*, *otium* gesproten zoude wezen. WACHTER denkt juist het tegendeel en wil, dat *quies*, de eigenlyke beteekenis van dit woord, en *tempus* eene onverdragtelyke zy. Hoe groot ook deze drie mannen zijn, schijnt het my nogthands toe, dat men hier liever WACHTER moet volgen, dan hun gevoelen aannemen, en wel om deze reden.

I. Vindt men het Yslandsch hvila niet voor *momentum* gebruikt; maar wel voor *quies*, *requies* [zie VERELIUS in *Indic.*] ja zelf volgends eene plaats uit HEIMS KRINGLA door IHRE in *Glosſar.* Tom. I. col. 949. bygebragt nämen zy het bedde. *lectum*, even als MAERLANT ons ruſte mede voor het *bedde* gebruikt heeft I. I. XLVII. vs. 43.

Daer was een bedde met goude gebeert,
Met puerpere eñ met biſſen gedect,
Daer noit man, alſemen vertrect,
Vp ne ſat, dat was die ruſte
Van Aſſenech, alſt haer luſte.

By de Zweeden beteekent hwyla ook *quies*, en den *Sabbath*, of *rustdag* noemen zy ook hwylodag. In het Deensch zal men nog meerder te zamengevoegde woorden van hvile vinden.

II. Duiden de gelijkvloeijende Werkwoorden ΓΛΘΕΙΛΛΝ. *requieſcere.* hvila, hvile. *idem.* verweilen. *morari*, verwylen. *idem.* die in het M-G. Yslandsch, Deensch, Zweeds, H-D. en in ons N-D. gevonden worden, ook aan, dat in alle die takken het woord ΘΕΙΛΛ, hvila / weil, wyle de beteekenis van RUST. *quies.* gehad heeft. —— Wat is nu het gevolg van het verloop van zo veel eeuwen, immers dat de oude beteekenisſen dikwils verloren gaan en nieuwe in dezelver plaats komen. En met opzicht tot het M-G. hebben wy te weinig overig om alle woorden te te weten, Zie wat ik omtrend het M-G. ΓΛ-ΚΛΙΔΕΙΝS heb aangeteekend in het 4. *Stukjen* van onze *Taelkund. Mengel.* In ons wylen de-

defunctus vertoont zich ook nog duidelijk de beteekenis van *ruſten*. De Deenen zeggen nog hvile i Gud voor *geſtorven zijn*. [S.]

I. P. IV. B. XL. C.

Vs. 10. Ganſen] De beteekenis van dit woord heeft HUYDECOPER in zyne *aanteekeningen* op *Melis Stoke* II. B. vs. 1365. I. D. bl. 569. zeer wel opgegeven, het beteekent *geneezen*, *gezond maken*. *ſanare*. en dat dit de echte beduidenis van dit woord is blijkt ten klaarſten uit deze plaats van onzen Dichter.

Dat hi hem ganſen *liet eñ at*
Eñ doe hi al was geneſen.

Daar men ook nog byvoegen kan *het Leven van S. Franciſc.* HS. C. XXII. vs. 94. van het genezen van eene vrouwe, die blind en doof was:

Fransz die bekende dit
Dat hi des gelijx beloſ
Gode wilen dede hier of
Eñ ſeinetſe metter hant
Eñ ſoe wert geſont te hant
Van geliken evele na
Ganſte *hi ene vrouwe van Murſia.*

Ook nog in den *Gulden Troen*. f. 60. b. *Daer geſcieden veel teykenen eñ wonders ouer die ſieken eñ ouer die doden eñ ander behoeftige menſchen die dacr te mael veel ſond' ghetal* gheganſet *worden*. — Gan-

ſchen vertaalt KILIAEN ook door *integrare*, hie van **ganſinge**, *integritas*, *perfectio*. dat by her niet gevonden wordt; het ſtaat in het zo eve *aangehaalde werk* f. 26. b. *Ghenade is een vo brenghen cñ een cierheid ende een* ganſinghe *alde ander doechden daer mede die ſiel voir god vindet een b trouwen*. **Gants** is ook *integer*, *perfectus*, zegt KI LIAEN, waar op VAN HASSELT heeft aange teekend, dat het ook voor *ſanatus* gebruikt wier Voor *integer* leest men het in den *Gulden Troen*. f. 64. Ganſe *eñ gerechtighe wiſheit vindt een yghelic m ſche of hi wil*. Voor *Sanatus* is het in *Ferguut*. f. 1 by HUYDECOP. op *de aanh. pl.* — GANZIDA is t OTFRID. ook *Sanitas* en GANZER, *Sanus*. SCHILTER in *Gloſſar.* h. v. [S.]

I. P. IV. B. LVI. C.

Vs. 3. **Kommans**] Over den oorſprong v dezen naam voor eene fabelgeſchiedenis zijn de g geleerden het niet eens, gelijk men by WACHT RUS *Gloſſ. Germ.* h. v. vindt aangeteekend. Zo mige, waar onder ook DU CANGE *Gloſſ.* in *Romanus*, meenen, dat deze benaming gekom is van *Lingua Romana*, eene verbaſterde taal uit Latijnſche voortgeſprooten, en onder den na van *Romana Ruſtica* bekend. Dat men echter h in den oorſprong dezer benaminge te zoeken hebb komt den geleerden WACHTER onwaarſchij lijk voor, omdat het al te onbepaald, en met waarheid niet overeenkomſtig is. Meer waa ſchijnlijk komt het hem voor, dat men in benaming van *Roman* voor *fabelgeſchiedenis* hier het oog gehad hebbe, dat deze werken by hu nen eerſten aanvang alle in rijm geſchreven wie

de

den; dus kan *Roman*, volgends WACHTER, aanduiden een in rijm geſchreven werk. Welke benaming men zal hebben afteleiden van het Teuton. RIMAN, REIMAN, *metrice ſcribere*. Datmen hier in den oorſprong dezer benaminge zoeken wil, is juist niet van alle waarſchijnlijkheid ontbloot, dewijl men met veel zekerheid zeggen kan, dat, hoewel in het algemeen de oudſte werken in rijm geſchreven zijn, de meeſte, zo niet alle, oude fabelgeſchiedenisſen, of *Romans*, zoo wel by de Engelſchen, Franſchen, Hoogduitſchers, als by ons, in rijm zijn zaamgeſteld, en men hierom dierhalven deze werken met den naam van *Romans* beſtempeld heeft, en dat in deze werken, alſchoon dezelve naderhand in onrijm geſchreven wierden, echter deze benaming, als eens aangenomen, en by ieder verſtaan, behouden is. [C.]

I.P. IV.B. LX.C.

Vs. 23. **Monſter**] Wat dit woord by onze oude N-Duitſche Schryvers beteekene, wordt ons door den grooten HUYDECOPER op *Melis Stoke* II. B. vs. 648. geleerd: hy verklaart het ten rechte door *Tempel* of *Kerk*. Eenige voorbeelden welke deze uitlegging noch nader beveſtigen kunnen, zal ik hier byvoegen, hoewel ik echter voor af de verſchillende gedachten van eenige voornaame Taalkenners, over den oorſprong dezer benaminge, waar van men by HUYDECOPER niets vindt, zal opgeven.

Ons woord **Monſter** is buiten twyfel het zelfde met het Lat. *Monaſterium*, dat men in de middel Eeuwen zoo wel voor eene *Kerk*, als voor

een *Klooſter* gebruikt heeft, gelijk wy by DU CANGE v. *Monaſterium* vinden: *Monaſterium ſaepe ſumitur pro Eccleſia Cathedrali.* Welke nu de reden dezer benaminge geweest zy, zijn de Taalkenners het niet eens. DU CANGE zelf is van gedachten, dat de zelve hier van zynen oorſprong hebbe, dat de moniken voorheen in de meeſte Hoofdkerken den dienſten waarnamen, en dat hier om naderhand, dit gebruik ſtandhoudende, de kanoniken in Duitschland *Munſters* zoude genoemd zijn. Deze giſſing zegt WAGHTERUS *Gloſſ. Germ.* zoude zeer aanneemlijk zijn, zo niet *Monaſterium* eene oude benaming van een Klooſter was. Van DU CANGE verſchillen de *Vaders Benedictyners* in hunne byvoegzels op DU CANGE, meenende, dat men dezen naam den Hoofdkerken gegeven hebbe, om dat de Kanoniken (*) die aldaar den dienst waarnamen, onder hunnen Biſſchop een leven leidden, dat van het Klooſter leven weinig verſchildde waarom derzelver wooning wel een *Monaſterium* d. i. *monſter* genoemd wierd; en hier van zouden dan deze benaming tot die Hoofdkerken waar toe deze Kanoniken behoorden, overgebracht zijn, gelijk van de woning der Moniken tot de Klooſterkerken geſchied is. De *Benedictyners* brengen verſcheiden plaatzen by om te bewyzen, dat zoodanige wooning der Kanoniken zomtijds *monaſterium* genoemd wierdt, onder anderen eene uit MARIANUS SCOTUS *Chron. ad a.* 1158. *Podelbrunna civitas cum duobus* monaſteriis, *id eſt*, epiſcopatus *et monachorum*, *feria ſexta ante Pal-*

(*) *Canonici* waren eigenlijk die genen, welke den Kerkendienst waarnamen. DU CANGE v. *Canonicus*: *Clerici postmodum, qui Eccleſiis deſervierunt*, Canonici *appellati ſunt.*

Palmas igne conſumitur. TRITHEMIUS, welke volgends deze ſchryvers het zelfde geval verhaalt, onderſcheidt hier den monſter der Kanoniken van de Hoofdkerk. Hier van daan is het, dat men leest *Monaſterium monaſticum*, of *moniken monſter*, ter onderſcheiding van den monſter der Kanoniken. Zie DU CANGE in v.

Van beide de gevoelens verſchilt WACHTERUS *Gloſſ. Germ.* col. 1103. ſtellende, dat de Hoofdkerken, ten tyde dat de moniken aldaar den dienst waarnamen, zeer na by de Klooſters, of zelfs aan dezelve vast gehecht waren, en denzelfden naam voor de Kerk, en voor hunne wooning gebruikten. (er is, zegt WACHTER een tijd geweest, waar in Münſter zoo wel de *Kerk* als het *Klooſter* beteekende. Hy bewijst het uit BENSON *Vocab. Angloſ.* Het zelfde vind ik by G. SOMMERUS *Vocab. A-Sax.* en by LYE *Diction. Sax. Goth. Lat.* v. Mynſtep — en by denzelven Mynſtep-ham. *Eccleſiae domus, templum* en zoo ook Mynſtep-ſtop *Monaſterii locus.* Voor beide, *Kerk* en *Klooſter*, is het oude Franſche woord *Moustier* ook gebruikt: LA COMBE *Diction. du vieux Lang. Franç.* vertaalt het *monaſtere, egliſe.*)

Maar (vervolgt WACHTER) dat naderhand, deze naam, velen mishagende, veranderd is, dewijl het gemeen die eensluidendheid niet duldende, deze benaming aan de *Klooſters* onttrokken, en dezelve den *Kerken* alleen toegekend heeft. — Ieder ziet ligt, dat deze, hoewel eenigzins verſchillende gevoelens der *Benedictyners* en van WACHTERUS, echter hoofdzakelijk over een komen, dewijl zy beide, en ten rechte, ſtellen dat de benaming van *Monſter* voor *Kerk*, van de Klooſters voor heen naar het Lat. *Monaſteria* Monſters

genoemd, overgebracht is, het zy dan, om dat de inwooners der *Monaſteria*, zoo van Kanoniken als Moniken, den Kerkendienst eertijds waarnamen, het zy dan, om dat deze *Monaſteria*, of zeer naby de Kerken gelegen, of wel aan dezelve vastgehecht waren. Zeer juist is de aanmerking van WACHTER, daar hy ons leert, dat deze benaming van *Monſter* voor beide *Klooſter* en *Kerk* geen ſtand gehouden heeft, maar dat men naderhand de *Kerken* alleen Monſters, en de woningen der Geeſtelyke Klooſters genoemd heeft. Dit bewyzen die plaatzen, in welke men *Klooſter* van *Monſter* duidelijk onderſcheiden vindt, als onder anderen in de plaats uit *Flor.* en *Bl.* f. 1. c. door HUYDEC. op *M. Stoke*, op de aangehaal. plaats, bygebracht. Zoo vind ik het ook by onzen Dichter hier achter III. V. XXI.

In deſe Conſilie was gheſet,
Bider heilegher kerken wet,
Datmen maecte in gere ſtede,
No cloeſter *no* monſter *mede,*
Dan biden Biſſcop vander ſtat,
Onder wien dat laghe dat.

Dit oordeelden wy noodig over den oorſprong der benaming van Monſter voor *Kerk* te zeggen, laten wy nu door eenige nadere voorbeelden, door den Heer HUYDECOPER niet aangehaald, toonen, dat Monſter voor *Kerk* of *Tempel* zeer gemeen geweest is.

Voor *Tempel* of *Kerk* wordt het gevonden by onzen Dichter I. II. XVIII. vs. 61.

Want

Want Parijs ſlouch ter ſelver tijt
Achilleſe doot inden ·xix· den ſtrijt
Inden Monſtre *Appollijns,*
Aldaar hi ontbeidde ſijns.

III. VI. XL.

Dus ſtaet die monſter *na rechte lere*
In Ihc xpc ons Heren ere.

Deze plaatzen uit menigvuldige anderen, in dit Rijmwerk te vinden, zijn thands genoeg. Voor den tempel van Jupiter vindt men het in de *diſtruct. van Jheruſ.* f. 164. d.

Daer na quam Domiciaen,
Sittende op een dire paert,
Te Jupiters monſter *waert.*

MELIS STOKE II. B. vs. 648.

Die, Monſter *van Rensborch mede*
Dede ſi maken op van gronde.

Zie, by deze plaats, de *breeder aanteek.* van HUYDECOPER I. D. bl. 524. en volg. daar hy ons leert, dat men hier mede niet het *Kloofter*, maar de *Kerk* van Rhijnsburg te verſtaan hebbe.

Monſter en *tempel* worden verwiſſeld in den *Rijmbybel* f. 57. a.

So keerden ſy dan altehanden
Ter piſcine, daer ſi hem dwoeghen,
Eer ſi die offerhande in den tempel *droegen;*
Want dit was buten monſter *al.*

Bruns-

Brunswijkſ. Rijmkronijk Cap. 4. vs. 43.

To Aken wart he gegraven,
In deme Monſter, *dat he hadde erhaven.*

Cap. 61. vs. 89.

Do ſtarff unde wart begraven
An dat monſter, *dat erhaven*
Hadde ſin vader Henrich.

Hier voren hebben wy reeds gezegd, dat de oude Franſchen voor *Kerk* gebruikten *Moſtier.* voeg hier ook by hun *Monſtier*, *Mouſtier.* Men leest het in de plaats aangehaald (in het *Glosſar.* achter *de Hiſtoir. de S. Louis* par J. DE JOINVILLE,) uit *La Bible Guiot* p. 100. (*)

Moult ſont de noble contenance,
Mès il ne tiennent pas ſilence,
Il parlent bien au mengier,
Et en dertor et au mouſtier.

Zie ook het *Glosſaire* achter *les Poëſies du Roy de Navarre.* Tom. II. p. 260. en volg. [C.]

I. P. V. B. x. C.

Vs. 32. **Liebaert.**] dat is *Leeuw.* men vindt dit woord, als zeer algemeen in gebruik geweest, dik-

(*) Zie over dit werk de *Catalogue des livres de la Biblioth. de M. le Duc* DE LA VALLIERE, Tom. II. p. 166. en de *additions* p. 44.

dikwils by de ouden. MELIS STOKE IX. B. vs. 137. van het wapen van Vlaandren, (den zwarten *liebaert* of *leeuw*, in tegenſtelling van het Hollandſche wapen, den rooden *leeuw*:

Men warp of alſo houde
Den Swarten Libaert *onder de voet*
Eñ ſtac op metter ſpoet
Den Roden Lewe *in ſine ſtat.*

Het wapen van Vlaandren, hier den zwarten *libaert* genoemd, noemt MELIS vs. 1127 den *zwarten leeuw*.

Want ic warter in gheware
Den ſwarten Lewe *inde baniere.*

Overdrachtlijk gebruikt het de zelfde Dichter vs. 1267.

Die fiere Libaert, *de ſtoute her Gy,*
Lach nochtan, ſeghet men mi,
Met vijf ſcepen upden ſtroem.

Zie hier| by de *aantekcn.* van HUYDECOPER. Zoo ook by VELTHEM *S. H.* III. XV. vs. 58.

Deſe ſochten alſe liebarde
Hare vlande inden tweſte,
Beide int irſte, eñ int leſte.

Van het vijfde Hemelteeken. by ons thands genoemd *leeuw*. *Broeder* GHERAERT *Natuurk.* vs. 776. aldus:

Et

Et vijfte teyken heet libaert;
Die heuet enen fellen aert;
Heet is hi bouen allen dier
Eñ fel eñ onghehier.

vs. 792.

In dit teyken libaert
Staet een ſterre, diet al verclaert,
Eñ die ſterre ſi heet hont.

nog eens vs. 808.

Na half hoymaent vaert
Die ſonne in die libaert.

Libaert voor *leeuw* gebruikt MAERLANT van Daniel in den Leeuwenkuil. *Rijmbybel* f. 81. b.

Daniel toghen ſi voert,
Ende worpen zaen in enen pit
Al vol liebaerde ——

en f. 82. c. van den zelfden:

Eñ ſi daden in enen pit
Daer hi in was ·vij· daghe
·vij· libaerde, *dan is ghene zaghe,*
Waren daer inden pitte mede.

Hy verwisfeld het met *Leeuw* f. 39. c.

Den

Den liebaert *ſcoerdi*, (Sampſon) *daer hi quam*,
Ghelijc of het ware een lam

— — — —

— — — —

Ende hi ghinc beſien die ſtede,
Daer hi liet den doden lyoen
Daer vant hi een vreemt doen
Wts lewen *monde broeide byen.*

HUYDECOPER in de aangehaalde plaats zyner *aanteekeningen* op *Melis Stoke* merkt ten rechte aan, dat KILIAEN verkeerdlijk ons *Liebaert* verklaart door *Luypaerd*, *Leopardus*; zie zijn *Etymol.* in *Liebaerd*; want ik vind *Liebaerd* en *Luipaerd* duidelijk onderſcheiden by MAERLANT *Rijmbybel* f. 3. c.

Menſſche merke, *oftu biſt vroet*,
Du heues verloren inden meeſten,
Dine bliſcap an ſconen beeſten,
Aen draken ende an liebaerden,
Aen tygheren ende an lupaerden.

[C.]

I. P. V. B. LX. C.

Vs. 39. **Sone windt men Godſ gemoede**] **Gemoede**, dat men hier aantreft, is niet zeer gemeen by onze oudſte Schryvers, en daarom misſchien tot heden door niemand verklaard; ik acht het dierhalven niet onvoegzaam hier eene korte opheldering van des zelfs beteekenis te geven. Ik ſtelle dat **gemoede** beteekent *ontſlag*, ook zomtijds *verlof*, *toeſtemming*, HALTAUS *Gloſſ. Germ. Medii Aevi* col. 652. geeft, naar mijn gevoelen, het naauwkeurigſt de beteeke-

kenis dezes woords op. Hy zegt, dat het eigenlijk beteekent een *verzoek*, en ook naderhand eene *toeſtemming aan het gedaan verzoek*. In dezen laatſten zin geloof ik, dat het meest by onze oude Schryvers voorkomt, in welke woorden, hoewel eenigzins verſchillende, men echter het zelfde denkbeeld vindt; want men moet zich noodzakelijk in beide een voorafgaand verbod voorſtellen, hetwelk het tegendeel der thands gecoorloofde handeling geboodt, en nu van dit verbod ontſlag geeft, toeſtemt en verlof geeft om tegen het zelve te handelen. In dezen laatſten zin vind ik het by VELTHEM *Spieg. Hiſtor.* I. IX. vs. 54.

So datter niemen liden moet,
No met ſcepe no nieweren met,
Hine kebbe van den Soudaen ontſet
Ende ſijn gemoede ——

Zeer wel verklaart LE LONG het hier door *vryheid en toeſtemming*. het Latijn heeft *licentia*, en MAERLANT *Rijmbybel* f. 79. a. en b.

Doe Daniel bediede dat,
Viel die Coninc doe ter ſtât
Neder, eñ aenbeden daer,
Ende ſeide ſekerlike, voer waer:
V God, is alre gode God:
Ic gheue v hier nv ghebod
Ouer al tlant, eñ ouer die vroede,
Oec loefdi, bi ſinen ghemoede
Daniele, dat ſine gheſellen,
Die drie, daer wi of tellen,
Buten hilden die heerſcapie.

P. CO-

P. COMESTOR *Hiſtor. Eccleſ.* heeft op deze plaats: obtinuit *autem Daniel a Rege ut tres ſocii eius principatum haberent ſuper provincias.*

By den zelfden f. 99. b. lees ik, even als hier in den *Spiegel H. iemands* **ghemoede** *winnen*

Na die doot van Julius
Quam die ſculdighe Craſſus
In Suryen, eñ wert daer Here,
Als hi hadde gheweest ere
Scat vergaderde hi ende here
Jeghen Octauiane, ter were,
Den ionghen Keyſer, ende Anthoniſe.
Dalre eerſte was Herodes, die wiſe,
Die hem ere dede mit goede,
Bedi ghewan hi ſiin ghemoede.

Iemands **ghemoede** *hebben* by MELIS STOKE III. B. vs. 498. en volgg.

Heer Aernout, ente broeder ſijn
Her Heinric, de van Rijswijc waren,
Liet de Grave Willam varen,
Eñ comen te haren goede,
Doe ſi hadden ſine ghemoede.

HUYDECOPER heeft niets ter verklaringe van dit woord in zyne aanteekeningen hier bygevoegd, dan alleen eene plaats uit de *Coſtuymen van Utrecht* 1342., welke onze, hier boven opgegeven, beteekenis mede beveſtigt. In den zelfden zin, als daar, is het gebruikt in de *Statut. Vetuſtit. Argent. circa an.* 1320. (by *Haltaus* aangehaald) *Vnſer Herrn*

Meiſter vnd Rat Schöffel vnd Amman ſint übereins kommen uf den eit, das man kein Vſsburger kein gemüte *geben ſulle, er ſol ſin Burgrecht leiſten alſo reht iſt.* [C.]

I. P. V. B. LXXVI. C.

Vs. 27. **Wallende**] **Wallende gout** is *geſmolten* of *kokend goud.* Behalven dat KILIAEN ons leert, dat **Wallen/ wellen** *bullire, ebullire, feruere, aeſtuare* beteekent, zo verklaart onze Dichter dit woord zelf in de III. P. VII. B. XLIII. C.

In Cycilen, datſ menegen cont,
Bernen berghen talre ſtont,
Eñ heeten die potten van Vulcane:
Dat vier waſſet emmer ane;
Want ſore meer te tormenten in vallen,
So ſi meer waſſen eñ wallen.

Nog duidlyker *Broeder* GHERAERT *Verhandel. over de Natuurk.* HS. f. 29.

Ghelike dat water wallet
Ouer tfier alſo gheuallet
Dat menſchen bloet, wallet *dan*
Van heytten die hem coemt an.

Van de choren der Engelen en haren dienſt. HS. *Doe — ſijn* (Apollinaris des martelaers) *vleyſchs eñ been, verſoden wort met* wallende *ſiedende water.* — Even zo als onze Dichter zegt **wallende gout**/ vind ik in den *Spieg Paſſion.* HS. f. 21. d. **wallende pec:** *Doe dede hi julicia villen eñ* wallende *pec op haer ſtor-*

ſtorten. — Het zo even by een gevoegd **wallen** en **ſieden** heeft VONDEL ook te zamen gevoegd, om het Latijn in den *Aeneas* van VIRGILIUS uit te drukken; want daar dees Lib. VII. vſ. 464. ſprekende van eenen kokenden ketel, zegt:

Exultantque æſtu latices ——

heeft gene: *die van hitte* walt *en ziedt.* Van **wallen**, **wellen** is **walling**, **welling.** 't Eerſte is door KILIAEN alleenlijk *Bullitio*, *ebullitio.* vertaald; en het tweede *juſculum. Puls*, *pulticula*; doch het is niet onwaarſchijnlijk, dat de verandering van *klinker* in dit woord eenige verandering in de beteekenis veroorzaakt hebbe, te meer daar **wallen** en **wellen**, en mooglijk mag men hier **wollen** ook wel byvoegen, waar van **wollinſt.** *Farraceum*, *et allca farris edullium*, dezelfde beduidíng hebben; **wellinghe** lees ik in het *Boek der Medicinen.* f. 19. b. HS. *Van gherſten maecmen vele dinghen die der medicinen toebehoren als gherſten* wellinghe. —— *Gherſte* —— *gheſoden in wat' thent wat' beghint te roden eñ te dicken dat water eñ* wellinghe *van gherſten hebben altegoede crachten in het' ſochten* [d. i. *ziekten.*] *eñ reden* [d. i. *koortzen.*] *eñ die binnen zwellen.*

De Verwandſchapte taalen erkennen ook ons **wellen**, **welling.** Als het A-S. alwaar de plaats uit AELFRID *de N. T.* p. 32. by E. LYE Diction. *Sax. et Goth. Lat.* zeer wel vergeleken kan worden met die van onzen Dichter, en de aangeteek. uit den *Spieg. Paſſion.* dit zijn de woorden: Se het on peallendum ele bapian. d. i. *hy liet in kokenden oly te doopen.* OTFRID. *Euang.* Lib. III. C. II. vſ. 14. doed den hoveling te Capernaum van zynen zoon, die ziek was, zeggen:

—— *er bi noti*
lagi da uualonti.

i. *hy ligt geheel en al wallende.* Vergelijk hier mede
e overzetting van *mens aeſtuat ira* van VIRGI-
IUS *Aeneid.* Lib. IX. vſ. 798. door VONDEL:
zijn gemoet walt op *van toorne.* als mede de bo-
n aangehaalde plaats uit *Broeder* CHERAERT.
't Zweedsch is wålla ook *aeſtuare, fervere.* Zie
D. IHRE *Gloſſ. Suio Goth.* die uit het *Chronic.*
hytm. bybrengt:

Then kåtil i helfwetit wåller.
Die ketel, die in de hel walt.

Bålling is ook by hem *pultis liquidioris genus.* en in
t Ysl. by GUDMUND ANDREAS Bellingr.
S.]

PIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

EERSTE BOEK.

Dit es tProloghe.

Die de werelt eerst werrelt hiet /
Hine was al in dole niet.
Hij gaf hare bi na rechten name;
Want bider mesdaet van Adame /
Daer hi Gode omme vererrede /
Entie werelt al verwerrede /
So es hare die name comen.
Werrelt machmen de werelt nomen;
Want je sidert alle jare /
Heuet soe sijn gewerret in hare.
Die dan weten begaert /
Hoe swaerlike / eñ hoe hinderwaert
Soe heuet ghesijn gewerret dan /
Sidert dat die eerste man
Ghemaket was vander erden lime /
Hi come eñ lese minen rime.
Hier vint hijs meer / in rechten wāre /
Dan els ieweren openbare.

Njemen eñ wane / no en peinse /
Dat ic dit in boerden veinse;
Maer biden Coninc Loduwike /
Die Coninc was in Vrancrike /
Eñ voer Thinius staerf int here:
Bi sinen wille / bi sinen ghere
Versaemde dit wt vele boeken /
Diemen verre dede souken /

Een Jacopijn / een Predicare /
Eñ maket alder werelt mare.
In xxxi. bouken wale /
Eñ hietſe Spiegle Hſtoriale /
Omme datmer in ziet openbare
Van vele ſtorien dat ware.
Van allen Coningen / die oint waren /
Die met ridderliker ſcaren /
Die werelt dwongen eñ dorvochten /
Hoe ſi hare dine vulbzochten ?
Hoe ſi begonſten ? hoe ſi enden ?
Hoe ſi hare landen ſenden ?
Van allen Roemſchen Keyſeren mede.
Van allen Paueſen vander ſtede.
Van Philoſophen. Van Poeten.
Van bzayen eñ van valſchen Pzopheten.
Al neder toter coemſt ons Heren /
Die de maget bzouch met eeren /
Entie nieuwe wet daer naer.
Meneghe pine gzoot eñ ſwaer
Die kerſtijnheit leet onder tſwaert /
Onthier eñ gedoopt waert
Conſtantijn / die Keyſer was /
Eñ van laſerſcepe genas.
Eñ cortelike van aneginge /
Hoe die werelt hare dinge
Ghehandelt heeft tote onſen tiden ?
Suldi hier horen ouer liden.

Dien dan die boerde banden Gzale /
Die loghene van Percheuale /
Eñ andere vele valſcher ſaghen
Vernoyen / eñ niet en behaghen
Houde deſen Spiegle Hſtoriale
Ouer die truffen van Lenvale ;
Want hier vintmen al beſonder
Waerheit eñ menech wonder /

Wijsheit eñ scone leringhe/
Eñ reine dachcortinghe/
Also alse broeder Vincent/
Tote Beauays int couent/
Versaemde/ die Predicare/
Die de loghene hadde ommare.
Dese ystorien altemale/
Vanden Spiegle Ystoriale/
Salic vten latine dichten
In sconen worden eñ in lichten/
Eist dat mi God wille gheuen
Ghesonde/ tijt eñ leuen:
Die jeesten daer af al ghemeene;
Maer die clergie alleene/
Viere vele in es gesayt/
Willic/ dat dat Paepscap mayt;
Want den leeken eist te swaer/
Eñ oec mede hebbic vaer/
Dat des dat Paepscap belgen soude/
Of ic mi dies onderwinden woude/
Eñ anderwaeruen ebbic gewesen
In haer begripen van desen;
Want ic leeken weten dede/
Vter Byblen die heimelichede.
Hare biddic/ diet al vermach
Naest Gode/ die in hare lach/
Dat soe mi daer bouen beiaghe
Sin eñ ghesonde daghe/
Dat ic dit bouc vulmaken moete/
Eñ ic mine mesdaet gheboete.
Graue Florens! Cō · Willems sone!
Ontfaet dit werc/ ghi waert de ghone/
Die mi dit dede anevaen/
Ghenoughet v/ wildijt ontfaen
Danckelike/ so bem ics vro/
Eñ ic houts mi gepayt also.
God geue v leuen sonder blame!
Ic beghinne in ons Heren name.

Dijſ deerſte eñ dats van Gode. I.

God es begin/ dat niene began/
Daer alle beginne in ende an
Hare beginne in ehben ontſaen;
Maer gheene herte en can verſtaen/
Noch tonge beſceden daer bi
Te vullen wel/ wat God ſi.
Dies ware hi ries/ diet verre ſochte;
Want hi lichte dolen mochte.
Hi es/ die wi niet verlieſen mogen/
Eñ ſi dat wi ſijn bedzoghen.
Hi es/ die niemen ſouken can/
Hine ſi vermaent daer an.
Hi es/ die niemene en vint/ dats waer/
Hine ſi reine eñ claer.
Hi es/ daer onſe gheloue toe wect/
Eñ onſe hope oec toe trect/
Eñ daer onſe minne toe boeget.
Siet dat hu hier bi genoeget.
Hi eſ/ alſe ons die heilegen leeren/
Die nemmermeer en can verkeeren.
Hi eiſt/ dus neſſer waſſen geen.
Hine can niet mindren; want hi eſ een/
Noch verkeeren van ſteden te ſteden;
Want hi eſ ouer al met mogentheden.

Dijſ noch vän Gode. II.

Deſe God/ eic man bezie/
Eſ een God/ in Perſonen drie.
Dien Vader/ dien gi verſtaen moget/
Fonteyne d' af vlopet alle doget.

5 En-

Vs. 18. hu.] d. i. h. zo ook hier achter III. VII. 15. meer voorbeelden zullen wy, in onze breedere aanteekeningen van deze bygevoegde aanblazing, opgeeven.

Vs. 4. d'.] Dit hebben wy hier en op andere plaatzen,

Entie Sone / die den Vader
Euen geweldich es altenegader.
Die heilege Geest / die beedegader
Coemt vten Zone eñ vten Vader.
Dese drie dat es een God.
Eñ niemen en si so sot /
Dat hi hiet gewane das /
Dat eenich voer dander was.
Elc van desen drien besonder
Es een God / eñ dit es wonder;
Noch sijn dese alle drie
Maer een God / gelouets mie /
Eñ niemen en was noit vor andren.
Die int geloue wille wanderen
Houde dit vaste in sinen zin /
Legge sijn ghedochte hier in
Van eenen God / van drien Personen.
Eñ late hem altoos niet honen;
Dant diere iegen doen / of scriuen /
En mogen niet behouden bliuen.

Gods werc vpten eersten dach. III.

Dese God / die de creaturen
Niet mogen zien bi naturen /
Maerte de werelt int begin.
Die werelt en es no meer no min /
Dan de hemel / merct dese sproken /
Eñ al dat hi heuet beloken
In hem seluen / altemale
Alse dat ey in de scale.
Vier / lucht / water eñ erde /
Die inglen van groter werde

Maecti

zen, daar het in het HS. dus geschreven is, alzo behouden, om dat het onzeker is, of het daer of der betekene, dewijl het beide by de Ouden in dezen zin in gebruik was.

Maerti / dit ſpreect de waerheyt /
Eñ verwulde den hemel daer mede /
Eñ God die ſciet / daer ter ſtede /
Dat licht vander deemſterheyt;
Eñ dit was die eerſte dach /
Die ter werelt ie gelach /
Eñ was / alſe wijt verſtaen /
Dat nv zondach heet ſonder waen.
In deſen dat wi verſtaen recht /
Dat God verſciet deemſterheit eñ lecht /
Verſtaen wi / dat hi verſciet
Die quade ingle / die hi hier
Vallen in die deemſterheyde /
Eñ liet den goeden de claerheyde;
Want Luciſer ſach ſine nature /
So ſcone eñ ſo clare ſighure
Eñ daertoe ſinen zin ſo claer /
Dat hi hem verhief daer naer;
So dat hi God wilde weſen /
Eñ verouerdem in deſen /
Eñ ſciet vander waerheit al;
Dus quam hi inden zuären val /
Enter inglen een groot deel /
Dieſ mettem waren al gheel.
Deſe voeren haerre vaerde
Hem volgede nijt / ſcalcheit eñ ouerde /
Eñ dat was recht / om h' verkeren /
Ouer die edele gaue ons Heren.
Dit ſijn die belagen mede
Talre tijt die menſcelichede /
Beede wakende eñ in droome
Elſs ghedroch eñ fantome /
Touerie comen van deſen:
In afgoden / daer wi af leſen /
Spreken ſi dicke eñ liegen /
Eñ dit eſ al omme onſ bedriegen.

Vs. 37. h'] Dit is haer of her. Zie onze aanteeke-
ningen II. 2. vs. 4.

Gods werc vpten anderen dach. IIII.

Vpten anderen dach ſo maerts
Die wakende God / die oit waerte /
Dat firmament / daer wi de ſterren
Noch in ſinen zien van verren /
Eñ dat int water te middewaerde /
Eñ beluuct al omme de aerde /
Dan verworſene watre al /
Hart / gelijc alſe criſtal.
Alſe vele waters eſ bekent /
Eſ buten bouen tfirmament /
Alſe beloken es daer binnen /
Doet ons Moyſes wel bekinnen.
Dat dat water daer bouen doet
Dics eſ God alleene vroet.

Gods werc vpten derden dach. V.

Een derden daghe al ommetrent
Verſaemde God onder tfirmament
Alt water teere ſtat te ſamen.
Dat hiet hi die zee bi namen.
Dus heeſt hi derde vort getrect /
Die te voren was verdect.
Die viere elemente mede
Sette hi elke in ſine ſtede.
Daer ſterren / zonne eñ mane
Afgemaert waren / ic wane.
Die lucht ſette hi daer bi /
Omme dat ſoe daer na minſt zw' ſi /
Dies altroos van ſochter maniere /
An die zide naeſt den viere ;
Daer an de zide te watre waert ;
Dant daer vetter eſ ſijn aert /

Maer

Vs. 1. Een] Voor Eén zo als hier in het HS. gevonden wordt, lazen wy liever Ten

Vs. 5. Derde] d. i. de erde of aerde.

Daer ſijn de donre eñ die reghen/
Eñ winde/ die altoos plegen
Te doene ons Heren gebot.
Na die lucht ſo ſette God
Dat water; want etſ licht/ daer nar
Dje erde; want ſoe es zwaer:
So hout ſoe die nederſte ſtede
Banden viere elementen mede.
Oec verchierde God die erde
Metten bomen van gzoter werde/
Eñ met crude menegertiere/
Nuttelijc eñ van ſcoenre maniere.
Oec ſo maerti dat Paradijs.
Vpdien dach/ alſe men ons maert wijs/
Daer hi cruut eñ bome de beſte
Binnen plante eñ veſte.

Godſ werc vpten vierden Dach. VI.

Vp dien vierden dach/ eſ bekent;
Verſierde God dat firmament/
Dat wi hemel heeten bi namen/
Eñ maecte die ſterren alle tſamen/
Daer niemen af en weet tgetal
Dan God ſelue/ diet weet al.
Oec maerti zonne eñ mane/
Eñ ſette elc in ſinen ſtane/
Omme dat ſi/ met haerre cracht/
Sceden ſouden dach eñ nacht/
Weken/ maenden eñ tijt/
Alſo de werelt lijt.

Va

Vs. 21. nar] waarſchijnlijk eene vergiſſing van den afſchryver voor naer/ gelijk om het rijm geleezen, moet worden.

Vs. 30. maert wijs/] Merk hier deze ſpreekwijs in eenen goeden zin gebruikt, welke wy thands alleen in eenen kwaden zin, om iemand te misleiden, bezigen.

Van den vijften dach.

Des vijfts dages maecte God
Water / lucht na sijn gebot.
Die lucht met vogle: water / ri
Met visscen van vele manieren.
5 Entie maecte die hoge Vader
Vandien watere beede gadere.

Hoe Adam eñ Yeue waren ghen

Ten sesten dage heeft God v
De erde; want hi visiert
Beesten van somegen aerde /
Die hi maecte vander aerde /
5 Die som den mensche sijn gege
Want si verlichten dat arme le
Die wreede sijn gemaect bidi /
Dat hi hem castie daer bi.
Vor Adams zonde waren alle d
10 Den mensce van zachter manie
Maer sine zonden dadense sijn
Fel / eñ hebben venijn.
Alse aldus in derre maniere /
Verchiert waren alle viere
15 Die elemente / maecte dan
God des selves dages den man
Alse Heere te sine van groter v
Den lachame maecti vander ert
Vanden lime / eñ naer dat
20 Seindi die ziele in dat vat.
Vanden lime maectine bidi /
Omme dat hi oemoedich si /
Eñ hiere bi come ter waerde /
Daer die ingle afvielen bi h're
25 Die mensce was prouft eñ sm
Met groten vorsiene gemaect;
Want maken wine! sprac God
Tonsen beelde / tonsen gelike!

Dits nader zielen: ſalment keeren/
Eſ hi nae dymage ons Heren.
Daer Damaſc nu ſtaet vten pleine
Dzoughene God int Paradijs reine/
Eñ gaf hem eenen ſlaep daer.
Eene rebbe nam hi hem/ darſ waer/
Eñ heeſter af een wijf gemaert/
Eñ/ ten eerſten dat Adam waert/
Hiet hiſe wrago bi namen/
Eñ vozſpzac van beeden tſamen/
Danden huwelike/ daer ter ſtede/
Vleſcelijc eñ oec geeſtelic mede.

Hoe Adam ende Yeue braken Gods gebot. IX.

Adam eñ ſijn wijf mede/
Doe ſi indie onnoſelheyde
Beede waren int Paradijs/
Sine merrten in geere wijs
Te dechene enegerande lede;
Want ſi en wiſten ne gheenen onzede.
God gaf hem orlof tetene dare
Alrehande vzucht/ die ware
In dat Paradijs gheemeene/
Sonder van eenen bome alleene:
Dats die in ſczifturen heet/
Die quaet eñ goed onderſceet.
Luciſer die hadde nijt/
Omme dat ſi waren in dat delijt/
Eñ ginc an dat ſerpent/
Daer hi twijf met heuet geſcent/
Eñ ſeide: eeten ſi die vzucht/
Daer hem God in gaf dien ducht/
Eñ die hi hem adde verboden/
Si ſonden gelijc weſen Goden.
Dat wijf begonde dies geloven/
Eñ waende die Godheit rouen/

Eñ

Vs. 37. wrago] Lees virago.

Eñ nam den appel eñ at.
Adam ſelue wiſte wel dat/
Dat dat altoos niet en dochte/
Dat hi die Godheit rouen mochte;
Maer dor die lieffcap dan den wiue
At hi den appel keytiue.
Dit was al vpten ſeſtendach/
Eñ God/ dien gheene pine en wach/
Ruſte inden ſeuenden daghe/
Eñ benedijde/ dins ghene zaghe/
Dies hiet hi in ebzeus Sabat/
Dach houden die Iueden ouer dat/
Datmenne te rechte vieren ſal/
Eñ ſi vierne oec ouer al.

Hoe Caym ſlouch Abelle. X.

Wen wille ſeggen in waren vzieue/
Dat Adam ende ver Yeue
Vpten vzijndach / ten ſeſten daghe
Ghemaert waren/ ſonder ſaghe/
Eñ te middaghe braken ſi tgebot/
Ente noenen ſtacſe God
Vten Paradiſe tſamen;
Want Ih'c metter zaleger namen
Was gecruuſt vpten ſeſten daghe/
Eñ vpten middach/ ſonder ſaghe/
Vinc hi ant cruce / daer menich hende/
Eñ te noenen dede hi ſinen ende/
Eñ ontdede dat Paradijs
Dien dieue/ des ſijn wi wijs.
Alſe Adam eñ Yeue ſijn wijf
Waren worden ſo keytijf/

Eñ

Vs. 13. Ontdede] Ontdoen d. i. *openen:* Zie onze aanteek. hier achter.

Eñ wt dien Paradiſe geſteken/
Horen wi dien ieeſten ſpreken/
Dat ſi quamen wonen beide
Tote Damas an dis heide/
Daer Adam ghemaket was.
Quer waer gewaget men das/
Dat ſi maget in alre wijs
Waren in dat Paradijs;
Maer daer ſi namen hare ruſte/
Quamen ſi in huwelijc geluſte/
Eñ pogeden hem te generne/
Dat ſi wat wonnen te verterne.
Caym wart geboren/ dat ſ wager/
Alſe Adam hadde .xb. iaer/
Eñ ſijn zuſter Calmana.
Quer .xb. iaer daer na
Wart gheboren die goede Abel/
Eñ Delbora alſo wel
Sijn zuſter; want ſijn moeder
Dzouch te ſamen zuſter eñ bzoeder.
Abel/ die ſimpel/ hi wart herde.
Caym ten ackere hem generde/
Die quaet/ fel was eñ bzec/
Dus viel hi indes duuels ſtrec.
Men hout vor waerheit/ dat Adam ginder
Inſtzuweerde ſine kinder/
Dat ſi ſouden offren Gode
Deerſte bzucht tſinen gebode/
Eñ die bernen tſiere eeren.
Dus/ alſe ons die bouke leeren/
Offerde Caym ſijn aerchſte coren/
Eñ Abel/ alſe wijt horen/
Offerde ſijn beſte lam/
Eñ omme dat hi Gode bequam/
Omme ſine ſoete miltheit gzoot/
Sloughene ſijn bzoeder doot/

Dien

Dien God ſelue verwfet daer af/
Omme dat hi die hope begaf.

Van Cayms quaetheden. XI.

Van allen quaden menſcen thauet
So eſ Caym/ dies ghelouet.
Hi was deerſte in alle lant/
Daermen vzcheit ane vant
Hi was deerſte/ hebt gheloof/.
Die veſte ſtichte eñ roof.
Dies maerti veſte met ghewelt/
Omme dat hi daer den roof ontheit
Hi was dalre eerſte die ſtichte
Mate/ lant geſceet eñ gewichte.
Hi keerde der lieder ſimpelſhede
Ter vzcheit enter gierecrhede;
Dant voer ſine coemſt alleene
So was derdſche goet gemeene.
Deſe na dattene God verwfet/
Eñ hine wt ſinen lande ſciet/
Vloe hi ten veſten waert/ leſen wi/
Int lant/ dat heetet Endi/
Daer hi die eerſte veſte ſtichte/
Die Enoch heet int gedichte;
Dant ſijn ſone Enoch hiet.
Aerger volc en weet men niet/

Dan

Vs. 20. gedichte] Verſtaa hier niet door eenig rijmwerk. Dichten wordt by de Ouden zo wel gebruikt voor ſchryven in *rijm*, als in *onrijm*. Onze Dichter. IIII. II. 18. zegt van ANSELMUS, *Biſſchop van Kantelbergen*:

Menege miracle groot eñ claer
Dedi, *eñ* dichte *diere gewerke.*

Zie KILLAEN. v. Dichten.

Dan dat van Cayme quam;
Want die ſine / alſict vernam /
Bzochten alle ſcalcheit ane
In rouene / in ſteelne / ic wane /
So dat die ſeuende / die quam
Van Adame / alſict vernam /
In ſijn geſlachte / weetmen wel /
Was die eerſt plach ouer ſpel /
Eñ hadde te ſamen twee wijf /
Dus leeddi een onſalich lijf /

Adams regnatie tote Noe. XII.

Der Bybelen.jeeſten / ſonder waen /
Willic lidelijc ouer gaen /
Omme dat ijſt / ouer waer
Leden eſ wel .xiii. jaer /
Dichte in Scolaſtica /
Dat geſpzeet es verre eñ na;
Maer dien Spiegle Hſtoriale
Willic volghen altemale.
Adam / doe Abel was doot /
Bewreende hine met rouwen gzoot.
C. jaer / dus eiſt gheſet /
Doe wan hi eenen ſone hiet Seth.
Seth Enoch ſinen ſone wan.
Van Enoch quam Caynan /
Van Caynam Manaleel /
Jarechs vader / weetmen wel.
Eñ Jareth die wan Enoch.
Die wereit began ergeren doch /
Eñ deſe Enoch was ſo goet /
Dattene God (want hi verſtoet /

Dat

Vers. Scolaſtica] Hier ziet de Dichter op zijn Werk, by ons bekend onder den naam van *Rijmbybel*.

Dat hare die werelt verheerde)
Heenen woerde / eñ hine ſo eerde /
Dat hi hem verſte die doot
Der werelt / ende doꝛ die noot /
Alſe der goeder ſullen ſijn verſte /
Te ſtridene jeghen Antherſte
Met Helpen / ſinen gheſelle /
Daer ic noch hier naer af telle.
Enoch die wan Matuſalee /
Die wan Lamech / den vader Noe.

Van Noe, hoe hi ginc in daerke. XIII.

Noe was out ·v·c· jaer /
Eñ wan ·iij· ſonen daer naer /
Sem eñ Cam eñ Japhet.
Doe wart die werelt ſo ſere beſmet
Met quaden dorperen ſondaren;
Want Seths geſlachte / die goet waren /
Die namen die ſcone wive /
Die comen waren van Cayms live:
Nochtan dat hem Adam verboot.
Merenſtelike voer ſine doot.
Vandien huvelike quamen gygante
Grote / quade / ſterke ſeriante /
Die altoos niet duchten Gode /
Eñ jegen der naturen ghebode
So vielen ſi in quer ſpele /
Wijf eñ man / daertoe ſo vele
Lieten den woch der naturen /
Dies balch hem vptie creaturen
God / eñ dede die aerke maken /
Omme te wrekene die ſaken /
Voer die houte hondert jaer.
Noe maerte dat ſelp / datſ waer /

Eñ

Vs. 21. Houte] d. i. Zundvloed. zie hier achter.

Eñ caſtyede die lieden;
Maer dan mochte altoos niet dieden.
Doe ginc Noe eñ ſine dzie kinder
Eñ ſyn wijf indie aerke ghinder /
Eñ alrehande beeſten mede /
Alſo alſt God ſelue dede /
Eñ alrehande voglen tien ſtonden;
Want dat volc bleef indie zonden.
Doe begant reinen met czachte
xl. daghe eñ xl. nachte.
Eñ dit was deerſte / merket wel /
Datmen leeſt / dat ie reghen vel.
Twater wies / eñ het verdzanc
Al / dat die werelt hadde bevanc;
Want het bouen allen berghen ginc
xv. ellen lanc / ditſ ware dinc.
Die aerke dzeef woch metten haren /
Daerſe God wilde bewaren.
Hondert eñ l. daghe
Dies dat water / ſonder ſaghe.
Doe begonſt dalen nâ dat
Alſo / dat die aerke ſat
Optie berghe van Armenien
Met Noe eñ met ſiere partien.

Van Noees benedictie. XIV.

Noe ſendde eerſt wt den ramen
Hine quam niet / hi ginc henen ſcauen;
Maer die duue en wilde niet bliuen /
Soe bzochte een telch van oliuen.
Nochtoe en ginc hi wte niet /
Onthier ent hem God hiet.
Doe ginc hi wte eñ ſine kinder /
Eñ hare wijf / die waren ghinder /

Do-

Vs. 24. Dan.] d. i. dat en. Hier van breder op eene andere plaats.

Voglen eñ beeſten mede.
Noe maecte daer ter ſtede
Eenen outaer met ſinen handen
Eñ offerde Gode offranden/
Eñ danctem ſiere genaden ginder/
God benedidene eñ ſine kinder.
In drien ſaken/ alſe wijt vinden:
Deen was in wasdoem van kinden.
Dander in bedwanghe der diere
Dan zachter eñ van feire maniere.
Terde dat ſi vleeſch mochten eten/
Dieſ men te voren en conde geweten.
Eñ want ſi die louie ontſaghen/
Settem God in ghenen daghen
Den reghenboghe indie lucht/
Eñ hietſe weſen ſonder vucht/
Dat ware tekijn vandien dinghe/
Dat louie nemmermeer en ginghe.
Doe hadde Noe .dc. jaer
Eñ Sem hondert/ dat eſ waer/
Entie werelt hadde gheſtaen
Mjm. jaer/ ſonder waen/
Mc.xl. ende twee
Die .lxx. wiſe ſeggen nemmee.
Hier gaet vte deerſte Etaet/
Viere noch viere te comene ſtaet/
Eer wi tellen eñ leeren
Vander geborneſſen ons Heren.

Van Noeeſ kinderen. XV.

Van deſen Noes kinderen quam
Sem/ Japhet eñ Cham.
In Philone leſen wie/
Dat van deſen kinderen dzie.
Alſo vele wolcs quamen/
Eñ van hare kindſ kindere te ſamen/

Eer Noe die doot ghewan/
xxiiij. duſentech man
Eñ hondert/ al bouen. xx. jaren/
Sonder wiue eñ kindere te waren.
Eñ dede hadden/ alſe wijt hoten/
Ouer hem dzie Heren verkoren/
Eñ van deſen volke eſ ontſprongen
Lxxij. manieren van tongen.
Sems ghelachte hadde Azia.
Chams Egypten eñ Affrica.
Japhets Phrygien eñ Europen.
Die twee geſlachten laten wi lopen/
Eñ tellen alre meeſt van Sem/
Omme dat Maria quam van hem;
Maer Cham wan eenen ſone hiet Chuſ/
Van hem leſen wi aldus:
Dat hi wan Nembzoth/ den gygant/
Die wart zouende eerſt int lant/
Eñ deerſte Here met moghentheden/
Die dede dat dier anebeden.
Dyrodius/ die maertelare/
Die ſeget van Noe openbare
Dat hi nadie louie wan
Eenen ſone/ die goede man/
Jonicus was hi genant/
Etham gaf hi hem een lant/
Eñ God gaf deſen groten zin.
Aſtronomie nam beghin
An deſen man; want hiſe vant.
Nembroth quam in ſijn lant/
Die gygant/ wi leſen dus/
Hi was lanc. x. cubitus.

Hi

Vs. 11. dede] Lees deſe dewijl de woorden anders geenen zin hebben.

Vs. 15. Sems] Hier is boven ſems chams en boven chams ſems in eene omgekeerde orde met een later hand geſchreven. Zo ook in 't *volg. Cap.* vs. 7.

Hi verwaerf eñ leerde an deſen/
Hde hi Here ſoude weſen
Jonicus voerſeidem mede/
Dat Chams kindere de mogenthede
Eerſt ſouden ebben / alſe wijt horen;
Want Belis was van hem geboren.
Daer naer ſoude Hems geſlachte
Die wereit dwinghen met machte.
Dat waren Perſen eñ Meden/
Die vele hadden der mogentheden.
Daer naer die van Japhet quamen/
Dat waren die Gzieken/ alſe wijt vernamen/
Entie Romeine/ die haer bedwanc
Hadden ouer die wereit lanc.
Alſt emmer moeſte gheſcien
Noch machment heden dages ſien/
Dat alle die wel ghelouen in erteriike
Moeten onderdaen ſijn den Roemſcen rike.
Hier naer ſalmen wel horen de ſaken/
Hoe ſi onſen Here wraken.

Hoe God die tongen verſciet, ende vanden torne Babel. XVI.

Nembzoth begonſte eerſt met machts
Here ſijn ouer Chams geſlachte/
Eñ dien leerde Jonicus/
Noes ſone/ wi leſent dus/
Hoe hi Here weſen ſonde.
Daer naer wart Jerte met gewoude
Here ouer Chams gheſlachte.
Daer na wart Suſne met machte
Here ouer Japhets kinder/
Dus wart dem meerre/ dander minder.
Dus quam eerſt hoocheit onder die liede.
Hem/ alſict eerſt bediede/

Wan na die louie .ij. jaer
Arfaxat ſinen ſone/ datſ waer/
Eñ Arfaxat/ die wan Salee:
Deſe hadde der namen twee;
Lucas hietene Canaan/
Men leeſt/ dat hi Ebur wan.
Hebur wan Falech daer naer/
Alſe hi hadde .xxxiiij. jaer.
In ſinen tiden geſciede dat wonder
Banden menegen tongen beſonder.
Van deſen Hebet/ weetmen wale/
Heeft die name Eubreuſce tale/
Alſic v wel bedieden can.
Nembzoth/ Suſne eñ Jectan
Quamen te Semiar ant velt/
Eñ vzuchten/ alſemen ons telt/
Dat hem die louie ſoude doen ſcade/
So dat ſi bi Nembzoths rade/
Die emmer Here wilde weſen/
Quer een dzoughen in deſen/
Dat ſi eenen tor maken wouden/
Dien ſi ſo hoge metſen ſouden/
Dat ſi die louie daer bi ontgingen.
Over een ſi daer ane vingen
Teglen/ eñ ouer mozter mede
Eene dinc/ die hout met gzoter vaſthede/
Dat heetmen butumen inden rijm/
Uter erden vallet ſulc lijm.
Dien tor willen ſi hooch maken
Toten hemele/ in waerre ſaken;
Maer God/ die hare meninge kende/
Sine geſele hi hem ane ſende/
Eñ gaf elken daer ene ſonderlinge tonge;
So dat die oude entie jonge
Altoos niet verſtaen mochte
Die tale/ die dander wozt bzochte.
Dus lieten ſi dat metſen ſtaen/
Eñ in dzien ſcieden ſi hem ſaen/

Eñ

Eñ deelden hem in vele ſcaren/
Nadien dat hare tongen waren.
Men leſet/ dat tgeſlachte van Sem.
Clant van Aſyen trac an hem/
Alſic hier voren hebbe geſeit/
Die meeſters/ die de waerheit
Hier af tellen/ eñ ebben ghemeten/
Eñ hier af die waerheit weten/
Si gheuen der werelt drie deel;
Azia geuen ſi dec gheel/
Te ſinen deele/ alleene die helt
Affrica eñ Europen ſijn getelt
Ouer dander heelt onder hem tween.
Men vint andere eylande en geen/
Van deſen drien groot eñ ſmal
So ſijn dandere eylande al.
Hort hier die redene leſen/
Hoe die werelt gedaen mach weſen.

Van Azia, eñ vanden Paradiſe. XVII.

Azia/ alſe wi ghetrouwen/
Heuet die name van ere vrouwen/
Die wilen hilt moghendelike
In Orientien haer Coninckrike.
Ter zonne vp gange eſ ſijn begin
Eñ gaet omme meer no min/
Dan zuut toten middaghe/
Eñ nort omme/ dans ghene ſaghe/
Strect ſoe haren gane ſo verre/
Dat ſoe ſtrect toter leet ſterre.
Ant weſt ſceedſe die Neruel zee/
Die gheſcect maert min no mee/
Dan tuſſchen Akers eñ Bzandijs/
Dat heet Zuud zee in onſer wijs.
In dat Azia ſijn vele lande/
Die ic hier binde in corten bande/

Eñ beginne ant Paradijs/
Dat bouen allen lande heuet prijs,
Dat Paradijs es sekerlike
Dat oest ende van erderike/
Vul bomen van goeder maniere/
Vul van elken crude diere/
Daer es in des leuens hout/
Ennes daer in no heet no cout;
Maer getemperde lucht eñ reine,
In midden so es eene fonteine/
De dat proyeel can verchieren/
Eñ deelt hare in viere manieren.
Noint man was / diere in comen conde/
Sint dat Adam dede die zonde;
Want een muur van viere claer
Gaeter omme/ dat es waer/
Alsic wel sal doen verstaen/
Daers Enoch eñ Helyas in gedaen.

Van India in Azia eñ van sine wondere. XVIII

India es deerste rike/
Daermen in leuet sekerlike/
Dat sere wijt es eñ groot/
Van rijcheden es hem geen genoot,
In dat lant es meneghe stede/
Eñ menegerande liede mede.
Daers een eylant heet Tamprobane/
Daermen ons af doet te verstane/
Dat elpendier heuet menech een
Eñ menegen precieuse steen.
Daer sijn oec eylanden twee/
Dats Crisos eñ Argyree/
Daer seluer no gout es diere/
Eñ daers menege scone riuiere/

Eñ menege wilde beeste / dies waer /
Eñ men hoegster .ij. waeruen int jaer.
Selsiene voglen / eñ oec diere /
Bome / crude van meneger manire.
Solinius scriuet / sonder waen /
Dattere .vm. steden in staen /
Entie minst lieden in ebben dan /
Hebben wel ixm. man.
Men hilt langhe sekerlike
Voer terdendeel van erderike /
Wat wondere eist / al es groet Inden;
Want wi dat bescreuen vinden /
Dat die wilde Inden te waren
Geen ander lant souken begaren.
Liberbacus was deerste man /
Die tlant van Indien verwan.
Die meeste flumen sijn daer
Ganges / leestmen voer waer /
Die de Scrifture Fyson heet /
Eñ vten Paradise gheet.
Daer soe naust es gewassen /
Die wijde van .viijc. passen /
Die wijtste .xxm. breet /
Dondiepste / dat mer in weet /
Leestmen dat .C. voete es.
Een eylant leghet in Ganges /
Daer hem so vele lieden in generen /
Dat die Cō. heuet ter weren
Te wapenen lieden te voet
Liiij. dusentech goet /
Eñ tōrs .l. dusent man /
Die sore heerscap heuet an /
Heuet nochtan in siere scare
Vele elpendiere goet eñ mare /
Ridders eñ voetgangers mede
So vele / dat es wonderlichede.

Oec ſo vint men in Indía
Een volc / dat heet Praſia /
Here ſtaerc / eñ hare ſtede
Heetet Palibetra mede.
Haer Coninc heuet nochtan
Te voet wel .xm. man
Eñ .viijm. elpendiere
Eñ van ridderliker maniere
xxx. duſent alle daghe /
Dit neg altoos geene ſaghe /
Dis vp ſinen zoude leuen.
An geene zide / dus eiſt beſcreuen /
Eſ een berch / die Malcus heet /
Daer elf jaers .ij. werf ouer gheet
Dſe zonne in erſſt eñ in lentijn /
Daer eiſt / dat die dwerghe in ſijn /
Eñ wonen indie berghe / datſ waer /
Eñ en leuen maer .viij. jaer.
Daer woent Panree .i. geſlachte /
Die de wijf dwingen met machte.
Haer eerſte vrouwe / ſi lyhen des /
Dat was die dochter Hercules.
Men vint wonderlike beeſten
In Indía / ſeggen die jeeſten /
Paeldinghe .ccc. voete lanc /
Menech ſerpent groot eñ ſtranc /
Daer hier af ſpreect die Scriſture
In Alexanders auenture.

Van Perſia in Azia, eñ andere riken. XIX.

Parchia dat lant te ſamen
Heet van lieden / die willen quamen
Dte Siten. Ane die zuud zide
Leghet die Rode zee / die wide.
Noꝛt anden berch van Hrcane.
Aſſyria dat leghet daer ane /

Dat van Aſſur den name ontfine
Sems ſone; want hire eerſt in gine:
Dat ſtrect van Inden tote Meden/
Oeſt eñ weſt wten dach heden.
Die Tygre andie nozt ſide rinnet/
Eñ Caucaſus die berch bekinnet.
Daer ſijn die pozten van Caſpia/
Daermen wonder af telt hier na.
Puerper was eerſt vonden daer/
Eñ ongyment eñ ſperie vor waer.
Media/ eñ oec Perſidia
Hebben beede die name daer na
Van tween Coningen/ die heeten dus/
Medeus eñ Perſeus/
Dieſe met orloghen verwonnen.
Clant van Meden ſietmen begonnen
An Perchia eñ doeſter paertie.
An die nozt zide leghet Aermenie.
Perchia leghet an die zuud ſide.
Een boem waſt daer tallen tide/
Heet Medica/ die nieweren el
Ter werelt en waſt/ weet men wel.
Perchia ſtrecket oeſt van Inden
Toter Roder zee/ alſe wijt binden/
Eñ heuet an die nozt zide Meden.
Zuud waert endet teere ſteden/
Die chierlijc es/ eñ Suſen heet/
Datſ dedelſte pozt/ diemen weet.
In Perſidia was in ouden ſtonden
Touerie eerſt waeruen vonden.
Daer woer Nembzoch altehant
Doe die tale verſciet/ die gegant/
Hi leerde den lieden/ als .i. zod/
Dier anebede ouer god.
Noch eeren ſi eñ anebeden
Ouer god die zonne noch heden.
Meſopotania/ horic viſieren/
Eſ een eylant tuſſcen .ij. riuieren.

Tygris loept an die oeſt zide.
Euſrates ant weſte. die wide
Caucaſus eñ Taurus / nv hoȝt /
Deſe berghe liggen hē ant noȝt
An die zuut zide Babylone /
Dat ſo mogende was eñ ſo ſtone /
Dat mer wilen noemde na
Caldea / eñ oec Aſſyria.

Van Arabia in Azia, eñ andere riken. XX.

Arabia in ſine lants ſprake
Luud alſo vele / alſe heilege ſake.
In ſinen boſſce waſſet wieroec /
Caneele / ſpecie eñ mirre oec.
Daer eſ Fenix / der vogle een /
In die werelt es el ne gheen.
Men vintere in diere ſteene
Menegerliere eñ menech eene.
Dat lant eſ nauwe eñ lanc /
Eñ neemt ſinen oeſt gane
Vander zee van Perchidia.
Andien noȝden eſ Caldea.
Ten weſten die Rode zee /
Daer Pharao wilen in hadde wee.
Surien / dat eſ Syria /
Van eenen Cyȝrus / daer het na
Was genant in ouden tiden /
Dat hiet langhen tijt Ziden.
Dat lant van pȝomiſſioene /
Eñ al nv in onſen doene /
Noemet menech dat heilege lant /
Nv eiſt der Heydinen pant /

Ons

Vs. 13. die] In het HS. leest men andie; doch onder an ſtaan *puncten* ten bewyze, dat an niet mede geleezen moet worden.

Ons te ſcanden vtermaten.
Doeſt ende datſ ter Euſtraten.
Onſe zee dat es ant weſt ende/
Eñ Egypten es hem gehende,
Andie nozt zide es Aermenie.
Ane die zuudzide Arabie/
Hier in ſtaet Iheruſalem/
Naſareth eñ Bethlem/
Daer hi wandelde die Here/
Die ons loſte vten ſere.
Oec ſtaettere Hürs eñ Sayet
Eñ Hakers eſſer bi gheſet.
Dit was ſlant van Chanaan/
Dat wilen tfolc van Iſrl' wan
Daer es int lant van Galylee/
Eñ daer es in die Rode zee;
Want daer viſch no vogel in leuet
No gheene dinc die leuen heuet/
Daer wilen die vijf ſteden in ſtonden/
Die God om hare dozpere zonden
Met ſulfre eñ met viere brande/
Noch waſſen daer apple inden lande
Scone buten/ alſemenſe wp ſnijt/
Dint mer in aſſcen talre tijt.
Nabathea leghet daer bi/
Tuſſcen daer eñ Arabi/
Dat naer Ysmahels ſone heet
Nabyoth/ alſemen wel weet.

Van Egypten in Azia eñ andere lande. XXI.

Egypten hiet wilen Hpila/
Doe wart daer Cõ. daer na

Da-

Vs. 36. Iſrl'] Om de onzekerheid der ſpellinge, die by de Ouden drieſinds was: Iſtel/ Iſrael/ Iſrahel, hebben wy de verkorte ſchrijfwyze van 't HS. behouden.

Danaus bzoeder/ Egyptus/
Eñ hiet tlant naer hem aldus.
Dſe Rode zee eñ Surien
Liggen an dooſt zide/ horic lyhen.
Tote Affrica ſtrecket weſt.
Ant nozden heuet die zee beueſt.
Ethyopen leghet hem zuud waert.
In Egypten ſone waert
Selden reghen geſien of nie/
Nylus/ dus ſo teltmen mie/
Eene ſlume/ loept vten Paradiſe/
Eñ benettet iz vzember wiſe;
Want ſoe waſt een waerf ten jare/
Eñ alſoe wech gaet/ gaemen dare
Vzuchte winnen altehant.
Egypten voet menech lant/
Eñ verwullet die werelt mede
Van comanſcepe in meneger ſtede.
Ceres es eene ſtat bi Endi/
Daer ſen lant na gheheeten ſi/
Daer die bome zijd wylle dragen/
Gheliic dat in anderen haghen
Die bome met moſſe ſijn behangen.
Ant nozden es dat lant beuangen
Metter zee van Sycia/
Eñ ſtrect lancs tote Yndia.
Sijd werc vzochtmen ons eerſt dane/
Doen ons bouken te verſtane.
Bactria es een gzoot lant/
Van eenen watre ghenant.
Van Yndi ſtrecket weſt.
Nozt heuet Sycia beueſt.
Met berghen eiſt omme beuaen/
Die ſtaerceſte kemelen/ ſonder waen/
Vint men daer eñ ſere goet;
Want nemmermeer/ quetſt hẽ voet.
Sychia eñ oec Ghotia
Van Japhets kindere ebben ſi na

Beede hare name ontſaen;
Dec ſo hebben wi verſtaen
Dat hoghe Syten eñ hoge Goten
Die liggen met haren roten
In Azia ane die noꝛt zide/
Eñ es volc ſere fel in ſtride
M' neder Syten eñ neder Goten
Leghet in Europen beſloten/
Dat heetet inden dage van heden
Almeeſt dat lant van Zweden.
Hoghe Syten leget an doeſter zide
Indïa / dat lantſcap wide.
Eñ zuud den berghe Caucaſus.
Tlant van Yrcane / wi leſent dus/
Es hem ane gheleghen weſt.
Noꝛt heuet die zee beueſt.
Syten hebben gꝛoet gediet/.
Dele lantſ/ datmen winnet niet/
Entie generen hem in woſtinen;
Andere ſijn daer/ die tlant pinen;
Sulke ſijn daer ſo ongediede/
Dat ſi bloet dꝛinken eñ eten liede.
Daerꝛ ſelues vele eñ gout int lant/
Diet halen wille hi laetter pant;
Want dat die vogle Gꝛipe wachten.
Daer ſijn mꝛauden van gꝛoter crachten/
Eñ daerꝛ herſtael goet eñ diere.
Si hebben ſom gꝛoter riuiere:
Faſiſ/ Oſcorus eñ Araxeſ/
Gꝛote watre / gelouet deſ.
Yrcanis heuet den name ontſaen
Van enen boſſche/ ſonder waen.
Weſt leghet hem die zee van Caſpia.
An die zuud zide Armenia.

An-

Vs. 47. M'] Zie aangaande deze verkorte ſchrijfwyze 't geen wy over d' bl. 4. hebben aangeteekend.

Andie noꝛt side leghet Albana.
West leghet Hyberia. Daer na
Hier vele bosschs eñ wilds mere.
Tygren / pardus eñ panthere
Vintmen daer van fellen doene /
Eñ vtermaten vele lyoene.

Van Albania in Azia. XXII.

Albania dat lant / dats waer /
Heuet den name / omme dat daer
Volc wert geboren met witten are.
Sijn oesten / dat es openbare /
Dat coemt vander Caspiser zee /
Eñ gaet westen min no mee /
Dan ten merschen Meotides.
In dat lant / des sijt gewes /
Sijn honde van wreden doene /
Si verbiten die lyoene.
Armenia / alsic v telle /
Heet na eenen Jasoens ghesellе /
Die Armenis bi namen hiet :
Hi dwanc an hem dat ghediet ;
Alsi Jasoene hadde verloren /
Eñ bleef daer Here vercoren.
Het leghet tusschen .ij. bergen dus
Taurus eñ Caucasus.
Liggende heuet andie noꝛt side
Geramos / een gheberchte wide /
Daer Tygris wt breeet / de riuiere /
Die loept met ere snelre maniere.
Daer in loept die bereh Araat /
Daer wilen Noes aerke in zat.
Hyberia dat leghet daer an /
Een lant daermen in winnen can
Grude / die sijn ter varuwen goet.
Capadocia / alsict verstoet /

Hei

Heuet die name dan eere ſtat;
Sente Joſijs was Graue in dat.
Dan Arminien coemt ſijn oeſt ende.
Het eſ Surien ghehende.
Clene Azia leghet ant weſt.
Noꝛt heuet die zee deweſt.
Taurus die berch ande zuud zide.
Men vint indie werelt wide
Betere paerden / danne daer /
Willemen wanen ouer waer.
Cleene Aſya heuet an doeſt ende
Capadocia wel ghehende /
Elꝭ eiſt weſt / zuut eñ noꝛt
Metter zee alomme gegoꝛt.
Die lantſcepe diere in ſijn
Noꝛt hier noemen in latijn.

Vanden landſcepe van clene Azien. XXIII.

Bithinia heuet den name ſine
Dan eenen Coninc Bithine /
Die tlant met ſtride beſat.
Daer eſ Nychomedia / die ſtat /
Daer Hanibal vloe entie ſine /
Die hem doodde met venine /
Alſe ghi hoꝛen ſult voerwaer
In die roemſche jeeſte hier naer.
Gallatia dat leghet daer an /
Dat wilen tſolc van Gallen wan
Metten Coninc Bithina /
Daer af heuet die name na.
Frigia dat leghet daer bi /
Dat alſo heet bidi /
Omme die dochter van Europen /
Die met Jupiterre was gelopen /
Daer ſtont in wilen die ſtat van Troyen
Dul weelden / feeſten eñ joyen.

Ly-

Lydia es daer an te waren/
Daer wilen wagende Coningen waren/
Eñ naden Coninc Lydus hiet.
Dor dat lant loopt eñ vliet
Pantholus/ in wies sant
Men wilen gout te vullen vant.
Daer na leghet Panphilia/
Eñ dat lant van Hsauria/
Vander lucht heuet die name/
Daer es in die stat bequame/
Die Celencia es genant.
Cylicia volget dan te hant/
Van eenen Cylix Fenix sone
So ontfinc dien name tgone.
Tarsus staet daer andie poꝛt
Daermen af beſcreuen hoꝛt/
Dat sente Pauwels was geboren.
In dat lantscap/ alse wijt horen/
Wasset dalre beste soffraen/
Datmen ieweren weet/ sonder waen.
Hier laten wi die tale ghemeene
Van grote Asyen eñ van cleene.
Eñ sullen scriuen van Europen/
Entie lande diere in lopen.

Van Europen eñ haren sticken. XXIV.

Europia ontfinc den name
Van eere joncvrouwen bequame/
Agenors dochter/ die hir te voren
Iupiter hadde vercoren/
Eñ ontvoerede den vader/
Eñ noemde daer na tlant algader.
Die merschen van Meotytes
Eñ Thaneis/ des sijt gewes/
Die verscedense in doost ende/
Daer soe Azia es gehende.

Haer oest ende hiet hier te voren
Neder Cycia / alse wijt horen /
Eñ hiet Sycia ghemeene
Alle die lande groot eñ cleene
Tusscen der Dunouwen enter zee
Enter Elven / dat es mee;
Want al dat volc / dattem daer hilt /
Was ongenaturt eñ wilt.
Nu hebben die lande ander namen /
Sijnt dat si ter kerstijnheit quamen.
Tusscen der Dunouwen / der Elven enten Rijn
Hiet al wilen in latijn
Germania / omme tgrote geslachte /
Die int lant saten met machte.
Daer vint men voglen van Yrcane /
Die sulke vederen ebben ane /
Dat si nachts inder maniere
Gheliken eenen claren viere.
Daer vintmen oec wilde stiere
Eñ wonderlike selsiene maniere.
Men vinter ammer eñ cristael gemene
Eñ sonderlinge selsiene steene.
Tusscen der Zuutzee enter Dunouwen
Hiet al Messia / alse wijt scouwen /
Omme dat corens vele drouch /
Dies ander lands adden genouch /
Dit es nu ter stont Behem
Eñ ander lande met hem
Daer an leghet Pannonia /
Daer was geboren / alsict versta /
Sente Martijn / wi lesent dus /
Eñ oec mede sente Jheronimus.
Nu heet dat lantscap altesamen
Hongerien / nu bi namen.
Oest daer af leget Tracia /
Van Tyras Japhets sone daer na

Ghe.

Gheheten was / noch hetet so.
Constantinoble was doe
Dat oest ende vandien lande /
Wilen hadden dat in hande
Beede die Goten entie Sermaten
Eñ menech wreet volc vtermaten /
Die den Roemscen rike daden
Vtermaten vele scaden /
Nochtanne eist al gheheel
Van Grieken lant een groet deel.

Hoe Grieken es gedeelt in viuen. XXV

Grieken heeft den name ontfaen
Van Cō · Grieke / sonder waen.
Dat lant es gedeelt in viuen.
Dalmatia / horic bescriuen /
Esser een / eñ heuet mede
Sinen name na eene stede.
Epyrus dats een ander deel /
Eñ heuet den name gheel
Van Pirrus / Achilles sone.
Bidi wi lesen / dat die ghone /
Doe Troyen geuellet was /
Dat Cō · Pirrus nam na das
Andromaca / eñ an hare wan
Molosus den jongen man /
Daert lant na hiet Molosia.
Helenus hadse daer na /
Hectors broeder / eñ indie hant
Metten stiessone al dat lant.
Dat derdendeel es Elladis /
Dat also gheheeten js
Van Ellane / Talyoens sone;
Athica heetet mede dat gone /

Dat es trechte Grieken meer no min;
Want Athenen staeter in /
Die moeder vanden arthen es /
Eñ daermen wiken / sijts gewes /
Die grote Philosophen vant /
Dits dedelste van Grieken lant.
Machedonia / datſ daer an /
Daer Alexander / die stoute man /
Gheboren was van groten daens /
Dat heet na Cõ. Machedoene
Achaya heetet vijfte deel /
Dats nu Morea al geheel /
Daer staet Theben in / die stede /
Die willen Bathinus maken dede /
Daer Liberbacus was gheboren
Eñ Apollo / alſe wijt horen /
Eñ Hercules / die meneghe stat
Onder gode heuet gehat.

Van Teſſalya eñ Europen eñ van Italen. XXVI.

Teſſalia heetet aldus
Naden romine Teſſalus /
Eñ leghet ant lant van Macedone.
Daer es meneghe riviere ſtrome
Eñ meneghe borch eñ menege ſtat.
Bernardus die berch es in dat /
Daer wilen hadde den tempel ſijn
Die valſche god Apollijn.
Achilles was danen geboren.
In dat lantſcap / alſe wijt horen /
Dwanc men eerſt paerde eñ verwan
Omme te ridene den man.
Olimpus leghet in dat lant mede /
Die es van ſo groteren hoochede /

Dat

Dat hi bouen allen winde gaet /
Eñ ditſ gepzoeuet / dat verſtaet.
Ytalia heeten alle die lant /
Die andie nozt zide deſ berchſ cant /
Die Alphes heetet in latijn /
Beghozt met vaſten berghen ſijn /
Eñ in dooſt zide toter zee /
Pu ſijn daer in namen twee.
Lumbaerdien leghet daer in /
Dat ghenoemt es int begin
Vanden Lancbaerden / die tlant wonnen /
Alſe wie hier na wel tellen connen.
Daer es in Tuſcane eñ Lacie /
Daar Rome in ſtaet / die ſtat vie /
Dat wilen metten zwerde dwanc
Aldie werelt ommegane.
Calaberen / Poelpen eñ Pzincipaet /
Daer Caeps / die goede ſtat / in ſtaet.
Men wintere in verſche zeen /
Daer in viſſche menech een /
Riuieren / enbre eñ die epaen mede /
Heete fonteinen ter meneger ſtede.

Van Gallen in Europen. XXVII.

Gallya heeten teere namen
Alle die lande te ſamen /
Die vanden berghe van Mongu
Hier neder ſtrecken / ſeggic v /
Eñ dooſt ende ſtedet de Rijn /
Die zee die nozt zide ſijn.
Gallia heeten ſi omme dit ;
Want liede daer ſijn van hude wit.
Hier in ſtaet menege edele ſtede /
Meneghe ſcone riuiere mede /
Meneghe fonteine ſoete eñ ſure
Spzingenre in / eñ lopenre dure.

Schone bosschę/ acker eñ weide/
Schone wijngaerde eñ heide
Vintmen indat selue lant.
Nv eist Vorgoengen som genant
Loreine eñ Vranckerike/
Vartaengen/ dat hiet Armorike/
Normendien/ dat Neustren hiet/
Omme dat verwan dat norosce diet.
In Coninc simpels Karels tiden/
Hiet oint Normendien siden.
Naest Gallen leghet Arquitaengen.
Tusscen der Lore eñ Spaengen
Enter Rone so hiet al wilen
Arquitaengen/ sonder ghilen/
Omme die grote drie riuieren/
Diere in sijn/ eñ wi visieren/
Datſ Lore/ Rone entie Geronde/
Die staerc sijn eñ van diepen gronde.
Ditſ Gassroenyen/ Meyne eñ Toreine
Anjou/ Poitou eñ andere pleine.
Spaenyen leghet alre naest Gallen/
Dat een berch sceet al met allen/
Dat heet Pareneus in latijn/
Dat mach in dietsch Norrisers sijn.
Het strect van Gallen an Affrike.
Een edel lant eist sekerlike
Van steden eñ van riuieren/
Van vruchte van vele manieren/
Van stouten lieden eñ van wisen/
Ghesont van luchte eñ van spisen/
Van frute eñ van wijngerde rike/
So dat men cume vint desgelike:
Men vinter selver eñ gout gemene/
Eñ daer toe precieuse steene.
Dit es diwest ende van Europen/
Nv moeten wi tAffrike wart lopen.

Van Affrike eñ haren lande. XXVIII.

Affrike heuet den name ontſaen
Van enen Affer / doemen ons verſtaen /
Die was van Abrahams geſlachte /
Eñ hi wan dat lantſcap met machte.
Sijn oeſt ende noemt meer no min
Dan van Eggypten ſijn beghin.
Van Europen ſcedet nemmee
Dan die nauwe Nerſiel zee
Dat die coemanne heeten noch
In deſer tijt Stroch eñ Maroch.
Int oeſt ende Eggypten na
Es Cyrenenchis Lybia /
Het heuet ſinen name mede
Gheſtrect van Cyrene / die ſtede.
Deſen lande leget ant zuden
Lant van wonderliken ſuden /
Die wilt eñ onbeſceden ſcinen /
Eñ vele grotere woſtinen /
Daer in en coemt man no kint
Daermen die baſaliſcus in vint /
Die met haren ziene ſlaen doot
Al dat leuet cleene eñ groot.
Daer weſt alre naeſt es een lant /
Dat Pentapolis es ghenant
Van vijf ſteden diere in ſtaen /
Een nuttelijc lant / ſonder waen.
Tripolitane leghet daer gehende /
Eñ heuet ane ſijn ooſt ende
Cyrces / een zant vptie zee /
Daermen vint ſaphiere mee /
Dan anders / daermen weet /
Diemen bi namen orientale heet;
Scone ſijn ſi eñ niet te claer;
Maer niet die beſte / wet vorwaer.

Biſantene leghet daer bi/
Daer ſegemen/ dat al werheit ſi/
Dat tiant meeſt olye bome draget/
Dan geen/ daermen af gewaget/
Eñ dat eſ dueſte coren lant/
Dat ie man ter werelt vant;
Want men ouer waerheit hout/
Dat het draghet hondert fout.
Engi ſtaetter bi alſo/
Daer ſtont wilen Cartagho/
Dat Rome dede menege pine/
Om houet vander werelt te ſine/
Eñ ſtredenre omme meneth jaer/
Nv ſo eiſt al woeſte daer;
Maer Thuhus/ dat ſtaeter bi/
Daer ſoe ſtont/ dat ſeitmen mi.
Die lande diere bi ſijn geleghen/
Seitmen/ dat wel te dragene plegen.
Bet af ſijnre gzote woſtinen
Vul ſerpenten met veninen/
Vol wildere eſele eñ ander diere
Van harder vremder maniere.
Gotulya dat leget daer an/
Daermen ſelden in vinden can
Water of put/ riuiere of beke;
Want daer es der ſonteinen breke.
Daer ſijn Leuwen eñ Lupaerde
Eñ beeſten van menegen aerde.
Numidia dat leget daer ane/
Dat lant/ doemen ons te verſtane/
Heuet merſche eñ acker lant/
Hennes geen verdzogeder zant/
Oec heuet wout daermen in diere
Vint van menegere maniere/
Eñ berghe daermen wilde ezele ziet/
Eñ daermen paerde te winne pliet.

Men vintere maerber diere eñ goet/
Dat men verre souken doet.
Ypone stoeter in/ eene port/
Daer men af beschreuen hort/
Daer bisscop was sente Agustijn/
Die grote pape/ die therte sijn
Sette al sijn leuen dure/
Omme tontbindene die scrifture.

Van Yengis eñ Mauritane. XXIX.

Mauritania/ dat lant/
Es van swartheden genant/
Omme datter in wonen de More.
Andie zuut zide/ alsict hore/
Leghet een berch Ascrictim/
Altemale bewesten him
Tote datmen coemt ter groter zee/
Vindmen eerst dat zant min no mee/
Ne dade die berch/ dat grote zant
Soude bedecken dat coren lant.
In dat zant/ alst wayt te waren/
Gaen dicken also grote baren/
Alse offet in die zee ware.
An die zuutzide vintmen dare
Simmen/ struessen eñ draken/
Eñ wilen/ in waren saken/
Vantmer elpendiere/ also wel
Nu in Indien eñ niewerен el.
Garamantis es een lant/
Dat daer leghet andat zant/
Eñ heet also van eere steden.
Daer vantmen vele wonderlicheden:
Daers eene fonteine/ dages so cout/
Niemen en drincse/ al es hi stout/
So heet es soe in die nacht/
Datter dan niemen en acht.

Ethyopen eſ daer af zuut/
Alt volc heuet daer zwerte huut;
Want die zonne die es daer
Allen tiden meeſt naer/
Om dat tlant/ alſemen ſeghet/
Rechtſ onder den middach leghet/
Allen tiden ſo eiſt daer heet.
Dayr dat lant ten weſten geet
Eiſt al berch eñ zant.
Woeſt ende es al woeſte lant.
Dlas/ die grote berch entie hoge/
Leghet tuſſcen dat lant enter zee dzoge.
Men vint in dit Ethyopen
Menegerande wilt volc lopen
Eñ menege wonderlike gedane
Eñ ſulc/ dat wonder te ſiene eſ ane.
Dets vul ſerpente eñ wilder diere
Eñ dzaken grogt eñ ongiere/
Dt haren houede plegemen des
Te nemene den ſteen dragontides.
Jacincten eñ criſopraſſen/
Die in ghenen lande waſſen;
Caneele en waſt daer niewer mee.
Men vint daer Ethyopen twee
Deen in Aſya bi India
Eñ dit ander in Affrica.
Dtegenomen ſekerlike
Deſen dzien landen van erderike/
Do eſ een vierde lant over de zee/
Dat deſe·iij·lande min no mee
An die zuut zide heuet beuaen;
Maer die zonne/ ſonder waen/
Benemet ons met haerre hitten/
Dat wire gecomen mogen no zitten/
Eñ dus eiſt ons bekint/
Nier af teltmen redene blint/

Dat daer liede sijn / sonder warn /
Dat haer voete iegen donse gaen /
Eñ men heetse Antypodes;
Maer wet wel / dat dit fauele es.
Nv hoꝛt voꝛt die tedene mee
Vanden eylanden vander zee.

Van den eylanden vander zee. XXX.

Eylanden liggen indie zee
Harde vele eñ oec mee /
Dan icker hier noeme tsamen;
Maer die vander meester namen /
Eñ daer af spꝛeken die auctore /
Daer af willic / dat men hier hore.
Bertaenyen leghet neven Gallen /
Eñ es een dbeste lant van allen
Eñ daer Heren in ebben gewesen /
Die mogenste / daer wi af lesen.
Bartaengen heetet na Brutus /
Die sone was Siluius /
Eñ van Troyen geboren /
Sider hadden sijt verloren /
Eñ quam den Ingelschen in hant /
Daer naer heetet Inglant.
Hier in lopen scone riuieren /
Bosscen / die dat lant verchieren /
Mersche eñ scone couter lant.
Oec vintmen daer / eñ wilen vant /
Altoes eñ ouer een
Gagates / den swarten steen /
Eñ perlen vele entie claer.
Buten Bartaengen / dats waer /
Es Tanachos / een gesont lant;
Daermen serpent noint in vant /
Noch ghenen woꝛm ghevinijnt;
Maer nochtan / dat wonder schijnt /

Waer somen die erde vanden lande
In rike voert menegerande
Alle wormen gedenijnt
Sijnre met ter doot gepijnt.
Dits een eylant scone van heyden/
Goet ten corne enter weiden.
Daers een eylant vp desen dach/
Daer geen zieke in steruen mach/
Eñ daers een vagevier/ sijt seker das/
Dat S' Patrike getoget was.
Yrlant heetment nu bi namen/
Eñ es een groot lant te samen.
Noꝛt van Bartaenyen in die zee
Es een eylant/ heet Tylee/
Daert alf tjaer nacht es eñ alf dach.
Solinus doet ons gewach/
Dat Tylus een elyant si
Biden lande van Indi/
Vul wijngaerts eñ vul oliuen
Eñ vul palmbome, Alsi scriuen/
Datter die bome/ ebbets geloof/
Nemmermeer en werpen loof.
Ysidorius gewaget des/
Dat ·xxxiij· Orcades
Eylande liggen/ alsemen hoꝛt/
Indie Baerdsce zee rechts voꝛt.
Lichte hi meenet Orcani.
xiij· eilanden/ seghet hi/
Sijnre bewoent eñ beseten,
Eñ ·xx·/ wiltmen weten/
Sijnre ydel van alle man/
Rome leidere groten cost an/
Omme te dwingene wilen eere
Eñ al omme der werelt eere.
Gadis leghet in dat open
Tusscen Affrike eñ Europen/

65 Daer

Daer die twee zee te gader comen/
Diemen Neruel zee hoꝛt nomen/
Hetſ dachtendeel van ere milen
Van elken lande/ ſonder ghilen/
Daer ſetten Herucules ſine Columme;
Want hi hadde die werelt omme
Van India tote daer gewonnen/
Vander vygane der zonnen
Te tegene/ dat hijt bedwanc
Toter zonnen ondergane.

Vanden geluckegen Eylanden. XXXI.

Het ſijn eylanden indie zee/
Die heeten fortunatee/
Datſ gevallich in onſe tale.
Die ſijn draghende altemale
Al/ des die menſce heuet noot/
Vꝛucht/ bome cleene eñ gꝛoot/
Wijngaerde/ coren eñ cruut
Eñ alrehande erdſche deduut.
Die poeten wanen bidi/
Dat dat Paradijs dit ſi.
Vele voglen/ ſcone wout/
Bien eñ honech menechfout.
Eñ allen wenſchen vintmen daer.
Iegen Mauritane/ datſ waer/
Liggen ſi alle indie zee/
Daer ſijnre viue ofte mee;
Maer ſulken tijt/ alſmer een vint/
Sceet mer af/ ſone eſ geen wint/
Die ſo gewaꝛt emmermere/
Datter man an weder kere.

Vs. 69. Herucules] Denkelijk eene vergisſing van afſchryver voor Hercules.

Gozgades ſijn eylande mede/
Die van Affrike teere ſtede
Twee dach ſeilinghe verre ſijn/
Daer ſijn wijf/ datſ werheit ſijn/
Van haren lachame al ru
Eñ ſneire vele/ ſeggic v/
Dammen gelouet min no mee.
Daer ſijn oec Eſperidee
Dat buten/ buten alle lant/
Buten den berghe Adlant/
Daer fauelen af tellen de ſake/
Datter es die wakende drake/
Die de goudine apple hoet.
In d'Indſche zee/ des eſmen vroet/
Leghet Criſa eñ Argoree/
Twee eylande indie zee.
Daer vloyt ſo ſeluer eñ gout/
Dat ſulc ouer waerheit hout/
Dat dat eylant al goudijn ſi
Eñ tander ſeluerijn daer bi.
Tambrobane/ leſen wi/ dat ſi
Ane die deſt zide van Indi/
bijc. soñ .lxxv. milen
Scriuen ſijt lanc/ ſonder ghilen/
Eñ dore tlant loept eene riuiere.
Menege maergarite diere/
Menegen vrecieuſen ſteen
Wintmen daer in ouer een.
Veen deel houden elpendiere
Eñ beeſten dat wilder maniere/
Eñ in dander wonen liede
Groot eñ ſtaere eñ ongediede
Met wreeden luds/ met gelauwen ogen/
Haer ſcone haer conen ſi togen;
Maer met geenen volke bi enegen ſaken
Sone geſellen ſi hē met ſprake.

Eñ

Ten hoeuere van haren lande
Bringhen ſi in hare hande
Hare comenſcepe/ eñ miſſen dare
Eñ vercopen alſo dat hare.
Si leuen langere vele/ dan wi/
So dat cort geleuet ſi/
Die ſteruet te ſinen houdert jaren.
Sdages en ſlapen ſi niet te waren.
Appelen hebben ſi ghenouch/
Dat lant noint wijngerde dzouch.
Vele houdſi hem andie jacht/
An diere van grotere macht.
Slecken huſe ebben ſi ſo groot/
Dat ſiere in moneu ter noot.
Twee wintre eñ twee ſomere mede
Hebben ſi elf jaers daer ter ſtede.
Nv hort vanden eylanden nach
Tuſſchen Stroch eñ Maroch
Eñ tuſſcen ſente Jorijs braes/
Van leerne ſone wert niemen dwaes.

Vanden Eylanden vander zuunt zee ende tuſſ Stroch eñ Maroch. XXXII.

Cyprus dats een eylant/
Van eere port alſo genant/
Dat nv te tiden Japhen heet.
Venus/ alſement beſcreuen weet/
Die was in dat lant geboren/
Wi vinden beſcreuen horen/
Datmen coper erſt daer vant/
Noch en vint men geen lant
Dies gelijcs vp verre na ng.
Daer leget bi tlant van Creta/
Eñ es van Grieken i groet ſtic/
Van deſen lande ſo leſic/

Dat Iupiter daer wart geboren /
Eñ vpgehouden / alſe wijt horen.
Wilen waren daer ·C· ſteden /
Weſt eñ weſt in lancheden
Den groetſten eñ niet arde wide.
Gzieken heuet an die noꝛt ſide.
Egypten anden zuderen kant.
Eerſt was vonden in dat lant
Scichte / daermen mede ſchiet
Eñ riemen / diemen in ſcepe vliet.
Gheete ſijn daer vele int lant /
Lettel herten / alſict want /
Wolven / woſſen / quade beeſten
En mach dat lant niet geleeſten.
Daernes huie no ſerpent int lant /
Eñ drinct mer huie / ſoe ſteruet thant.
Bome / crude menegherande
Eñ wijngaert waſt wel inden lande.
Abidos / dat lant / dat leghet
Vp Helles Pontes / alſemen ſeget /
Dat ſente Iorijs braes nu heet /
Dat Europen eñ Aſyen ſceet /
Daer maecte Moyſes / ſonder gheen /
Eene bzugge ouer wilen.
Cyclados ſijn eylande mede /
Die indie zee hebben hare ſtede
Tegen Gzieken / eñ men ſeghet /
Datter daer ·iiij· leghet /
Eñ alle verſceden / alſemen hoꝛt /
Si liggen lancs zuut eñ noꝛt
Wc. milen / datſ ghemeten /
Eñ oeſt eñ weſt / alſe wijt weten /
Ligghen ſi· C C· milen breet.
Dooſterſte ende / alſomen weet /

Datſ

Vs-achter- 35. Moyſes.] Lees Xerſes / en zie verder hier

Datſ Rodus / gelouet das /
Daer eerſt roſe vonden was.
In dit lant / wi leſent dus /
Was die coperine Coloſus /
lxx. ellen lanc / weetmen wale /
Eñ al gegoten van metale /
Eñ alſo grouf / alſe daer toe beſtoet /
Niemen conde des gewerden vroet.
Bi wat crachte / bi welker aert /
Sulc een beelde gegoten waert /
Eñ daertoe mede hoet echt
Op eñ neder wart gerecht.
Dit was der .vij. wondere een /
Die ter wereit ie zonne beſcheen.
Eñ ander .C. Coloſus mede.
Delos eſ der eylande een /
Menne vint int lant en gheen
So vele quackelen / alſe daer /
Men wille ſeggen ouer waer /
Dat Phebus eñ Diana mede
Worden geboren daer ter ſtede.
Carpates eſ oec daer jeghen /
Eñ eſ voere Egypten geleghen.
Dat lant heuet eerſt ripe vrucht /
Dat doet nature eñ des lants lucht.
Cyprarea leget ant weſt ende /
Daermen wilen Venus kende;
Want men anebeedſe daer.
Itarea leghet daer naer /
Daer wilen Icarus verdranc.
Phares eſ danen niet lanc /
Daermen vint den maerber wit /
Eñ nieweren ſo goet / ſo dit.
Ghemaket ſo was van hem
Die tempel van Iheruſalem /
Die Salomoen wilen maken dede.
Chion leghet daer mede /

Vs. 61. Eñ ander.] Zie hier achter.

Daermen maſtix vele in vint.
Kantos es verre niet een twint/
Daer was Juno in geboren
Eñ Sibilla/ alſe wijt horen/
Die Seruia geheten was/
Entie wiſe Pictagoras.
Erdine vate/ alſict vant/
Waren daer eerſt vonden int lant/
Dit ſijn die vermaerſte eylande
Banden Cycladen/ alſict cande/
Banden anderen makic geen wozt/
Jc ghae te miere materien vozt.

Van Cycile. XXXIII.

Cycile es gheheten dus
Banden Coninc Cyculus/
Die Eō. Ytallus bzoeder was.
Onverre/ gelouet das/
So eiſt verſteden van Ytale/
Ommegaens/ ſo weetmen wale/
So eiſt iij m. ſtadien/ ſonder ghile/
Alſe die .viij. doen die mile.
Gzote berghe ſijn int lant/
Vul ſulfers/ dus eiſt bekant/
Hethna/ die berch/ leget hier/
Die altods vernet/ alſe telſche vier/
Nochtan leeghter vp die ſnee/
Eñ dit en faelgiert nemmermee.
Daers Caribdis eñ Silla
In die zee/ den lande na/
Twee ſorgelike ſteden/
Daer ſijn ſeepen buten vreden/
Comen ſire in/ horen wi ſpzeken/
Si verſinken/ of ſi breken.
Die Cyclopen woenden daer wilen/
Eñ ſi dat die poeten ghilen/

Grote liede met eenen oghe.
Quaet coren lant eist eñ droghe.
In eene riuiere / die daer gaet /
Vint men den steen / die heet acaet.
Corael vintmen inde zee daer.
Colee die liggen daer naer
ix. eylanden in die zee /
Entie beenen emmermee.
Sardeine leget sekerlike
Indie zee / bi Afferike /
Ghenoemt so es dat ghone
Van Sardus / Hercules sone /
Die wt Affrike daer quam /
Eñ tlant in sinen handen nam /
Hets lanc · c · eñ · xl. milen /
Eñ · xl · wijt / sonder ghilen /
Men vinter no wulf / no serpent /
Maer es een quaet worm bekent /
Die den lieden gaet te na /
Diemen heet solifuga.
Men vint daer fonteinen heet /
Die den lieden elpen gereet;
Maer si maken den dies blent /
Dwaet men sine ogen / dits bekent.
Corcica es / sonder ghilen /
Een eylant / dat . xx . milen

Vs. 33. ghenoemt] VINCENTIUS MS. f. *Sardus Hercule procreatus cum magna multitudin hia profectus Sardiniam occupauit, et ex suo* vocal *sule nomen dedit.* Deze woorden ruimen eene heid in het HS. van MAERLANT uit den weg; w zouden zonder dezelven niet wel hebben durven len, of er hier ghenoemt / of gheuormt gelezen dewijl e en r in het handschrift zomtijds, niet v elkanderen verschillen. Wy twyfelen echter ni woorden van VINCENTIUS zullen hier alle o heid geheel wegnemen.

Van Sardeina versceden leghet/
Bi Ytalien alsemen seghet/
Leghet/ eñ heeft menegen ort/
Vul van wilden/ alsemen hort.
Enosus es een eylant
Neuen Spaengen/ dats becant/
Dat serpenten die erde vlien/
Waer sise tasten/ rieken/ of zien.
Baliares sijn eylande twee
Neuen Gallen/ indie zee/
Daermen slingeren eñ aermborste
Maecte eerst/ eñ visieren dorste:
Eñ hier naer hetet/ alsict merke/
Nordweghen eñ Denemaerke/
Yslant/ Sweden eñ anders vort.
Eylanden/ die liggen bet nort/
Rekent men al in Sycia.
Al Vrieselant verre eñ na/
Tusscen der Eluen eñ Sincval
Rekent men te Sassen al/
Daer es Germania af thouet.
Nemmeer bescedens/ des gelouet/
En hebbic vanden landen vonden/
Hier scedics af nu tesen stonden/
Eñ hebbe dit hier omme geset/
Dat ghi verstaen moget te bet/
Alse ghi hort die riken noemen/
Daer die orlogers vte comen/
Wie si waren/ eñ wanen geboren/
Die der werelt daden toren.

Van lieden dolinghe, eñ van costumen. XXXIIII.

Mijne ystorien lietic bliuen/
D' dat geselscap vanden keytiuen/
Metten tongen hē versciden.
Nu hort vort vanden quaden lieden/

Hoe vele dolingen / daer ſi in vellen /
Hoe elc / met ſinen geſellen /
Sulke coſtume nam ouer met /
Alſic hier naer ebbs geſet.
Sente Ieronimus Die ſeghet /
Datmen in Arabien pleghet /
Eñ onder vele Sarraſine
Te leuene niet met bzode / met wine;
Maer vleeſch eñ kemels mele /
Bi ſulker ſaken / leeſt daer ele.
Ouer zonde ſouden ſijt heten /
Souden ſi vleeſch van zwinen eten;
Oec mach cume leuen of ſijn
In Arabien eenech zwijn.
Wildemen andere liede dwingen
Te kemels melke / te ſulken dingen /
Hem ſoude dinken inden mont /
Of ſi wulf aten / ofte hont.
In Ponten / in Frigia mede
Sijn witte worme te menger ſtede /
Eñ ebben die houede zwart /
Eñ liggen in houte hart;
Hier mede ſo geltmen cinte.
In Lybia / in al Orinte /
Daer dat volc wandelt met pinen /
In heeten lande eñ in woſtinen /
Daer vindemen crekele in meneger wiſe /
Eñ maken daer af hare ſpiſe.
In Egypten / in Paleſtine /
Om dat men daer doet den lande pine /
Met oſſen / wilmen die waerheit weten /
Ne willemen daer geen rent vleſch eten.
Dſe Humen entie Tragoditen /
Eñ een groot deel banden Syten
Eten dat vleeſch metten bloede.
Dpter groter zeuſcher bloede
Wandelen liede menech een /
Die dzoghen biſſche vp eenen ſteen /

Daer

Daer die zonne vp ſchinet ſere/
Hier bi leuen ſi eñ bi nemmere.
Die Wandelen entie Sermaten/
Eñ vele anders volcs vtermaten/
Hebben in harder groter werden
Voſſen vleeſch eñ van perden.
Eñ oec doet Ieronimus gewach/
Dat hi eerande volc ſach
Eten/ rechts in beeſten wiſe/
Menſchen vleeſch vor alle ſpiſe.

Iheronimus van beeſten leucne van lieden. XXXV.

Iheronimus ſpreect voꝛt te waren/
Doe die Scotten heidijn waren/
Datter niemen adde eygijn wijf;
Maer elkerlijc was ſo keytijf/
Dat hi emmer wiues plach/
Daer ſoos hem luſte eñ hiſe ſach.
In Indien/ Ethyopen/ Perſen mede
Sijn lande van groter moghenthede/
Bi na ghelijc den Roemſchen rike/
Die leueden ſo beeſtelíken/
Dat ſi haerre moeder namen te wiue/
Ia die dochtren van haren liue/
Eñ haerre ouder moeder mede.
Het was der Maſſageten zede/
Dat ſiſe houden ouer keytijf/
Die in zieckheden verlieſen tijf;
Maer die vader mettien maghen/
Alſi comen te ouden daghen/
Slaenſiſe doot eñ eten;
Want ſi willen ouer waerheit weten/
Dat min mach der zielen deren/
Dat ſiſe eten/ dan worme verteren.
Cybarin die liede houden/
Dat ſi hare wt vercorne ouden

25 An

Vs. 23. Cybarin.] Het weinig, of byna geen onder-

 ſcheid,

An eene galghe alle hanghen.
Die van Arcane haer zieke vangen/
Alſi ſijn bider leſter ſtonden/
Eñ werpenſe giergn eñ honden.
Die van Caſpien/ ſeggen jeeſten/
Oheuen hare dode den beeſten.
Die Siten ſom pleghen twaren/
Die vanden doden gemint waren/
Dat ſiſe leuende ghemeene
Ozaue onder die dode beene.
Capturi plaghen dalre beſte
Honde te houdene ter meſte/
Die hem verterden hare oude;
Alſe dit een Bailliu betren woude/
Die Alexander daer hadde geſet/
Omme te houdene hare wet/
Riep alt vole/ dattet woude
Alexander ontſeggen houde.
Dit wonder beſcriuet ons dus
Die wiſe Hente Iheronimus.

Solinus van manieren van lieden. XXXVI.

Solinus gewaget ons des/
Dat des pleghen Eſſedones/
Die van Fothen ſijn algader/
Dat ſi haren doden vader
Smghende dzaghen ten graue/
Eñ nemen thouet/ eñ makere aue
Enen nap/ eñ dzinkenre in.
Some hebben ſulken zin/
Dat ſi wonen in hagedochten/
Eñ nogh noit huus en rochten.

Deſe

ſcheid, dat er is tuſſchen r en t in de oude HSS. is denkelijk de oorzaak, dat men hier leest Cybarin/ daer 't Latijn heeft *Tybarini*. VINCENTIUS MS. f. 24. b. Tybarini, *quos dilexerunt ſenes ſuſpendunt in patibulo.*

Dese houden haerre vianden houet
Vte te drinkens / des gelouet.
Orloghe minnen si tallen stonden /
Eñ / vter vianden wonden
Bloet te drinkene / si oec minnen /
Diere meest slaen / meest eren winnen /
Wie so hem oec dies trake aehter /
Hi bleue altoos inden laehter /
Eñ alsi vrede maken goet /
So moet elc drinken anders bloet.
In Ethyopen es een lant /
Dat Garamanta es genant /
Daermen geen huwelijc en kint;
Maer elc speelt / daer hijt vint /
Daers geen kint / dat weten can /
Wie die vader es / diet wan /
Bidi heetmen dese bedieden
Donnedelste van alden lieden.
Eñ Ethyopen es sekerlike
Wel bekent in Affrike /
Daers in menegerande zede /
In menech lant / in menge stede:
Sulke vaen die elpendiere /
Eñ leuere bi / dats h' maniere:
Sulke / horic oec bedieden /
Leuen bi melke van wilden lieden.
Tragoditen en plegen niet
Huus te makene / alse ander diet;
In hole wonen si / dats h' zede /
Daer en es geene gierechede;
Aermoede minnen si gemeene /
Haer begherte es an enen stene /
Exacontalieus heten sine bi namen /
Die heuet alleene te samen /
Dore al dat hi es so cleene /
Varuwen sulc / alse · lx · steene.
Dese leuen bi serpenten /
Sine spreken / no paerlementen

Die van Tracien die en geuen
Niet/ of cleene/ om dit leuen;
Maer ſi minnen die doot;
Want haer waen die es ſo groot/
Dat ſi wanen ſulc van hē ſomen/
Dat die zielen hier weder comen.
Andere wanen vanden keytiuen/
Dat ſi alle ſalich bliuen.
Alſe hem kindere worden geboren/
Machmen hē couwe dziuen horen:
Eñ mettien doden ſijn ſo vro.
Die wijf minnen die man alſo;
Alſemenſe bernet/ na dien zede/
Dat ſi int vier ſprzingen mede.

Van minnen van wiuen tharen mannen waert. XXXVII.

In Indi/ ſcriuet Iheronimus/
Plegemen eere zeden aldus/
Te hebbene vele ſcone wijf/
Die dan meeſt in deſ mans lijf
Vanden manne was vercoren/
Gaet mettē int vier/ alſwijt horen:
Dan dinghen ſi/ eñ vermeten hē das/
Elc dat hi die lieſſte was/
Entie die lieſſte wert bekent/
Doet an haer beſte parement/
Eñ helſet dien doden altehant/
Eñ bernet mettem inden brant.
Het ſchijnt/ die dus die doot gaet an/
Of ſi nie ſochten enen anderen man.
Dit hebbic van vzouwen zeden/
Mandien lieden hier ter ſteden
Gheſet/ omme dat ghi ſult verſtaen/
Dar die ghene/ die Gode ontgaen/

Alſe dede dit quade diet /
Doe God die tongen alle ſciet /
In ghemeenre dolingen comen,
Vp ſuldi wort horen nomen
Die geſlachten vanden lieden /
Eñ hoe dat hem die riken ſieden.

Vanden beginne van der Syten rike, eñ hoe die lande vielen in dolingen. XXXVIII.

Faleth / die Hebers ſone was /
Alſemen hier te voren las /
In wies tiden dat geuel
Dat wonder omden tor Babel /
Die wan / alſe hi adde ·xxx· jaer /
Rhygu / ſinen ſone / dats waer /
C· jaer eñ ·xxx· eñ een
Nader ſwaerre louien ween.
In ſinen tiden ſekerlike
So begonſte der Syten rike /
Die deerſte waren eñ doutſte mede /
Die lande wonnen met onvrede /
Nochtanne telment ſekerlike
Niet ouer gerecht Coninerike /
Want wilt volc was eñ onbeſceden /
Eñ ſonder redene dinc wilden leden.
Hier af ſpreect in ſinen viten
Iuſtinus / eñ ſeget / dat die Syten
Lange tegen Egypten ſtreden /
Om vordeel van haerre outheden /
So dat Nexoris vernoyde das /
Die Cõ· in Egypten was /

Eñ

Vs. 6. Rhygu.] Liever lazen wy hier Ragu; want zo heeft het HS. hier achter Cap. 38. vs. 1. 11. en VINCENTIUS MS. f. 27. b.

Eñ ſochtſe alre eerſt met ſtride/
Die Syten maectene onblide;
Want ſi hebbene verdreuen/
Egypten ware hem vp gegeuen;
Maer die Maraſſchen ebbent hē benomen/
Dat ſiere toe niet mochten comen.
Doe keerden die Syten daer na/
Eñ deſtruweerden Azia/
Eñ laghenre in ·xij· iaer/
Eñ ſetten haren tribuut daer.
In deſen tribuut Azia ſtac/
Tote dattene Ninus brac/
So dat in dat ·xij· ſte jaer
Haer wijf om hem ſenden daer/
Dat ſi te lande ſouden keeren.
In deſen gheviel dat ·ij· Heren/
ij. Coningen iomc eñ ſtout in·h' doen/
Scolopitus eñ Heilpoen/
Die Syten worden verdreuen/
Die met een deel haerre neven/
Eñ grote heren hem traken na/
Eñ quamen in Capadocia/
Daer ſi met haren here laghen/
Met roue gingen ſi hem beiaghen/
Eñ dwongen dat lant daer naer/
Doe worden ſi belaghet aldaer/
Eñ doot geſleghen eñ hare man.
Hare wijf daden die wapene an
Eñ ſlougen dat lant volc doot/
Eñ maecten eene cuere groot/
Dat ſi hare ſonen/ die ſi drougen/
Van hem daden/ of verſloughen/
Eñ houden mageden/ die ſi winnen/
Die woudſi niet leeren ſpinnen;
Maer jagen enter wapene pleghen.
Ouer een hebben ſi ghedreghen/
Dat ſi hem in haerre hintſchede
Die rechter dorſt af bernden mede/

Dat.

Dattem die mamme niet en let /
Sine slaen eñ scieten te bet.
Dit geslachte quam wt Zweden /
Van desen es inden dach heden /
Datmen heet der Mageden lant /
In latijn Amasonia ghenant.
ij · Coninginnen maecten si doe
Marcesica eñ Lampetoe /
Die hare orbare souden belopen.
Vele dwongen si vanden Europen
Eñ wonnen Asya / dat cleene /
Eñ maecter stede menich eene.
Haren roof senden si thuuswaert /
Eñ lieten indien aert
Marcesica / die si wouden /
Die die lande dwingen souden /
So dat si eñ hare scaren
Alle daer versleghen waren.
Dus wart verslegen Mercesica /
Doe quam haer dochter Oritia /
Die van orloge sere was vroet /
Eñ noch nie na man en stoet.

Hoe trike van Egypten begonste. XXXVIIII.

Ragu / daer ic af seide hier voren /
Dien wart Saruch · i · sone geboren.
In sinen tiden sekerlike /
So begonste van Egypten trike /
Dat stont / alsemen vint vorwaer /
Bi naer · xvc. jaer /
Outhier ent Cambices wan /
Sidert quaemt weder vp nochtan /
Eñ stont tote Augustus stonden /
Doe wart onder Rome ghebonden.
Saruch / Ragus sone / wan
Nachor sinen sone / den man.

Men

n leset / dat in sinen tiden begonden
oee riken / die lange stonden:
een was van Assurien trike /
at stont lange mogendelike
ijc. eñ Viertech jaer /
Onder ·xxxvi· Coningen / dats waet.
Doe quamen die van Meden bouen /
Die die van Assirien verscrouen /
Eñ Arbachus die wart Here /
Alse ghi hier na sult horen mere.
In Saruchs tiden begonde mede
In Siciomia / die stede /
Een Conincrike / alsict las /
Dat houet van Europen was /
Dat gheduurde alst es bescreuen /
xxv· Coningen leuen /
dcccc· jaer eñ ·xl· omtrent
Eert gevellet was eñ ghescent.
Dese viere riken / sonder waen /
Quamen nadie louie saen:
ij· in Azien / twee in Europen.
Nv sullen wi voert ten jeesten lopen.

Hoe Adams geslachte doolde tote Abrahame, eñ hoe die afgoden vp quamen. XL.

Nachor wan sinen sone Thare /
Die wart in sijn lant geware /
Eñ was van Caldee geboren.
Nembroth was comen / alswijt horen /
Die leerde daer int lant / die sot /
Dat tfier waere een gherecht god.
Nachor es niet met hem bleuen /
Hier omme wart hi slands verdreuen.

Dese

Vs. 5. Die enz.] Dit zelfde verhaal van *Nembroth* vinden wy hier boven Cap. 19. vs. 35. en *volgg.*

Deſe Tharee wan Abzaham /
Die was deerſte / alſict vernam /
Die dozſte ſeggen al openbare /
Dat een warachtich God ware.
Hiet gaet wt dander Etaet /
Die ſtont / alſt beſcreuen ſtaet /
.bcccc. eñ .xl. wozt
Al tote Abzahams ghebozt.
Dus waet vander wereit beginne /
Doe Abzaham quam ter wereit jnne /
.xxi. hondert jaer
Eñ .lxxxiiij. ouer waer.
Sente Clement hi ſeget / die man /
Hoe die wereit dolen began /
Eñ ſeghet / dat / int negende geſlachte
Van Adame / quam vele van machte /
Gygante / die Gode maecten gram /
Daer die louie aue quam.
Dat tiende geſlachte eñ teleſſte mede
Bleef ſtaende indie dorperhede.
Dat .xij.ſte nam van Gode
Bleeſch orlof tetene bi gebode /
Eñ ſi dat bloet ſouden laten.
In dat dertiende wart verwaten
Cam / omme ſine dorperhede
Entie ſine naer hem mede.
Int viertiende ſomege liede
Van gheenen verwatene diede
Maecten den duuel outaer /
Eñ offerden hem bloet daer /
Omme te doene touerie:
Entie ſtonden met haerre partie /
Onthier entie Jueden quamen /
Dieſe ſloughen alteſamen.
Int vijſtiende maecten ſi afgode /
Eñ anebedendſe bi ghebode.
Int ſeſtiende hiet elc ſijn laut /
Nadien dat hi was genant.

Int

Int ſeuentiende adde Nembzoth de ere
Eñ was te Babylonien Here
Ouer die Perſen inder ſteden/
Eñ leerdem vier anebeden
Int achtiende muurdemen de ſteden/
Eñ ſcaerden vele ten onwzeden/
Eñ maecten wapene eñ wet/
Eñ ſijn Bailliuwen eñ templen geſet/
Entie Pzincen vi gebode
Anebedemen ouer gode.

Van Abrahame, eñ van Ninius. XLI.

Thaere/ alſt hier voren ſtaet/
Wan Abzahamme/ eñ nv gaet
Die derde euwe hier nv ane.
Tien tiden/ doemen te verſtane/
Maecte Ninus met gewout;
Alſe Abraham was .vij. jaer out/
Die gzote ſtat van Niniuee/
Dzie dachvaert gzoet/ ofte mee.
Dander Coninc/ alſict vant/
Was hi van Surien lant;
Want Belus hadder Cō· geweſen
Sijn vader/ voz hem/ alſe wi leſen.
Deſe Ninus/ dats al waer/
Was Coninc lij. jaer.
rlij. jaer voer Abzahams gebozt/
Eñ ·r. jaer was hijt vozt.
Hi waeſt/ daer afgode af ſijn vonden/
Alſe ons vzame teeſten orconden.
In Ninus tiden leuede Cam/
Die vandien vader dien godſat nam/
Eñ was Cō. in Bzacteren lant.
Hi was die touerie eerſt vont/
Eñ was vanden ſterren wijs/
Dies haddi ontfangen pzijs;

25 Dat

So dat hi Zoroastres hiet /
Dat meester van sterren bediet.
Die .vij. aerten liberale
Vant hi mede also wale.
Clement seget / dat hi vernam /
Dat hi eenen sone hadde / hiet Stram /
Danen tgeslachte van Perssi
Eñ van Egypten af comen si
Eñ van Babylonien mede.
Hem leerdi die bendichede
Van touerien / eñ menech maet /
Oec haddi eenen duuel pzimaet.
Sindent sloughene Ninus doot /
Eñ bernde cleine eñ groot
Sine bouken altemale.
Nochtan vintmen beschreuen wale /
Dat bouken van hem sijn bleuen.
In so ongeuallich leuen /
So viel dat volc eñ in sulker scame /
Sonder die volgeden Abzahame /
Dat si houe / bome eñ steen
Eñ alle beesten ouer een /
Ouer gode menech hende /
Ja dat luut van haren ende /
(Al eist scande / datment seghet /
Also alst in die bouke leghet /
Die daer af schreef Sente Clement /)
Hebben si ouer god bekent.

Hoe Semiramis berechte Surien. XLII.

Doet aldus dolende wart gemeene /
Abzaham entie sine alleene /
Die van sterren sere was vroet /
Hi vernam wel eñ verstoet

5 Hi

Vs. 48. luut enz.] Het latijn heeft hier: *strepitum ventris.*

Biden ſterren/ dat een God ware/
Die maerte dat lichte eñ dat ſware/
Diet algader oec berecht/
Eñ al ſtaende houdet echt.
Dies quam hem dinghel te voren
Eñ leerdem/ eñ liet hem horen
Al/ dat ten geloue lach ane/
Eñ daer hi af was in wane.
Ninus wart vor ſine poꝛt
Geſcoten doot eñ ſo vermoꝛt/
Eñ liet een kint hiet Ninia/
Dan was niet out genouch d' na;
Maer Semiramis ſijn moeder/
Die van moꝛdadicheden was woeder/
Dan jeman was/ ſoe weinſde hare/
Dat ſoe die ſone Ninia ware;
Want luut/ ghedane eñ langhe
Was na een van eenen ganghe.
Nieuwe maniere trac ſoe an
Dan cleden/ eñ geboot die man/
Dat ſi hem alſo ſouden cleeden.
Soe entie ſone/ onder hem beeden/
Berechten doe Aſſiria
xlij· jaer daer na/
Dat Ninus doot bleuen was.
Oec genende ſoe hare das/
Dat ſoe maecte haren man
Van haren ſone/ eñ omme dit dan
Was ſoe deerſte/ ſeggen boeke/
Die oint manne maecte bꝛoeke;
Want ſoe tuſſcen die dien
Den ſone niet bloot en ſoude ſien
Soe maecte veſte eñ menege ſtede/
Eñ muurde Babylonien mede
Met eenen mure van teglen dicke/
Gꝛoot eñ ſtaerc eñ ongemicke/
xl· ellen dicke eñ hooch hondert·
c· porten/ des menech wondert/

Al gheghoten van metale
Dits ongelouelic merkic wale;
Maer ystorien van heilegen lieden
Seggen ons dit/ eñ bedieden/
Eñ seggen die minr es lanc
xl. milen ommeganc.
Dits een wonder sekerlike
Banden ·vij· in erderike.
Semiramis/ spreect dauenture/
Maecte dese wonderlike mure/
Hier naer suldire meer afhoren/
Hoe die stat wart verloren.
Orosius ghewaghet dis/
Dat dese Semiramis
Bloet begerde/ eñ bernde medc
Altoos indie onsuuerhede.
Alsoe hadde van eenen man
Haren wille/ dode soene dan;
Want soe hare kint adde te manne/
Gaf soe vte eene wet danne/
Dat wat moeder/ die so woude/
Haren sone neemen soude.
Justinius die sczijst al bloot/
Dat soe haren sone sint slouch doot.

Van Abrahame eñ sinen gheslachte, hoe dat si rumden tlant. XLIII.

Abzaham was alleene göet/
Al was aldie wérelt verwoet/
Sonder hi eñ sine mezsenede/
Doe rumde hi eñ sine liede
Sijn lant/ omme ons Heren gebot/
Eñ doe so belouede hem God/
Dat lant van pzomissioerie
Sinen geslachte tharen doene.
Twee wive haddi doe te waren
Agar eñ Sarra/ eñ quam geuaren

Te Damas / eñ woende daer.
God die belouedem daer naer /
Dat van sinen vlesche soude comen
Xp̄c / der werelt te vromen.
Eerst drouch hem Agar enen sone /
Ysmael so hiet die ghone;
Doch so gaf hem God daer na
Eenen sone van Sarra /
Die was gheheeten Ysaac /
Daer hem God ane vorsprac /
Dat xp̄c vandien soude comen.
Besnidenesse heuet hi genomen
Eñ mettem al sijn ghesinde;
Want God hiet hem / diene minde /
Eñ hi dede aldat God woude /
Omme dat hem teeren comen soude.
God die seide hem dat te voren /
Dat hi Sodoma soude storen /
Om hare dorperlike zonden.
Loth wart danen quite vonden /
Sijns broeder sone / eñ Ysaac wies /
Sarra staerf / sijt seker dies /
Eñ was gegrauen daer ter stede /
Daer Adam leghet eñ Yeue mede
Indie twivoudege hagedochte.
Abraham sinen sone sochte
Een wijf van siere gebort /
Diemen Rebecca noemen hort /
Daer an so wan Ysaac ginder
Teere dracht te samen .ij. kinder /
Dat was Jacob eñ Esau /
Deen was scone eñ dander ru;
Esau was ru eñ root /
Jacob scone van hare bloot.
Ysaac was out .lx. jaer
Tien tiden / wet voer waer.
Indien tiden begonde .i. groet rike
In Grieken sere mogendelike /

Eñ stont .xiiij. Coningen lanc/
Deen na den anderen anegane.
Doe verleide Persius alleene
Den Cō. stoel tote Micheene/
Daer regneerde sijn geslachte
Langhen tijt sere met machte.

Van Jacobpe eñ van Esau. XLIIII.

Esau eñ Jacob sijn broeder/
Gewiessen eñ worden broeder/
Eñ Esau wart eerst geboren.
Indien tiden/ alse wijt horen/
So hadde die outste broeder .ij. deel/
Also alse hi nu geheel
In somech lant heuet dat leen.
Indien tiden haddi ouer een
Die benedixie vanden vader/
Eñ twiwoudich deel algader
Jeghen dien broeder van dien goede/
Eñ alle daden si hem oetmoede/
Alse haren outsten eñ haren Here.
So dat Jacob met eenen keere
Dit recht an sinen broeder cochte/
Daer naer/ alse den vader dochte/
Dat hi niet langer mochte leuen/
Heuet hi die benedixie gegeuen
Jacobpe/ in sulker gebare/
Oft Esau selue ware;
Want hi was van ouden blent;
Alse Esau dat bekent/
Wilde hire den broeder omme ontliuen;
Maer die moeder en liet niet bliuen;
Maer soe sendde den jongen man
Tote haren broeder Balaan.
In Mesopotamia.
Dien diendi/ eñ nam daer na-

Siere dochter/ Lyen eñ Rachel/
Eñ met Lyen alſo wel
Nam hi eene hiet Zelpha/
Met Rachel eene hiet Bala.
An Lyen daer na ſo wan hi
Ruben/ Symoene eñ Leuij/
Judas/ Yſachar/ Zabulon/ d' na
Eene dochter hiet Lyna.
Zelpha dzouch Gat eñ Aſar mede.
Bala dzouch/ dat was waerhede/
Dan eñ Neptalym. Eñ Rachel
Dzouch Joſeph eñ Benyamin alſo wel.
Dandeſe ·rij. ſonen ſo quamen
Die ·rij· geſlachten alle tſamen
Dan Yſrael/ die tharen doene
Wonnen tlant van pzomiſſioene.

Van Foroneus, die den Grieken haere we gaf, ende hoe dat rike van Argos begonſte. XLV.

In Jacobs tiden ſo ghevel/
Die oec mede hiet Yſrael/
Dat Foroneus/ Ytacus ſone
Eñ Nyobes was die ghone/
Die eerſt gaf den Gzieken wet/
Eñ heuet die dinc alſo gheſet/
Dat hi wilde/ datmen ſprake
Dozden juge eñ togede ſake.
Deſe Ytacus Foroneus vader
Begonſte dat Conincrike algader
Van Argos/ eñ was deerſte Here.
Yo/ ſijn dochter/ dats oec mere/
Eſ in Egypten ghevaren/
Eñ bzochte daer lettren te waren/
Die ſoe daer oec leerde kinnen/
Soe leerde mede coren winnen/
Eñ hier omme/ na hare doot/
Daden ſi hare eere gzoot/

Eñ maecteine af eene godinne.
Foroneus ſone / alſict hinne /
Die Apis heet / quam mede aldaer
Entie wart haer god daer naer.
Seraphis hiet ſine bi namen /
Die eeren ſi meeſt alte ſamen.
Indien ſeluen tiden was
Leuende die ſcone Pallas /
Daer ſi godinne af maecten hoge /
Eñ hietenſe vrouwe vander orloge.
Nv willen wi ten jeeſten keeren.
Iacob hadde gewoent met eeren
Met ſinen zweer : xv. jaer /
Eñ alle ſine kindere daer
Gewonnen / ſonder Beniamin /
Doe quam hem in ſinen zin /
Dat hi wilde te lande varen /
Eñ oec ſo hiet hem God te waren /
Die hem beloefde te ſine hoeder
Jeghen Eſau / ſinen broeder.
Doe voer hi woch eñ keerde dan
In dat lant van Canaan /
Daer hem die broeder quam te gemoete /
Diene ontfinc wel eñ ſoete.
Bi Sychem maecti ſine wone /
Aldaer verrachte ſConincs ſone
Siere dochter / die ſcone Dyna /
Dies quamen ſine kindere d' na /
Symoen eñ Levij mede /
Eñ ſlougen aldie man vander ſtede.
Tien tiden was Prothomeus /
Adlas broeder / wi leſent dus /
Dat hi eerſt vingerlijn vant
Man te draghene ane die hant;
Maer het was yſerijn dat ſine /
Daer in ſette hi ſteene fine.
Ane den vinger naeſt den cleenen
Piet hijt draghen / eñ an el en geneſt;

Want eene adere / dat Verstaet /
Vandien al toter herten gaet.

Hoe Joseph spelde den Cō- sinen droem, dien sine broedere vercochten. XLVI.

Nu keeren wi / daer wijt lieten staen,
Joseph was liefst / sonder waen /
Metten vader van hē allen /
Dies wilden sine alle doen vallen /
Eñ vercochtene / eñ seiden:
Een dier atene ander heiden.
Jacob weende van deser mort,
Joseph was vercocht doe vort
In Egypten eenen groten Here /
Hiet Futifer / die hem dede eere /
Eñ want hi hadde so reine ·i· lijf /
Dat hi den Here an sijn wijf
Ne gheene ontrouwe doen en wilde /
Dies moeste die houesce ente milde
Indien kaerker sijn gedaen /
Daer hi die drome ontbant saen
Den backere enten scinke mede /
So dattene die Coninc dede
Halen / omme dat hi woude /
Dat hi die drome ontbinden soude.
Joseph was out ·xxx· jaer /
Doe hi stont vorden Coninc daer /
Eñ hem sinen droem telde /
Eñ voerseide / en voerspelde
Die ·vij· goede jaer entie quade.
Doe wart hi / bides Coninx rade /
Here eñ Prince van alden landen /
So dat al stont an sinen handen,
Dits der Byble vraye jeeste;
Maer omme dat ic tminste eñ tweeste
Ghedicht hebbe in Scolastica /
Dies lidict lichte / eñ gha

Ten jeesten / die hier niet en staen.
Pharao / die gaf / sonder waen /
Die Coninc / Joseph teenen wiue
Futifers dochter / die van liue
Maget was eñ scone nochtan /
Daer hi sine ·ij· sonen ane wan /
Manasses eñ Effraym mede.
Nu sulli horen hier ter stede
Van Assenech / Josephs wijf /
Dies die Byble maect een blijf.

Hoe Joseph coren gharderde tes Coninx behouf, eñ van Assenechs torre, Futifers dochter. XLVII.

Int eerste jaer vanden ·vij· goeden
Sendde die Koninc Joseph / den vroeden /
Dat hi soude versamen coren.
Geuaren quam hi / alsewijt horen /
Int lant / daer Futifer was Here /
Hi hadde eene dochter scone sere /
Ghelijc de Eubreuschen vrouwen /
Die man en wilde ebben no scouwen.
Assenech hiet soe / leestmen hier /
Verwaent was soe eñ seere siet /
Noch noint man en sach hare.
Bi haers vader zale aldare
Stont een tor / hooch vp te siene /
Daer waren in camere tiene.
Deerste was scone eñ groot
Van maerbre / prosier / sonder genoot
Waest gepaueert / die weghe gemene
Al vul precieuser steene /
Die balken van goude sijn.
Die goden / die in Egypten sijn /
Die Assenech ebben woude /
Stondenre seluerijn eñ van goude /
Die anebededse eñ ontsach
Dje joncurouwe nacht eñ dach.

Dander camere hadde te deele
Der joncurouwen diere juwele.
Die derde hadde alle rijchede/
Diemen conde gepenſen mede:
Alrehande dzanc eñ ſpiſe/
Dies herte gherde in alre wiſe.
Oec waren in dandere ſevene
vij· joncuzouwen/ reene van leuene/
Die hare daden haer ghemac/
Eñ daer noit man an en ſprac.
Indie camere/ daer Aſſeneth lach/
Stont eene camere oeſt iegen den dach/
Die was groet/ ſcone eñ goet/
Eene andere ten zuden ſtoet/
Entie derde ſtont int nozt/
Daer was een bedde met goude gebozt/
Met peurpere eñ met biſſen gedect/
Daer noit man/ alſemen vertrect/
Op ne ſat/ dat was die ruſte
Van Aſſeneth/ alſſ haer luſte.
Omme dat huus ſo lach .i. hof/
Hoghe ghemuurt/ daer wonder of
Beſcreuen eſ; want porten viere
Waren daer van ſere diere/
Telken ·xvij· jongelinge
Wachtende der joncurouwen dinge.
An deene zide was eene fonteine/
Spzingende/ ſcone eñ reine/
Indat hof/ in dat pzoeel/
Eñ eene cyſterne/ die al gheel
Alden querloep ontſinc/
Nie ſach man ſo diere dinc.
Bome waren inden houe/
Die vzucht dzougen van gzoten ſoue.

Aſſe-

Vs. 37. gzoet] In het HS. aldus goet. Zie over deze verkorte ſchrijfwyze onze aantoek. hier achter.

Aſſeneth was openbare/
Groot/ vulcomen/ alſe Sare/
Scone alſe Rebecca alſo wel/
Eñ vulmaect alſe Rachel.

Van Joſeph eñ van Aſſeneth, hoe ſi hem onder faghen. XLVIII.

Joſeph ſinen bode geweghet/
Die dat Futifere ſeghet/
Dat hi mettem herbergen coemt;
Alſe Futifer hort/ datmen noemt
Joſephe/ wart hi ſere vro/
Eñ ſeit ſiere dochter alſo:
Dat daer quame Joſephs bode/
Die de craeht hadde van Gode/
Eñ hi wilde/ alſoe hi quame/
Dat ſoene te manne name;
Maer ſoe antwoorde/ alſe die fiere/
Dat ſoe ne ghenen priſoniere
Te manne name; maer alleene
Eens Coninx ſone/ ſcone ēn reene.
Doe ſi onderlinghe ſpraken
Van alduſ gedanen ſaken/
Quam Joſeph/ eñ ſoe es ſaen
In hare camere gegaen.
Joſeph quam vp Pharoens wagen/
Die ghuldijn was al indien dagen/
Daer waren in .iiij. witte perde/
Selue ſat hi/ na Coninex werde/
Gecleet eñ gecroent met goude/
Eñ een tekijn van ghewoude/
Dats een ceptre in diere gebare/
Oſte hi ſelue Coninc ware.
Futifer/ eñ ſijn wijf mede/
Quamen hem jegen/ nadien zede/
Neghen ſi hem/ eñ holpen hem of/
Eñ leedene in dat ſcone hof/

Eñ men ſloot die porten toe.
Aſſeneth die ſaghene doe/
Eñ hare heuet int herte getreget/
Dat ſoe heuet ouerdaet gheſeget
Eñ ſeide nv eſ commen ſekerlike/
Die zonne vanden hemelrike/
Wie mochte wanen onder den trone
Dat Joſeph ware alſo ſcone!
Joſeph was eerlike ontfaen/
Doe vragedi Futifarre ſaen/
Wie dat wijf ware? die vp hē ſach
Ter camere veinſtre/ daer ſoe lach.
Doeſe woch/ ſprac hi te hande;
Want die vrouwen vanden lande
Daden hem ſo grote pinen/
Omme minne/ dat hi waende dwinen/
Eñ ſenden hem boden eñ giften mede/
Die hi onwerdelijc van hem dede.
Hets mijn dochter/ ſprac de wert dan/
Die onwert heuet alle man/
Die noch noit man en ſach/
Dan wi/ heden vp deſen dach/
Du eñ ic/ wart di ghename/
Ic wilde/ dat ſoe di groeten quame.
Eſſoe maget/ come hare/
Ic minſe/ of ſoe mijn zuſter ware.
Doe haledſe die moeder ſaen/
Eñ deedſe voer Joſephe ſtaen.

Vs. 33. getreget] Hier heeft het Latijn: *Et Aſſenech Joſeph, et* conturbata *eſt ſuper ſermonem, dixit de eo.* MS. f. 34. a.

Vs. 51. Die enz.] Om de byzonders, en in de ſten opſlag duiſtere woordſchikking, hebben wy n dienſtig geoordeeld 't Latijn van VINCENTI by te voegen: *filia mea eſt virgo et odio habens virum*, quam nunquam vidit vir, niſi ego et tu *ſi vis, veniat, et ſalutet te.* MS. f. 34. a.

God houdu! ſprac ſoe ſoetelike/
Gods gebenedide van hemelrike!
Joſeph ſprac: God make v goet/
Die alle dingen weſen doet!
Doe wilde ſoene cuſſen nadien zede;
Maer Joſeph hem bet achter dede/
Eñ ſeide: en betaemet genen man/
Die Gode minnet/ eñ hem roept an/
Dat hi een wijf cuſſen ſpude/
Dje dode/ ſtomme afgode van goude
Cuſſet/ eñ aec anebeet/
Eñ te haerre taſten eet.

Van Aſſeneeh dronſhede, eñ hoe ſoe Joſephe minde. XLVIIII.

Aſſeneeh die weende onſochte/
So dats Joſephe verdochte/
Eñ leide vp hare houet ſijn hant/
Doe verwoyde ſoe te hant/
Eñ ginc ziet te bedde waert/
Van blisceepen eñ van joien veruaert
Eñ hare der afgoden verteghen.
Joſeph dede ſijns wel pleghen/
Eñ alſe hi henen varen ſoude/
Bat hem Futiſer/ eñ wonde/
Dat hi mettem bleuen ware;
Maer Joſeph maket ōmare/
Doe belouedi hem/ eiſt dat hi mach/
Te heerne vpten achtenden dach.
Aſſeneeh hare gode nam/
Alſe diere vp was worden gram/

Eu

Vs. 7. verteghen] Vertygen. is *afzien, varen laten.* Zie KILIAEN v. Vertijden/ en Vertijgen en aldaar S. VAN HASSELT. VINCENTIUS heeft: *diis* —— abrenuntiauit. MS. f. 34. b.

En warpse ter nort veinster neder/
Al hare spise vort eñ weder/
Die diere was eñ vele tien stonden/
Warp soe altemale den honden.
Haer hoeft eñ haer parement
Bestroyde soe met asschen ōtrent/
Eñ weende ·vij· daghe sere/
Ten achtende en dede soe nemmere/
Dan soe ter oest veinster ginc staen/
Soe sach die dachsterre saen/
Enten hemel daer vp bi gaen/
Eñ grote claerheit daer vte slaen.
Doe soe dit sach viel soe neder saen/
Mettien quamer/ alse een man gedaen/
Een jngel/ diese vp staen dede/
Eñ alsoe vp hem mercte mede/
Dochti hare Josephs gelike/
Dies viel soe neder sekerlike;
Maer dingel heesse vp geheuen/
Eñ hare goeden troost gegeuen;
Dat soe dasschen woch dade/
Eñ hare droeuelike gewade/
Eñ dade hare beste cledere an/
Eñ quame weder te hem dan.
Dit dede die joncfr'. Hi seide doe:
Dat soe soude wesen vro;
Want God hadde/ sonder waen/
Hare penetencie ontfaen/
Eñ hare name ware gescreuen/
Daer in staen/ die ghene/ die leuen.
Eñ seide haer mede ouerluut/
Dat soe soude sijn Josephs bruut.
Assenech den jngel bat
Ouer die ·vij· mageden dat/
Hare gesellekine van ere oude/
Dat hise benedien soude.
Dit dede hi/ eñ sciet van hare/
Mettien so quam hare die mare/

55 Dat

Dat Joſeph quam / die heilege man.
Ter pozten ginc ſoe neder dan /
Eñ teerſten hi quam binden houe /
Gzoete ſoene met gzoten loue /
Eñ ſeide hem des jnigels wozt.
Ten naeſten daghe daer na wozt
Eeſchediſe den Cõ-Pharaoene /
Dieſe hem gaf tſinen doene /
Eñ ſette elc eene crone
Vp ſjn houet / diere eñ ſcone /
Eñ maecte hem -bij- ſeeſten /
Eñ geboot den minſten enten meeſten /
Dat niemene te werke gaet /
Alſe langhe / alſe die ſeeſte ſtaet.

Hoe Joſeph ſinen broederen coren vercochte, eñ hoe Jacob in Egypten quam. L.

Dus heuet God Joſephs armoede
Algader bzocht te gzoten goede /
Omme dat hi hem hilt ſonder zonde.
Die -bij- jaer / die vulle ſtonde
Dãn corne / die leden : eñ daer naer
Quamen die -bij- quade jaer /
Alſe die Cõ- in dzome ſach.
Joſeph ondede wtten dach
Die ſcuren / eñ vercochte tcoren /
Elſ hadde alt volc ſjn lijf verloren :
Die oec van vremden lande comen
Hem vercochtijt oec te ſamen.
Sine bzoedere hi daer comen ſiet /
Hi kennedſe / eñ ſi hem niet.
Hi ſprac an hẽ met talen ſwaer /
En hietſe ſpierres al openbaer ;
Doch wart hi wenende / eñ lijede daſ /
Dat hi haer bzoeder was.

Hi ontboot sinen vader/
Die quam met sinen volke algader/
Eñ Pharao die gaf hem
In Egypten tlant van Jessem.
Tien tiden was hi out vorwaer
Jacob selue · C · eñ · xxx · jaer.
Pharao wonderets menerhfout/
Dat hi so scone was eñ so out.
Men leest in cleene Genisis/
(Dat een heimelic bouc oec is)
Dat Assenech inden keer
Orlof nam anden zweer.
Alse soene ter roemst hadde gegroet/
Quam hare doe int gemoet
Des Coninx sone in sine zale/
Eñ soe bequam hem so wale
Dat hi Symoens eñ Leui/
Josephs broedere/ die hare waren bi/
Groot goet eñ miede boot/
Omme Josephe te slane doot/
Op dat hi twijf mochte gewinnen;
Maer sine wildens niet beginnen.
Doe ginc vort die bose man
Tote Gad eñ tote Dan/
Eñ seide in valscen treken:
Hi hadde Josephe horen spreken:
Dat hi na sijns vader doot/
Hem soude doen pine groot/
Omme dat sine handen vercocht
Eñ hem hadde oec gedocht/
Dat si niet sculdich waren gheel
Te hebbene recht broeder deel;
Want si an joncwine waren gewonnen/
Eñ niet vander edelheit connen.
Dus riet hi hem beede gader
Joseph te slane/ eñ hi sinen vader.

55

Vs. 47. handen.] Lees hadden.

Dus es hi ten Cō· gegaen/
Eñ en hadden die wacheers gedaen/
Hi hadde sinen vader doot.
Doemen hem dit dus verdoot/
Nam hi mettem ·l· man/
Eñ quam aldaer/ Gad eñ Dan
Hadden geleit hare laghe/
Om Josephe te slane eñ hare mage;
Want men daer ennoer moeste liden.
Assenech soude en woch riden
Eñ met hare ·dc· man/
Diemen daer alle slouch in den dan/
Sonder eenen/ die van desen doene.
Leui eñ oec Symoens
Lijctekijn brochten eñ mare.
Assenech eñ Benjamin met hare
Sijn met eenen waghen outsloen.
Leui eñ Symoen
Quamen metten haren/ eñ sloegen doot
Der andere eene paertie groot.
Dan eñ Gad outsloen int riet/
Dattem cume es gesciet.

Van Pharaoens sone eñ van Assenech, hoene Beniamin warp met eenen steene, alse hi Assenech wilde neemen. LI.

Hier na quam Beniamin ridende
Met Assenech/ eñ henen tidende/
Hi sach des Coninx sone comen/
Alse die gherne hadde genomen
Assenech/ alst wel sceen/
So dat hi nam eenen steen/
Eñ waerpene tusseen hals eñ hoest/
So dat hi neder viel verdoost/
So dat hine ouer door helt.
Doe quamen daer na met gewelt

Sij-

Symoen eñ sijn broeder Leui/
Dan eñ Gad so sochten si/
Omme dat sine wilden slaen doot;
Maer Beniamin verboot.
Si namen vp des Coninx sone/
Eñ dwoughen sine wonde na tgoue/
Eñ brochtene sinen vader/
Die dankets hem allegader/
Dat si hem tlijf ebben gegeuen:
Ten derden daghe enddi tleuen.
Pharao leefder onlanghe na/
Hi was oud ·xcix· jaer/
Eñ hi liet Josephe sijn rike/
Die regneerde mogendelike
In Egypten ·xlviij· jaer/
Eñ veruogede/ eñ leerde daer
Des Coninx sone harde wel.
Jacob/ die mede hiet Israel/
Alse hi hadde ·cxl· jaer eñ achte/
So beuoeldi wel an sine machte/
Dat hi naerde sine doot/
Joseph hi te hant ontboot/
Eñ beswoerne/ so hi meest mochte/
Dat hine ter twiuoudeger agedochte
Hem grauen soude dor sinen lieue/
Daer Adam leghet eñ ver Yeue.
Abraham eñ Sarra/
Ysaac/ Lya eñ Rebecca
Eñ Jacob wart daer oec begrauen;
Maer Rachel messede der gauen;
Want soe van Beniamine bleef doot.
So was soe met rouwen groot
Begrauen bi Bethleem.
Jacob dede comen voer hem
Sinen sone/ eñ seidem mettien
Die dinc si sullen gescien/
Eñ voerseidem die coemst ons Heren/
Some benedijedise met eeren/

Eñ ſome en ſeindehiſe niet;
Want die heileghe Geeſt hem riet.

Hoe die Kinderen van Iſrael quamen in pinen na Joſephs doot, ende hoe deyghijndoem begonſte vanden Jueden. LII.

Joſeph regneerde/ alſe Here/
In Egypten met grooter eere
Onder .v. Coningen wart hi lief/
Deerſte diene ter eeren hief/
Dien heet Scolaſtica Meſſrem/
In andere boeken heetmen hem/
Dat hi hiet Coninc Pharao/
Entie Byble wille alſo;
Want doe Abraham was geboren/
Alſe ons coroniken doen horen/
Worden in Egypten Heren
Die Tybeye met grotere eeren/
Eñ warent .C. eñ .xxi. jaer.
Doe quam ander volc daer naer
Ter cronen/ der herden geſlachte/
Die regneerden met crachte
C. eñ .iij. jaer harde ſcone/
Deſe hieten Pharaone
Noch. Die cronike alte ſamen
Ne weten van elc geere namen;
Maer doe Joſeph/ met voorwaer/
Ghеregneert adde .xiij. jaer
So wart een hiet Amiſidis Here
Xv. jaer eñ nemmere;

25 Maer

Vs. 24. xv.] Hier is zekerlijk door onoplettenheid van den afſchryver een x vergeten; want *Amaſis* heeft 25 jaar geregeerd, welken tijd hem EUSEBIUS *in Chron.* en PETAV. *in Ration. Tempor.* toeſchryven. Ook heeft het latijn van VINCENTIUS: *regnauit Amoſis* annis XXV. f. 37. b. MS.

Maer Jacob staerf in Egypten daer
In Amisidis · xv · de jaer.
Daer naer drouch Tebroen crone
xiij. jaer ten sinen lone.
Amonefis hi drouch daer naer
Die crone maer · xxi · jaer.
Menfers was · xii · jaer Here /
In sijn neghende / seget die lere /
Staerf Joseph / bi Gods gewout /
C · jaer eñ · x · out.
Eñ daer begonde / wet wel /
Teygijndoem van Ysrael /
Eñ si bleuen in diere maniere
C · jaer · xl · eñ viere.
Dese Menfers wilde weten niet /
Hoe dat Egypsche diet
Staende bleef bi groter vrihede /
Bi Josephs moghenthede;
Dies sette hi dysraelsche scare
In groten eygijndoeme sware /
Nochtan hiet hi eñ gheboot /
Datmen sloughe die kindere doot /
Die mans vorme adden also wel /
Onder die van Ysrael.
Dit hiet hi den vroeden wiuen;
Maer sine wildere geen ontliuen.
Doe gheboot hi / want hijt woude /
Datmense in Nylus werpen soude;
Want hi ontsach / alsi wouden /
Dat si hem slands verdriuen souden;
Want een wise seide hem te vören:
Dat danen soude sijn geboren
Een kint van Ysrael / dat soude onteren
Egypten met alden Heren.
Eñ / alst Comestor doet verstaen /
So waerre kindere vele verdaen /

Vs. 59. Comestor] PETRUS COMESTO[illegible] schryver van de *Historia Scholastica*. Zie de aa[illegible] I. D. bl. 14.

Daer God omme vallen liet
Dat verdoemde Egyptsche diet
In dolinghen / die dus danech is
Dan haren god / die hiet Apis.

Van eenen Aſpis, den afgod, ende van eenen Seraphis. LIII.

Plinius die wille ghien /
Dat hi Apis heuet gheſien.
Het quam gegaen vter riuieren
Een dier / naer eens verren manieren
Onverſien / men wiſte wanen /
Dat hadde / gelijc eere manen /
Een tekijn vptie ſcouderen ſtaende /
So quam tfalc lopende eñ gaende /
Camboerende / ſingende / eñ vlieſen /
Doe hief hi vp dorchſiens den rieſen.
Indie lucht / indiere gevare /
Alſe vpt hem dore lief ware /
Eñ des daghes / dat hi hem verbaerde /
Verloos menne / eñ voer ſire vaerde.
Sulke ſeggen / dat hi alle jare
Vp Seraphis dach quam dare.
Sulke Seggen / datmens niet en ſach /
Dan te ·x· jaren vp eenen dach.
Andere ſeggen / men ſageſ niet /
Sonder dan / alſt gheſciet /
Dan een gherecht pape eñ ·i. goet
Tote Cyropolis was eñ vroet.
Nv ſeghet Vincent / die Seraphis
Was ander ſake / dan Apis /
Eñ vreede hilden ſiſe ouer god
Die dan Egypten / het was ſo ſot.
Doch waeſt al eens / wi leſent dus /
Apis was ſone Foroneus /
Die eerſten int rike maerte wet /
Alſe hijt in Gzieken hadde gheſet.

Egylans / die sijn broeder was /
Die deerste Coninc / alsict las /
Was daer in Sicimonia /
Dat nv Moreie heet verre eñ na /
Voer hi in Egypten daer naer /
Eñ wart god gemaket daer.
Augustijn / die grote clerc /
Seghet daer af mede in sijn werc.
Apis / die van Argos was
Wilen Here / alsict las /
Voer in Egypten wilen eere /
Aldaer so staerf die Here
Eñ wart Seraphis ghenant.
Sindent maecremen int lant
Enen tempel in sine eere.
Die meeste god / die meeste Here
So waest / die in al hare steden /
Die van Egypten anebeden.
Het was geset oec eñ ghecuert /
Dat hi tlijf hadde verbuert /
Die seggen dorste / eñ bliuen in desen /
Dat hi mensche hadde gewesen;
Maer dien varre / dien te siene
Wilen plaghen die Egyptiene /
Eñ te anebedene ouer god /
Alse verwaent volc eñ sot /
Die hiet Apis / niet Seraphis.
Eñ alsemen nemmeer en sach dis /
Eñ haer god dus was verloren /
Hebben si een calf vercoren /
Dattem dochte al ouerwaer /
Rechts alse Apis / sijn ghehaer /
Dat anebeeden / si eñ eerden.
Want si die sake also verkeerden /

65

Vs. 38. Sijn werc /] Dat MAERLANT hier by [illegible] nemendheid *het werk van Augustinus* noemt, is zijn b[illegible] *De Civitate Dei.*

Dat ſi weten wilden woorwaer/
Dat hem god geſent hadde daer.
Eñ alſo hildent die keptijne
Ghelijc Aſpis van dode te liue
Der reſen ware eñ weder comen/
Aldus lietſe God verdomen.
Solinus ſcrijft/ een heydijn man/
Dat die van Egypten hem houden d'an/
Dat ſi voer god anebeden
Apis/ eene coe/ van dulheden/
Eñ alſemen dien ſiet eens jnt jaer/
So volgen hem die kinder naer/
Eñ roepen/ eñ gebaren/
Ghelijc of ſi dzonken waren.
Die van Menſes/ vander ſtede/
Houden ſine feeſte mede
In eene wonderlike maniere;
Want ſi in Nilus/ die riuiere/
Werpen eenen nap van goude
Op ſine feeſte dor ſine houde.
In deſe dolinge/ in deſen val
Lietſe God bedi comen al/
Omme dat ſi waren alſo fel/
Dat ſi die kindere van Iſrael
In Nylus der groter riuiere
Verdzinken daden/ alſe diere.
Van deſen goden hebbic gheſet;
Want ghi verſtaen ſult te bet/
Dat liede quaet waren in haer leuen/
Die die heidene hebben verheuen
Te goden/ eñ ſiſe anebeden.
Noch hier naer ſuldi vinden in ſteden/
Hoe van deſen Seraphis
Dijnt was gemaket een ghehijs.
Eñ hoe ſijn tempel wart gevelt
Alter neder/ met ghewelt/
Vanden Keyſer Theodoſius.
Die jeeſte heuet in aldus.

Ioseph hadde .C. jaer eñ .x./
Alſe hi ſtaerf dus naden gheſciene/
Eñ alle ſine broedere oec mede
Storuen in Egypten/ die ſtede;
Maer haer gheberenſe was gebraghen/
Eñ geleit met haren maghen
In Ebron/ alſo alſict hende.
Deerſte boec neemt hier ende.

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

TWEEDE BOEK.

Hoe Moyſes wart gheboren. I.

Nae Joſeph doot .xliiij. jaer
Wert Moyſes gheboren al daer
In Egypten. Dit was dat kint /
Datſe alle onteerde ſint /
Eñ dat ſi langhe hadden woerſien.
Die moeder nam dat kint mettien /
Alſoet niet langher houde en mochte /
In een vaetkijn ſoet bewrochte
Dat kint / eñ leit in die riviere /
Dats God ſinen wille viſiere.
Des Coninx dochter vant dat ghone /
Eñ maertere af haren ſone.
Dit was in deſ Coninx ſtonden
Amonoſis / alſe ons orconden
Die vzaye jeeſten / die dachtende was
Banden Pharao / alſict las /
Die Joſeph ter hoocheit vzochte;
Want die Menſers / alſict beſochte /
Onder wien / dat Joſeph ende /
Die regneerde / alſict kende /
Daer naer .iij. jaer ſijt ſeker dis
Eñ daer naer Miſſaraa Mothoſis
Hadde .xiij. jaer die ghewelt.
Daer naer Thomoſis tlant helt
xl. jaer. Doe wart Cō. daer
Amonoſis .xxxi. jaer.

In dat seſtiende jaer des
Wart gheboren Moyses /
Die des Coninx dochter Termit
Vp hilt / eñ daer na gheviel dit /
Doe dat kint wel mochte gaen /
Dat soet bzochte haren vader saen /
Eñ pijnde hare omme tghone /
Dat soet ghecoren adde te sone.
Nv was Moyses so scone /
Dat niemen en was onder den trone /
Hem en wonderde / alse hi vp hem sach
Vander scoenheit / diere ane lach.
Pharao nam thint vp sinen scoot /
Eñ hem wonderde sine scoenheit bzoet /
Eñ settem vp thouet sine crone /
Die van gewerke sere was scone /
Amon / sijn god / gemaert daer an.
Moyses die crone ghewan /
Ende warpse vpten vloer in sticken /
Een pape diere vp wilde micken /
Die riep : slaen wi dat kint doot
So sijn wi bozt sonder noot ;
Want dit es thint / dat emmer sal
Egypten verderuen al !
Die Cō · en liets niet gescien /
So dat een wijs pzoeuede mettien /
Wedert hem quam van kintscheden /
So van eere bozradicheden ?
Eñ dede den kinde colen bzingen /
Om beseet pzoeuen van desen dingen.
Het warp eene in sinen mont /
Eñ verbzoyde ter seluer stont
Sine tonge / omme dat ongemac /
Lesemen / dat hi noit wel en spzac.

Vander Plaghen van Egypten. II.

Wje weten willen/ hoe die Etyopen
In Egypten quamen gelopen/
Eñ hoe Moyſes tlant verloeſte/
Entie van Egypten vertrooſte/
Eñ Etyopen oyt man mede
Eñ Saba/ die oude ſtede/
Hi leſe Scolaſtica/ dat ic dichte;
Want ict hier ouer lide lichte.
Moyſes ſoude in Jeſſen varen/
Daer ſine Eubreuſce mage waren/
In ſwaerre pinen heeſti verſien/
Dat daer een Egptien/
Eenen Eubzeuſcen ſlouch te ſuare/
Hi ſach omme harentare/
Eñ peinſde/ dat niemen en ſaghe/
Eñ ſloeghene doot/ ſo dats quam claghe/
Eñ daluene daer int ſant.
Doet vte quam moeſti rumen tlant/
Eñ vlo int lant van Madian/
Aldaer hi een wijf gewan/
Hiet Sephora/ die haren man
Dzouch Elyeſer eñ Gerſan.
Verſtaet deſe jeeſte ſo/
Amonoſis Pharao/
In wies tiden dat Moyſes
Geboren was/ alſt geſet es/
Leuede .v. jaer bet vozt
Na des Moyſes ghebozt.
Doe was Oroſius Here daer naer/
Eñ waeſt .xviij. jaer
Daer naer .xij. jaer Autencris.
Eñ doe .vij. jaer Auchoris.
Concres .xviij. jaer daer an.
In ſinen tiden ſo began
Moyſes tEgypten te keerne/
Eñ dat Eubzeuſche volc te leerne/

Alſo alſt hem God gheboot/
Eñ te doene tekene gʒoot
Voʒden Coninc / eñ ſeide te waren:
Laet dat volc van Iſrael varen/
Dat heet di God ; maer hine woude/
Doe gaf hem God plage menechſoude
In Egypten gʒoot eñ ſwaer /
Dat men tellen ſal hier naer.
Deerſte was / dat reinde bloet root/
Daer af adde tfolc pine gʒoot/
Eñ alt water in Nylus/ der vloet/
Dat was altemale bloet.
Dander was / dat alle die lude
Huus eñ lant was al vul pude/
Ja des Coninx camere eñ heimelichede
Was al vul voʒſſche mede.
Die derde plaghe was / berch eñ dal
Vervullet met meſien al/
Die lieden eñ beeſten daden
Pine / vernoʒ eñ vele ſcaden.
Die vierde plaghe waren vlieghen /
Die den lieden/ ſonder lieghen/
Enten beeſten daer toe mede
Daden gʒote pijnlichede.
Dje vijfte plaghe/ die ſlouch doot
Der lieder beeſten cleene eñ gʒoot.
Die ſeſte plaghe / die hem deren /
Hem wieſſen bladeren eñ zweren /
Daer die lieden eñ Heren mede
Af hadden gʒote pijnlijchede.
Die ſeuende/ dat was een haghel
So gʒoot/ ſo ſtaerc eñ ſo behaghel/
Diet hem al ter neder ſlouch
Coren/ ghers/ wat erde drouch.
Dachtende/ die was vtermaten/
Cʒekele vele/ diet al vp aten/
Louer/ gras/ aldat was gʒoene/
Al ghinct vp te haren doene.

Die neghende / dat was dyemſterhede
Over al Egypten mede /
So groot / dat menſe taſten morhte /
Dit was eene plaghe onſochte.
Die tiende was ſonderghelike
In alle ſteden / indien rike /
So ſlouch God deerſte kint doot
Van beeſten / van lieden cleene eñ groet /
Eñ des Coninx eerſte ſone mede /
No aerme / no rike en hadde vrede;
Maer die kindere van Iſrael
Dine hadden niet / dan wel /
Noch alle deſe plaghen ghemeene
En ſcaden hem no groot no clene:
Int lant van Geſſen / dat hare was /
Sone was gheene noot das.

Hoe die van Iſrael voeren wt Egypten, eñ waer af paſcen quam. III.

Alſe deſe tienſte plage geſchiede /
Quamen die Egypſche liede /
Eñ baden dien van Iſrael /
Eñ dwonghenſe mede alſo wel /
Dat ſi rumen ſouden tlant /
Daer namen ſi in hare hant
Cleder / ſeluer / goudine vate /
Eñ drooghenſe haerre ſtrate /
Die hem gherne leenden die liede /
Vp dat volc danen ſciede.
Aldus ebben ſi tlant gherouet.
Van deſen woch vaerne / deſ gelouet /
Eñ van deſen woch vaerne mede
So quam eerſt Paſchen zede;
Want God hiet hē ſlaen een lam /
Eñ dat bloet men daer af nam /

Eñ

Eñ tekender die dorepoſten mede /
Eñ douerſte dorpele / dus adſi vrede
Banden Anghel / die niemen verdrouch;
Maer deerſte geborne doot ſlouch;
Want / daert was / leet hi voer bi.
Van deſen lieden / ſo ſeggen wi /
Eñ vandien lamme / eñ van dien bloede
Eñ vanden wechwaerne mettien goede /
Quam Paſchen eerſt / weetmen wale /
Datſ ouer liden in onſe tale;
Maer die Paſchen hi bediet
Onſe paſchen eñ anders niet /
Daer dat vrayc ſam tien tiden.
Die bitter doot wilde ouer liden /
Eñ ons vrien met ſinen bloede
Jegen des viants ouermoede /
Entie ziele den menſche ontdroeghe
Voer hem / diet al gerne verſloeghe.
Dus ſcieden die kindere van Iſrael
Vte Egypten / weetmen wel /
Nae Joſephe / met voer waer /
Hondert eñ .xliiij. jaer.
Hier nam haer eygijndoem ende /
Daer God Egypten omme ſcende
vj^{c}. duſentich bi ghetale
Hadden ſi man / weetmen wale /
Sonder wiue eñ knechte eñ kinder /
Die ongetellet waren ghinder /
Eñ beeſten menegherande /
Die ſi dreuen vten lande.
Joſephs gebeente ſi mettē brochten /
Omme ter twiwoudeger hagedochten

Vs. 26. Over liden] Hier betekent overliden *voorbygaan*. Deze plaats kan byzonder tot nader beveſtiging ſtrekken van het gezegden van den Hre. ALEWIJN in zyne *Taalkund. Aanmerk.* in de *Proeve van O. T. en Dichtk. door 't Genootſ. D. A. O. M.* II. D. bl. 34. volgg

Te grauene/ bi Abrahame int dal.
Mele droughen si mettem overal/
Daersi met alle ghemeene
Leueden ·xxx· daghe alleene.

Vanden zwerke eñ vanden viere, dattie van Israel hadden in die woſtine, eñ hoe Pharao verdranc entie ſine. IIII.

God/ dieſe danen waren hiet/
En begaſſe ter noot niet;
Maer bi daghe ginc hi vor there
Met eenen ſwerke te makene were
Voer dat heete ſonneſchijn/
Nachtſ/ dat niet donker ſoude ſijn/
Was hi altoos voer hē met viere/
Dit was eene miracle diere/
Dus traken ſi henen in lanc ſo mee
Tuſſcen die berghe entie Rode zee/
Daer ſi niewerēn wiken conden/
Pharao volgedem na/ tien ſtonden/
Alſe dieſe weder wilde dwinghen/
Alſe die tſinen dienſte ghinghen/
vic· waghene daermen vp mochte
Here vechten/ alſemen vochte;
Want mer plach tien tiden in Perſen.
Eñ ·l· duſent man met erſſen
Eñ ·ccm· man te voet/
Die ten ſtride waren goet/
Vrochti vp dat volc ons Heren/
Sine wiſten/ waer wiken no keren/
Eñ waren in verwerden moede.
Moyſes nam doe ſine roede/
Eñ ſlouch in die zee vloet/
Die hare altehant ondoet
In ·xij· ſtraten/ weetmen wel/
Den ·xij· geſlachten van Iſrael.

Mo

Móyſes die ſtreec in voren.
Judas geſlachte/ alſe wijt horen/
Was deerſte/ dat na hem in ginc/
Daer het die crone te lone ontſinc.
Si ghingen alle indie zee daer/
Die Egyptiene volgeden naer/
Eñ God warp vp hem donder eñ vier/
Reghene eñ weder ongier/
So dat ſi weder wilden vlien.
Doe slouch Moyſes mettien
In die zee/ eñ ſoe looc hare/
So dat vandes Coninx ſchare
Een ter boeten niet ontginc/
Die vertellen mochte die dinc.
Oroſius ſcriuet ouerwaer/
Dat diere ſeluer ſteden daer/
Al nach die waghe ſlaghs ſtaen/
Eñ al doetſe die wint vergaen.
Metten zande/ datter in dziuet/
Nochtan/ alſét ſtille bliuet/
Waſſen weder die waghe ſlaghen/
Eñ dats lijcteken vander plaghen/
Vindmen indie zee vandien/
Alſe verre/ alſe oge can verſien.
In vitas Patrum vintmen beſcreuen/
Alſe Pharao dus doot was blsuen
Met altemale ſiere ſcaren/
Die gheene/ die in Egypten waren/
Hilden ouer haren god dat
Waeſt boem/ waeſt dier/ daer elc bi ſat/
Eñ daerne toe verbant onlede/
Dat hi niet en voer mede/
Eñ ſeide: deſe cole of dit omoen
Was mijn god heden in dit doen;
Want mi dede/ eñ benam/
Dat ic mede niet en quam
Metten Coninc indien noot/
Eñ ic mede niet bleef doot.

Hoe Moyſes ginc droochs voetſ ouer die zee, eñ hoe die van Iſrl' gingen doer die woſtine. V.

Moyſes eñ ſijn volc te voet
Ginghen henen dor die vloet
Dzoges voetſ vpten gzont;
In beeden ſiden twater ſtont/
Vp eñ neder indiere maniere/
Alſt oft ware eene ſtenine maiſire.
Eñ Moyſes louede onſen Here/
Met ſinen ſanghe lude eñ ſere/
So daden mede oec alſo wel
Die kindere van Iſrael.
Si quamen ouer teere ſtat/
Die gheheeten was Marath/
Daer dwater was van ſo bitter ſmaken/
Datſ niemen en conſte genaken/
Daer dede in Moyſes een hovt;
Eñ het wart ſoete menerhfout;
So dattem haer ſpiſe gebzac/
Die ſi bzachten in den zac
Vte Egypten/ doe verlageden ſi hẽ deſ/
Doe bat Gode Moyſes/
Hi dede quackelen vp hem reghen
Tetene vleeſch/ dies wilden plegen/
Eñ Manna/ dat hemelſche bzoot/
Dus verſachſe God ter noot.
Dit was vp eenen zondach/
Die ·xl· ſte/ die ghelach.
Vandien tiden/ dat ſi ſcieden/
Vte Egypten vandien lieden.
Erht quamen ſi in Raphadim.
Eñ worden ſceldende onder him
Vp Moyſeſſe onhoueſcelike;
Vant ſi waters adden bzeke.
Doe ſlouch hi vpten marberſteen
Daer/ daer te voren was water geen/

35 Thant

Thant ſprane daer eene fonteine
Schone / nuttelijc eñ reine.
Doe quamen die van Amelec /
Eñ waenden hebben in eenen ſtree
De Ebreuſche; maer Moyſes
Hi geboot Joſue des
Dat hi die viande ſoude beſtaen.
Op eenen berch eſ hi gegaen /
Eñ hief ſijn hant op / eñ bat.
So wel tijt / ſo geſciede / dat
Verwonnen die van Iſrael /
Eñ alſt dan alſo geuel /
Dat Moyſes van moetheden
Sijn hant ſinken liet tier ſtedeñ /
So gingen die ſine onder /
Dit was miracle eñ wonder.
Tien tiden dat tfolc ginder lach /
Quam te hem op eenen dach
Jetro / Moyſes zweer / een man /
Die pape hiet van Madian.
(Papen hietmenſe / alſic verſtoet /
Die mogende waren eñ vroet.)
Hi ſach Moyſeſſe ſere verladen
Mettien volke / eñ heuet geraden /
Daer hi hem gaf pointe viere /
Die behoren te diere maniere.
Eene waerf hiet hi hem dan
Te nemene eenen mogenden man.
Dander point vanden gebode /
Dats / dat hi ontſaghe Gode.
Tderde / dat hi warachtich ware.
Tfierde vrecheit ebben ōmare.
Moyſes / die de wijſte hiet /
Dede / dat hem die heidijn riet /
Hier omme en eiſt onnere gheene /
Dat den grooten leert de cleene.

Hoe Moyses ontfinc die wet. VI.

Vpten .xlvij. sten dach/
Die in rechten getale lach/
Van dat si vte Egypten scieden/
Quam Moyses met sinen lieden
Ten berghe van Synay.
Ten derden daghe daer na quam hi
Eñ ontfinc aldaer die wet/
Die hem God daer heeft gheset/
Ghetekent metten vingre sine
In twee tafle maerberine/
In x. geboden/ hoe si souden
Hem in den dienst ons Heren houden/
Eñ ebben hem elc iegen den andren.
Moyses ginc alleene wanderen
Vpten berch van Synay/
Josue liet hiere alleene bi
Anden berch/ dat hi woude/
Dat hi sijns ontbeiden soude/
Eñ was met Gode/ sonder saghe
xl. nachte eñ .xl. daghe/
Dat hi en at nochte en dranc.
Doe leerdem God/ hoe cort/ hoe lanc
Dat hi wilde/ dat men dade maken
Een tabernakel van dieren zaken/
Eñ vander archa mede/
Die was van groter chierhede/
Eñ vander tafe eñ vanden brode/
Daer men Gode met dienen soude ode/
Eñ vandien dieren candelaren/
Daer dlicht vp staen soude te waren/
Vanden outare/ daer hi woude/
Datmen Gode vp offren soude/
Eñ daertoe vanden papen mede/
Van haerre cledere/ van harre zede:

Die ic nu hier ouer gha;
Want ic anders ebbe te doene/
Dan vander Jueden sermoene
Te makene vele parlemente;
Maer wet wel/ dat so diere tente/
Alse dat tabernacle was
Noit man gemaect en las.
Eñ dit was deerste bedehuus mede/
Dat ic noint teenegher stede
Las ghemaect in deeze ons Heren/
Nadien dat ons die jeesten leeren.

Vanden Calue, dat die van Israel mae[illegible] van goude. VII.

In desen tiden/ alsict las/
Dat Moyses met Gode was
Vyten berch xl daghe/
Maecten die Eubreusce claghe/
Eñ seiden: wine weten niet/
Wat Moyses es gheseiet.
Men make ons gode/ die ons leeden
In desen weghe. Laet ons gereeden
Te ghane int lant/ dat God behiet
Onsen vorders/ hier doen wi niet.
Daer maecten si een calf van goude/
Vydat die jonge entie oude

In Egypten adden geſien/
Dat die liede aldaer plien
Aſpiſe te biddene ane/
In eens wilds oſſen gedane.
Dat calf gingen ſi anebeden/
Eñ offerden aldaer ter ſtéden
Hare offranden eñ ſeiden:
Dit ſijn de gode/ die ons leiden
Sullen/ eñ brochten hare
Vte Egypten van pinen zware.
God die ſeide Moyſeſe dit/
Die voerde quade liede bit/
Eñ ginc vanden berghe mettien/
Eñ alſe hi dat calf heuet verſien/
Wart hem ter herten alſo wee/
Dat hi die taſle w'p ontwee/
Eñ brac eñ ſmalt dat calf van goude
In puluere ſo menichfoude/
So moel hijt/ dat hijt hẽ dzinken dede/
Haren goden te lelichede.
Leuis geſlachte nam hi daer/
Eñ wrac gheene meſdaet zuaer/
Eñ ſlougere omme onder clene eñ groot
xxiiim. doot.
Des anders daghes bat ſere
Voer die zondaers onſen Here/
So dat hi cume genade gewan/
Eñ daer ſach hi mede nochtan
Ons Heren claerheit arde groot/
Echt hem daer onſe Here gebiet
ij. taſle te makene ſonder ſparen/
Ghelijc dat die eerſte waren/
Eñ daer in no meer no min/
Die worde die dandre adden in.
Daer vaſte hi echt xl. daghe
Met Gode/ dans gheene ſaghe/
Eñ vanden berghe quam hi daer naer
Met eenen anſichte ſo claer/

Dattet niemen conſte gedoghen
Op hem te veſtene die ogen
Vanden lichte / dat daer wt ſceen /
Hier omme ſeide menich een /
Dat ſijn houet ghehornet ware /
Eñ dus ſchrijftmenne openbare.
Sidert meer voꝛt ſoudi ghanghen
Spꝛeken die liede / hi moeſte hanghen
Een cleet voꝛ ſine ogen nadien /
Of niemen en mochten voꝛt ſien.

Hoe ſi ſchieden van Synay, ende van M
doot. VIII.

Van offranden van haren beeſten /
Alſo behoꝛde thaerre feeſten /
Dat latic al achter bliuen /
Anders moetic genoueh ſcriuen.
Int ander iaer / na dat ſi ſcieden
Wt Egypten met haren lieden
Alle gemeenlike / poꝛden ſi
Vanden berghe van Synay /
Daer hem God ſelue gaf de wet /
Eñ Moyſes hadde gheſet
In gheſcrifte / hoe ſi leuen ſouden /
Of ſi Gods hulde wouden /
Eñ daer ſi waren vpdie vaert
Ten lande van pꝛomiſſione waert /
So worden ſi ouerhoꝛich Gode /
Eñ achten ſo cleene vp ſine gebode /
Dat ſi alle verborden des /
Eñ Aaron / eñ Moyſes
Te ſteruene in de woſtine te waren /
Die waren bouen ·ꝛꝛ· jaren /
Eñ ne gheene van alle te ſamen /
Die vte Egypten ouer die zee quamen /
Ne leeder die Jordane / dan twee:
Dat was Caleſ eñ Joſue.

3

Moyſes entie ſine
Waren .xl. iaer indie woſtine/
Hier binnen ſtoruen alle doude/
Doe hiet God/ dat men echt ſoude
Tellen die Ebzeuſche ſcaren/
Die waren bouen .xx. iaren/
Doe waerre vonden bi ghetale
dc. m. weetmen wale
dcc. eñ .xxx. oec meer/
Die niet getellet en waren eer/
Sonder alleene die twee
Caleſ ende Joſue.
Leuis gheſlachte/ alſict las/
Al dat bouen eere maent out was/
Die man was/ dat es getelt
Sonderlinghe vp dat velt.
Vandien geſlachte was daer vonden
xxxiij. duſentich tien ſtonden/
Deſen beſtide God te gheuene
Dat lant/ dat hi in haren leuene
Abzaham/ Ysaac eñ Jacob mede
Belouet hadde metter waerhede.
Moyſes naerte der doot/
Alt here hi vor hem ontboot/
Eñ hiet hem houden de wet/
Die hem God hadde gheſet/
Eñ ſeide: waert dat ſiſe braken/
Si ſouden omme ſulke ſaken
Tlant verlieſen mettien lieden/
Eñ waert/ dat ſi der meſdaet gieden/
Eñ Gods wet ane vinghen/
God ſoudſe weder int lant bringen.
Doe benedijdi dat diet/
Eñ nam orlof eñ ſciet
Van hem/ eñ ginc daer na
Vpten bergh/ die hiet faſga/
Daer togedem God verre eñ bi/
Oetſienlike/ leſen wi/

Al dlant van promiſſioene/
Eñ ſeide: ny zie eñ weſ deſ coeyte/
Dune ſulter in comen niet.
Moyſes ſtaerf; want God hiet/
Alſe hi hadde ·c· eñ ·xx· iaer.
Noch noit en quamer man naer/
Die ſijn graf vinden conde
Tote ny an deſer ſtonde.

Van wonderé in Moyſes tiden. IX.

In Moyſes tiden ſo was
In Creten Cō· Abderas.
Iuſtinius ſeget/ dat dat rike
Begonſte ſere wonderlike/
Alſo hi ſcrijft openbaer/
Die vant eerſt / vintmen vorwaer/
Hoe men honich gaderen ſoude.
Eene dochter addi/ de oude/
Die eenen ſone te ſpotte wan/
Dies ſcaemdem die oude man/
Eñ dede thint leggen onder de diere/
Si ſoghedent na menſcen maniere/
Doe dedi daer na werpen dat
In eenen harden nauwen pat/
Daer dicke vole eñ beeſten leeden/
Opdat ſijt ſouden vertreden/
Daer ſogedent die beeſten mede.
Daer naer echt hijt werpen dede
Dor honde/ die hongherech waren/
Eñ ſi ſoghedent oec te waren.
Daer na warpment vor de ſoghen/
Opdat ment verderuen waende mogen;
Maer ſine daden hem niet wee.
Daer na warp hijt in die zee/
Doe dreeſt tote Samos ant lant/
Aldaert eene hinde vant/

Diet kint sogede / eñ vp helt /
Dus leuet metten herten vpt velt /
Hier omme wattet so snel /
Dat den herten volgede wel /
Dus waest daer so lange sonder waen /
Dat in een strec wart geuaen /
Eñ Gargoris den Cō - ghesent
Voer een selsiene prosent.
Te hant verkendijt / eñ hem dochte /
Dat so vele gedoghen mochte /
Eñ hi hilt mettem na desen /
Eñ hiet Coninc na hem wesen.
Arudis hiet ment te hant /
Eñ wart Coninc in Creten lant /
Eñ die daer oec eerst ossen vant
Met ploeghen te ghenerne tlant.
Hi was oec deerste / die teersten sette
Dien van Creten tlant te wette /
Eñ hem leerde coren winnen /
Dese maecte inden landen binnen
Tote Creten ·vij· steden /
Daer hē dat volc in soude bevreden.
Hi staerf / eñ sijn hoir daer naer
Hilden trike menech jaer.

Noch van desen seluen. X.

In Moyses tiden mede
Gesciede wonder in menege stede.
Van Tessalien ginc een ganc
Van watre / diet al verdranc.
Daer een Ytalien ontgienc
Eñ mettem menich jongelinc
Vpten bergh die Nasus heet.
In Ethyopen waest so heet
Vander zonnen ten seluen tiden /
Dat tlant verbernde in allen ziden /

Eñ menegerande plaghe zuaer /
Diz Plato ſcriuet ouer waer.
Tien tiden / datſ laghene ghene /
Maerte Cycroeps Athene /
Eñ dat Coninckrike begonde
Van Athenen ten ſeluen ſtonde.
Hi entie ſine daer naer
Regneerdere in .ccc. jaer
Eñ .lxxx. iaer eñ ſeuene /
Tote dat Cordrus metten leuene
Die ſtat verloos eñ alt lant /
Alſe u hier naer wel wert bekant.
Doe regneerden andre daer naer
.ccc. en .xv. iaer.
Daer naer ſi ſeſſe elc der jare tiene;
Dus ſo wintment inden geſciene.

Van Joſeph (*) den Hertoghe. XI.

Moyſes / wintmen vozwaer /
Hadde hertoghe geſijn .xl. iaer /
Nv ontſinc Joſue
Die voghedie vorwaert mee.
Deſe leedde ouer die Jordane
Dat volc / eñ God geboot te vulſtane /
Dat water / eñ hem in twee geſceden /
So dat men mochte droghe leden
Die liede vpter riuieren gront.
Hi dede vallen oec tier ſtont
Die mure van Jerico / der pozt /
Met blaſene / dit ſijn ware woꝛt /
Eñ geboot naer ſinen wille
Der zonnen / eñ ſoe ſtoet ſtille
Die ſpacie van eenen daghe /
Om ſine viande te doene plaghe.

(*) *Joſeph*] Lees *Joſue*.

Wij ſuuerde tlant van ꝓmiſſioene /
Eñ gaeſt den Iueden tharen doene;
Elken geſlachte ſijn lot /
Alſo alſt hem viſierde God.
Hertoge was hi / wt vorwaer /
Ouer tfolc ·xxvi· jaer.
Moyſes eñ oec Ioſuee /
Aſeenlike oec ſi twee /
Waren Hertoghen / weetmen wel /
Ouer tfolc van Iſrael.
Berechters adden ſi vorwaert an /
Diene hadden ouer tfolc nochtan
Gheen ghebot / cleene na groot /
Sonder dat ſi hem ter noot
Te ſtaden ſtonden / eñ gerieden /
Eñ holpen vanden quaden lieden.
Deerſte was Athoniel /
Caleſs bzoeder / weetmen wel /
Die was van Iudas geſlachte /
Die beſcermde met machte
Iſrael / verre eñ na /
Vandien van Meſopothania /
Eñ brochte haren Coninc tonder.
·xl. iaer alleene beſonder
Sa berechts hi die Iueden.
Naer hem die quade onreine rueden
Worden ſcalc / omme hare zonden /
Die van Moab indien ſtonden /
Doe riepen ſi an Gode genaden /
Dieſe ſaen heuet beraden /
Eñ gaf hem Hayoch / dieſe daer naer
Wel beſcermde ·lxxx· iaer.
Hi was ghereeht met beeden handen /
Hi quam rechts of hiſe ſoude vanden.
Egloen / die van Moab bzouch crone /
Dien leedi te meerre hone
In ſine camere / eñ ſtiluelden daer.
Doe verſaemdi ſijn here daer naer /

Eñ heuet die Moabiten verdreuen/
Eñ menegen genomen vleuen.
Na Hayoch ſo quam Sangar/
Die wart vp enen tijt geſpar
Iegen die van Philiſtee/
Eñ dede hem alſo wee
Teenen jngange tuſſcen ſj. landen/
Daer nam hi met beden ſinen handen
j. couter van eere plouch ter noot/
Eñ ſloughere met .vjc. doot/
Eñ heuet die Jueden beſeermet daer;
Maer hi ſtaerf int ſelue jaer.

Van Baruch eñ van Delbora. XII.

Doe vielen echt andie afgode
Die Jusden/ eñ lieten Godſ gebode/
Die lietſe plagen om ſelc begin
Dan Aſor den Cō. Jabin.
Eñ ſinen Maerſcalc Syſeras.
Doe riepen die Jueden/ doe dit was/
Vp Gode ſere vptien dach/
Hi ſende hem enen/ hiet Barach/
Eñ Delbora/ die ꝓphetinne/
Doe verſaemde ten beghinne
Vpten Coninc haren here/
Iegen hare quam Syſeras ter werre
Met eenen here ſtaerc eñ ſwaer;
Maer God die gaf hē enen vaer/
Do dat ſijn here wart al ondaen/
Eñ hi waende te voet ontgaen/
Eñ vloe in een huſekijn ſlupen/
Daer hi hem qualijc liet decruipen;
Want een hiet Jahel/ .i. clene wijf/
Die nam hem ſlapende daer ſijn lijf;
Want ſoe hem enen naghel ſtouch
Dor thquet/ daer menech omme louch/

Also alse Delbora te voren
Hadde besproken / om den toren
Dattem Barach duchte sere /
So ghewan een wijf die eere.
In desen tiden sekerlike
So verloren die van Argos trike /
Dat in Ysaacs tiden began;
Want Perseus / die stoute man /
Heuet gheleit in Nichene /
Daer hi Coninc was alleene.
Na hem waest Eureteus /
Eñ nadien waest Atreus.
Doe Tiestes. doe Agamennoen /
Die voer Troyen adde groet doen,
Doe Egistus. doe Orestes.
Waren Coningen / sijt seker des,
Indien tiden maecte mede
Ylus Ylioen / die stede /
Diemen sindent Troyen hiet /
Daer wonder af es gesciet.

Hoe die van Madyan plageden dje Jueden, eñ van Gedeone, den rechtere. XIII.

Naer dat Delbora was verstoruen /
Hebben die van Ysrael verworuen
Die gramscap grootlijc van Gode;
Want si braken sine gebode.
Doe liet hise plaghen dan
Den lieden van Madian /
Daerna riepen si genaden /
Eñ God heesse beraden
Met Gedeone / die metten sinen
Nachts vp hem quam met businen /
Eñ met lanternen / eñ heuet saen
Gheent volc altemale ondaen /
So dat elc anderen slouch doot /
Eñ · iiij · Princen indien noot,

15 Rech-

Rechtre was deſe ·xl· jaer/
Eñ alſo langhe/ wet vorwaer/
Hadde Delbora/ die prophetinne/
Dat lant berecht met ſtouten zinne.
In Gedeons tiden brac Hercules
Vlyoen/ des ſijt ghewes.
Na Gedeone/ een ſijn baſtaert/
Abymalech dus Here waert.
Hi hadde edele ·xxx· broedere
Danden vadere/ daer hi behoedere
Soude ſijn met rechte ter noot;
Maer hi ſlouchſe alle tote enen doot/
Eñ waert Here in Sychem/
Sindent bolghen ſi vp hem
Eñ verdreuene vter ſtede.
Doe belach hi Thebes mede/
Daer waerpene doot ·i· wijf allene
Met eenen te brokene molen ſteene.
Dzie jaer haddi Here geweſen.
Thola wart Here naer deſen/
Eñ berechte die liede daer
Van Yſrael ·xxiij· iaer.
Tien tiden was dorloge groot
Van Theben/ daer omme bleuen doot
Menech Prince buter ſtede/
Eñ binnen vanden onvrede
Die Polunces eñ Ethycules/
ij· broedere adden/ ſijt ſeker des/
Eñ Theſeus/ Cõ· van Athenen/
Rouede te dien tiden Helenen/
Daer ſidert om quam vele angelux;
Maer Caſtor/ eñ Pollux
Hebbenſe hem weder afgedreuen/
Eñ hebbenſe Menelauſe gegeuen.

Hoe die Ammoniten plaechden de Jueden, eñ van Jaree eñ Jeptee. XIIII.

Thola ſtaerf/ doe wan tgerechte
Ouer die Eubreuſce knechte
Jaree/ eñ berechte tlant
xij. jaer metter hant.
Indien tiden heuet gheſet
Minos in Creten ſine wet/
Eñ Hercules viſierde een ſpel
Onder Lichpen/ weetmen wel/
Den hoghen berch/ dat daer naer
Stont langhe eñ menech jaer.
Echt anebeden ſi afgode
Die Jueden iegen Gods gebode/
Eñ God die lietſe verſliten.
Eñ gheſelen den Ammoniten.
Doe riepen ſi an Gode genaden/
Dieſe ſaen heuet beraden/
Dat een Jeptee/ een baſtaert/
Te rechtre gecoren waert;
Die vij. jaer was haer Here/
Hi dwanc die Ammoniten ſo ſere/
Dat hiſe alle vten lande ſlouch/
Daer hi an wan eeren ghenouch.
Te dien tiden drouch Cō. crone
Menelaus te Lachedemone/
Eñ Agamennoen in Michene/
Hercules quam in groten weene
Dan ſwaren euele/ ſtaerc eñ fier/
So dat hi maecte een groot vier/
Eñ gincker ſelue in liggen ſaen/
Dus eiſt hem metter doot vergaen/
Beede devel eñ dat leuen;
Dus wart hi ouer God verheuen.
Hi entie Bailliu Jeptee
Storuen vp een jaer alle twee.

Nv gaet hier dorloghe an
Van Troyen / daer menech man
Wilen in liet sijn leuen /
Dat heuet hi in Walsch beschreuen
Een / hiet Bonoit de Sainte More /
Die poeten hebbent / alsict hore /
Ontreint met fauelen openbare /
Dat was geraept harentare
Van Bonoite / eñ van Viergiliuse /
Van Stasiuse / eñ van Guidiuse
Eñ Amoruse / den groten clerc /
Eñ maerter af oec een werc /
Daer vele nv es beschreuen af.
Seghere / diere God gaf /
Maectere sint toe dat proyeel /
Eñ als eene bataeige gheel;
Maer aldit langhe gescal
Es met fauelen doe sayet al /
Om dat den lesere sal becomen /
So sal men hier die waerheit nomen
Van Dariuse / enten wisen lieden /
Die de waerheit ons bedieden

Wel tijt Parijs rouede Helenen. XV.

Helynandus seghet vorwaer /
Dat rechts in dat selue jaer /

Vs. 45. Amoruse] Lees Omeruse. d. i. *Homerus* zonder de aanblazing [*adspiratio*] vindt men dezen eigen naam hier achter *Cap.* 39. *vs.* 78.

——— ——— *Erectia*
——— *seide* , ———
———. *dat* Omerus *soude soriuen*
Logbene in siere spraken
Van Troyen.

Dat Ieptee ſtaerf eñ Hercules/
Dat Alexander/ die genoemt es
Parijs in poeten bouke/
Quam in Gzieken hem te vlouke
Eñ rouede Menelauſe Helenen/
Daer ſidert menech om moeſte weenen.
Dit was eer Rome was begonnen/
Alſo alſe wijt gemerken connen/
Hjere hondert ·xxx· jaer eñ hachte/
Alſo alſict in de croniken ſachte.
Oroſius ſcrijuet ·viij· jaer min/
Dan die croniken hebben jn/
Eñ ſeghet/ dat die Gzieken begrepen
Hjeſworen tſamen met ·m· ſcepen/
Eñ ſeget/ dat oorloge ·x· jaer ſtoet.
Dares van Troien/ dies was vroet/
Eñ metten ogen ane ſach/
Die ſeget/ datmen Troien belach
Met ·xlvii· lands Heren/
Die mettem brochten/ ſonder ſceren/
m ·cc· ſcepe. eñ twee.
Priamuſe/ dien ſi waren gevee/
Quamen beſcermers tſiere eeren
Te helpene ·xxxiij· lantſ Heeren.
Euſebus ſchrijft des orges ſaken.
Eñ ſeghet/ dat ·iij· vzouwen ſpraken/
Eñ beroemden hem harentare/
Dat elc die ſcoenſte ware.
Deene omme te hebbene prijs/
Die belouede Parijs/
Wildi den prijs geven hare/
Die ſcoenſte/ die in de werelt ware/
Vzouwe/ die wildſoe hem vrien/
Hier af vintmen in poetrien/

Vs. 27. orges] Dit is een ſchrijffout voor orloges. Fan
INCENTIUS heeft: *cauſa autem belli fuit vt Euſebius* ſcribit. etc. L. 55. c. MS.

Fauelen vele eñ wozt
Alſemen dicken heuet gehozt:
Alſe van Juno / Venus / Pallas
Eñ vanden appele / diere was
Beſcreuen / datmen ghaue dien
Der ſcoenſter vrouwen vanden drien.
Dus latic deſe worde bliuen
Eñ wille v den ſtrijt beſcriuen /
In wat tiden dat die mozt
Ghewiel voer Troyen / die pozt;
Want indie Byble vintmen te waren
Vanden tiden eñ vanden jaren.

Van Abyſay eñ Haylone den Rechtere. XV

Alſe Jeptee ſtaerf / quam Abiſſan /
Die dat rechterſcap gewan /
Indat lant van Iſrael /
vij. jaer berechte hijt wel.
Na hem quam Hayloen ter Bailgien /
Eñ berechte die paertien
Van Iſrael der jare tiene.
Daer naer quaemt teſen geſciene /
Dat Habdon rechtre wert int lant
Eñ hadt .viij. jaer in hant.
Men ſeghet in ſinen derden jare /
So geſciede die plaghe ſware /
Dat Troien verloren waert /
Daer menech hoge man ſtaerf vor tſwert.
Hier ſalic v in eene ſumme
Aldie oꝛloghe omme eñ omme
Beſcriuen / hoe dat ſoe verghinc /
Alſo alſe Darius / die Coninc /
Diet ane ſach ſelue / eñ beſcreef /
Wiere ontginc / eñ wiere bleef.
Die dat langhe wille leſen /
Hoe die fauelen van deſen

Dat Walsch spreeet / entie poeten /
Ghae / daer wi hē sullen heten
Ten Dietsche / dat wide es decant /
Eñ wi maecten te Merlant:
Helynandus heuet dit geset
Vter jeesten / die maecte Daret.

Dares bescreef dorloge van Troien. XVII.

Een Cornelis / die wi meenen /
Seghet / dat hi vant tAthenen
Enen bout / dat Dares screef /
Daer die gedinckenesse in bleef
Vanden Grieken / enten Troijenen /
Hoemen daer ginc met wapene dienen /
Dat trac Cornelis met siere piene
Vten Griexen in Latine /
Eñ sendet port sinen ome
Sulustius al tote Rome.
Dat salic hier in Dietsche wort
Cortelike bringen vort /
Alse Helynandus heeft bescreuen
Eñ cortelike vte ghegheuen.
Castor eñ Pollux ebben vernomen /
Dat haer zuster es ghenomen /
Menelaus wijf / Helene.
Met eenen scepe here alleene
Volgeden si / eñ quamen gevaren
Neven Besbin te waren /
Daer si verdoruen vor dat lant /
Datmer noint sint twint af en vant.
Die van Besbin söchtense vort
Al tote Troien vordie port /
En alsise niet en vonden /
Wilden si seggen eñ orconden:
Dat si behoerden ter gode scaren /
Dat si onsteruelijc gemaect waren /

Dus quamen ns haren leuene
Tote Athenen .xl. eñ seuene
Griexe Pzincen / eñ nemmee
Met scepenen .m. cc. eñ twee /
Eñ men sendde boden des
Dyomedes eñ Nixes /
Om te ebbene weder Helenen;
Maer met rade en gheenen
Sone mochte dat geschien.
Si keerden weder mettien /
Entie Gzieken arriveerden
Optie Tzoijenen / die hē werden.
Indien eersten wighe slouch doot
Hector / die was sonder genoot /
Pzotechelause / den Here /
Die vzomeyh was harde sere.
Patrocluse eñ Merioene
Slouch hi inden anderen doene;
Maer Aiax waerre mede bienen;
Maer si vernamen / dat si geneden
Te samen waren van Espone /
Die wylen met Telamone
In Gzieken oper eñ met gewelt
Eñ doe Tzoien eerst wart geuelt
Bi Hercules / den starken man /
Espoen eñ der Prian
Waren beede Laomedoens kinder /
Doe wart vrede gemaect ginder;
Want die Gzieken baden sere
ij. jaer dor Aiax ere.
Ten derden wighe alsict hore
Slouch Hector Bethyon eñ Pzotenore
Eñ Anthilocus / den Here van prise.
In den vierden was van Parise
Menelaus sine die dar scaten.
Inden vijften / met sire raten
Sloughere Hector .vij. / inden stride /
Der bester Heren. An dander zide

Eneas die ſlaughere mede.
Achilles viere daer ter ſtede.
Dyomedes ſlaughere oec twee/
Dat dien van binnen drie woe.
Een ſeſten wighe/ ſonder ſaghe/
Wachtmen achter een .ſxxx. daghe/
Nacht eñ dach/ ſonder begeven/
Daer menech ridder in liet ſijn leven/
Die Gzieken baden vrede daer.
En belagedene .ij. jaer.
Daer naer wachtmen de .vij. den ſtrijt/
Daer Hector doot ſlouch te dier tijt
Drie der beſter in ghenen ſtrijt/
Der namen makic ü reſpijt.
Achilles ſlouch .ij. Troijene.
.ſxxx. daghe ſtont ſo onſiens/
Datmen wacht met nidercheden.
Priamus vermaende eens vreden/
Eñ heeſtene .vi. maende belaget;
Doe quam dachtende mijch verplaget/
Daer vele ridders inden ſtride
Bleuen doot in elke zide.
Agamemnoen bat vrede dan/
Dien hi .ſxxx. daghe gewan.

Vanden ix. den wighe, eñ vander Troijenen vlucht. XVIII.

Ten .ix. den wighe daer na
Bat ſere Andromaca
Hectore/ dat hi bleuen ware;
Want hare hadde gedromet ſware.
Doe ſoet niet gedoen en mochte/
Sijn kint ſoe hem te voeten brochte/

Eñ

Vs. 77. De] Lees den. Zekerlijk is het ſchrapje boven de e vergeten.

Eñ heuet hem vptie woete geleit;
Maer daer en helpt niet toegeſeit.
Hector eſ vte gevaren/
Eñ ſlouch den Gzieken af te waren
iij. der beſter vander ſcaren.
Doe voer hi weder ſonder ſparen
Eñ wonder hem ·ij· toter doot.
Achilleſe gaf hi wonden gzoot/
Diene nochtan dooddе daer.
Dies tzoyen bleef in rouwen ſwaer/
Die Gzieken baden vrede hier af/
Diemen hem .ij. maende gaf.
Die tiende wijch die quam daer naer/
Daer menech in hadde pine zwaer.
Doe ſochten eeht die Gzieken vrede/
j· jaer ſo ghavene hem dio ſtede.
Inden ·xi· ſten wijch bleef doot
Palamedes/ die Here geoot/
Die voghet was van alden here.
Ten ·xii· ſten dede grote were
Troylus eñ ſlouch doot
Den Grieken menegen Here gzoot.
In den ·xiii. ſten was gzote plaghe/
Men vachter achter een ·vii· daghe.
Agamennoen eeſchte vrede
·ij· maende gauene die ſtede.
Daer na quam die ·xiiij· de wijch/
Daermen in hadde groten prijch/
Eñ men oec an beeden ziden
Dele verloos indien tiden/
So dat Agamennoen ghewan
·vj. maent vrede eñ ſinen man.
Daer naer quam de ·xv· de ſtrijt/
Die ſwaer was/ eenen coyten tijt/
Dien van buten eñ van binnen.
Agamennoen dede gewinnen
Van ·xxx· dagen dõmeſteſtant.
Daer naer quam altehant

Di

Die sestiende swaere strijt/
Doe wondde ter seluer tijt
Troylus Achillese sere.
·vij· daghe vochten si/ eñ nemmere.
Doe quam die seuentiende strijt/
Daer Troylus in quam tier tijt;
Want hi van sinen paerde vel/
Eñ Achilles/ die hem was fel/
Sloughene vpten velde doot/
Dies was in Troyen rouwe groot.
Mennoen/ die Here van Persi/
Ten achtiensten wighe so was hi
Doot ghesleghen vordie stede.
Priamus die bat enen vrede/
Die men hem gaf ·xxx· daghe/
Doe quamen die Grieken grote plaghe;
Want Parijs slouch ter seluer tijt
Achillese doot inden ·xix· den strijt
Inden monstre Apollijns/
Aldaer hi ontbeidde sijns.
Doe baden een cort bestant
Die Grieken der stat te hant.
Inden ·xx· sten wijch wert gewont
Aiax van Parise eene stont;
Maer Aiax sloughene aldaer/
Eñ staerf tehant daer naer.
Doe quam van Amasonia
Die Coninginne Penteseleia/
Eñ vacht ter seluer tijt
Vordie stat de ·xxi· sten strijt/
Eñ Pirrus/ Achilles sone/
Was daer ghehaelt omme tgone/
Om te wrekene des vaders doot/
Hi ontfinc wonden wel groot
Vander Coninginnen hant.
Dje ·xxij· sten wijch/ alsict vant/

Die

Vs. 74. De] Lees den. Zie I. 11. 17. vs. 77.

Die was den Troijenen swaer/
Pentesseleie die bleef aldaer
Doot van Pirruse gesleghen.
Doe en wouden die Troijen pleghen
Gheens stridens/ eñ baden das
Atenorre eñ Pollidamas
Eñ Enease bouen allen saken
Den Cō. omme zoendinc maken,
Prian ne wilde zoene/ no vrede/
Doen verrieden si die stede/
Dat soe ghevelt wart onder voet,
Agamennoen deelde dat goet
Effene ondere alle die liede.
Te Troyen/ daer dese dinc gesciede/
Was gheorloget/ wet vorwaer/
.viij. maende eñ .x. jaer
Eñ .xii. daghe/ scriuet Dares mede.
Daer bleuen Grieken vorde stede
.viij c. dusentich man
Eñ .lxxxm. meer nochtan/
Entie vander stede si verloren
.vi c. dusentich/ alse wijt horen/
Eñ .lxxvi. dusentich mede/
Eer dat men verriet die stede/
Eñ alsemen die stede wan
Bleuere xxm. man
Eñ .lxxvi. dusentech mee.
Eneas hi trac ter zee/
Eñ nam die .xxii. scepe/
Daer met sinen geselscepe.
Parijs mede Helenen wan/
Hem quamen toe .cccc. man,
Atenore dien volgeder daer
Dusentich eñ .v. hondert naer.
Helenus eñ Cassandra/
Ecuba eñ Andromaca
Met .m. eñ .dcc. man
Quamen int lant van Grieken an.

Wat vanden Troijenen quam. XIX.

Dus ebben die Grieken Troyen gewonnen/
Dits twaerste/ dat wi vinden connen/
Eñ alse die Grieken keerden te lande
Ghesciede hem scade eñ scande;
Want si verdorueu af meest al/
Oft quamen in swaer messal.
Dat Troyen al dus ende nam/
Was na de geborte van Abraham/
Daer die derde Etaet in ginc
viijc. jaer in waerre dinc
Eñ .xlvi./ alse wijt horen/
Eñ eer/ dat Ih'c wart geboren/
So waest .xi. hondert jaer
Eñ .lxix./ wet vorwaer/
Alse die ystorien ons gheven/
Die de tide hebben bescreuen/
Eñ Troyen stont/ dat es waer/
C. eñ .lxxxv. jaer.
Vanden Troijenen/ die harentare
Vloen/ naden verliese zware/
Rees dat Roemsche Keyserrike/
Dat noint ter werelt hadde gelike.
Oec quamer af die Bartaensce crone/
Die langhe stont eñ harde scone/
Onthier entie Ingelsche quamen/
Die hem tlant/ entie crone namen.
Oec so quamere af dies gelike
Die crone van Vrancrike/
Die al noch staet met eeren;
Want/ alse ons die jeesten leeren/
Alse Mioen viel/ ent al vte vlo/
Wasere eén hiet Fransiõ/
Hectors sone/ die ontreet/
Eñ een hiet Turcus/ alsement weet/
Die mede was Troylus sone/
Dele volp volgede na de ghone/

So dat ſi hem ſcieden in tween:
Van Turcus ſeidmen ouer een/
Dat Turkie es ghenant/
Van Francioene der Vranken lant.
Hier namaels/ alſ wi leſen de ſaken/
Sullen wijs u bet conder maken.
Nv ſuldi horen corteliken
Vbeghin van den Roemſcen rike.

Hoe Rome van Eneaſe quam. XX.

Eneas/ die van Troyen ontginc/
Quam ter Tybere/ ditſ ware dinc/
Sulc ſeit ·y· jaer eñ ſulc ·viij.
Naer dat Troyen viel met machte/
Eñ wart Coninc na Latine
Met ſiere dochter Lauine
Daer te voren hadder geweſen
Janus Coninc/ alſe wijt leſen/
Na hem Saturnus. doe Pycus.
Daer naer Faunus. Doe Latinus.
Deſe hietmen altemale
Coningen weſen van Vtale.
Deſe regneerden ouer waer
Omtrent ·c· eñ ·l· jaer.
Eneas die was naden zweer
·iij· jaer Coninc eñ nemmeer/
Eñ liet Lauinen draghen kint/
Die Siluius was geheten ſint.
Aſcanius/ Eneas ſone/
Van Troyen was comen de ghone/
Regneerde naden vader daer/
Int lantſcap/ ·xxxiij. jaer.
Siluius daer naer ſijn broeder;
Maer niet beede van eere moeder/
Was ·xxix· jaer daer Here/
Naer hem liet hi vorwaert mere.

Enea

Vs. 26. Naer enz.] Met deze woorden heeft onze Dichter willen aanduiden, dat de volgende Koningen der

Eneas Siluius daer naer
Was Coninc ·xxxix. jaer.
Daer naer Siluius Latijn
Moeste ·l· jaer Here ſijn.
Doe quam Siluius Alba
Eñ waeſt ·xxxix· jaer, daerna,
Epycus Siluius dis helt
Tlant ·xxiij. jaer met gewelt.
Capius Siluius hilt met machte/
Tlant ·xx· jaer eñ hachte.
Carpentus Siluius was daer
Here doe ·xiij· jaer,
Doe quam Siluius Tyberijn/
Die .biij. jaer Here moeſte ſijn,
Daer naer Agrippa Siluius
·xl· jaer / wi leſent dus.
Siluius Armellus doe
·x· jaer eñ ·ix· daer toe.
Doe woeſte Siluius Aventijn
·xxbi. jaer Here ſijn.
Procas Siluius ·xx· eñ drie
Drouch hi crone/ vinden wie.
Amilius Siluius daernaer
Was here ·xliiij· jaer/
In ſijn ·xx· ſte/ alſe wijt horen/
Wart Remus eñ Romelus geboren
Van enen wiue/ hiet Ilia/
Die den Trouſchen bloede was na;
Niet wel en weetmen wieſe man/
So Maers/ ſo een ander man,

Rij-

der Latynen tot op Romulus, den eerſten Koning der Romeinen, den naam van *Silvius* gevoerd hebben, naar *Silvius*, den zoon van *Aneas* en *Lavinia*, Nader bewijs, dat deze des Dichters meening geweeſt is, vindt men hier achter I. II. 22. vs. 21.

Tullius Hostillius was daer naer
Coninc ·xxxii· jaer;
Anthonius Marcus quam na dien/
Eñ waest ·xx· jaer met drien.
Tarquinius Priscus t sinen leuene
Waest .xx. jaer eñ sevene.
Tullius Seruilius
Quam daer na/ wi lesent dus;
Want sijn moeder was sonder waen
Een edel wijf/ nochtan gevaen.
Dese waest .xxx· jaer eñ viere
Here na de Roemsche maniere.
Die ouerdeghe Terquijn daer naer
Was Here ·xxxv· jaer/
Hi hadde te Rome indie stede
Die Coninclike mogenthede/
Eñ men coos raetsman ter stat/
cccc. eñ ·xl· jaer stont dat
Tote Julius / die deerste was
Keyser van Rome/ alsiet las.
Nv gaen wi ter ystoeien weder
Van de Byblen/ die ic neder
Hebbe gheleit ene stont/
Daer bi werden ons de jare cont:
Daer suldi horen in wies tiden
Dese Heren ouer liden
Hare jeesten/ in corte wort/
Also alse wijt ebben gehort.

Van Samsoen eñ sire cracht. XXI.

Na dat Abdoen doot was bleyen/
Alse hier bouen es bescreuen/
Dje rechtere was ·viij· jaer/
In wies tiden/ men leest vorwaer/
Dat Troyen geuellet was/
So wart rechtere/ alsemen las/
Samspen ouer dat Iuedsce diet,
Tfolc was doe quaet/ eñ liet
Sijn geloue eñ Gods gebode,
Eñ anebeden die afgode.
Doe lietse God ·xl· jaer
Den Philistinen gheselen daer/
So dat God Samsoene bodscepen dede
An eene vrouwe van groter scoenhede/
Die enen man hadde/ hiet Mannee/
Dese Sampsoen was Baliu nemmee/
Dan ·xx· jaer van Ysrael/
Die staercste waest/ weetmen wel/
Die van wiue oint was geboren/
Bidien heileghen Geest/ alswijt horen/
Quam hem die cracht/ eñ niet van leden/
Die behoren ter menscelicheden.
Dese bescremde/ alst wel sceen/
Die Iueden ieghen die Philisteen,
Hi slouch metter bloter hant
Eenen leu/ daer na hi bant
Vier in .ccc. vossen staert/
Daer tcoren mede verbernet waert
Inder Philistine lant.
Hi dogede/ dat menne bant/
Eñ menne also gaf den vianden;
Maer/ alse hi wilde dan te handen/
So waren die banden ontwee.
Eene kinnebacke/ eñ nemmee

35 He-

Heuet hi van eenen ezel vonden/
Daer hi mede slouch tien stonden
Danden heidenen duſent doot/
Eñ dandere bloen dordien noot;
Doch verwanne Dalida/
Sijn wijf/ met scaenheden daer na/
Die hem af scoer sijn haer;
Want soe verstont querwaer/
Dattere sine cracht ane lach.
Daer namene vp ghenen dach
Sine vianden/ hi moest ghedoghen/
Eñ staken hem vte sine ogen/
Eñ maectenre af eenen ries.
Alse hem sijn haer weder wies/
Hieten sine speelen teere feeste/
Hi nam/ alse ons tellet die jeeste/
ij. poste/ daer alt huus vp stont/
Eñ vellet neder inden grant
Vp alle die Pzinren/ entie andere mede
Omtrent .iiijm. daer ter stede.
Daer toe vintmen redene groot,
Dat hi hellerhlike es doot;
Want hadt God selue niet gewzacht/
Hine ware niet comen ande cracht/
Dat hi met mensceliker ghewelt
Gheent huus also hadde gevelt.
Tien seluen tiden vinden wi dat/
Dat Ascanius eene stat
Optie Tybze maecte/ eñ hiet Alba/
Daer Rome sidert bi gemaect was na.

Vanden pape Hely, dic rechtre was, eñ mettem was tkint Samuel. XXII.

Alſe doot was Sampſoen / wert Hely
Rechtre int lant / eñ oec wart hi
Pape int lant van Iſrael /
Mettem was dat kint Samuel /
Dat vorſeidem met ſinen monde /
Dat God die ſine eñ ſire kinder zonde
Op hem beeden ſoude wreken.
Dus gevielt na Samuels ſpreken /
Dat ſinen ij ſonen op enen dach
Eñ daerke Gods / daer vele an lach /
Op eenen dach worden verloren /
Eñ alſtem quam te ſinen oren /
Doe viel hi ter neder doot
Vanden ſtoele / van rouwen groot.
In Helys tiden was vanden Latinien /
Eneas ſone eñ Lauinien /
Siluius Comme van Alba /
Die Siluius hiet oec daer na;
Want ſijn moeder / alſt tijt was /
In eenen boſſch van hem ghenas.
Na hem oec / eñ dor ſiere eeren
Hieten Siluius / die Latijnſche Heren.
In Helys tiden ſekerlike
So begonſte t Wertaenſche rike;
Want Brutus / die van Aſcaniuſe quam /
Sijns ſoens ſone / alſict vernam /
Doodde ſinen vader met ongevalle;
Doe verdreuene die maghe alle.
In Grieken vlo hi altehant /
Daer hi Helenus geſlachte vant /
Diene teenen Here vercoren /
Eñ mettem woeren / alſe wijt horen
Int lant / dat Albioen hiet /
Dat beſat hi eñ ſijn gediet /

35 Eñ

vic. eñ .lxxvij. jaer
Na dat Ih'c wart gheboren/
Eer dat Brutus gheslachte verloren.

Van Samuel ende Saul. XXIII.

Samuel wart naer Hely·
Rechtre eñ propheete daer bi
Ouer die van Israel.
In sinen tiden so ghevel/
Dat die heidine met eeren/
Weder senden daerke ons Heren/
Die in Helys tiden was verloren.
Samuel dede meneghen toren
Dien Philistienen int gevecht/
Eñ heuet sijn volc wel berecht;
Doch alse hi was van dagen zwaer/
So quamen die Jueden te hem daer/
Eñ eeschten nerenstelike eñ sere
Eenen Coninc teenen Here.
Doe wart Saul Cō· gecoren/
Die van Benjamine was geboren/
Die lancste vander Juedscer scare/
Entie oetmoedechste/ m' dar nare/
Alse hi dat heerscap ghewan/
Wart hi een ouerdich man.
Dien heuet hi: want God hiet Samuel/

Den Jueden: eerst die Amoniten /
Diet al wilden verbiten /
Eñ daer naer die Philisteen
Daer naet verslouch hi menech een
Der lieden van Amelec:
Daer naer viel hi in een strec;
Want hi verbrac dat ghebod /
Dattem Samuel gaf eñ God.
Hier verbeurdi dat rike
Hem enten sinen euwelike.
Eñ Dauid die nochtoe was kint /
Eñ herde van Gode ghemint /
Die wart te Coninge ghewijet
Eñ Saul vermalendijet.
David slouch Goliase doot /
Dies hi eeren hadde groot /
Dies benijddens Saul zware
Eñ gaf hem siere dochter dare /
Om dat hi soude te stouter wesen /
Eñ sijn lijf verliesen bi desen.
Doe hine niet dus doden en mochte
Laghede hine swaer eñ onsochte /
So dat hi moeste rumen tlant /
Eñ varen tAchise / sinen viant /
Daer hi ·iiij· maende mede was.
Hier binnen Saul begonde das
Wijch te nemene met sire partie;
Doch besochti duuelie
An een wijf / eñ wilde verstaen /
Hoe dattem soude vergaen /
Daer hem voerseit was sine doot.
Des anders dages nam scade groet
Dat Juedsce diet; want sine ·iij· kinder
Eñ hi bleven versleghen ginder
Vpten berch van Gelboe.
Saul eñ Samuel / dese twee /
Die berechten .xl. jaer
Die van Israel / dat es waer.

Van

Vanden riken, die begonden, eñ dat gheſciede in Samuels tiden. XXIIII.

In Sauls tiden/ alſict las/
Was Cõ. Siluius Eneas
In Albia daer vaer de Latine/
Sijn ouder moeder was Laume.
In deſen tiden ſo begonde ſcone
Dat Coninckrike van Lacedemone
In Sauls .xv. ſte jaer.
Dat hadde als .ix. Coningen daer
Eñ gheduurde .ccc. jaer
Eñ .xxv./ wet woer waer.
Int ſelue begonde mede
Te Corinten/ indie goede ſtede/
Een Coninckrike ſtaerc te waren/
Daer .xi. Coningen in waren/
Elc na anderen/ die regneerden daer
ccc. eñ .xxii. jaer.
In Sauls tiden/ horic meenen/
Was dachterſte Cõ. van Athenen
Codrus. In ſinen tiden
Quam ſo ſtaerc volc op hem ſtriden/
Dat hijt verweren niet en mochte/
So dat hi Appolline ſochte/
Hoe comen mochte des een ende?
In antworden hi hem bekende:
Dat hijt ſelue moeſte beſteruen/
Soude dat oxloghe bederuen.
Deſe dinc wart mede mare
Buten inder vianden ſcare/
So datmen ghebiet tien ſtonden/
Dat Codrus niemen en ſoude wonden/
Alſe hijt wiſte/ liet hi varen
Sijn Coninclike aernſcb te waren/
Eñ wapendem als .i. germ knecht/
Eñ warp hem onder die knechte recht/

Eñ

Eñ wonder eenen / diene flouch doot.
Lieuere gaf hi hem ter noot /
Dan alt lant eñ oec die stede
Verdoruen worde biden onvrede.
Dus endde dat orloghe al reene
Eñ dat rike van Atheene /
Dat stont als ·cccc· jaer
Eñ ·lxxxv· / wet voerwaer /
Eñ men hiet Princen / die Heren /
Die berechten tlant met eeren.
Hort / nadie heileghe scrifture /
Coninc Davids auenture.
Die derde euwe endt hier naer /
Die hadde ·dccc· jaer
Eñ ·xl· mede / wet dat wel /
Nadie jeeste van Ysrael.

Van den Coninc Davite. XXV.

David was / die eerst met machte
Cō· was van Judas geslachte
Eñ Drouch ·xl· jaer de crone.
Dese regneerde scone
Ouer die van Israel
Gherecht / genadich eñ niet fel /
Die sine vianden hilt / dat hi sprac /
Eñ hare doot met rechte wrac /
Eñ vacht stoutelike met eeren
Jegen die viande ons Heren.
Dit was een edel sondare
Al waest / dat hi mesdede sware /
Alse hi dede ane vrien /
Dien hi dede sijn wijf ontvrien /
Enten man oec slaen te doot.
Sine berouwenesse was so groet
Eñ sinen grote omoedichede /
Dat God ghehorde sine bede.

Oec ghedoghedi omoedelike/
Dattem sijn sone afwan sijn rike/
Eñ lachter/ diemen hem sprac/
Eñ wildi niet/ datmen wrac/
Eñ alse hi hadde ghereet met eeren
Den cost toten tempel ons Heeren/
Dedi in sijn selues leuen
Salomoene die crone gheuen/
Hi leerdem den dienst ons Heren
Eñ Coninc te sine met eeren/
Eñ staerf heilechlike in vreden
Eñ in grotere mogentheden.
In Davids tiden/ int leuen sijn/
Was Cō. Siluius Latijn
Tote Alben/ alsict las/
Daer sidert Rome thooft af was.
Van Dauite/ van Salomoene
Ware harde vele te doene/
Dan ickere af seggen wille;
Want des lancs makic een gestille/
Eñ dies vele te wetene rouct/
Ic wille/ dat hi Scolastica souct/
Dat ic dichte hier te voren/
Daer mach hi in Dietsche horen/
Wanic/ meer/ dan ieweren ten tiden/
Hier moetict cort ouer liden.

Van Cō. Salomoene en ten temple. XI

Salamoen was naden vader
Cō. van Israel alghader/
Eñ drouch crone .xl. jaer.
Josephus spreect ouer waer/
Dat hi .lxxx. jaer drouch crone;
xl. jaer wel eñ scone/
Eñ .xl. jaer/ dat hi lach in zonden.
Hi nam te wiue in gheuen stonden

Des Coninx dochter Pharao
Van Egypten / eñ wan do
·i· kint / spreect die scrifture claer /
Doe hi out was ·xi· jaer /
Djt was iegen der naturen zede.
Gode bat hi in siere bede /
Dat hi hem zin eñ wijsheit gave /
Dit coos hi voor alle have:
Eñ God maectene dies alrike /
Dat noint man was dies gelike /
Hi was deerste / die onsen Here
Temple maecte in siere eere.
Die was van witten marbersteene
Van Phares / gepolliert reene /
·lx· ellen was hi lanc
Eñ ·xx· in sinen ghanc /
·Xxx· ellen hoogh / eñ dan echt
Enen solre gemaect recht /
Daer bouen toten decsele dan
·xl· ellen hooch nochtan.
Dus was die hoghede altemale
·c· ellen eñ ·xx· wale.
Die nederste woninge was vtermaten
Scone / ghedect eñ met gout platen
Solre / vloere / weeghe beeden gader /
So dat ghoudijn sceen algader.
Ten oost ende was ontaen
Dese monster sonder waen /
Eñ was die duere van manieren
Wijt van maysieren te maysieren.
Binnen so was ouer een
Die tempel gesceden in tween.
Toester was in sinen ganc
·xl· ellen alleene lanc /
Dat hiet men Sancta bi namen /
Daer plagen die papen alle te samen
In te ghane nadie wet.
Twesterste was gevisiert bet;

Want dat was .xxx. ellen lanc/
Rechte viercante in sinen ganc:
Sancta sanctorum hietment daer/
Daer en quam maer eens int jaer
Die Bisscop/ eñ niemen el/
Daer in was/ dat weetmen wel/
Die diere aerke entie sine/
Die Moyses maecte inde wostine.
Tusscen Sancta sanctorum eñ Sancta
Ghinc een wech/ alsict versta/
Cedrijn al met goude ghedect/
Daer voren een coztine getrect
Van vtermaten dieren saken/
Dits der Ewangelie af spraken/
Dattet van bouen neder scuerde/
Doe Ih'c die doot becuerde.
Goudine taflen/ goudine outare/
Menech ghoudijn candelare/
Goudine vate warent altemale/
Daermen mede diende wale.
Paranis eñ andere mure/
Soudicse na die scrifture
Al besceden int ghedichte/
In quaems niet af so lichte;
Maer sulc Gods huus eñ so diere
En waert noit gemaect in gere maniere.
·vij· jaer eñ maenden sesse
Wrochtmer ouer/ seget de lesse.

Van Salamoene eñ sijns wijfs zale. XXVII.

Daer naer dede Salamoen
Hem seluen ·i· huus maken doen/
Daermen ·xiij· jaer ouer wrochte/
Eñ men wonder af spreken mochte.
cc· scilde van sinen goude
Dedi maken; want hi woude

Sine

Sine Coninclike ghewelt
Cont maken / ſo dat mer aſtelt
In menech lant / in menech ſtede /
Eñ ·ccc· andere ſcilde mede /
Die Peltes heeten in Latijn /
Gheſcepen na een manekijn /
Somech houcte / ſommege cout /
Hier met plagen talre ſtout
Die wachters vorde pozte te ſtane /
Eñ alſe Salamoen plach te gane /
Oſte te ridene teenegher ſtede /
So woeren die jongelinge mede /
Vp paerden / van blonden hare /
Eñ ſlouch neder dat aldare /
Tote vpten rugge vanden paerde
Ghinc verghult doz die ouaerde
Eñ droughen die guldine ſcilde.
So quam die Cō· / alſe hi wilde /
Vp ſinen chierliken waghen naer
Eñ voer / wildi hier of daer.
Der Coninginnen maeeti mede
Een huus aldaer ter ſeluer ſtede
Maerberijn / cedrijn eñ van goude /
Eñ ſom ſeluerijn / als hi woude.
Al die vaete / daermen wt at /
Waren goudijn / vor waer hout dat.
In ·x. jaren vulmaerte al
Salomoen gzoot eñ ſmal:
Monſter / zalen alte ſamen /
Te deſen dinghen / die allamen.

Vs. 33. In ·x·] Lees In ·xx· Zie I. *Koning.* VI, 38. en VII, 1.

Vanden mure van Iherusalem ende Salomoen-doot. XXVIII.

Salomoen maecte om de stede
Te Iherusalem den muur mede
Staerke eñ dikke / entie straten
Paueerdi wel vtermaten /
Die te Iherusalem waert laghen.
Te valne steden van ouden dagen
Dedi vermaken / eñ nieuwe mede
Sette hi oec ter meneger stede.
Van Joden maecti niemen knechte /
Hi deedse leeren ten ghevechte;
Maer die waren van Canaan /
Dien leidi eygijndoem an.
Syne scepen voeren coepvaert
Toten Ason Tabus waert /
(Een eylant eist in die Rode zee)
Eñ brochte gouds van danen mee /
Gout van Osier / dat dbeste es
Eñ seluer mede / des sijt gewes /
Danwe / simmen / steene diere
Eñ tanden van elpendiere.
Tien tiden achtemen seluer cleene;
Want die sittine alghemeene
Te Iherusalem vorde dure
Waren seluerijn tiere hure.
Dese mare ginc verre eñ vort /
So dat daer quam inde port

Van

Vs. 14. Ason Tabus.] d. i. *Ezeon Geber.* I. *Koning.* IX, 26. VINCENT. heeft *Agyogabrum.*

Vs. 19. Danwe.] Lees Pauwe. VINCENTIUS zegt van deze schepen van Salomon: *deferebant de Ophir aurum multum et argentum, dentes elephantorum et symias et* pauos *et gemmas.* f. 62. d. MS.

Van Saba die Coninginne/
Eñ wilde proeuen Salomoens zinnen;
Maer soe vant al openbare
Die zinne meerre/ dan de mare/
Waer af soe in twifele was.
Salomoen maecte hare mare das/
So dat haer wonderde seer.
Diere prosente gaf soe den heere
Eñ Salamoen gaf hare mede
Meneghe scone dierhede;
Maer soe keerde tharen rike.
Salamoen was sonder gelike;
Maer wijf verkeerden sine zede/
So dat hi afgode anebede.
Wijf haddi ·ccc· waetuen sevene
ccc· amien tsinen levene.
Dies gaf hem God voer sine doot
Vianden staerc eñ groot/
Eñ ontboot hem ouer een
Bidien Propheete/ dat hi in twee
Deelen soude sijn Coninerike
Naer sijn leuen sekerlike;
Doch heuet men ghelouc groot/
Dat hi bekeerde voer sine doot.
In Salomons tiden/ dats ons cont/
Was/ daer sindent Rome stont/
Coninc Alba Siluius/
Die jeesten hebbent in aldus.

oc trike sciet in tween naer sine doot. XXIX.

Alse Salomoen was verstoruen/
Was wel naer trike verdorven;
Want sijn sone Roboam
Seide/ dat den volke mesquam.
Dus coren die ·x· geslachte gemene
Jeroboam/ eñ ·ij· alleene

Bleuen met Roboam / alsict las /
Benjamins gheslachte eñ Judas.
Dus bleef Roboam mettem
10 Coninc in Iherusalem /
Eñ regneerde ·xvij· jaer.
Jeroboam hi maecte daer
Sinen stoel in Samaria /
Eñ oec so maecti daer na
15 Twee goudine calueren / die hi hiet
Anebeden sijn ghediet.
Dus scieden die ·x· geslachte van Gode /
Eñ lieten die Gods gebode.
Judas gheslachte in Roboams tiden
20 Lieten die wet van Gode liden /
Eñ maecten menegen valscen outaer.
In Roboams vijfte jaer
Quam van Egypten Cõ· Sesac /
Eñ dedem groot onghemac /
25 Eñ rouede den tempel ons Heren /
Dien van Iherusalem tonneren.
Roboam staerf eñ daer na
Wart Cõ· sijn sone Abia.
In Roboams tiden / wi lesent dus /
30 Was Cõ· Siluius Epycus
Tote Alben / alsict vernam /
Danen dbegin van Rome afquam.
Abia regneerde voer waer
In Iherusalem ·iij· jaer /
35 Eñ volghede sijns vaders quaethede /
Hi hadde te viande oec mede
Jeroboam / die hem was fel /
Eñ Cõ· was van Israel.
In sinen tiden was Siluius Capis
40 Coninc / aldaer nu Rome js.
Asya wart Cõ· na Abyen /
Sinen vader / horic lyen /
Ouer tlant van Iherusalem /
Die int beghin proeuede hem

Wel naden Coninc Dauite/
Der quader lieden maecti quite/
Eñ dreef die afgoden vten lande/
Den Ethyopen dedi scande;
Want hise vte sinen lande jagede
Eñ verwanse/ eñ versaghede.
Hi begonste suffen int ende;
Want doe hi horde/ eñ bekende/
Dat Basaa/ Coninc van Israel/
Hem verbolghen was eñ fel/
Senddi den Coninc van Surien
Ghiften/ eñ met fiere partien
Verdreef hi die van Israel/
Eñ omme dattem dit ghevel/
Scaldene die Propheete ons Heren/
Dien dedi doen vele onneren/
Doe quam hem indie voete wee;
Nochtan en wilde min no mee
Hem ane Gode troosten noch/
Int ende so staerf hi doch.
Na hem wart Cō. in die stat
Een sijn sone/ hiet Josephat.
In sinen tiden was Siluius Capis
In Alba/ daer nu Rome is.

Van Josephat Cō. van Jerusalem. XXX.

Josephat was Coninc daer naer
In Iherusalem .xxv. jaer/
Hi leedde des vaders goede leuen/
Afgoden dede hi begheuen;
Maer anden Coninc van Israel
Achab en dede hi niet wel/
Dat hi vrientscap an hem sochte;
Want aergers niet sijn en mochte:
Hi vacht mettem met sire pertien
Leghen den Coninc van Surien/

Vanden riken, die begonden, eñ dat gheſciede in Samuels tiden. XXIIII.

In Sauls tiden/ alſict las/
Was Cõ. Siluius Eneas
In Albis daer ouer de Latine/
Sijn ouder moeder was Lauine.
In deſen tiden ſo begonde ſcone
Dat Coninckrike van Lacedemone
In Sauls .xv. ſte jaer.
Dat hadde als .ix. Coningen daer
Eñ gheduurde .ccc. jaer
Eñ .xxv./ wet voer waer.
Int ſelue begonde mede
Te Corinten/ indie goede ſtede/
Een Coninckrike ſtaerc te waren/
Daer .xi. Coningen in waren/
Elc na anderen/ die regneerden daer
ccc. eñ .xxii. jaer.
In Sauls tiden/ horic meenen/
Was dachterſte Cõ. van Athenen
Codrus. In ſinen tiden
Quam ſo ſtaerc volc vp hem ſtriden/
Dat hijt verweren niet en mochte/
So dat hi Appolline ſochte/
Hoe comen mochte des een ende?
In antworden hi hem bekende:
Dat hijt ſelue moeſte beſteruen/
Soude dat oxloghe bederuen.
Deſe dinc wart mede mare
Buten inder vianden ſcare/
So datmen ghevoot tien ſtonden/
Dat Codrus niemen en ſoude wonden/
Alſe hijt wiſte/ liet hi varen
Sijn Coninclike aernaſch te waren/
Eñ wapendem alſ .i. germ knecht/
Eñ warp hem onder die knechte recht/

35 Et

Eñ wonder eenen/ diene ſloech doot.
Lieuere gaf hi hem ter noot/
Dan alt lant eñ oec die ſtede
Verdoruen worde biden onvrede.
Dus endde dat oorloghe al reene
Eñ dat rike van Atheene/
Dat ſtont alſ ·cccc· jaer
Eñ ·lxxxv·/ wet voerwaer/
Eñ men hiet Princen/ die Heren/
Die berechten tlant met eeren.
Voort/ nadie helleghe ſcriſture/
Coninc Davids auenture.
Die derde euwe endt hier naer/
Die hadde ·dccc· jaer
Eñ ·xl· medè/ wet dat wel/
Nadie jeeſte van Iſrael.

Van den Coninc Davite. XXV.

David was/ die eerſt met machte
Cō· was van Judas geſlachte
Eñ Drouch ·xl· jaer de crone.
Deſe regneerde ſcone
Quer die van Iſrael
Gherecht/ genadich eñ niet fel/
Die ſine vianden hilt/ dat hi ſprac/
Eñ hare doot met rechte wrac/
Eñ vacht ſtoutelike met eeren
Jegen die viande ons Heren.
Dit was een edel ſondare
Al waeſt/ dat hi meſdede ſware/
Alſe hi dede ane vrien/
Dien hi dede ſijn wijf ontvrien/
Enten man oec ſlaen te doot.
Sine berouweneſſe was ſo groet
Eñ ſinen grote ondedichede/
Dat God ghehoorde ſine bede.

Oec ghedoghedi onmedelike/
Dattem ſijn ſone aſwan ſijn rike/
Eñ lachter/ diemen hem ſprac/
Eñ wildi niet/ datmen wrac/
Eñ alſe hi hadde ghereet met eeren
Den coſt toten tempel ons Heeren/
Dedi in ſijn ſelues leuen
Salomoene die crone gheuen/
Hi leerdem den dienſt ons Heren
Eñ Conine te ſine met eeren/
Eñ ſtaerf hoilechlike in vreden
Eñ in grotere mogenthеden.
In Dauids tiden/ int leuen ſijn/
Was Cõ. Siluius Latijn
Tote Alben/ alſict las/
Daer ſidert Rome thooft af was.
Van Dauite/ van Salomoene
Ware harde vele te doene/
Dan icmare af ſeggen wille;
Want des lancs makic een geſtille/
Eñ dies vele te wetene rouct/
Ic wille/ dat hi Scolaſtica ſouct/
Dat ic dichte hier te voren/
Daer mach hi in Dietſche horen/
Manic/ meer/ dan iewеren ten tiden/
Hier moetict corz auer liden.

Van Cõ. Salomoene en ten temple. XXVI.

Salamoen was naden vader
Cõ. van Iſrael alghader/
Eñ dzouch crone .rl. jaer.
Iosephus ſpreect auer waer/
Dat hi .lrrr. jaer dzouch croue;
rl. jaer wel eñ ſcone/
Eñ .rl. jaer/ dat hi lach in ſonden.
Hi nam te wiue in Gheuen ſonden

Des Coninx dochter Pharao
Van Egypten / eñ wan do
·i· kint / spreect die scrifture claer /
Doe hi out was ·xi· jaer /
Dit was iegen der naturen zede.
Gode bat hi in siere bede /
Dat hi hem zin eñ wijsheit gave /
Dit coos hi voor alle haue:
Eñ God maectene dies alrike /
Dat noint man was dies gelike /
Hi was deerste / die onsen Here
Temple maecte in siere eere.
Die was van witten marbersteene
Van Phares / gepolliert veene /
·lx· ellen was hi lanc
Eñ ·xx· in sinen ghanc /
Xxx· ellen hoogh / eñ dan echt
Enen solre gemaect recht /
Daer bouen toten decsele dan
·xl· ellen hooch nochtan.
Dus was die hoghede altemale
·c· ellen eñ ·xx· wale.
Die nederste woninge was vtermaten
Scone / ghedect eñ met gout platen
Solre / vloere / weeghe beeden gader /
So dat ghoudijn sceen algader.
Ten oost ende was ontaen
Dese monster sonder waen /
Eñ was die duere van manieren
Wijt van maysieren te maysieren.
Binnen so was ouer een
Die tempel gesceden in tween.
Toester was in sinen ganc
xl ellen alleene lanc /
Dat hiet men Sancta bi namen /
Daer plagen die papen alle te samen
In te ghane nadie wet.
Twesterste was gevisiert het:

Want

Want dat was .xxx. ellen lanc/
Siechte viercante in ſinen ganc:
Sancta ſanctorum hietment daer/
Daer en quam maer eens int jaer
Die Biſſcop/ eñ niemen el/
Daer in was/ dat weetmen wel/
Die diere aerke entie ſine/
Die Moyſes maecte inde woſtine.
Tuſſcen Sancta ſanctorum eñ Sancta
Ghinc een wech/ alſict verſta/
Cedrijn al met goude ghedect/
Daer voren een coztine getrect
Van wermaten dieren ſaken/
Dits der Ewangelie af ſpraken/
Dattet van bouen neder ſeuerde/
Doe Ih'c die doot becuerde.
Goudine taflen/ goudine outaers/
Menech ghoudijn candelaere/
Goudine vate warent altemale/
Daermen mede diende wale.
Paranis eñ andere mure/
Soudic ſe na die ſcrifture
Al beſceden int ghedichte/
In quaems niet af ſo lichte;
Maer ſulc Gods huus eñ ſo diere
En waert noit gemaect in gere maniere.
.vij. jaer eñ maenden ſeſſe
Vrochtmer ouer/ ſeget de leſſe.

Van Salamoene eñ ſijns wijfs zale. XXVII.

Daer naer dede Salamoen
Hem ſelven .i. huus maken doen/
Daermen .xiij. jaer ouer wrochte/
Eñ men wonder af ſpreken mochte.
.cc. ſcilde van ſinen goude
Dedi maken; want hi woude

Sine Coninclike ghewelt
Cont maken / ſo dat mer aſtelt
In menech lant / in menech ſtede /
Eñ ·ccc· andere ſcilde mede /
Die Peltes heeten in Latijn /
Gheſcepen na een manekijn /
Somech houcte / ſommege cont /
Hier met plagen talre ſtout
Die wachters vorde pozte te ſtane /
Eñ alſe Salamoen plach te gane /
Oſte te ridene teenegher ſtede /
So voeren die jongelinge mede /
Vp paerden / van blonden hare /
Eñ ſlouch neder dat aldare /
Tote vpten rugge vanden paerde.
Ghinc verghult doz die ouaerde
Eñ droughen die guldine ſcilde.
So quam die Cō· / alſe hi wilde /
Vp ſinen chierliken waghen naer
Eñ voer / wildi hier of daer.
Der Coninginnen maeeti mede
Een huus aldaer ter ſeluer ſtede
Maerberijn / cedrijn eñ van goude /
Eñ ſom ſeluerijn / als hi woude.
Al die vaete / daermen wt at /
Waren goudijn / vor waer hout dat.
In ·x. jaren vulmaerte al
Salomoen gzoot eñ ſmal:
Monſter / zalen alte ſamen /
Te deſen dinghen / die allamen.

Vs. 33. In ·x·] Lees In ·xx· Zie I. *Koning.* VI, 38. en VII, 1.

Vanden mure van Iherusalem ende Salomoens doot. XXVIII.

Salomoen maecte om de stede
Te Iherusalem den muur mede
Staerke eñ dikke / entie straten
Paueerdi wel vtermaten /
Die te Iherusalem waert laghen,
Te valne steden van ouden dagen
Dedi vermaken / eñ nieuwe mede
Sette hi oec ter meneger stede.
Van Joden maecti niemen knechte /
Hi deedse leeren ten ghevechte;
Maer die waren van Canaan /
Dien leidi eygijndoem an.
Syne scepen voeren coepvaert
Toten Ason Tabus waert /
(Een eylant eist in die Rode zee)
Eñ brochte gouds van danen mee /
Gout van Osier / dat dbeste es
Eñ seluer mede / des sijt gewes /
Danwe / simmen / steene diere
Eñ tanden van elpenditre.
Tien tiden achtemen seluer cleene;
Want die sittine alghemeene
Te Iherusalem vorde dure
Waren seluerijn tiere hure.
Dese mare ginc verre eñ vort /
So dat daer quam inde port

Van

Vs. 14. Ason Tabus.] d. i. *Ezeon Geber.* I. *Koning.* IX, 26. VINCENT. heeft *Agyogabrum.*

Vs. 19. Danwe.] Lees Pauwe. VINCENTIUS zegt van deze schepen van Salomon: *deferebant de Ophir aurum multum et argentum, dentes elephantorum et symias et* pauos *et gemmas.* f. 62. d. MS.

Van Saba die Coninginne/
Eñ wilde proeuen Salomoens zinnen;
Maer soe vant al openbare
Die zinne meerre/ dan de mare/
Waer af soe in twifele was.
Salomoen maecte hare mare das/
So dat haer wonderde seer.
Diere prosente gaf soe den heere
Eñ Salamoen gaf hare niede
Meneghe scone dierhede;
Maer soe keerde tharen rike.
Salamoen was sonder gelike;
Maer wijf verkeerden sine zede/
So dat hi afgode anebede.
Wijf haddi ·ccc· waetuen sevene
ccc· amien tsinen levene.
Dies gaf hem God voer sine doot
Vianden staerc eñ groot/
Eñ ontboot hem ouer een
Bidien Propheete/ dat hi in twee
Deelen soude sijn Coninerike
Naer sijn leuen sekerlike;
Doch heuet men ghelouc groot/
Dat hi bekeerde voer sine doot.
In Salomons tiden/ dat ons cont/
Was/ daer sindent Rome stont/
Coninc Alba Siluius/
Die jeesten hebbent in aldus.

ne trike sciet in tween naer sine doot. XXIX.

Alse Salomoen was verstoruen/
Was wel naer trike verdorven;
Want sijn sone Roboam
Seide/ dat den volke mesquam.
Dus coren die ·x· geslachte gemene
Jeroboam/ eñ ·ij· alleene

Bleuen met Roboam / alſict las /
Benjamins gheſlachte eñ Judas.
Dus bleef Roboam mettem
Conine in Iheruſalem /
Eñ regneerde ·xbij· jaer.
Jeroboam hi maecte daer
Sinen ſtoel in Samaria /
Eñ oec ſo maecti daer na
Twee goudine calueren / die hi hiet
Aneheden ſijn ghebiet.
Dus ſcieden die ·x· geſlachte van Gode /
Eñ lieten die Gods gebode.
Judas gheſlachte in Roboams tiden
Lieten die wet van Gode liden /
Eñ maecten menegen valſcen outaer.
In Roboams vijfte jaer
Quam van Egypten Cõ· Seſac /
Eñ dedem groot pnghemac /
Eñ rouede den tempel ons Heren /
Dien van Iheruſalem tonneren.
Roboam ſtaerf eñ daer na
Wart Cõ· ſijn ſone Abia.
In Roboams tiden / wi leſent dus /
Was Cõ· Siluius Eppcus
Tote Alben / alſict vernam /
Danen dbegin van Rome aſquam.
Abia regneerde voer waer
In Iheruſalem ·iij· jaer /
Eñ volghede ſijns baders quaethede /
Hi hadde te viande oec mede
Jeroboam / die hem was fel /
Eñ Cõ· was van Iſrael.
In ſinen tiden was Siluius Capis
Conine / aldaer nu Rome is.
Aſpa wart Cõ· na Abyen /
Sinen vader / horic lyen /
Ouer tlant van Iheruſalem /
Die int beghin proeuede hem

Wel naden Coninc Dauite/
Der quader lieden maecti quite/
Eñ dreef die afgoden vten lande/
Den Ethyopen dedi scande;
Want hise vte sinen lande jagede
Eñ verwanse/ eñ versaghede.
Hi begonste suffen int ende;
Want doe hi horde/ eñ bekende/
Dat Basaa/ Coninc van Israel/
Hem verbolghen was eñ fel/
Senddi den Coninc van Surien
Ghiften/ eñ met siere partien
Verdreef hi die van Israel/
Eñ omme dattem dit ghevel/
Scaldene die Propheete ons Heren/
Dien dedi doen vele onneren/
Doe quam hem indie voete wee;
Nochtan en wilde min no mee
Hem ane Gode troosten noch/
Int ende so staerf hi doch.
Na hem wart Cō. in die stat
Een sijn sone/ hiet Josephat.
In sinen tiden was Siluius Capis
In Alba/ daer nu Rome is.

Van Josephat Cō. van Jerusalem. XXX.

Josephat was Coninc daer naer
In Jherusalem .xxv. jaer/
Hi leedde des vaders goede leuen/
Afgoden dede hi begheuen;
Maer anden Coninc van Israel
Achab en dede hi niet wel/
Dat hi vrientscap an hem sochte;
Want aergers niet sijn en mochte:
Hi vacht mettem met sire pertien
Leghen den Coninc van Surien/

Daerne Iehu / die Pzopheete /
Omme ſcalt bi Gods beheete.
In ſinen tiden quamen de Ammoniten /
Die Arabiene / die Moabiten /
Gode dat hi eñ hief vp ſine hande
Eñ ſlouchſe alle vten lande.
Elyas die Pzopheete was
In ſinen tiden / alſiet las /
Die meneghe miracle dede /
Eñ God omme ſine heilechede
Reeſtene in eenen vierinen weghen
Vter werelt heenen gebraghen /
Eñ met Enoch ghedaen.
Noch ſullen ſi comen / ſonder waen /
Jeghen Antchriſte diſputeeren /
Die hem niet ſal comen verweeren /
Dan ſal hiſe beede verſlaen /
Dus ſullen ſi haren ende ontfaen.
In Joſephats tiden / alſe wijt leſen /
Was Siluius Carpentijs / eñ deſen
Pietmen Siluius Tyberijn /
Hier omme wart ſulc die name ſijn;
Want hi in die Tybre verdranc /
Alſo alſe tmeſſal adde den ganc.

Van Joram Coninc van Ilæruſalem eñ van Helyas. XXXI.

Na Joſephat ſijn ſone Joram
Dat Coninckrike in hant nam /
Die trac die afgode an hem
Eñ dwanc die van Jheruſalem /
Dat ſi met dat ſelue daden /
Hi wart van vianden verladen /
Die hem daden ſcade groot.
Sine · vi · broedere ſlouch hi dood.

Die

Die van Arabien namen hem ginder
Sijn wijf / eñ ſloughen ſine kinder
Sonder ſinen ſone Ocroſien /
Nochtan en wildi ſijns niet lyen /
Doe viel hi in eene quale /
Eñ rotte binnen altemale.
Crone drouch hi .viij. jaer /
Eñ ſtaerf in tormente zwaer.
In ſinen tiden / in ſinen daghen
Was Helyas te hemele gedraghen /
Eñ ſine gratie / die es bleuen
Helyſeuſe in ſijn leuen /
Die vele ſcoenre miraclen dede.
Helyas hadde verwecket mede
Een kint van dode te liue /
Eñ Helyſeus / daer ic af ſcriue /
Verwecter enen oec in ſijn leuen /
Eñ daer na / alſe hi doot was bleuen /
Dedi eenen doden op ſtaen
Teerſten / hi an hem was gedaen,
In deſen tiden was in Alba
Coninc Siluius Agrippa.
Na Ioram quam Ochyſias /
Die maer .i. jaer Cō. en was /
Hi hilt hem ane die afgode /
Eñ liet Gode eñ Gods ghebode /
Dies ſloughene Cō. Iehu doot
Van Iſrael / alſt God gheboot /
Eñ .xl. ſiere broedere mede,
Deſe mare quam indie ſtede /
Eñ Athalia ſine quade moeder /
Die en liet leuen kint / no bzoeder /
Si en nam hem allen tleuen;
Want ſoe gerne bzouwe ware bleuen;
Maer datter een geſtolen was /
Een ſughende kint hiet Ioas /
Dus bleef Athalia daer
Bzouwe in die pozt .xij. jaer.

Van

Van Joyadas Biſſcop van Jheruſalem, ende van Lygurus wet. XXXII.

Joyadas/ die van Jheruſalem
Biſſcop was/ gaderde an hem
Die goede liede vanden lande/
Eñ ſi namen tkint in hande/
Alſet ·vij· jaer was out/
Eñ maectent Eō. met gewout/
Eñ men ſlouch doot Athalien/
Hare afgode eñ hare mamorien
Waren gedeſtruweret al.
Men ſlouch die papen van Baal,
Joyadas leuede ouerwaer
Hondert eñ ·xxx· jaer.
Die Byble en lyet niet des/
Dat oint man naer Moyſes
Nie in ſo langhen leuene en was/
Alſe was die Biſſcop Joyadas.
Joas die Coninc plach
Wel te doene nacht eñ dach/
Al tote Joyadas doot
Weldaet te anevane groot.
Coninc was hi ·xl· jaer;
Maer na Joyadas doot daer naer/
Liet hi die wet/ eñ dwanker toe
Alle die ſine ſpade eñ broe/
Dat ſi naer ſine ghebode
Anebeden die af gode.
Hier omme ſchaltene Zacharie
Scone in fiere prophecie/
Die Joyadas ſone hadde ghewesen.
Joas loendem lettel na deſen
Tgoet dattem ſijn vader dede;
Want hine dede ſteenen daer ter ſtede
Tuſſcen den tempel enten outaere,
Cortelike quam daer nare

Van

Van Syria Conine Aſael/
Die hem ſijn goet nam/ eñ was hem fel.
Daer naer viel hi in eene quale.
Sine knapen vander zale
Sloughene doot in ſine zonden.
Helyſeus ſtaerf indien ſtonden/
Die oec den doden vp ſtaen dede/
Alſe hi quam an ſine lede.
Juſtinus ſchrijft/ dat doe was
Liguris/ die hem bewant das
Wette te makene te Lacedemone/
Men boot hem die Conine crone/
Hi wederſeidſe/ eñ helt
Tlant vaſte met gewelt/
Onthier ent recht oer vp quame/
Eñ tlant in ſinen handen name/
Alſt hint gewies/ dedi de croue
Hem gheuen van Lacedemone.
Daer toghedi/ dat getrouwerhede
Verre ginghe bouen rijchede/
Selue hilt hi/ eñ beſuerde
Alle die wette/ die hi cuerde.
Hi verboot ſeluer eñ gout
Rechts/ alſe alre quaetheit ſcout.
Hi wille/ dat ane die meente ſtaet
Scepenen te kieſene eñ raet.
Effene/ moghende eñ rike/
Wille hi/ dat tfolc ſi gemeenlike.
Effene/ diere eñ openbare/
Wille hi/ dat elc maeltijt ware.
Hi wille/ dat in abite wanderen
Elc menſche/ ghelijc den anderen.
Hine wilde niet dat men gelt gaue;
Maer deen om dander/ haue om haue.
Jonghe wildi te velde ſtieren/
Eñ daer in haer eerſter manieren/
Haer lijf aptieren indie pine/
Niet in weelden/ noch in wine.

Die erde ſoude ſijn hare laytiere/
Gheen pulment in gere maniere/
Noch keeren oec weder ter ſtede
Eer ſi manne waren mede.
Hine wilde niet/ datmen gaue
Met wiue in huwelijc groet hauc;
Maer datmenſe om doget name/
Die den man daer af bequame.
Oec wildi/ datmen eeren ſoude
Anders niemene/ dan de ſude.
Deſ eñ deſ gelike wet
Heuet Liguris eerſt geſet;
Eñ alſt den lieden dochte zwaer/
So ſwoer hi dan ouer waer/
Dat hem Apollo gaf den raet/
Wies tempel dat in Delfos ſtaet;
Want hi begerde/ eñ wonde/
Dat euwelike bliuen ſonde/
Dede hi dit ſweren mede
Te Lacedemone/ indie ſtede/
Datmer geen point af en name/
Eer hi ſelue weder quame/
Eñ ſeide: hi wilde tote Apolline
Om vragen/ wat hi an dat ſine
Noch wandelen wilde oſte toe maken.
Te Creten voer hi na deſe ſaken
Eñ coos te ſteruene nemmermee/
Eñ alſe hi ſtaerf/ hiet hi vde zee
Hem werpen/ eñ omme hone/
Eñ of ſi keerden te Lacedemone/
Dat ſi dan waenden bi deſen
Dan haren eede quite weſen.
In Joas tiden/ wi leſent dus/
Was Siluius Carmelius
In alba Cō·/ die heeft gemaect
Eene veſte wel gheraect
Tuſſcen die berghe/ alſemen hoyt/
Daer nv Rome ſtaet/ die poyt.

Van Amaſias Cō. van Jheruſalem. XXXIII.

Amaſias die heuet algader
Strike naer Joas / den vader /
Eñ drouch in Jheruſalem
Crone ·xxix· iaer naer hem.
Deſe was goet eñ gherecht /
So dat hi hadde ghevecht
Jeghen Eſaus geſlachte /
Eñ ſlouch hem af met machte
In enen ſtrijt ·x^m·· man
Eñ ·xiij^m·· nochtan
Vingen ſi der liede mede /
Die leedden ſi teere hagher ſtede /
Daer ſiſe van eere roetſe ſtaken /
Daer ſi al in ſtucken braken;
Doch te ſiere grotere ſcande.
Die afgode van haren lande /
Die hi metten bzochte getouet;
Daer an heuet hi ghelouet /
Doe wart hi ſier / hem was te wel;
Eñ vacht vptie van Iſrael /
Daer hi ſwaerlike was gevaen /
Eñ Joas / den Cō· / bzocht ſaen /
Die den tempel entie ſtat
Reinierde / eñ oec den ſcat
Eñ vellede ter ſelver hure
cccc· ellen lanc vanden mure /
Eñ met ghiſelen daer na
Keerdi in Samaria /
So dat ſijn volc hem wart jegen
Eñ hebbene verſleghen.
Dus bleef Amaſias doot;
Want hi dede / dat God verbaet.
Doe Amaſias Coninc was /
Was tote Alba / alſict las /
Coninc Siluius Auentijn /
Een berch heuet de name ſijn;

Want

Want hi begrauen leit vp dat /
Datſ nv te Rome binnen der ſtat.

Van Joſyas, Coninc van Iheruſalem en Sardanapulus. XXXIIII.

Joſyas / die oec Aſarias hiet /
ij· namen haddi / alſe ſulc noch vliet /
Was Cō· in Iheruſalem ;
Want het quam vanden vader hem.
Hi was ·i· goet man / datſ waer /
Eñ was Coninc ·lij· jaer.
Die verwacht ſine viande
Eñ vzochtſe onder ſine hande
Die van Amon / eñ heeſſe verdzeuen /
Dat ſi hem cheins moeſten geuen.
Hi maecte die mure weder /
Die te woren warp ter neder
Joas / die Coninc van Iſrael /
Alſe hier ſtaet te woren wel.
Eñ alſe hi rike was van goede /
Doe verhief hi hem van moede
Jegen Gode ; want hi woude
Den dienſt doen / die niemen ſoude /
Dan die Biſſcop / doen alleene /
Eñ ditſ ghene meſdaet cleene /
Eñ alſe hi ſoude inden tempel gaen /
So wart erdbeue ſaen /
Entie ſonne vp hem ſcheen /
Daer en wart verſte gheen /
Hine wart laſers vptie ſtede.
Vordie ſtat ſcuerde ·i· berch mede /
Daer bi grote ſcade geſciede /
Dus moeſte die Cō· ſcuwen de liede /
Eñ buten maken ſine wone ;
Maer Joachan / ſijn ſone /
Die berechte dat pallays /
Eñ maecte onder die lieden pays.

In Alba / dat ſint Rome was /
Doe Coninc was Joſias /
Was Siluius Pzocar Here.
In ſinen tiden geſciede mere /
Dat trike van Aſſiria /
Dat mogenſte / dat verre eñ na
Doe in al die werelt ſtoet /
Viel tien tiden onder voet /
Want Sardanapulus / die vterſte Here
Van al Aſſyrien / dat goet was ſere /
Was die luxurieuſte / onhoueſchſte man /
Dat men iet vele aſweten can.
Hi ſat onder ſine wijf
In wijfs clederen / die keijtyf /
Eñ ſpan / alſe andere wiue daden /
Cume mochti hem verſaden
Van ſiere dozpere ontſuuerhede.
Tien tiden hadde die mogenthede
Van ſinen here in allen ſteden
Een / hiet Arbacus van Meden.
Men beſtont doe eñ en dede niet
Els / dan dis Conine hiet /
Eñ te hem quam niemen in /
Om ghene ſake meer no min /
Sa dat Arbacus ouer lach
Grote ſake vp enen dach /
Eñ ſtreec toten Conine in /
Omt onterkene ſinen zin /
Daer vant hi den vulen keytijf /
Alſe een wijf onder die wijf.
Doe quam hi weder vte ten ſinen /
Eñ ſeide: daer en ware tae geen pinen /
Dat hi hem diene vozbaert an /
Die lieuere ef wijf / dan man.
Doe verſaemdi grzoot here.
Sardanapulus ſonder were
Ontſinghene in ſine zale
Sijn goet / ſine wijf altemale

Dedi verſamen altehant/
Eñ ſtakere an den brant
Eñ verbernde daer ter ſtede
Hem eñ alle ſine rijchede.
Der Aſſariene moghenthede
Stont ·rijc· jaer eñ ·rl· mede
Van Ninus tiden/ Semiramis man/
Die ſine moghentheit began.

Hier begonſte tConincrike van Meden, eñ van Joſyas den Cō· mede. XXXV.

In Joſyas tiden mede
Begonſte die mogenthede
Vanden Coninckrike van Meden;
Want Arbacus/ die met mogentheden
Aſſirien wan/ gaf daer te lone
Dien van Meden de Cō· crone/
Nochtanne bleuen in Aſſirien Heren
Eñ Coningen van groter eeren
Tote dien/ dat Niniuee verdaerf/
Alſe ghi ſult horen ander waerf.
Hier begonſte trike van Meden
Met harder grotere werdicheden.
Arbacus was Coninc daer
Deerſte ·rrviij· jaer
Saſarofius die was in Meden
Coninc ·rrr· jaer vander ſteden.
rl· jaer/ wi leſent dus/
Was daer naer Cō· Medus.
Cardicius die behelt
Wel ·rrrviij· jaer deſ lands geweld.
Delotes/ die goedertiere/
Was Here ·l· jaer en viere.
Phaoxres die was Cō· daer
In Meden ·rrrvij· jaer

Cia

Ciaxates regneerde mee
xl· jaer eñ daertoe twee.
Astiages ·xxxviij· jaer.
Cyrus / siere dochter sone / dats waer /
Nam hem die crone met rechte /
Eñ voerese in Persen met geuechte.
In Meden waren Coningen achte;
Eñ hilden die crone met crachte
cc· jaer ·l· eñ neghene /
Eer dat Cyrus quam daer jegent.

Vanden rike van Macedone. XXXVI.

Dat Coninckrike van Macedone
Begonde doe in Gzieken scone
In Josias ·xiij·de jaer /
Daer Alexander / dats waer /
Die ·xxiiij·ste Coninc was /
Eñ stont / alsict las /
cccc· jaer ·lxxx· eñ· vij·
Alexander in sinen leuene /
Die grote / die alt wonder dede /
Regneerdere selue ·xij· jaer mede
Eñ ·vi· maende naer Alexandere
Regneerden ·xvij· Coninge andere
c· eñ ·lviij· jaer /
Eñ daer endde / wet vorwaer /
Dat rike van Machedone;
Want si verloren die Coninc crone.
In Osias tiden mede
Verloren hare mogenthede
Twee Coninckriken goet eñ scone /
Corinten eñ Lacedemone.
Eñ tConinckrike van Liden / dats waer /
Begonste int ·xlviij·ste jaer /
Dat Osias Coninc was /
Eñ gheduurde / alsict las /

Onder ·ix· Coningen gehertich
cc· jaer eñ daer toe ·xxxi·
Onthier ent die stoute man/
Cyrus vellede/ eñ wan.
In Osias tiden also wel
Begonste dat rike van Israel
Riesen; want ·i·/ hiet Manahem/
Die dat rike trac an hem/
Maecte vrientscap met enen Fulle/
Die Cō· was/ eñ niet te vulle
Ouer Assyria; want macht eñ ere
Was ghenedert harde sere
Eñ senddem enen groten scat/
Oec so sendi hem na dat
Die ·ij· guldine caluere bede/
Die Ieroboam te sinen leede/
Hier te voren maken dede/
Eñ hiet/ dat mense anebede.
Alf tfolc van Iherusalem volgede hem/
Eñ begauen Iherusalem
Enten heilegen tempel ons Heren:
Dat quam Manahem tonneren;
Want en waren die selue niet/
Die Ieroboam maken hiet;
Die fijn goudine waren verstolen
Vanden papen/ eñ bleef verholen/
Eñ waren vergoude coperine
Gheset ouer die goudine fine.
Van deser hoeñten worden fel
dAssariene dien van Israel.

Van Ylia, die haren vader besloot eñ van Remus eñ van Romelus. XXXVII.

In Osias tiden mede/
Dien God lasers werden dede/
Eñ ·lij· jaer Conine was/
Was naer Siluius Procas

In Alba Cō- / wie lesent dus /
Siluius Amillius.
In sinen jaren / alse wijt hoeren /
Wart Remus eñ Romelus geboren /
Amillius was Procax sone /
Eenen ouden broeder adde de ghone /
Die Numitor bi namen hiet /
Dien hi vten rike verseiet /
Die adde ene dochter hiet Ylia /
Haer name die luut daer na /
Dat soe van Troyen romen was.
Amillius ontsach hem das /
Dat Ylia kint mochte draghen /
Diene slants mochte verjagen /
Eñ beslootse met mageden d' na
Inder godinñen huus Vesta;
Want daer waren si te waren
Mageden / die mans wilden ābaren.
Twee sonen wan soe te gader /
Men weet niet vanden vader;
Maer soe ghenasere af / eñ men leide
Die kindere neuen de Tybre beide.
Faustulus hi vant doe die /
Die herde was van des Coninx vie /
Eñ drouchse sinen wiue /
Die scone was eñ wandel van liue /
Eñ speelde om noot van gewinne /
Hier omme hiet soe wuluinne.
Soe heuet die kindere vp gehouden /
Eñ alse die kindere quamen ter ouden
Namen si rouers eñ herden mede /
Eñ quamen te Alba / in die stede.
Amilliuse hebben si versleghen
Eñ haren ouder vader an gedregen
Dat lant; want sijn wesen soude
Van rechte nadie rechte oude.
Dat men in poetrien telt /
Datse eene wuluinne vphelt /

Dans el niet / dan wijf quadertiere
Ghuls sijn na wulue maniere.
Dat men oec visiert van desen /
Dat Mars haer vader soude wesen /
Die de heidine vieren hoge
Ouer god vanden orloghe /
Dans anders niet / alsict verstoet /
Dan si ten wapenen waren goet.
Eñ hem oec die Romeinen scamen /
Dat si van sulken wiue quamen /
Die eerst stichte hare stede /
Entie fondeerde hare edelhede.

Vanden Coninc Joacham eñ vanden rike van Israel. XXXVIII.

Na die doot van Josias
Joacham / alst wel recht was /
Wart Coninc naden vader daer /
Eñ waest ·xvi· jaer.
Hi maecte die porte altesamen /
Die Speciosa hieten bi namen /
Die daer vordie temple stont /

Vs. 7. stont.] Lees stoet. De beteekenis is dezelfde [illegible]fde; doch *stoet* voor *stont* zeer gemeen om het rijm. Vergelijk [illegible]elijk hier mede onzen Dichter I. VII. 32.

Eñ sloucht al sticken quaet eñ goet
Wat so indien tempel stoet.

Buiten 't rijm by VELTHEM II. 43. vs. 29.

Alsoe alsict hebbe vernomen
So waest vreselijc daer in comen;
Want berge waren in dit begin
Der neuwe slote (*) stoeden in. (*) d. i. *Kasteelen.*

Zie verder HUYDECOPER op M. Stoke III. B. vs. 1065.

Deſe was voer Gode goet;
Hi verwan die Ammoniten/
Daermen af leeſt in ouden biten/
Eñ dmancſe/ dat ſi hem cheins gauen/
Coren/ gheit eñ vele haven.
Tjen tiden quam in Iſrael
Tegiata verbolghen/ ſel
Mettien van Aſiria/
Eñ vinct verre eñ na
Tfolc van Iſrael ouer die Jordane/
Verdalf geſlachte/ alſic wane
Doe voer hi in Galylee/
Eñ vinc paer geſlachte twee;
Eñ Neptalym eñ Zabulone
Eñ voeredſe ghevaen onſcone
Tut lant van Aſſyria/
Die niet en keerden mee daer na.
Dit was dbegin aldus ſel
Dit Coninckrike van Iſrael.
Na Joacham ſo quam Achas/
Die Coninc naden vader was.

Anden quaden Achas Cō. van Iheruſalem, eñ hoe Rome geſticht was. XXXIX.

Achas wart Cō. nadien zede
Te Iheruſalem indie ſtede/
Eñ drouch crone .xvi. jaer.
Deſe was onwettich/ datſ waer/
Eñ en achte vp Gode groet no ſmal;
Maer an afgode hilt hijs hem al
Eñ beſloot den tempel ons Heren/
Dat mer Gode niet en ſoude eren.
In ſijn .xii.ſte iaer ſo quam
Salmanaſar verbolgen/ gram/
Die Cō. van Aſſyria was/
Eñ vinct al vp/ alſict ſas/
Die van Iſrael/ eñ beſat
Samaria/ harz houet ſtat/

Eñ laghere ·iij· jaer woren.
Den Cõ· vinc hi / alſe wijt horen /
Die Ozee bi namen hiet /
In Niniuee hine houden hiet
Inden kaerker / eñ tfolc gemeene
Voerdi al gzoot sñ cleene
In eene harder wilder ſteden
Ouer die berghe henen van Meden.
Dit was ·vi· jaer na dat doot was
Die quade Coninc Achas.
Hier endet trike van Iſrael /
Negheen Cõ· leuede daer wel
Van alle / diere in Heren waren;
Maer ſi lieten die wet varen /
Eñ anebeden die afgode
Goudine / ſeluerine / ſtomme / dode.
In Achas tiden / wi leſent dus /
Dat Remus eñ Romelus
Rome ſtichten / eñ begonden
Vpdien dag / alſe wijt vonden /
Die de elleſſte kallende
Voer mere hout / alſict kende.
Daer naer inden derden jare
Wart Remus ontliuet aldare /
Omme dat hi dede jegen de wet /
Die te Rome was geſet;
Eñ Romelus ontſinc die rere
Eñ bleef der ſtat eenech Here.
In deſen tiden / alſement wille /
So was Enectea Sibille /
Die heijdijn was / eñ vorſeidem te voren /
Dat onſe Here ſoude ſijn geboren /
Eñ ghepaſſijt / entie werelt doemen.
Auguſtus die ranſe wel noemen /

Vs. 44. Enectea.] Lees Erectia, zo als hier ond vs. 72, 81.

Vs. 48. Auguſtus.] Lees Auguſtinus / in wiens Boe de Civitate Dei, men van dezo Sibylle gewag gemaakt vin

Eñ gewaghet derre Propheteſſe
Kerſt narhys / in die ſeſte leſſe.
Men leſet / dat ſoe ſprac openbare /
Dat altoos maer een God ware /
Eñ alle goden ſonderlinge
Valſch waren / eñ geveinſde dinge.
Iheronimus dis gewaget dat /
Dat der Sibillen .x. was /
Eñ ſeghet in ſcriſture mede /
Dat omme die grote ſuuerhede
Van maghedoeme / daer ſi in bleuen
Propherie hem was ghegeuen.
Yſidorus heuet beſcreuen /
Die hellech was in herſtijn leuen /
Dat alle heidine Propheteſſen
In griex / in rechter bedieneneſſen /
Sibillen hieten hier te voren.
Deerſte was van Perſi geboren.
Dandere van Libya / horic nomen,
Die derde van Delfos comen
Die Apollijnis monſter / alſict las /
Die wer Troien langhe was.
Die vierde was van Italia.
Die vyfſte was Erectia /
Erophiſa hiet ſoe / als wijt horen /
Eñ was van Babylonen geboren /
Die den Gzieken ſeide de ſaken /
Doe ſi te Troien waert traken /
Dat Troien ſoude verwonnen blijuen /
Eñ dat Omerus ſoude ſcriuen
Loghene in ſiere ſpraken
Van Troyen / eñ van ſire ſaken:
Erectia was hare toe name;
Want hare wozt ſcone eñ bequame
Vonden waren in een eylant /
Dat alſo mede was genant.
Die ſeſte hiet Fameamee /
Eñ es van Samos genaemt mee,

ij· namen haddi / alse sulc noch pliet /
Was Cō· in Iherusalem;
Want het quam vanden vader hem.
Hi was ·i· goet man / dats waer /
Eñ was Coninc ·lij· jaer.
Die vervacht sine viande
Eñ brochtse onder sine hande
Die van Amon / eñ heesse verdreuen /
Dat si hem cheins moesten geuen.
Hi maecte die mure weder /
Die te voren warp ter neder
Joas / die Coninc van Israel /
Alse hier staet te voren wel.
Eñ alse hi rike was van goede /
Doe verhief hi hem van moede
Jegen Gode; want hi woude
Den dienst doen / die niemen soude /
Dan die Bisscop / doen alleene /
Eñ dits ghene mesdaet cleene /
Eñ alse hi soude inden tempel gaen /
So wart erdbeue saen /
Entie sonne vp hem scheen /
Daer en wart verste gheen /
Hine wart lasers vptie stede.
Vordie stat scuerde ·j· berch mede /
Daer bi grote scade gesciede /
Dus moeste die Cō· scuwen de liede /
Eñ buten maken sine wone;

In Alba / dat ſint Rome was /
Doe Coninc was Joſias /
Was Siluius Pzocar Here.
In ſinen tiden geſciede mere /
Dat trike van Aſſiria /
Dat mogenſte / dat verre eñ na
Doe in al die wereit ſtoet /
Viel tien tiden ander voet /
Want Sardanapulus / die vterſte Here
Van al Aſſyrien / dat goet was ſere /
Was die luxurieuſte / onhoueſchſte man /
Dat men iet vele aſweten can.
Hi ſat onder ſine wijf
In wijfs clederen / die keijtyf /
Eñ ſpan / alſe andere wiue daden /
Cume mochti hem verſaden
Van ſiere dozpere ontſuuerhede.
Tien tiden hadde die mogenthede
Van ſinen here in allen ſteden
Een / hiet Arbacus van Meden.
Men beſtont doe eñ en dede niet
Els / dan dis Coninc hiet /
Eñ te hem quam niemen in /
Om ghene ſake meer no min /
So dat Arbacus ouer lach
Grote ſake vp enen dach /
Eñ ſtreec toten Coninc in /
Omt onterkene ſinen zin /
Daer vant hi den vulen keytijf /
Alſe een wijf onder die wijf.
Doe quam hi weder vte ten ſinen /
Eñ ſeide: daer en ware toe geen pinen /
Dat hi hem diene vozbaert an /
Die lieuere ef wijf / dan man.
Doe verſaemdi grzoot here.
Sardanapulus ſonder were
Ontſinghene in ſine zale
Sijn goet / ſine wijf altemale

Dedi verſamen altehant/
Eñ ſtakere an den brant
Eñ verbernde daer ter ſtede
Hem eñ alle ſine rijchede.
Der Aſſariene moghenthede
Stont ·rijc· jaer eñ ·rl· mede
Dan Ninus tiden/ Semiramiſ man/
Die ſine moghentheit began.

Hier begonſte tConincrike van Meden, eñ van Joſyas den Cō· mede. XXXV.

In Joſyas tiden mede
Begonſte die mogenthede
Danden Coninckrike van Meden;
Want Arbacus/ die met mogentheden
Aſſirien wan/ gaf daer te lone
Dien van Meden de Cō· crone/
Nochtanne bleuen in Aſſirien Heren
Eñ Coningen van groter eeren
Tote dien/ dat Niniuee verdaerf/
Alſe ghi ſult horen ander waerf.
Hier begonſte trike van Meden
Met harder grotere werdicheden.
Arbacus was Coninc daer
Deerſte ·rrviij· jaer
Saſaroſius die was in Meden
Coninc ·rrr· jaer vander ſteden.
rl· jaer/ wi leſent dus/
Was daer naer Cō· Medus.
Cardicius die behelt
Wel ·rrrviij· jaer deſ lands geweld.
Delotes/ die goedertiere/
Was Here ·l· jaer eñ viere.
Fraorres die was Cō· daer
In Meden ·rrrvij· jaer

Clara

Ciaxates regneerde mee
xl· jaer eñ daertoe twee.
Astiages ·xxxviij· jaer.
Cyrus / siere dochter sone / datſ waer /
Nam hem die crone met rechte /
Eñ voerese in Persen met geuechte.
In Meden waren Coningen achte;
Eñ hilden die crone met crachte
cc· jaer ·l· eñ neghene /
Eer dat Cyrus quam daer jegent.

Vanden rike van Macedone. XXXVI.

Dat Coninckrike van Macedone
Begonde doe in Gzieken scone
In Josias ·xiij·de jaer /
Daer Alexander / datſ waer /
Die ·xxiiij·ste Coninc was /
Eñ stont / alsict las /
cccc· jaer ·lxxx· eñ· vij·
Alexander in sinen leuene /
Die grote / die alt wonder dede /
Regneerdere selue ·xij· jaer mede
Eñ ·vi· maende naer Alexandere
Regneerden ·xvij· Coninge andere
c· eñ ·lviij· jaer /
Eñ daer endde / wet vorwaer /
Dat rike van Machedone;
Want si verloren die Coninc crone.
In Osias tiden mede
Verloren hare mogenthede
Twee Coninckriken goet eñ scone /
Corinten eñ Lacedemone.
Eñ tConinckrike van Liden / datſ waer /
Begonste int ·xlviij·ste jaer /
Dat Osias Coninc was /
Eñ gheduurde / alsict las /

Onder .ix. Coningen gehertich
cc. jaer eñ daer toe .xxxi.
Onthier ent die ſtoute man/
Cyrus vellede/ eñ wan.
In Oſias tiden alſo wel
Begonſte dat rike van Iſrael
Rieſen; want .i./ hiet Manahem/
Die dat rike trac an hem/
Maecte vrientſcap met enen Fulle/
Die Cõ. was/ eñ niet te vulle
Quer Aſſyria; want macht eñ ere
Was ghenedert harde ſere
Eñ ſendde hem enen groten ſcat/
Oec ſo ſendi hem na dat
Die .ij. guldine ſaluere bede/
Die Ieroboam tſ ſinen leede/
Hier te voren maken dede/
Eñ hiet/ dat menſe anebede.
Alſ tfolc van Iheruſalem volgede hem/
Eñ begauen Iheruſalem
Enten heilegen tempel ons Heren:
Dat quam Manahem tonneren;
Want en waren die ſelue niet/
Die Ieroboam maken hiet;
Die ſijn goudine waren verſtolen
Vanden papen/ eñ bleef verholen/
Eñ waren vergõde coperine
Gheſet ouer die goudine fine.
Van deſer hoenten wozden ſel
dAſſariene dien van Iſrael.

Van Ylia, die haren vader beſloot eñ van mus eñ van Romelus. XXXVII.

In Oſias tiden mede/
Dien God laſers werden dede/
Eñ .lij. jaer Conine was/
Was naer Siluius Yocas

In Alba Cō- / wie lesent dus /
Siluius Amillius.
In sinen jaren / alse wijt horen /
Wart Remus eñ Romelus geboren /
Amillius was Procax sone /
Eenen ouden broeder adde de ghone /
Die Numitor bi namen hiet /
Dien hi vten rike verscliet /
Die adde ene dochter hier Ylia /
Haer name die luut daer na /
Dat soe van Troyen rouien was.
Amillius ontsach hem das /
Dat Ylia kint mochte draghen /
Diene slants mochte verjagen /
Eñ beslootse met mageden d' na
Inder godinñen huus Vesta;
Want daer waren si te waren
Mageden / die mans wilden ābaren.
Twee sonen wan soe te gader /
Men weet niet vanden vader;
Maer soe ghenasere af / eñ men leide
Die kindere neuen de Tybre beide.
Faustulus hi vant doe die /
Die herde was van des Coninx vie /
Eñ drouchse sinen wiue /
Die scone was eñ wandel van liue /
Eñ speelde om noot van gewinne /
Hier omme hiet soe wuluinne.
Soe heuet die kindere vp gehouden /
Eñ alse die kindere quamen ter ouden
Namen si rouers eñ herden mede /
Eñ quamen te Alba / in die stede.
Amilliuse hebben si versleghen
Eñ haren ouder vader an gedregen
Dat lant; want sijn wesen soude
Van rechte nadie rechte oude.
Dat men in poetrien telt /
Datse eene wuluinne vphelt /

Dans el niet / dan wijf quadertiers
Ghuls sijn na wulue maniere.
Dat men oec visiert van desen /
Dat Mars haer vader soude wesen /
Die de heidine vieren hoge
Ouer god vanden ozloghe /
Dans anders niet / alsict verstoet /
Dan si ten wapenen waren goet.
Eñ hem oec die Romeinen scamen /
Dat si van sulken wiue quamen /
Die eerst stichte hare stede /
Entie fondeerde hare edelhede.

Vanden Coninc Joacham eñ vanden rike van Israel. XXXVIII.

Na die doot van Josias
Joacham / alst wel recht was /
Wart Coninc naden vader daer /
Eñ waest ·xvi· jaer.
Hi maecte die poꝛte altesamen /
Die Speciosa hieten bi namen /
Die daer vordie temple stont /

Dese

Vs. 7. stont.] Lees stoet. De beteekenis is dezelfde; doch *stoet* voor *stont* zeer gemeen om het *rijm*. Vergelijk hier mede onzen Dichter I. VII. 32.

Eñ sloucht al sticken quaet eñ goet
Wat so indien tempel stoet.

Buiten 't rijm by VELTHEM II. 43. vs. 29.

Alsoe alsict hebbe vernomen
So waest vreselijc daer in comen;
Want berge waren in dit begin
Der neuwe slote (*) stoeden *in*. (*) d. i. *Kasteelen*.

Zie verder HUYDECOPER op *M. Stoke* III. B. vs. 1065.

Deſe was voer Gode goet;
Hi verwan die Ammoniten/
Daermen af leeſt in ouden biten/
Eñ dwancſe/ dat ſi hem cheins gauen/
Coren/ gheit eñ vele haven.
Tjen tiden quam in Iſrael
Tegiata verbolghen/ ſel
Mettien van Aſiria/
Eñ vinct verre eñ na
Tſolc van Iſrael ouer die Iozdane/
Verdalf geſlachte/ alſic wane
Doe waer hi in Galylee/
Eñ vinc paer geſlachte twee;
Eñ Neptalym eñ Zabulone
Eñ voeredſe ghevaen onſcone
Int lant van Aſſyria/
Die niet en keerden mee daer na.
Dit was dbegin aldus ſel
Dit Coninckrike van Iſrael.
Na Ioacham ſo quam Achas/
Die Coninc naden vader was.

Vanden quaden Achas Cō. van Iheruſalem, eñ hoe Rome geſticht was. XXXIX.

Achas wart Cō. nadien zede
Te Iheruſalem indie ſtede/
Eñ drouch crone .xvi. jaer.
Deſe was onwettich/ datſ waer/
Eñ en achte vp Gode groet no ſmal;
Maer an afgode hilt hijs hem al
Eñ beſloot den tempel ons Heren/
Dat mer Gode niet en ſoude eren.
In ſijn .xii.ſte iaer ſo quam
Salmanaſar verbolgen/ gram/
Die Cō. van Aſſyria was/
Eñ vinct al vp/ alſict ſas/
Die van Iſrael/ eñ beſat
Samaria/ harc houet ſtat/

Eñ laghere ·iij· jaer voren.
Den Cõ· vinc hi / alſe wijt horen /
Die Gzee bi namen hiet /
In Niniuee hine houden hiet
Inden kaerker / eñ tfolc gemeene
Voerdi al gzoot eñ cleene
In eene harder wilder ſteden
Quer die berghe henen van Meden.
Dit was ·vi· jaer na dat doot was
Die quade Coninc Achas.
Hier endet trike van Iſrael /
Negheen Cõ· leuede daer wel
Van alle / diere in Heren waren ;
Maer ſi lieten die wet varen /
Eñ anebeden die afgode
Goudine / ſeluerine / ſtomme / dode.
In Achas tiden / wi leſent dus /
Dat Remus eñ Romelus
Rome ſtichten / eñ begonden
Vpdien dag / alſe wijt vonden /
Die de elleſte kallende
Voer meye hout / alſict kende.
Daer naer inden derden jare
Wart Remus ontliuet aldare /
Omme dat hi dede jegen de wet /
Die te Rome was geſet ;
Eñ Romelus ontfinc die eere
Eñ bleef der ſtat eenech Here.
In deſen tiden / alſement wille /
So was Enectea Sibille /
Die heijdijn was / eñ vorſeidem te voren /
Dat onſe Here ſoude ſijn geboren /
Eñ ghepaſſijt / entie werelt doemen.
Auguſtus die ranſe wel noemen /

Vs. 44. Enectea.] Lees Erectia, zo als hier ond
vs. 72, 81.

Vs. 48. Auguſtus.] Lees Auguſtinus / in wiens Bo
de Civitate Dei, men van deze Sibylle gewag gemaakt vin

Eñ gewaghet derre Prophetesse/
Kerst nachts/ in die seste lesse.
Men leset/ dat soe sprac openbare/
Dat altoos maer .i. God ware/
Eñ alle goden sonderlinge
Valsch waren/ eñ geveinsde dinge.
Jheronimus die gewaget das/
Dat der Sibillen .x. was/
Eñ seghet in scrifture mede/
Dat omme die grote suuerhede
Van maghedoeme/ daer si in bleuen
Prophecie hem was ghegeuen.
Ysidorus heuet bescreuen/
Die heilech was in kerstijn leuen/
Dat alle heidine Prophetessen
In griex/ in rechter bedieuenessen/
Sibillen hieten hier te voren.
Deerste was van Persi geboren.
Dandere van Libya/ horic nomen.
Die derde van Delfos comen.
Vte Apollijns monster/ alsict las/
Die voer Troien langhe was.
Die vierde was van Ytalia.
Die vyfste was Erectia/
Erophisa hiet soe/ als wijt horen/
Eñ was van Babylonen geboren/
Die den Grieken seide de saken/
Doe si te Troien waert traken/
Dat Troien soude verwonnen bliuen/
Eñ dat Omerus soude scriuen
Loghene in siere spraken
Van Troyen/ eñ van sire saken:
Erectia was hare toe name;
Want hare wort scone eñ bequame
Vonden waren in een eylant/
Dat also mede was genant.
Die seste hiet Fameamee/
Eñ es van Samos genaemt mee.

Die ſeuende hiet Criminane/
Van Cumen getoenaamt/ alſie wane/
Almathea hiet ſoe hi rechte/
Ix · Bouken ſue verlechte/
Eñ ſendeſe Yſiſcus eñ Marquine/
Daer Viergilius af ſpreect ente ſine.
Haer graf ſtaet noch in Cycilen.
Dachtende was geboren willen
Int velt/ daer Troyen adde geſtaen/
In Cyrrus tiden/ ſonder waen/
Mochtmenſe ſien/ eñ horen.
Die · ix · was van Frigien geboren.
Die tiende was van Cyburtine/
Eñ hiet bi name Albuine.
Haerre alre wozt/ ſijt deſe/ ſijt gone/
Spreken vander maegeden ſone
Nv keren wi ter Yſtorien weder/
Aldaer wiſe ſeiden neder.

Van Ezechias Cō · van Iheruſalem, eñ van Romelus doot. XL.

Ezechias/ Achas ſone/
Die wart Cō · / alſe de ghone/
Diet vanden vader an quam mede/
Van Iheruſalem der ſtede/
Eñ waeſt · xxix · jaer.
Die beſte waeſt ouer waer/
Die noch van Dauite quam.
Gods geloue hi ane nam/
Eñ heuet den tempel vp gedaen/
Enten dienſt Gods ane gevaen:
Hi brac afgode eñ mamorien.
Hem belach met ſire paartien
Cennacherib / die Cō · was
Van Surien/ alſiet las.

Du

Dinghel ſlouch doꝛ ſine bede
Nachts doot aldaer / vor de ſiede /
Der heidinen ·C· M· man
Eñ ·lxxx· duſent meer nochtan.
Eñ alſe hi der doot adde vaer /
Langede God ſijn leuen ·xv· jaer.
Eñ God dede doꝛ ſiere eeren
Die zonne van weſten ten oeſten keren.
In ſinen tiden / vinden wi hier /
Dant Romelus de kalendier /
Eñ en maecte nemmeer int jaer /
Dan ·x· maende / wet wꝛwaer.
Maerte was dbegin vanden jare /
Alſe of Maers ſijn vader ware.
Hi was oec die eerſte altoos /
Die vten volke riddren coos /
Eñ coos van ·M· enen man /
Daer meeſt vromecheit lach an.
Dus eſ van Mille Miles comen /
Datmen in Dietſch mach ridders nomen.
C· oude coos hi vte mede /
Die hiet hi Vaders vander ſtede.
Hi maecte temple eñ mure
Omme die ſtede / goet ter cure.
Verloren wart hi oec int ende /
Eñ men en weet waer hi belende.
Teenen gode corey ſine alteſamen /
Eñ hietens Qurinus bi namen.

Van Manaſſes, Coninc van Jheruſalem, eñ van Yſayen. XLI.

Manaſſe wert naer Ezechien
Cō· vander Juedſcer partien /
Die quaetſte waeſt in ſire joget /
Daer ghi noint af horen moget;

5 Want

Want hi af gode vp hief sere/
Eñ lacheret men hem min of mere/
Waest Pzopheete/ of ander man/
Die moester omme steruen dan.
Die straten van Iheruſalem
Waren alle beſpaerſet bi hem
Metter heileger lieden bloede.
Iſayas/ die heilege/ vroede/
Siere moeder oem/ eñ .i. Prophete/
Die was bi sinen beheete
Ghezaget ontwee vp enen daghe/
Eñ dat met eere houtijnre zaghe.
God die gaf hem gheſele ſcone;
Want die Coninc van Babylone
Heeſtene gevaen/ eñ dedem doen
Onghemac eñ ſwaer priſoen.
Doe wart Mannaſſes vroet das/
Dat die gheſele ons Heren was/
Eñ weende/ eñ bat Gode genaden.
Eñ God heeſtene beraden/
Eñ brachtene weder in ſijn rike.
Hi beterde ſo hogelike
Sine meſdaet/ dat men vergat
Al/ dat wilen an hem meſſat.
Nv en wanhope altoos niemen
Gods ghenaden die coemt ſuemen.
In deſen tiden/ in deſer dine/
So was Numa Roemſch Coninc.
Hine vacht iegen gene gebure/
Oec beterdi mede ter cure
Dien calendier/ die wiſe man/
Eñ ſetter .ij. maende an:
Dat was Laumaent eñ Sille.
Een Capitoel/ na sinen wille/
Dedi maken indie ſtede.
Hi waeſt dieden & eerſt maken dede.
Wette gaf hi eerſt der ſiat.
In Manesſes tiden ſo zat

Vs. 40. d'] Zie onze aanteekening hier achter.

Na Numa te Rome/ in die poȝt/
Tullius Hoſtulius/ alſement hoȝt/
Coninc geweldich eñ hoghe/
Eñ hief weder vp torloge/
Eñ meerſde oet die ſtede.
Hi waeſt die eerſt puerpȳr an dede.
Den leſten verbrandi altemale
Met eere vleeſche/ eñ ſine zale.

In Gygos, die Coninc wart van Liden. XLII.

Yet was in Manaſſes tiden
Gygos Cō-tote Liden/
Daer Tullius of doet gewach/
Dat hi herde te ſine plach/
Doe hi den regen eens vlien begerde/
Eene cloue ſach hi indie erde/
Daer hi den reghen in ontſcoot/
Daer ſach hi eenen man doot/
Sittende vp een coperijn paert/
Eñ alſe hi ſijns gewaer waert/
Sach hi een vingerlijn an ſijn hant/
Daer hi enen ſteen in vant/
Wie ſone hadde/ men ſaghene niet.
Hier mede ginc hi/ eñ heeft beſpiet/
Dat hi hadde die Coninghinne/
Doe halp hem doȝ ſine minne/
Dat hi den Cō-doot ſlouch/
Eñ hi die crone na hem dȝouch
Vanden Coninckrike van Liden/
Dat ſere rike was tien tiden.
Doe vraghedi Appolline aldare/
Oft iemene alſo ſalich ware/
Alſe hi was. Eene ſtemme ſprac aldus:
Saleghere eſt Soſidius.
Nu was dat een aerm man/
Eñ out van daghen nochtan/

Nie

Die en hadde gheſet voet
Dre ſinen lande / omme eneeh goet.
Daertoe ghenerdi hem vp tſine
Met aerbeide / met ſiere pine.
Oec prijſde Appollijn aldaes
Cleene gewachte ſonder baet /
Dan grote rijcheit / die talre vre
Es onder die wandel auenture;
Want aerm coethijn es dicken bet
Daer men raſte heuet int ſtro /
Daer die zalen entie borghen
Dicken anxtelike ſorghen.
Eñ beter eiſt een acker eren /
Eñ alſo winnen goet ter teren /
Dan te hebbene / met groten ſcatte /
Vele ſaudeniers / dien dit eñ datte
Bedaerf / eñ diemen moet ontſien;
Want ſi emmer na de rijcheit ſpien.
In deſen tiden / gheuoert mi des /
Was poete Symonides /
Die eens met enen ſcepe quam
Indie Zee / daer hi vernam

Ee

Vs. 31. Oec enz.] Dit vers zouden wy liever aldus lezen:

Oec prijſde Appollijn mere aldaer.

om dat men in het 33. Vs. leeſt: *dan grote rijcheit*, dierhalven moet er noodzakelijk een voorafgaande *Comparativus* zijn, welke niet beter, dan in dit vers ingevoegd kan worden. Het is waarſchijnlijk dat het woord mere hier in het afſchryven door onachtzaamheid uitgelaten is. Tot beveſtiging dezer Lezing, dienen deze, hier by onzen Dichter volgende, verſen Vs. 37.

Eñ beter *eiſt een acker eren,*
Eñ alſo winnen goet ter teren,
Dan *te hebbene, met groten ſcatte,*
Vele ſaudeniers ——

daer *dan* ook ſlaat op den *Comparativus* twee regels te voren te vinden.

Eenen doden / liggende doot /
Dien groef hi / hort hier wonder groet /
Die dode hem aldaer verbiet /
Dat hi ten naesten daghe niet
Altoos te scepe vare / no ghae.
Vpten naesten dach daer nae
So verdoruen si alle te waren /
Die mettien scepe henen varen.
Symonides sat eens / eñ at /
Daer quam een / eñ seide: dat
ij. Jongelinge hier buten staen /
Die quamen hier te hant gegaen /
Eñ bidden / dat ghi te hem gaet
Altehant / eñ niet en laet.
Alse hi buten was te hant /
En hie niemene daer en vant /
Viel thuus neder / eñ et bleef doot
Al datter in at cleene eñ groot.
Selencus was doe / die de wet
Den Lotrinen heuet gheset /
Sijn sone wart verwonnen te wette
Van ouer spele / van sulker smette
Ontwijsde hem die wet die ogen /
Die stat en wilds niet gedogen /
Eñ dor des vaders onnere /
Doe so wijsdi selue / die Here /
Dat vonnesse / eñ togede bede gader /
Dat hi rechtre was eñ vader;
Want daer ontwijst was .ij. ogen /
So wilde trecht aldus gedogen /
Datmen hem ene oge vte brake /
Eñ men den sone dandere wt stake;
Want sijns soens lijf was vanden sinen /
Dus liet hi hem dor trechte pinen.

Van

Van Amon, Cō. van Iheruſalem, eñ van Falariſe, den fellen. XLIII.

Nv ſullen wi ter ſtorien keeren.
Manaſſe ſtaerf met groter eren/
Eñ liet Amon/ ſinen ſone.
Conine wart na hem de ghone/
Eñ drouch crone maer .ij. jaer/
Quaet/ onwettich/ fel eñ zwaer:
Hier omme was hi vermort
In ſijn huus/ eñ binnen der poort.
In ſinen riden adde Cpcille mede
.i./ hiet Falaris/ van groter quaethede/
Die genouchte hadde groot
In onnoſelre lieder doot/
Eñ hem en rochte altoos niet mede/
Hoe ſwaerlike hiſe ſteruen dede;
So dat sen an hem quam mettien
Eñ ſoudem maken nieu engien/
Eñ ghoot hem enen oſſe wale/
Groot eñ hoog van metale/
Eene veinſtre an deene zide/
Te maten groot/ te maten wide/
Aldaer ſoudemen lieden in ſluten/
Eñ vier onderſteken van buten/
So ſouden ſi brieſſcen inder gebare/
Alſe oft een ſtier ſelue ware.
Doe ſprac tien meeſter Falariſ
Nv moetſtu ſelue proeuen dis/
Eñ ſingen voren dienen zanc.
Daer moeſte de ghene in doen den ganc/
Eñ dat bierkijn voren ſmaken/
Dat hi bruwen conſte eñ maken.
Deſ Pharis onreine doen
Dede snden een philoſophe Zenoen;

Vs. 31. Pharis.] Lees Phalaris.

Want hi was gewroeget te voren /
Dat sine doot was gesworen.
Alsemen doden soude dien /
Quamer menich man toe zien.
Doe sprac Zenon voor h' alre ogen:
Ghi Heren! hoe lange suldi gedoghen
Die quaetheit van desen tyran /
Die wereld es te swaer daer an:
Hi maecte tfolc alsa met wonden /
Dat si haren Here ghingen monden /
Eñ wonpene met steenen doot;
Dus ende sine selheit groot.

Van Josias Coninc van Iherusalem, eñ van Arioene, den harpere. XLIIII.

Amous sone Hosias /
Die goet eñ vulmaket was /
Wart Coninc in Iherusalem.
xxxi. jaer / leestmen van hem /
Dat hi drouch die Coninc crone.
Desē hi maecte tlant scone
Van afgoden eñ van sorsarien /
Eñ van alrehande quadien.
Eñ daer die temple was te vallen /
Dedi weder maken met allen;
Also dat ghevisl in sinen tiden /
Dat Coninc Pharao soude liden
Met sinen here dor sijn lant /
Eñ hi werdene metter hant /
Daer wart hi gescoten doot /
Dat rouwe was eñ scade groot.
In desen tiden was Arrioen /
Een harpere / dien wonderlijc boen
Ghevisl indier seluer wilen.
Hi was int lant van Cycilen /
Eñ hadde harden groten scat /
Onme in Grieken woeren dat.

Hi sach van Corinten coepliede/
Die hi bekende/ en boot hē miede/
Dat sine daer voeren souden.
Si namene inne/ eñ si wouden
Hem doden gemeenlike tsamen/
Alsi verre vptie zee quamen;
So dat hi omme genaden bat/
Eñ beiaghede cume dat/
Dat hi alle sine cledere dade an/
Eñ met siere haerpen dan
Beweenen moeste sijn messal/
Doch moesti in die zee met al.
Aldaer so quam een groot delfijn/
Eñ namene vpten halse sijn/
Eñ voerdene te lande ghesont.
Arrioen die maecte dit cont
Van Corinten Coninc Pyrander/
Die noch ouer een/ noch ander/
Niet gelouede/ dat ghesciede.
Hi ontboot ghene scipliede/
Doe si Arridene saghen/
Moesten si waer seggen vp sijn vragen/
Eñ lyeden der daet.
Doe so loendemen hem haer quaet.
In Josias tiden so was
Anchus Marcus/ alsict las/
Coninc van Rome altegader/
Numa was sijn oudervader.
Eñ Tarquinius Priscus mede
Was doe Coninc indie stede
Naer Anchus .xvij. jaer/
Die Jupiters name verhief daer.

Van Joachim Jeconias, Coninc van Iherusalem. XLV.

Osias staerf/ eñ liet .iij. kinder/
Die naer hem regneerden ginder:

Daer hiet ·i· Cellum eñ Joachas/
Die naden vader Coninc was.
Ne maer ·iij· maende/ eñ nemmere/
Ne was dese Cō· eñ Here;
Maer van Egypten Pharao/
Die quam daer/ eñ maecten onbeo/
Eñ ontsettene/ eñ hiltene gevaen/
Eñ sette in sine stede saen
Elyachim Jeconias/
Die oec Josias sone was/
Eñ hiet dien Joachim.
Gavel eñ cheins setti vp him.
Dese regneerde ·xl· jaer/
Hine achte der wet niet ·i· haer/
Hier omme castydene Vrias/
Die propheete/ diere omme was
Van hem jammerlike ontliuet.
Jeremias/ alsemen scriuet/
Die voerseidem te voren/
Dat tempel eñ stat soude sijn verloren/
Waser omme gekarkert zware/
Dat hijs nemmeer sprac openbare.
Doe quam met here van Babylone
Nabugodonosor/ die de crone
Nieuwinge hadde ontfaen/
Eñ heuet van Egypten ontdaen
Den Coninc/ eñ sine heerscapie
Genomen van algader Surie.
Daer naer quam hi in Judia/
Der stat van Jherusalem na/
Eñ vinc den Coninc vander stede/
Eñ vele edelre liede mede.
5 Vpten Coninc setti tribuut/
Eñ voerden dedelinge met hem wt
Te ghisele/ alse wi horen tellen/
Daniele/ eñ sine gesellen
Voeren mettem mede daer.
40 Joachim diendem ·iij· jaer/

Daer naer hi den dienſt wederboot /
Doe ſloughene Nabugodonoſor doot /
Eñ maecte Cõ · ſinen ſone /
Naden vader hiet die ghone
Joachim Jeconias /
· iij · maende hi alſe Cõ · was.
Doe vingene die Cõ · daer
Met ſiere moeder int ſelue jaer /
Eñ met menegen hoghen man /
Eñ voerdene in Babylonen dan /
Eñ maecte Coninc na hem
Mathamas Joachem /
Die Joſias ſone was /
Eñ ſijn oem / alſict las.
Sijn name verkeerdem tlant /
Sedechias was hi genant.
Dien dedi ſweren ouer luut /
Dat hi hem geuen ſoude tribuut /
Eñ dat hi hem getrouwe bliue
Inden ende van ſinen liue.

Van Zedechias, Cõ · van Iheruſalem, eñ van Nabugodonoſorre. XLVI.

Sedechias ontſinc de crone
Van Nabugodonoſore ſone /
Eñ was Coninc · xi · jaer /
Onwettachtig eñ quaet / datſ wr.
In ſinen tiden quamen liede
Van Aſia met groten dediede /
Die Maerſaelge ſtichten / die ſtede /
Die dicken adden ſwaren onvrede
Jeghen die Gallen / hare gebure /
Die conſten wel ter cure
Viſſen / eñ romanſcap varen /
Lettel lands wonſi te waren.
Van deſen leerden die Gallen mede
Eerſt waeruen tucht eñ zede /

Lande winnen eñ wijngaerde/
Oliue bome/ eñ boengaerde.
Sedechias die wart verwaent/
Alſe die tribuut hem waſ vermaent/
Ontſeidine altemale daer/
Doe quam in ſijn ·ix· de jaer
Nabugodonoſor/ eñ beſat
Jheruſalem/ die heilege ſtat.
Doe quam van Egypten de Coninc/
Omme tontſettene die dinc/
Eñ Nabugodonoſor liet de pozt/
Eñ voer iegen den Cō·vort/
Eñ heuet die Egyptine verdreuen.
Doe keerdi weder/ eñ eſ bleuen
Vozdie ſtat/ ſo vaſte ginder/
Dat wijf aten haer kinder
Van hongre/ datſ wonder gzoot;
Doch wart die ſtat verloren ter nodt
In Sedechias ·ix· de jaer.
Selue wart hi gevangen daer/
Eñ vor Nabugodonoſor brocht/
Die ſijns niet en heuet verdocht;
Maer ſine kindere vor ſinen ogen
Dedi doden/ hi moeſt gedogen.
Daer naer ſtarmen hem dogen wt/
Eñ voerdene/ ſonder deduut/
In Babylonien gevaen/
Daer hi ſinen ende moeſte ontfaen.
Sijn Druſſate Naburſadan
Verbernde die ſtat nochtan/
Eñ velde die diere kerke/
Dat ſonderlinge diere gewerke/
Eñ voerde alle die diere date
In Babylonen ſire ſtrate;
Dus nam ende der Jueden rike
Met ſcanden eñ jammerlike/
Eñ omme dat ſi hare wet
Niet en hilden ombeſmet.

Die Kijfte euwe van der nieuwer ghevanchneſſen.

XLVII.

Die vijfte euwe gaet hier in/
Teſer plagen neemt ſoe begin.
Die vierde ſtont/ wet vorwaer/
cccc· en lxxxv· jaer.
lxx· jaer bleuen ghevaen
In Babylonen/ ſonder waen/
Die Joden. Nv hort wat geſchiede
Hier binnen onder vele liede.
Int negenſte jaer/ na dat gebelt
Iheruſalem wart met gewelt/
So bleef Nabugodonoſor doot/
Die gewelddeghe here groot/
Die crone drouch ·xliiij· jaer.
Naer hem ſo wart Coninc daer
Euilmeradoch ſijn ſone/
Niet lange en leuede die ghone.
Negliſar die wart daer naer
Coninc/ en naer hem quam daer
Labaſardach ter Coninc croné.
Doe dachterſte van Babylone/
Balthaſar/ die dozperlike
Verloos die ſtat en aldat rike.
Deſe Coningen alle te ſamen/
Die naer Nabugodonoſore quamen/
Waren kinder of kinds kinder/
En regneerden nemmeer ghinder.
Alles/ dan ·xxii· jaer/
Alſe ons cronijken ſeggen/ datſ waer.
Nv ſuldi horen/ wat geſchiede
Hier binnen onder vele liede.
Int beghin vander Staet/
Alſo alſt beſcreuen ſtaet/
Regneerde in Rome/ wi leſent dus/
Tullius Serullius/

5 Dat

Die bidi heuet die name ontfaen:
Want ſijn vader was gedaen/
Eñ een wel gheboren wijf/
Al was ſoe eighijn al haer lijf;
Die wijdde Rome/ die nieuwe ſtede/
Eñ maecte die ſoſſeide mede,
Deſe hadde herde geweſen/
Eñ wi vinden van hem leſen/
Dat/ doe hi kint was/ eñ reus lief/
.i. groot vier om ſijn hooft lief.
Anchus Marcus wijf verſach
Dit van hem vp euen dach/
Eñ hiltene vp/ alſe haren ſone/
Dus quam trike vp dien ghone.

Anden Propheete Ezechiel, eñ van den .vij. Vroeden van Athenen. XLVIII.

Indien tiden/ ſonder waen/
Dat die Joden waren gedaen/
Was die Propheete Ezechiel/
Die vele voerſeide/ dat gevel/
Eñ voerſeide Marien geborte
Eñ haer magedoem/ eñ hietſe porte
Danden tempel nemmer ondaen/
Daer God ſelue dore ſoude gaen.
Wel hiet hijſe beſlotene porte/
Bidi des Gods ſoens geborte
Ondede haren lachame niet/
Beſloten want/ beſloten liet,
Die van Ezechiele wille meer
Doe te Scolaſtica ſinen keer.
Tien tiden leueden ghemeene
Die .vij. Vroede van Athene;
Maer noit en vendic/ alſic gome/
Ghene .vij. Vroede te Rome
Els/ dan die valſche faloerde
Beinſet daer af eene boerde.

Die .vij. Vroede hieten dus.
Deerste Tallius Millosius.
Dander Saloen van Athene.
Pycatus van Michilene.
Cylon Lacedemonius.
Cleobolus Lidius.
Van Corinten Pyrrandrus.
Eñ Byas Prennius.
Dese waren wt vercoren
Van wijsheit / ter werelt voren.
Nochtoe was philosophie
In Rome cleene of clergie.
Tien tiden geviel eñ tier vre
Eene zelsiene auenture.

Van visschers, die eene goudine tafle vp ken. XLIX.

Het geviel / dat visschers gingen /
Eñ vluwen worpen / eñ lettel vingen
Int lant van Molasia.
Een quam daer gegangen na /
Die hem enen worp af cochte /
Daermen wonder af zien mochte;
So dat si haelden vten gronde
Eene goudine tafle tier stonde.
Hier omme rees .i. groet gedinge.
Die visschers seiden: ghene dinge
Niet / dan visschen vercochten wi di.
Neen! seit hi: ghi vercocht mi
Vanden worpe dauenture.
Dit machmen prouen wel ter cure /
Dat menech quam dat wonder sien;
So dattem allen verdochte van dien /
Om dat die dinc selsiene was /
Datmen soude vragen das
In Delphos an Apolline /
Wies soe sculdich ware te sine.

Hi hietſe geven openbare/
Die tAtheenen die wijſte ware.
Doe was ſoe geſent Talles/
Hi ſeide: hi ware anwerdich deſ/
Eñ ſeide: ouer waerheit das/
Datter bet werdich ware Pyas;
So Datſe Pyas voert ſendē/
Eñ elc anderen naer/ int ende
So quam ſoe tote Salone/
Die beſciet dis redene ſcone/
Eñ ſeide al openbare:
Datter niemen bet werdich ware
Dan ſelue Apollijn;
Want niemen vroeder mochte ſijn.
Wo ſuldi hi horen vort
Der .vij. Vroede wiſe woꝛt.
Saloen ſeide: al oudic ſere/
Ic leere emmer in lanc ſo mere.
Daer hi int dode bedde lach/
Eñ hi voer hem ſitten ſach
Sine vrient/ eñ ſpraken
Onderlinghe van ſomegen ſaken/
Hief hi thouet vp/ men vragedē twi;
Alſic verſtae v wort/ ſprac hi/
Eñ ic dat gegronden can/
Dat ic wille ſteruen dan.
Deſe hadde minne gꝛoot
Andie wijſheit tot an de doot.
Cleobolus ſeide/ die vroede.
Men ſal hebben meerre hoede
Voꝛder Vyende nijt alle daghe/
Dan voꝛder viande laghe.
Pyas ſprac: hetſ meerre pine
Tuſſeen .ij. vrienden heerſ man te . . .

Dan

Vs. 54.] Hier is op het einde van deze regel het rijm

Dan te wisene haer gewouch /
Dan tusschen ·ij· vianden gewouch,
Bpas was in sinen lande
Eens / eñ daer quamen viande /
Diet al verbernden / dat si vonden.
Die lieden vluchten al tien stonden /
Eñ ontdroegen al / dat si mochten.
Alsi an Bpase besachten /
Twi hi niet en vluchte ter synet ?
Hi seide: ic draghe al mijn goet /
Daer ic henen ghae / met mi.
Int herte / so meende hi /
Dat hi drouge sine wijshede /
Ware so hi ware telker stede,
Bpas riet al openbare /
Dat niemen anderen so vrient ware /
Hine mochtene haten / alsi wonde
Iichte / wat daventure doen soude.

Van Daniele eñ sine gesellen. L.

Tsen tiden dat de Joden waren
Gevangen met haren scaren /
Was die Prophete Daniel
Eñ sine gesellen also wel:
Ananias eñ Azarias
Eñ Michael / die de derde was /
Die waren in den gloyenden houen
Gewozpen / om haer wel gelouen /
Daer si wt quamen sonder scande
Dan haren clederen / van haren gewade ;

Dits

woord door den afschryver vergeten; het is echter niet moeilijk deze plaats aan te vullen, en deze regel dus te leezen:

Tusscen ·ij· vrienden Kaerf man te sine.

Vs. 9. Scande] Lees schade. Dewijl het volgende gewade hier op moet rymen.

Dies hiet Nabugodonosor Gode
Ouer al eeren bi sinen gehode.
In Daniels tiden wart nochtan
Beeste gemaect van enen man
Nabugodonosor / eñ bequam mede
Hier af bi Daniels bede:
Beeste en wart hi niet van line;
M' gelijc eenen keytiue /
So verloes hi sinen zin /
Eñ hem dochte meer no min /
Dan dat hi voren ware een stier
Eñ achter eene leuwe fier.
vij · maende hadde hijt dus gwaer;
Doch was hi al vul · vij · jaer
In penetencien eñ in gebede /
Oec haddi gerne al daer ter stede
Daniele / waert hem bequame /
Van sinen lande gemaect arsname.
Te desen tiden gesciede mede
Te Babylonen / indie stede /
Dat Sussanna / die scone vrouwe /
Die haren man was getrouwe /
Van · ij · papen was begaen /
Die emmer wilden / sonder waen /
Met hare doen onsuuerhede /
Of si souden daer ter stede
Sulc ordeel vp hare geven /
Dat hare gaen soude ant leuen.
Soe coos die doot al ombesmet /
Eer te doene ieghen de wet.
Die valsche papen / die elsce honde /
Die ontsaghen ne ghene sonde /
Die ziele verterres / die drogenaren /
Die ontwetende loghenaren /
Die Gabase / die scuwen bouke /
Die ypocriten / die slupen in hoeke /
Seiden: dat sise alle gader adden vonden
In ouerspele / in quaden sonden.

Dat

Dat wonneſſe es vp hare gegeuen/
Eñ haer es ontwijſt dat leuen;
Maer ſoe trooſte hare an Gode/
Doe quam Daniel/ ſijn bode/
Eñ ſeide: ſegt vorpere/ ontwijs/
Waer ſaghediſe met haren amijs?
Doe ſeidi: onder eenen pijnboem.
Du lieges/ ſprac hi/ nem des gaem.
Mettien hi ten anderen ginc/
Sech: waer daden ſi haer dinc?
Hi ſprac; onder enen kerſelare.
Du lieges/ ſprac hi/ ribaut ōmare.
D vorconde draghen in tween/
Ghi ſijt logenaers ouer een.
Dus waren die papen begaen/
Eñ moeſten ſware doot ontfaen.
Suſſanna die ginc ſonder ſcende.
Dander Boec neemt hier ende.

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

DERDE BOEK.

Hoe Cyrus wert geboren. I.

Int ·xxx·ste· jaer/ dat int priſoen
Die Iueden wonen/ om haer meſdoen/
Deſtruweerde met mogentheden
Cyrus dié crone van Meden.
Aſtyages/ ſijn ouder vader/
Verloos die mogentheit algader/
Eñ Cyrus/ die groote Here/
Brochte dien van Perſen de ere.
Hoe dat quam/ hort cortelike.
Aſtyages/ die Cō·rike/
Hadde eene dochtere eñ kinder nemmere/
Doe ſach in dроme die groote Here/
Dat ſo groot een lanc wijngaert
Dte ſiere dochter lachame waert/
Dat hi beſpreede al Azia.
Sine droem ſpelres riep hi na/
Die voer waer hem ſeiden tgone/
Dat ſoe ſoude dragen enen ſone/
Dien al Azia ſoude bliuen/
Eñ hem oec des lands verdriuen.
Aſtiages heuet dit ontſien/
Eñ gaf ſiere dochter nadien
Eenen ongeborne ridder eñ maten/
Omme dat ſoe ſonen ſoude laten
Na hare/ die onmogende ware.
Dus waendi vri ſijn van vare;

Noch

Nochtan alst kint was geboren/
Pijndi hoet mochte sijn verloren/
Eñ gaeft sinen heimeliken rade/
Eñ hiet/ dat hijt verdade;
Maet hi ontsach hem/ eñ dochte/
Dat tlant ter dochter keren mochte
Eñ dorste dat kint niet ontliuen/
Eñ liet met eenen herde bliuen/
Eñ beval hem/ eñ seide:
Dat hijt voor die beesten leide.
Die liet liggen inden woude
Vp auenturen/ wats wesen soude/
Eñ heuet sinen wiue geseghet/
Die aldoe van kinde leghet.
Soe bat/ dat ment hate bringe saen.
Die herde om tkint es gegaen/
So vint hi waert ·i· teve soget/
Die altoos niet en ghedoghet
Datter voghel of dier di bliue.
Gheent kint brochti den wiue/
Eñ teersten/ dat ment brochte hare/
Soe louch in diere ghebare/
Alse of soet hadde ghekint.
Gheent wijf hilt vp dat kint/
Eñ hiet Spartacus nader teven/
Die hem daer behilt sijn leuen;
Want Spartacus in Perscher tale/
Dats een hont/ weetmen wale.

Van Spartacus, dats Cyrus, hoe dat hi Here wart. II.

Alse dat kint ·i· deel was groet/
Quamen die kindere/ sine genoot/
Eñ corent Cō· vanden gesellen/
Daer was hi sere swaer den fellen/
Entie hem ouerhorich waren/
Die blau hi alsonder sparen.

Die

Die lieden volgen omme tgone/
Eñ clageden ouer des herden sone.
Die Coninc verboot dien kinde/
Eñ vragedem: wies hi hem bewinde?
Hi antworde met stouten raden:
Dat hijt alse Coninc dade.
Dit dochte den Cō· wonder scinen;
Doch so mercti / dat den sinen
Vele ghelees nade ghedaene.
Bi dien herde quam hijs ane/
Dattet was siere dochter sone/
Eñ peinsde/ dattet meende tgōne/
Dattem sine speltes ontbonden/
Eñ bevaelne tien stonden
Hem te houdene/ dien hi te voren
Beval / dat hine hadde verloren;
Maer omme dat hi hem dede
Al sulke ongetrouwechede/
Gaf hi hem sijn selfs kint eten/
Eñ liet hem daerna weten/
Dat hijt hem tetene adde gegeuen;
Want hi sinen neve liet leuen.
Daer naer ghesciede des/
Dat die Coninc Astiages/
Dien man die Spartacus helt/
Gaf groot here in sire gewelt/
Omme te vaerne vp viande/
Die wilden scaden den lande/
Eñ hi bleef sittende in Meden.
Den ghenen gedochte der lelicheden/
Diehem sijn Here hadde gedāen/
Eñ riep ten Persienen saen:
Dat men Spartacus Cō· core;
Want hi waert van rechten hore/
Eñ hietene Cyrus/ dat luut arfname;
Want hi meende / al eist ōbequame/
Astiages/ van desen knechte/
Hi es oer/ sijn eist tlant bi rechte.

45 Astia-

Astiages verhoꝛt die mare/
Eñ ontboot sinen neve dare/
Een hiet Darius/ alse wijt horen/
Eñ heeftene te sone vercoren
Die quam iegen Cyrus met here.
Die Persiene verloren die were/
Eñ vloen van vꝛeesen van den liue.
Doe quamen iegen hem de wiue/
Eñ ontecten hē tusscen die dien/
Eñ riepen: waer wildi vlien!
Dies scaemden hē die Persiene;
Eñ vercoeuerden van dien vliene/
Eñ ontaden die van Meden.
Astiages wart daer ter steden
Verwonnen eñ Darius;
Maer houeseelike voer Cyrus/
Nadie maniere den milden neuen/
Heuet hi den ouden vader gegeuen
Dat conincrike van Yreane.
Dariuse liet hi ane
Tlant van Meden/ in der gebare/
Alse oft sire moeder bꝛoeder ware;
Maer dat hi seker wesen woude/
Dat weder an hem keeren soude.

Van Esopus, eñ wie Coninghen in Percen waeren. III.

In Cyrus tiden was Esopus/
De fauelare/ wi lesent dus/
Die de fauele conde maken/
Hoe beesten eñ vogle spꝛaken.
Hier vte es gemaect Aviaen
Eñ andere bouke/ sonder waen/
Diemen Esopus heet bi namen/
Ware oer jemen/ die si bequamen/
Die heuet Calfstaf eñ Noydekijn
Ghedicht in rime scone eñ fijn/

Sou

Souke haer gedichte / hi vinter inne
Spellecheit eñ wijsheit van zinne /
Dies wilict hier ouer liden /
Eñ voert te miere jeesten tiden.
Deerste Coninc van Persi
Was Cyrus: ·xxx· jaer was hi
Coninc mogende eñ rike /
Nie voer hem was sine gelike.
Cambices / sijn sone / daer naer
Die regneerde ·viij· jaer.
Daer naer ·ij· broedere maenden ·vij·
Daer naer waest in sinen leuene
Darius ·xxxvj· jaer /
Ysdaspis sone / wet vorwaer.
xxxvi· jaer naer des
Was Coninc daer Naxerces.
vij· maende / wi lesent dus /
Waest daer naer Archabanus.
Acarxerces was daer naer
Coninc in Persen ·xl· jaer.
Xerces dandere drouch nemmee
Die crone / dane maende twee.
Sogdianus ·vij· maent /
Doe was hem die doot vermaent.
Darius Nothus drouch de crone
xix· jaer te lone.
Assuerus was in Persen Here
xl· jaer met grotere eere.
Atexerces / die Othus hiet /
xxvi· jaer / alsemen ziet /
Arges / die was Othus sone /
iij· jaer regneerde die ghone.
Daer naer Darius / die leste /
Dien Alexander al ontveste /
Alse v besceet die bouc hier naer /
Was Coninc van Persi ·vi· jaer.
cc· jaer ende ·xxxix· /
Onder ·xv· Coningen gehertich /

Stont dat rike van Perſie/
Eert Alexander wan/ die vrie.

Van Cyrus moghenthede, eñ wat wondere hi dede. IIII.

Voꝛt vort van Cyrus wromichede/
Hi diet algader onder dede/
Waerwaert dat hi henen woer/
Hi vermat hem/ eñ ſwoer
Aſſierien eñ Babylone
Te winne: hi nam here ſcone/
Eñ woer tien lande waert.
Ganges lette ſiné väert/
Ene riviere ſekerlike/
Die meeſte van al erderike;
So dat een ridder/ een ſcone man/
Ouer dwater ſwemmen began/
Entie ſtroem/ an ſinen danc/
Dꝛoeghene onder/ eñ verdranc.
Die Cõ. Cyrus watt erre/
Eñ zwoer/ eer hi woere let verre/
Hi ſoude vpt water wreken dan
Die doot vandien ſconen man.
Hi ſoude den ſtroem/ die daer liep/
So cranc maken en ſo ondiep/
Dat die wijf/ beneden knien/
Ouer ſonden waden dien.
.j. jaer grouf hi/ wien ſoos wondert/
Ix. aerme eñ viert hondert
Maecte hi/ eñ ledeſe in dat/
Eñ dede dies hi hem vermat.
Nv heuet hi Babylonen belegen/
Daer geen ſtriden en dooch jegen/
Hi eñ Darius ſijn oem.
Dit dochte Balthaſar een droem/
Die Coninc daer was inde ſtede/
Entie achterſte Cõ. mede

Van Nabugodonosor geslachte/
Die Iherusalem wan met crachte/
Eñ maecte seeste sinen goden/
Eñ hadde die bate vor hem onthoden/
Daermen wilen/ Gode teeren/
Mede diende inden tempel ons Heren:
Doe sach hi waer .i. hant screef
iij. woxt/ dat al daer staende bleef/
Die meenden/ dat sijn rike ware
Ghetellet/ eñ geproeuet int swaere/
Eñ verscreden oec van heme/
Eñ God wille/ dat ment hem neme
Dien van Persen entie van Meden
Met harder groter vromecheden.
Nu hort wonder van Babylone/
Hoe groet/ hoe staerc waest eñ hoe scone.

Van Babylonen, hoe groot eñ hoe staerc het was. V.

Babylonie was ene stat/
Die rijcste daer Comine noint woeren sat/
Staende in een plein wp .i. ridere/
Viercante met houken viere:
Van elken houke toten anderen
xvm. passe int wanderen.
Elc pas heuet voete vive/
Eñ elc voet/ daer ic af scriue/
Die es .xvi. duimael lanc.
Deser stede ommegane/
Die es sekerlike dus/
Alse ons scriuet S' Iheronimus:
Dat baleſroit van gere stat/
Entie hoghe tor/ daer ghi dat

Vs. 13. Baleſroit] d. i. het *slot* of *kasteel*. KILIAEN *append. peteg. diction.* Beffroy/ belfort/ belfroot *speci-*

Hier te voren afhoret jet /
Daer God die tonge omme sciet /
Die inde Byble hetet Babel /
Eñ Nembroche te deele gevel /
Daer waren temple marberine /
Eñ daer in grote beelden goudine.
Die straten van marbere diere /
Vergout in meneger maniere /
Eñ anders / scrijftmen van desen /
Dat ongelouelijc dinct wesen.
Dit es hier geset omme dat /
Dat mogentheit / veste no stat
Legen die gramscap van onsen Here
Niet te rekene. Man nemmermere
Wart gheorlouet / dat men mochte
Dat besien; of ment besochte
Die hoghe stat / daer de stede stoet /
Die so edel was eñ so ghoet /
Sone vondemen anders gene saken /
Dan der leuwen enter draken
Haghen / bossch eñ gestruren /
Els / dan die tegline muren /
Die al noch hooch staen aldaer /
Eñ sidert ouer menech jaer
Vermaect waren inder maniere /
Dat mer in sluten soude de diere.
Anders binnen eist al wostine /
Hol eñ dal eñ grote rivine.

Hoe

cula, *pharus*, *arx*. etc. Zie VAN HASSELT *op deze pl.* —— Voor entie in de volg. regel lazen wy liever Es die. tot welke lezing, zo de zamenhang, als 't Latijn van VINCENTIUS en de vertaling in onrijm, aanleiding geeft. VINCENT. MS. f. 75. a. heeft: *Arx autem sive capitolium illius urbis* est *turris*, *quae aedificata post diluvium* etc. *Vertaling. in onrijm.* f. 57. c. *eñ den* [l. *de*] *toren van Babilonien*, *die nae die diluuie ghetimmert was*, was *dat slot van deser stadt.*

Hoe Cyrus Babylonien wan. VI.

Cyrus viel vor die ſtede/
Alſic v eerſten weten dede/
Die ſulc was/ dat niemen dochte/
Dat menſe winnen/ of maken mochte.
Die Euſrate/ die grote riviere/
Die mids loept dordie ſtede diere/
Grouf hi in ſo meneghen beken/
Dat hi binnen es geſtreken
Biden ghate eñ biden boghe/
Daer ſoe liep dorden mure hoghe.
Daer ſo slougen ſi menegen doot
Eñ Balthaſar/ de Cō· gzoot/
Verloos lijf/ lant eñ crone/
Dachterſte van Babylone.
Eñ Cyrus oem Darius
Die wart Here daer na aldus/
Eñ was out ·lxij· jaer/
Daniele vant hi daer/
Dien Pzopheete/ vul wijſheden/
Die woerdi mettem in Meden/
Eñ namene te ſinen rade/
Eñ ſettene inden hogeſten grade
Onder alle ſine Baroene.
Deſe vorſeide in ſinen doene
Scone vander maget Marien;
Eñ ſprac in ſiere prophetien.
Hi ſeide: gehouwen ware ·i· ſteen
Uten berghe ſonder hant en geen:
Die berch/ datſ die moeder ons Heren/
Gzoot van dogeden/ vul van eeren;
Ute hare quam dongehouwen ſteen/
Dat was ſonder man en gheen
Ih'c xp̄c/ die Gods ſone.
Wel met reehte es ſteen de ghone;
Want ſo wie ſo vp hem vallet/
Datſ die onhoueſcelike van hem callet/

Hi blinet verdoꝛuen ouer een/
Eñ vp wien so vallet oec de steen/
Dats wie so siere gramscap geburt/
Hj wert alre sticken ghescuert.
Cyrus name/ weet voerwaer/
Was twee hondert eñ ·x· jaer
Van Ysayen genoemt te voren/
Eer hi ten rike wart gecoren/
Eñ seide/ dat God selue woude/
Dattem die werelt bughen soude/
Eñ dat hi soude laten gaen
Die Jueden/ die waren gevaen/
Eñ sinen tempel weder maken/
Dien de van Babylonen braken.
Aldus gevielt/ doe hi wan
Babylonien/ gaf hi dan
Die Jueden orlof danen te keerne/
Den tempel te makene/ Gode te heerne/
Eñ si den cost namen te datte
Selue van sijn selues scatte.
Darius was tien tiden doot/
Eñ al tlantscap cleene eñ groot
Quam hem an/ doe scalt hi quite
Alle die Jueden met vlite.

Hoe Cyrus vrijede de Jueden. VII.

In Coninx Cyrus derde jaer
Porreden vten lande daer
Omtrent ·l· dusent man/
En Cyrus sendde mettem dan
jiijm· eñ ·cccc· stic
Alrande vate/ so meene jc/
Daermen/ nadien rechten zede/
Dien tempel soude dienen mede.
Dat was dat ·lxx· ste jaer
Van haren vangnessen swaer.

Si woeren in Jheruſalem
Entie vate Gods met hem.
Eerſt maecten ſi den outaer/
Eñ dogen Gode offrande daer/
Eñ doe fondeerden ſi den tempel/
Hare geburs namens quade exempel/
Eñ letteſe met haren twiſte/
Alſo dats Cyrus niet en wiſte.
Eñ binnen dien ·xxx· jaren/
Dat Cyrus crone drouch te waren/
Sone mochten ſi in gheenen ſaken
Mans hoghe den tempel maken.
Danden Iueden laten wi bliuen/
Eñ ſullen Cyrus ieeſte vogt ſcriuen.
Doe Cyrus lach woer Babyloue
Vernam hi/ dat met helpen ſcone
Creſſus quam/ Cõ· van Liden/
Omme te ontſettene tieu tiden
Babylonen/ die vaſte pozt;
Maer Balthaſar wart eer vermozt/
Entie ſtat gewonnen mede/
Eer hi mochte ontſetten die ſtede/
Hier omme wart Cyrus ſijn viant/
Eñ nam ſijn volc altehant/
Eñ trac te Liden waert ſijn here
Op Creſſuſe/ oft hi vonde were
Te danckene ſinen gzoten of jonſt.
Creſſus ne mochte gehelpen conſt
Van orloghen/ noch al ſijn ſcat/
Hine moeſte bliuen mat/
Eñ van Cyruſe ghevaen;
Doch ſo lietene Cyrus gaen/
Eñ gaf hem weder lijf eñ lant;
Want hi verhorde/ eñ bevant/
Dattem die Gzieken quamen
Alle te hulpen te ſamen/
So lief hadſine/ met verwaer/
Haddi hem gheſijn te ſwaer/

Die Gzieken hadden / ſonder waen /
Cyruſe met wighe beſtaen.

Hoe Cyrus Creſſuſe anderwaeruen vinc. VIII.

Anderwaerue Creſſus doehte /
Dat hi hem verweren mochte /
Eñ Cyrus heeſtene beſtaen /
Eñ heeſtene anderwaerf gevaen.
Vp eene hort dedine binden /
Eñ dede omme viet daer ſinden /
Eñ ſoudene verbernen vpde hort;
Maer dat een groot reghen wort /
Die daer bluſſede den brant /
Eñ men dat bi redene vant /
Dat hi daer bi quite ware;
Dus ontginc hi vandien vare.
Vp dit geluc wart hi verwaent
Daer hi eens ſit / eñ vermaent /
Dat hi ſo rike ware van ſcatte /
(Men ſeghet oec vort warheit datte /
Dat nie Cõ- wart ſo rike.)
Antworddem -i- man wiſelike:
Niemen verwane hem vp ſijn goet;
Dat niemene ſekerheit en doet;
Want dauenture eſ ſere ſel.
Snachts dochtem in drome wel /
Dattem Iupiter maecte nat /
Entie zonne dzoghede dat.
Die dochter ſpellet hem aiſo houde /
Eñ ſeide dat menne crucen ſoude
Eñ bernen ſoude metter pine /
Eñ droghen mettien zonneſcine.
Dit gheviel hem eer hi ſtaerf;
Want Cyrus vingene anderwarf /
Eñ heeſtene te winde gehangen /
Dus was ghedaen ſijn ontgangen.

Dus nam ende jammerlike
Van Lyden dat Coninckrike.

in Cyrus tiden ghevel, ende oec ſine doot. IX.

Al hadde Cyrus indien tiden
Verwonnen den Cō· van Liden/
Hem bleef wederſtoot int lant/
So dat hi eene maniere vant/
Daer hiſe mede dwanc ontſachte eñ wel/
Eñ gaf hem orlof vrouwen ſpel/
Hinghen/ danſen eñ baleeren
Te doene wel tijt/ dat ſijs begeren.
Doe dochtem vrouwen eñ wijn/
So genouchelijk leuen ſijn/
Dat ſi der wapenen al verghaten/
Dus dedi hem dozloghe laten/
Eñ vergheeten metter weelden/
Dat ſi waren ſtoute heelden.
Daernaer Cyrus/ diet al verwan/
Soude eene riviere liden dan/
Hiet Araxes/ om meerre lant
Te bringhene onder ſine hant/
Daer moeſti vander eeren beeten;
Die Coninghinne van Meſſageten
Quam met wighe hem te gemoete/
Eñ waerpene onder die voete/
Eñ ſconſierde al ſijn here/
Eñ vingene indier were.
Doe nam ſijn hooft met ouermoede/
Eñ waerpt in een vat met bloede.
Doe ſeide: du begeres oint dat/
Nu drinc bloet/ eñ make di ſat.
Wapene! waer ſullen wi ons bekeren?
Wat priſen wi dē grote Heren?
Waer ſullen wi aerme heptiue?
Nu eſ hier doot van eenen wiue

Astiages verhoꝛt die mare/
Eñ ontboot sinen neve dare/
Een hiet Darius/ alse wijt horen/
Eñ heeftene te sone vercoren
Die quam iegen Cyrus met here.
Die Persiene verloren die were/
Eñ vloen van vꝛeesen van den liue.
Doe quamen iegen hem de wiue/
Eñ ontecten hē tusscen die dien/
Eñ riepen: waer wildi vlien!
Dies scaemden hē die Persiene;
Eñ vercoeuerden van dien vliene/
Eñ ontaden die van Meden.
Astiages wart daer ter steden
Verwonnen eñ Darius;
Maer houeseelike voer Cyrus/
Nadie maniere den milden neuen/
Heuet hi den ouden vader gegeuen
Dat conincrike van Yreane.
Dariuse liet hi ane
Tlant van Meden/ in der gebare/
Alse oft sire moeder bꝛoeder ware;
Maer dat hi seker wesen woude/
Dat weder an hem keeren soude.

Van Esopus, eñ wie Coninghen in Percen waeren. III.

In Cyrus tiden was Esopus/
De fauelare/ wi lesent dus/
Die de fauele conde maken/
Hoe beesten eñ vogle spꝛaken.
Hier vte es gemaect Aviaen
Eñ andere bouke/ sonder waen/
Diemen Esopus heet bi namen/
Ware oer jemen/ die si bequamen/
Die heuet Calfstaf eñ Noydekijn
Ghedicht in rime scone eñ fijn/

Sou

Houke haer gedichte/ hi winter inne
Spellerheit eñ wijsheit van zinne/
Dies wilict hier ouer liden/
Eñ woert te miere jeesten tiden.
Deerste Coninc van Persi
Was Cyrus: ·xxx· jaer was hi
Coninc mogende eñ rike/
Nie woer hem was sine gelike.
Cambices/ sijn sone/ daer naer
Die regneerde ·viij· jaer.
Daer naer ·ij· broedere maenden ·vij·
Daer naer waest in sinen leuene
Darius ·xxxvj· jaer/
Hsdaspis sone/ wet wozwaer.
xxxvi· jaer naer des
Was Coninc daer Xaxerces.
vij· maende/ wi lesent dus/
Waest daer naer Archabanus.
Acarxerces was daer naer
Coninc in Perssen ·xl· jaer.
Xerces dandère drouch hemmee
Die crone/ dane maende twee.
Hogdianus ·vij· maent/
Woe was hem die doot vermaent.
Darius Nothus drouch de crone
xix· jaer te lone.
Assuerus was in Perssen Here
xl· jaer met grotere eere.
Atexerces/ die Othus hiet/
xxvi· jaer/ alsemen ziet/
Arges/ die was Othus sone/
iij· jaer regneerde die ghone.
Daer naer Darius/ die leste/
Dien Alexander al vintveste/
Alse v bescreet die boue hier naer/
Was Coninc van Perst ·vi· jaer.
cc· jaer ende ·xxxix·/
Onder ·xv· Coningen gebertich/

Hi diet algader onder dede/
Waerwaert dat hi. henen woer/
Hi vermat hem/ eñ ſwoer
Aſſierien eñ Babylóne
Te winne: hi nam here ſcone/
Eñ woer tien lande waert.
Ganges lette ſiné vaert/
Ene riviere ſekerlike/
Die meeſte van al erderike;
So dat een ridder/ een ſcone man/
Ouer dwater ſwemmen began/
Entie ſtroem/ an ſinen danc/
Dzoeghene onder/ eñ verdranc.
Die Cõ. Cyrus wart erre/
Eñ zwoer/ eer hi voere iet verre/
Hi ſoude vpt water wreken dan
Die doot vanden ſconen man.
Hi ſoude den ſtroem/ die daer liep/
So cranc maken en ſo ondiep/
Dat die wijf/ beneden knien/
Ouer ſonden waden dien.
.j. jaer grouf hi/ wien ſoos wondert/
lx. aerme eñ vier hondert
Maerte hi/ eñ ledeſe in dat/
Eñ dede dies hi hem vermat.
Nv heuet hi Babylonen belegen/
Daer geen ſtriden en dooch jegen/
Hi eñ Darius ſijn dem.

Van Nabugodonoſors geſlachte/
Die Iheruſalem wan met crachte/
Eñ maecte ſeeſte ſinen goden/
Eñ hadde die vate vor hem ontboden/
Daermen wilen/ Gode teeren/
Mede diende inden tempel ons Heren.
Doe ſach hi waer .i. hant ſcreef
iij. woꝛt/ dat al daer ſtaende bleef/
Die meenden/ dat ſijn rike ware
Ghetellet/ eñ geproeuet int ſwaere/
Eñ verſceden oec van heme/
Eñ God wille/ dat ment hem neme
Dien van Perſen entie van Meden
Met harder groter vromecheden.
Nu hort wonder van Babylone/
Hoe groet/ hoe ſtaerc waeſt eñ ha ſcone.

Van Babylonen, hoe groot eñ hoe ſtaerc het was. V.

Bábylonie was ene ſtat/
Die rijcſte daer Comine noint voeren zat/
Staende in een plein vp .i. riviere/
Viercante met houken viere:
Van elken houke toten anderen
xvm. paſſe int wanderen.
Elc paſ heuet voete vive/
Eñ elc voet/ daer ic af ſcriue/
Die es .xvi. dumael lanc.
Deſer ſtede ommeganc/
Die es ſekerlike dus/
Alſe ons ſcriuet S' Iheronimus:
Dat baleſtroit van gere ſtat/
Entie hoghe tor/ daer ghi dat

Hier

Vs. 13. Baleſtroit] d. i. het *ſlot* of *kaſteel*. KILIAEN *pend. peteg. diction.* Beſtroy/ belſoꝛt/ belſtroot *ſpe-*

Hier te voren afhoret jet/
Daer God die tonge omme sciet/
Die inde Byble hetet Babel/
Eñ Nembroche te deele gevel/
Daer waren temple marberine/
Eñ daer in grote beelden goudine.
Die straten van marbere diere/
Vergout in meneger maniere/
Eñ anders/ scrijftmen van desen/
Dat ongelouelijc dinct wesen.
Dit es hier geset omme dat/
Dat mogentheit/ veste no stat
Legen die gramscap van onsen Here
Niet te rekene. Man nemmermere
Wart gheorlouet/ dat men mochte
Dat besien; of ment besochte
Die hoghe stat/ daer de stede stoet/
Die so edel was eñ so ghoet/
Sone vondemen anders gene saken/
Dan der leuwen enter draken
Haghen/ bossch eñ gestruren/
Els/ dan die tegline muren/
Die al noch hooch staen aldaer/
Eñ sidert ouer menech jaer
Vermaect waren inder maniere/
Dat mer in sluten soude de diere.
Anders binnen eist al wostine/
Hol eñ dal eñ grote rivine.

cula, *pharus*, *arx*. etc. Zie VAN HASSELT *op deze pl.* —— Voor entie in de volg. regel lazen wy liever Es die. tot welke lezing, zo de zamenhang, als 't Latijn van VINCENTIUS en de vertaling in onrijm, aanleiding geeft. VINCENT. MS. f. 75. a. heeft: *Arx autem sive capitolium illius urbis* est *turris*, *quae aedificata post diluvium* etc. *Vertaling. in onrijm.* f. 57. c. *eñ den* [l. *de*] *toren van Babilonien*, *die nae die diluuie ghetimmert was*, was *dat slot van deser stadt.*

Hoe Cyrus Babylonien wan. VI.

Cyrus viel vor die ſtede/
Alſic v eerſten weten dede/
Die ſulc was/ dat niemen dochte/
Dat menſe winnen/ of maken mochte.
Die Euſrate/ die grote riviere/
Die mids loept dordie ſtede diere/
Grouf hi in ſo meneghen beken/
Dat hi binnen es geſtreken
Biden ghate eñ biden boghe/
Daer ſoe liep dorden mure hoghe.
Daer ſo ſlougen ſi menegen doot
Eñ Balthaſar/ de Cō· gzoot/
Verloos lijf/ lant eñ crone/
Dachterſte van Babylone.
Eñ Cyrus oem Darius
Die wart Here daer na aldus/
Eñ was out ·lxij· jaer/
Daniele vant hi daer/
Dien Pzopheete/ vul wijſheden/
Die voerdi mettem in Meden/
Eñ namene te ſinen rade/
Eñ ſettene inden hogeſten grade
Onder alle ſine Baroene.
Deſe vorſeide in ſinen doene
Scone vander maget Marien;
Eñ ſprac in ſiere prophetien.
Hi ſeide: gehouwen ware ·i· ſteen
Dten berghe ſonder hant en geen:
Die berch/ datſ die moeder ons Heren/
Gzoot van dogeden/ vul van eeren;
Dte hare quam dongehouwen ſteen/
Dat was ſonder man en gheen
Ih'c xp̄c/ die Gods ſone.
Wel met rechte es ſteen de ghone;
Want ſo wie ſo vp hem vallet/
Datſ die onhaueſcelike van hem callet/

Hi blinet verdoȝuen ouer zee/
Eñ vp wien ſo vallet oec de ſteen/
Datſ wie ſo ſiere gramſcap geburt/
Hj wert alre ſtichen gheſcuert.
Cyrus name/ weet voerwaer/
Was twee hondert eñ ·x· jaer
Van Aſyen genoemt te voren/
Eer hi ten rike wart gecoren/
Eñ ſeide/ dat God ſelue woude/
Dattem die werelt dughen ſoude/
Eñ dat hi ſoude laten gaen
Die Jueden/ die waren gevaen/
Eñ ſinen tempel weder maken/
Dien de van Babylonen braken.
Aldus gevielt/ doe hi wan
Babylonien/ gaf hi dan
Die Jueden orlof danen te keerne/
Den tempel te makene/ Gode te keerne/
Eñ ſi den coſt namen te datte
Selue van ſijn ſelues ſcatte.
Darius was tien tiden doot/
Eñ al tlantſcap cleene eñ groot
Quam hem an/ doe ſcalt hi quite
Alle die Jueden met vlite.

Hoe Cyrus vrijede de Jueden. VII.

In Conimr Cyrus derde jaer
Porreden vten lande daer
Omtrent ·l· duſent man/
En Cyrus ſendde mettem dan
jiijm· eñ ·cccc· ſtic
Alrande vate/ ſo meene jc/
Daermen/ nadien rechten zede/
Dien tempel ſoude dienen mede.
Dat was dat ·lxx· ſte jaer
Van haren vangneſſen ſwaer.

Si woeren in Jheruſalem
Entie vate Gods met hem.
Eerſt maecten ſi den outaer/
Eñ dzagen Gode offrande daer/
Eñ doe fondeerden ſi den tempel/
Hare geburs namens quade exempel/
Eñ letteſe met haren twiſte/
Alſo dats Cyrus niet en miſte.
Eñ binnen dien ·xxx· jaren/
Dat Cyrus crone drouch te waren/
Sone mochten ſi in gheenen ſaken
Mans hoghe den tempel maken.
Danden Jueden laten wi bliuen/
Eñ ſullen Cyrus ieeſte vozt ſcriuen.
Doe Cyrus lach woer Babylone
Vernam hi/ dat met helpen ſcone
Creſſus quam/ Cõ· van Liden/
Omme te ontſettene tien tiden
Babylonen/ die vaſte pozt;
Maer Balthaſar wart eer vermozt/
Entie ſtat gewonnen mede/
Eer hi mochte ontſetten die ſtede/
Hier omme wart Cyrus ſijn viant/
Eñ nam ſijn volc altehant/
Eñ trac te Liden waert ſijn here
Op Creſſuſe/ oft hi vonde were
Te danckene ſinen gzoten of jonſt.
Creſſus ne mochte gehelpen conſt
Van orloghen/ noch al ſijn ſcat/
Hine moeſte bliuen mat/
Eñ van Cyruſe ghevaen;
Doch ſo lietene Cyrus gaen/
Eñ gaf hem weder lijf eñ lant;
Want hi verhorde/ eñ bevant/
Dattem die Gzieken quamen
Alle te hulpen te ſamen/
So lief hadſine/ met vorwaer/
Haddi hem gheſijn te ſwaer/

Die Gzieken hadden / ſonder waen /
Cyruſe met wighe beſtaen.

Hoe Cyrus Creſſuſe anderwaeruen vinc. V

Anderwaerue Creſſus dochte /
Dat hi hem verweren mochte /
Eñ Cyrus heeſtene beſtaen /
Eñ heeſtene anderwaerf gevaen.
Vp eene hort dedine vinden /
Eñ dede omme vier daer ſinden /
Eñ ſoudene verbernen vpde hort;
Maer dat een groot reghen wort /
Die daer bluſſede den brant /
Eñ men dat bi redene bant /
Dat hi daer bi quite ware;
Dus ontginc hi vandien vare.
Vp dit gelue wart hi verwaent
Daer hi eens ſit / eñ vermaent /
Dat hi ſo rike ware van ſcatte /
(Men ſeghet oec voer warheit datte /
Dat nie Cõ- wart ſo rike.)
Antworddem -i- man wiſelike:
Niemen verwane hem vp ſijn goet;
Dat niemene ſekerheit en doet;
Want dauenture eſ ſere fel.
Snachts dqchtem in drome wel /
Dattem Iupiter maecte nat /
Entie zonne dzoghede dat.
Die dochter ſpellet hem aiſo houde /
Eñ ſeide dat menne crucen ſoude
Eñ bernen ſoude metter pine /
Eñ droghen mettien zonneſcine.
Dit gheviel hem eer hi ſtaerf;
Want Cyrus vingene anderwarf /
Eñ heeſtene te winde gehangen /
Dus was ghedaen ſijn ontgangen.

Dus nam ende jammerlike
Van Lyden dat Coninckrike.

Dat in Cyrus tiden ghevel, ende oec ſine doot. IX.

Al hadde Cyrus indien tiden
Verwonnen den Cō· van Liden/
Hem bleef wederſtoot int lant/
So dat hi eene maniere want/
Daer hiſe mede dwanc ontſachte eñ wel/
Eñ gaf hem orlof vrouwen ſpel/
Hinghen/ danſen eñ baleeren
Te doene wel tijt/ dat ſijs begeren.
Doe dochtem vrouwen eñ wijn/
So genoughelijk leuen ſijn/
Dat ſi der wapenen al verghaten/
Dus dedi hem dozloghe laten/
Eñ vergheeten metter weelden/
Dat ſi waren ſtoute heelden.
Daernaer Cyrus/ diet al verwan/
Soude eene riviere liden dan/
Hiet Araxes/ om meerre lant
Te bringhene onder ſine hant/
Daer moeſti vander eeren beeten;
Die Coninghinne van Meſſageten
Quam met wighe hem te gemoete/
Eñ waerpene onder die voete/
Eñ ſconſierde al ſijn here/
Eñ vingene indier were.
Doe nam ſijn hooft met ouermoede/
Eñ waerpt in een vat met bloede.
Doe ſeide: du begeres oint dat/
Du drinc bloet/ eñ make di ſat.
Wapene! waer ſullen wi ons bekeren?
Wat priſen wi dē grote Heren?
Waer ſullen wi aerme heptiue?
Du eſ hier doot van eenen wiue

Een / die meeſte eere genouch /
Die ie ter werelt crone drouch.
In Cyrus tiden was Cō- te Rome
Tarquinius / alſict ghome /
Die ouerdighe bi toenamen /
Hi quam ande crone met ſcamen;
Want hi slougher omme sinen swaer;
Tullius Seruilius / die eer
Voer hem hadde Coninc geweſen /
Wi vinden / leſende van deſen /
Dat hi te Rome eerſt vant priſoene /
Raerkeren / boyen tſinen doene /
Daermen met torment den man /
Eñ hi viſierde eerſt den ban /
Diemen meſdadegen ſoude geuen.
Sindent wart hi tſlandſ verdreuen
Omme Tarquine / ſinen ſone;
Want vercracht hadde de ghone
Eene joncrouwe wel geboren /
Die wij Lucriane noemen horen.
In Cyrus tiden regneerden mede
Tote Atheenen / in die ſtede /
Piſtarcus / die verdreuen waert /
Doe viſierdi nieuwen aert /
Hoe hi mochte werden here
Meſſelike in vele here;
So dat hi hem wonden dede
Scoren eñ gheſelen mede /
Eñ hi quam alſo indie poꝛt /
Dat tfolc dedi roupen woꝛt /
Eñ ſcuerde ſine cledere tien ſtonden /
Eñ toghendem lijctekijn van wonden /
Die hi dordie ſtat adde ontfaen /
Eñ ſeide: wiet hem hadde gedaen.
Oec ſeidi: dat die Senature
Wi haten / datſ iegen de nature /
Hetſ al omme der meenten recht.
Met deſen worde wart hi echt

Pall-

Vander ghemeenten Here gecoren/
Eñ daden hem gaen serianten voren/
Die sijns lijfs namen waer/
Eñ bleef Here · xxxiij · jaer.
Ene dochter haddi/ alsict vinde/
Die een jongelinc verminde/
Diese eens custe al openbare/
Aldaer hi ontmoete hare.
Die moeder wildene doen ontliuen/
Doe sprac die vader: et moet bliuen/
Of wi hem dat lijf afwinnen/
Die ons hertelike minnen/
Wat wildi dan/ datmen met hē doe/
Die ons ontliueden/ wisten si hoe.

Van Cambices, Cyrus sone. X.

Na Cyrus wart Cō · sijn sone
Cambices/ so hiet die ghone/
Die vader haddem in sijn leuen
Die stat van Niniue ghegheuen/
Daer drouch hi crone/ wet vorwaer/
In Cyrus leuen · xii · jaer;
Maer in Persen naden vader
Ne maer · viij · jaer algader.
Alse hem an quam des vaders rike
Verhief hi hem so condechlike/
Eñ screef met an menech rike/
Dat si hem alle ghemeenlike
Souden wesen onderdaen;
Maer si ontseident also saen.
Doe sendi wt met groter were
Olofernus eñ sijn here/
Eñ hiet hem/ dat hi niemens vermede/
Eñ hi alle dafgode af dede;
Want hi wille dat menne god hiete/
Eñ andere gode te makene niete.

Ho-

Eene ſtat Jheruſalem na/
Der Joden ingane/ deſ lantſ ſit/
Daer was eene juedinne/ hiet Judit/
So ſcone/ dattet wonder was/
Si ginc totem/ hi merete das/
Dat ſoe was ſo wel gedaen/
Hi wart met haere minnen bevaen:
Nachtſ waendi pleghen ſire minnen/
Eñ/ alſe hi quam ter tenten binnen/
Dant ſoene met ſlape bedreghen/
Eñ heuet hem thouet afgeſlegen/
Dat drouch ſoe binnen indie ſtat/
All there wart geſconſiert bi dat/
Eñ vloen henen metter ſpoet/
Dje Jueden hadden al dat goet.
In Scolaſtica machmen leſen
Meer eñ langer dinc van deſen.

Cambices zeden, eñ ſine daden. XI.

Cambices adde vele namen/
In Dietſche ꝑtorien alte ſamen
Seghet dat hi Nabugodonoſor hiet/
Heſdras en noemtene ſo niet.
Ataxerces oft Aſſuerus
Heetmenne/ wi vindent dus;
Dus ſo haddi namen viere.

Want hi valſceit hadde gedaen/
Eñ dedene vp een zitten ſlaen/
Doe ginc hi/ eñ ſette vpte gone
Teenen Baillin/ deſ mans ſone/
Omme dat hi te meer ontſaghe
Onrecht te weſene in ſinen dage.
Verwoet was hi eñ ongheſinnet
Deſe Cambices/ alſement kinnet/
Hi vermat hem in ſinen zift/
Hi ſoude weten dat beghin/
Van wanen dat Nylus quame/
Eene riviere wasſt van der name/
Die coemt vten Paradiſe/
So verre voer hi dattem ſpiſe
Ghebrac/ eñ hi dazdien noot
Moeſte ſlaen ſijn volc te doot/
Entie eten eñ keren/
Nochtan en conſti niet geleeren/
Wanen Nylus quame doch;
Doch beſpottene Vrcanus noch.
Deſe Cambices/ alſict vant/
Verwan van Egypten tlant/
Eñ bracht onder trike van Perſi/
Hare gode onwerde hi:
Apis entie andere mede.
Hare templen hi velken dede/
Daer naer ſoudi ſenden Baroene
Om den temple van Amone

An

Vs. 30. Vrcanus] Lees Lucanus/ dat ook VINCENTIUS heeft, die de volgende verzen van LUCANUS uit zyne *Pharſalia* Lib. X. vſ. 279. aanhaalt:

——— ——— *Veſanus in ortis*
Cambiſes longi populos peruenit ad aevi,
Defectusque epulis et paſtus ſede ſuorum
Ignoto te, Nile! redit. ——— ———

Egypten verloos ſine crone
Bi deſen Cambices onſcone/
Eñ was ſonder Cō· daer naer
Hondert eñ ·xi· jaer.
Deze Cambices maecte ſcone
In Egypten Babylone.
In ſinen tiden verboot hi mede
Dien van Jheruſalem/ der ſtede/
Dat ſi den tempel niet en wrochten/
Dien Jueden/ die genade ſochten.
Doe bleef dwerc ſtaende d' naer
Naer dat hi doot ·ij· jaer.
In ſinen tiden/ alſict las/
Was die wiſe Pyctagoras/
Dat was die aire eerſte man
Die philoſophen name gewan;
Want men vragedem/ wat hi wacs?
Doen wildi al openbare
Hem dus vroeden name niet geuen;
Want die name die was bleuen
Den ·vij· Hoeden van Atheene/
Eñ daer af was hi niet gemene
Eñ hi ſeide al openbare:
Dat hi philoſophe ware
Dat was meeſter der wijsheden.
Van deſen leeſtmen in vele ſteden:

Daer naer woer hi te Babylone/
Omme te leerne in ſinen zin
Van der werelt dat beghin.
Hi woer te Creten/ te Lacedemone/
Omme te leerne die wette ſcone/
Dje maerten Ligurrus eñ Monaſ.
Doe ſo quam hi te Cronnos
Eñ vant volc/ dat vromech was/
Die wilden hem bewinden das/
Dat ſi lieten goede nature/
Eñ hilden hem in luxure/
Die leerdi met wozden mede/
Eñ met volgene goede zede/
Dat ſi die dozperhede lieten/
Eñ hem ſonden began verdrieten.
Na ſine doot/ omme goede exemple/
Maectemen ſijn huus een tempel.
Hozt hi wozt/ na deſe ſaken/
Deſ wijs Pictagoras ſprahen.

Van ſinen ſproken. XIII.

Men ſal emmer baer toe zien/
Dat men ſcuwen ſal/ eñ vlien/
Eñ of jagen talre ſtonden
Vanden lachame dongeſonden/
Vander herten den dommen raet/
Vanden buke die ouerdaet/
Eñ onwetentheit vanden zinne/
Eñ vander ſtat die ōminne/
Eñ vten huſe niet eñ hate/
Eñ van alre dinc ōmate.
Pyctagoras ſpreect dit allene
Der vriende dinc eſ al gemeene.

Vs. 9. Niet] Dit is eene vergiſſing van den afſchryver voor nijt *odium*. zo als ook gelezen wordt in de vertaling in onrijm.

Wp ·ij· dinc ſullen wi ons beraden/
Wat wi doen ſullen/ eñ wat wi laden:
Houden der waerhede gebode;
Want die bringen ons naeſt gode.
Dit was dat Pictagoras riet/
Ne ganc bouen mate niet/
Eñ alſe du ſies eenen man/
Daer verwaende haeſt es an
Die en ſoudſtu niet gram maken
Met genen dorperlikere ſaken.
Hout den ſteden haer reeht.
Dzouſheit van ſinnen verveeht.
Dune ſoutſ in dijn h' niet halen
Lieden van te vele talen.
Nv hoꝛt van hem ſijn dolen:
Hi ſprac eerſt van Gzieken ſcolen/
Dat die ziele ontſteruelijc ware/
Eñ dat ſoe nv hier/ nv dare
Van eenen lachame inden anderen
Plagen varen eñ wanderen/
Nv in beeſten/ nv in lieden.
Van hem ſeluen wildi bedieden/
Dat hem ghedochte wel van deſen/
Dat ſine ziele hadde geweſen
In ·iiij· andere man/ ſijt ſeker das/
Eer hi wart Pictagoras.
Eñ dinc/ die nv ſijn/ eñ liden/
Sullen noch ſijn eñ tanderen tiden.
Eñ meneghe andere dolinge mede/
Die hier niet els ware/ dan dulhede.
Eene auenture vertellet ons dus
In ſinen tiden Valerius.
Hi ſeghet/ dat Pictagoras liet
ij· jongeren/ dien dit eſ geſciet/
Dat ſi hem alſo onderminden/
Dat hem deen wilde laten binden
Ouer den anderen/ daer hi lach
Van ſinen liue vp eenen dach;

Want hi die eer lach gebonden/
Hi belagede ſo vele ſtonden/
Dat hi hem thuus ſoude maken
Eñ beſetten ſine ſaken/
Eñ liet ſinen gheſelle bozghe
Dan diere anxtelikere ſorghe.
Alſe die dach naken began/
Ho beſpotte die tyran
Sinen pant/ die ginder lach;
Want comen ware die leſte dach.
Dander ſeide: dit ſ al niet/
Mijn vrient ſal doen/ dat behiet.
Tier ſeluer wilen enter ſtonde/
Alſe hijt belouede metten monde/
Quam dander loſſen ſinen pant/
Dies wonderde dien tyrant/
Eñ ſcaltene quite dander doot/
Omme die getrouwecheide groot/
Eñ dat hem lieden na deſen/
Dat hi die derde maeſte weſen.
Diet hier gherechter lieuen cracht/
Die dat ſteruen niet en acht/
Entie de wreetheit ſachten leert/
Eñ haetſcap in minnen keert.

Van ·ij· Broederen Heren van Petſcen, eñ hoe Darius Coninc wart XIIII.

Na Cambices/ die ·viij· jaer
Cō· was/ dit wet vorwaer/
Wart Cō· daer een Baroen
Wonderlijc/ quaet in ſijn doen:
Cambices die en adde geen kint/
Ho dat hi dat in drome vint/
Dat ſijn broeder ſekerlike
Na hem ſoude ebben trike/
Dies hiet hi den broeder verſlaen.
Maergis heuet dit verſtaen

Sijn broeder / eñ trac een swaert /
Eñ doodde hem seluen metter vaert.
Dese dinc was so bedect
Dat vor nieman wart vertrect;
Want alleene wist een sijn raet /
Die nauwe decte die ouer daet.
Alse Cambices was verstoruen /
Heuet die ghene trike verworuen
Indiere gelike / indier gebare /
Alse oft te Margis behoef ware /
Eñ nam Pantey te wiue /
Cyrus dochter; maer indien liue
Sone was hi maer ·vij· maent /
Eñ teersten / dat hi steruen waent /
Brochti sinen broeder vort /
Eñ seiden in waerre wort:
Dat Margis ware Cyrus sone /
(In Perseu deden men lichte tgone;
Want den Cō·/ no sine kinder
Sach harde selden jemen ginder /
Sonder gewapent eñ versiert
Oft ontekent oft onvisiert /
Sonder sijn heimelike raet.)
Alse die ghene trike ontfaet /
So minderde hi den tribuut /
Omme te ebbene der meenten lunt
Mettem / dat si hem waren hout /
Mettien een edel man / een out /
Een wijs mercte dese dinc /
Die met beden ane ginc
Siere dochter / eere vander partien
Van des Coninc / des Heren amien /
Eñ dede hare vraghen tghone /
Oft hi ware Cyrus sone.
Soe ontboot / dat soes niet en wiste
Noch geweten conste bi liste;
Want elke amie woende allene /
Eñ niemen met anderen gemene.

Die

Die vader ontboot doe hare /
Alſe hi quame ſlapen dare /
Dat ſoe taſte eñ beſiet /
Weder hi oren adde / of jet;
Want Cambices hadde d' te waren
Dien af geſneden beede ſine oren.
Die ſelues Wermeides broeder
Bider ygchter wart hijs broeder /
Dat hi was al ſonder oren /
Des wart ſine doot ghesworen.
vij · ware diere geſellen /
Die dit onrecht wilden vellen /
Eñ quamen gewapent tier zale /
Si ſloughen doot altemale
Dieſe werden / ſi waren gram /
So datmen dat vort bequam /
Daer die raetſiere waren / die · vij · /
Twee daeden ſi vanden leuene /
Eñ ſloughen den Cō · doot.
Deſe twee broederen / met al bloot /
Die waren Heren niet · i · jaer.
Grote bliſcap ſo was daer /
Dat trike was te rechte comen /
Dat tonrechte was genomen.
Trike van Perſen dat ſtont dan
An · vij · edele raetſman.
Magus hietſe dyctorie ſtone /
Die · vij · waren van edelen doene /
Eñ proeueden / hoe men ſal gemecken /
Dien men mach ter cronen trecken /
So dat ſi vonden woch ter cure /
Eñ beualent der auenture.
Si maecten bi haer ſelues dane /
Dat ſi ter zonnen vp gane
Vp hare oſſen comen ſouden
Int vrijthof. eñ ſi wouden /
So wies ors dat daer teerſte nijede /
Datmen dien te Coninge wijede.

Darius / Ysdaspis sone /
Waser een / en was die ghone /
Die de crone sere begherde.
Hi / die wachte sine paerde /
Vragedem / hoe die dinc ware?
Doe seide hijt hem al openbare:
Neen / sprac dander / laet v sorghen /
Ghi wert Here vpten dach van morgen.
Nachts / alst was in donkeren riden /
Dedi sijns Heren ors riden
Eene merie int vrijthof /
Also dat niemen wiste daer of.
Des maergens alse die .vij. quamen
Vp hare orssen daer te samen /
Darius ors dat ghedochte
Der merien / alst nature sochte /
En wart neiende te hant /
En .vi. vielen neder int sant /
En groetene Coninc en Here;
Doch was Darius geboren eere
Vanden Coningen sekerlike.
Thant nam hi in huwelike
Cyrus dochter Pantey.
xxxvi. jaer regneerde hi.

Hoe Zorobabel an Darius quam. XV.

Desen Darius kende wel
Die goede Iuede Zorobabel /
En was in Cambices tiden
Comen an des Darius zide
Te siene / oft hi des Coninx gedochte
Bi desen Prence verkeren mochte;
Maer dat en diedde altoos niet /
Heimelike hi doe Dariuse riet /
Dat hi Gode van Ysrael
Belouede / en hilde wel /

Waert dat hine Cō· maken woude/
Dat hi sinen tempel soude
Verheffen in Iheri salem.
Zorobabel die quam an hem/
Doe hi wiste/ dat hi Cō· was/
Eer hi woch voer beual hi das/
Dat men metsen soude seere,
Darius die dede hem eere
Alse saen/ alse hi daer quam;
Want hine tsinen bedde nam/
Eñ een was van den drien/
Die tsinen liue soude sien.
Darius hadde gemaket feeste
Van sinen lande alle die meeste
Waren comen/ alse hi behiet.
Nachts en mochti slapen niet/
En gaf een raedchel hem drien/
Die tsinen liue moesten zien/
Eñ vragede/ wat machtichs mochte sijn/
So die Cō·? so die wijn?
So dat wijf? die tscoenste ontbonde/
Entie scoenste antworde vonde/
Hi soudem doen vele eeren.
Des maergens quamen vor die Heren
Die drie/ eñ deen sprac openbare:
Dat die Coninc machtichst ware;
Want die mensche es bi naturen
Coninc vanden creaturen/
Entie Coninc dwinghet gereet/
En doet hem doen al/ dat hi heet.
Dander heuet daer vort bracht/
Dat die wijn es van meerre cracht;
Want het coemt al vanden zinne/
Dat die mensche heuet jnne/
Dat hi es bouen creaturen/
Eñ oec eist scout der auenturen/
Dat die Cō· bouen es;
Maer die wijn/ des sijt ghewes/

Die verwinnet met fiere cracht
Menſchen zin eñ Coninc macht /
Eñ maket al vergeten mede
Vroetſchap eñ mogenthede.
Die wiſe / vroede Zorobabel
Togede / dat hi redenen wel /
Dat bouen gaet der vrouwen cracht;
Want ſoe leuen eñ mach
Den Coninc geuet entien man /
Die den wijngaert wirmen can /
Oec en eſ niemene ſo vroet /
Hine laet ſijn lijf / of ſtort ſijn bloet /
Omme ſijn wijf alſt eſ te doene /
Hine eſ ſo bloot / hine wert coene /
Omme te behoudene ſijns wijfs ere.
Ic ſach eñ kende / ſeiti / eenen Here /
Eenen / die aldaer hi zat
Sine amie gaf menegen plat /
Was ſoe blide / ſo was hi vro /
Eñ was ſoe droeue / hi was alſo;
Nochtan heuet die moghenthede
Bouen alle ſaken die waerhede /
Doeſ eutwelijc / eñ can niet verkeren /
Hare macht en can minderen no meren.

Hoe Zorobabel ſinen wille ghewan. XVI.

Alle die lieden ſeiden wel /
Dat dbeſte ſprac Zorobabel /
Eñ ſeiden: Heren eñ Coninc
Dat waerheit ware bouen alle dinc.
Doe ſprac Darius: bade / dat hi wonde;
Want hijt hem gerne geuen ſoude.
Zorobabel eeſchte an hem /
Dat hi in Iheruſalem

Den

Vs. 56. mach] Lees macht.

Den tempel Gods ſonde doen maken.
Den Coninc gedochte der ſaken/
Dat hijt wilen Gode beheet/
Eñ ſcriuet/ eñ ghebiet/
Dat jemene hem daer toe en ſette/
Dat hi jet den Iueden lette;
Maer dat men vp ſinen ſtat
Den tempel make/ hi wille/ dat
Die vate ons Heren waren gegeuen/
Die noch waren achter bleuen/
Sidert dat Cyrrus crone drouch.
Zorobabel heert wo genouch/
Eñ voerde mettem ander ſcaren
Harde vele Iueden/ die waren
Noch int lant/ die alle met hem
Waren in Iheruſalem/
Eñ vulmaecten den tempel daer/
Daer ſi toe daden ·v·jaer.
Int ·vij· de jaer na Darius crone
Waeſt vulmaket wel eñ ſcone/
Int ·xlvi· jaer te waren
Dat Cyrrus die Iueden liet varen.
In tiende jaer van Darius rike/
So wart verdreuen ſekerlike
Die ouerdeghe Terquinius
Vte Rome/ wi leſent dus/
Die Coninc hadde geweſen daer/
Indie ſtat/ ·cccv· jaer/
Entie Romeinen die en wouden
Nemmeer gheenen Coninc houden;
Maer ſi wilden kieſen raetſ liede.
Tien tiden/ dat dit geſciede/
So was tRoemſce rike cleene/
Het ginc eume ten ·xv· ſten ſteene.
(Men ſciet doe mit ſteenen in glen.)
Deſe raetſmanne ſtonden toter wiſen/
Dat

Vs. 43. in glen] Eene merkelyke vergiſſing van den

Dat Julius dat Roemſce rike
Eerſten ane vinc mogendelike.
xccc· jaer ·xl· eñ viere
Stont te Rome deſe maniere.
Brutus was die eerſte man/
Die voget des raets weſen began
Die verdreuene Terquinius
Was ſijn nem / wi leſent dus.

Van Demetricus ende van Anaxagoras. XVI

In deſen tiden / wi leſent dus /
Was ·i· man / hiet Demetricus /
Die rike was / eñ liet ſijn goet /
Eñ voer tAthenen / om weſen vroet /
Daer hi hem ſeluen blenden woude /
Dat hi te vaſter peinſen ſoude.
Sulc ſeide / hi ſtac wt ſijn ogen;
Want hi niet en conde gedoghen /
Dat hi ane ſoude ſien
Quaden lieden goet geſcien.
Sulc ſelde / dat hijt bedi dede /
Dat hi ſonder begerte mede
Hem altoos en conde geſcien /
Dat hi wijf mochte ane ſien.
Maer recht waeſt wel / dat hi hem blende /
Omdat hi vant ſo grote ſcende
Alder werelt / datſ touerie.
Yſidorus / daer icſ vp lije /
Seget waer / dat Socrates /
Die eerſt vindere was des /
Die aert meerſde / eñ bzochte wozt /
Dat jammer was eñ gzote mozt.

afſchryver; want in ylen heeft geenen zin. Lee len / en dan zal dezé túſſchenrede, welke by CENTIUS niet gevonden wordt, eenen goeden zin leveren.

Anaxagoras was tien tiden/
Die met ōminnen de doot moeſte liden/
Om dat hi ſeide al openbare:
Dat die zonne geen God en ware/
Tote Athenen in die poort;
Hier omme ſo was hi vermoort.

Hoe Darius vp Athenen voer. XVIII.

In Darius .xix. ſte jaer,
Rief vp een oorloghe ſwaer
Jeghen den Cō. van Syten;
Want hi wilde hem verwiten/
Dat hi hem ſire dochter ontſeide/
Daer hi ſijn leuen mee leide/
Eñ vinc dat oorloghe an
Met .viij^c. duſentich man/
So dat hi in Syten quam/
Eñ hi ſcade groot daer nam.
Van .lxxx.m. mannen daer/
Doe quam hem int herte waer;
Want Hyſter/ die riuiere groot/
In ſijn here achter hem vloet/
Dat een aerm eſ der Dunouwen/
Bzakemen die bzugge et ſoudem rouwen/
Sone mochti keeren niet/
Aldus wijct hi/ eñ vliet/
Eñ voer in minder Azia/
Dat hi dwanc verre eñ na.
Daer na voer hi in Macedone/
Eñ wan tlant van Poene/
Dat in Grieken leghet gemeene/
Daer naer voer hi vp Atheene/
Eñ belach die vaſte ſtede.
iiij. daghs/ naer die Perſen zede/
Vierde there/ eñ maerts ſoeſte/
Daer af quam hem onnere de meeſte;
Want die van binnen quamen hem an
Stoutelike met .xim. man

Jeghen .vic. duſent man te waren.
Melchiades was dander ſcaren
Voghet gemaect; want hi verliet/
Datmen voere vp dat gebiet/
Si quamen met ſo groten moede
Van Athenen/ die ſtoutte/ die vroede/
Eñ daertoe met ſo groter vaert/
Dat wonder was te ſiene dar wert.
So ſere vachtmen an deene zide/
Dat dat een volc/ in den ſtride/
Dochte ſijn al ſonder were/
Eñ dander een ridderlijc here.
Die Perſiene waren verwonnen/
Eñ vloen te ſcepe/ die vlien connen/
Dattere vele wart verſmoꝛt/
Jammerlike was daer de moꝛt.
Een ridder deder grote daet/
Hi ſlougere menegen/ hi was hē quaet
Eñ alſe die ſcepe vul lieden waren/
Greep hi een ſcip vter ſcaren
Bider ſteuene/ dat vul was liede;
Want hem leet ware/ dat danen ſciede/
Eñ hi hilt vaſte/ en dede moꝛt/
Daer wart hem vp des ſcepes boꝛt
Afgeſlegen die rechterhant/
Daer hi tſcip mede geprant.
Hine lietſ niet doꝛdie minke/
Hine hilt tſcip an metter ſlinke/
So dat men hem die af ſlouch thanden;
Doch hilt hi tſcip an metten tanden/
Eñ vacht gelijc eenen diere
Metten tanden/ in diere maniere.
Die Perſen verloren in den ſtrijt
c cm. manne tier tijt/
Sonder ghevaen eñ verdꝛonken/
Entie met dien ſcepe verſonken.

Van Coninc Cerces van Perſi. XIX.

Naer dit verlies ſwaer eñ groot /
Bleef die Cō. Darius doot /
Eñ liet na hem vele kinder.
Sulke wilde gheuen ginder
Artemenes die crone te voren /
Omme dat hi eerſt was geboren ;
Doch waeſt eerſt Darius liden riſe ;
Maer Cerces was ſekerlike
Eerſt naeſt ter cronen geboren /
Dies eeſchſte hi de crone voren ;
Doch gemeenlike bleuen ſi des
An haren oem Anafarnes /
Eñ dit met ſo ſachten moede /
Dat elkerlic dit nam in goede ;
So dat Cerces trike ontſinc /
Eñ Archemenes louede die dinc ;
Dus ontſinc hi die crone daer /
Eñ drouchſe .xx. jaer.
Deſe heuet dorloge ane gedaen /
Die ſijn vader hadde beſtaen
Op Grieken / eñ gereeddem ſtille
Sine vaert / naer ſinen wille.
Van Lacedemone was tien tiden
Een Prince van Cerces ziden
Ghebannen van ſiere port /
Demoratus men noemen hort /
Eñ al was hi metten Cō. daer /
Nochtan lach hem noch alſe ſwaer
Sine lant ſoene / alſe Cerces eere /
Hier omme ſo penſdi ſere /
Hoe hi ſo ſijn lant behoede /
Dat ment niet onderſien beſtoede.
Hi beſcreef groot eñ ſmal /
Die dinc in eene taſle al /
Int hout / hoet metter ſake was /
Eñ daer op dedi leggen was /

Eñ

Sijn broeder / eñ trac een ſwaert /
Eñ doodde hem ſeluen metter vaert.
Deſe dinc was ſo bedect
Dat vor nieman wart bertrect;
Want alleene wiſt een ſijn raet /
Die nauwe decte die ouer daet.
Alſe Cambices was verſtoruen /
Heuet die ghene trike verworuen
Indiere gelike / nadler gebaere /
Alſe oft te Margis behoef ware /
Eñ nam Pantey te wiue /
Cyrus dochter; maer indien lide
Sone was hi maer ·vij· maent /
Eñ teerſtent / dat hi ſteruen waent /
Brochti ſinen broeder vort /
Eñ ſeiden in waerre wort:
Dat Margis ware Cyrus ſone /
(In Perſen beden men lichte tgone;
Want den Cō·V· na ſine kinder
Sach harde ſelden jemen ginder /
Sonder gewapent eñ verſiert
Oft ontekent oft onwiſiert /
Sonder ſijn heimelike raet.)
Alſe die ghene trike ontfaet /
So minderde hi den tribuut /
Omme te hebene der meenten hunt
Mettem / dat ſi hem waren hout /
Mettien een edel man / een out /
Een wijs mercte deſe dinc /
Die met beden abe ginc
Siere dochter / eene vander partien
Van deſ Coniux / deſ Heren amien /
Eñ dede hare draghen tghone /
Oft hi ware Cyrus ſone.
Soe ontboot / dat ſoeſ niet en miſte
Noch geweten conſte bi liſte;
Want elke amie woende alleene /
Eñ niemen met anderen gemene.

Die vader ontboot hoe hare/
Alſe hi quame ſlapen dade/
Dat ſoe taſte eñ beſiet/
Weder hi oren adde/ of iet;
Want Cambices hadde d' te voren
Dien af geſneden beede ſine oren.
Die ſelues Hermeides broeder
Bider ſpechter wart hijs broeder/
Dat hi was al ſonder oren/
Des wart ſine doot ghcſworen.
bij. ware diere geſellen/
Die dit onrecht wilden vellen/
Eñ quamen gewapent tier zale/
Si ſloughen doot altemale
Dieſe werden/ ſi waren gram/
So datmen-liet wort bequam/
Daer die raetſiere waren/ die .bij./
Twee daeden ſi vanden leuene/
Eñ ſloughen den Cõ. doot.
Deſe twee broederen/ met al bloot/
Ne waren Heren niet .i. jaer.
Grote bliſcap ſo was daer/
Dat trike was te rechte comen/
Dat tonrechte was genomen.
Trike van Perſen dat ſtont dan
An .bij. edele raetſman.
Magus hietſe dyarie ſrone/
Die .bij. waren van edelen doene/
Eñ proeueden/ hoe men ſal gemecken/
Wien men mach ter cronen trecken/
So dat ſi wonden wech ter cure/
Eñ beualent der auenture.
Si maecten bi haer ſelues dane/
Dat ſi ter zonnen wp gane
Wp hare orſſen comen ſouden
Int vrijthof. eñ ſi wouden/
So wies ors dat daer teerſte nijede/
Datmen dien te Coninge wijede.

Darius / Ysdaspis sone /
Waser een / en was die ghone /
Die de crone sere beghérde.
Hi / die wachte sine paerde /
Dragedem / hae die dinc ware?
Doe seide hijt hem al openbare:
Neen / sprac dander / laet v sorghen /
Ghi wert Here upten dach van morgen.
Nachts / alst was in donkeren tiden /
Dedi sijns Heren ors riden
Eene merie int vrijthof /
Also dat niemen wiste daer of.
Des maergens alse die ·bij· quamen:
Op hare orssen daer te samen /
Darius ors dat ghedochte
Der merien / alst nature sochte /
Eñ wart neiende te hant /
Eñ ·vi· vielen neder int sant /
Eñ groetene Conine en Here;
Doch was Darius geboren eere
Vanden Coningen sekerlike.
Thant nam hi in huwelike
Cyrus dochter Pantey.
Hi ·xxxvi· jaer regneerde hi.

Hoe Zorobabel an Darius quam. XV.

Wesen Darius kende wel
Die goede Iuede Zorobabel /
Eñ was in Cambises tiden
Comen an des Darius zide
Te siene / ost hi des Coninx gedochte
Bi desen Prence verkeren mochte;
Maer dat en diedde altoos niet /
Heimelike hi doe Dariuse riet /
Dat hi Gode van Israel
Belouede / eñ hilde wel /

Waert dat hine C⁹ maken woude/
Dat hi ſinen tempel ſoude
Verheffen in Iheruſalem.
Zorobabel die quam an hem/
Doe hi wiſte/ dat hi Cō· was/
Eer hi woch voer beual hi das/
Dat men metſen ſoude ſeere.
Darius die dede hem eere
Alſe ſaen/ alſe hi daer quam;
Want hine tſinen bedde nam/
Eñ een was van den drien/
Die tſinen liue ſoude ſien.
Darius hadde gemaket feeſte
Van ſinen lande alle die meeſte
Waren comen/ alſe hi behiet.
Nachts en mochti ſlapen niet/
En gaf een raedchel hem drien/
Die tſinen liue moeſten zien/
Eñ vragede/ wat machtichſt mochte ſijn/
So die C⁹? ſo die wijn?
So dat wijf? die tſcoenſte ontbonde/
Entie ſcoenſte antworde vonde/
Hi ſoudem doen vele eeren.
Des maergens quamen vor die Heren
Die drie/ eñ deen ſprac openbare:
Dat die Conine machtichſt ware;
Want die menſche es bi naturen
Conine vanden creaturen/
Entie Conine dwinghet gereet/
En doet hem doen al/ dat hi heet.
Dander heuet daer vort bracht/
Dat die wijn es van meerre cracht;
Want het coemt al vanden zinne/
Dat die menſche heuet inne/
Dat hi es bouen creaturen/
Eñ oec eiſt ſcout der auenturen/
Dat die Cō· bouen es;
Maer die wijn/ des ſijt ghewes/

Die verwinnet met fiere cracht
Menſchen zin eñ Coninc macht/
Eñ maket al vergeten mede
Vzoetſchap eñ mogenthede.
Die wiſe/ vroede Zorobabel
Togede/ dat hi redenen wel/
Dat bouen gaet der vrouwen cracht;
Want ſoe leuen eñ mach
Den Coninc geuet entien man/
Die den wijngaert wimen can/
Oec en eſ niemene ſo vroet/
Hine laet ſijn lijf/ of ſtort ſijn bloet/
Omme ſijn wijf alſt eſ te doene/
Hine eſ ſo bloot/ hine wert coene/
Omme te behoudene ſijns wijfſ ere.
Ic ſach eñ kende/ ſeiti/ eenen Here/
Eenen/ die aldaer hi zat
Sine amie gaf menegen plat/
Was ſoe blide/ ſo was hi vro/
Eñ was ſoe droeue/ hi was alſo;
Nochtan heuet die moghenthede
Bouen alle ſaken die waerhede/
Soeſ euweliic / eñ can niet verkeren/
Hare macht en can minderen no mereñ.

Hoc Zorobabel ſinen wille ghewan. XVI.

Alle die lieden ſeiden wel/
Dat dbeſte ſprac Zorobabel/
Eñ ſeiden: Heren eñ Coninc
Dat waerheit ware bouen alle dinc.
Doe ſprac Darius: bade/ dat hi woude;
Want hijt hem gerne geuen ſoude.
Zorobabel eeſchte an hem/
Dat hi in Iheruſalem

Vs. 56. mach] Lees macht.

Den tempel Gods ſoude doen maken.
Den Coninc gedochte der ſaken/
Dat hijt wilen Gode beheet/
Eñ ſcriuet/ eñ ghebiet/
Dat jemene hem daer toe en ſette/
Dat hi jet den Iueden lette;
Maer dat men vp ſinen ſeat
Den tempel make/ hi wille/ dat
Die vate ons Heren waren gegeuen/
Die noch waren achter bleuen/
Sidert dat Cyrrus crone drouch.
Zorobabel heert vro genouch/
Eñ voerde mettem ander ſcaren
Harde vele Iueden/ die waren
Noch int lant/ die alle met hem
Waren in Iheruſalem/
Eñ vulmaecten den tempel daer/
Daer ſi toe daden ·v· jaer.
Int ·vij· de jaer na Darius crone
Waeſt vulmaket wel eñ ſcone/
Int ·xlvi· jaer te waren
Dat Cyrrus die Iueden liet varen.
In tiende jaer van Darius rike/
So wart verdreuen ſekerliſe
Die ouerdeghe Terquinius
Vte Rome/ wi leſent dus/
Die Coninc hadde geweſen daer/
Indie ſtat/ ·cccv· jaer/
Entie Romeinen die en wouden
Nemmeer gheenen Coninc houden;
Maer ſi wilden kieſen raetſ liede.
Tien tiden/ dat dit geſciede/
So was tRoemſce rike cleene/
Het ginc eume ten ·xv· ſten ſteene.
(Men ſciet doe mit ſteenen in plen.)
Deſe raetſmanne ſtonden toter wilen/

Dat

Vs. 43. in plen] Eene merkelyke vergiſſing van den

Dat Julius dat Roemsce rike
Eersten ane vinc mogendelike.
cccc· jaer ·xl· eñ viere
Stont te Rome dese maniere.
Brutus was die eerste man/
Die voget des raets wesen began:
Die verdreuene Terquinius
Was sijn oem / wi lesent dus.

Van Demetricus ende van Anaxagoras. XVII.

In desen tiden/ wi lesent dus/
Was ·i· man/ hiet Demetricus/
Die rike was/ eñ liet sijn goet/
Eñ voer tAthenen/ om wesen vroet/
Daer hi hem seluen blenden woude/
Dat hi te vaster peinsen soude.
Sulc seide / hi star wt sijn ogen;
Want hi niet en conde gedoghen/
Dat hi ane soude sien
Quaden lieden goet gescien.
Sulc seide/ dat hijt bedi dede/
Dat hi sonder begerte mede
Hem altoos en conde gescien/
Dat hi wijf mochte ane sien.
Maer recht waest wel/ dat hi hem blende/
Omdat hi vant so grote scende
Alder werelt/ dats touerie.
Ysidorus/ daer ics vp lije/
Seget waer/ dat Socrates/
Die eerst vindere was des/
Die aert meerste/ eñ brochte vort/
Dat jammer was eñ grote mort.

An

afschryver; want in ylen heeft geenen zin. Lees mi len/ en dan zal deze tusschenrede, welke by VINCENTIUS niet gevonden wordt, eenen goeden zin uit leveren.

Anaxagoras was tien tiden/
Die met ōminnen de doot moeste liden/
Om dat hi seide al openbare:
Dat die zonne geen God en ware/
Tote Athenen in die port;
Hier omme so was hi vermort.

Hoe Darius vp Athenen voer. XVIII.

In Darius ·xix· ste jaer,
Hief vp een orloghe swaer
Jeghen den Cō· van Syten;
Want hi wilde hem verwiten/
Dat hi hem sire dochter ontseide/
Daer hi sijn leuen ane leide/
Eñ vinc dat orloghe an
Met ·viij^c· dusentich man/
So dat hi in Syten quam/
Eñ hi scade groot daer nam.
Van ·lxxx·m· mannen daer/
Doe quam hem int herte vaer;
Want Hyster/ die riuiere groot/
In sijn here achter hem vloet/
Dat een aerm es der Dunouwen/
Brakemen die brugge et soudem rouwen/
Sone mochti keeren niet/
Aldus wijct hi/ eñ vliet/
Eñ voer in minder Azia/
Dat hi dwanc verre eñ na.
Daer na voer hi in Macedone/
Eñ wan tlant van Noene/
Dat in Grieken leghet gemeene/
Daer naer voer hi vp Atheene/
Eñ belach die vaste stede.
iiij· daghs/ naer die Persen zede/
Vierde there/ eñ maects feeste/
Daer af quam hem onnere de meeste;
Want die van binnen quamen hem an
Stoutelike met ·xim· man

Jeghen ·vic· dusent man te waren.
Melchiades was vander scaren
Voghet gemaect; want hi beriet/
Datmen voere vp dat gediet/
Si quamen met so groten moede
Van Athenen/ die stoutte/ die vroede/
Eñ daertoe met so groter vaert/
Dat wonder was te siene dar wert.
So sere vachtmen an deene zide/
Dat dat een volc/ in den stride/
Dochte sijn al sonder were/
Eñ dander een ridderlijc here.
Die Persiene waren verwonnen/
Eñ vloen te scepe/ die vlien connen/
Dattere vele wart persmort/
Jammerlike was daer de mort.
Een ridder deder grote daet/
Hi slougere menegen/ hi was hē quaet
Eñ alse die scepe vul lieden waren/
Greep hi een scip vter scaren
Bider steuene/ dat vul was liede;
Want hem leet ware/ dat danen sciede/
Eñ hi hilt vaste/ en dede mort/
Daer wart hem vp des scepes bort
Afgeslegen die rechterhant/
Daer hi tscip mede geprant.
Hine liets niet dordie minke/
Hine hilt tscip an metter slinke/
So dat men hem die as slouch thanden;
Doch hilt hi tscip an metten tanden/
Eñ vacht gelijc eenen diere
Wetten tanden/ in diere maniere.
Die Persen verloren in den strijt
ccm· manne tier tijt/
Sonder ghevaen eñ verdronken/
Entie met dien scepe versonken.

Van

Van Coninc Cerces van Persi. XIX.

Naer dit verlies swaer eñ groot/
Bleef die Cō. Darius doot/
Eñ liet na hem vele kinder.
Sulke wilde gheuen ginder
Arcemenes die crone te voren/
Omme dat hi eerst was geboren;
Doch waest eerst Darius inden rike;
Maer Cerces was sekerlike
Eerst naest ter cronen geboren/
Dies eeschste hi de crone voren;
Doch gemeenlike bleuen si des
An haren oem Anafarnes/
Eñ dit met so sachten moede/
Dat elkerlijc dit nam in goede;
So dat Cerces trike ontfinc/
Eñ Archemenes louede die dinc;
Dus ontfinc hi die crone daer/
Eñ drouchse .xx. jaer.
Dese heuet dorloge ane gevaen/
Die sijn vader hadde bestaen
Op Grieken/ eñ gereeddem stille
Sine vaert/ naer sinen wille.
Van Lacedemone was tien tiden
Een Prince van Cerces ziden
Ghebannen van siere port/
Demoratus men noemen hort/
Eñ al was hi metten Cō. daer/
Nochtan lach hem noch alse swaer
Sine lant soene/ alse Cerces eere/
Hier omme so pensdi sere/
Hoe hi so sijn lant behoede/
Dat ment niet onversien bestoede.
Hi bescreef groot eñ smal/
Die dinc in eene tafle al/
Int hout/ hoet metter sake was/
Eñ daer op dedi leggen was/

Eñ

Eñ ſendet dus ſinen landſ lieden.
Niemene conſte dat bedieden
Wat hi meende/ oft wat het es.
Des Conincs dochter Leonides
Screepte af dat was/ eñ vant den raet/
Hoe die dinc geſcepen ſtaet.
Valerius ſeit/ doe Cerces woude
Raet ebben/ of hi Grieken ſoude
Met ſtride ſonken/ doe ghoot hi wijn
In eenen nap/ entie goden ſijn
Dat hi/ dat ſi daden verſtaen/
Hoe die dinc hem ſoude vergaen.
Viere waerf/ dit was wonder groot/
Verkeerde die wijn in bloede root;
Maer dit tekijn en diedde niet;
Want ſijn ſmekende volc hem riet/
Jegen hem ware gheren were/
So ongetellet ware ſijn here.
Maer Demaratus aldus riet
Vermant d Here niet op dit diet/
Hetſ eene onberechte ſcare/
Eñ hetſ eene ſake ſware
Omberecht volc te beſcedene/
Eñ in orloghen te leedene/
Daers meer lacſ an/ dan vromen/
Niet lichte en maecht d' toe comen/
Dat men vele volcs ghemeene
Berechten moge met pinen cleene/
Eñ wat ſo men qualike berecht/
Dat en geduurt in geen gevecht.

Hoe Coninc Xerces die Grieken verſochte met here. XX.

Cerces adde in ſijn here
vijf· duſent man ter were/
Gewapent van ſijn ſelfſ rike:
ccc· duſent man gemeenlike/

Die hem te hulpen comen waren
Vt anderen lande / met haren scaren.
Ghebecte lieden ·xij· hondert
Eñ ·ccc· scepe ghesondert /
Die daer voerden spise eñ vrane /
Allame eñ aernasch gemanc.
Jeghen aldus groot een here
Quam Leonida ter were /
Coninc van Spaerten / vptie zee /
Int ende van der mofilee /
Dats die passage / die men weet /
Diemen Sente Joris aerm heet /
Daer dat here moeste liden
Met ·iiijm· scepe vp hem stiden /
Drie dagen vacht hi achter een /
Dat hi emmer int scoenste seen /
Ten vierden dage sach hi there
Comen met so groter were /
Dat hi den sinen toe sprac
Vaert en wech / doet v gemac /
Onthier eñ coemt een ander tijt /
Dat ghi bet te vordeele sijt.
Leonida nam mettem alleene
vi· hondert man / ene menechte clene
Eñ at eene maeltijt / eñ seide:
Ghi etet hier met mi vp ter heide;

Ghi

Vs. 7. lieden] Lees scepen. Want vooreerst heeft ghebecte lieden geenen zin, ten anderen leest men by VINCENT. MS. f. 81. a. *rostratas* naues *mille cc.* — Lees ook voor ·ccc· in de volgende regel ·iijm· en zie OROSIUS *Histor.* Lib. II. c. IX. p. 110.

Vs. 14. Van der mofilee] Lees van Termofilee. de eerste lettergreep Ter is zekerlijk door afschryven verbasterd in der / en hier door deze bedorve lezing veroorzaakt.

Ghi sult dander maeltijt eten
Inder werelt onverweten.
Mettien ·vjc· die deghen coene/
Quam indie Perse pauwelpoene/
Eñ bestondse vp eene avondstonde/
Des nachts slouch men d' menege wonde.
Die Persiene sloughen die hare
Ouer der vianden scare/
Men vacht dien nacht duere enten dach
Tote ouer noene/ diere na lach/
So dat Leonida entie sine/
Vermoyt van slaghen eñ van pine/
Bleuen onder dandere doot/
Datter cume eenech onscoot.

Hoe Xerces den wijch verloes. XXI.

Hier binnen sendde Xerces dan
Tote Delfos ·iiijm· man/
Omme den tempel te rouene daer/
Derre en keerde niet een haer;
Want reghene/ blexeme eñ onweder
Sloughent altemale ter neder.
Cerces hadde indien stonden/
Indien wijch ontfaen ·ij· wonden/
Eñ wilde bi watre striden/
Vp Athenen wildi riden.
In Delfos so daden si vraghen
An Apolline in ghenen daghen:
Wat rade dat hi gaue daer mede.
Hi hiet hem vesten hare stede
Met houtinen muren wel.
Temostenes/ eñ niemen el/
Verstont dat dat scepe bediet:
Scepe dat hi maken hiet/
Wiue/ kinderen eñ goet
In eylanden hi vluchten doet.

Cer-

Cerces vant ghē die ſtede/
Die hi al ver bernen dede/
Daer naer begondi in corten tiden
Op Gzieken met ſcepen ſtriden/
Selue hi opten hoevere zat/
Om te beſcouwene wale dat.
Nv was hem te hulpen coemen
Eene vrouwe/ horen wi noemen
Archimeſia/ eñ was Coningſſine
Van Alitharna/ alſict kinne/
Die vtermaten ſcone vacht
Int voer here met groter craeht/
Zo dat langhe in twiſele ſtoet/
Welc here keeren ſoude den voet;
Maer vele bedwongen Gziken waren
Ghemeene in Darius ſcaren/
Die maecten die eerſte vlucht/
Dus quam den Perſienen vrucht/
Eñ verloren een groot here.
Dandere/ die bleuen ter were/
Beual Cerces/ eñ liet
Enen/ die Mardomus hiet/
Omme te houdene tſiere hant/
Hi wilde ſelue rumen tlant;
Want hi hadde gedaen maken
Eene brugge/ in waerre ſaken/
Tuſſcen Abides eñ Griekenlant/
Datſ daer omtrent/ alſict vant/
Dat nv heet Sente Joris aerm/
Daer waert voer hi gras eñ waerm;
Maer die ſtroem vander zee
Hadde die brugge te broken ontwee.
Alſe hi deſ wart wel gewaer/
Was hi vro/ dat hi van vare
In eens viſſcers ſcepelkijn cleene
Ontſloe met lettel volx ghemeene.
Dus daen was des Heren vlucht/
Die te voren grote vrucht

Dede

Dede menegen hoghen man /
Alſe hi dozloghe began.

Hoe Xerces keerde met verlieſe. XXII.

Herotius doet onſ verſtaen /
Dat dat woet here ſo was ondaen /
Daer ſi henen wilden tiden /
Dat ſi verdoruen in elker zidē
Van hongre eñ van aerbeiden /
Eñ ſi vp weghe eñ inder heiden
Doot bleuen liggen harentare /
Entien here volgede nare /
Beede voglen eñ diere /
Quade / vuulen eñ ongiere.
Mardonius / dien dander here
Beuolen was / verloos die were ;
Sijn volc wart hem geſleghen of /
Dus vloe hi henen ſonder lof.
Die Gzieken waren vza eñ coene /
Eñ quamen in Cerces palwelzoene /
Daer ſi hem met goede laden /
Dit quam ſint te gzoten ſcaden.
Den lande aldaer gemeenlike ;
Want ſo weeldich en ſo rike
Wozdſi / dat ſi thaerre ſcaden
Sidert vielen in ouerdaden /
Aldus Cerces eſ geſciet ;
Dat hem Demaratus behiet.
Cerces quam aldus te lande /
Dien wee dede ſcade eñ ſcande /
Eñ dancte Demaratus ſere das /
Dat hi alleene die ghene was /
Die hem riet wel eñ waer /
Eñ hi hiet hem eeſchen daer /
Hi wildem geuen eene bede.
Doe eeſchte hi / dat hi indie ſtede

Te Chaerters / die groot was eñ ſcone
Moeſte met eere cierelijker crone.
Op eenen waghen varen jn /
Hine wilde anders gheen gewin /
Eñ dat was hem daer ghedaen.
Ezeſelijc volc waeſt ſonder waen /
Dat niemen vanden rade daer
Den Coninc dorſte ſeggen waer.

Vanden ſtouten Demiſtodes. XXIII.

Alſe die ſtrijt dus was gevochten /
Eñ die Grieken hẽ bedochten /
Van allen ſteden groot eñ clene
Gauen ſi den prijs dien van Athene:
Demiſtodes van alden Heren
Seiden ſi beſt werdich der eeren.
Deſe Demiſtodes was ſonder doget /
Doe hi was in ſiere joget /
So dattene ſijn vader verſtiet /
Eñ ſijn moeder / omme tferdriet /
Haer ſeluen verhinc bider kele;
Nu haddi prijs eñ eeren vele.
Ditſ Demiſtodes / daer een man
Raet dus danen forhte an /
Weder hi riede / dat hi ghaue
Eenen manne ſonder haue /
Eenen vroeden ſuuerliken
Siere dochter / ſo eenen riken /
Die wanraect ware. Hi ſeide dan:
Hi hadde lieuere eenen man /
Die goeds vreke eeſt / dan dat goet /
Dat eenen voget ebben moet.
Deſe Demoſtodes die was
Sint verdreuen / alſict las /
Eñ vanden Cõ. Cerces ontfaen /
Daer naer / alſe hi adde verſtaen /

Dat Cerces entie ſinen meenen
Weder vzloghen vp Athenen/
Hine wildem niet af gaen/
Die hem gzoot goet adde gedaen/
Noch vechten jeghen ſine lede;
Bloet van ſtieren hi vzingen dede/
Eñ dzanct/ eñ ſtaerf alſo;
Dieſ menech Here was onvzo.
Valerius die pzijſdene ſere/
Eñ ſeghet/ dat deſe Here
Hennede al ſere lieden name/
Oec ſpreect hi/ dat Cyrus alteſamen
Sijn volc wel conſte noemen al/
Ditſ dinc/ dat men wel priſen ſal.
In Cerces tiden was Socrates/
Dien een man oec vragede des/
Hoe hi in ſiere ouden ruſte/
Waer of hem ſpel van Vzauwen luſte?
Neen/ ſprac hi/ ic bem geſelle
Dan ontſlopen/ alſe vter helle.

Xerces doot, entie wrake. XXIII

Euripites was jindien jare
Die ſeide/ dat hi ſalech ware/
Die ſo mochte ebben vrede
Dan ſijn ſelues onſuuerhede.
Cerces/ alder werelt vaer/
Die den lieden was te ſwaer/
Alſe hi verloren hadde ſijn eere
Int lant van Gzieken aldus ſere/
Wart hi onwert metten ſinen.
Archabanus begonde pinen/
Een ſijn Bailliu/ omme de crone
Hi hadde .vij. ſtone ſone/

Vs. 41. Socrates/] Lees Sophocles
BER. MAXIM. L. IV. C. III. Ext. 3

Die ſtaerc eñ ſtout waren altemale.
Nauondſ quam hi in deſ Coninx zale/
Eñ heuet gehangen ſinen Here/
Daer hi an meſdede ſere.
Doe ginc hi ten ioncſten ſone
Arcteces/ ſo hiet die ghone/
Eñ ſeide: dijn broeder Darius
Heuet doot den Co. Aldus
Brochtijt doe/ met quaetheit groot/
Dat hi den broeder ſlouch te doot.
Dus hilt Archabanus dat rike
vij. maende valſcelike.
Hi ontſach hem/ dat hem die Baroene
Houden ſwaer ſijn teſen doene/
Eñ nam tenen gheſelle met him
Eenen/ hiet Archabaſin/
Eenen magende/ dien hi al
Die dinc onterte groot eñ ſmal.
Alſe die ghene dat heuet verhort/
Onterti aldie grote mort
Artaxarces/ den jongelinc/
Die wiſelike verkeerde die dinc.
Hi ſeide: dat het ware ſijn ghere/
Dat men deſ maergens ſijn here
Ontbode/ gewapent inder gebare/
Alſe oft ſine meninge ware/
Dat hi woude die ridders minnen/
Eñ hi wonde wapene minnen.
Archabanus quam daer ter ſtede
Metten anderen gewapent mede.
Doe ſprac die jongelinc inder gebaet/
Alſe of ſijn alsbereh cortere ware/
Of Archabanus manglen wonde/
Alſe hi tgeent gerne doen ſonde/
Eñ hine aſdede daer ter wre
Staekene Artaxartes dure/
Eñ heet die ſonen doden mede;
Aldus ſo wrac ſi daer ter ſtede

Die jongelinc broeder eñ vader/
Eñ verſeherde ſijn lant algader.

Vau Ataxerces langhe hande, hoe dat hi Conin waert. XXV.

Ataxartes/ lange hande
Was ſine toe name/ eñ dus te lande
Quam hi/ eñ drouch crone · xl · jaer
In genaden eñ ſonder vaer.
In ſinen tiden ſo was Eſdras/
Die een heilech Pzophete was/
Een goet Iuede eñ een ombeſmet/
Die de Byble entie wet/
Die inden temple verbernet bleef/
Bider herten al weder ſcreef.
Deſen hadde Artaxartes lief/
Eñ gaf hem zeglen eñ brief
Toten Prince van Surie/
Datmen de Iueden van gauele vrie/
Eñ datmen vandeſ Coninx ſcatte
Eſdraſe/ den wiſen/ gaue al datte/
Dat bedaerf ten temple ons Heren/
Eñ men hem late ſijn volc leren.
Duſ voer Eſdras eñ met hem
Groot volc in Iheruſalem/
Daer dedi den Iueden laten
Heidine wijf/ eñ verhaten/
Eñ las den Iueden die wet/
Die hem God hadde gheſet.
Tien tiden was Empodocles/
Dien ſere prijſt Ariſtotiles/
Die prijſde bouen al drie dinghe
Indie werelt ſonderlinghe:
Teerſte eſ edele onwerde
Vander werlde hier vp derde.
Vander die grote lieſte mede
Vander toe coménder zaliehede.

Toen

Derde die claerheit van zinne.
Ne gheene dinc / alſo ict kinne /
Neſ eerlikere / dan deerſte ſi /
Eñ ſo ſalech mede daer bi /
Sone eſ niet / alſe dander eſ /
Eñ dat de derde / nv merket deſ /
Datſ nutte eñ bederuelijc ſere /
Hier bouen en prijſdi min no mere.

Hoe die Romeinen wonnen wet. XXVI.

In Artaxartes ·xiij· ſte jaer
Sendden die van Rome openbaer
Hem ·x· vroeden tote Athenen /
Omme Salons bouken leenen
Eñ daer wt te nemene de wet /
Die Saloen ſelue hadde geſet;
Die ontrakenſe in Latine
Vten Griexen / met haerre pine /
Eñ brochtenſe in ·xij· taflen voꝛt
Tote Rome / indie poꝛt.
Dien ·x· was die macht ghegeven /
Dat ſi die wet ſetten eñ ſcreuen.
Hier af quam groot verdriet aldus;
Want een hiet Appius Clardius /
Die nam met crachte die macht
Vander ſtat / eñ wart ghehacht
Here alleene vander ſtede /
Dander ·ix· ſwoeren hem mede /
Dus dreuen ſi daer indie poꝛt
Ouerdaet eñ grote mort.
Maer Appius wilde vrien
Eene Joncvrouwe / te ſiere amien /
Eñ wiſedſe eer in eyghindomen /
Om dat te ſinen wille te comen.
Daermenſe teyghinndoeme trac /
Die vader ſinen toren wrac /

Eñ ſlouhſe doot midſ inpie ſtat.
Dat mochti ghedoghen dat /
Dat hiſe doodde indien daghe /
Dan hi ſulke ſcande ſaghe.
Hier af wart die meente in roere /
Eñ wapenden hem met groter woere
Eñ dwonghen die Heren weder /
Dat ſi dat heerſcap leiden neder.
In Artaxarteſ ·xx· ſte jaer
Was een Iuede met hem daer
Nemias / die ſcinke was /
Eñ verhoede mare das /
Dat Iheruſalem / die ſtat /
Al ongeneſt in pinen zat /
Eñ beiagede an ſinen Here /
Dat hi hem dede alſulke eere /
Dat hine ſendde aldaer int lant /
Eñ macht oec gaf indie hant
Te veſtene die heilege ſtede /
Doe voer hi woch eñ voerde mede
Vele Iueden an ſine hant /
Die eyghin waren daer int lant /
Eñ veſte binnen ·iiij· jaeren de port
Al omme eñ omme / alſemen hort;
Alſo dat ſi binnen der ſtede
Gode dienden in goeden vrede.

Van Ypocras eñ Pyctagoras. XXVII.

In Artaxerces tiden was
Die phiſiſien Ypocras /
Die vindere vander medicinen.
Men vint in die bouke ſinen /
Datmen een wijf doden ſoude;
Want men hare tijen woude /
Dat ſoe / bouen haren man /
Querſpel ghevaren adde an

Want ſoe eens ſcoens kints genas/
Dat haren man ongelijc was/
Eñ ſinen maghen enten haten.
Ypocras halp hare te waren/
Eñ waghede/ oft inde camere ware
Eenige ymage ſcone eñ clare/
Daer dat kint na ware gedaen?
Men vant daer ſulke ymage ſtaen/
Eñ hier bi behilt ſoe tleuen;
Want dat wp ſien hat hare gegeuen.
In deſen ſelue tiden was
Die goede ſprekere Pytagoras
Die eenen jongelinc te leerne nam
Playdieren/ dinghen/ eñ quam
Hare voerwaerde te deſer dinc:
So welken tijt ſo die jongelinc
Verwonne een pleit met ſire ſprake/
Hi ſoudem gheuen grote ſake/
So dat hi in ſulker aert
Goet eñ wroet een meeſter waert.
Pytagoras eeſchte ſine miede.
Dander ſeide: dat niet en diede.
Doe dedine vor tgerechte dagen/
Eñ ginc hem an met dus daenre clagen:
Sech! wat ſegſtu jongelinc?
Quaemſtu niet bi dus daenre dinc
Te miere ſcolen? bi ſulker ſaken?
Alſic di wijs mochte maken/
Dattu wonnes een gedinge/
Dattu mi ſouds ſonderlinge/
Lonen hogeliſe mijn werc?
Ja ic/ meeſter! ſprac die clerc.
Sone mogeſtu mi niet ontgaen
Dune ſuls mi lonen daer wi ſtaen;

Want

Vs. 18. hat] Op andere plaatzen vindt men dit woord ter geſchreven hadt d. i. *bad het*, zo als het hier ook nomen moet worden.

Want gaet dat met v / ſo winnic echt
Bi worworden eñ na recht /
Omme dattu die ſake winnes /
Eñ dattuut vor die Heren kinnes /
Alſtu winnes een ghedinghe /
Dat men loen ſal ſijn ſonderlinge.
Die Jongeling ſeide : meeſter ! neen /
In ſal v geuen loen en gheen ;
Want eiſt dat tſonneſſe met mi luut /
So bem ic quite al wt eñ wt /
Eñ gaet oec iet ieghen mi /
Omme dat ic niet vulleert en ſi /
Sone bem ic te ghenen ſtonden
P te loenne gebonden.
Si / die de dinghen wiſen wouden /
Ne wiſten / wat ſi wiſen ſouden /
Eñ lieten / tote an deſen daghe /
Onberecht Pytagoras claghe.

Van Socrates ende van ſinen wiuen. XXVIII.

In Artaxerces · xl · ſte jaer
Sprac men wonder eñ waer
Van Socrateſe ; want hi doe was
Die wijſte / daer men doe af las.
Nv hort hier wondere meer dan · vij ·
Van ſinen wonderliken leuene.
Sorrates hadde wiue twee /
Xuro eñ Xantipe /
Die dicken te ſceldene plaghen /
En ouer een niet conden draghen /
So dat hiſe daer omme beſpotte /
Eñ ſeide : dulle wiue / ſotte !
Sceldi omme mi / wat gaet van
Eenen vulen onreinen man ?
Die gheneſet eſ alſe een ape /
Eñ vordie borſt ghelijc den ſcape /

Cleene voren eñ crom ghebrent.
Ten leſten ebben ſi hem verheent/
Eñ keerden vp hem alden nijt/
Eñ daden vp hem menegen ſtrijt.
Vp eenen dach was Fantipe
Vp eenen ſolre/ eñ ſeide mee
Quaet te hem waert/ dan gevouch/
Eñ hi verwanſe met redenen genouch:
Met vulen watre ſoene beghoot
Eñ hine ſprac anders clene no groot/
Alſe hi ſijn houet adde gevaget/
Dan hi ſeide al vingewraget:
Ic wiſte wel/ dat te volgene plegen
Dus danen donre alſule reghen.
Alſe Lpades hem vraget/
Waer omme dat hi niet verjaget
Fantipe/ diene pijnt dus ſere?
Hi ſprac: omme dat ic thuuſ lere/
Dat ic buten ghedoghen can/
Of men mi lelike ſpreket an.
Een wijs man wart eenſ ſijns gewaere/
Eñ ſeide al openbare:
Si ontreinen in elker ſtede/
Eñ ſi ontreinen die kinderd' mede.
Sine jongers wozden erre dieſ/
Eñ wilden ſlaen den ries.
Hj verboot hem/ eñ ſprac die vroede;
Yetſ waer ne maer dat ic mi hoede.
Hi ſtont wel in een ghedachte
Bi daghe duere eñ bi nachte/
Sonder porren teenen ſtane/
Sonder oghe vp te ſlane/
Alſe oft een ſtenijn beelde ware/
Indien doene in diere gebare/
Alſe of hi ware van liue doot.
Sine ghemate was ſo groot
Dat hi cume in al ſijn leuen
Fenege ſiecheit heuet beſeuen.

Al ouer al / ſo hebben wi verheeſt /
So was mettem een quaet geeſt /
Eñ dat ſeide die heidine ſot /
Dattet ware Socrates god.

Van ſinen ſpreuken. XXIX.

Socrates die ſprac openbare;
Beter eſ hoede / dan tſine in bare /
Die machtich eſ van vele ſaken /
Sal ſine zinne eerſt ſuuer maken /
Eñ betren / dan hi heuet meſdaen /
Noch meſdaet nemmer ane vaen.
Wat wille hi here ſijn van lieden /
Die hem ſeluen niet mach gebieden.
Te zonne wp ganghe ſo ſoeke raet /
Eñ vriendſcap / alſoe onder gaet /
Doe ſo andere liede bederue /
Dat die dine niet bederue.
Doe dinen vrient ſulke vrome /
Datter di bate mede aſcome.
Sie / dattu dijn goet ſo verters /
Dattu ander goet niet en begers.
In goet te houdene / eñ te winne /
Daertoe behort mate met zinne.
Bardich raet heues jnt ende
Dicken rouwe eñ ſcende.
Deſe dingen en ſijn den rade niet goet;
Haeſtecheit eñ erre moet /
Eñ met vrienden cort ommegane;
Rechte vriendſcap moet ſijn lane.
Hi ontſcit hem ſeluen daer /
Die bidet / dat te gevene eſ ſwaer.
Ander liede ſcade eñ verdriet
Ne maec dine bliſcap niet.
Scone worde / dat eiſt dbeghin
Daer die vriendſcap bi gaet jn.

Qua

Quade woꝛt eñ vtermaten
Sijn beghin van alre haten,
Heiden mach men vrient beiaghen/
Eñ lichtelike mach menſe verjaghen.
Wachte dijns ſelues meninge mere/
Dan die name der werelt eere;
Want die werelt machmen bedriegen,
Meninge ne can niet lieghen.
Die dattu niemene deſ en onnes/
Dattu gedraghen niet en connes.
Gef dattu wilſ/ eiſt goet/ eiſt haue
Dattu wilſ/ dat men di gaue.
Dune ſout ng dommen/ na wiſen
Niet vor ſineu ogen priſen.
Alſtu horeſ alleene een woꝛt/
Dat ſluut/ eñ en vinc niet woꝛt,
Doeſtu wel/ di ſal daer af
Dat volc wel ghevven den loſ,
Hi eſ in dobble meſdaet/
Die hem beroemt/ alſ hi doet quaet,
Gelue dat hetzet ouer al
Ter naeſter duere hi hem meſſal,
Socrates ſprac: dat ſi gingen
Den corten wach ten hogen dingen/
Die alſule liſf leden machten/
Dat ſi alſule waren/ alſi dachten.
Hem vragede een jongelinc raet/
Weder huweliic ware goet/ of quaet?
Doe ſeide Socrates aldaer;
Doen eñ laten/ heede eſ zwaer/
Neemſtu geen wijf/ ſoeſdi meſſciet;
Want nadi en vinet niet/
Eñ vremde liede ſullen mede
Deelen dine heruachtichede;
Neemſtu wijf/ datſ ſonder ende
Sozgen ſcelde eñ ſcende/
Banden zwegeren ouerlaſt/
Sceldende zwegeren/ eñ vaſt

goet:

Op tyende van anderen wiuen /
Vanden kinderen / diere bliuen /
Es alte swaer dat auenturen /
Hoe dat si sullen naturen.
Vanden wisen Socrates /
Also alst hier versament es /
Laet v genougen. Hier namede
Suldi hi horen / wat enden hi dede.

Van eenen anderen Xerces, ende Soccidianus den Coninc. XXX.

Naer Artaxerces was Cō. nemmee
Cerces / dan maende twee.
Na hem was Cō. cozt in leuene
Sodianus maende. vij.
Daer na quam Darius Nothus /
Eñ was Cō. / wi lesent dus /
xix. jaer achter een.
In sinen tiden / dat wonder sceen /
Was in Cycilien erdbeue so groot /
Dat noint man sach dies genoot.
Ethna scuerde / daer vlooch wt
Vier eñ vlamme eñ groet geluut /
Eñ verdaerf mede die brant
Dorpe / porte eñ groot lant.
Doc scieden hē sulke lande in twee
Eñ worden eylanden indie zee.
Al noch heden sietmen den brant
Van Cycilien / daer int lant.
Achter die werelt indien daghen
Geschieden doe so vele plaghen.
In des Darius vierde jaer
Wart Plato geboren / dats waer /

Daer

Vs. 76. hi] Dit woord is hier overtollig, en doet niets tot den zin.

Daer Philoſophen af fauele maken /
Eñ ſeggen in waren zaken /
Dat Platoenſ moeder in-drome dochte /
Dat ſe Appollo te bedde ſochte /
Eñ willen daerbi ſeggen mede /
Dat die prince der wijſhede
Van eere maget was geboren;
Maer dit eſ boerde verloren.
Valerius ſpreect / daer Plato ſliep /
Dat in ſinen monde liep
Een ſwaerm bien / die aldaer ſaten /
Eñ maerten honech raten.
Plato hiet eerſten Ariſtoteles /
Ariſten ſijn vader des /
Die was van Neptunus comen.
Pyricoene horic die moeder nomen /
Soe was comen van Saloene /
Die ſere vroet was in ſinen doene.
Alſe die vader vrochte den ſone
Tote Socrates / omme dat ghone /
Dat hi van hem ſoude horen /
Nachtſ ſach Socrates te voren /
Dat een vogel wit / niet groot /
Vliegende quam in ſinen ſcoot /
Eñ zanc / eñ vlooch te hemele wert /
Alſe hi Platoens geware waert
Ghevorſt eñ ghevorhouet ſo wide /
Riet hine Plato / eñ doe bi tide
Seidi dat al openbare:
Dat ſijn dromen van hem ware.

Wat in Darius tiden ghevel, eñ van Alcibiades.

XXXI.

In deſ Darius tiden was
Tote Athenen / alſict las /

Een

Een man hiet Alcibiades
Edel eñ rike / sijt seker des /
5 Eñ van zinne claer eñ wijs /
Van scoenheden habdi den prijs.
Bouen al / dat was bouen der erde
In sine pozt van grotere werde /
Eñ daertoe geraect inden mont
10 Bet / dan ander man tier stont.
Des prijs wart hi so vro /
Eñ verhief hem also /
Dat hire omme wart gehat /
Eñ gebannen vter stat.
15 Te Lacedemone dat hi vlo /
Daer wart hi verdreuen also.
Doe vloe hi te Persen waert /
Daer sendde na hem inde vaert
Die · xxx · tyranne van Athene
20 Aldus so quam hi in weene /
Die te voren so salech was /
Alse hi wart geware das /
Dat hi niet en conde ontgaen /
Ontstac hi die camere saen /
25 Daer hi in lach / eñ heuet verbrant
Hem mettien huse alte hant.
Wie es salech van dat hi heuet?
Hens niemen seker / alse hi leuet.
Oec in des Darius · x · ste jaer /
30 Die van Lacedemone / dats waer /
Daden Herracles / die stat / maken /
Daer es in waren saken
Eene dinc / diemen chaertere heet /
Eñ es ghehouwen / alsemen weet /
35 Van eere roetsen / van eenen steene /
C · cellekinte ghemeene /
Eñ staet vp · vij · keruetsen gehouwen /
Van selfs den steene / d' machmen scouwen
Ongelouelijc groot wonder /
40 Men maghere niewer els besonder

So ſtille rumen deen doten anderen /
Alle die in dandere wanderen
Sine horent alle wel al bloot /
Eñ dit eſ wonder alte groot.
Dits een wonder vanden ·vij·/
Die ter werelt ſijn beſcreuen.
In deſen tiden ſo verloren
Die van Perſen / alſe wijt horen /
Egypten / dat Conincrike /
Dat Cambices wan mogendelike.

Van Aſſuerus Conincrike. XXXII.

Darius ſtaerf eñ ſijn ſone
Waert Cõ·/ nv hiet die ghone
Accacertes / eñ Mennoen.
Die Yeſters bouke wille ondoen /
Die vintere genoemt daer ter ſtede
Inde jeeſten Aſſuerus mede.
Sijn rike was groot / wijt eñ open /
Van India tot Ethyopen.
Deſe regneerde ·xl· jaer /
Eñ hadde kinder / wet worwaer /
C· eñ ·xv·/ horic ſcriuen /
Som van amien / ſom van wiuen /
Die dinc / die wi van Eſter leſen /
Gheviel indien tijt van deſen.
Hoe dat Yeſther / die Iodinne /
Vrouwe wart eñ Coninghinne
In Scolaſtica machmen leſen
In Dietſche dyſtorie van deſen;
Want hier moeticſe achter laten /
Eñ elſ waer mine materie ſaten.
In deſ Aſſuerus ·xl· ſte jaer
Staerf Socrates / wet worwaer /
Omme dat hi weder ſeide die gode
Tegen der groter Heren gebode /
Eñ ſeide: dat maer een God en ware
Eñ alle dandere doerden ommare.

Die

Wie ſoet ware houdet vaſt /
Hem naect haetſcap eñ laſt.
Hier omme wart hi gevaen /
Eñ in eenen kaerkere gedaen /
Daer Oroſius affcriuet int ſine /
Dat hi hem doedde met venine /
Eñ dattem dat ſijn duuel riet /
Die altoos van hem niet en ſciet.
Valerius ſcriuet / dat ghemeene
Dat heerſcap wijſde van Athene /
Dat hi ſtorue omme die ſake;
Want hi hare gode verſprake.
Doe nam hi ſelue daer te hant
Den ghonen / die indie hant /
Hilt tfenijn / eñ droucht te monde.
Xantipe meſbaren begonde
Sijn wijf / eñ ſprac: ditſ ongedout /
Dat hier een man ſterft ſonder ſcout.
Wat ſpreecſtu? ſeiti toten wiue /
Wiltu dat men mi ontliue
Met rechte / alſe eenen ondadegen man /
So waric ſondelike daer an?
Die was ter wijſheit ſtaerc eñ groot /
Die int ende ſtoet toter doot.
Men ſeget doe hi ſtaerf vorwaer /
Dat hi out was ·lxx· jaer

Wat in Aſſuerus tiden geſciede. XXXIII.

Na Socrates doot ſo bleuen
Vele jongers / die ſijn leuen
Volgeden eñ ſinen raet /
Alſt hier voren beſcreuen ſtaet.
Xperiſon die sere wale
Was gheraect in ſine tale /
Die dus antwordde met gemake
Eenen / die hem ſprac ouer ſprake /
Vrient / ſeiti / du ſpreecx mi quaet;
Maer mine redene mi raet /

Dat

Dat ic quaet ſmeken verſmade.
Feriſon was wijs van rade.
Eens ſo quam hem eene mare/
Dat ſijn ſone verſleghen ware/
Verende eñ in eeren groot.
Hi ſeide: ghenouchte vander doot
So hebbic ſekerlike/ ghi Heren
Sindent/ dat hi ſtaerf met eeren.
In Aſſuerus ·xiij· ſte jaer
Was Dyogenes/ van zinne claer;
Nochtan dooldi in ſomen ſaken/
Alſe ons die bouken cont maken.
Hi ſeide: want goet eñ ghereeht/
Huwelijc ware/ ſo wildi echt/
Dattem niemen ſoude ſcamen
Openbare liggen tſamen.
Oec ſeit men/ dat hijs ſelue plach;
Maer naer ſinen ſterue dach
Verwan die menſcelike ſcame
Eñ men verdreef deſe blame.
Dyogenes was edel eñ vri;
Maer ſindent ſo wart vercocht hi/
Eñ diene cochte daer ter ſtonde
Vragede: wat ambachte hi conde?
Ic kan/ ſprac hi/ den vrient gebieden.
Dander ſprac: wat mach dit dieden?
Eñ wonderde der wozt.
Sine kindre brachti wozt
Eñ ſcaltſe vri wordie liede/
Eñ ſprac: ouer deſe ic gebiede.
Deſen Dyogenes ghevel
Teenen tiden alſo wel
In eenen woch/ vp enen dach/
Daer hi ſine cledere beſach/
Een blende quam/ eñ ſoude d' lieden/
Eñ hozte an hem tien tiden/
Eñ vragede: wat hi daer wrachte?
Ic bem/ ſprac hi/ hier inde jachte/

Eñ dat ic niet en va/ datſ mijn/
Eñ dat ic vamoet verloren ſijn.

Van Dyogenes. XXXIIII.

Weſe Dyogenes/ die vroede/
Minde ſere die aermoede.
Eens hi in die zonne ſat/
Eñ Alexander quam tier ſtat/
Eñ ſach an den aermen wiſen/
Eñ ſprac aldus/ in houeſcher wiſen:
Oſtu iet wilt/ doe mi verſtaen.
Ja ic/ ſprac hi/ rume die zonne ſaen.
Dus vele hachti ſine rijchede.
Deſen man gheviel oec mede/
Dat hi was vp eene wile
Te Cyracuſe/ in Cycile/
Daer hem Denijs/ ·i· quaet tyran/
Vele onwerden leide an;
Maer daer hi die teelen dwouch
Beſpottene een/ eñ louch/
Eñ ſeide; dune dorues geen teelen weeken/
Wiltſtu met Daniſe ſmeeken.
Dyogenes antwoorde doe:
Maer wilttu doen/ dat ic doe/
Dune hadſ gene noot dan
Deniſe te ſmekene/ den quaden tyran.
Dyogenes quam tote Platone/
Die rike was eñ harde ſcone/
Sijn bedde gedect met goeder moeten/
Daer ginc hi vp met moderigen voeten.
Dyogenes hadde onwerde/
Eñ verteerde daer die ouerde.
Dyogenes vercochte al
Sijn bedde vroot eñ ſmal/
Eñ gaeſt oec wech gereet/
Selue behilt hi eume ·i· cleet/

Een ſcaerpe was ſijn kelnare/
Enen ſtoc dzouch hi harentare/
Daer vp leendi/ als hi was out.
Alſe hem die honger dede gewout/
Dat hi eten teenen male.
Hine woende in ne ghene zale;
Maer in pozt huſen/ in ouer louen/
In een wijn vat/ wildijs gelouen/
Daer deen bodem af was wt gheſlegen/
Daer lach hi in/ eñ iegen den regen/
Eñ jeghen dat coude/ keerdi dende/
Dat hi ſcaerp eñ gheel kende/
Eñ hilt ſijn ſpot/ eñ ſeide: leert/
Dit huus keert/ als de werelt keert.
Een vaetkijn haddi/ en hilt dat;
Want dat hire wt dzanc/ eñ at.
Eens beſach hi/ eñ vant
Dat een kint dzanc wt ſiere hant.
Hi ſeide: ne wiſtic niet dat/
Dat mi nature gaf een vat/
Daermen wt dzinct/ alſe hijt ſpzac/
Mijn ſcotelkijn hi tſticken bzac.
Hine doot die prouet dat/
Dat hi noit aermoede was ſat;
Want doe die Gzieken/ in ſiere ouden/
Teere feeſten varen ſouden/
Quam hem indien worch die rede/
Eñ bleef liggende teere ſteede
Indien weghe: hine liet hem draghen
Nò weder paert/ nochte waghen;
Maer hi ruſte onder eenen boem/
Te ſinen vzinden ſpzac hi: neemt goem/
Te ghenen ſpele magic gheneſen/
Ic ſal mede emmer mede daer weſen;
Verwint mi deuel ic vare ter hellen
Wonen met minen geſellen.

Vanden groten Orloghe tuſſchen Carthag eñ Cicile XXXV.

In Aſſuerus ·xb· ſte jaer
So was dat orloghe ſwaer
Tuſſcen Cartago eñ Cycile/
Dat gheduurde lange wile/
Daer ſi langhe groot gheval
Die van Cartaengen adden al.
Van danen voeren ſi in Sardeine/
Daer ſi verloren/ al reine/
Dat meeſte deel van ſinen here/
Om deſe ſcandelike ontwere
Staden ſi bannen vte Cartago/
Met gemeenen rade alſo/
Hare maerſcalc Malione/
Eñ mettem menege ridder ſcone;
Nochtan dat ſi bi ſinen handen
In Affrike/ in vele landen/
Eere hadden gehat/ in meneger ſtede
Eñ oec in Cycilien mede.
Teerſten dattem die mare quam
Vanden banne/ worden ſi gram/
Eñ quamen al weder int lant/
Cartaengen belaghen ſi te hant/
Si ſeiden: dat ſi niet en quamen
Den lande te ſcaden/ oft ſcamen;
Maer in bans te werdene weder/
Eñ al waren ſi geuallen neder
In eenre orloghe ſware/
Dat haer ſcout niet en ware;
Maer der auenturen ſcout/
Dat wilden ſi togen met gewout.
Der ſtede hebſi dat benomen/
Dat hare geen goet mochte comen;
Dit brochte die poꝛt in groter noot/
Hier omme wart die ſtrijt ſo groot/

Dat Malioen wan die ſtat/
Eñ al datter binnen zat.
Dſene hadden ghedaen bannen/
Dien hinc hi knapen metten mannen/
Eñ daertoe Cartalo/ ſinen ſone/
Die binnen mede was/ die ghone
Was bouen hem allen gehanghen.
Alſe hi die ſtat hadde bevanghen
Sette hire ſine wet in durenture/
Eñ ſettere in ·x· ſenature/
Eñ een bore lanc daer naer
Wart hi doot geſlegen daer.

Van Mago eñ ſinen .ii. ſonen. XXXVI.

Na Malus wart Mago
Here gemaect van Carthago/
Die wiſelike eñ ridderlike
Hilt dat lant van Afferike/
Hi ſtaerf eñ liet ſonen twee/
Die meneger ſtat daden wee;
Maer deſe eñ met haren ſcaren
Bijn weder in Sardeine gevaren/
Die van Kartaengen eñ meeſt al.
Deen broeder hiet Aſdrubal/
Amiſcar hiet dander bi namen/
Alſi in Sardeinen quamen/
Vacht Haſdrubal d'·iiij· werf zege;
Doch bi meſſalle/ dat alle wege
Den menſce volget tallen ſtonden/
So bleef hi daer doot van wonden.
Amiſcar die quam in ſine ſtede/
Die woer in Cpcilen mede/
Eñ wan ſteden metten huſen/
So dat hi belach Ceracuſen/
Eñ nachtſ quam hem in drome dat/
Dat hi deſ auondſ indie ſtat

Te Ceracuſe eten ſoude/
Dat was waer/ woudi of woude;
Want hi wart aldaer ghevaen.
Dus eiſt mettem niet wel vergaen/
Anders pant ne mochti geuen/
Dzent hem coſte daer ſijn leuen.
Naer hem quam Arculpoen/
Die ſtoutelike ane greep dit doen/
Eñ dat here in Cycile
Verſcaemdem in cortere wile/
Eñ heuet hē/ bi zeuwe eñ bi lande/
ij. wighe gewonnen inde hande.
Doe quam eene gadoot int here/
Dat tfolc doot bleef ſonder were/
So vele/ datſe indien ſtonden
Die leuende niet gegrauen conden/
So dat hi met cleender ſcaren
Te lande weder moeſte varen/
Eñ laten ſine orloge alſo.
Die rouwe/ die was te Carthago/
Diene conſte tonge getellen/
Alſe hi quam eñ ſine geſellen/
So groot was dat hant geſlach.
Alſe hi ſelue den rouwe geſach/
Liet hi menegen heeten traen/
In ſijn huus eſ hi gegaen/
Eñ ſloot al buten vriende eñ kinder/
Eñ doodde hem ſelven ginder.

Van Daniſe Cō. van Cicile. XXXVII.

Van deſen wighe ſcriuet dus
Helpnandus eñ Oroſius
Eñ Sente Ieronimus oec mede/
Die dat ware te wetene dede/
Eñ hietene den vermaerden ſtrijt/
Niet onme prijs/ die/ te diere tijt/

Vs. 24. of woude;] Lees of en woude.

Die van Carthago wonnen daer/
Maer omme tmeſſal eñ om tmeſbat/
Dat altemale/ eñ ſonder were/
Woeſterde Tafferijcſce here.
Tien tiden wart eñ tier wile
Denijs/ van altemale Cycile/
Conine eñ Here vercoren/
Als duſ die van Carthago vtrioren.
Die woer ouer in Ytale/
Eñ wan die Grieken altemale/
Waer ſo hi conde geweten/
Dat ſi Ytale hadde beſeten;
Maer doe quam hem ene mare/
Dat van Affrike there ware
Weder in Cycilen comen/
Eñ hadden te Here genomen
Amiſcars ſone Symioene/
Eenen verradere van valſcen doene/
Die mogenſte een van Affrike/
Die dede te wetene heimelike
In Grieken lettren/ in corter wile/
Hdocuſe/ Cō· van Cycile/
Dien ſtaet van aldien groten here
Entie maniere eñ oec de were.
So dat vte quam die raet/
Dat was dien verradere quaet;
Want hi wart daeromme verdaen.
Die Senature cuerden ſaen
Van Cartago/ om deſe dinc/
Dat wie dat te ſcolen ginc
Van Chartago nemmermere
Neghene Griexe lettren en lere/
Noch oec Griexe tale mede;
Maer alſt coemt teeneger ſtede/
Daer Griexe tale noot ſal weſen/
Een latineerde ſi te deſen.
Dus bleef dorloghe tiere wilen
Tuſſcen Affrike eñ Cicilen.

Nv ſuldi horen van Deniſe /
Hoe hi was / in welkere wiſe /
Dat hi quam / die quade tyrant /
Te gewinne ſtat eñ lant.

Vanden ſelven Daniſe. XXXVIII.

Deſe Denijs van ſellen doene
Ginc ter ſcolen met Platone /
Eñ was van maten lieden geboren,
Teenen tiden / alſe wijt horen /
Sach eene vrouwe / hiet Himena /
Eenen droem / nv hortere nae:
Hare dochte / dat ſoe vernam /
Dat ſoe inden hemel clam /
Eñ dat ſos daer gheet eñ cleens
Der goden ſitten ſach gemeene /
Eñ alſe ſoet al beſach met moeten /
Sach ſoe te Jupiters voeten
Gebonden liggen eenen man /
Die vreſelijc was te ſcouwene an.
Mettien vraghede ſoe den man /
Dieſe leedde / wies die tyran /
Die daer leget onder voete?
Hi ſprac: hetſ meſſal onſoete /
Dat zwaer ſal weſen altemale
Dien van Cycile eñ van Itale /
Eñ / alſe ſine bande ſijn te vroken /
Saelt menege ſtat eñ vorch ſtoken /
Eñ vellen neder / eñ vrecken.
Deſe Denijs met ſinen treken
Quam in Cycile / te Cyracuſen /
So dat hi van vele huſen
Eñ van borghen Here waert.
Niemene ſo heuet hi geſpaert /
Weduwen / weeſen / ridderen / man /
Hine ſach / dat hi gewan

Aldat hare cleene eñ groot.
Alt volc bat om ſine doot/
Sonder alleene een ſteen out wijf/
Soe bat den goden om ſijn lijf
Altoos/ eñ omme ſine geſonde;
Alſo dat hi teere ſtonde
Hare vrageds/ oft ware om ſine dueget?
Here! ſprac ſae/ in mire jueget
Hadden wi enen Here van felleit groot/
Doe badic omme ſine doot;
Dan quam een aergere in ſine ſtat/
Om ſine doot ic mede bat/
Nv beſtu daerchſte entie derde/
Indi en es pays no verde/
Eñ vruchte/ waerſtu onder moude/
Dat hier een aerger comen ſoude;
Dus biddic omme dijn lange lijf.
Doe ſcaemdi daer dat oude wijf
Tontliuene/ die hem ſijn reeht ſeide
Met alſo houeſchere coenheide.
Hi rouede zee eñ lant
Eñ wat hi indie monſtre vant/
Gout eñ ſeluer/ hi naemt al/
So wantrouwel en es/ no weſen ſal.
Dien hi eerſt ſijn lijf beual/
Sine vriende/ dedi van hem al/
Eñ nam vremde wilde liede/
Diene hoeden/ omme miede/
Eñ want hi baerdmakere ontſach/
Sine dochteren hi ſceren leren plach/
Eñ alſi groot gewaſſen waren/
So dedi hiſe van hem varen.
·ij· wijf haddi; maer als hi ſoude
Wettem ſijn/ alſe hi woude/
Dat was in ſo gratere wachte/
Waeſt bi daghe/ waeſt bi nachte/
Sijn bedde was omme geveſt
Met eere gracht/ ſo men conſte beſt/

Met eere balbrucgen / eñ d' binnen
Sloot hi hem ſeluen iegen aſwinnen.
Van ſcatte was hi ſo rike /
Dat cume iemen was ſine gelike:
Groot volc haddi eñ ſcepe vele /
Ridderſcap al vten ſpele.
Sindent wart hijs al verdreuen /
Eñ wan / daer hi bi moeſte leuen /
t'Athenen / alſe wi horen tellen /
An kinderen / die hi leerde ſpellen /
Eñ ſijn broederkijn. Dus was hi ſpegel /
Omme der auenturen zeghel /
Dat hi dul eſ / eñ verdouet /
Dat Heren dat hare gelouet.

Van Platoenſ auenturen. XXXIX.

In Aſſuerus ·xbij· ſte jaer
Doe ſprac men / verre eñ naer /
Vander wijſheit van Platone /
Die liet ſine rijcheit ſcone
Eñ Athenen / ſine ſtede /
Eñ voer buten wonen mede
In een dorp / woeſte al na /
Dat heet Achademia /
Daer die lucht was ongeſont /
Omme dat hi aldaer tér ſtont
Met euele ſijn vleeſch wilde dwingen /
Eñ hijt daer bet mochte vulbringen
Te pleghene ſiere philoſophie /
Eñ te ſtudeerne met ſire paertie.
Van ſire doget / van ſire bloemen
Salmen d ſomerh point hir noemen.
Niet lichte en wart Plato gzam /
Alſe hi horde / ofte vernam
Van hem enege achter ſpzake /
Hine gelouede niet der ſake.

Van hem ginc verre eñ naer/
Datmen ſeide al openbaer/
Dat hi ware ſekerlike
Die wijſte van al erdenike.
Alle die jongelingen tſamen/
Die dit wozt van hem vernamen/
Entie wijſheit adden vercoren/
Gingen onder Platone horen.
Nochtan dat hi dies adde name/
Haddi in hem ſelven ſcame;
Want hem niet waer en dochte
Die mare/ die men hem bzochte/
Dies eſ hi in Egypten gevaren;
Want hi hadde gehozt te waren/
Dat daer waren wiſere heren/
Eñ wilde hare wijſheit leeren.
Lieuere haddi in vzemden lande
Pine/ coſt/ ſcade eñ ſcande/
Om te leerne/ dat hi niet en wiſte/
Dan ſijn zin bleue in twiſte
Van eeneger dinc/ of in wane/
Dus nam hi dat wandelen ane/
Eñ wart jonge mettien clenen/
Die meeſter die was van Athenen.

Noch van ſinen ſproken. XL.

Dus beſochti/ indier maniere/
Die naturé vander riuiere

Die

Vs. 32. diemen hem bzochte] In het HS. vindt men tuſſchen de woorden diemen èn hem, met eene later hand, van geſchreven. Wy echter verkiezen de eerſte lezing, om dat de algemeene roem van Platoos wijsheid niet aan iemand anders; maar aan hem zelve werd voorgehouden, en dit hem het beſluit deet nemen, na Egypten te vertrekken.

Die Nilus heet/ entien zede
Vanden wilden Egypten mede/
Daer leerdi/ hare philosophien/
Dat meten van geometrien/
Eñ dat rekenen/ eñ dat tellen
Met anderen jongen gesellen.
Oec seghet men mede/ eer hi keerde/
Dat hi Eubreusce lettren leerde/
Eñ Moyses bouke besach/
Daer der werelt beghin in lach.
Selke wanen ouerwaer
Dat hi Jeremien horde daer;
Maer dan es clene no groot/
Hi was wel .c. jaer een doot.
Van danen voer hi in Ytale/
Omme dat hi wilde altemale
Pyctagoras wijsheit leeren/
Entie sine daer mede meeren:
Daer ginc hi wandelen eñ dolen
Harentare van scolen te scolen.
En sochte eenen wisen man
Van Tharenten/ hiet Architan/
Die leerdem ginder/ eñ las
Die wijsheit/ die Pyctagoras
Wilen schreef in sinen bouken.
Dus ginc hi die wijsheit souken
Entie lettren harentare/
Ghelijc oft hi vluchtich ware/
Eñ hi hare volghede biden spore;
Want hi scaemdem te wesene dore.
Wat dat groot was/ ofte goet
Om ginc hi al in sinen moet.
Haddi recht geloue gheweten/
So en haddijs niet vergheten.
Dies waren si alle gemeenlinghe
Die Philosophen indie dolinghe.
Dies seide Plato/ dat ware een/
Diet al vermochte eñ el ne gheen;

Maer onder hem waerre vele die daden/
Alſo alſe hem ware geladen.
Iupiter/ ſprac hi/ albloot
Die ware inden hemel groot/
Eñ ſprac: dat hi adde eere groot
Ingel eñ duuel. nv merct al bloot/
Dat hi in Gode doolde ſere/
Eñ al gaf men hem prijs eñ eere/
In bouken van philoſophien/
Van Gode en conſti niet lien.

Vanden ſeluen. XLI.

Plato ſpreect in Fedrone/
Dat niemen ſo blode/ no ſo coene
Sijns danes die doot ſal anvaen.
Entie ſelue doet verſtaen/
Wie ſo wille vaſte leeren/
Dat hi die doot ſal begheren.
Dit ſcijnt deen iegen dander gaen;
Maer men ſaelt aldus verſtaen:
Die naturlike doot
En ſal niemen ontſaen/ en doe de noot/
Die doot die men begeren ſal/
Datſ/ dat een ſinen lachame al
Van genouchten trecke eñ hale/
Eñ deſ vleeſchs wille altemale
Wederſtae/ entie lekkernie/
Wille hi leeren philoſophie.
Philoſophie/ ſpreect hi al bloot/
Dat eſ penſen omme die doot.
Plato die gelouet deſ/
Dat die ziele onſteruelic eſ/
Eñ dat proeuet hi vaſte eñ wel/
Bi redenen/ eñ bi niewet el.
Alſe in ſinen bouken dit las
Een/ die Theobictus geheeten was/

25 Doz

Dordie minne vanden anderen liue/
So warp hem neder die keytiue
Van enen mure/ omme die sake/
Dat hi betere leuene genake.
Plato seghet dit wordekijn/
Alse langhe/ alse te samen sijn
Dit quade vleesch entie zin/
Sone conen wi no meer/ no min/
Dat wi begeren/ niet gewinnen:
Dat es die rechte waerheit kinnen;
Want die lachame brinct ons ane
Ongetelt/ buten allen wane/
Pinen/ peinsen eñ aerbeit
Eñ sorghe/ sonder nuttelicheit:
Dat es die sake/ diet ons doet/
Dat wi in ghenen dingen sijn vroet;
Maer indien tiden/ dat wi leuen/
Willen wi dat vleesch begheuen/
Eñ niet een twint/ of harde cleene
Hebben/ dan met hem ghemeene/
Eñ wi altoos in gheere waerf/
Sonder nauwe/ dat hem bedaerf/
Den zin mettem laten gesellen/
Dus moghen wi die sonden vellen/
Enter wijsheit genaken/
Die ons sal so soete smaken.

Van hem seluen noch. XLII.

Echt spreect Plato die wort/
Salich ware lant eñ port/
tFolc eñ al die werelt echt/
Waren si vanden wisen berecht/
Oft wilden Heren/ alsi dolen/
Hem trecken ter wisere scolen.
Diere spise entie groot
Dats der oulre lieder doot;

Want alſemen viſſche vaet met aſe/
Of men jnghene/ ſo vaetmen dwaſe
Erht/ ſpreect hi/ wilde hare wijſheit togen
Onſen ſterueliken ogen/
Aldie werelt ſoudſe minnen/
Eñ hem pinen/ omme haer winnen.
Dat rechte ne mach niemen weten/
Hine zie/ oft onrecht ſi geſpleten/
Wetenthede die hare verſceet
Vanden rechte/ eñ dat ontleet/
Dan ſal men noemen gene wijſheit;
Maer bendichede der ſcalcheit.
Die moet oec/ die tallen tiden/
Vechten willen eñ ſtriden/
Diene heuet der roenheit meer no min;
Maer datſ een dul/ haeſtich zin.
Datſ gerechtechede ghererht/
Die vp daermoede niene vecht.
Den onnoſelen doen geen quaet/
Datſ eene zeghe/ daer ere wt gaet.
Vogen/ datſ al die cracht/
Daer philophie al vp acht.
Plato die quam in Cycilen
Toter tyranne/ in eere wilen/
Deniſe/ daer wi eerſt af ſpraken/
Hine wiſte wat feeſten maken/
Noch werdicheit in ſijn gedochte/
Hoe hine beſt onthalen mochte;
Maer met menegen man verchiert/
Met ſcepen dore wel ghevijſiert/
Ontfinc hine met zoeter hoochede.
Doe ſach Plato aldaer ter ſtede/
Alſe ons Helynandus ſeghet/
Hoe Denijs was omme leghet
Met meneger gewapijnder ſcare/
Die ſijns lijfs namen ware.
Hi ſeide: wat heueſtu meſdaen/
Dattere ſo vele bi di gaen/

Die

Die dijns leuens nemen ware.
Ay! edele aermoede ommare!
Hoe lettel die werelt gevroet/
Hoe seker du sijs eñ hoe goet.
Doch es openbare anschine/
Dat Architan van Karantine
Was/ doe Plato leuende was;
Want dystorie gewaghet das/
Dat Plato te siere scolen ginc/
Eñ van hem leerde menege dinc.
Architan spreect in sijn bispel/
Dat en ghene dinc so sel/
Van naturen es ghegheuen
Den mensche/ alse weeldich leuen/
Eñ dit proeuet hi hier bi/
Dat genen dinc gegeuen en si
Der menscelt ouer meer na min;
Maer die ziele die hiet hi zin.
So seghet hi: dat weeldicheden
Sin verdonkert eñ zeden/
Eñ niet der zielen meer en dert/
Dan alse tfleesch/ dat heest begert.
Dese Architan was rike sere/
Hi haddi onder hem/ alse Here/
Den gheneh/ die sijn goet bedreef/
Eñ iegen hem rekende eñ schreef/
So dat die knape eens mesdede/
Doe seide Architan daer ter stede:
Waric niet gram/ du soudse bercpen.
Hi liet eer ongewroken lopen
Die mesdaet/ dan hi den knecht
Het verswaert hadde igen recht.

Van Bremius eñ vanden Gallen. XLIII.

In Assuerus ·xvij· ste jaer
Quam te Rome scade eñ vaer

Dat

Vanden Gallen / die doe quamen
Vter ſtat van Hans te ſamen;
Want ·i·/ haer Here / hiet Brennus /
Die quam met eenen here alduſ /
Met Bellinus / ſinen broeder /
Die beede waren van ere moeder /
Eñ wonnen al tlant vanden Rine /
Daer ſi daden menege pine.
Van danen voeren ſi in Ytale /
Daer ſijt wonnen altemale /
Ja dat ſi quamen in Tuſcane /
Daer ſi daden ſware bane
Eene ſtat / daer ſi voren laghen.
Doe quam ginder / indien daghen /
Boden van Rome ghevaren /
Die alſo ſpraken eñ gebaren /
Alſe of ſi ten payſe ſpraken.
Mettien ghevielen alſo die ſaken /
Datmen vacht daer een pongijs /
Die Gallen / die waren wijs /
Laghen daer / waer die Romeins
Indien ſtride waren ghemeine /
Eñ oec metter ſtede vochten /
Fellike ſi hem bedochten
Eñ peinſden / ſochten deſe vrede
Met ons / ſonder dozperhede /
Sine vochtẽ tonſen ſcanden
Alduſ dan niet mettien vianden /
Eñ nament in grotere ünwerden.
Si voeren henen haerre verden.
Vander ſtat / daer ſi voren laghen /
Eñ ebben vuer een gedraghen /
Dat ſijt willen vp Rome wreken;
Want eiſt / dat ſi die ſtede breken /
Die hooftſtede eſ int lant /
Vandere gaen hem alle in hant.
Alſi duſ vp Rome quamen
Met haren here alte ſamen /

Was een Raeds man indie poxt/
Diemen Fabius noemen hoxt/
Die quam die/ met grotere were/
Te gemoete met sinen here/
Daermen hertelike vacht
An beeden ziden/ met groter cracht;
Maer dat en moehte altoos niet dieden.
Fabius met sinen lieden
Was daer geuellet in corter tijt/
Rechts alsemen ripe coren snijt:
Entie Gallen voeren dure/
Ghelijc dat men vellet de mure/
Eñ men vp die stede tart.
So swaer was die wijch eñ so hart/
Men mochte altoos niet liehtelike
Ghevinden/ dat dat Roemsche rike
Meer ridderscap/ teere stat altoos/
Tote dien daghe oint verloos.

Hoe Bremius Rome wan metten Gallen. XLIII

Dje Gallen voeren indie stede;
Want so verwoest was soere mede/
Dat die straten idele waren/
Si mochten/ daer si wilden/ varen:
Si staken indie husen brant/
Eñ maectent asschen altehant:
Doude liede/ die Senature/
Dander porters/ die ghebure
Sloughen si indie huse met allen/
Eñ daden die huse vp hem vallen.
Dus worden die Romeine begrauen
In haren asschen/ in haerre hauen.
Ic waenre cume · m · waren/
Als vander Roemscher scaren
Die int capitoel tier stont
Vloen/ dat vptien berch stont/

Eñ ghemuurt was wel eñ vaste.
Daer onthielst hem vordie gaste/
Aldaer besatense die keytiue/
Eñ daden hem anxt vanden liue
Honger/ vreese/ mensch coude;
Doch hadden si · m · pont van goude.
Nochtan/ al waest aldus geuallen/
Indat lant nochtan van Gallen/
Was Rome van grotere name/
Omme dit eñ om dese scame
Hadden achtinghe die Romeine
Stat eñ mure te vellen al reine/
Eñ te makene eene andere stede
Els waer/ eñ so te heetene mede.

Vanden capytole van Rome, ende vander gans.

XLV.

Oystorie van ouden bertaengen seget/
Dat nv Inglant te hetene pleget/
Dat van Bartaengen Cō · Bellijn.
Bremiuse/ den broeder sijn/
Vten lande verdreef met allen.
Doe quam hi int lant van Gallen/
Int lant/ dat Allobroga hiet/
Dat men Bourgoenyen nv heten pliet/
Tote Sans/ eñ behuwede tlant.
Sindent worden si van eere hant
Bremius eñ Bellijn/
Eñ wonnent al neven den Rin/
Eñ begaedden/ alse ghi hort/
Rome/ die vermaerde port/
Eñ hingere · xx · vanden besten
Vytie maerct/ buten der vesten/
Daer si voer tcapitoel laghen/
Eñ daer dandere toe saghen.
Oec hadden si hem na/ bi nachte/
Tcapitool af gewonnen met crachte/

Ne ware eene gans alleene;
Want die wachters sliepen gemeene;
Want die wachters waren moede/
Entie Gallen/ met stouten moede/
Waren comen toten tinnen/
Eñ souden ebben geuallen binnen;
Maer eene gans heuetse verroken/
Eñ riep/ eñ heuet te broken
Der wachters slaep/ die cume benamen/
Dat dandere niet in en quamen.
Om dese dinc maecten die Romeine
Eene seluerine gans ghemeine/
Eñ anebedense vpdien dach/
Dat dat jaer getide lach/
Daer naer ouer menech jaer.
Sente Ambrosius/ ouer waer/
Maecte hier af sint sijn spot/
Eñ seide: Rome! Jupiter/ dijn god/
Met anderen dinen goden sliep/
Die gans die wiec/ eñ riep/
Dies maectstu sacrificie hare
Niet te Jupiters outare/
Dine goden sijn beneden d' gans/
Ne ware dor hare/ die van Sans
Hadden dine gode gherouet/
Hijs domp/ die an hem gelouet.
Valerius seget/ doe die van binnen
Hem ontsagen jegen af winnen;
Want hem die honger dede noot/
Worpen si wt/ dor scalcheit/ broot.
Doe dit saghen die van Gallen
Voeren si woch al met allen.
Hi seghet/ et stont hē so onsiene/
Dat die reepe an die engiene
Al verrot oec waren daer/
Entie vrouwen hare haer.
Daertoe gauen te maken linen/
Dus sere waren si in pinen.

Vi

Van Ariſtotiles eñ ſire ſprake. XLVI.

In Aſſuerus ·xxxiij· ſte jaer
Was Ariſtotiles / wet vor waer /
xviij· jaer out / eñ hi was
Platoens diſciple / alſict las.
Hi was vanden ſtaercſten zinne /
Daer ic af te ſprekene kinne.
Ariſtoteles die ſeghet :
Hijs dom / die hem te priſene pleget /
Datſ ydele glorie / die ſere achtert /
Eñ dulheit eiſt / dattem ·i· lachtert.
Hi ſprac / hine adde pine en ghene
Van aermoeden / dan alleene /
Dan dat hi den aermen mochte
Helpen / alſem ſijns verdochte.
Dat betaemt den goeden man /
Dat hi gheen onrecht doen en kan /
Noch gedoghen in ſinen moet /
Datmen hem groot onrecht doet.
Sijn eſ die lachter ende meſprijs
Die onrecht doet in eneger wijs
Eenegen menſce / onverdient.
Ware ons nature alſo vrient /
Dat wi ſaghen alſo clare /
Alſe linx doet / dat openbare
Al dore ſiet / dat hem coemt bi /
Wie eſ dan / die ſo ſcone ſi
Van buten an hude / an hare /
Alſemen binnen ſaghe al clare ;
Ne maer ontlieſlijc tet cure.
Onſ maect ſcone niet de nature ;
Maer die crancheit vanden ogen /
Diet dore ſien niet conen gedogen.
Dit ſijn Ariſtotiles wort.
Tegen de minres1 leert eñ hort.
Vrouwen minne / wille hi weten /
Dort alle redene vergeten.

Dordie minne vanden anderen liue/
So warp hem neder die keytiue
Van enen mure/ omme die sake/
Dat hi betere leuene genake.
Plato seghet dit wordekijn/
Alse langhe/ alse te samen sijn
Dit quade vleesch entie zin/
Sone conen wi no meer/ no min/
Dat wi begeren/ niet gewinnen:
Dat es die rechte waerheit kinnen;
Want die lachame brinct ons ane
Ongetelt/ buten allen wane/
Pinen/ peinsen eñ aerbeit
Eñ sorghe/ sonder nuttelicheit:
Dat es die sake/ diet ons doet/
Dat wi in ghenen dingen sijn vroet;
Maer indien tiden/ dat wi leuen/
Willen wi dat vleesch begheuen/
Eñ niet een twint/ of harde cleene
Hebben/ dan met hem ghemeene/
Eñ wi altoos in gheere waerf/
Sonder nauwe/ dat hem bedaerf/
Den zin mettem laten gesellen/
Dus moghen wi die sonden vellen/
Enter wijsheit genaken/
Die ons sal so soete smaken.

Van hem seluen noch. XLII.

Echt spreect Plato die wort/
Salich ware lant eñ port/
tFolc eñ al die werelt echt/
Waren si vanden wisen berecht/
Oft wilden Heren/ alsi dolen/
Hem trecken ter wisere scolen.
Diere spise entie groot
Dats der dulre lieder doot;

Want

Want alſemen viſſche vaet met aſe/
Of men jnghene/ ſo vaetmen dwaſe
Erht/ ſpreect hi/ wilde hare wijſheit togen
Onſen ſterueliken ogen/
Alde werelt ſoudſe minnen/
Eñ hem pinen/ omme haer winnen.
Dat rechte ne mach niemen weten/
Hine zie/ oft onrecht ſi geſpleten/
Wetenthede die hare verſceet
Vanden rechte/ eñ dat ontleet/
Dan ſal men noemen gene wijſheit;
Maer bendichede der ſcalcheit.
Die moet oec/ die tallen tiden/
Rechten willen eñ ſtriden/
Diene heuet der coenheit meer no min;
Maer datſ een dul/ haeſtich zin.
Datſ gerechtechede ghierecht/
Die vp daermoede niene verht.
Den onnoſelen doen geen quaet/
Datſ eene zeghe/ daer ere wt gaet.
Dogen/ datſ al die cracht/
Daer philophie al vp acht.
Plato die quam in Cycilen
Toter tyranne/ in eere wilen/
Deniſe/ daer wi eerſt af ſpraken/
Hine wiſte wat feeſten maken/
Noch werdicheit in ſijn gedochte/
Hoe hine beſt onthalen mochte;
Maer met menegen man verchiert/
Met ſcepen dore wel ghediſiert/
Ontfinc hine met groter hoochede.
Doe ſach Plato aldaer ter ſtede/
Alſe ons Helynandus ſeghet/
Hoe Denijs was omme leghet
Met meneger gewapijnder ſcare/
Die ſijns lijfs namen ware.
Hi ſeide: wat heueſtu meſdaen/
Dattere ſo vele bi di gaen/

Die

Die dijns leuens nemen ware.
Ay! edele aermoede ommare!
Hoe lettel die werelt gheroet/
Hoe seker du sijs eñ hoe goet.
Doch es openbare anschine/
Dat Architan van Karantine
Was/ doe Plato leuende was;
Want dystorie gewaghet das/
Dat Plato te siere scolen ginc/
Eñ van hem leerde menege dinc.
Architan spreect in sijn bispel/
Dat en ghene dinc so sel/
Van naturen es ghegheuen
Den mensche/ alse weeldich leuen/
Eñ dit proeuet hi hier bi/
Dat genen dinc gegeuen en si
Der menscelt ouer meer na min;
Maer die ziele die hiet hi zin.
So seghet hi: dat weeldicheden
Sin verdonkert eñ zeden/
Eñ niet der zielen meer en dert/
Dan alse tfleesch/ dat heest begert.
Dese Architan was rike sere/
Nv haddi onder hem/ alse Here/
Den gheneh/ die sijn goet bedreef/
Eñ iegen hem rekende eñ schreef/
So dat die knape eens mesdede/
Doe seide Architan daer ter stede:
Waric niet gram/ du soudst becopen.
Hi liet eer ongewroken lopen
Die mesdaet/ dan hi den knecht
Iet verswaert hadde igen recht.

Van Bremius eñ vanden Gallen. XLIII.

In Assuerus .xvij. ste jaer
Quam te Rome scade eñ baer

Dat

Vanden Gallen / die doe quamen
Vter ſtat van Sans te ſamen;
Want ·i·/ haer Here / hiet Bremus /
Die quam met eenen here alduſ /
Met Bellinus / ſinen broeder /
Die beede waren van ere maeder /
Eſi wonnen al tlant vanden Rine /
Daer ſi daden menege pine.
Van danen voeren ſi in Ytale /
Daer ſijt wonnen altemale /
Ja dat ſi quamen in Tuſcane /
Daer ſi daden ſware bane
Eene ſtat / daer ſi voren laghen.
Doe quam ginder / indien daghen /
Boden van Rome ghevaren /
Die alſo ſpraken eñ gebaren /
Alſe of ſi ten payſe ſpraken.
Mettien ghevielen alſo die ſaken /
Datmen vacht daer een pongijs /
Die Gallen / die waren wijs /
Saghen daer / warr die Romeins
Indien ſtride waren ghemeine /
Eſi oec metter ſtede vochten /
Fellike ſi hem bedochten
Eñ peinſden / ſochten deſe vrede
Met ons / ſonder dozperhede /
Sine vochteñ tonſen ſcanden
Alduſ dan niet miettien vianden /
Eſi nament in grotere ónwerden.
Si voeren henen haerre verden.
Vander ſtat / daer ſi voren laghen /
Eſi ebben ouer een gedraghen /
Dat ſijt willen vp Rome wreken;
Want eiſt / dat ſi die ſtede vreſen /
Die hooſtſtede eſ int lant /
Vandere gaen hem alle in hant.
Alſi duſ vp Rome quamen
Met haren here alte ſamen /

Was een Raeds man indie poxt/
Diemen Fabius noemen hoxt/
Die quam die/ met grotere were/
Te gemoete met sinen here/
Daermen hertelike vacht
An beeden ziden/ met groter cracht;
Maer dat eñ moehte altoos niet dieden.
Fabius met sinen lieden
Was daer geuellet in corter tijt/
Rechts alsemen ripe coren snijt:
Entie Gallen voeren dure/
Ghelijc dat men vellet de mure/
Eñ men vp die stede tart.
So swaer was die wijch eñ so hart/
Men mochte altoos niet liehtelike
Ghevinden/ dat dat Roemsche rike
Meer ridderscap/ teere stat altoos/
Tote dien daghe oint verloos.

Hoe Bremius Rome wan metten Gallen. XLIII

Dje Gallen voeren indie stede;
Want so verwoest was soere mede/
Dat die straten idele waren/
Si mochten/ daer si wilden/ varen:
Si staken indie husen brant/
Eñ maectent asschen altehant:
Doude liede/ die Senature/
Dander porters/ die ghebure
Sloughen si indie huse met allen/
Eñ daden die huse vp hem vallen.
Dus worden die Romeine begrauen
In haren asschen/ in haerre hauen.
Ic waenre cume · m · waren/
Als vander Roemscher scaren
Die int capitoel tier stont
Vloen/ dat vptien berch stont/

Eñ ghemuurt was wel eñ vaste.
Daer ontbiltsi hem vordie gaste/
Aldaer besatense die keytiue/
Eñ daden hem anxt vanden liue
Honger/ vreese/ mensch coude;
Doch hadden si · m · pont van goude.
Nochtan/ al waest aldus geuallen/
Indat lant nochtan van Gallen/
Was Rome van grotere name/
Omme dit eñ om dese scame
Hadden achtinghe die Romeine
Stat eñ mure te vellen al reine/
Eñ te makene eene andere stede
Els waer/ eñ so te heetene mede.

Vanden capytole van Rome, ende vander gant.

XLV.

Dystorie van ouden bertaengen seget/
Dat nu Inglant te hetene pleget/
Dat van Bartaengen Cō · Bellijn.
Bremiuse/ den broeder sijn/
Vten lande verdreef met allen.
Doe quam hi int lant van Gallen/
Int lant/ dat Allobroga hiet/
Dat men Bourgoenyen nu heten pliet/
Tote Sans/ eñ behuwede tlant.
Sindent worden si van eere hant
Bremius eñ Bellijn/
Eñ wonnent al neven den Rin/
Eñ begaedden/ alse ghi hort/
Rome/ die vermaerde port/
Eñ hingere · xx · vanden besten
Vptie maerct/ buten der vesten/
Daer si voer trapitoel laghen/
Eñ daer dandere toe saghen.
Oec hadden si hem na/ bi nachte/
Trapitool af gewonnen met crachte/

Ne ware eene gans alleene;
Want die wachters sliepen gemeene;
Want die wachters waren moede/
Entie Gallen/ met stouten moede/
Waren comen toten tinnen/
Eñ souden ebben geuallen binnen;
Maer eene gans heuetse verroken/
Eñ riep/ eñ hzuet te broken
Der wachters slaep/ die eume benamen/
Dat dandere niet in en quamen.
Om dese dinc maecten die Romeine
Eene seluerine gans ghemeine/
Eñ anebedense wpdien dach/
Dat dat jaer getide lach/
Daer naer ouer menech jaer.
Sente Ambrosius/ ouer waer/
Maerte hier af sint sijn spot/
Eñ seide: Rome! Jupiter/ dijn god/
Met anderen dinen goden sliep/
Die gans die wiet/ eñ riep/
Dies maectstu sacrificie hare
Niet te Jupiters outare/
Dine goden sijn beneden d' gans/
Ne ware dor hare/ die van Gans
Hadden dine gode gherouet/
Hijs domp/ die an hem gelouet.
Valerius seget/ doe die van binnen
Hem ontsagen jegen af winnen;
Want hem die honger dede noot/
Wozpen si wt/ dor scalcheit/ broot.
Doe dit saghen die van Gallen
Voeren si woch al met allen.
Hi seghet/ et stont hē so onsiene/
Dat die reepe an die engiene
Al verrot oec waren daer/
Entie vrouwen hare haer.
Daertoe gauen te maken linen/
Tus sere waren si in pinen.

M

Van Ariſtotiles eñ ſire ſprake. XLVI.

In Aſſuerus ·xxxiij· ſte jaer
Was Ariſtotiles/ wet vor waer/
xviij· jaer out/ eñ hi was
Platoens diſciple/ alſict las.
Hi was vanden ſtaercſten zinne/
Daer ic af te ſprekene kinne.
Ariſtoteles die ſeghet:
Wijs dom/ die hem te priſene pleget/
Datſ ydele glorie/ die ſere achtert/
Eñ dulheit eiſt/ dattem ·i· lachtert.
Hi ſprac/ hine adde pine en ghene
Van aermoeden/ dan alleene/
Dan dat hi den aermen mochte
Helpen/ alſem ſijns verdochte.
Dat betaemt den goeden man/
Dat hi gheen onrecht doen en kan/
Noch gedoghen in ſinen moet/
Datmen hem groot onrecht doet.
Sijn eſ die lachter ende meſprijs
Die onrecht doet in eneger wijs
Eenegen menſce/ onverdient.
Ware ons nature alſo vrient/
Dat wi ſaghen alſo clare/
Alſe linx doet/ dat openbare
Al dore ſiet/ dat hem coemt bi/
Wie eſ dan/ die ſo ſcone ſi
Dan buten an hude/ an hare/
Alſemen binnen ſaghe al clare;
Ne maer ontlieſlijc tet cure.
Onſ maect ſcone niet de nature;
Maer die crancheit vanden ogen/
Diet dore ſien niet conen gedogen.
Dit ſijn Ariſtotiles wort.
Tegen de minres leert eñ hort.
Vrouwen minne/ wille hi wetsn/
Doet alle redene vergeten.

Doet soese neder ghenoten/
Claghende eñ van heeten zinne/
Eñ van dommen beghinne.
Die harde zinne entie fiere
Maect soe sachte eñ goedertiere.
Oec doet soe bernen die zinne
Met onversadere heetere minne/
Wantrouwel sere vtermaten.
Soe doet den mensche hem seluen haten/
Eñ int ende minne van vrouwen
Keert in haetscepe eñ in rouwen.

Noch vanden seluen. XLVII.

Hijs bloot/ die alle dinc ontfiet.
Hi es coene/ die niet en vliet.
Entie alle genouchte ontfaet
Eñ ne ghene weder staet
Dats een ongestade man.
Die alle genouchte scuwet dan
Diene mach niet gestaen d' jnne
Suuerheit eñ cracht van zinne
Verderuen eñ comen ter scade
Met brekene eñ met ouerbade.
Middelheit maket dan al goet/
Wie so danne sinen moet
Vanden lichame ontrecket so/
Dat hijs es int herte vro/

Hi esongestade van herten/
Entie in pinen es eñ in smerten
Eñ dan aldat neemt in goede/
Die es van eenen staerken moede.
Cracht van zinne/ dats ouer waer/
Middelheit tusscen coenheit eñ vaer.
Houescheit es in middel leuen
Tusscen nemen eñ gheven.
Behagelheit hout middelhande
Tusscen die eere entie scande.
Vrrwoetheit/ alst es tijt eñ stede/
Es eene edele domphede/
Alset coemt ter groter sorghen/
Daer hem niemen wt can verborgen.
Elc dinc es best in sinen tijt:
In doude wijf es groot delijt;
Want els en heuet soe gene doghet.
Reinecheit prijstmen inde joghet.
Die somwile sal dat beste kiesen/
Hi magere wel ane verliesen.
Hets beter leren/ dan worden rike;
Nochtan eist nutteliker sekerlike
Die noot heuet/ dat hi goet gecrige/
Dan hi omme leeren prighe.
Dese bloemen ebben wi besocht/
Eñ vten Latine in Dietsche brocht/
Vte Aristotiles bouken/
Vort willen wi der jeesten roeken.

Vander Plaghe van Rome. XLVIII.

Tien tiden eñ indien daghen
Quamen te Rome sware plaghen:
Eene siecheit eñ scaerpe sucht/
Die menegen dede grote vrucht/
Entie stont langhe eñ zwaer.
Man eñ wijf eñ kindere daer

Storuen daer / groot eñ clene /
In die ſtat wel naer ghemeene.
ij· jaer ſo ſtont deſe dinc /
Eñ ſo wie dat der doot ontginc /
Wart ſo magher eñ ſo cranc /
So ongevaruwet ghelu gemanc,
Doe die ·ij· jaer waren leden
Eñ terre quam / midſ inder ſteden
Scuerde die erde midſ ontwee /
Dies menech hadde van dare wee.
Een ridder / hiet Marchus Curius
Wapende hem / alſt was aldus /
Eñ ſprane midden indie ſcuere.
Dit was eene dulle auentuere.

Van Coninc Aſſuerus, die doodde Dariuſe ſinen ſone. XLIX.

Alſe Aſſuerus in Peret
Coninc adde geweſen vri
xl. jaer / doe ſtaerf hi ghinder,
Hi hadde ·c· eñ ·xv· kinder
Donen warent alle beghene
iij· waerre wettachtich alleens,
Darius die oudſte hiet /
Dien de vader / eer hi verſciet /
Deſ lants crone draghen dede /
All waeſt iegen der Perren zede /
Die niemen trike ne wilde geuen /
Eer die ander doot was bleuen.
Omme die eere vanden vader /
Dette hem die ſons algader /
Doe hi den ouden gecozte ſijn leuen,
Mettem heuet hi daertoe verdreuen
Siere broederen ·l· mede /
Dien hi al aldat ſweren dede,

Vs. 5. beghene] Lees beghene.

Die nijt quam al omme .i. wijf;
Want Aſſuerus / doude keytijf /
Hadde ſijns broeder wijf ontfaen
In huwelike / eñ met hem gedaen
Eene vrouwe hiet Aſtacia.
Darius die ſtont daer na /
Datſe hem die vader wilde gheuen
Metten rike / naer ſijn leuen /
So datſe hem die vader behiet.
Daer naer en dacht hem eerlijc niet;
Want hire hem niet wilde jonnen /
Begaf hijſe inden tempel der ſonnen.
Dat wiue ſo quam daer ter ſtede /
Bleef in enwelikere ſuuerheden.
Hier omme wildi den vader morden;
Dit quam wt bi wroegers worden.
Hi entie ſine worden gedaen /
Eñ alle ontliuet / eñ verdaen /
Eñ hare wiue entie kinder /
Beede meerre eñ minder.

Hoe Codomanus ſuuerde Perſen. L.

Aſſuerus wart van rouwen daer
Siec / eñ ſtaerf cortelike d' nar.
Dat rike vpten middelſten quam /
Amilacus / alſict vernam /
Die ontſach hem in ſijn gedochte /
Dat iemene iegen hem zweren mochte /
Eñ ſlouch ſine mage doot ginder /
Princen / wiue en kinder /
Hine ſpaerde jonc noch oude;
Want hem niemens ontfaermen woude.
Doe trac hi te Suſen waert /
Alſe dat te winne metter vaert;
Want het deſ riken houet waſ /
Hem dochte wel die waerheit daſ.

Dat trike weke al ghemeene/
Haddi Susen / die stat / alleene;
So dat die beste vandien lande
Staken te samen die hande/
Eñ volgeden met here ane/
Eñ maecten Prince vanden vane
Eenen/ die Codomanus hiet/
Die node die dinc achter liet.
Den wijch hi ieghen hem nam/
Daer die dinc also vulquam/
Dat hi eñ sine hulpe groot
Bleuen indien wighe doot.
Codomanus wan dien zeghe/
Eñ bleefs te werdene alle weghe
Indat rike van Persi;
Want so nauwe waren si
Verdreuen/ en hadde hi gedaen/
Si waren doot of ghevaen.
Hier omme gaf men hem de baelgie
Vanden lande van Aermenie.
Eñ Othus/ die joncste vanden drien/
Die Assuerus hiet/ was nadien
In Persen gemaect Cō· daer/
Eñ waest ·xxvi· jaer.
Sindent dese Codomaen /
Na Othus doot/ wart ontfaen
Te cronen/ omme die houesrede/
Die hi dien van Persen dede/
Eñ was Darius ghenoemt.
Bi hem wart sijnt verdoemt
Die crone van Persen eñ van Meden;
Want het wan met mogentheden
Alexander vp hem al/
Alsemen hier naer tellen sal.

Van

Van Othus rike eñ van Demoſtenes. L. I.

Othus / Aſſuerus jonckſte ſone /
Wart Cō· / eñ regnerde de gone /
Naden vader / ·xxvi· jaer.
In ſinen tiden; wet voer waer /
Was Demoſtenes / die ſo walſe
Was gheraert an ſine talſe /
Dies proverbien eñ wijſhede
Ic wille ſetten hier ter ſtede.
Alſe Demoſtenes leerde rectorike /
(Datſ eene conſt / die maket rike
Die wille weſen taleman.)
Dochtem in hem ſelven dan /
Dat ſijn ſuut te cleene ware /
Omme te ſprekene openbare /
Doe purgeerdi met ſo groter pine
Die ſmetten entie blamen ſine /
Dat niemen bet en brochte wort /
Alſe hi wilde ſine wort:
Dat luut / dat clene was eñ ſtille /
Maecti grof naer ſinen wille /
So dat den lieden wel bequam,
Alſe hi ſpreken eerſt an nam /
Optien hoevere ginc hi ſtaen /
Daer die zee an ginc ſlaen /
Daer ginc hi roepen inde eñ ſpreken,
Eñ ſine cleene ſtemme breken:
Oec drouch hi in ſomegen ſtonde
Vele keſelen inden monde /
Omme dat hem in ſinen orbare /
Die mont vele te gereeder ware,
Ditſ die wiſe Demoſtenes /
Daer dit af beſcreuen eſ /
Dat Thays was in ſinen daghen /
Die ſcoenſte / daermen af gewaghen
In bouken hort / eene ouer eene
Wijf ter werelt ghemeene /

Die

Die man gedogede omme ghelt.
Dese Thays / daermen af telt /
Hadde hare vermeten des /
Dat soe desen Demostenes
Emmer te vallen bringen soude /
Weder woudi / of en woude /
So dat soe quam / daer soe den man
Brochte daertoe / dat hi beghan
Vp hare merken / eñ zien /
Eñ soe wart geware indien /
Dattene begauen die zinne /
Doe togede soe hem gebaer der minne /
Eñ hi leide hare te voren
Sinen wille / ghelijc den doren /
Eñ began bidden / eñ claghen /
Hoe hi sinen wille mochte beiagen /
Eñ vragede hare / wat soe ebben woude ?
Vp dat soene ontfangen soude.
Eñ soe was vpt bedde gegaen /
Alse diene waent ebben gevaen.
Thays eeschte ·c· pont /
Die cost noeptene tiere stont /
Dat hi te siere redenen quam /
Thouet slouch hi neder / ·i· deel gram /
Doe sprac hi: in wille en trouwen
So diere copen gheen berouwen.
Dus schiet hi danen puur eñ clare /
Eñ verwan sijn vleesch eñ hare.

Van Demostenes noch. LII.

Twee man waren in sinen tiden /
Die souden dor Athenen liden /
Eñ si ghauen hare ghelt
Eere diernen / die tgeent helt /
Die alt gelt te bewaerne plach /
Dat daer indie herberge lach.

Hi ſeiden: ne gheuet niemen alleens /
Sonder ons beeden ghemeene.
Gherne / ſprac ſoe / eñ indien
Ginc elc / om ſine bederue / ſien.
Van comanſcepen harentare /
Do dat deen wart beſiehet ſware /
Eñ dander gheſelle / die ginc lieghen /
Eñ gheent jonchwijf bedrieghen /
Do dat hi hare af wan met ghilen
Al geent ghelt / ter ſeluer wilen /
Eñ droucht aldaer hijs ſeher was.
Hijn gheſelle daer na genas /
Eñ eeſchte den jonchwine daer af
Hijn deel gheitſ eñ haer beloſ /
Do dat die dierne ghewan
Demoſtenes / den taleman /
Voer tgerechte / daer ſoe ſtoet /
Eñ moeſte antwoorden vor dat goet /
Entie gheene eeſchte antwoorde
Vandien ghelde / van woorde te woorde.
Demoſtenes vraegede openbare
Den jonchwine / oft alſo ware?
Eñ ſoe ſprac: te waren ja!
Vient! ſprac Demoſtenes / nv gha /
Oftu wilt / dat men tgelt di telle /
Eñ brinc hare dinen geſelle;
Want dat jonchwijf lijet wel /
Dat die dinc alſo ghevel /
Dienen eerſch heueſtu gewonnen dan /
Vp dattu bringes den anderen man.

Van Phillip van Machedone. LIII.

Dente Vſidorius die ſeghet /
Die vele dings te telne pleget /
Dat Phillip / die felle man /
Die den groten Alexandere wan /

Beleghen [illegible] eens [illegible]
Men begonde vraghen sijn meenen/
Wat hi wilde van haren goede?
Hi seide: men gaue hem die vroede/
Hi wilde els niet [illegible].
Doe antwoorde Demostenes:
Eene fauele/ [illegible] hi mede [illegible]/
Datmen des [illegible]/
En seide: die [illegible] eene herden
Eens gedinghe wilen gherden/
Dat si gevrionde werden souden;
Die wuluen seiden: dat si [illegible]
Hebben te ghiselen die honde/
Anders wilden si de gheer stonde
Pays geuen/ noch [illegible]
Want vander honde [illegible]
Quam dorloghe [illegible].
Den herden [illegible]
Dese dinc/ en [illegible] hem de honde/
Diese [illegible]
Entie hare [illegible]
Doe quamen die wuluen/ [illegible]
Dje beesten/ sonder eenege were/
En daden [illegible] en grote dere.
Dus saelt vaten/ sprac die vroede/
Gheeft men Philippe [illegible] hoede.
Dus moest Phillip [illegible]
Sonder ghisel ghenen [illegible].
Demostenes vragede/ teenen [illegible]/
Eenen/ die fauelen [illegible]/
Hoe groot ware sine meeste miede
Van eere fauelen onder die liede?
Dander seide: wel een pont.
Demostenes antwoorde tier stont:
Ic hebbe meer ontfaen [illegible]/
Up dat dat ic swighen soude.
Dus scadelijc/ alst coemt ten sprongen:
Es van den taelman die tonge/

Dat

Daer nes geen troude / an in gere stonden /
Sine si met seluere gebonden.
Men moet vanden advocaet
tSwighen copen / of et wert quaet.

Van Demostenes eñ Echines. LIIII.

Eens quam also die auenture /
Dat te Athenen die Senature
Jegen Phillippe van Macedone /
Die vul was meneghere hone /
Eens voerspraken adden noot /
Also dat men daer ontboot
Demostenese / die hem ziec maect /
Eñ ginc te bedde al naect /
So datmen boden om hem sende.
Demostenes antwordde int ende:
Ic bem siec vander gheilsucht.
Neen! sprac een / ens gene vrucht /
Die gheilsucht en es di niet sel;
M' hets die ghelt sucht / eñ niet el.
Echines was in deser tijt /
Tusscen hem ·ij· was nijt /
Welc die beste taelman ware;
Maer Demostenes openbare
Was beter / dan Echines was;
Echines lijede selue das.
Hier omme was hi van allen mannen
tAthenen vter stat gebannen /
Eñ was in Rodes ghesent /
Daerne Demostenes heeft gescent;
Nochtan prijsde / in dat lant /
Echines sinen fellen viant /
Eñ seide: datmen ·iij· manieren
Geraecthede mochte visieren
Anden wisen Demostenes.
Teen: dat hi was meester des

Sine

Sine tale ſo te bringene woren/
Dat hi den liden vullede de oren:
Dander: dat hi met ghelate
Alle dogeden trac te ſiere bate.
Derde: dat hi geluc hadde jn/
Daer hi bi ſtal der lieder zin.
Gheene ogen conſti verkeeren
Bzeſelike/ alſt ginc ter eeren/
Eñ alſe hi omme genaden taelde/
So ontſaermelike hi verhaelde
Sine ogen eñ ſinen mont/
Datſ elken wonderde/ daer hi ſtont:
Deſe Echines/ alſe wi leſen/
Hadde Socrates jongre geweſen
Eñ alſe hem vele jongers gauen
Vele gheltſ eñ vele hauen.
Echines was aerm/ eñ ſpzac bidi:
Meeſter! Here! ic geue di
Dat beſte/ dat ic geleeſten mach/
Gheue ic/ di vp deſen dach
Al ghauen di dandre/ dat ſi wouden/
Si hebben dbeſte deel behouden.
Hier omme biddic/ meeſter goede!
Dattu mine aermoede
Ontſaen wilt in goeder manieren/
Eñ ſo eerlike verchieren/
Dattus hebs loſ eñ eere.
Dit wozt bequam Socrates ſere.

Van Amio in Cartaengen ende van ſinen wiue. LV.

In deſen tiden was te Carthago
Een man/ die hiet Amio/
Die rike was vtermaten ſere/
Eñ peinſde om te weſene Here/
So dat hi deſ wart te rade/
Dat hi mare lopen dade/

Dat hi bringen wilde te manne
Siere eygijnre dochter/ eñ maken danne
Grote werſcap eñ grote feeſte/
Om te hebbene daer de meeſte/
De Senaturen vander ſtat/
So dat hi ghewiſierde dat/
Dat hiſe wille alle ghemeene
Beninen groot eñ cleene/
So datter hem niet een ontginge.
So dat vte quam die dinghe
Biden gheſinde/ dat was daer/
Eñ was gevonden eñ geproeft waer;
Nochtan bleef vp hem ongewroken/
Die deſe mordaet wilde ſtoken.
Alſe dat Amio verſiet/
Dattem dit en diedet niet/
Peinſt een ander engien/
Hoe ſijn wille mothte vulſcien.
Deyghine/ die waren int lant/
Die trac hi an ſine hant/
Entie gemeente harentare/
Omme dat hi wilde metter ſcare
Onder lopen die vaſte poꝛt;
Dach ſo quam die raet oec wꝛt/
Eert te ghenen daghe quam.
Alſe hi dat ſach eñ vernam/
So nam hi ·xx· duſent man/
Gewapent/ eñ onder ran
Eenen caſteel daer in Affrike/
Daer hi mede ſcadelike
Die liede moyede/ alſe wijt horen/
Entie Cō· vandien Moren/
So dat hi daer wart beleghen/
Eñ ghevaen/ eñ wel doꝛſleghen
Met roeden/ dattem tfel moeſte breken/
Daer naer ſinen ogen vte ſteken/
Doe te broken alle ſine leden
Eñ voer tfolc ontliuet mede.

Nochtan ſijn geſcuerde lachame
Om hem te doene meerre ſcame
Was ghenaghelt an een hout.
Al dat men wiſte / dat hem was hout /
Beede maghe eñ kinder /
Woyden mede ontluiet ghinder /
Omme dat men niet en woude /
Dattene jemene wrekene ſoude /
Eñ hem elkerlijc ontſaghe
Meer te roerne dus dane plaghe.

Hoe Cartagho ſochte die hulde vandien van Rome. LVI.

Tien tiden wijgeden de ·ij· ſteden /
Die ſint adden vele onvreden
Onderlinge / ſpade eñ broe /
Dat was Rome eñ Chartago.
Elken van deſen tween deden pine /
Omme houet vander werelt tſine.
Indien ſelven tiden ſochten
Die van Carthago / hoe ſi machten
Vriendſcap tote Rome gewinnen /
Eñ ſendden / omme begin van minnen /
Tote Rome hare boden /
Die bi eeden van haren goden
Vaſte vriendſchap maken ſouden
Tuſſcen die ·ij· ſteden; want ſi wouden
Hem met machte ſtaen in ſtaden /
Vp dat ſijt hem weder daden.
An beeden ziden waeſt doe geſworen /
Alwaeſt zidert pine verloren /
Alſe ghi horen ſult hier naer /
Tuſſcen hē ·ij· menech orloge ſwaer.
Na dit incomen ſekerlike /
Dat quamen die van Affrike
Omme vriendſchap in Ytale /
Do geſciede / weetmen wale /

Die sware haghel / de deemsterhede /
Daermen af vint in meneger stede /
Anden ieesten af gescreuen;
Want die nachte so lanc bleuen /
Dat menech man seide met monde /
Dat si van des daghes stonde
Harde vele traken an.
Daertoe agelet nochtan
Rechte keselen / rechte steene.
Uten swarten swerke gemeene.
Aldus reinet / sonder saghe /
Achter een · xxv · daghe /
Des menech was die weten woude /
Dat die werelt enden soude.
In desen tiden / in desen onweder /
Doet dus keselen reinde neder /
Wart grote Alexander geboren /
Der werelt plage / der werelt toren /
Die gesele van erderike /
Die noch nie en wan ghelike.
Dit / warnic / meende dat onweder /
Dattere viel van hoghen neder /
Alse v die bouc hier na ontbint /
Daer ghi die vrape ieeste in vint /
Die ic dichte hier te voren /
Also alsemense vint in auctoren;
Maer daer sijn fauelen toe geslegen /
Dier ic hier niet en wille plegen /
Noch der redenen van hē int walsch
Ne volgic niet; want soe es valsch;
Ic houts mi an broeder Vintent.
Hier es die derde bouc gehent.

Dat trike weke al ghemeene/
Haddi Susen / die stat / alleene;
So dat die beste vandien lande
Staken te samen die hande/
Eñ volgeden met here ane/
Eñ maecten Prince vanden vane
Eenen/ die Codomanus hiet/
Die node die dinc achter liet.
Den wijch hi ieghen hem nam/
Daer die dinc also vulquam/
Dat hi eñ sine hulpe groot
Bleuen indien wighe doot.
Codomanus wan dien zeghe/
Eñ bleefs te werdene alle weghe
Indat rike van Persi;
Want so nauwe waren si
Verdreuen/ en hadde hi gedaen/
Si waren doot of ghevaen.
Hier omme gaf men hem de baelgie
Vanden lande van Aermenie.
Eñ Othus/ die joncste vanden drien/
Die Assuerus hiet/ was nadien
In Persen gemaect Cō. daer/
Eñ waest .xxvi. jaer.
Sindent dese Codomaen/
Na Othus doot/ wart ontfaen
Te cronen/ omme die houescede/
Die hi dien van Persen dede/
Eñ was Darius ghendemt.
Bi hem wart sijnt verdoemt
Die crone van Persen eñ van Meden;
Want het wan met mogentheden
Alexander vp hem al/
Alsemen hier naer tellen sal.

Va

Van Othus rike eñ van Demoſtenes. I. I.

Othus / Aſſuerus ionckſte ſone /
Wart Cō· / eñ regnerde de gone /
Naden vader / ·xxvi· jaer.
In ſinen tiden; wet woer waer /
Was Demoſtenes / die ſo wale
Was gheraert an ſine tale /
Dies proverbien eñ wijſhede
Ic wille ſetten hier ter ſtede.
Alſe Demoſtenes leerde rectorike /
(Datſ eene conſt / die maket rike
Die wille weſen taleman.)
Dochtem in hem ſelven dan /
Dat ſijn luut te cleene ware /
Omme te ſprekene openbare /
Doe purgeerdi met ſo groter pine
Die ſmetten entie blamen ſine /
Dat niemen bet en brochte wort /
Alſe hi wilde ſine wort:
Dat luut / dat clene was eñ ſtille /
Maerti grof naer ſinen wille /
So dat den lieden wel bequam,
Alſe hi ſpreken eerſt an nam /
Optien hoevere ginc hi ſtaen /
Daer die zee an ginc ſlaen /
Daer ginc hi roepen inde eñ ſpreken,
Eñ ſine cleene ſtemme breken:
Oec drouch hi in ſomegen ſtonde
Vele keſelen inden monde /
Omme dat hem in ſinen orbare /
Die mont vele te gereeder ware,
Ditſ die wiſe Demoſtenes /
Daer dit af beſcreuen eſ /
Dat Thays was in ſinen daghen /
Die ſcoenſte / daermen af gewaghen
In bouken hort / eene ouer eene
Wijf ter werelt ghemeens /

Die

Die man gedogede omme ghelt.
Deſe Thays / daer men af telt /
Hadde hare vermeten deſ /
Dat ſoe deſen Demoſtenes
Emmer te vallen bringen ſoude /
Weder woudi / of en woude /
So dat ſoe quam / daer ſoe den man
Brochte daertoe / dat hi beghan
Vp hare merken / eñ zien /
Eñ ſoe wart gewaer indien /
Dattene begauen die zinne /
Doe togede ſoe hem gebaer der minne /
Eñ hi leide hare te voren
Sinen wille / ghelijc den doren /
Eñ began bidden / eñ claghen /
Hoe hi ſinen wille mochte beiagen /
Eñ vragede hare / wat ſoe ebben woude /
Vp dat ſoene ontfangen ſoude.
Eñ ſoe was vpt bedde gegaen /
Alſe diene waent ebben gedaen.
Thays reeſchte ·c· pont /
Die coſt noeptene tiere ſtont /
Dat hi te ſiere redenen quam /
Thouet ſlouch hi neder / ·i· deel gram /
Doe ſprac hi: in wille en trouwen
So diere copen gheen berouwen.
Dus ſchiet hi danen puur eñ clare /
Eñ verwan ſijn vleeſch eñ hare.

Van Demoſtenes noch. LII.

Twee man waren in ſinen tiden /
Die ſouden dor Athenen liden /
Eñ ſi ghauen hare ghelt
Eere diernen / die tgeent helt /
Die alt gelt te bewaerne plach /
Dat daer indie herberge lach.

Si

Si seiden: ne gheuet niemen alleene/
Sonder ons beeden ghemeene.
Gherne/ sprac soe/ eñ indien
Ginc elc/ om sine bederue/ sien
Van comanscepen harentare/
So dat deen wart besieket sware/
Eñ dander gheselle/ die ginc lieghen/
Eñ gheent joncwijf bedrieghen/
So dat hi hare af wan met ghilen
Al geent ghelt/ ter seluer wilen/
Eñ droucht aldaer hijs seker was.
Sijn gheselle daer na genas/
Eñ eeschte den joncwiue daer of
Sijn deel gheltſ eñ haer belof/
So dat die dierne ghewan
Demostenes/ den taleman/
Voer tgerechte/ daer soe stoet/
Eñ moeste antworden vor dat goet/
Entie gheene eeschte antworde
Vandien ghelde/ van worde te worde.
Demostenes vraegede openbare
Den joncwiue/ oft also ware?
Eñ soe sprac: te waren ja!
Vrient! sprac Demostenes/ nu gha/
Oftu wilt/ dat men tgelt di telle/
Eñ brinc hare dinen geselle;
Want dat joncwijf lijet wel/
Dat die dinc also ghevel/
Dienen eesch heuestu gewonnen dan/
Vp dattu bringes den anderen man.

Van Phillip van Machedone. LIII.

Sente Ysidorius die seghet/
Die vele dings te telne pleget/
Dat Phillip/ die felle man/
Die den groten Alexandere wan/

Beleghen hadde eens Athenen:
Men begonde vraghen sijn meenen/
Wat hi wilde van haren goede?
Hi seide: men gaue hem die vroede/
Hi wilde els niet datter es.
Doe antwoorde Demostenes:
Eene fauele/ daer hi mede ontriet/
Datmen des en dade niet/
Eñ seide: die wulue entie herden
Eens gedinghe wilen gherden/
Dat si gevriende werden souden;
Die wuluen seiden: dat si wouden
Hebben te ghiselen die honde/
Anders wilden si it ghere stonde
Pays geuen/ noch maken vrede;
Want vander honde pijnlichede
Quam dorloghe altemale.
Den herden docht gevonghe tale
Dese dinc/ eñ gauen hem de honde/
Diese wachte talre stonde/
Entie hare scarp verwerden.
Doe quamen die wuluen/ eñ vertreden
Dje beesten/ sonder eenege were/
Eñ daden scade eñ grote dere.
Dus saelt varen/ sprac die vroede/
Gheeft men Philippe onse hoede.
Dus moest Phillip steden dane
Sonder ghisel ghenen tontfane.
Demostenes vragede/ teenen stonde/
Eenen/ die fauelen vinden conde/
Hoe groot ware sine meeste miede
Van eere fauelen onder die liede?
Dander seide: wel een pont.
Demostenes antwoorde tier stont:
Ic hebbe meer ontfaen van goude/
Vp dat dat ic swighen soude.
Dus scadelijc/ alst coemt ten sprongen:
Es van den taelman die tonge/

Dat

Daer nes geen trouwe / an in gere stonden /
Sine si met seluere gebonden.
Men moet vanden advocaet
tSwighen copen / of et wert quaet.

Van Demostenes eñ Echines. LIIII.

Eens quam also die auenture /
Dat te Athenen die Senature
Jegen Phillippe van Macedone /
Die vul was meneghere hone /
Eens voerspraken adden noot /
Also dat men daer ontboot
Demostenese / die hem ziec maect /
Eñ ginc te bedde al naect /
So datmen boden om hem sende.
Demostenes antwordde int ende:
Ic bem siec vander gheilsucht.
Neen! sprac een / ens gene vrucht /
Die gheilsucht en es di niet fel;
M' hets die ghelt sucht / eñ niet el.
Echines was in deser tijt /
Tusscen hem ·ij· was nijt /
Welc die beste taelman ware;
Maer Demostenes openbare
Was beter / dan Echines was;
Echines lijede selue das.
Hier omme was hi van allen mannen
tAthenen vter stat gebannen /
Eñ was in Rodes ghesent /
Daerne Demostenes heeft gescent;
Nochtan prijsde / in dat lant /
Echines sinen fellen viant /
Eñ seide: datmen ·iij· manieren
Geraecthede mochte visieren
Anden wisen Demostenes.
Teen: dat hi was meester des

Sine

Sine tals so te bringene voren/
Dat hi den liden vullede de oren:
Dander: dat hi met ghelate
Alle dogeden trac te siere bate.
Derde: dat hi geluc hadde jn/
Daer hi bi stal der lieder zin.
Gheene ogen consti verkeeren
Vreselike/ alst ginc ter eeren/
Eñ alse hi omme genaden taelde/
So ontfaermelike hi verhaelde
Sine ogen eñ sinen mont/
Dats elken wonderde/ daer hi stont:
Dese Echines/ alse wi lesen/
Hadde Socrates jongre gewesen
Eñ alse hem vele jongers gauen
Vele gheltſ eñ vele hauen.
Echines was aerm/ eñ sprac bidi:
Meester! Here! ic geue di
Dat beste/ dat ic geleesten mach/
Gheue ic/ di vp desen dach
Al ghauen di dandre/ dat si wouden/
Si hebben dbeste deel behouden.
Hier omme biddic/ meester goede!
Dattu mine aermoede
Ontfaen wilt in goeder manieren/
Eñ so eerlike verchieren/
Dattus hebs lof eñ eere.
Dit wort bequam Socrates sere.

Van Amio in Cartaengen ende van sinen wiue. LV.

In desen tiden was te Carthago
Een man/ die hiet Amio/
Die rike was vtermaten sere/
Eñ peinsde om te wesene Here/
So dat hi des wart te rade/
Dat hi mare lopen dade/

Dat hi bringen wilde te manne
Siere eygijnre dochter/ eñ maken danne
Grote werscap eñ grote feeste/
Om te hebbene daer de meeste/
De Senaturen vander stat/
So dat hi ghevisierde dat/
Dat hise wille alle ghemeene
Veninen groot eñ cleene/
So datter hem niet een ontginge.
So dat vte quam die dinghe
Biden ghesinde/ dat was daer/
Eñ was gevonden eñ geproeft waer;
Nochtan bleef vp hem ongewroken/
Die dese mordaet wilde stoken.
Alse dat Amio versiet/
Dattem dit en diedet niet/
Peinst een ander engien/
Hoe sijn wille mochte vulscien.
Deyghine/ die waren int lant/
Die trac hi an sine hant/
Entie gemeente harentare/
Omme dat hi wilde metter scare
Onder lopen die vaste port;
Doch so quam die raet oec vort/
Eert te ghenen daghe quam.
Alse hi dat sach eñ vernam/
So nam hi ·xx· dusent man/
Gewapent/ eñ onder ran
Eenen casteel daer in Affrike/
Daer hi mede scadelike
Die liede moyede/ alse wijt horen/
Entie Cō· vandien Moren/
So dat hi daer wart beleghen/
Eñ ghevaen/ eñ wel dorfleghen
Met roeden/ dattem tfel moeste breken/
Daer naer sinen ogen vte steken/
Doe te broken alle sine leden
Eñ voer tfolc ontliuet mede.

Nochtan ſijn geſcuerde lachame
Om hem te doene meerre ſcame
Was ghenaghelt an een hout.
Al dat men wiſte / dat hem was hout /
Beede maghe eñ kinder /
Wozden mede ontluiet ghinder /
Omme dat men niet en woude /
Dattene jemene wrekene ſoude /
Eñ hem elkerlijc ontſaghe
Meer te roerne dus dane plaghe.

Hoe Cartagho ſochte die hulde vandien van Rome. LVI.

Tien tiden wijgeden de ·ij· ſteden /
Die ſint adden vele onvreden
Onderlinge / ſpade eñ vroe /
Dat was Rome eñ Chartago.
Elken van deſen tween deden pine /
Omme houet vander werelt tſine.
Indien ſelven tiden ſochten
Die van Carthago / hoe ſi machten
Vziendſcap tote Rome gewinnen /
Eñ ſendden / omme begin van minnen /
Tote Rome hare boden /
Die bi eeden van haren goden
Vaſte vriendſchap maken ſouden
Tuſſcen die ·ij· ſteden; want ſi wouden
Hem met machte ſtaen in ſtaden /
Vp dat ſijt hem weder daden.
An beeden ziden waeſt doe geſworen /
Alwaeſt zidert pine verloren /
Alſe ghi horen ſult hier naer /
Tuſſcen hē ·ij· menech orloge ſwaer.
Na dit incomen ſekerlike /
Dat quamen die van Affrike
Omme vriendſchap in Vtale /
Vo geſciede / weetmen wale /

25 Vo

Die sware haghel / de deemsterhede /
Daermen af vint in meneger stede /
Anden iersten af gescreuen;
Want die nachte so lanc bleuen /
Dat menech man seide met monde /
Dat si van des daghes stonde
Harde vele traken an.
Daertoe agelet nochtan
Rechte keselen / rechte steene.
Uten swarten swerke gemeene.
Aldus reinet / sonder saghe /
Achter een · xxv · daghe /
Des menech was die weten woude /
Dat die werelt enden soude.
In desen tiden / in desen onweder /
Doet dus keselen reinde neder /
Wart grote Alexander geboren /
Der werelt plage / der werelt toren /
Die gesele van erderike /
Die noch nie en wan ghelike.
Dit / warnic / meende dat onweder /
Dattere viel van hoghen neder /
Alse v die bouc hier na ourbint /
Daer ghi die vrape ieeste in vint /
Die ic dichte hier te voren /
Also alsemense vint in auctoren;
Maer daer sijn fauelen toe geslegen /
Dier ic hier niet en wille plegen /
Noch der redenen van hē int walsch
Ne volgic niet; want soe es valsch;
Ic houts mi an broeder Vincent.
Hier es die derde bouc gehent.

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

VIERDE BOEK.

Van Cõ. Othus van Perſi, hoe hi Nebtanabuſi verdreef. I.

Int tiende jaer/ ſo leſen wi/
Dat Cõ. Othus van Perſi/
Crone drouch/ eñ int ſeſte jaer/
Dat Cõ. Phillip/ wet vor waer/
Crone drouch in Machedone/
Int .xi. ſte jaer/ dat crone
Nectanabus in Egypten drouch/
Screuet ons Euſebius claer genouch/
Dat Olimpias genas
Alexanders; maer ic las
In anderen ſteden/ in ſinen jeeſten/
Die vele ſpreken van ſinen feeſten/
Dat Alexander een ander wan/
Dan die Cõ./ der wouwen man.
Othus/ die Cõ./ die wan
Egypten/ eñ jagede dan
Nebtanabus inder manieren/
Datmen v hier ſal viſieren.
Nebtanabus die hilt ſijn lant
Met touerien/ metter hant/
Eñ alſe hi verhorde der maren/
Dat jemen vp hem quam geuaren/

Om.

Ghinc hi in ſine camere allene
Eñ met nygromantie/ niet cleene/
Dedi/ dat hare ſcepe verſonken/
Diene ſochten/ eñ verdronken.
So dat hem quam deſ ene mare/
Dat Cõ. Othus quam dare
Met groten here/ eñ dieſ genouch/
Nebtanabus hier omme louch
Eñ waende die/ alſe dander doden;
Maer doe verſtont hi andie goden/
Dat hi dat ſpel verlieſen ſoude;
Eñ gevaen ſijn. Hine woude
Uten lande vlien metter vaert.
Doe ſcoer hi af haer eñ vaert/
Eñ nam ſine liefſte dingen ſcone/
Eñ quam gevaren te Macedone/
Daer hi wart vermaert indien
Over eenen aſtromien;
So dat vrouwe Olympias;
Want Phillip niet thuus en was/
Ontboot om hem; want hare ſo ſtaet/
Dat ſoe begerde ſinen raet.

Hoe Neptanabus Alexandere wan. II.

Alſe Nebtanabus ginder quam/
Eñ hi hare ſcoenheit vernam/
Wart hi met h're minnen bevaen/
Eñ hi dede hare verſtaen/
Dat ſoe een kint ſoude draghen/
Eñ wildſe haer man verlaghen
Phillip/ dies ſo was in vare/
Hi ſoude wel beſermen hare.
Doen dedi hare dat bekinnen/
Dat ſoet an enen god ſoude winnen.
Sprac: wat gode ſoude dat weſen?
Neptanabus antworde te deſen:

Ammon / die god van Lybia.
Hy gereet di / eñ ghae /
Dattu ſijs wardich / daer du gaeſt
Dattu ſulken god ontfaes;
Want hi ſaldi come ane
In eens draken ghedane.
Dus bedroech die touerare
Dat wijf / eñ quam ſelue te hare
Indie ghedane rechtf eens draken;
Want hi conſt bi aerten maken /
Eñ was met hare / eñ wan
Alexandere / den ſtouten man.
Nachtſ dedi Philippe meye /
Daer hi lach wer ene ſtede /
Dit dromen / eñ Philip onttoot
Eenen droembleuere wijs eñ groet /
Eñ ſeide: mi dochte / dat ic ſach
In minen drome / daer ic lach /
Eenen ſconen god gaen / gehaer /
Met rams horne ſcone eñ claer /
Die met miere Olimpias /
Alſe mi dochte / ghemene was.
Eñ alſe ſijn wille was vulbracht /
Ha ſprac hi / heuet mi gewracht:
Wijf! du heues van mi ontfaen
Eenen wrekeren / eenen ſone ſaen.
Die meeſter antwoerdde: ic bekinde /
Dat dijn wijf eſ worden met kinde.
Dattu dien god ſages gedaen,
Graeu / eñ gehornet / du ſout verſtaen /
Dat een god eſ / die Ammon heet /
Wies tempel dat in Lybia ſteet.
Phillip wart hier ymme ſeer gemaet /
Sine orloghe dat hi ſpoet /
Eñ voer te Machedone waert.
Olimpias die wart verwaert /
Eñ onthaeldene blidelike.
Doe ſprac hi: ic weet ſekerlike /

Hoe die ſaken ſijn vergaen/
Du en heues van gheenen man ontfaen
Dit kint; maer van enen gode.
Dus trooſte hi de vrouwe vlode/
Eñ al in behendicheden;
Sijn herte was al in vreden.

Nebtanabus hem verkeerde in eenen drake. III.

Waer naer Nebtanabus verſtaet/
Dat hi eſ der vrouwen quaet/
Eñ dede dat wonder daer ter feeſte/
Daer die Coninc zat entie meeſte/
Omme dat hi altoos ſine gebare
Erreliſe togede te hare
Keert hem Nebtanabus/ om die ſake/
Bi toeuerien in eenen drake/
Eñ coemt ghinder in ghene feeſte.
Verwaert waeſt al/ minſte eñ meeſte;
Want hi ane te ſiene was
Scone eñ vreſelijc an ſinen pas/
Daertoe wiſpeldi ſo onſochte/
Dat die zale ſcueren dochte.
Het beuede al/ ſonder Olympias/
Soe voot die hant/ eñ hi was
Ghereet te doene/ dat ſoe gevoot/
Eñ leide ſijn houet in haren ſroot/
Eñ ruſſendſe eñ daer na te waren
Wart hi/ vanden drake/ een aren/
Vten huſe vlooch hi alſo.
Coninc Phillip die wart vro/
Eñ ſeide: dat ic balch/ waſic ſot/
Ic ſie wel/ dat dit was i. god;
Maer in weet niet/ wat meent de ſake/
Weder Ammon biden drake/
So Iupiter biden aren.
Olimpias die ſprac te waren:

Hi ſeide mi al openbare
Selue/ dat hi Ammon ware.
Phillip/ die Cō·/ ſat daer naer
In eene ſtede/ doe quam daer
Eene hinne/ die in ſinen ſcoot
Een ey leide/ en danen ſcoot.
Tey viel te ſticken altemale.
Een drake quam vter ey ſcale
Cleene/ eñ ginc al omme dare/
Alſe oft gerne weder in ware/
Eñ alſt weder in wilde gaen/
Viel hi doot ter erden ſaen.
Doe ſprac een wijs man om tgone:
Coninc! di wert geboren een zone/
Dien de werelt wert in hande/
Eñ alſt keren wilde te lande/
So ſaelt ſteruen cortelike:
Dit meent dit wonder ſekerlike.

Van Alexanders geborneſſe. IV.

Olimpias die ginc doe ſware/
Eñ Neptanabus was bi hare.
Alſoe inder pinen was/
Eñ teerſten dat ſoe ghenas/
Stormet/ eñ donderde mede/
Eñ derde beuede daert ter ſtede/
Eñ het bleremde ſere daer.
Twee aernen mede/ ouer waer/
Saten vpt huus/ daer was geſciet.
Dat heuet ſekerlike bediet/
Dat winnen ſoude/ eñ oec belopen
Aſien al/ eñ oec Europen.
Phillip hiet dat kint Alexander;
Want hi hadde gehadt een ander
Te voren/ dat hiet alſo.
Dit kint was int anſciin vro/

Scone eñ een deel herſp gehaet/
Gelu/ blont gedaen daer naer/
Alſe oft ware leuwen haer/
Ogen blide/ ſcone eñ claer:
Dat luchter grau eñ bruun dat rechtere.
Aldus daen was die ſtoute vechtere.
Sine amme hiet Alexrine/
Eene wel gedane fine.
Syne maghetoghe hiet Leonidus.
Letteren leerdem Pollinitus.
Alſippus leerdem muſike.
Anximines leerdem rectorike.
Menedes leerdem geometrie
Eñ Ariſtotiles philoſophie.
In Alexanders vijfte jaer
Staerf Plato/ alſe hi adde vor waer
Neghene waerf ·ix· jaer geleeſt;
Dat groot bedieden in heeſt.

Hoe Alexander Neptanabuſe doe le. V.

Teerſten dat Alexanders twaren
Quam te ſinen ·xij· jaren/
Wildi metten vader riden.
Hi minde wapenen tien tiden/
Eñ drouch wapenen/ alſ hijs adde gere/
Eñ voer dicken mede int here/
Eñ hilt hem alſo ghetoghen/
Alſe of hi ridderſcap adde geplogen.
Neptanabuſe dat hi mede/
Dat hi hem te wetene dede/
Die conſt entie macht van ſterren/
Dat leerdi hem ſonder merren/
So dat hi daer in wart vroet.
Vp eenen nacht hi comen doet
Alexander teere ſtede/
Daer hijs hem vele leerde mede/

Eñ was vp een diepe fossein /
Daer quam met sire scalcheit
Alexander / eñ stac
Neptanabuse / dat hi brac
Den als / eñ hi viel in die gracht /
Eñ hi seide: twi en hadstu dit gedacht?
Mochstu niet ebben vorsien /
Datti dit soude gescien?
Lich vp waert / eñ besich de sterren.
Ay! sprac hi / niemen can vermeeren /
Dattem die gode ebben geset.
Ic kende wilen / nv wettict bet /
Dat mi doden soude mijn sone.
Alexander vragede omme tghone /
Oft hi dan sijn vader ware?
Daer lyede di touerare /
Hoe hi siere moeder hoende
Metter dinc / die hi hare toende.
Mettien endde hi dat leuen.
Daer heuet hine vp geheuen
Eñ droughene indie zale /
Eñ grouene eerlijc eñ wale.
Entie moeder wonderde das /
Dat soe so bedrogen was /
Eñ lijede openbare wel /
Dat die dinc also ghevel.

Hoe Alexander Bucifalle reet. VI.

Indien tiden heuet ghesent
Phillip in Delfos sijn prosent
An Apolline / om dat hi woude
Weten / wi na hem soude
Cō· sijn in sijn Coninckrike.
Doe antworddemen cortelike:

Wie

Vs. 4. wi] Lees wie. *quis, qui.*

Die ſo Bucifalle rijt /
Die ſal weſen in ſiere tijt
Coninc vandinen Cantercrike
Eñ vander wereit gemeenlike.
Nu was Bucifal een paert /
Een wreet ors / als een liebaert /
Scone / papper eñ groot ;
Maer et hadde den menegen doot ;
Want het noint gedogen wolde /
Datter man vp ſitten ſolde.
Dit hilt Phillips in eenen ſtal.
Eens / alſe Alexanders ſal
Voer bi liden / hort hi dat paert /
Eñ vragede / es dat een liebaert ?
Ofte een ors / dat ic daer hore ?
Tholomeus / die niet was dore /
Seide : hetſ Bucifal /
Dat die liede verbitet al.
Alexander deet ontſluten /
Eñ talre eerſten dat quam buten /
Eſ hi geſprongen vp dat paert /
Eñ reet harentare waert /
Sonder breidele / eñ bant /
Dieſ wonderde menegen ſeriant /
Bidien dat die jongelinc
In ſinen ·xiiij· den jare ginc.
Doe liep een metter vaert dare /
Eñ brocht ſin vader die niemare.
Altehant quam hem int herte ſine /
Dat wort / dat quam van Apolline.
Ten ſone liep hi / eñ wart wo ſere /
Eñ groetene / alſe der wereit Here.

Hoe Alexander den prijs wan te Piſe. VII.

Alſe Alexander / die jongelinc /
In ſinen ·xv· den jare ginc /
Vordi mare ſeggen das /

Dat

Dat te Pisen beroepen was
Een spel van wapinen / eñ hi bat
Sinen vader daer ter stat /
Dat hi tien spele moeste varen.
Dje vader dede hem te waren
Ghereeden orsse eñ ander dinc /
Eñ sendere den jongelinc
Eerlike. Eñ es te scepe gegaen /
Eñ gheseilt alghinder saen.
Den knapen beual hi sine paerde /
Eñ ginc selue siere vaerde /
Omme te besiene die stede goet.
Al daer heuet hi ontmoet
Den Coninc Clays van Atervaen /
Die mettem adde te scolen gegaen /
Dien onwerdelike onthaelde.
Alexander weder taelde:
Bider cronen beede ghader
Miere moeder eñ mijns vader /
Ic saldi maken mat
Metten wapenen eñ sceldens zat.
Scelden es des blootſ mans aert /
Enten coenen betaemt dat zwaert.
Eñ dat selue daer ghevel.
Alexander deet so wel /
Dat hi den Cõ. Clays verwan /
Eñ daertoe mede nochtan
So ghevielt hem so scone /
Dat hi wan vanden spele de crone.
Eñ keerde weder in sijn lant /
Mettien hi den vader vant /
Die de moeder adde verstoten /
Eñ wilde hem genoten
An een ander wijf daer na /
Die men hiet Cleopatra,

Hi

Vs. 19. dien] Lees diene d. i. *die hem*, zo vindt men het dikwils by onzen Dichter en anderen van zynen tijd.

Hi quam daer vpten ſeluen dach/
Daer die feeſte vp gelach/
Eñ brochte die croone vander eerde/
Eñ ſeide: neemt dit/ vader! Here!
Van minnen ridderſcap deerſte croone/
Eñ ſette hem vp thouet ſcone.
Ghi ſult dor minen wille ontſaen
Miere moeder/ eñ dit laten ſtaen.
Mettien hi iegen den vader zit/
Een was daer in/ eñ nijdde dit
Eñ ſpotte metten jongeline.
Alexander ſprac: laet die dine
Of het rouwet di/ watſ geſciet.
Vander en wils laten niet/
Eñ Alexander nam een cop/
Eñ geuet den anderen eenen clop/
Dat hi vander wonden vel.
Hier omme wart hem Fillipſ fel/
Eñ ſcoot vp ieghen den ſone/
Daer wart hi ghewont die ghone
In ſijn been/ dattene verſwaerde.
Alexander vinc ten ſwaerde/
Eñ heeftſe vten huuſ geſleghen
Alle/ die hem ſetten daer jeghen.
Eñ alſe die vader gheneſen was/
Doe verſoendi Olimpias.

Van den wiſen Exenocrates. VIII.

In deſen tiden/ gelouet des/
Was die wiſe Xenocrates/
Die ſine wort hilt alſo waer/
Dat dat hi ſeide openbaer
In ſimplen warden/ ſonder heet;
Dies gelouedemen hem gereet.

Eens

Vs. 43. minnen] Lees minen.

Eens t'Athenen hem ghevel /
Dat hi hadde gedronken wel /
Eñ hi / sijns danx / liggen ginc /
Daert sach menech jongelinc /
Inder scoenster joncvrouwen scoot /
Die hare omme penningen boot.
Daer wedden die jongelinge /
Dat soe nemmermeer die dinghe
Ne ghedade / no besochte /
Dat soene te valle brochte.
Eñ soe wedde / dat soe soude.
Soe dede mettem aldat soe woude;
Maer hets omme niet begonnen.
Die knapen seiden: si ebbent gewonnen.
Soe seide ic waende ebben geset
Pande van enen man / eñ gewet /
Die vleesch hadde eñ been;
Maer dese dinct mi sijn een steen.
Exenocrates te seggene plach:
Ic hebbe gesproken / dat mi wach /
Maer van swigene en quam mie
Scade / nochte scande nie.

Hoc Phillips van Machedoene Grieken wan. IX.

In desen tiden so quam mare /
Hoe Macedone / die stede / ware
Jegen Cō · Phillippe / eñ vptien dach
Voer daer die Here / diese belach.
Die stede was vast ter cuere /
Doe wart hem daer vanden muere
Sine rechtre oge wt gescoten /
Dies en begaf hi niet der roten /
Waer so men street / hine waser mede /
Noch hine was te felre der stede;
Want doe si sochten ghenaden /
Si belageden / dat si baden.

Eñ

Eñ hi was hem sachte genouch
Int verdinc / in al gheuouch.
In Gzieken waren vele steden
Tien tiden van groter rijcheden /
Wel ghemuurt eñ wel gevest /
Eñ elc wilde wesen best /
Eñ drougen geens dinx over een /
Alset hem ter noot wel sceen /
Eñ Phillip / die dit wel sach /
Der eere nader andere an lach /
Onthier eñ hise onderdede
Eñ alt lant van Gzieken mede.

Hoe Arsamus Coninc wart. X.

In Othus ·xxv· ste jaer
So wart hi den Jueden swaer;
Want hi Vagasus sendde int lant /
Die rouede dat hi inden tempel vant /
Eñ sette weder den tribuut /
Daer si af alle waren wt /
Beede gescouden quite eñ vri
Vanden Coningen van Persi /
Die coninx Othus vorderen waren;
Maer int naeste jaerte waren
Daer ua bleef Cō· Othus doot /
Alse hi hadde Here groot
Gewesen ·xxvi· jaer /
Sinen vianden fel eñ swaer.
Na hem wart Cō· in Perci
Arges / sijn sone / dien horen wi
Arsamus some bouke noemen.
iiij· jaer regneerdi in vromen /
Eñ hi staerf / eñ liet dat rike
Dariuse / dient vromechlike
Sindent Alexander aswan /
Alse ghi horen sult hier an.

Da

Darius regneerde .viij. jaer.
In ſinen tiden / wet vor waer /
Was te Rome die houet raet
Een / hiet Mallius Torquaet /
Die ſinen ſone gheſelen dede /
Eñ daer naer onthoueden mede /
Omme dat hi / iegen der Heren geheet /
Iegen die Roemſce vianden ſtreet.
Eñ nochtan wan hi den zeghe /
Omme datſ een ander niet en pleghe.
Teenen biſpele bediedet vidi /
Dat niemene ſo coene en ſi /
Noch ſo vorbare / noch ſo ſot /
Die trecke bouen der Heren gebot /

Hoe Alexander cheins ontſeide den Perſen XI.

In deſen tiden ſette Macedone
Hare iegen die Coninc crone /
Eñ Phillip ſendde met here
Alexandere daer ter were /
Die in cortere tijt die ſtat
Onder dede / eñ maecte mat.
Alſe hi den vader brochte mare /
Dat die ſtat verwonnen ware /
Heuet hi indie zale verſien
Lieden van andren landen mettien /
Die bekendi bider ſnede
Van haren clederen iegen dien zede.
Cortelike doet hi vragen:
Wanen ſi waren? wat ſi iaghen?
Men ſeide hem / dat boden ſi
Des Coninx Darius van Perſi /
Die den tribuut eeſchen onwerde
Vanden watre eñ vander erde.
Dien eeſch entie maniere mede
Wonderdem eñ oec dien zede.

Den

Den voerbaerſten hi dus antwort/
Hoe eſ dit! vercopen die Perſen vort
Die elimenten den lieden/
Die God heuet/ in houeſeer mieden/
Der ſterueliker menſcelichede
Ghemeene gegheuen mede.
Segget Dariuſe/ dat hi der coſtume
Ontbere/ eer hire amme tume:
Anders/ ſegt/ in corten tiden
Sal Alexander hem ane ſtriden.
Daert henen/ eñ ſegt/ dat uwen Here
Hier en werdes hem min no mere.
Hier binnen wart een ander ſtede/
Die hare wilde verkeeren mede
Jeghen Phillippe/ eñ uptien dach
Voer daer die here/ dieſe belach/
Eñ men gaf Alexanders here/
Dat hi voere daer ter were.
Eñ alſe hi henen gevaren was/
Quam daer een/ hiet Pauſamias/
Die rike eñ fier was van zinne/
Eñ verminde die Coninghinne/
Eñ ſoe hem weder dat ontboot/
Ware Conine Phillip doot/
Dat het ware hare bequame/
Dat ſoene te manne name.

Phillips doot eñ ſine wrake. XII.

Pauſamias hadde gewacht/
Dat Alexander met ſiere cracht
Henen was/ met ſinen here;
Want al doe was ſine were
So groot/ datmen updien dach
Een deel ſinen name ontſach;
So dat hi beſtaen begonde
Phillippe/ eñ gaf hem doot wonde.
Met crachte rouede hi dor minne
Olimpias/ die Coninghinne.

Eñ was vp een diepe fossein /
Daer quam met sire scalcheit
Alexander / eñ stac
Neptanabuse / dat hi brac
Den als / eñ hi viel in die gracht /
Eñ hi seide: twi en hadstu dit gedacht?
Mochstu niet ebben vorsien /
Datti dit soude gescien?
Lich vp waert / eñ besich de sterren.
Ay! sprac hi / niemen can vermeeren /
Dattem die gode ebben geset.
Ic kende wilen / nv wettict bet /
Dat mi doden soude mijn sone.
Alexander vragede omme tghone /
Oft hi dan sijn vader ware?
Daer lyede di touerare /
Hoe hi siere moeder hoende
Metter dinc / die hi hare toende.
Mettien endde hi dat leuen.
Daer heuet hine vp geheuen
Eñ droughene indie zale /
Eñ grouene eerlijc eñ wale.
Entie moeder wonderde das /
Dat soe so bedrogen was /
Eñ lijede openbare wel /
Dat die dinc also ghevel.

Hoe Alexander Bucifalle reet. VI.

Indien tiden heuet ghesent
Phillip in Delfos sijn prosent
An Apolline / om dat hi woude
Weten / wi na hem soude
Cō· sijn in sijn Coninckrike.
Doe antworddemen cortelike:

Wie

Vs. 4. wi] Lees wis. *quis, qui.*

Die ſo Bucifalle rijt /
Die ſal weſen in ſiere tijt
Coninc vandinen Contricrike
Eñ vander wereit gemeenlike.
Hy was Bucifal een paert /
Een wreet ors / als een liebaert /
Krone / papper eñ groot ;
Maer et hadde den menegen doot ;
Want het noint gedogen woude /
Datter man vp ſitten ſonde.
Dit hilt Phillips in eenen ſtal.
Eens / alſe Alexanders ſal
Voer bi ſiden / hort hi dat paert /
Eñ vragede / es dat een liebaert ?
Oſte een ors / dat ic daer hore ?
Tholomeus / die niet was dore /
Seide : hets Bucifal /
Dat die liede verbiten al.
Alexander deet ontſluten /
Eñ talre eerſten dat quam buten /
Eſ hi geſprongen vp dat paert /
Eñ reet harentare waert /
Sonder breidele / eñ bant /
Dieſ wonderde menegen ſeriant /
Bidien dat die jongelinc
In ſinen ·xiiij· den jare ginc.
Doe liep een metter vaert vare /
Eñ brocht ſin vader die niemare.
Altehant quam hem int herte ſine /
Dat wort / dat quam van Apolline.
Den ſone liep hi / eñ wart vro ſere /
Eñ groetene / alſe der wereit Here.

Hoe Alexander den prijs wan te Piſe. VII.

Alſe Alexander / die jongelinc /
In ſinen ·xv· den jare ginc /
Vordi mare ſeggen das /

Dat

Dat te Piſen beroepen was
Een ſpel van wapinen / eñ hi bat
Sinen vader daer ter ſtat /
Dat hi tien ſpele moeſte varen.
Dje vader dede hem te waren
Ghereeden orſſe eñ ander dinc /
Eñ ſendere den jongelinc
Eerlike. Eñ eſ te ſcepe gegaen /
Eñ gheſeilt alghinder ſaen.
Den knapen beual hi ſine paerde /
Eñ ginc ſelue ſiere vaerde /
Omme te beſiene die ſtede goet.
Al daer heuet hi ontmoet
Den Coninc Claps van Aterbaen /
Die mettem adde te ſcolen gegaen /
Dien onwerdelike onthaelde.
Alexander weder taelde:
Bider cronen beede ghader
Miere moeder eñ mijns vader /
Ic ſaldi maken mat
Metten wapenen eñ ſcelderis zat.
Scelden eſ deſ blootſ mans aert /
Enten coenen betaemt dat zwaert.
Eñ dat ſelue daer ghevel.
Alexander deet ſo wel /
Dat hi den Cõ. Claps verwan /
Eñ daertoe mede nochtan
So ghevielt hem ſo ſcone /
Dat hi wan vanden ſpele de crone.
Eñ keerde weder in ſijn lant /
Mettien hi den vader vant /
Die de moeder adde verſtoten /
Eñ wilde hem genoten
An een ander wijf daer na /
Die men hiet Cleopatra,

Hi

Vs. 19. dien] Lees diene d. i. *die hem*, zo vindt men het dikwils by onzen Dichter en anderen van zynen tijd.

Hi quam daer vpten ſeluen dach/
Daer die feeſte vp gelach/
Eñ brochte die crone vander eere/
Eñ ſeide: neemt dit/ vader! Here!
Van minnen ridderſcap deerſte crone/
Eñ ſette hem vp thouet ſcone.
Ghi ſult dor minen wille ontſaen
Miere moeder/ eñ dit laten ſtaen.
Mettien hi iegen den vader zit/
Een was daer in/ eñ nijdde dit
Eñ ſpotte metten jongeline.
Alexander ſprac: laet die dinc
Of het rouwet di/ watſ geſciet.
Vander en wils laten niet/
Eñ Alexander nam een cop/
Eñ geuet den anderen eenen clop/
Dat hi vander wonden vel.
Hier omme wart hem Fillipſ fel/
Eñ ſcoot vp ieghen den ſone/
Daer wart hi ghewont die ghone
In ſijn been/ dattene verſwaerde.
Alexander vinc ten ſwaerde/
Eñ heeftſe wten huuſ gesleghen
Alle/ die hem ſetten daer jeghen.
Eñ alſe die vader gheneſen was/
Doe verſoendi Olimpias.

Van den wiſen Exenocrates. VIII.

In deſen tiden/ gelouet des/
Was die wiſe Xenocrates/
Dje ſine wort hilt alſo waer/
Dat dat hi ſeide openbaer
In ſimplen worden/ ſonder heet;
Dies gelouedemen hem gereet.

Eene

Vs. 43. minnen] Lees minen.

Eens t'Athenen hem ghevel /
Dat hi hadde gedronken wel /
Eñ hi / sijns danx / liggen ginc /
Daert sach menech jongelinc /
Inder scoenster joncvrouwen scoot /
Die hare omme penningen boot.
Daer wedden die jongelinge /
Dat soe nemmermeer die dinghe
Ne ghedade / no besochte /
Dat soene te valle brochte.
Eñ soe wedde / dat soe soude.
Soe dede mettem aldat soe woude;
Maer hets omme niet begonnen.
Die knapen seiden: si ebbent gewonnen.
Soe seide ic waende ebben geset
Pande van enen man / eñ gewet /
Die vleesch hadde eñ been;
Maer dese dinct mi sijn een steen.
Exenocrates te seggene plach:
Ic hebbe gesproken / dat mi wach /
Maer van swigene en quam mit
Scade / nochte scande nie.

Hoc Phillips van Machedoene Grieken wan. IX.

In desen tiden so quam mare /
Hoe Macedone / die stede / ware
Jegen Cō · Phillippe / eñ vptien dach
Voer daer die Here / diese belach.
Die stede was vast ter cuere /
Doe wart hem daer vanden muere
Sine rechtre oge wt gescoten /
Dies en begaf hi niet der roten /
Waer so men street / hine waser mede /
Noch hine was te felre der stede;
Want doe si sochten ghenaden /
Si belageden / dat si baden.

Eñ

Eñ hi was hem sachte genouch
Int verdinc / in al gheuouch.
In Gzieken waren vele steden
Tien tiden van groter rijcheden /
Wel ghemuurt eñ wel gevest /
Eñ elc wilde wesen best /
Eñ drouwen geens dinx over een /
Alset hem ter noot wel sceen /
Eñ Phillip / die dit wel sach /
Der eere neder andere an lach /
Onthier eñ hise onderdede
Eñ alt lant van Gzieken mede.

Hoe Arsamus Coninc wart. X.

In Othus ·xxv· ste jaer
So wart hi den Jueden swaer;
Want hi Vagasus sendde int lant /
Die rouede dat hi inden tempel vant /
Eñ sette weder den tribuut /
Daer si af alle waren wt /
Beede gescouden quite eñ vri
Vanden Coningen van Persi /
Die coninx Othus vorderen waren;
Maer int naeste jaerte waren
Daer ua bleef Cō· Othus doot /
Alse hi hadde Here groot
Gewesen ·xxvi· jaer /
Sinen vianden fel eñ swaer.
Na hem wart Cō· in Perci
Arges / sijn sone / dien horen wi
Arsamus some bauke noemen.
iiij· jaer regneerdi in vromen /
Eñ hi staerf / eñ liet dat rike
Dariuse / dient vromechlike
Sindent Alexander aswan /
Alse ghi horen sult hier an.

Da

Darius regneerde .viij. jaer.
In ſinen tiden / wet vor waer /
Was te Rome die houet raet
Een / hiet Mallius Torquaet /
Die ſinen ſone gheſelen dede /
Eñ daer naer onthoueden mede /
Omme dat hi / iegen der Heren geheet /
Iegen die Roemſce vianden ſtreet.
Eñ nochtan wan hi den zeghe /
Omme datſ een ander niet en pleghe.
Teenen biſpele bediedet vidi /
Dat niemene ſo coene en ſi /
Noch ſo vorbare / noch ſo ſot /
Die trecke bouen der Heren gebot /

Hoe Alexander cheins ontſeide den Perſen XI.

In deſen tiden ſette Macedone
Dare iegen die Coninc crone /
Eñ Phillip ſendde met here
Alexandere daer ter were /
Die in cortere tijt die ſtat
Onder dede / eñ maecte mat.
Alſe hi den vader brochte mare /
Dat die ſtat verwonnen ware /
Heuet hi indie zale verſien
Lieden van andren landen mettien /
Die bekendi bider ſnede
Van haren clederen iegen dien zede.
Cortelike doet hi vragen:
Wanen ſi waren? wat ſi iaghen?
Men ſeide hem / dat boden ſi
Des Coninx Darius van Perſi /
Die den tribuut eeſchen onwerde
Vanden watre eñ vander erde.
Dien eeſch entie maniere mede
Wonderdem eñ oec dien zede.

Den

Den voerbaerſten hi dus antwort /
Hoe eſ dit! vercopen die Perſen vort
Die elimenten den lieden /
Die God heuet / in houeſeer mieden /
Der ſteruelicker menſcelichede
Ghemeene gegheuen mede.
Segget Dariuſe / dat hi der coſtume
Ontbere / eer hire amme tume:
Anders / ſegt / in corten tiden
Sal Alexander hem ane ſtriden.
Daert henen / eñ ſegt / dat uwen Here
Hier en werdes hem min no mere.
Hier binnen wart een ander ſtede /
Die hare wilde verkeeren mede
Jeghen Phillippe / eñ uptien dach
Voer daer die here / dieſe belach /
Eñ men gaf Alexanders here /
Dat hi voere daer ter were.
Eñ alſe hi henen gevaren was /
Quam daer een / hiet Pauſamias /
Die rike eñ fier was van zinne /
Eñ verminde die Coninghinne /
Eñ ſoe hem weder dat ontboot /
Ware Coninc Phillip doot /
Dat het ware hare bequame /
Dat ſoene te manne name.

Phillips doot eñ ſine wrake. XII.

Pauſamias hadde gewacht /
Dat Alexander met ſiere cracht
Henen was / met ſinen here;
Want al doe was ſine were
So groot / datmen vpdien dach
Een deel ſinen name ontſach;
So dat hi beſtaen begonde
Phillippe / eñ gaf hem doot wonde.
Met crachte rouede hi dor minne
Olimpias / die Coninghinne.

Dauenture quam ſo gegaen/
Dat Alexander daer quam ſaen/
Nochtoe dat tgheruchte was/
Eñ vint dien Pauſanias.
So dat hi vernomen heuet/
Dat Phillip/ ſijn vader/ noch leuet/
Eñ brochtene voer hem tehant.
Een ſwert gaf hi hem indie hant/
Eñ hiet/ dat hi hem wrake
Eñ ſinen viant dore ſtake.
Dus ſtac hine dordie lanken/
Eñ ſprac/ alſe hi begonde cranken/
Die doot eſ mi gheen onghevouch;
Want hi doot eſ die mi ſlouch.
Nv penſic/ ſone! omme die dinc/
Doe dijn moeder met di ginc/
Dat ſoe ſeide deſe wort:
Ic hebde eenen wrekere begort.
Met deſen hi henen ſende
Sinen geeſt/ eñ nam ende.
Phillip was een die conſte vele
Van wapenen/ van ridderſpele/
Een goet orlogere eñ een goet waert
Eñ tallen tiden wel bewaert.
Gherne was hi vp ſine hoede/
Eñ te rouene ſelden moede.
Nv ontfaermech/ eñ nv loos
Haddi ouer hem altoos.
Ghene meſdaet het hem dochte/
Hoe dat hi verwinnen mochte/
Waeſt ſtille/ waeſt openbaren/
Waeſt met loſen logenaren.
Goedertieren/ mordadich mede.
Meer belouede hi/ dan hi dede.
Orient was hi te ſiere vromen/
Anders en mocht niet toe comen.
Vriendſcap maecti inden nijt/
Eñ tuſſcen vrienden maecti ſtrijt/

Eñ

Eñ danne consti in beeden ziden
Wel vriendelike om vordeel tiden.
Wt wel was hi geraect inde tale /
Behendich eñ scaerp also wale.

Van Coninc Phillips doene ende sine manieren.

XIII.

Valerius scriuet van hem mede /
Datmen hem eens te wetene dede /
Dat Alexander wilde met mieden
Comen eens vriendscap van lieden.
An hem heuet hi dus gescreuen:
Sone! was di dese hope bleuen /
Daer altoos nijt ane hanghet /
Vriende / diemen met gelde vanget;
Alse dat gheven es gedaen /
So es die vriendscap al vergaen.
Oec scriuet hi mede / dat Apollijn
Hem ontboot dat steruen sijn /
Eñ hiet hem wachten vanden waghene.
Coninc Phillip van desen vragene
Brac die waghene / om dese saken /
Eñ dede in sijn lant karren maken;
Maer hi meende die waghen / die was
Indat swert Pausamias
Teenen tekene gescreuen /
Daer ane lach hem sijn leuen.
Philip / van Machedone Coninc /
Riet Alexandere dese dinc:
Met sconen worden entie goet
Souttu sachten der gemeenten moet /
Eñ met lieueliker groete /
Entie ridders ten gemoete
Sultu helsen eñ onthalen /
Eñ noden te diere zalen.
Orosius spreect / des dages te voren /
Eer hi heuet sijn lijf verloren /

Was hem was van eenen gheraget;
Wat steruen hem behaget?
Hi seide: eenen goden Here.
Na sinen seghe / na sine eere
Alse hi sit in sinen vrede /
Sonder euel eñ sonder ziechede /
Dat prisie / dat menighe verslaet
Sonder vreese / sonder voerraet.
Eñ dat selue es hem gheschiet;
Die gode en consent beletten niet /
Nochtan dat hise oint adde ómare /
Eñ hi hare temple eñ h' outare
Rouede / sine consent geweren.
Hine staerf naer sijn begeren /
Dore al dat hise te sticken vrac /
Eñ haer gout gehoúden stac.

Hoe Alexander ontfinc trike. XIIII.

Alexander ontfinc dat rike /
Naden vader / mogendelike.
Dese was vromeger beede gader.
Eñ argere / dan was die vader /
Alse Justinius doet verstaen.
Beede stonden si / sonder waen /
Nerenstelike omme den zeghe;
Maer die sone wilde alle weghe
Openbare eñ sonder laghe /
Die vader settet node inde waghe;
Maer slupende-eñ met zinne
So wart hi vro dan van gewinne /
Alse hi besloop dan sinen viant
Die wijste waest een / diemen vant;
Maer die sone was meerre van moede.
Philip die plach / alse die vroede /
Alse hi erre was / dat hijt decte /
Daer die sone niet vp en mecte;

Want ſine gramſcap was gene mate/
Noch gheene vuerſte van gelate.
Wijn dronken ſi gerne na h' maniere;
M' haer dronkenſcap was tweetiere;
Want alſe die vader dronken was/
Sone hachti niewet das/
Hoe auenturlijc eñ hoe diep
Hi onder die vianden liep;
Maer alſe Alexander was ſat/
Outgouden ſine vrienden dat.
Die ſom wilde/ dat men ontſaghe;
Die vader/ dat men te minne plage.
Phillip was ſorch vul eñ welſprekende;
Die ſone gene trouwe brekende.
Phillip was die mater man/
Optie ghene/ die hi verwan;
Maer ſtoutere ſo was Alexander
Eñ crachteghere/ dane dander.
Die vader was mate int gevouch;
Die ſone ouerdich ghenouch.
Teerſt dat hi dede brachti ter erde
Den vader/ naer ſiere werde/
Eñ alle die ghene/ die hi verſtont/
Die raet daden ofte mont
Andes Coninx Phillips doot/
Ontliuedi alle cleene eñ groot/
Sonder ſinen broeder/ een ander/
Die oec mede hiet Alexander;
Dat was want hine Cõ. groete
Ten eerſten/ dat hine ontmoete;
Maer Cauarus/ ſinen broeder/
Die was van eere ander moeder/
Dedi doden; want hi gelike
Togede/ omme te ebbene trike.

Hoe Alexander gaderde sijn here. XV.

Men plach tien tiden eñ voren
Na eens doot / diene adde vercoren /
Dat hi hem na sine gelike
Een beelde maecte properlike.
Dus heuet Alexander ghedaen /
Bi des vaders beelde ginc hi staen /
Eñ seide: die wapenen willen pleghen
Met Alexandere / den jongen beghen /
Hets tijt / dat sine hulden nu.
Mi dinct recht / dat seggic u /
Dat wi eerst uptie ghene striden /
Die ons ebben gescaet bi tiden /
Eñ al nu oec willen ontfrijen.
Alt ridderscap van paertien
Warens hem van herten hout.
Hi gaf woch seluer eñ gout /
Wapene eñ ander rijcheit mede;
Want hi sijns vaders scat ontdede.
Onder tors eñ te voet
Versaemede hi een here goet:
lxxm. stoutere man /
dcc. eñ viere nochtan /
Hen waren jonge niet alleene;
Maer graeuwe oude vele ghemeene /
Die mettem oem eñ met dien vader
Gheorloget adden beede gader.
Niemene haddere vogedie
Ouer eeneghe paertie /
Hine hadde emmer .lx. jaer
Omme olien peinsde niemen daer;
Maer algader omme den zeghe /
En omme weren alle weghe.
Sinen cost nam hi te datte
Mildelike wte des vaders scatte.

35 Ste

Scepen dedi maken te waren /
Eñ es in Gzatien ghevaren
Eñ in Lycaonia /
Die trac hi hem met minnen na.
Daer naer tijddi in Cpcile.
Eñ daer naer in cortere wile
Leet hi doz tlant van Ztale.
Daer naer / eerlijc eñ wale /
Heeftene Rome / die ſtat / ontſaen /
Alſo dat ſi ſenden ſaen
Emuluſe in ſijn gemoet /
An wien dat die ſtede ſtoet /
Eñ ſenden hem eene crone
Van goude eñ van geſteenten ſcone /
Om dat die vziendſcap menich jaer /
Eñ langhe ſtaen ſoude daer naer.
Alexander dat gerne nam ;
Want hem wt wel bequam /
Eñ met wt houeſcher talen /
Alſe hi wel conſte onthalen /
Liet hi Emuluſe van hem varen.
Die Romeine daer toe te waren
Leenden hem ·ij·m· man.
Eñ ·xl·m· pont nochtan
Gewegens ſeluers / andie vaert /
Dus voer hi tAffrike waert /
Eñ dor reet / al ſonder were /
Al Lybien met ſinen here.
Dus es hi met al ſinen ſcaren
Tote in Egypten ghevaren /
Beede met ſcepen eñ ouer lant.
Die van Egypten alte hant
Gauen hem den ſtoel vanden rike /
Eñ ontſinghene ſeere eerlike.

Hoe

Vs. 36. Gzatien] Lees Thracien.

Hoe Alexander Egypten wan. XVI.

Daer heuet Alexánder verſien
Ene ymage ſtaen mettien
Van enen ſwarten m'verſtene.
Tehant vragedi; wat dat mene?
Doe antwoorden hem die heelde/
Het ware Neptanabus gebeelde/
Die wilen/ alſtem ſtont onſiene/
Ontweec voer dié Perſiene/
Alſe Cō-Othus/ hem tlant afwan/
Want dauenture hē ſo iegen ran
Eñ ontfoer/ alſe die gode hieten/
Diene bliuen niet eñ lieten.
Alſe Alexander dat bevant/
Helſede hi dat beelde altehant/
Alſe den vader groette hi tgonc/
Eñ ſeide/ dat hi ware ſijn ſone.
Doe woer hi te Surien waert.
Wat ſteden ſo was ande vaert
Heuet hi an hem ghеſaert/
So dat hi te Surs eſ geraert.
Die ſloten jegen hem die ſtat/
Mettien ſo viel hi voer dat/
Eñ wanet winnen vp enen ſtoot;
Daer bleuen vele ſire liede doot/
So dat hi dat af trac
Om te ſoukene ſijn ghemac/
Eñ belaecht wiſelike eñ vaſte/
So dat hiſe ſo verlaſte/
Eñ dregedſe dat hiſe ſoude winnen.
Boden ſo ſenddi hem binnen/
Die vrieuen vrochten/ die tien ſaken
In deſer manieren ſprāken:
Het hadde ons gedocht gevouch/
Dat wi houeſcelike genouch.

35 Eñ

Eñ oec rechtelike mede.
Ontfaen hadde uwe ſtede /
Ne waer dat ghi deerſte ſijt /
Die condichlike iegen ons ſtrijt /
Suldi der werelt togen wel
Een vreſelijc ſwaer biſpel /
Eñ ſult weten in corten tiden /
Of die Gzieken conen ſtriden.
Sidi wijs / ſo ſijt gheſont;
Want ghi ſult onlange ſtont
Geſont weſen; ſidi onvroet /
Eñ ghi blijſt in deſen moet /
Die bozgers daden die boden /
Die den brief brochten / alle doden /
Gheſelen / eñ ant cruce ſlaen.
Alexander heuet dit verſtaen /
Eñ voer ter ſtat wartſ / al verwoet /
Eñ wan die ſtede goet /
Eñ ergerde / eñ bernde met gheweld /
Eñ oec altemale ghevelt.
Out eñ jonc / kinder eñ wijf /
Altemale verloren ſ lijf.
Ander ieeſten ſeggen dat /
Dat Surs gevelt was die ſtat /
Na dat Darius twee waerf
Verwonnen was / daer menech ſtaerk.

Wat Darius Alexandere ſcreef. XVII.

Der pſtorien horic lijen /
Dat Alexander adde Surien /
Dat Darius hem brieue ſende /
Die dus ſpraken / alſict kende:
Dec Coningen Cō. Darius /
Der gode maech ſcriuet aldus
An Alexandere / ſinen knecht:
Ar ſegge / eñ gebiede di echt /

Dattu heers toten magen dijn/
Die mine dienſt knechte ſijn.
Heere indie ſcoot van dire moeder/
En leere daer/ eñ weſ deſ vroedet/
Wat ambachte ſi manlichede;
Dies hebbic di gheſent oec mede
Eene ſcorgie eñ eenen ſtoet
Eñ een bigoʒdel met gelde goet:
Die geſele wiſet di al bloot/
Dattu nach heues bedwanc ſ noot.
Die bal dattu ſpeles daermede/
Alſt betaemt der kintſchede;
Want wapene eñ betamen di niet/
Du heeſſe/ alſe die rouere pliet/
Kindſcelike ane ghevaen/
Eñ al hadſtu al te ſamen ghedaen
Den roof van al erderike/
Sone morhſtu ſekerlike
Crike van Perſen niet ververen;
So vele hers hebbic te waren/
Dattet gelijct bet min no mee
Den zande/ dat leghet vpte zee.
So rike van ſeluere eñ van goude/
Dat ic mochte/ waert dat ic woude/
Aldie erde decken daer mede;
Dieſ ſendic di nv hier ter ſtede
Ghelt/ daer du met dine tere
Rerende coeps eñ dijn here.
Wilſtu oec niet doen onſe gebot/
Ic ſaldi/ alſe eenen ſot/
Senden lieden/ die di vaen/
Vlouwen/ gheſelen/ eñ ſlaen/
Eñ die di ſullen gebouden
Voer ons bringen/ in corten ſtonden.

Wat Alexander Dariuſe weder ſcreef. XVIII.

Dulke lettren eñ ſulke tale
Ne bequam niet harde wale

Den

Den prinſen/ eñ worden beruaert.
Alexander ſprac te hem waert:
Wart ontſiedi ouer ſprake/
Daer en leget in ghene wrake/
Noch wijſheit/ noch promechede/
Hets cleenre hondekine zede/
Hp ſi ſijn cranker/ ſo ſi meer dilen.
Doe riep hi vor hem tier wilen
Dje boden/ die de bootſcap dreuen/
Eñ heuet hem al tgeent gegeuen/
Dat ſi te proſente brochten/
Eñ brieuen/ die dus ſpreken dochten:
Alexander/ der Coningen Here/
Maech der gode/ die groet ſere
Dariuſe/ eñ ſegget: dat leſijc ſi/
Dat ſo groot Conine/ eñ ſo vri/
Eñ ſo machtich/ alſe hi hem beroemt/
In ſwaren bedwange roemt/
Eñ onder dus onwerde liede/
Enten onwerdſten vanden diede/
Eenen/ die Alexander heet/
Swaerlike te dienne ſteet.
Waer waert was dijn zin gedreuen?
Alſtu ons heues beſcreuen/
Dattu van goude waers ſo rike.
Wetſtu/ dat wi ghemeenlike
Gout minnen eñ begheren?
Te beter ſullen wi ſijn ter weren/
Om te winne tgrote gout
Mede te gheldene onſe ſtout.
Hp ſendſtu mi eene ſcorgye.
Eñ eenen bal/ dies ſi lie/
Dattet grote dinc bediede:
Die gheſele meent/ datic dine liede
Dwinghen ſal in cortere ſtont.
Die bal bediet die werelt ront/
Daer ic af here weſen moet.
Dat gheit meent/ dat al dijn goet

Mijn

Mijn ſal weſen in cortere ſtont;
Alduſ ſaelt gaen/ dat ſi v cont.

Vanden eerſten wighe van Dariuſ. XIX.

Alſemen deſe lettren las/
Wart Dariuſ verbolgen das/
Eñ ſcreef ſine Baroenen gereet/
Die ouer den berch/ die Taurus heet/
Woenden in ſijn Coninckrike/
Eñ ſeide: ic hore ſekerlike/
Dat Phillips ſone/ een jongelinc/
Met onmagender cleenre dinc/
Aſpen moget/ onſe lant/
Dieſ willen wi/ dat ghi te hant.
Daet/ eñ blouwet/ eñ ſleet/
Eñ met puerpere danne cleet/
Eñ ſentene ons in ſulken doene.
Sine ſcepe eñ ſine Baroene
Verſinet mi in dat mere ſciere.
Sine ridders/ ſine ſaudeniere
Woert vptie Rode zee ghevaen.
Mettien ſcriuet Dariuſ echt ſaen
Alexandere ſo fiere wozt/
Dat hi ſwoer van danen vozt/
Daer ware ghene tale/ no ſcriuen;
Men moeſt anden ſweerde bliuen.
Doe broehte Dariuſ ter were/
Alſe Juſtinius ſcriuet/ tenen here
dcc. duſentech man/
Entie alle hieten ridders nochtan.
Alexander die vacht daer
So/ dat vreeſe eñ baer
Quam in Conine Dariuſ ſcare;
Want ſi ſaghen openbare/

Dat

Vs. 26. Entie *enz.*] Deze regel is in het HS. aldus:
Entie alle hieten ridders hieten nochtan.

Dat een ſwaer reghen vp hē vel/
Eñ waenden/ dat weren wel/
Dat die gode vp hem vochten.
Si ſcouen henen/ die vlien mochten.
Darius was bi na deerſte voren/
Alſe die den waghene adde verloren/
Eñ beſcreden heuet ·i· paert
Eñ ſo henen metter vaert.
Der ſiere bleuere vele doot/
Eñ Alexander die beſcoot
Inden wijch ·ix· man te woet
Eñ ·c· en ·xxx· ridders goet;
Maer van dien regene/ weret wel/
Die vp dien van Perſen vel/
Sone beſcedet niemen anders/
Dan die ꝑſtorie Alexanders:
Die aldus ſeghet wort an/
Dat hi ſine dode man
Ter erden brochte met groter eeren/
Eñ dat alle die meeſte Heren
Van Aſyen/ omme deſe ſchult
An hem vielen/ eñ ebben gehult.

Hoe Alexander Theben velde. XX.

Hier naer/ alſe ſine ꝑſtorie telt/
Quam hi in Gzieken met gewelt/
Eñ ſoude trecken met ſinen here
Tegen Dariuſe ter were/
So dat hi moeſte Theben liden;
Maer die ſtat wildene verſtriden/
Eñ hebben hare porten geſloten.
Alexander met ſinen roten
Viel ane die ſtat/ eñ danctem daſ.
Daer quam een hiet Cleadas
Met eere haerpe/ eñ luudds ſoete/
En viel den Cō· vptie woete/

Eñ

Eñ sanc dit liet doz sine eere:
Ay! Coninc / alre Coningen Here!
Dese stat mogestu vellen node /
Die die ontsteruelike gode
Maecten / of daer in waren geboren:
Liberbacus / alse wijt horen /
Entie grote god Hercules mede
Waren bede wt deser stede.
Ansioen maecte dese veste /
Van desen so sijn alle de beste
Comen van dinen gheslachte,
Desen zanc een twint niet achte /
Also was Alexander ōsteken /
Hi deedse al bernen eñ breken.
Athenen belach hi daer naer /
Die mettien Persen openbaer
Ghekeert was / bi Demostenes hone /
Entie oec van Lacedemone;
Want Demostenes ads gehat
Vele gouds eñ groten scat.
Ethines die gaf den raet /
Datmen an Alexandere gaet;
Maer Demostenes ontriet dat /
Eñ wille / dat men verwere die stat /
So dat men haerre beeder raet
Demostenes bidt / dat men verstaet:
Echines raet so prijsdi voren /
Dus es hi daer toe vercoren /
Dat hi die boodscap selue jaget /
Eñ Alexander ene crone draget
Van goude / dat hi gerne dede.
Alse Athenen versoende die stede /
Versoende mede Lacedemone /
Eñ senden mede eene crone.
Iustinius seget / dat dit gevel /
Entie vite seghet also wel /
Eer hi in Azien voer / of reet /
Of eer hi jegen Dariuse street.

Dese

Dese Cleades / die hir voren staet /
Sprac eene sproke / die niet was quaet /
Alse mi mijn vrient te leenne bat /
Doe ict / latict / merket dat /
Ic hebbene euwelike verloren /
Nu kies die scade entien toren.

Hoe Alexander Dariuse echt versochte. XXI.

Nu set Alexander sine vaert
Anderwaeruen te Dariuse wert /
Eñ heeft enen swaren woch bestaen.
Darius die lach sonder waen
Uptie Tybre met sinen here /
Eñ hadde in siere were
cccc m. man te voet /
Eñ .c m. ridderen goet /
Alse ons Iustinius bringet vort.
Alexander / die dit verhort /
Riet te vechtene sijn here
Omme gewin / niet om were /
Eñ alse hi daer waert henen tijt /
Een Persien daer mettem rijt /
Gewapent nadie Griexe zede /
Eñ alse hi stonde sach eñ stede /
Waent hine doot slaen: maer die palette
Makets hem daer eene lette.
Hi wart altehant gevaen /
Eñ brocht vorden Coninc saen /
Die hem vragede / wat hi hem wete?
Here! sprac hi / in eenen vermeten
So bem ic comen te derre noot /
Haddic v gesleghen doot /
Eñ danne mettien liue ontgaen /
Ic hadde van Dariuse ontfaen
Siere dochter / eñ sekerlike
Een deel van sinen Conincrike.

Doe

Doe prijſde Alexander die daet;
Eñ heet / dat hi vri henen gaet.
Doe hi Dariuſe began naken /
Dedi wonderlike ſaken /
Beeſten hi verſamen dede /
An hoꝛne eñ an ſterten mede.
So dedi hem binden riſe /
So dat ſi quamen in eens wouds wiſe /
Eñ metten riſen die ſi toghen /
Daden ſi ſtuuen vanden droghen /
Voghe indie lucht / die moude /
Om datmen there niet kennen ſoude.
Den wijch beſtontmen daer ter ſtont /
Elc Comme wart daer gewout.
In twiſele was lange die zeghe /
Onthier eñ Darius vlo en weghe.
Daer lieten die Perſen dan
lxi. duſentech man
Liggen van haren voet here /
Eñ .x. duſent ridderen ter were /
Eñ .xl. duſent man ghevaen.
Alexander / ſonder waen /
Verloos vanden here te voet
C. eñ .xxx. manne goet
Eñ ridderen .l. eñ hondert.
Dus eiſt vergaen / wien ſoes wondert.

Hoe Alexander wan Darius lant, ende oec ſinen ſcat. XXII.

Alexander wan daer ter ſtat
Vp Dariuſe ongetelleden ſcat:
Marke ſo menech .m. hondert /
Datſ hem alle ſere wondert.
Hier vinc hi Darius wijf eñ moeder
Eñ ſijn kint eñ ſinen broeder.
Deſe rijcheit dedene verkeren /
Den zin verheffen jegen die Heren.

Hier

Hier naer meer ſo volgedi mede
Ouerdaet eñ weeldichede.
Eñ leide an wijf ſine zinne/
Alſo dat hi ſine minne
An eene leide/ haddi ghedaen/
Hiet Berſenes/ hebben wi verſtaen;
Maer wt ſcone was die ghone.
An hare wan hi enen ſone/
Dien hi Hercules heten hiet;
Maer doch en vergat hijs niet/
Dat Darius in liue noch was.
Permenmione hiet hi das/
Dat hi voere vptie Perſe zee/
Eñ hine dade anders mee/
Hine vp hilde die ſcepe daer.
Die Baroene verre en naer/
Die vernamen van deſen wighe/
Quamen iegen hem te prighe/
Eñ gauen vp goet eñ lant/
Dat ſette Alexander in hant
Sine vrienden/ die hi woude/
Eñ gaf hem rijcheit menechfoude/
Nadien dat ſi hem wert dochten/
Eñ ſi vriendſcap an hem ſochten.

Hoe Alexander vrijede de Jueden. XXIII.

Comeſtor int Scolaſtica
Seget/ dat Alexander hir na
Erſt int lant van Surien quam/
Eñ Damas te ſire hant nam
Eñ Sapette/ die oude ſtede;
Cyprus eñ Gaſen mede
Vellede hi/ eñ ſette ſinen vaert
Ter ſtat van Jheruſalem waert/
Omme die te vellene met gewout;
Want ſoe Dariuſe oint was out.

Jadus was doe Biſſcop daer /
God trooſtene / doe hi hadde vaer /
Eñ hietene iegen hem vte gaen /
Biſſcop cledere wt ghedaen /
Eñ andere der Biſſcop papen mede
Gherleet na wettelike zede.
Jadus heuet aldus gedaen /
Eñ alſi dus wt quamen gegaen /
Eñ dien Alexander bekant /
Beette hi / eñ quam te hant
Ten Biſſcop / eñ heeften geheert.
Menech waende / dat verkeert
Die Cō. wäre / alſt quam aldus /
Alleene ſprac Permenius /
Omme wat dingen / om wat pleghen
Hij den pape hadde gheneghen?
Hi ſprac: in neech den pape niets
Maer hem / wies Biſſcop dat hi hiets:
Want ic Gode in drome ſach
In Machedone / daer ic lach /
Alſic penſede / oft ſijn mochte /
Dat ic al Aſpen veruochte.
Doe was hi in dit abijt /
Eñ hiet mi ter ſelver tijt
Beker ſijn / hi ſoudi mi
Dat lant gheven van Perci /
Eñ mijn volc vordren nacht eñ dach.
Nv es deerſte / dat ic ſach
Sine ghelike / om deſe gebode
Anebedic in deſen Gode /
Eñ oec getrooſtic mi indien /
Dat mi aldus ſal gheſcien.
Dus ginc die Coninc indie ſtat /
Eñ offerde inden temple dat /
Dat den papen goet dochte weſen.
Doe ſo togedemen hem van deſen
Daniels bouc / daer dit in ſtoet /
Dat een Gziec noch al dat goet

Van Perſen ſoude winnen eñ alt lant.
Dat dem ic / ſprak hi / altehant /
Eñ gaf den Iueden hare vrijhede /
Die hem wilen Othus nemen dede.

Hoe Alexander voer te Ammons temple XXIIII.

Sijnt voer Alexander hir na
Te Ammonſ temple / in Lybia /
Om dat hi wilde maken mare /
Dat hi van eenen god gewonnen ware /
Eñ ſiere moeder quite maken
Van haren lachterliken ſaken.
Sine boden hi voren ſent /
Eñ met hem den papen proſent /
Om dat men mettem lyen ſoude /
Eñ hem antwordden / dat hi woude.
Selue quam hi inden laude /
Eñ reet dordie zee van zande /
Daer hi ſiere liede een deel
In verloos; maer ſelue geheel
So quam hi daer eñ al gheſont.
Die papen groetene tiere ſtont /
Eñ ſeiden dat al openbare:
Dat Jupiter ſijn vader ware /
Diemen daer Amon heet int lant /
Nadie tale / diemen daer vant.
Darius / alſt hier te voren ſtaet /
Indien wijch / daert hem quaet
Gheviel / eſ ontreden ſcone
Indat lant van Babylone /
Eñ hi verneemet dat / eñ leert /
Dat Alexander eſ ghekeert
Van Amons temple / eñ hi thant
Van Egypten naecte tlant /
Alexandrie / houet vanden rike /
Lettren ſendi omsedelike

Aen Alexandere / die hem waden /
Dat hi hem wilde beraden /
Dat hi hem die gevangene gaue /
Eñ namet af gheit eñ haue.
Alexander eeſchſte / ouer tgelt /
Van ſinen lande aldie ghewelt.
Doe ſcreef hem Darius weder /
Dat hi leide dorloghe neder /
Eñ name ſiere dochter te wiue /
Hi wille hare te ſinen liue
Van ſinen rike geuen een deel.
Alexander die eeſchet gheel;
Want et ſijn ware alte ſamen /
Eñ hi eñ ſijn volc te hem quamen
Omsedelike / alſe dies hem onnen /
Eñ alſe diet wel ebben gewonnen.

Hoe Darius eñ Alexander hem beeden onderſcreuen. XXV.

Darius / alſe Juſtinius ſeget /
Siet / datter niet ane leghet /
Dat hi omme vziendſcap bit.
cccc. duſent neemt hi naer dit:
Liede te voet / eñ oec mede
c. duſent ridders tors tier ſtede /
Eñ maectem henen int gevecht
Jeghen Alexander echt.
Inden woch ſo quam hem mare /
Dat ſijn wijf doot bleuen ware /
Eñ Alexander hare doot
Beweende met rouwen groot /
Eñ hiſe eerlike grauen dede
Eñ niet dor eenege dorperhede
Sone dedijt / noch dor minne;
Maer dore houeſcheit van zinne;
Want hi alſ eenſ te hare ginc /
Vindent dat hiſe eerſten vine /

Eñ ſine kinderen dieſ gelike/
Plach hi te trooſtene vriendelike.
Doe dochte Dariuſe openbare/
Dat hi al verwonnen ware/
Omme dat hine na dat gevecht/
Met dogeden onderdede echt
Eñ dinct hem weſen grote eere/
Dattene verwinnet ſulc ·i· Here/
Hindent dat hi moet tonder bliuen.
Echt ſo doet hi an hem ſtriuen/
Eñ danctem/ dat hi noit en dede
Den ſinen quaet/ noch doorperhede/
Eñ boast hem ſijns lands vele meer/
Eñ ene andere dochtere/ dan eer/
Eñ ouer dat gevanghene couent
ꝟꝟꝟ· duſentech talent.
Alexander die ſcreef weder:
Wants danc dien leggic neder/
Noch in hebbe/ ſonder waen/
Dor minen viant niet gedaen/
Noch in orloghen/ noch in vrede
Seidi/ ſone ſochti mede
Ouerſpel/ noch doorperhede;
Maer dedi iet dogeden/ hi waeſt/ diet dede;
Want hi te ſtridene ware vroet
Jeghen ſijns vants ouermoet/
Eñ jegen ſijn ſelues zin/
Eñ aldmme der eeren ghewin.
Eñ dit mach Darius verſtaen/
Wille hi hem weſen onderdaen.
Die werelt en mach men niet berechten
Met ·ij· Heren/ ſonder vechten
Sprac hi/ ghelijc dat eene zonne
Verlicht al die werelt conne/
Alſo eñ dooch der werelt ghemeene
Nemmeer/ dan een Here alleene.
Hier omme noeme ſulken raet/
Dat hi ſaen in hant gaet/

Of ten naeſten daghe betide/
So gereede hem echt ten ſtride.

Hoe Alexander met Dariuſe at. XXVI.

Alexanders ſcare langhe
Lagh vp een water/ dat heet Strange/
So dat hi te rade waert/
Dat hi ſelue wille andie vaert
Varen ſpreken Co. Dariꝰ.
Eumeniduſe neemt hi naer diꝰ/
Eñ eenen anderen eñ vaert ſciers
Ouer Stragger der riuiere
Die tuſſcen dien .ij. Heren liep.
Nv vervrieſet dat water diep
Bi nachte dicken eñ bi daghen/
Dattere een geladen waghen
Ouer roenlijc mach riden.
Eumenidus heet hi ontbiden/
Eñ rijt an Dariuſe mettien/
Die ſijn here woer omme zien.
Eñ alſene Alexander ontmoet/
Maden lants zede hine groet/
Eñ ſeide mi heuet hier geſent
Alexander/ vp ſulc couent/
Dat ghi mi ſegt den dach van ſtride;
Want men ſeget verre eñ wide/
Dat mijn Here uv no node ſtrijt;
Want hi vermoet eſ terre tijt/
Dus loet hi mi ſine wozt.
Mettien Darius antwozt:
Ic wane du ſelue ſijs Alexander;
Want ſo ſtoutelike gheen ander
Ons van ſtride an en ſprake.
Alexander loothende der ſake/
En ſeide: hi ware bode gheſant.
Doꝰ namene Darius bider hant/

Eñ leeddene in ſine tente na dat/
Daer hi mettem ſat eñ at/
Eñ emmer dranc hi vter ſcale
Dien wijn/ dies in was altemale/
Eñ ſtacſe in ſinen boeſem dan.
Dit heuet ghemercket daer een man/
Diet Dariuſe weten dede/
Eñ ſeide/ hi dade doerperhede/
Dat hi hem ſinen nap name.
Hi ſeide: Here! hens ghene ſcame
Te Alexanders houe dit;
Want die te ſinen danken ſit/
Die nappe ſijn ſine d' hi dte drinct.
Mettien paſſages hem bedinct/
Dat dat Alexander wate;
Want hi haddene openbare
In Phillips huſe dicken geſien.
Dit mercte Alexander mettien/
Eñ eſ mettien coppe ontſloen.
Die ſijn ors hilt/ die garſoen
Stac hi mettien ſwerde duere/
Eñ ontreet der auentuere;
Want hem niemen wolghen mochte.
Darius meſbaerde onſdchte/
Dattem ſijn viant ſo ontran.
Alexander quam onder ſine man/
Die verſament waten eñ ſeget hem dat/
Hoe dat hi met Dariuſe at/
Eñ togedem lijctekijn ghenouch/
Dat hi hem ſinen nap ontdouch.
Dzo waten ſi om deſe eere/
Eñ Darius was droeue ſere.

Hoe Darius eñ Alexander vochten. XXVII.

Des anders daghes trac metter vaert
Darius te wighe waert.

Eñ Alexander adde daer jegen
Langhe in sorghen gheleghen/
So dat hi slapen niet en conde.
Doerr quam an die margijn stonde
Eñ sliep onthier eñ sijn hers
Ghescaert was eñ ghereet ter were;
Maer dat hem haer Cō- gebrac.
Permennio quam/ eñ sprac:
Twi hem die slaep so soete ware?
Eñ tijt ware te sine in vare.
Alexander antwordde met vlite:
Ic dem grotere sorghen quite;
Want ic vp aldie mogenthede
Verhten sal alhier ter stede/
Die Darius ghelerften can.
Vloe hi/ eñ ic volghede an/
So waert wel sorghens tijt/
Nv siet dat niemene en lijt
Die riuiere; maer laetse varen
Quer hare met harer scaren/
Eñ ic sal saen sijn ghereet.
Binnen dien Darius quer leet
Teere bruggen met sinen here/
Eñ Alexander quam ter were.
Daer wart die wijch staert eñ groet.
Menech menschē vleuere doot;
Maer die Perſen hadden messal/
Si beghonsten wiken al.
Selden was daer te voren/
In eenen wijch meer volcs verloren.
Doe Darius die sine sach ondergaen/
Wildi hem seluen verslaen/
Of met hem sterven/ eer hi vliet/
Ne maer dattem een sijn vrient ontriet/
Diens weder wiken dede
Quer die brugge teere stede/
Eñ hiet die brugge breken ontwee.
Neen/ sprac hi/ dat en wart nemmermee/

Het ware alte grote ducht/
Den anderen bedaerf wech ter vlucht.
Menech verdranc in die ſtranghe/
Viere in vielen bi bedwanghe/
Dat vp ghene brugge was.
Alexander was blide das.

Hoc Darius an Alexandere ſcreef omme ghenaden. XXVIII.

Nv heuet Darius die hope verloren/
In ſiere zalen/ alſe wijt horen/
Viel hi neder vptie aerde/
Jammerlike hi meſbaerde/
En daer naer ſo ſcreef hi wort
Alexandre deſe wort:
Alexander/ minen Here/
Darius ſaluut eñ eere.
Het ware ghenoughe daden/
Wildſtu hem doch doen ghenaden/
Dien de auenture vpt velt
Di heuet ghegheuen mit gewelt.
Ic bidde/ dat di ontfaerme doch
Miere moeder eñ mine kindere noch/
Alſe die betaemet/ eñ alſe du ſout/
Eñ duſe mi weder geven wout.
Voer deſe doghet geloue ic datte/
Dat ic al mine worders ſcatte
Di gheuen ſal/ dor dine werde/
Die verborgen liggen in derde.
Crike van Perſen eñ van Meden
Ghebe ic di metten rijcheden.
Alexander ſprac: hine daetſ niet.
Mettien Darius ontbiet
Porrus/ Comine van Endi/
Dat hi in ſiere hulpen ſi

Jeghen Alexandere / hi wille om dat /
Hem geven ongetelleden ſcat.
Do dat Alexander vernam /
Eñ hi haeſte hem / dat hi quam /
Eer Darius voer in India /
Ten porten van Caſpia /
Dats dor tgheberchte ·i· clene gat /
Eñ men vant buten ghenen pat /
Do coene eſ gheen man diere lijt
Inden ſconen ſomer tijt ;
Want daer ſerpente vele ſijn in /
Al nochtan meer no min
Eñ eſ met pſere beſloten
Jegen here eñ jeghen roten.

Hoe Darius wart ghevaen van ſinen lieden. XXIX.

Joſephus doet ons verſtaen /
Alſe Alexander wilde voren gaen
Dariuſe / die porte van Caſpia /
Trachte hi dore Panphilia /
Eñ eene zee moeſte hi liden /
Doe verſciet aldaer ten tiden
De zee / eñ hi reet vpten gront /
Hi eñ ſijn here tiere ſtont ;
Want hi wilde mettem wreken /
Entie macht van Perſen breken.
In deſen wighe / ſcriuet Juſtinius /
Eñ oec mede volgeſ Oroſius /
Nam Alexander / met magentheden /
Trike van Perſſen eñ van Meden ;
Want niemen dorſte vort mee letten /
Noch oec jeghen hem iet ſetten /
Hier wan hi ſtede eñ roof /
Meer dan jemen heuet geloof.
Perſopolis mede wan hi /
Thouet van altemale Perſi /

Die

Die lange hadde geſtaen in vreden/
Die al vul was ouder rijcheden/
Dier hem niemen en bewant/
Dat quam al in ſine hant.
Nv vliet Darius van ſteden te ſteden/
Eñ waent nieuweren ſijn in vreden/
Nv waren mettem ·ij· Baroene/
Valſch en van quaden doene:
Beſſus en Nacrbaſines/
Quer een ſo droughen ſi des/
Dat ſi Dariuſe daer begaen/
Daert eenlijc was/ eñ ſine ſlaen/
Eñ lietene liggen/ alſo gewont/
Eñ vloen en wech eene ſtont/
Tote dien/ dat ſi wel verſtaen/
Waer die dinc ſal henen gaen.
Alexander heuet wel verſtaen/
Dat Darius dus was ghevaen/
Eñ gheſpannen vanden ſinen
In ghuldinen vingerlinen/
Daer waert reet hi metter haeſt/
Daer hi weet die ſtraten naeſt;
Eñ hi ſaghene nochtoe leuen.
Darius heuet vp gheheuen
Die handen/ eñ namene biden knien/
Eñ ſprac alſe hi mochte nadien.

Darius wort vor ſine doot. XXX.

Alexander nv ter hure/
Alſe mi gheſet heeft dadenture/
Eiſt mi eene trooſtelike doot/
Dat ſulc een Here/ eñ ſo groot/
Te minen ende weſen ſal/
Hier bi biddic di voer al/
Dattu mi brijnghes ten graue/
Daer mins vorders/ met groter haue/

Die

Die Conjngen ghedoluen ſijn.
Wes oec mede ter wtſaert mijn/
Met dinen Grieken/ mettien Perſienen/
Laetſe te miere wtfert dienen.
Rogsdunes/ miere moeder/
Oratreus/ minen broeder/
Mijn kint Darius beuelic di.
Ic bidde/ dat Roxanes/ ſi/
Mijn dochter/ dijn getroude wijf/
Eñ mettien endde hi dat lijf.
Andere jeeſten ebben beſereuen/
Dat Darius adde gehent ſijn leuen/
Eerne Alexander ſach.
Sulc jammer/ ſulc hant geſlach
Dreef Alexander openbare/
Alſe oft ſijns ſelues vader ware.
Ter erden ſo halp hine mede
Eerlike/ ng dien Perſiene zede.
Oroſius doet ons verſtaen/
In dien drien wighen/ ſonder waen/
Die Alexander wp hem wan/
Dattere in bleuen man
I·hondert duſentech doot.
Juſtinius die ſcrijft al bloot/
Dat Alexander al ommetrent
Deelde ·xiij· duſent talent
Sinen gheſellen/ die mettem waren.
Dus coemt die bliſcap na dat ſwaren
Eñ ·c· eñ ·xc· duſentich mede
Dedi voeren in die ſtede
Erbatenus/ die ſere was goet/
Daer hi Here af weſen doet
Permennioene/ den ſtouten man.
In ſinen ſeſten jare wan
Alexander Darius lant/
Eñ daer endde alte hant
Trike van Perſen/ eñ ſtont worwaer
Hondert eñ ·xxxi· jaer/

Dan

Van Cyrus tiden / diet eerſt began /
Tote Dariuſe / den leſten man.

Van Anexímines. XXXI.

Teſen tiden was Anaximineſ
Van groter dinc / ſijt ſeker deſ /
Die Alexandere / in ſire joget /
Leerde wijſheit eñ grote doget.
Van hem geſciede teere tijt /
Dat Alexánder in eenen ſtrijt
Vellen wilde eene ſtat /
Daer hi metter wone in ſat.
Anaximines ginc vter ſtede /
Omme hem té biddene ene bede.
Doe ſwoer die Cō· / doe hine ſach /
Dat hi altoos vpdien dach
Niet en dade / wat hi hem bade.
Jo biddic dán / ſprac die wiſe van rade /
Dattu velleſ deſe port.
Alexander hilt ſijn wort.
Dus bleef bi eens manſ wijſede
Staende gheene grote ſtede.
Epycurus was doe mede
Tote Athenen / indie ſtede /
Een philoſophe van groter name ;
Maer ſine wort ebben ſom blame.
Hi ſeide : datſ vleeſch weeldichede
Ware dupperſte zalichede.
Eñ deſe dolinghe hi vort brochte /
Dat God der werelt niet en rochte.
Eñ oec ſeide die keptiue /
Dat die ziele ent metten liue.
Oec ſprac hi ſomech wort oec wel /
Alſe die ſpreect indit biſpel :
Wie ſe die wijſhede begaren /
Moeten weelds laten varen.

Een

So begonde eerst ter stede
Eersten sine keytiuechede.
Alse du eten souds teere stat/
Eer sie/ met wien/ eer du weets wat.
Dbegin/ dat salecheit angaet/
Dats dat een kenne sine mesdaet/
Eñ hi altoos niet en winke/
En si dat hi omme steruen dinke.
Ouer dranc/ noch ouer ate/
Noch vrouwen van sconen gelate/
Eñ andere weelde/ dit es bescreuen/
Eñ geuen el niet/ dan soete leuen/
Eñ nemen wijsheit eñ mate:
Van weelde coemt dicke onbate/
Euele/ quale eñ meneghe mort.
Hier enden wi Epycurus wort.

Hoc Alexanders zeden verkeerden. XXXII

Hjer naer/ alse Darius doot was bleven/
Heeft Alexander vp geheuen
Die Perse clederen/ die Perse crone/
Eñ liet die zeden van Machedone.
Dit selue dede hi mede pleghen
Sinen Baroenen/ diere seiden jeghen.
Hi hadde vele wijf eñ amien/
Die scoenste/ die hi conde gevrien/

Eñ wart ouerdadich van ſpiſen /
Om dat hi wilde in ghere wiſen /
Dattem die luxurie ontſonke /
Of hi te lettel ate / of dronke.
In ſiere werſcepe maecti ſpele /
Eñ vergat ſiere wijſheit vele.
Hine achteſ niet / dat die rijchede
Verſmorde ſine reine zede.
Den ſinen wart hi een tyrant /
Niet Coninclike / alſe een wigant /
Eñ balch / alſemen begreep dat /
Dat an hem qualike ſat.
Coren haddijs eñ verdriet /
Datmenne Phillipſ ſone hiet /
Eñ men hem meſſprac / eñ ſeide /
Dat hi ſine lant zeden verleide.
Filotas ſtaerf omme dit doen /
Eñ ſijn vader Permennioen.
Dus en maect rijcheit niemen goet ;
Maer ſoe verderuet reinen moet.
Hier naer heuet hi de Sxten geſocht /
Eñ met ſtride onder brocht /
Eñ oec alle die lieden aldus /
Die onder dien berch Caucaſus
Parentare ſijn gheſeten /
Die wilt ſijn / eñ lettel weten /
Eñ nooit man te voren dwanc /
Al wan hiſe an ſinen ganc.
Mettien quam hi daer na
Ten berghe van Caſpia /
Daer die .x. geſlachte van Iſrael
In gevaen laghen / alſe ghi wel
Hier te voren leſen moget /
Doeſe God omme hare ondoget.
Dien van Aſſyrien liet vaen /
Dieſe daer in ebben gedaen.

Hoe Alexander ſloot die van Iſrl. XXXIII.

Scolaſtica ſeget doe tſolc vernam /
Dat Alexander ghinder quam
Sendden ſi boden / eñ baden /
Dat hi hem ſoude beraden
Orlof te ghevene / wt te vaerne /
Eñ alſe hi dit ſoude doen gaerne /
Bragedi / omme welke meſdaden
Si waren in al ſulkere ſcaden?
Men ſeide: ſi adden Gode verleit /
Eñ oec ſoe waert hem vorſeit /
Dat ſi nemmermeer wt en quamen.
Doen beſloot hiſe alle te ſamen
Met dicken muren die Cō· daer /
Eñ bat Gode al openbaer /
Oft ſijn geheels wille woude /
Dat hiſe daer in beſluten ſoude.
Daer gingen die berghen tſamen
Al wildemen / dat ſi niet wt en quamen.
Of God dit dor den quaden dede /
Wat ſal hi doen dor deſ goetſ manſ bede?
Nv ſetti hem henen mekter vaert
Ter porten van Caſpien waert.
Solinus doet ons verſtaen /
Hoe die porten ſijn ghedaen.
Hi ſeghet / hetſ een gehouwen pat
viij· milen lanc / een nauwe gat /
Cume magere een wagen liden /
So ſijn daer an beeden ziden
Roetſen gehouwen neven de wegen /
Die altoos te traenne pleghen
Van zouten watre / dat verhart dare /
Wel na gelijc oft hijs ware /
En ditſ ſo glat / dattie ingane
Te moghe ware eñ te ſtranc.

Nochtan buten an beeden ziden
So es · xiiij · milen lanc dat liden
So sandich / datmen indien pat
En vint en ghene saken nat.
So comere serpenten gecropen
Voer tgat / men can hē ontlopen /
So dattere niemene an en lijt /
En ware anden winter tijt.
Alse Alexander dat besochte /
Datmen els waer niet en mochte
Die porte liden van Caspia /
Riep hi sine ridderen bet na /
Omme dat hi wilde verstaen /
Wie Dariuse hadde verdaen.

Die wrake van Darius doot. XXXIIII.

Ghi Heren / sprac hi / ic bem vro /
Dat mi comen es also /
Dat mijn viant Darius es doot /
Eñ ic bem hem danc sculdich groot
Den ghenen / die dor mi dit daden /
Hem willic bidden eñ raden /
Dat si hem hier nv openbaren /
Ic maecse hoghe Heren te waren.
Dit sprac hi / eñ vro waren des
Bessus eñ Narbasines /
Eñ quamen beede tsamen vort
Eñ lyheden gheerre mort.
Beede hise hoghen hanghen hiet /
Eñ seide; hine ware versworen niet;
Want hi hem een wort niet en looch /
Hi maketse beede ghader hooch.
Een ander wart ghevangen mede /
Die den raet gaf / entie mort dede
Van Dariuse. Omme dese saken
Gaf hine Darius broeder te wraken.

Al omme en omme · vi · milen lanc.
Volc nam hi wt someger stede /
Die Cyrus wilen maken dede /
Die hi aldaer wonen hiet.
Eñ / alsomen bescreuen siet /
Maecti · xij · Alexandrien /
Die hi veste / eñ dede vrien.
In somen liet hi van sinen here /
Dje onnutte waren ter were /
Of die alte pijnlijc waren.
Eñ inden muur dedi te waren
In Griex houwen: eñ dat ghone
Sprac Alexanders / Jupiters sone.
Aldus dedi in elke stede.
Dit was dulle behendichede /
Dat hi der menscheit vergat /
Eñ hi nochtan dranc eñ at.

Hoe Alexander Clituse doot slouch in d[illegible] schepe. XXXV.

Eens sat hi in eene feeste /
Eñ dranc / eñ mettem de meeste /
So dat hi al dronken waert /
Eñ somech ander Prince vermaert /
So dat si calleden allegader
[illegible]

Eñ verhief hem harde ſere.
Dat meeſte deel was mettien Here
Alſe die ſmekers noch pleghen.
Clitus die was hem daer jegen/
Eñ peinſede/ dat hi ſpreken ſoude;
Want hem die Cõ. beſt horen woude/
Eñ was vele an Phillips zide.
Die Cõ. wart bevaen met nide/
Eenen ſpiet hi geprant/
Dien een knecht drouch in ſine haut/
En ſtiueldene daer vptie ſtede/
Die out was eñ vromech mede.
Doe riep hi/ daer hi doot lach:
Die! wat di Phillip helpen mach.
Deſ anders dages/ doe hi nuchter was/
Eñ hi hem bedochte das/
Wildi hem hebben ghedoot/
Eñ cuſte ſine wonden root/
Oec haddi hem ſelven verſleghen;
Maer ſine vrient die ſtonder jeghen;
Want hi hem bedochte das/
Dat ſijn ſuſter ſine amie was/
Eñ hi Permennione eñ Filoten
Doot hadden vten ghenoten.
Een groot deel dit ginc hi claghen
Pieromme en at hi binnen .iij. daghen/
Onthier eñ hem there bat des/
Entie wiſe Caliſtenes/
Die Ariſtotiles jongre was/
Eñ mettem in ſcolen las/
Eñ niewinghe te hem was comen/
Omme te radene te ſire vromen.

Hoe Alexander Caliſteneſe doodde. XXXVI.

Daer naer/ alſe hi them ſelven quam/
Eñ hi den moet van orlogen nam/

Verwan hi tweerande liede/
Die hem op gauen/ eñ brachten miede.
Doe ghebaet hi daer ter ſtede/
Datmen ouer god anebede.
Caliſtenes lachterde hem dat/
Eñ ſeit: dat hem dat meſſat.
Dus wart Alexanders gram/
Eñ teech hem/ alſe hijt vernam/
Dat hine wilde daer verraden/
Eñ dedem/ ſonder ghenaden/
Af ſniden alle ſine lede:
Neſe/ lippen eñ oren mede/
So datſ elken man aſdochte/
Diene anſcouwen mochte.
Nochtanne ſtootmen tiere ſtonde
In eene hutte met eenen honde/
Datmen ſien mochte daer in/
Omme te verdaerne der lieder zin.
Doe Liſmachus dit verſach;
Want hi ſijn meeſter te weſene plach/
Ontfaermetſ hem/ dat hine onthoget
Alſus ſach omme ſine doghet/
Omme te cortene ſine pine/
Gaf hi hem den cop met venine.
Alexander balch omme dit doen/
Eñ dedene werpen vor eenen hoen/
Dienen nochtan liet leuen.
Dus heuet hem Alexander verheuen.
Hiertoe vele der hoghere Heren
Waren ontſet van haerre eeren/
Eñ ouer verraders verdaen;
Want ſine ouer god niet wilden ontfaen.

Hoe Alexander jn Indya tijdde. XXXVII.

Hier na ſette ſine vaert
Alexander te Indien waert/

Dat

Dat meeſte lant eſ ſekerlike
Van alder werelt namelike.
xliiij. manieren van lieden
Heuet in/ horen wi bediden/
Eñ .vm. grotere ſteden
Hadt/ vul ſere van rijcheden/
Al ſonder teylant Tamperbaen/
Daer .x. ſteden binnen ſtaen.
Dieſ hilt die meneghe ſekerlike
Vor terden deel van erderike.
Daer ſijn der wondere in ſo vele/
Dat het gaet al vten ſpele:
So hoghe bome/ dat gheen man
Eſ/ dieſe ouerſcieten can.
Alſe Alexander quam int lant/
Quamen hem te gemoete thant
Porrus boden/ die brieve brochten/
Die aldus ſprekende dochten:
Wies vermeetſtu di dompelike/
Dattu moyen wilds mijn rike?
Ic rade di/ in alre wijs/
Dattu peins/ dattu menſce ſijs/
Eñ en doe niet ieghen die gode.
Du mogeſ weten bi onſen gebode/
Wie dat wij ſijn/ wel ter cure/
Vp ons mach niet die auenture.
Hier omme hetic di metter vaert/
Dattu keers te Grieken waert/
Eñ laet di daer mede genoeghen;
Want hat ons moghen gevougen/
Het waere langhe/ ſonder waen/
Van onſen vorders onder ghedaen;
Maer want onwert eſ/ alſ .i. ſlijc/
Eñ onſer rijcheit ongelijc/
Ne ſochten wijt niet/ noch en ſoeken.
Alexander en wilde niet roeken
Deſer brieuen; want hi wale
Rende dreghen eñ ouertale.

Hoe Alexander eenen ſone wan. XXXVIII.

Iuſtinus ſcriuet / dat hi vernam /
Doe Alexander in India quam /
Dedi ſine ridders gheſmide
Entie ſcilden an hare zide
Eñ h' arnarſch ſeluerijn maken /
Sciere daer na began hi naken
Ere ſtat / die Diſa hiet /
Die en wilden hem weren niet.
Op haren god Liberbacus
Verlieten ſi hem / eñ lietent dus.
Dies hiet die Cõ- / dat mer vermede /
Dort daer bi leden ſi teere ſtede
Alt ſolc / daer een berch leghet /
Die men bi namen heilech ſeghet /
Eñ lach niet verre vander port.
Ghene berch eſ / alſemen hort /
Met wedewinde met wijngaerde.
So ſcone ghecleet eñ ſo waerde /
Sonder toe doen van helpe van manne.
Vandier ſteden voer hi danne
In eere Coninginnen lant /
Die Cleopholis was ghenant.
Soe gaf hare op eñ al haer rike;
Maer ſoe vrijede hare cortelike:
Want ſoe ſConinx wille dede /
Dus wart ſoe vri eñ haer lant mede.
Oec wan ſoe an hem enen ſone /
Hiet Alexander / entie ghone
Was ſijnt Coninc van Ynden.
Orosius / alſe wijt beſcreven vinden /
Eſ comen met groten here
Op Alexander / alſe ter weren.
Eñ Alexander / metter vaert /
Eñ ſijn volc traken darewaert /

35 Eñ

Entie ſcaren vielen te ſamen /
Die grote ſcade baden oñ namen;
Maer ten beghinne / dit meſſal /
Wart daer doꝛſcoten Buciſal /
Alexander lieue paert
Van Poꝛrus hant. Doe wert verwaert
Menech Griec oñ groene ſere.
Te hulpen quamen haren here
Die Grieken / daer hi ſtoet te voet /
Daer ſtorte menech man ſijn bloet;
Doch holpen ſi hem alſonder dere.
Alexander liet alle were /
Eñ nam biden ſterte ſijn paert /
Eñ ſlepet ter ziden waert;
Want hi ontſach / des ghelouet /
Dat dYnden ſouden ebben gerouet /
Eñ dat en wildi om geen goet /
Hi trac achter ouer voet.
Eñ men maecte daer te hant
Van ·ɼɼɼ· daghen een beſtant
Tuſſcen den Heren. Binnen der ſtonde
Machmen geneſen de gewonde /
Entie dode / na haerre werde /
Bernen / eñ bringen ter erde.

Alexanders Camp iegen Porruſe. XXXIX.

Binnen deſer tijt heeſtem beraden
Alexander arde wel bi ſtaden /
Dat hi Poꝛruſe / met prighe /
Beſtaen wille met eenen eenwighe /
Eñ onſboet hem / en ware geen ere /
Dat lantſheren alſo ſere
Auenturen een groot here;
Maer elc come op anderen ter were.
Poꝛrus was blider / dan gheen ander;
Want hi hopet / dat Alexander /

Hi was maer ·iij· cubitus lanc/
Eñ hi ·v·/ ſtaerc eñ ſtranc/
Eñ heuet den camp daer gelouet/
Vp auenture/ wient coſt ſijn houet.
Alexander/ eer dit leet/
Heuet hem ontſeken/ eñ ontſleet/
Eñ es comen jn Porrus caſteel/
Alſe oft hi wilde wijns een deel
Daer copen/ eñ vleeſch daer mede.
Porrus vragedem tier ſtede/
Dat Alexander dade te waren?
Eñ hoe out hi ware van jaren?
Alexander weder antworde ghevet:
Ghelijc den ouden dat hi leuet
In ſine tente/ naer ſine maniere/
Waermt hi hem bi eenen viere.
Doe wart hi vro/ omme dat hi ſoude
Verhten iegen eenen van groter oude;
Want hi jonc was eñ verwaent.
Datſ dat Porrus/ datiu waent/
Dat hi dus mercte ſine jaer.
Alexander antworde daer naer/
Dat hi een mate ridder ware/
Eñ en wiſte niet al clare/
Wat dat Alexander dade.
Porrus wart al daer te rade/
Dat hi hem heuet enen brief ghegheuen/
Daer groot ghedreech in ſtont geſcreuen/
Eñ belouedem grote haue/
Vpdat hine Alexandere gave.
Eñ hi ſwert hem ſaen mettien/
Dattene Alexander ſoude ſien.
Daer naer/ alſt ten campe quam/
Eñ men den eenwijch ane nam/
Was in twifele elke ſcare
Langhe/ wie int ſcoenſte ware;
Maer Alexander was vptie hoede/
Eñ Porrus ſoude met ſtouten moede

Op ſijn volc ſien/ die waren vro/
Eñ Alexander ſtakene do
Metten zwerde/ dat hi vel/
Eñ hi op hem wan dat ſpel;
Want die wonde was ſo groot/
Dat volc van Inden op ſcoot.
Eñ wilden wreken dat/
So dat Alexander hem bat/
Dat ſine eene wile horden/
Eñ verwan ſo met worden/
Dat ſi hem worden onderdaen/
Eñ ſijn hem in hant ghegaen.

Porrus macht eñ rijchede. XL.

Alexanders yſtorie ſeghet
Vanden campe/ alſt hir leget;
M' Juſtinus doet verſtaen/
Dat jndien wighe/ ſonder waen/
Daer Bucifal ſtaerf/ dat d' terſtont
Porrus wort harde ſere gewont;
Want hi van Alexandre gevaen was/
Eñ ſo ſere droeve das/
Datmen an hem cume verbat/
Dat hi hem ganſen liet eñ at.
Eñ doe hi al was geneſen
Dat hem Alexander met deſen
Sijn lant weder gaf in vreden/
Eñ hi hem maecten twee ſteden:
Alexandrie eñ Bucifalline/
Inde eere ſijns ors/ dat jn de pine
Porrus dooddе/ eñ daer na
Was geheeten Nycia.
In Porrus here was te voet
xliijm. volx/ ſtout eñ goet/
Eñ .ix. hondert waghenen groot/
Eñ alle gebatelgiert ter noot/

Ghemannet / eñ in elker ziden
Met scaerpen sickelen / die sniden /
Mede te dorriden een here.
cccc. olyfanten ter were /
Alle met torren staerc eñ groot
Ghewapent / eñ gespiset ter noot /
Eñ daer inne liede met gescote /
Dit was eene staerke rote.
Pozrus die hadde eene zale /
Daer in waren weetmen wale
xxx. colummen groot eñ lanc /
Machijs fijn goudijn / niet gemanc.
Die weeghe met goude verdect /
Vingers dicke al dore getrect.
i. goudijn wijngaert / machijs de branken /
Goudine bladen / goudine ranken /
Die druuen gemaket wale
Van mirauden / van cristale.
Waerdereuben / cameren vele /
Die weeghe vul van allen spele.
Carbonkelen eñ margariten.
Die dueren / leestmen inder viten /
Waren Yvorijn alle ghemeene /
Die balken waren van eykene /
Met cypresse verhemelt al.
Beelden vele groot eñ smal /
Fijn goudijn / eñ niet hol nochtan
Eñ indie hant elc goudijn man
Enen nap / oec goudijn / drouch.
Enen platanus / oec groot genouch /
Al fijn goudijn / jndier gebare /
Oft ene guldine linde ware.
Nappen van precieusen steenen /
Kerstalijn / sachmer menech eenen.
Scats was daer vele vten lude /
Diere ghesteente / diere crude.
Dit eñ meer / alsict bevant /
Vant Alexander in dat lant.

Van

Hoe Alexander ſprac in ene ſtat. XLI.

Nv dede Alexander ſijn here
Met gonde al decken/ na ſinen ghere/
Alle ponpoenen/ alle banieren
Viet hi ſijn goudijn viſieren.
So vele gouts was daer tén ſtonden/
Dat die ridderen gevoeren en conden
m· elpendieren te waren
Voerden den ſcat metten ſcaren.
Al was goudijn dat ghesmide
Banden beeſten/ die blerten wide.
Alle die waghenen banden here
Waren ghezeghelt vandier were.
Daer waren ·xij^{c}· herren/
Die hem volgeden van verren/
Eñ ·xxx· duſent ridderen vp orſſen/
Stout/ ghenendech jnder porſſen/
Eñ ·ccc· m· volx te voet/
Die ter were waren goet.
l· mulen ſtaerc eñ raſch
Die voerden des Coninx arnaſch/
Eñ ·iijm· kemelen mede/
Die voerden ridders arnaſch ter ſtede.
Kemelen/ buffelen/ drommedaris
ijm·/ die altoes/ dat waer jſ/
Achter there voerden ſpiſe/
Die laſt was niet te telne liſe.
Doe voer hi vort metter baniere/
Eñ dwanc an hem lande viere.
Mettien wilden alle die Heren
Van Grieken te lande weder keren;
Maer Alexander ſprac hem ſo an/
Dat ſi hem gheloueden dan
Te baerne/ daer hi wilde varen.
Doe quam hi teere riviere te waren/

35 Daer

Daer hi bi voer indie zee /
Daer in dwanc hi lieden mee /
Die wilen Hercules / die ſtoute man /
Doe hi tlant van India wan /
Daer gheſet adde eñ gelaten,
Dreſelijc eñ ytermaten
Quamen ſi hem int ghemoet /
Mit ·Ixxx m· mannen goet /
Eñ ·Ix· duſent ridderen wp orſſe;
Doch verwan hi hare porſſe /
Entie hem ontronnen mede
Belach hi in eene ſtede /
Die Subdracas bi namen hiet /
Daer clam hi wp vor al tgediet /
Eñ ſprane vanden mure mede
Midden indie vaſte ſtede /
Daer hi hem werde alleene
Tegen menegen man ghemeene;
Maer aldaer wart hi gheſcoten
Van eenen wander Indſcher roten
Met eenen ſpiete / beneden der ſpeene:
Dien loeſte hi van hem alleene.

Hoe Alexander die Indſche zee beſtont. XLII.

Vter ſtat hebbene ghedraghen
Sine vriende eñ ſine maghe /
Eñ alt volc verſleghen doot
Vander ſtat / cleene eñ groot;
Maer ſwaerre was in gere ſtede
Die erſatre / dan die wonde.
Hier ſeidi / eñ bekende wale /
Al ſeghet alt volc met eere tale /
Dat Jupiter mijn vader ſi /
Deſe wonden ſeget mi /
Dat ic bem een ſteruelijc man.
Swaer waeſt hem / eer hi geſonde gewan.

Ja doch / alſe hi was gheneſen /
Ghereeddi hem ſaen naer deſen /
En ſendde weder in Babylone
Polipericon met here ſcone;
Want hire mede was verladen.
Selue heuet hi hem beraden /
Dat hi te ſcepe ginc mettien /
Eñ wilde die grote zee beſien /
Wat landen daer gelegen ſijn.
Eñ alſe ons ſcrijft Sente Auguſtijn /
Heuet hire eenen hooft rouere ghevaen /
Die hiet bi namen / alſe wijt verſtaen /
Dyomedes. Alexander hem vraghet /
Wat verwoetheit dattem jaghet /
Dat hi rouet emmermee /
Alſe hi vaert neven der zee.
Met deſen worden ſo antwordi:
Wat duuel ſo jaghedi?
Dattu die werelt roues aldure:
Ne maer omme dat ict auenture
Met cleenre menechte / heetmen mi /
Rouere eñ dief daer bi /
Eñ di heetmen Coninc eñ Here /
Omme dattu heues lieden mere.
Sente Auguſtijn lijet des mede /
Eñ ſeit / doet woch gerechtechede
Soos Coninckrike / na mijn geloef /
Grote dieſte eñ groot roof /
Eñ heet rouers naer dit wort /
Die cleene rouen eñ geven wort.

Van Canday der Coninghinnen. XLIII.

Binnen deſen es dis mare gelopen
Van Alexandere in Ethyopen /
Eñ Canday / die Coninghinne /
Die behendich was van zinne /

Hoe Alexander eenen sone wan. XXXVIII.

Iustinus scriuet / dat hi vernam /
Doe Alexander in India quam /
Dedi sine ridders ghesmide
Entie scilden an hare zide
Eñ h' arnarsch seluerijn maken /
Sciere daer na began hi naken
Ere stat / die Visa hiet /
Die en wilden hem weren niet.
Vp haren god Liberbacus
Verlieten si hem / eñ lietent dus.
Dies hiet die Cõ- / dat mer vermede /
Port daer bi leden si teere stede
Alt solc / daer een berch leghet /
Die men bi namen heilech seghet /
Eñ lach niet verre vander port.
Ghene berch es / alsemen hort /
Met wedewinde met wijngaerde.
So scone ghecleet eñ so waerde /
Sonder toe doen van helpe van manne.
Vandier steden voer hi danne
In eere Coninginnen lant /
Die Cleopholis was ghenant.
Soe gaf hare vp eñ al haer rike;
Maer soe vrijede hare cortelike:
Want soe sConinx wille dede /
Dus wart soe vri eñ haer lant mede.
Oec wan soe an hem enen sone /
Hiet Alexander / entie ghone
Was sijnt Coninc van Ynden.
Porrus / alse wijt bescreven vinden /
Es comen met groten here
Vp Alexander / alse ter weren.
Eñ Alexander / metter vaert /
Eñ sijn volc traken darewaert /

35 E

Entie ſcaren vielen te ſamen /
Die grote ſcade daden en. namen;
Maer ten beghinne / dit meſſal /
Wart daer doorſcoten Buchſal /
Alexander lieue paert
Van Porrus hant. Doe wert verwaert
Menech Grec en groene ſere.
Te hulpen quamen haren Here
Die Grieken / daer hi ſtoet te voet /
Daer ſtorte menech man ſijn bloet;
Doch holpen ſi hem alſonder dere.
Alexander liet alle were /
En nam biden ſterte ſijn paert /
En ſlepet ter ziden waert;
Want hi ontſach / des ghelouet /
Dat dYnden ſouden ebben gerouet /
En dat en wildi om geen goet /
Hi trac achter ouer voet.
En men maecte daer te hant
Van ·xxx· daghen een beſtant
Tuſſcen den Heren. Binnen der ſtonde
Machmen geneſen de gewonde /
Entie dode / na haerre werde /
Bernen / en bringen ter erde.

Alexanders Camp iegen Porruſe. XXXIX.

Binnen deſer tijt heeſtem beraden
Alexander arde wel bi ſtaden /
Dat hi Porruſe / met prighe /
Beſtaen wille met eenen eenwighe /
En ontboet hem / en ware geen ere /
Dat lantſheren alſo ſere
Auenturen een groot here;
Maer elc come vp anderen ter were.
Porrus was blider / dan ghenen ander;
Want hi hopet / dat Alexander /

Ne was maer ·iij· cubitus lanc/
Eñ hi ·v·/ ſtaerc eñ ſtranc/
Eñ heuet den camp daer gelouet/
Op auenture/ wient coſt ſijn houet/
Alexander/ eer dit leet/
Heuet hem ontekent/ eñ ontcleet/
Eñ es comen jn Pozrus caſteel/
Alſe oft hi wilde wijns een deel
Daer copen/ eñ vleeſch daer mede/
Pozrus vragedem tier ſtede/
Wat Alexander dade te waren?
Eñ hoe out hi ware van jaren?
Alexander weder antworde ghevet:
Ghelijc den ouden dat hi leuet
In ſine tente/ naer ſine maniere/
Waermt hi hem bi eenen viere.
Doe wart hi vro/ omme dat hi ſoude
Verhten iegen eenen van groter oude;
Want hi jonc was eñ vertwaent.
Datſ dat Pozrus/ datiu waent/
Dat hi dus mercte ſine jaer.
Alexander antwozde daer naer/
Dat hi een mate ridder ware/
Eñ en wiſte niet al clare/
Wat dat Alexander dade.
Pozrus wart al daer te rade/
Dat hi hem heuet enen brief ghegheuen/
Daer groot ghedreech in ſtont geſcreuen/
Eñ belouedem grote haue/
Opdat hine Alexandere gave.
Eñ hi ſwert hem ſaen mettien/
Dattene Alexander ſoude ſien.
Daer naer/ alſt ten campe quam/
Eñ men den eenwijch ane nam/
Was in twifele elke ſcare
Langhe/ wie int ſcoenſte ware;
Maer Alexander was vptie hoede/
Eñ Pozrus ſoude met ſtouten moede

Op ſijn volc ſien/ die waren wro/
Eñ Alexander ſtakene do
Metten zwerde/ dat hi vel/
Eñ hi op hem wan dat ſpel;
Want die wonde was ſo groot/
Dat volc van Inden op ſcoot.
Eñ wilden wreken dat/
Ho dat Alexander hem bat/
Dat ſine eene wile horden/
Eñ verwan ſo met worden/
Dat ſi hem worden anderdaen/
Eñ ſijn hem in hant ghegaen.

Porrus macht eñ rijchede. XL.

Alexanders yſtorie ſeghet
Vanden campe/ alſt hir leget;
M' Juſtinus doet verſtaen/
Dat jndien wighe/ ſonder waen/
Daer Bucifal ſtaerf/ dat d' terſtont
Porrus wort harde ſere gewont;
Want hi van Alexandre gevaen was/
Eñ ſo ſere droeve das/
Datmen an hem cume verbat/
Dat hi hem ganſen liet eñ at.
Eñ doe hi al was geneſen
Dat hem Alexander met deſen
Sijn lant weder gaf in vreden/
Eñ hi hem maecten twee ſteden:
Alexandrie eñ Bucifalline/
Jnde eere ſijns ors/ dat jn de pine
Porrus doodde/ eñ daer na
Was geheeten Nycia.
In Porrus here was te voet
xiiijm· volx/ ſtout eñ goet/
Eñ ·ix· hondert waghenen groot/
Eñ alle gebatelgiert ter noot/

Ghemannet / eñ in elker zide
Met ſcaerpen ſickelen / die ſniden /
Mede te dorriden een here.
cccc. olyfanten ter were /
Alle met torren ſtaerc eñ groot
Ghewapent / eñ geſpiſet ter noot /
Eñ daer inne liede met geſcote /
Dit was eene ſtaerke rote.
Porrus die hadde eene zale /
Daer in waren weetmen wale
xxx. columnen groot eñ lanc /
Machtich ſijn goudijn / niet gemanc.
Die weeghe met goude verdect /
Vingers dicke al dore getrect.
i. goudijn wijngaert / machtich de branken /
Goudine bladen / goudine ranken /
Die druuen gemaket wale
Van mirauden / van criſtale.
Paerdereuben / cameren vele /
Die weeghe vul van allen ſpele.
Carbonkelen eñ margariten.
Die dueren / leeſtmen inder viten /
Waren Poorijn alle ghemeene /
Die balken waren van eykene /
Met cypreſſe verhemelt al.
Beelden vele groot eñ ſmal /
Fijn goudijn / eñ niet hol nochtan
Eñ indie hant elc goudijn man
Enen nap / oec goudijn / drouch.
Enen platanus / oec groot genouch /
Al fijn goudijn / jndier gebare /
Oft ene guldine linde ware.
Nappen van precieuſen ſteenen /
Kerſtalijn / ſachmer menech eenen.
Scatſ was daer vele vten lude /
Diere ghefleente / diers crude.
Dit eñ meer / alſict bevant /
Vant Alexander in dat lant.

Van

Hoe Alexander ſprane in ene ſtat. XLI.

Nv dede Alexander ſijn here
Met goude al decken/ na ſinen ghere/
Alle ponpoenen/ alle banieren
Piet hi ſijn goudijn viſieren.
So vele gouts was daer ten ſtonden/
Dat die ridderen gevoeren en conden
m· elpendieren te waren
Voerden den ſcat metten ſcaren.
Al was goudijn dat gheſmide
Banden beeſten/ die bleten wide.
Alle die waghenen vanden here
Waren ghezeghelt vandier were.
Daer waren ·xij^c· herren/
Die hem volgeden van verren/
Eñ ·xxx· duſent ridderen vp orſſen/
Stout/ ghenendech inder porſſen/
Eñ ·ccc· m· volx te voet/
Die ter were waren goet.
I· mulen ſtaerc eñ raſch
Die voerden des Coninx arnaſch/
Eñ ·iijm· kemelen mede/
Die voerden ridders arnaſch ter ſtede.
Kemelen/ buffelen/ drommedaris
ijm·/ die altoes/ dat waer js/
Achter there voerden ſpiſe/
Die laſt was niet te telne liſe.
Doe voer hi vort metter baniere/
Eñ dwanc an hem lande viere.
Mettien wilden alle die Heren
Van Gziehen te lande weder keren;
Maer Alexander ſprac hem ſo an/
Dat ſi hem ghelouden dan
Te vaerne/ daer hi wilde varen.
Doe quam hi teere riviere te waren/

35 Daer

Daer hi bi voer indie zee /
Daer in wonic hi lieden mee /
Die wilen Hercules / die ſtoute man /
Doe hi tlant van India wan /
Daer gheſet adde eñ gheſten
Dreſelijc eñ ytermaten
Quamen ſi hem jut ghemoet /
Mit ·lxxx^{m}· mannen goet /
Eñ ·lx· duſent ridderen vp orſſe;
Doch verwan hi hare perſſe /
Entie hem ontrommen mede
Belach hi in eene ſtede /
Die Subdracas bi namen hiet /
Daer clam hi vp vor al tgediet /
Eñ ſprane vanden mure mede
Midden indie paſte ſtede /
Daer hi hem werde alleene
Tegen menegen man gheweene;
Maer alsoer wart hi gheſcoten
Van eenen pander Indſcher roten
Met eenen ſpiete / beneden der ſpenne /
Dien loeſte hi van hem alleene.

Hoe Alexander die Indſche zee beſtont. XL

Vter ſtat hebbene ghedraghen
Sine vriende eñ ſine maghe /
Eñ alt volc verſleghen doot
Vander ſtat / cleene eñ groot;
Maer ſwaerre was in gere ſtede
Die erſatre / dan die wonde.
Hier ſeidi / eñ bekende wale /
Al ſeghet alt volc met eere tale /
Dat Jupiter mijn vader ſi /
Deſe wonden ſeget mi /
Dat ic hem een ſteruelijc man.
Swaer waeſt hem / eer hi geſonde gewan.

Ja doch / alſe hi was gheneſen /
Ghereeddi hem ſaen naer deſen /
En ſendde weder in Babylone
Polipericon met here ſcone;
Want hire mede was verladen.
Selue heuet hi hem beraden /
Dat hi te ſcepe ginc mettien /
Eñ wilde die grote zee beſien
Wat landen daer gelegen ſijn.
Eñ alſe ons ſcrijft Sente Auguſtijn /
Heuet hire eenen hooft roueré ghevaen /
Die hiet bi namen alſe wijt verſtaen /
Dyomedes. Alexander hem vraghet /
Wat verwoetheit dattem jaghet /
Dat hi rouet emmermee /
Alſe hi vaert neven der zee.
Met deſen worden ſo antwordi:
Wat duuel ſo jaghedi?
Dattu die werelt roues aldure:
Ne maer omme dat ict auenture
Met cleenre menechte / heetmen mi /
Rouere eñ dief daer bi /
Eñ di heetmen Coninc eñ Here /
Omme dattu heues lieden mere.
Sente Auguſtijn lijet des mede /
Eñ ſeit / doet woch gerechtechede
Doos Coninckrike / na mijn geloef /
Grote dieſte eñ groot roof /
Eñ heet rouers naer dit wort /
Die cleene rouen eñ geven vort.

Van Canday der Coninghinnen. XLIII.

Binnen deſen es dis mare gelopen
Van Alexandere in Ethyopen /
Eñ Canday / die Coninghinne /
Die behendich was van zinne /

5 Hee

Heuet eenen maelre ghesent /
Die alle dingen te scriuene kent /
Eñ heet hem setten daer ane /
Dat hi Alexanders ghedane
Wel bescriue eñ sonderlinghe /
Eñ hi hare dat beelde bringhe;
Want Alexander hadde daer te voren
Hare ghesent / alse wijt horen /
Letteren vp vriendelichede /
Eñ soe hem weder also mede /
Eñ prosente oec niet cleene:
Hout eñ gout eñ diere steene /
Selsiene voglen eñ diere
Van harde menegerande maniere.
Hier binnen dit ghevallen es /
Dat haren sone Candales
Sijn wijf afghenomen waert.
Ghevloen quam hi an die vaert
Tote Alexander / omme ontset /
So dat Alexander set
Tholomeus in sine stede /
Eñ seide van hem seluen mede:
Dat hi Antygonus ware /
Een mate ridder van diere schare.
Tholomeus in Coninx ghebare
Seide: Antygonus! nv vare /
Eñ staet desen man in staden.
Alexander was saen beraden.
iijm· ridderen teere scaren
Nam hi / eñ es woch gevaren /
Eñ ontsette die joncurouwe.
Candaulus quam vp goede trouwe /
Eñ danckets Tholomeuse sere /
Die doe antwordde alse Here /
Dat hi siere moeder wilde sien;
Maer eert quam also te dien /
Wilde hire senden Antygonus /
Dies was blide Candaulus.

Dus

Dus voer Alexander aldare/
Ghelijc oft Antygonus ware.
Alst die moeder heuet vernomen/
Es soe iegen den sone comen/
Eñ helsede Alexander sere/
Eñ leeddene om hem te doené ere
In hare cameren tallen steden/
Eñ togedem vele rijcheden.
Alexander antwordde te dien/
Hi hadde meerre wonder gesien
In Grieken vele/ dan daer ware.
Doe sprac die Vrouwe openbare:
Ic wane du Alexander sijs.
In dem/ sprac hi/ in gere wijs.
Doe leedde soené in eere stede/
Daer soe hem sijn beelde sien dede/
Eñ seide: spiegle di hier inne/
Eñ merr dan/ dat Candap/ die Coninginne/
Vroeder/ dan Alexander si.
So sere ontsteken wert hi daer bi/
Dat hi clagede openbare/
Dat hi sonder swert daer ware.
Neen! sprac soe/ die Coninginne/
Vv wes onveruaert van zinne/
Du hilts trouwe minen sone/
Eñ jc sal di lonen dat ghone.
Antygonus heete di een ander;
Maer du best mijn Alexander.
Soe brochtene weder in sijn gewout;
Nochtan wildene met gewout
Die joncste sone doen vanden liue/
Die Pozrus dochter adde te wiue.

Alexan-

Alexander vaert dor de Indſce woſtine. XLIIII.

Dit was al bin eenen jare/
Dat geviel dusdane mare;
Want in dem meye bleef Darius/
In julius daer na verlooſt Porus/
Eñ inden oeſt; die daer na quam/
Alexander mettem nam
c. eñ .l. Heren van Inden/
Die de corte weghe kinden/
Eñ tijdde weder/ alſe die wilde
Beſien die grote zee/ die wilde/
Dor die heete droghe zande/
Die Cercès ſijn eñ vele lande/
Dat ſijn lieden/ ſeggen clerke/
Die eerſt wiſten van zijdwerke.
Indien weghe hadde noot
Die here van dorſte groot;
Maer een ridder water gewan
Eenen helm vul/ enitie man
Brochten Alexandere gedragen/
Alſe dies eere wilde behagen.
Dje ghoot die Cō. wt voer there
Eñ benam menegen den ghere.
Daer naer quamen ſi tere riviere
Van alſo bittere maniere/
Dat no nām/ no beeſte en mochts
Daer bevant men/ eñ beſochts

Dat

Vs. 25. mochte.] Niet mögen is hier *ergens eenen afkeer van hebben. ergens geenen ſmaak in vinden.* KILIAEN; Moghen eenighe ſpijſe. *delectari cibo aliquo.* Niet moghen. *aduerſari cibum.* Men denke niet dat dit woord in dezen zin den Nederlanderen geheel onbekend is; want in Overyſel en misſchien op vele andere plaatzen is het tot heden in algemeen gebruik.

Dat een man meer dogen mach/
Dan eenech mensche onder den dach.
Sulcke lecten/ dor dien noot/
Cout yser/ eñ sulc loot.
Some nutten si/ dor pine/
Olye/ eñ sulc haer orine.
Omtrent noene quamen si twaren
An eenen berch doe geuaren/
Daer volc naert was van leden.
Alexander heuet ghebeden/
Dat si hem water wisen wouden;
Maer si schuulden alle behouden.
Ouer dwater scoot hi hem naer;
Maer emmer decten si hē daer.
Doe hiet hi sijns volx twee werf · c ·
Ouer swemmen/ wants hem wondert/
Eñ alsi twee deel ouer waren/
Worden si verswolgen te waren
Vanden water paerden daer/
Die hem maken daden mesbaer.
Alexander balch hem dan
Eñ dedere sinen leets man
c · neemen/ entie sciere
Werpen mede indie riviere.
Altehant worden si verslonden.
Doe saghen si ten seluen stonden/
Die hem wijsden/ water goet.
Alsi quamen toter vloet
Hadden si ghenouch den nacht te doene/
Hem te verwerne iegen die lyoene/
Tygren/ paerden/ linx eñ beren/
Daer si hem sware iegen verweren.

Vanden ſerpenten; diene vreeſden. XLV.

Alſe Alexander alhier quam/
Daer hi ſoete water vernam/
Slouch hi ſijn getelt gereet/
viij· milen lanc eñ ·viij· breet/
Eñ ontſtac ·xvc· diere;
Want dat ontſien bitende diere.
Doe quam daer menech ſcorpioen/
Ceraſten/ die noch leedere doen/
Daer na ſerpente menegerliere/
Nv blaeuwe/ geluwe/ rode nv ſciere/
Nv wit/ nv ſwart/ nv goudijn huut/
Alt lant wart van hē geluut.
Daer naer ſijn comen ſerpenten/
Vp thouet gecammet/ vytie tenten/
Som met eene houede/ ſom met drien/
Haer ogen bierten in haer ſien.
Eñ Alexander die viſiert/
Datmen there batelgiert/
Al omme met ſcilden ſtaen ter weren/
Met ſcaerpen ſpieten eñ met ſperen.
Hi verloos in deſen gevechte
Dertich ridderen eñ ·xxx· knechte.
Lyoene wit quamen daer naer
Groot/ alſe oſſen/ ouer waer.
Die ſlouchmen met ſpieten doot.
Daer naer quamen epteren groot/

Eñ

Vs. 26. epteren] Dit woord is uit eene verkorte ſchrijfwyze verbaſterd; want denkelijk is er eertijds in andere Handſchriften gelezen eÿberen/ waer uit naderhand gemaakt is epteren; 't geen zeer gemaklijk heeft kunnen geſchieden, dewijl ÿ zeer veel gelykenis heeft met p en b, met t, voornaamelijk in oude HSS. Welke giſſing veel waarſchijnlijkheid bekomt uit de

Ver-

Eñ menege grote panthere.
Daer naer quam vp dat here
Vleder muse/ met groten staren/
Alse groot alse duuen waren.
Daer naer quam daer een dier/
Meerre/ dan een elpendier/
Met drien hornen eñ zwart.
Eert aldaer gevellet wart
Heuet ·xxxvi· Grieken doot/
Eñ vertreden cleene eñ groot/
liij· andere mede/
Die verloren hadden die lede.
Cume waest met spieten dorsteken.
Musen quamen daer na gestreken/
Meerre/ dan vossen/ alse wijt weten.
So wat beesten dat si beeten/
Dat moeste altehant doot wesen;
Maer lieden mochter af genesen.
Hier omme dede Alexander dan
Raetbraken sinen leetsman/
Omme dat/ datse twilt vertere;
Want si verderuen wilden sijn here.

Hoe Alexander vort voer in Indien. XLVI.

Van desen lande so quam vort
Alexander toter port/

Daer

Vertaling in onrijm f. 93. c. *eñ na dese quamen tegen haer seer grote* beeren, *die* Apri *ghenaemt sijn.* en dus zal euerberen hier beteekenen *wilde Zwynen.* KILIAEN: Euer/ euer-swijn. j. beer. *aper, verres siluestris.*

Vs. 28. quam] Lees quamen. De afschryver zal zich mooglijk hier vergist hebben, door dien het enkelvoudig quam drie regels verder voorkomt.

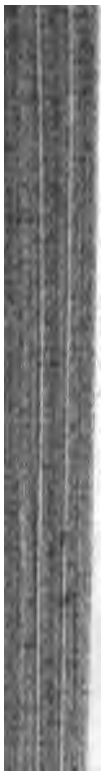

Doe quam hi vp te hoghen steene/
Doe waren groot eñ cleene
Lieden ghebloen/ men seide hem/ dat
Dat Hercules wilen besat/
Eñ met eere groter erdbeuen
So was hi danen verdreuen.
Alexander want metten sinen/
Al quaemt hem te grotere pinen.
Dort quam hi/ daer stonden de pale/
Fijn goudijn/ eñ niet van stale/
Die Liberbacus eñ Hercules
Daer setten/ alst beschreuen es;
Want si tlant so verre wonnen.
Daer wildi weten eñ connen/
Weder dat die beelden waren
So hol/ so vul/ doe vant hi twaren
Dat si maetrhijs waren goudijn fijn
Doe quam hi metten here sijn
Daer hi een dier sach/ sonder saghe/
Den rigge getant/ alse ene zaghe/
Met tween houeden staerc eñ groot/
Dat beet hem twee ridderen doot
Dat was met hameren doot geslegen
Want geen spiet eñ dochter jegen
Daerna quamen si teese riviere
Alsi aten quamen elpendiere
Gelopen vele ten seluen male
Doe hiet hi dien van Tessale

Vor hem driuen; want ſi ontſien
Den luut daer af / dat ſy vlien;
Dus ſloeghen ſire aldaer ter ſtede
viij^{c}. eñ .lxxx. mede
Hare tande ſamen ſi ouer proye
Eñ keerden weder met groter joye.

Vanden wonderen van Indien. XLVII.

Het vort quamen ſi indien dagen /
Daer ſi ru volc eñ naeet ſagen /
viij. vaete lanc: hare maniere
Die was altoos in die riviere
Water drinken / eñ ro viſch eten.
Alſi het naer troeken omme weten
Hebben ſi hem onder dwater gheheet
Dan danen ſijn ſi vort getreet
In een lant / aldaer ſi vonden
Lieden met houeden van honden.
Hare tenten ſloughen ſi daer /
Eñ maectent van viere claer.
Mettien een groet ſtorem tot brac
Die de tenten ontwee ſtac
Entie brant vloech vptie paerde
Alexander dat dat hem niemen verueerde /
Eñ ſeide: hetſ die tijt vanden jare /
Herfſt eñ winter ſceden zware
Hen doen ons die gode niet
Mettien hi tfolc eten hiet
Doe viel vp hen die ſnee ſo groot
Dattere ſi .vc. in bleuen doot.
Mettien viel vanden hemele neder
Gheheel vier eñ zwaer weder.
Nach binnen drien daghen d' naet
Ne ſaghen ſi die zonne claer.
Die ridderen ſeiden entie boden /
Het ware die gramſcepe vanden goden

Dat

Vs. 1. Het] lees het zo als vs. 6. gelezen wordt.

Dat een man hem onderwonde des/
Liberbacus eñ Hercules
Couerlidene ſo verre.
Hier omme ſo wart hi erre.
Daer na ten berghe van Gyopen
Quam Alexander daer vant hi open
Libers hol/ wie ſore in quam/
Een derde daghe hi ende nam
Hier uaer eſ Alexander comen
Daer hi volc heuet vernomen
Ghecleet met hude van pantheren.
Daer vant hi/ dat en eſ geen ſceren/
Edele balſeme eñ wierooc;
Want ſ daer vele waſſet ooc.
Indat lant/ addi genomen goom/
Stont det zonnen enter manen boem.

Vander zonnen enter manen boem. XLVIII.

Alſe Alexander daer bi quam/
Sach hi comen/ eñ vernam
Den pape vanden bedehuſe daer/
x. poete wel lanc/ datſ waer/
Swart getant/ alſe een hont/
Oren dore bort/ daer talre ſtont
In ringhen met perlen hingen.
Een Cō. ſprac hi vandien dinghen/
Waer hi reine/ ſo mochti gaen.
Wel aldaer die bome ſtaen.
Hem allen hiet hi oec aſdoen
Hare dierheden eñ hare ſcoen.
Die boſſch ſtont bin enen mure
Beloken/ die en was niet dure/
Daer .ij. bomen ſtonden tſamen/
Die men heilech hiet bi namen.
Die Coninc beder in ſinen ganc/
Eñ ſach die bome ſcone eñ lanc.

Daer swoer die pape openbare/
Datter nie reghen vp comen ware/
No dier/ no voghel/ no serpent/
Diere vele waren daer onderent/
Eñ alse verginge zonne of mane/
Dat die bomen lieten trane.
Ter zonnen vpgange/ heeft men gehort/
Der zonnen boem seggen dit wort:
Alexander! sonder gelike/
Eenech Here van erderike?
Leuende/ dat si di becant/
Eñ keerstu nemmer in dijn lant.
Nauonds/ alse die mane vpginc/
Sprac der manen boem dese dinc:
Alexander! vul sijn dine jaer
Ten naesten jare in meye/ dats waer/
Saltu steruen in Babylone/
Dien du betrouwes/ sal doen de hone.
Des anders dages die zonne vpginc/
Der zonnen boem sprac dese dinc:
Wiet di doen sal/ willic niet vroegen/
Hem soude die redene niet genoegen/
Laet di ghenoegen eñ varen hen
Met dinen here te Fasiaten.
Dijn moeder sal doen sware doot/
Eñ liggen onbegrauen bloot.
Dine zustre lange zalich wesen:
Laet di genoughen met desen.

Noch vanden wonderen van Indien. XLIX.

Daer na die Cō. eñ sijn volc al
Quamen geuaren in een dal/
Daer serpente waren genouch/
Dat elc an sinen halse drouch
Mirauden menech scone eñ fijn/
Diere van veletierre sijn.

Daer naer quam hi onder dieren/
Gevoet na ſpoens maniere/
Eñ vogle gripen gaemer mede/
Eñ baden hem grote pijnlichede.
Beede met ſpere eñ met ſcute
Werde hem deſ Conincx rote
Dapperlike eñ met cracht.
Twee hondert man lietſi daer eñ ·viij·
Beeſten ſloughen ſi clene eñ groot
Cviij^{m}· ghinder doot.
Daer naer/ alſe tgeent leden was/
Quam hi vpt water/ dat heet Ecclinaſ/
Eñ heuet ·ij· milen andie wide/
Groot riet ſtont daer an elke zide/
Geent riet wil olyfanten lach/
Meerre/ dan men noit bome ſach/
Die Alexandere/ na ſinen here
Altoos en baden ghene dere.
Twater leet hi en ſine liede
Met ſcepen/ gemaect van riede.
Alſe ghinder ouer quamen
Ontſingene lieneliken alteſamen
Ghene Heren/ die wilde hinden.
Wilde wijf ſi ghinder vinden
In een water/ met langen hare/
Wit/ ſcone/ ghehuut ſo clare/
Die dicken plaghen man te vane/
Eñ te verſmoꝛne/ of te verſlane/
Of met haerre luxurien groot
Brocht ſoeſe dicke wile ter doot.
Deſer vine Alexanders tiden/
Wit gehuut/ alſt ware ſnee.
Van danen quamen ſi alle ſciere
Op Ganges/ die grote riviere/
Die de Bible Fiſon heet/
Eñ vten Paradiſe gheet/
Die eſ ſo wijt men can dien
Van hoeuere bander zide niet geſien.

45 Di

Daer naer quam hi onder diere/
Dien vten houede eene maniere
Van hoꝛnen ragheden / sonder zaghe/
Getant rechts/ alse eene saghe/
viijm. sloughen sire doot ter stede
Eñ ·iiijc· eñ ·l· mede.

Van Alexanders verweenthede. L.

Nv heuet Alexander dor streden
Wilde Yndia/ eñ es leden/
Eñ quam aldaer hi Poꝛrus vant/
Te Faciaten in een eylant/
Die sijns mettem here ontbeet.
Alexander ghinder oec heet
Hem / dien hi hadde indie hant
Beuolen al Persen lant/
Dat hi hem dade maken
Colummen goudijn/ eñ sine saken
Daer in alghader scriuen dade.
Die voerdemen bi Poscus rade
Int vpperste Yndia altemale/
Verre ouer Liberbacus eñ Hercules pale/
Eñ ·x· voete hoghere/ dan die hare;
Want hi vorder comen ware.
Omtrent ·m· eñ ·l· man
Verloos hi/ alse hi twonder dor ran
Vanden Indscen Conincrike.
Van siere condecheit spreect sekerlike
Seneca in diere maniere:
Coninc Alexander/ die siere/
Ginc bouen alle mensclichede/
Hi waende den hemel ebben mede/
Alse hi erderike adde verwonnen/
Quam hem in sijn hooft geronnen/
Dat Demetricus te waren
Seide/ dat vele werelden waren.

Doe ſprac hi: ay mi! heptine!
Dat ic noch in minen liue
Niet en hebbe gewonnen al/
Datſ dat mi langhe rouwen ſal
Nv heuet hi in Yndia gelaten
Eenen Bailliu / eñ vaert ſire ſtraten
Tote Babylonien waert.
Daer ſo dwanc hi andie vaert
Almaſonia/ der mageden lant/
Dat ſi hem cheins gauen te hant.
Boodſcap quam hem inden wege/
Dattem brochten deſ landſ zege
Die boden van al Afferike/
Van Carthago/ der ſtede rike/
Van Spaengen/ van Cycile/
Van Gallia/ van ouer menege mile/
Van Sardayne eñ van Ytale/
Eñ deſe boden altemale
Beiden ſijns in Babylone/
Met meneghen proſente ſcone.
Doe haeſte hi hem d' ten perlemente/
Alſe die alle die couente
Vander werelt wilde ontfaen/
Alſe hem te ſine onderdaen.

Hoe Alexander te Babylonen quam. LI.

Teerſt/ dat hi der ſtat bi quam/
Een warſagere hem benam/
Dat hi niet voere inde port;
Want daer laghe an ſine mort.
Hier omme heeſt hiſe gelaten
Eñ voer ouer ter Euſraten/
In eene ſtat/ die Burcia hiet;
Want men daer doe en woende niet.
Artaxarcus ſeide daer ieghen:
Men ſoude ghene waerſagers plegen/

No haren worden gelouen niet;
Want mer vele loghenen ziet.
Om dese wort es hi te waren
Te babylonjen in gevaren.
Doe sprac die waersagere Corbares:
Taerchste / dat anden meusce es /
Dats dat elc man menech weruen
Plomper es te siere bederuen /
Dan hi es in eens anders doene.
Alse binnen quam die degen coene /
Eñ hi ten gerechte daer zat /
Clagheden si vor hem dat
Groot volc ouer sine bailliuwe /
Eñ vragedē / twi mense so verduwe?
Altehant voer alle die boden /
Hiet hi dat mense soude doden.
Te wiue so nam hi daer na
Darius dochter ene / hiet Staura.
Enten edelen Grieken mede
Hiet hi nemen / daer ter stede /
Van allen lande die edele magede
Entie scoenste / die elke behagede.
Doe riep hi sijn ridderscap te samen /
Eñ elken galt hi bi namen /
Eñ gaf hem scat eñ ander goet
Vele eñ ghenouch / alse hem bestoet.
Die oude ridderen scalt hi quiete /
Eñ heuet vervullet / met vlite /
Hare steden met jongelinghen /
Die hier ieghen sere ghinghen /
Omme dat hi die oude verliet
Eñ baden / verlaet omme niet;
Want hijs altoos niet en dede
Dor vriendscap / noch dor bede.
In desen sijn hem lettren comen
Vander moeder / die hem nomen
Antipater ouer verrader /
Eñ soe bidt / dat hi hem algader

Voer

Daer hem wachte; want ſoe ontſiet/
Dat hi hem lichte ſcaden ſal iet.
Om dit Alexander ontboot
Antipater/ dat hi om ghene noot
Ne late/ hine come voet
Tote Babylonen indie port.
Antypater die was des gram
Eñ inden weghe/ daer hi quam/
Dedi maken een venijn/
Den mochte geen ſtaerker ſijn.

Van Alexanders verranneſſen. LII.

In deſen woer weder eñ wort
Alexander biten der port.
Doe ontſtaerf hem ·i· Eſiſioen/
Dien hi minde voer alle baroen;
Want hi was ſo dore ſcone/
Datmen/ onder ſine crone/
Jongelinc ghenen want ſijn gelike.
Dien beweendi langhe vriendelike.
Een graf dedi maken den man/
Daer hi vele ſcatſ leidc an/
Dat coſte ·xiſm·. talent/
Nochtan gheboot hi d' omtrent
Hem allen vp ſwaer gebot;
Datmen dien hilde ouer god.
Van danen keerdi na dat
Te Babylonien/ indie ſtat.
Daer lach hi ledich en ſijn meeſte/
Eñ maerten werſcap eñ feeſte/
Eñ ontfinc van vele landen
Die ſlotelen in ſinen handen.
Entie ghiften/ die men hem ſende/
Nacht no dach maectijs geen ende.
Nu adde Antipater ſonen drie:
Caſſander/ hieter een/ leſen wie/

Phillip eñ Iollas/ dander twee.
Deſe plaghen min no mee/
Dan emmer te drinkene voren/
Eñ daertoe waren ſi vereoren/
Dat die Cō- den nap ontfinc/
Eñ dranc na den jongelinc.
Antipater hadde ſijn venijn
So ſtaerc/ dat hi wilde ſeker ſijn/
Eiſt/ datſ die Coninc iet geſmaect/
Dat hem emmer die doot naect;
Want meu mochte gehouden dat
In copere/ nō in ꝑſerijn vat/
No in ghēen vat vpter aerde/
Dan in die ore van enen paerde.
So ſekere was hi an tgone/
Dat hi Caſſandre/ ſinen ſone/
Voren ſendde ſekerlike/
Omme Macedone te houdene trike.
Hi haddem alſo voer ſien/
Dat Teſſaluſ/ die phiſicien/
Sinen raet wiſte ende ſine kinder/
Dus was die mort gewiſiert ghinder.

Hoe Alexander was ghevenijnt. LIII.

Alexander was ghebeden
Tetene in eere ſteden
Met Theſſaluſe/ diene ontfinc
Hem en al dat mettem ghinc.
Daer was feeſte/ meer dan feeſte
Eñ gherechten/ die alre meeſte
Entie dierſte/ diemen vant/
Den wijn hadden inde hant
Phillips en Iollas/ ſijn broeder/
Die der mort waren broeder;
Want hem die vader hadde geleert/
Alſe hi van wine ware verkeert.

Alexan

Alexander ſcinéte die een /
Die ander procuede / alſt wel ſceen
Den wijn / die van venine was reine /
Eñ doe dzopere in die fonteine /
Daer tfenijn in was gheminct /
Mettien ment den Coninc brinct /
Dien indien toge ter middewaerde
Een ſteke quam / diene veruaerde ;
Want het ginc hem inden liue /
Alſe die ſteke van enen kuiue.
Hi creeſch vant groten meſbare /
Die ſine waenden / dat het ware
Van dronkenſcap eene nope /
Eñ bleuen indie hope ;
Maer het was mort eñ laghe.
Hi heet dat menne woch draghe /
Alſ doot was hi doemenne wech dzoech /
Zwaerlike getozment genouch /
Eñ was van ſteken ſo verſwaert /
Dat hi dicken bat om een zwaert /
Omme te cortene ſinen torment.
Sine vriende / die hem omtrent
Stonden / eñ hare hant an hem baden
Cochten hem alſo ſere ſcaden /
Of alſine hadden gewont /
Nochtan addem / in cortere ſtont /
Dat gedromet / daer hi lach.
Alſt quam anden vierden dach
Wart hi gewaer / ſonder waen /
Dat ſijn leuen ware ghedaen /
Eñ ſeide : ic kenne mijn gheval :
Mijn geſlachte al meeſte al /
Dat van Achilleſe eſ comen /
Heuet ſinen ende ghenomen
Omtrent ſine ·xxx· jaer
Eñ metten euele harde ſwaer.
Die ridders ſeiden hi waren verraden /
Eñ riepen met vuerdaden

Be-

Bestu ons aldus met morde
Gherooft / die dit geselscap scorde
Saelt menegen costen doen dat leuen.
Want dine gelike waert nie verheuen.

Coninc Alexanders doot. LIIII.

Mettien hem Alexander dede
Draghen in een hoghe stede /
Daerne mochten alle die sine
Sien liggen in siere pine.
Daer hise alle hiet comen te heme /
Eñ hiet / datment niemen beneme.
Men liet hem cussen sine hant /
Daer quam menech stout wigant /
Met heeten tranen / met naten ogen /
Dje Jammers vele moesten gedogen.
In dat vterste hi bat /
Dat menne dragen soude na dat /
Met specien gebalsement wel /
Sinen lachame / eñ nienweren el /
Dan in Lybia / int monster scone /
Aldaer Ammon staet metter crone.
Sine vrienden ebben hem gevraget /
Wie hi wille dat crone draghet
Na hem in sijn Conincrike /
Sint hem staet dus jammerlike.
Hi seide : den besten / eñ nadien
Ne noemde hi desen / no dien /
No weder Hercules / sijn kint /
No sinen broeder / no een twint /
No tkint / dat Roxanes drouch /
Die doe ginc swaer genouch ;
Want het dochtem sijn onnere /
Dat sulc een Prince / sulc een Here
Maken soude eeneghen here /
Hine ware werdich alre eere.

Sulx

Sulc goet addi te latene ōmare
In Jemene / dies onwerdich ware.
Ten sesten daghe ontsiet hem de tale /
Doen nam hi midſ indie zale
Sijn vingerlijn / eñ gaeft Perdiken /
Dies waerre vele vanden riken /
Die wanen wilden openbare /
Dat hi naer hem Coninc ware /
Eñ dat Alexander wilde dat.
Scolastica spreect teser stat /
Dat hem gaf die zuster sijn
Drinken dat staerke venijn /
Eñ dat / doe hi verloos de sprake /
Dat hi selue sine sake
Bescreef eñ al sinen wille;
Want hine wilde lude / no stille /
Dat emmermeer oec sijn gelike
Quame in sijn Conincrike.
Maer ·xii· coos hi siere gesellen /
Die hem int herte best bevellen /
Eñ gaf elken daer sijn deel
Van sinen Conincrike geheel;
Maer dit was niet / et moeste keren;
Want ·iiij· alleene bleuere Heren.

Den prijs van Alexanders vromecheden. LV.

In hoymaent / die Julius heet /
Staerf Alexander / alsement weet /
In sijn ·xxxiij·ste jaer.
Bouen allen menschen moede / dats waer /
So was hi van herten meest /
Daermen af heuet verheest.
Bouen allen menscen mogenthede /
So behilt hi die vpperste stede.
Die sinen ridderen met sinen trooste
In grotere vresen so verlooste /

Al hadði al puur naert geweſen/
Hem dochten ſi waren geneſen/
Wel tijt ſo ſine ane ſaghen.
Noint geſciede in ſinen daghen/
Dat hi beſtont eeneghen man/
Hine was die ghene/ diene verwan:
Noint beſtont hi veſte/ no ſtat/
Hine maketſe moede of mat.
Noint volc quam hem te gemoete/
Hine waerpt al onder voete;
Verwonnen wart hi doch int ende/
Niet met wighe/ no met genende;
Maer verradenlike vanden ſinen/
Diene dus daden veninen.
Men leſet dat hi hadde eenen ſteen/
Dattem fenijn altoeſ en gheen/
Wie ſone drouch mochte geſcaden;
Maer/ alſe hi dus was verraden/
Wart hi hem deſ nachts beſtolen/
Omme dat die mort bleue verholen/
Eñ alſt tfenijn was indie aderen/
Enter naturen was geen vergaderen/
Was hi hem wedet ani ghedaen/
Dus es hem die auenture vergaen.
Alſe te Babylonien was marc
Sine doot al openbare/
Indie bloeme van ſiere joghet/
Ende int beſte van ſire doghet/
Wart droue eñ ſtille aldie ſtat;
Sine wilden niet gelouen dat
Die lieden/ die verwonnen waren/
Dat dat waren vraye niemaren/
Eñ waenden in haer gedochte/
Dat hi ſteruen niet en mochte;
Want ſine in ſo menegher laghen
Verloſſet vander doot ſaghen;
Maer doe ſi wiſten wel al bloot/
Dat hi ſeñerlike was doot/

So beweenden sine alle gader
Ghelijc / oft hi ware haer vader.
Doe Darius moeder wiste dat /
Daer naer soe nemmermeer en at;
Maer sine geborne Griexe maghe
Sine maecten en ghene claghe;
Maer si waren in sulkere ghebare /
Alse oft haer viant doot ware.
Darius dochter oec / sijn wijf /
Die nam siere amien tlijf /
Omme dat soe hare seide an /
Na sine doot te nemene man.

Alexanders sepulture LVI.

Nouwe groot eñ hant geslach /
Menech weenen eñ geclach /
Daer dat Rommans af spreket scoue /
Maecten die van Babylone /
Eñ dat es geveinsde sake;
Want ic segt in waerre sprake:
Die doden en heuet ghenen vrient;
Want al datmen ter werelt dient /
Dats algader omme ghewin /
Eñ anden doden es meer no min.
Die naer Alexandere bleuen
Saghen / hoe dat si bedreuen
Hare dinc so ghemeenlike /
Waer bi dat si bleuen rike;
Doch so street men daer een vre /
Omme des doden sepulture.
Die Grieken wildene te hant
Ouer voeren in haer lant /
So dat si ouer een des draghen /
Dat si Jupiterre des vraghen.
Die hiet / datmen soude den vrien
Grauen tot Alexandrien /

In Egypten / in ſine ſtede /
Die hi ſelue maken dede.
Aldus wilde der Iupiter.
Daer maecte Ptolomeus Dochter
Een graf / ſcone eñ diere ſere /
Alſe betaemde ſulken Here.
Nv hort van Alexanders zeden.
Menne vant van meere wijſheden
Noint Coninc in ſinen tiden /
Haddi hem conen vermiden
Den wijn te drinkene te ſere /
Eñ hadde die grote Here
Alſo ghemate geſijn van zeden
In ſine wtneinende rijcheden /
Alſe hi was in aermseden /
Ter noot en condem niemen verwroeden;
Maer inder weelden was hi ſot /
Eñ waende / eñ wilde weſen god.
Emmer haddi vrde eñ ſpade
bij· manne te ſinen rade /
Alſe hem Ariſtoteles hiet /
Eñ alſe hem zwaers vp lach iet /
So nam hi elken dan alleene /
Eñ ſeidem ſine dinc al rene /
Eñ heuet ſinen raet ghehort;
Dus onthilt hi elc mans wort /
Eñ danne ſo nam hi ten leſten
Den ganſten raet enten beſten /
So hijt naeſt conde gheſien /
Eñ auentuurde dan dien.
Nv eiſt al niet / nv eſ hi doot /
Die ſo ſtaerc was eñ ſo groot.
Hort van hem noch ·i· biſpel /
Wat hem mede oec ghevel.

Van Alexanders enten Bracmannen. LVII.

Doe Alexander wilde bevinden
Die wonderlike zee van Inden/
Sette hi daer toe ſine hant/
Te winnen der Bracmannen lant.
Si ſenden te hem dusdanen brief:
Wi hebben verhort/ eñ etſ ons lief/
Onverwonnen Coninc! Here!
Dine orloghe/ eñ dine eere/
Eñ dijn geluc eñ dijn gevouch;
Mᵃ wat ſal hem ſijn genouch/
Dien erderike dinct te cleene.
Wine hebben rijcheide gheene/
Waer omme dattu iets wouts/
Twi du vp ons vechten ſouts.
Onſe goet eſ al ghemeene/
Onſe rijcheit/ dats ſpiſe alleene/
Ouer die diere cledere ſine
Ghenoucht ons wel eenè ſlavine.
Onſe wijf ſijn niet geblancket/
Om ons te genougene te bet;
Want wimrel/ cledere eñ crone/
Datſ lait eñ re gheene ſcone;
Want ſcoenheide en eſ niet
Elſ/ dan ons nature liet.
Anders huus wi noit en ſochten/
Dan hole eñ haghedochten/
Daer in wonen wi/ alſe wi leuen/
Daer liggen wi/ alſe wi doot ſijn bleuen.
Coninc ebben wi/ danſ niet bidi/
Dat met ons enechſ rechtſ moot ſi;
Ne maer alleene omme edelhede.
Wat ſalmen rechten teneger ſtede/
Daermen altoes niene meſdoet.
Alexander/ die was vroet/

Alſe hi vernam hare vite/
Liet hiſe van orloghen quite.
Doe ſcreef Alexander dus
Te haren Coninc Didimus.

Hoe Alexanders den Bracmannen ſcreef. LVIII.

Menech waerf ebwi gehoȝt/
Van uwen zeden menech wort/
Dat v leuen niet neſ mede
Na die ghemeene menſeelichede/
Entie niemare van deſen
Dinct ons ongelouelijc weſen.
Hier omme ſenden wi die deſe brieve/
Eñ bidden di/ dor onſe lieue/
Oft waer ſi/ dat gijs ons maect vroet/
Eñ of ghijt omme leren doet.
Eñ alſe wi ſeker ſijn van dien/
Oft ons alſo mach geſcien/
Dat wire ons an mogen keeren;
Want eene vrije dinc eſ dat leren/
Eñ wijſheit en ſcaet groet no cleine/
Alſemenſe bringet int gemene/
Gelijc dat niet en ſcaet den brande/
Alſemen kerſen menegerande
Ane ontſteect/ daer men af ziet/
Dan ſcaet den eerſten viere niet:
Dus eiſt bider wijſheit dan/
Alſer menech leeret an.
Didimus antworde ten dingen:
Onſe boden/ die tote di ghinghen/
Verſmadeſtu/ alſe die ommare
Van ons hadſ alſulke mare.
Nv ſoudſtu van mi verſtaen
Alle dic waerheit/ ſonder waen.

Brac-

Vs. 7. die] Lees di.

Bracmanne leden ·i· simpel leuen/
Onrecheit es danen verdreuen.
Sine souken dinghen niet
Els/ dan die nature gebiet.
Simpel es onse lijfnere/
Wine sijn van gere groter tere/
Noch van leckeren morselen;
Maer onder ons eten wi/ eñ deelen
Sulc/ alse die erde geest talre stont/
Ongedoluen eñ ongewont.
Wine eten ghene dinc/ die leuet/
Eñ hier bi eist/ dat niemen heuet
Niet ons altoos geene ziechede.
Oec es met ons altoos mede/
Dat niemen an andere hulpe doet;
Want euen rike eñ euen goet
Sijn wi alle talre tijt/
Eñ des leuen wi sonder nijt.
Onder ons es effene aermoede/
Dus sijn wi alle rikē van goede.
Met ons en es gheene wet;
Wanter niemen mesdaet ne smet.
Aerbeit/ daer waesdoem af coemt/
Es met ons al ongenoemt;
Want gierecheit es sere quaet/
Wien so soe int herte gaet/
Bringet soe in aermoeden eñ in scenden;
Want haer beiach en mach niet enden/
So soe meer te hope trect/
So soe meer vp haue mect.
Alleene dat wi niet en begheren/
Dats onse ende/ alsonder deren.
Wi slapen sonder sorghe gheene.
Wine heeschen groot no cleene
Dienst van niemen/ wi scelden vri/
Sonder dat onse vleesch si
Onser redenen onderdaen.
Het dinct ons felheit/ sonder waen/

Onder te dwinghene onſe gebure /
Die ons die moeder der nature
Broeder maect / eñ onſe ghelike /
Entie de Vader van hemelrike
Te ſiere herven gheroupen heuet /
Eñ daermen euweliке in leuet.

Didimus antworde tote Alexanders. LIX.

In onſe hole leuen wi ſochte;
Want daer noit ſtorem ſcaden mochte.
Wine pleghen geere cledere diere;
Wie ſijn ghedect met paupiere /
Eñ met reenre ſcaemten mede.
Brouwen / niet omme onſuuerhede /
Ne willen wi hebben / no minnen
Ne maer alleene / omme kinder winnen /
Dus ſteruet niemen omden vader /
Eñ met ons nes alte gader
Metten doden gheene feeſte /
Hetſ al eens mindſte eñ meeſte.
Dats v doen eñ uwe zede /
Hier an leggedi uwe rijcheде.
Ghine laet der erden te waren
Niet ghebruken vanden haren.
Ghine omme legget in ſeluere / in goude
Dat vleeſch / dat hare weſen ſoude.
Gheene plaghe in onſen lande gaet;
Want wine ontreinen met gene daet
Die lucht / daer plaghen omme geſchien.
Die wedere / entie winden vlien /
Nadat ſapſoen vanden jare /
Genougelike te houden thare.
Met ons nes medicine gheene /
Dan cranke ſpiſe / entie reene;
Want vaſten doet euel gheneſen /
Eñ het doet oec gheſont weſen.

Dansen / tournoye / spel van dieren
Ne plegen wi in ghere manieren /
No wine varen nieweren el /
Om te siene al sulc spel.
Die werelt entie hemel mede
Geuen ons te siene ander scoenhede:
Datſ die hemel scone eñ claer
Met sterren versiert hier eñ daer.
Die zee van puerperine ghedane.
Die vissen met springen eñ met slane /
Spelende int water harentare /
Eñ so merken wi van hare /
Hoe soe die erde harentare
Omhelst / oft haer zuster ware.
Ons genoucht te scouwene ane
Die merschе van groenre gedane /
Daer scone bloeme staen onder voete /
Die so wel rieken eñ so soete.
Dit voet beede ogen eñ zin /
Eñ dit heuet vele ghenouchten in.
Ons genoughen die foreeste /
Daer grote blisca eñ feeste
Die vogeline / met haren zanghe /
In driuen lude eñ langhe.
Daer sijn der naturen scoenhede
Vul weelden eñ rijcheden mede.
Diue varen bi landen no inde zee /
Omme ghene copinge nemmermee;
Want rijcheit van vremden lande
Ne doet ons nemmermeer de scande /
Dat soe verwinnet onsen zin.
Anders no meer no min
Ne willen wi banden erdscen goede /
Dan vri in blidere aermoede.

Noch

Noch Dydimus antworde. LX.

Wine leren niet ſcone ſpreken;
Want daer ane liggen treken;
Want logene cleetmen ſa ſcone/
Datmer bi coemt dicke ter hone.
Alſemen den meſdadegen onſchult/
Enten juge alſo verdult/
Dat die onnoſele moet vallen/
So eſ die taelman van hem allen
Gheprijſt / eñ gheheten wijs;
Dit eſ een onſalich prijs/
Die de conſcientie beſmit.
Met onſ. enſ algader niet dit/
Wi hebben ſimpele tale/
Die altoeſ waer ſeit eñ wale.
Wine willen ons niet ter ſcolen keren
Die niet ſekers wiſen/ no leeren/
Daer die eene paertie weten doet/
Dat eere ſi dat ouerſte goet/
Die andere die ſeghet daer bi/
Dat ghenouchte van vleeſche ſi.
Wine offeren Gode gene beeſten/
Wine verſieren met geene feeſten/
Noch geenen monſter/ no outare.
Ane v ſcijnt of God aerm ware/
Eñ hi uwer gichten adde noot.
Ditſ meſdaet eñ zonde groot.
God wille geheert ſijn; want hi es goet
Met reine dienſte/ ſonder bloet/
Metten wozden inder beide
Doet hi den menſche genadicheide;
Want God die eſ ſelue wort/
Eñ dat brochte die mereſt vort/
Eñ dat herecht / eñ dat behoet
Alle dinc / eñ der voet.
Dat minnen wi ; want onſ gegeuen
Heuet den geeſt eñ dat leuen;

Want God es selue geest eñ zin/
Eñ hier omme no meer no min
Sone windt men Godſ gemoede
Met desen vtersten erdscen goede;
Maer alleene in reine leuen/
Eñ hem lof eñ danc al gheven.
Hier omme seggen wi talre tijt/
Dat ghi onsalich volc sijt;
Want ghine verstaet meer no min/
Dat vanden hemele es v beghin/
Eñ ghi met gode ghemeent
Maechscap hebt/ die niet es clene;
Maer met dorpeliken saken
Laetti v edelheit mesmaken;
Want ghi indes vleeschſ genouchte
Souct altemale vwe gevouchte/
Dat vander erden es geboren/
Eñ dit hebdi voer al vercoren/
Eñ doet so vele dor sine waerde/
Dat ghi ontreint lucht/ water eñ erde.
Eñ dat nochtan swaerre es mesdaen/
Ghi sijt van Gode al afgegaen/
Eñ eeret/ eñ anebeet die dode/
Alse oft waren rechte gode;
Eñ het sijn mozdadege viande/
Die v bringen talre scande.

Alexander tote Didimuse. LXI.

Alexander weder antwort:
Eist/ also seggen uwe wort/
So sidi Bracmanne alleene/
Eñ indie werelt nes ne ghene
Dinghen/ die sonder sonde leuen/
Also alse ghi v hier ebt descreuen;

Vs. 39. gemoede.] Zie hier achter.

Maer want ghi v te geere hure
Der weelden / die de nature
Heuet ghegeuen int ghemeene /
Dus ſo ſidi goden alleene /
Of ghine acht vp gode niet;
Want ghi ontſegt / dat hi v hiet.
Ditſ het dompheit / na mijn ſpen /
Dan leuen van philoſophien.
Dydimus ſprac vp deſe dinghe;
Wine ſijn gheene jmborlinghe
Van deſer wereit / maer gaſte;
Want hier bliuen wi niet vaſte;
Maer wi ſullen hi dore liden /
Alſe die willen thuuſwaert riden /
So licht eñ ſo ontladen te waren /
Dat onſ ghene zonden verſwaren /
No met gulſcheit verladen /
No met genen anderen ondaden
Voer Gode / diet geen mantel gemaect;
Maer met conſiencie al naect /
Met aenſichte / die hē niet ſcamen /
Sullen wi lopen alle te ſamen /
Eñ onſen woch met haeſten liden.
Wine willen te gheenen tiden
Afgode ſijn in ghere wijs /
No Gode open ſulken meſprijs;
Ne maer Gods houeſchede
Nutti tuwere onſalechede.
Wine ſullen oec niet verteren
Dat wi ſien / eñ begheren;

Want

Vs. 8. Der enz.] In dit vers is een woord door den afſchryver uitgelaten. Naar onze gedachten zonde het dus kunnen herſteld worden:

Maer want ghi v *te geere hure*
Ontrect *der weelden, die de nature*
Heuet ghegeuen. ——

Want en ware zin no zede/
No vulmakede rechtichede;
Want God heuet in erderike
Gemaect menege scone gelike;
Want die werelt els niet en dochte/
No sonder hem gestaen en mochte/
Die nutscap van desere baten
Heuet hi des menscen wille gelaten/
Dien hi vri heuet gemaect.
Wie so dan ant obeste gheraect/
Eñ tarechste laten heenen varen/
Die en es geen god te waren;
Maer daer bi winnent hi/ eñ verdient/
Dat hi wert daer bi Gods vrient.

Noch Alexander tote Dydimuse. LXII.

Alexander weder ontbiet:
Voer salecheit en prijst dat niet/
Dat ghi v lant prijst so vri/
Dat bat kaerkere/ dan lant si/
Om dat ghi niemen en versouct/
No dat niemene uwes en rouct/
Dat es cranke salichede.
Ghine sayet/ no plant bomen mede/
No en temmert huse/ no zale/
Dit es al keytiueghe tale/
Eñ dats/ dat mi gheen wonder heuet;
Want ghi beesten leuen leuet;
Maer in weelden reine leuen/
Dats dinc met eeren verheuen.
Dat ghi niet mesdoet met wiuen/
Wie sal dat voer eere scriuen;
Uwe wijf sijn so onbequame/
Diese begerde/ hi hads scame;
Maer wi/ diet altemale gebruken/
Dat erde draget/ of wast an struken?

Eñ

Eñ met vrien wille onthouden
Van ondaden / van onſcouden /
Recht eiſt / datter ons af coms
Vordeel / eere eñ rechte vrome.
Dus endt dat ghedinghe danne
Tuſſcen Alexander entie Bracmanne.
Eñ hetſ waer / hi ſeide wel /
Die alſo dade eñ niet el /
Alſe hi hier int ende ſeide ;
Maer hoe ſal hi die tale leide.
Didimus die was int beſte /
Beede int eerſte eñ int leſte.
Het dinct wel ſijn geloue mede /
Eñ luden na dat kerſtijnhede /
Daer banden worde ſpreect tgedichte /
Daer God bi die wereit ſtichte.
Alexanders dinc ent hier dan.
Die vijſte bouc gaet hier an.

SPIEGEL HISTORIAEL.

EERSTE PAERTIE.

VIJFDE BOEK.

Hoe Alexanders rike gheſcuert wart na ſine doot. I.

Nae Alexandere wert ſijn rike
Geſcurt ende jammerlike.
Phillip/ ſijn broeder/ die oec hiet
Arrideus/ behilt ſoec niet/
Dan dat lant van Macedone.
Lyſimacus behilt die crone
Van Tharſien eñ oec van Lyden.
Perdicas behilt/ indien tiden/
Int lant van Azia een deel.
Niemene hadt al gheheel.
Tholomeus/ die Socher hiet/
Behilt Egypten eñ dat diet.
Hi hilt oec te ſiere paertien/
Daer na dat lantſcap van Surien.
Dit bleef die machtigſte van allen/
Eñ vp deſen ſullen wi vallen.
Dat Walſch maect grote ſprake
Van ſConinx Alexanders wrake;
M' dat eſ eene geweinſde ſaghe/
Mine rouc/ wiere omme vraghe.
Tholomeus Socher quam
Na Alexandere/ eñ hi nam
Dlant van Egypten onder hem/
Eñ hi voer vort in Iheruſalem/

Alſe of hi ſacrificie woude
Gode maken / dor ſine houde:
Dat was vp enen ſaterdach /
Om dat hi wiſte / datter an lach
An dien dach der Jueden viere /
Eñ ſi èn vochten in gere maniere /
Eñ voerdere gevaen met him /
Eñ oec diere van Gariſſim
Voerde hi in Egypten lant /
Eñ vercochtſe inder coepmanne hant.
Jadus / die Biſſcop was
In Jheruſalem / alſict las /
Entien Alexander die eere dede /
Dat hi vri maecte die ſtede /
Staerf tien tiden / alſict las.
Na hem wart Biſſcop Onias /
Sijn ſone / alſe hi ſoude doen.
Na hem die rechtre Symoen.
In Tholomeus tiden waren
cccm. porters te waren
Eñ .lxxm. tote Rome gheteilt /
Dus groot was doe hare gewelt.
Die Coningen van Egypten lant
Bleuen voert alle Tholomeus genant
Na deſen Tholomeus alleine /
Al tote dien / dat die Romeine
Egypten wonnen / wi leſent dus.
Voert voert van Theofraſtus.

Van

Vs. 42. rechtre enz.] MAERLANT heeft hier den bynaam van *Simon*, die *iuſtus* was, door rechtre vertaald. VINCENT. heeft. MS. f. 114. c. *Jado pontifici ſucceſſit filius eius Symon* Juſtus.

Van Theofraustus ſproken. II.

In deſen tiden was meeſter groot/
Naer deſ wijs Ariſtotiles doot/
Theofraustus/ die de ouerhant
Na hem behilt in Griekenlant.
Deſe ſprac: het goet/ eñ het behoeuet/
Alſemen heuet vrient geproeuet/
Vint menſe vray/ dat menſe minne;
Want trouwe vrienſcap/ die eſ dinne.
Men ſal minne indien meſpriſen/
Dat ſoe blent vonneſſe can wiſen.
Theofraustus ſprac goede wort/
Daer hi an leren mach/ dieſe hort/
Beder dat hi trect ter baten/
Huwelijc doen oſte laten.
Dit trac Iheronimus met ſiere pine
Vten Griexen in Latijne.
Onder wilen werdet goet/
Dat die wiſe huwelijc doet/
Eſ hi dan gheſont van liue/
So comen an hem ſcone wiue/
Wel gheſect eñ wel geboren;
Maer ane vonneſſen mach men horen/
Dat dit ſijn ſelſiene ſaken;
Maer die der wijſheit wille genaken
Hem mach ouer een niet bliuen
Minne van bouke eñ van wiuen.
Teen van beeden moet achter bliuen;
Al te vele bedaerf den wiuen/
Scone geſteente/ cledere diere/
Joncwiue eñ cameriere/
Diere allame/ grote juweelen;
Maer ſnachtſ ſo coemt die quareele:
Mine geburnede heeſt alde eere/
Alt volc ſiet vp hare ſere/
Soe gaet gerleet bet alden dach/
Dan ic/ diet alſo wel vermach.

Man

Waer ſoe ic dem broe eñ ſpade/
Ic hebbe donwerde entie ſmade.
Dan ſpreecſtu recht: wat ſageſtu heden
So wele vp ons gebuurneden?
Wat runeſtu jegen dat jonchwijf?
Du waerſter maerct/ ſech/ keytijf!
Wat dinghen ſo brochtſtu mi?
Sine conen gedogen/ dat iemen ſi
Metten man wrient of vriendinne/
Hare ſcade rekene ſi anders minne.
Neemt men eenen aermen ſonder goet/
So eiſt coſt/ dat menſe doet.
Neemt men ene met groten goede/
So eſ te fier hare ouermoede;
Maer datſ al niet/ hoe ſoot gaet el/
Eſ ſoe gheſeet qualike/ of wel/
Dul/ meſraert/ of oec te fier/
Doof/ lelijc/ oft ongier/
Dat machmen alre eerſt verſtaen/
Alſe dat huwelijc eſ gedaen.
Een eſel/ een oſſe/ of een paert/
Oft ander dinc ne bore waert/
Dat proeſtmen/ eñ copet dan;
M' een wijf togemen cume den man/
Omme dat ſoe hem niene verlede/
Eer ſi ſijn verſament beede.
Beveelſtu hare dinne ſaken/
Soe mach di lichte ſcade maken/
Sluudſtu oec voer hare iet/
Si ſeghet hine betrout mi niet/
So eiſt al ſcelden/ eñ belgen/
Eñ lichte mede ſi doen ons zwelgen
Ghevenijnde/ quade puſoene/
Dune maecſ ſaen dinen zoene.
Coepſtu hare diere merſerie
Vreeſe eiſt/ of menſe di ontſrije
Eiſt dattuſe haer niet en geves/
Soe ſeget/ dattuſe onwert heues.

Wiue te wachtene datſ verloren;
Maer datſ die goede wt vercoren/
Die meſdaet noch nie endede.
Eſ ſoe van grotere ſcoenhede/
So mindſe menech bidi/
Eñ eiſt oec/ dat ſoe leelijc ſi/
So ſiedſoe ſelue om haer gewouch.
Eñ hets te houdene zwaer genouch
Daer alde werelt omme vaert/
Eñ dat niemen ebben begaert/
Dat eſ eene onwerde haue/
Die wiſte hem danc/ dat menſe hem gaue.

Vanden ſeluen. III.

Eiſt oec/ datmen huwelijc doet/
Omme te berechtene een goet/
Hoe vele bet ſo eſ berecht
·j· goet met eenen getrouwen knecht/
Eñ vele bet doet hi/ eñ hort
Sijns Heren gebot eñ ſins wort/
Dan een wijf/ die hare toget
Vrouwe te ſine eñ voghet.
Neemſtu wijf/ om ſulke ſaken/
Trooſt te ebbene in ongemaken/
Hoe vele getrouweliker dient
Een ſijn maech/ of ſijn vrient/
Dan ſoe/ dien dat goet gaet an/
Eñ penſt om enen anderen man.
Eſ ſoe oec ſiec/ daers geen ſceeden
Vanden bedde van hem beeden.
Eſ ſoe goet eñ goedertiere/
Dat ſelſiene eſ eñ arde diere/
Alſoe met kinde es beſwaert/
Eiſt recht/ datmen met hare meſbert.
Die wijf oec neemt/ om eenlijchede
Te beſcuwene daer mede/

Sine wijſheit die eſ cleene:
Wijs man die nes nemmer allene /
Hi heuet mettem al dat leuet;
Want hi ſinen zin vri heuet /
Eñ draechtene / daer hi gebiet /
Eñ al en heuet hi bi hem niet /
Sijn gepens heuet al bevaen /
Eñ al ſijn hem die liede ontgaen /
Hi mach iegen gode ſprekẽ;
Der reinre herten mach niet gebreken.
Niet min allene eſ de goede /
Dan als alleene eſ de vroede.
Sulke ſijn die huwelic beginnen;
Want ſi willen kindere winnen /
Dat hare name niet bederue /
Eñ vp vremde haer goet niet erve /
Eñ vp dat kindere inder ouden
Hem helpen ſullen / eñ houden:
Datſ grote dompheit / ſonder waen /
Wat mach onſ dat in ſtaden ſtaen /
Dat men ons na onſer doot
Ghedinct cleene ofte groot?
Wat mach dit helpen dire ouden /
Dattu voeden wilt / eñ houden
Den ghenen; lichte die vordi ſteruet:
Het ſi hi leuet eñ vp hem ervet
Sijn goet / eñ het ſi .i. quaet rieſ /
So es aldine pine verlies.
Hi leue eñ ghedye te manne /
Hem ſal lichte vernopen dannẽ /
Dat di ſo ſpade an coemt de mort.
Dit ſijn Theoſtaustus wort:
Al ſijn ſi al herſtijn gelijc niet /
Daer eſ doch ane leringe jet.

Van Tholomeus Socher, eñ Egypten. IIII.

Tholomeus/ leeſtmen vorwaer/
Die was Coninc ·xl· jaer.
In Tholomeus ſeſte jaer
Ghewan Azia daer naer
Antygonus/ eñ waſere Here
xviii· jaer/ met grotere eere.
Na hem was Coninc Dymetrius
xviij· jaer wi leſent dus.
Eñ daer nam ende ſekerlike
Van Azia dat Coninckrike;
Want Zelencus van Surien
Wan dat lant met ſire paertien/
Eñ hadde Dymetrius gevaen/
Dus moeſte dat rike te gaen.
In Tholomeus tiden mede
Hadde Rome groten onvrede
Jegen tfolc/ het en Samiten/
Die wilde tRoemſce rike verſliten/
Eñ ſloegen hem af menegen man/
So groot goet men vp Rome wan/
Dat hem verchierden die Samiten
Met niewen wapene/ met niewen abiten;
Want cledere eñ wapene daer
Maerten ſi al ſeluerijn claer.
Ten naeſten jare quamen ſi echt
Die Samiten/ omme gevecht
Optie Romeine/ ſi ſenden dan
Jegen hem haren ſtouten ractſ man/
Papyruſe/ met eenen here;
Maer die waerſagers ontſeiden de were/
Eñ ſeide: het ſoudem meſſallen.
Papyrus ſeide: laet ſtaen v callen/
Eñ geloef hem groot no cleene.
Des wighes ſo wart hi gemene/
Entie zeghe quam hem an/
So dat hi die Samiten verwan.

Die wijch was vreſelijc eñ groot:
xijm. bleuere doot.
Maer na deſen ſconen zeghe
Quam meſſal / alſt alle weghe
Vernoy coemt na groot gheual;
Want die ſtat was in vernoye al:
So grote mort quam nader freſten
Onder tfolc / en onder beeſten /
So dat ſire omme daden ſoeken
Raetſ in Sybillen boeken /
Hoe men die plaghe verdriuen ſoude?
Doch endde ſoe / alſt God woude.

Van Papyruſe van Rome. V.

Papyrus / die ſtoute man /
Die de Sampten dus verwan /
Hi hadde / eert quam te deſen /
Van groter name te Rome geweſen /
Alſe te woren die grote Alexander
Vp die van Rome eeſchte .i. ander /
Dan Emulus hadde beſproken /
Die den nijt adde te broken /
Metter ghichten eñ metter crone
Daer hine mede eerde wel ſcone /
Eñ vermat hem / dat hi ſoude
Van orienten comen te houde
Te haren bouf eñ oec mede
Kartago / der grotere ſtede /
So dat die raet drouch ouer een /
Dat in Rome ware ne gheen
Beter / in alſulkere were /
Ieghen alſo machtich here /
Dan Papyrus ſelue ware
Iegen Alexanders ſcare.
Macrobius die ſcriuet aldus /
Dat deſe Papyrius /

Dat hi in ſinen kindſchen daghen/
Alſo alſe andere kinderen plagen/
Ginc hi int hof met ſinen vader/
Daer die raet was altegader/
Eñ horde/ alſo ander kinder daden/
Wat dingen die Heren raden.
Nauontſ/ alſe hi thuus eſ comen/
Heuetene die moeder genomen/
Eñ vraegdem/ omder Heren raet.
Papyrus ſeide: vrouwe! dat ſtaet
Te heelne; want dat ware meſdaen/
Lietment openbare verſtaen.
Alſt kint der moeder dus ontſtreet/
Wart ſoe tornech/ eñ heet/
Om te wetene die heimelicheden/
Met beduange eñ met beden.
Thint dat ſiet/ eñ kan ontgaen
Haer hidden/ noch oec haer ſlaen/
Eñ heuet eene loghene gepeinſet/
Die wel eñ ſpellike was geveinſet.
Vrouwe! ſeit hi/ die ſenature
Quamen vele vp ene hure/
Welc dat beſt te baten quame/
So een man twee vrouwen name/
So eene vrouwe name ·ij· man.
Die vrouwe ſere belgen began/
Eñ heuet deſe dinc wtebrocht.
Anderen vrouwen heuet gedocht/
Dat dat ware eene ſware plaghe/
Eñ quamen ten derden daghe
Inden rāet der ſenaturen/
Eñ baden/ dat men wille curen/
Dat een wijf hadde twee man.
Dien raet hem wonderen began/
Wanen onder ſo ſcamele liede/
Sulke onſcamelheit geſciede/
Eñ ontſaghen meerre meſſal.
Papyrius die troofteſe al/

Eñ telde van siere vrouwen/
Hoe hi met boerden ontginc een blouwen,
Die senature prijsden den zin/
Entie getrouwecheit daer in/
Eñ verboden vort meer ghinder
In den raet te comene kinder/
Sonder Papyriuse/ om die dinc/
Dat hi der moeder so ontginc.

Van Fabius, die de Samiten verwan. VI.

Nadien dat Papyrius
Die Samiten verwan aldus/
Verhieuen si hem anderweruen gemene
Te stridene vptie Romeine.
Fabius Gurgus/ die raetsman/
Was van Rome ghesent dan/
Dat hi vptie Samiten vochte.
Hi nam den wijch; maer hi en mochte
Niet verweren hem daer jeghen.
Sijn here hebsi hem afgesleghen/
Eñ hem verwonnen/ eñ mat
Geiaghet te Rome/ indie stat.
Die senaturen dochte bet
Dat men Fabius ontset/
Eñ men eenen anderen name/
Dan men met hem te wige meer quame;
Maer Maximus Fabius vader/
Die bat den Heren allegader;
Want hi des soens scande ontsach/
Dat men mede vptien dach
Metten sone sendde te stride.
Men deet/ en des was hi blide/
Eñ hi es metten sone ghevaren
Te wighe/ metter Roemscher scaren.
Dje Samyten die ghinder quamen
Met haren volke alte samen/

Eñ met Penſius/ haren Here/
Daer vachtmen vtermaten ſere/
Eñ Fabius Burgus wart beringet
Met menegen ſpieten diemen bringet
Vp hem/ eñ vptie ſine algader.
Alſe dit ſach Maximus/ ſijn vader/
Die goede oude ſlouch vort ſijn paert/
Mitſ indie viande hi vaert/
Om tonſettene den ſone.
Die Romeine/ die ſagen tgone/
Setten alle tlijf indien waghe/
Daer vacht men ſere indien daghe/
Entie Samiten gingen onder.
Volc verloren ſi/ een wonder/
ccm. man bi ghetale/
Eñ iijm. ghevaen alſo wale/
Eñ Penſius haer Cõ. mede.
Hier endde alle hare magenthede.
lic. jaer ſtont dorloghe.
Die twee Heren verhieſmen hoghe/
Daer torloghe bi was gehent/
Entie Samiten alle gheſcent.

Van Fabius, eñ van Curius. VII.

Deſe Maximus Fabius/
Dient ſo wel geviel aldus/
Geviel grote getrouwelhede;
Want ouer een wilde die ſtede/
Dat men ghenen tharen rade name/
Dan die van haren tronke quame.
Hi weret wel eñ getrouwelike/
Eñ wilde niet, dat ſulc een rike
Altoos vp een geſlachte come;
Nochtan kendi den ſone vrome.
Die eſ nv ſo hout ſiere port/
Die ſeggen ſoude ſulcke wort.

Tien

Tien tiden ſo was menechfout
Geprijſt eere/ vore gout.
Int jaer daer na/ dat die Samiten
Hem aldus lieten verbiten/
Vochten die Romeinſce Latine
Op hare gheburen die Sabine/
Die al hare van Romulus tiden
Optie Romeine plagen ſtriden.
Doe ſenden die ſenaturen
Curius/ haren raetſman/ tier bren/
Die den wijch nam ter goeder wilen.
Daer was geſleghen/ ſonder ghilen/
So vele volcſ/ eñ ghevaen/
Men conſt ſ geen getal verſtaen/
Eñ alder Sabinen lant
Dat viel inder Romeinen hant.
Deſe Currius/ die oec Marcus hiet/
Hi minde die eere eñ tgoet niet;
Want hi ſat eens op ene banc/
Eñ at mede/ eñ dranc
Altemale wt houtinen naten/
Dat menegen wonderde vtermaten/
Eñ men ſenddem te proſente
Vele goutſ; maer ſulke rente
Hone waeſt niet/ dat hi ſochte/
Scone antworde hi vort brochte/
Eñ louch/ eñ ſeide: ditſ al niet/
Segt den ghonen/ die mi dit biet:
Marcus Curius minnet mere
Ouer die rike te ſine Here/
Dan hi ſelue ſcat ſoude winnen.
Wet datmen niene mach verwinnen/

45 No

vs. 19. al hare] Die hare ſchijnt uit het voorgaande vers in gekomen te zijn; want wat beteekent alhare? niets. Lees derhalven:

Die al van Romulus tiden.

No met ghichten / no mit ſtride.
Oec gheviel in dit getide /
Dat Pyrrus / Cõ· van Europen /
Dte Grieken / met groten open /
Op Ytale quam ghevaren /
Eñ Marcus Curius te waren /
Die was ieghen hem gheſent.
Geſconſiert eñ gheſcent
Was Cõ· Pirrus eñ verjaghet /
Daer was roof ſo groot vriaghet /
Dat het ghinc al vten ghetale.
Noit en wildijs tien male
An hem een vingerlijn niet trecken;
Maer algader was ſijn mecken /
Hoe hi die meentucht entie ſtede
Rike mochte maken daer mede.
Eñ alſe die ſenaturen wouden /
Dat ſi tgoet ſmal deelen ſouden /
Some nam hi nemmeer das /
Van die mindſte diere was.
Hi ſeide: dat hi onmutte ware /
Die dat makede ommare /
Daer hem een ander, borgher mede
Liet genoughen vander ſtede.
Deſen maecte rike niet tgoet;
Maer die ombecommerde moet.

Olympias doot, Alexander Moeder. VIII.

In Tholomeus Sother tiden /
Daer wi de redene aflieten liden /
Dede Alexanders moeder /
Olympias / Philippe, ſinen broeder /
Doot ſlaen / om dat ſoe de crone
Dragen wilde van Macedone.
vi· jaer drouch hiſe nade doot
Van Alexandere. In dier noot /

Brach

Brochtene Etudice / sijn wijf /
Die adde een ongetrouwe lijf;
Want Cassander / Antypaters sone /
Was bi hare te slapene gewone;
Maer daer naer Olimpias
Niet harde lange vrouwe en was;
Want die Heren ghemeenlike
Hatense / eñ indat rike
So es mede Cassandre comen /
Eñ heuet de macht an hem genomen.
Alsoe vernemet / dat hi quam
Vp hare / eñ menech Griec gram /
Nam soe Hercules / Alexanders kint /
Eñ Roxanes / die soe mint /
Haer soens weduwe Alexanders /
Eñ dordie vreese Cassanders /
So weec soe in eene stat /
Aldaerse Cassandere in besat.
Maer die honger dwanc die port /
Eñ brochtse so verre vort /
Dat soe vp gaf ghene stede /
Behouden lijf eñ lede.
Cassandre saen vraghen dede /
Wat hi doen wilde daer mede?
Alle riepen si: men slaese doot!
Voerwoerde en halp clene no groot.
Alse dat vernam Olympias /
Dat tfolc vp hare so gram was /
Dede soe hare pareren sciere /
Na eere Coninghinnen maniere /
Eñ an elke zide van hare
Eene cameriere / eñ soe quam dare
Jegen die gewapende tehant /
Vp elker joncfer scoudere een hant /
Eñ doese saghen / diese slaen souden /
Ontfaermets hem / eñ sine wouden;
Want si gedochten der grotere eere /
Daer soe in was een lettel eere.

So dat Caſſandra wart gewaer/
Eñ ſendde andere liede daer/
Dieſe ſtaken duerenture.
Soene ſcuwede niet tiere wre/
No en verpſchede/ noch en riep
Wijflike/ alſemen vp hare liep;
Maer ſoe ginc dat ſteruen an/
Alſe een ſtout/ gehertich man/
So dat men Alexanders gedochte
An die moeder kennen mochte.
Jae/ aldaer ſoe endde mede/
Decte ſoe hare wijflike lede/
Dat menſe ſcamelike niet en ſaghe/
Aldaer ſoe ter erden laghe.

Van Surien dat beghin. IX.

In Tholomeus tiden mede/
Daer ic gewach hier voren afſede/
In ſijns riken ·xij· ſte jaer
Van Egypten/ datſ waer/
Begondemen vp heffen ſeone
In Surien/ in Babylone/
vi· jaer eñ een alf mede
Naer Alexanders mogenthede/
Eene nieuwe crone/ een nieuwe rike/
Dat regneerde mogendelike.
Eerſt Selencus/ Nichanors ſone/
xxxij· jaer waeſt die ghone.
Antyochus Socher daer naer
Was Coninc ſider ·xx· jaer.
Doe drouch ·xv· jaer die crone
Anthyocus Theos te lone.
Doe ·xx· jaer Gallinicus/
Die oec mede hiet Selencus.
Een ander Selencus daer naer
Eñ was Cō· waer drie jaer.

Do

Vs. 20. waer] d. i. maer. Zie de plaats door HUY-
DE.

Doe Anthyocus/ die grote/
xxxvi· jaer. Dde die genote
Namen Zelencus/ ſinen ſone/
Twalef jaer ſo waeſt die ghone.
Anthyocus Ephiphanus daer naer/
Hi regneerde ·ix· jaer.
Doe Anthyocus Eupator/
Die hilt ·ii· jaer den Coninc tor.
Doe Demetrius der jare drie.
Antyochus ſo was na die/
Eñ drouch die crone ·ix· jaer.
Demetrius Hother daer naer
xij· jaer die crone van Surien.
Alexandere/ horic lien/
Was ·x· jaer Here ·ij· jaer min/
Doe ſlougene doot in een begin
Die Coninc van Perſen lant.
Doe nam die crone inde hant
Demetrius/ ſijn broeder/ daer naer/
Eñ was als Coninc ·iiij· jaer.
Daer naer alſt gebiel aldus
Dart Cõ· Anthyocus Griffus
xij· jaer int lant van Surien/
Doe ſlougene wt met ſire pertien
Anthyocus Sizecinus/
Doe verdreuene weder Griffus/
So dat ſi wel ·xviij· jaer
Regneerden/ nv deen/ nv dander naer.
Philip die regneerde nemmee
Daer naer/ dander jare twee.
Doe quam van Rome Gabinus/
Eñ vingene/ eñ verdaerf aldus
Van Surien/ van Babilone
Dat Coninckrike entie crone/
Doet geſtaen adde/ alſemen waent/
cc· jaer ·xx· eñ twee maent.

Van

DECOPER op *Melis Stoke*, VII. vs. 281. uit *Fergus* f. 28. aangeteekend.

Van Zelencus van Babylone. X.

Zelencus / deſe ſtoute man /
Die eerſt Babylonen vinc an /
Na deſ groots Alexanders doot /
Die maerte die ſtede groot /
Die ſtat van Antiochia /
Eñ gaf hare die name daer na.
Deſe Zelencus hilt Babylone /
Na Alexanders. Daerna ſcone
Do voer hi in Bactreen lant /
Eñ dwanct al an ſine hant /
Eñ doe hi die hadde bekommen /
Eſ hi te Joden waert gecommen;
Want hem mare toe was gebracht /
Dat die Joden hadden verſlaghen
Alle / dis Alexander liet
Te bereehten dat ghebiet /
Eñ het was waer / dat hi vernam.
Do hoert hoet ten dingen quam.
Een hiet Sandra was geboren
Hier te voren / ſonder waen /
Van Alexandere / eñ ware doot;
Maer dat hi nauwelike ontſcoot /
Daer hi ontran / wart hi ſo moede /
Indie vlucht / al ſonder hoede /
Dwanckens daer toe met gewelt
Die ſlaep / dat hi ſliep vp tfelt /
Eñ daer hi vpten velde lach /
Quam een liebaert vp genen dach
Groot eñ ſcone eñ dore wreet /
Entie leckede hem af dat zweet.
So dat hi ontwacke waert /
Entie liebaert / diene ſpaert /
Heuet grotelijc orloſ genomen;
Dus eſ Sandra die hope an comen /

35 Dat

Dat hi comen ſoude te eeren.
Deſe ſprac ten Juedſten Heren/
Alſe Alexanders was vergeuen:
Of ſi vrilike wilden leuen?
Hi wildem alſo beraden /
Dat ſi die Gzieken tonder daden.
Oec brochti an ſine ſcare
Mettem een deel rouerſ dare /
Eñ heuet den wijch beſtaen.
Een ſel elpendier quam ſaen /
Otermaten ſcone eñ groot /
Ten wighe / daer was alde noot.
Mettien ſat hi wp dat dier
Den wijch wan hi / die ſere was fier /
Eñ henet die Juden verdreuen /
Die van Alexander daer bleuen.
Eñ alſe hi was ghewelduch Here
Dwanc hi de Jueden noch alſo ſere /
Alſe die Gzieken adden gedaen.
Doen dien Telencus adde beſtaen /
Eñ hi hem te machtich quam /
Verſoendi jegen den Here gram /
Alſo dat hi met ghewelt
Clant van India behelt /
Tote dat Alexander wart man /
Dien groot Alexandere wan
An Cloſilis / die Coninginne /
Alſt voren heuet de jeeſte inne.
Echt / in Tholomeus tiden /
Die der Jueden niet wilde vermiden /
Eñ dieſe fellike / ſonder waen /
Verrochte / eñ hadde ghevaen /
Was ouer die Jueden Biſſcop eñ Here
Een / hiet Symoen / met groter eere /
Heilech eñ houeſch was de ghone /
Eñ hiet Symoen / Eneas ſone.
Telencus die oec drouch crone
Dalre eere van Babylone

Ma

Vs. 72. eere] Leer eerſte.

Na deſ groots Alexanders doot /
Gaf den Iueden vrijheit groot /
Dat ſi in al ſinen ſteden
Waren van al ſulker vriheden /
Alſe die jnborlinge waren.
In deſere tiden oec / te waren /
Waren getelt die porters mede
Van Rome / der vaſter ſtede /
ccm. waerre vonden
Eñ .lxxm. tien ſtonden.
Int .xl. jaer ſekerlike
Van Tholomeus Coninckrike.
So was Coſtratus Tydius /
Een wijs man / die hiet aldus /
Die maecte in Alexandrien
Euen tor / dus horic lyen /
Eñ heet Pharus / dieſ groot eñ hooch /
Hen ſi dat Sente Yſidorius looch /
Die dus beſcrijft in ſinen bouken.
Die ghene / die de hauene ſouken
Bi nachte / ebbens orbore van dien;
Want ſi van verre dat vier zien.
Ditſ der .vij. wondere een /
Dat die zonne je beſceen;
Want die tor ſtaet min no mee /
Dan .xx. paſſe indie zee
Geſondeert ſtaerc eñ fijn /
Vp .iiij. kreveetſe / die glaſijn ſijn.
Dit brinct menegen te dwaſe /
Haemen mochte van glaſe /
Alſo grote creeſte ghieten /
Eñ hoe dat ſijs mochten genieten /
Hoe menſe ſonder breken drouch
Indie zee / ditſ wonder genouch /
Eñ hoe mer vp mochte ſonderen /
Eñ moertere oec verteren /
Eñ zee water niet in mochte /
Dits dat ongelouelijc dochte /

Eñ oec dat ſi den laſt gedraghen/
Men caent geweten/ al machtmet draghen;
Maer/ ſonder twiſel/ het eſ waer;
Ja menerh bouc ſeghet al klaer.

Van Tholomeus Filadelphus. XI.

Tholomeus ſtaerf/ datſ waer/
In ſijns rikes ·xl· ſte jaer.
Deerſte vanden Alexandrinen/
Die Egypten hilt met pinen/
Entie geweldichſte ·Cō· mede/
Die bleef in Alexanders ſtede.
Alle die Coningen naer deſen
Van Egypten moeſte weſen
Tholomeus geheeten te ſamen/
Emmer met eere ander namen.
Tholomeus Filadelphus
Wart Conine/ eñ wi leſent dus/
Dat hi in Egypten daer naer
Regneerde ·xxxviij· jaer.
Deſe ſendde in Jheruſalem
Die heileghe vate/ die wilen hem
Tholomeus/ ſijn vader/ nam/
Eñ want hem ghene dinc bequam
Voor clergie eñ ſcriſture/
Dedi ſouken die werelt dure
Om bouke/ die te rechte vochten/
Ja dat ſi hem te voren brochten/
Dattie Jueden hadden wet/
Die van Gode ware gheſet/
Eñ God gheboot met ſinen monde
Te houdene/ alſo alſt ſtonde/
Eñ met ſinen vingre ſcreef/
Eñ noint man geſont en bleef/
Dieſe wter Eubreuſche talen
Die Gzieken wilde halen/

Eñ niemen mochter comen an/
Mine ware Iuede eñ goet man;
Want Theopompus eñ Theotectus
Wilden hem bewinden dus:
Deen wart blent/ eñ dander verwoet/
Sint heeftem elc man gehoet.
Eñ omme dat Tholomeus woude/
Dat sine dinc vulcomen soude/
So cochte hi ·c· dusent vri/
Eñ ·xx· dusent Iueden bidi/
Gode te eerne eñ oec mede/
Om te vulbringene sine bede.

Vanden· lxxij· bedieders van Iherusalem. XII.

Vjer voren heuet hi geschreuen dus
Den Bisscop Eleazarus:
Wi ebben dijn volc gevrijet/
Eñ inde eere Gods gebenedijet/
Eñ want dat wi te ebben rouken
Uwe wet in onsen houken/
So sultu wel doen / en senden hare
Oude vroede van grotere mare/
Die beede comen harde wale
Eubreusche eñ Griexe tale/
Dat si ons eñ onsen lieden
Die wet in onser talen bedieden.
Nv senden wi v te prosente/
Teere offranden/ ·C· talente
Eñ ·l· talente van goude/
Die wi willen/ datmen houde/
Te makene mede die vate ons Heren/
Eñ diere steenen/ Gode teeren.
Nv soutu ons weder ontbieden
Dinen wille van desen lieden.
Doe screef Eleazarus
Toten Coninc weder aldus:

Omm

Omme te doene altemale
Dinen wille / in Griexscer tale
Vten Eubreuscen onse wet
Te bediedene / hebie gheset
Hem ·lxxij· / die conen het /
Beede die tale entie wet /
Dan eeneghe / die ic nu weet.
Alse dijn wille es ghereet /
So behoert diere eerheit mede
Onse wet te sendene tonser stede
Onsen lieden in goeden vreden /
In eeren eñ in werdicheden.
Dit es tfolc / dat geheeten es /
Die ·lxxij· Interpretes.
Dese waren met eeren ontfaen /
Eñ in onsen huse ghedaen /
Daer si translateerden wale /
Vten Eubreuschen in Griexer tale /
Moyses bouken enter Propheten
Eñ dystorien / alstem was geheten /
Van anegange van erderike
Toten haren tiden sekerlike.
Dese maecten den ·Cō· vroet /
Dat waer een God es / diet al doet.

Vander byblen die si ontbonden. XIII. (†)

* * * *

Van Bremius eñ vanden Gallen. XIIII.

Alsi gedaen adde / liet hise keren /
Scone gheghift / eñ met eeren.
Eleazaruse heuet hi gesent /
Ten temple ons Heren / groet prosent /

5 Die

(†) In het HS. wordt van dit XIII. C. niets meer gevonden, dan het opschrift.

Diere vate / sulc alse hi wonde /
Eñ eene tasle oec van goude /
Vinghers dicke / eñ omden cant
Diere ghesteente anden rant;
Nochtan waest twerc dierre alleene /
Dan beede goud eñ steene.
Dese Tholomeus / dese wise /
Die gewan / in sulkere wise /
Die heilege Scrifture eerst in ghemene /
Vor hem waest in Ebreusch allene.
Dese Coninc in sijn doen
Vant vander sterren dat regioen /
Eñ maecten boeke menechfout /
Die al noch die werelt hout.
In sinen tiden daden die Gallen
Menegen ter erden vallen.
In Grieken eñ in andren landen;
Want si die wapenen altoos vanden;
Want alsic hier voren telde /
Doe Bremius in Rome velde
Aldie macht toten capitole /
Doe voer hi vort met sire scole
In des Coninx Assuerus tiden /
Op dat lant van Gzieken striden /
Eñ quam voert in Machedone
Met eere scaren van lieden scone:
Ander alf ·m· liede met orsse /
Eñ ·xvm· metter porsse
Lieden te voet / eñ sloegen al doot /
Dat jegen hem quam clene eñ groot.
Deen ginc rouen die afgode /
Eñ sprac spotlike / hine deet niet node:
Hi ware aerm / die gode rike /
Dies moesten si deelen mildelike.
Daer naer wildi te Delphos varen;
Want hi adde gehort te waren /
Dat die tempel rike ware.
Doe en was geen tempel so mare;

Wi

Want Apollijn ſtaeh daerte geuene
Antwerde / enten berch te doen beuene:
Parnaſus heet die berch bi namen /
Daer tempel eñ ſtat vp ſtoer tſamen.

Hoe Bremius in Delfos ſtaerf. XVI.

Bremius naecte entie ſine /
Omme te rouene Apolline /
Bouen adden ſi · iij m · man /
Enten berch ſo ſteil nochtan /
Dat die vp gang was te zwaer:
Want · c · man eñ mochten · i · haer
Niet ghedoen vp enen ſtan /
So verdoemt waren nochtan
Bremius / eñ oec die Gallen /
Dat ſijs en roeken niet met allen /
Eñ dit dede / dat ſi vernamen /
Dattere ſo vele gouts was tſamen;
Goudine paerde / goudine man;
Omme den roof vergaten ſi dan
Den vp gane / die ſere was ſwaer.
Die van Delphos ſtonden daer
Van bouen / eñ worpen neder /
Eñ velleden menegen / die weder
Daer naer nemmermeer vp ſtont /
Oec quamen / ten ſeluer ſtont /
Beede papen eñ papinnen
Vanden temple van daer binnen /
Eñ ſi ſeiden: Appollo quame /
Eñ mettem / in hulpen name /
Beede Pallas eñ Dyanen /
Dus doen ſi den lieden wanen /
Dattem die gode ſtaen in ſtaden /
Die niemen moghen beraden.
Die van Delphos wonnen den moet /
Entie Gallen den onſpoet /

So dat ſi vele volx verloren;
Nochtan quam hem doe meerre toren:
Haghele/ wint eñ ſo zwaer reghen/
Die quam hem in die ogen jeghen.
Bremius wart daer gewont/
Eñ alſe hi dat verlies verſtont
Vanden ſinen/ wart hi ſo gram/
Dat hi ſelue eenen knijf nam/
Eñ ſtac hem ſeluen doot;
Want hi den toren adde ſo groot.
Een was mettem ter ſeluer ſtont/
Die met ·ꝛm· man/ gewont/
Vten lande van Gzieken ſtreec;
Eñ in anderen lande weec/
Daer hi dandere Gallen vant/
Die daer Bremius liet int lant.
Derre was ·ꝛviijm· man/
Die bleuen inden lande dan.

Noch vanden Gallen. XVI.

In deſ Cholomeus jaren
Die Philadelphus hiet te waren/
Was int lant van Oriente
In wighe/ in allen parlemente
So groot die name vanden Gallen/
Dat geen C̃· van hem allen/
Hine hilt ſe te vriende/ ofte te zoude
Die Gallen/ alſe hi orloghen woude/
Eñ worde oec jemen ſlands verdreuen/
Eñ ghewan hi hem beneuen
Die Gallen/ hi hopede gheual
Te ebbene/ omme verwinnen al;
Want ſi hadden clant begrepen
Met ridderen/ entie zee met ſcepen/
En waren/ alſemen ons maert wijs/
Alwaer nu Sans ſtaet eñ Parijs/

Eñ andere ſteden in Brancrike.
Sidert worden ſi ghemeenlike
Banden Grieken wel na verſlegen/
Eñ diere hleuen hebben hē gedregen
Anden Cōninc Pytine/
Eñ holpen hem in menege pine/
Dat hi menegen zeghe vacht.
Doe namen ſi tlant onder ſine macht/
Eñ begauen met haren ſcaren
Dat dolen/ eñ achter lande varen
Eñ met ſtride meer te ſeuene/
Eñ namen een lant hē benebene/
Dat langhe Galla Grieken hiet/
Om de Galten/ diemen tlant liet.

Dat wonder dat in Filadelphus tiden geuel. XVII.

Nadien dat Rome/ die ſtede machtich/
cccc. jaer eñ .lxxxvii.
Hadde geſtaen/ met vorwaer/
In Philadelfus .vij.ſte jaer
Gheſciede in Rome wonder groot;
Want eene bleyeme neder ſcoot/
Die daer beede huſe eñ mure
Brac/ eñ bernde in eene vre.
iij. wulue quamen indie ſtede/
Eñ broechten hare proie mede/
Mitſ indis maerct/ eert was dach.
Eñ alſe tfolc die proye ſach/
Lieten ſi die proye bi ſticken daer/
Eñ vloen henen dorden vaer.
Daer bi mede lach een lant/
Daer die erde ſcuerde te hant/
Eñ daer vloech vte vier met crachte/
Dat drie daghen eñ drie nachte
Togede vreſeliken brant/
Eñ verterde ander lant

Bijf buunre / dat daer bi lach /
Eñ wart aſſcen daermen toe ſach.
Inden anderen jaere daer naer
Een raet van Rome / diemen daer
Sempinus bi namen hiet /
Alſo alſt ſenaturſcap ghebiet
Nam groot here / eñ voer ſtriden
Op lieden / die indien tiden
Pitences indiere wilen hieten /
Die hem beloven niet en lieten;
Sine quamen op hem ter were
Elke ſcare hadde groet here /
Eñ naecten met haren ſcaren.
Alſi ſo naer quamen gevaren
Deen den anderen / dat hem dochte /
Dat deen in dander ſcieten mochte /
Wart ghinder ruuſſcinge ſo groot /
Die erde verbeuede / eñ verſcoot
Alſo / dat aldaer ter ſtede
Van miracle eñ van wondere mede /
Beede die ſcaren waren verſaget /
Eñ hem dieſ ſtridens wanhaget.
Ten leſten ſetten ſi die orſſen te lope /
Eñ vielen daer te hope.
Dat was een ſere droeue ſtrijt;
Want daer bleuen in genen tijt
So menech man in beden ſiden /
Dattem vernopen mochte dat ſtriden /
Eñ het met rechte weſen mochte /
Dat om ſulken wijch onſochte
Wel die erde mochte beuen.
Tettel Romeinen / diere bleuen /
Behilden den zeghe daer /
Eñ quamen thuus van herten ſwaer.

Van Pyrrus, Cō. van Egypten. XVIII.

Tjen ſelven tiden ſo ghevel/
Dat Cō. Pyrrus alſo wel/
Die in Egypte crone drouch/
In Machedone met eeren ſlouch
Antygonus/ die de crone
Drouch int lant van Machedone.
Na Alexanders elleſte jaer/
Verwan met orlogen ſwaer/
Oec dwanc hi te ſulken dinghen
Die Machedone dat ſine ontſingen.
Deſe Pyrrus was ſere vroet
Lant te winne eñ goet;
Maer hine conſte/ no en dochte
Niet/ hoe hijt behauden mochte
Want hi hadde gewonnen Ytale/
Eñ daer vte geſtegen altemale
Marcus Curius/ eñ verdreuen/
Alſe hier voren eſ beſcreuen.
In philadelphus .xx. ſte jaer
Was Erafiratus/ datſ waer/
Van ſyſiken ſo ſeer vroet/
Dat hi anden puls verſtoet/
Of een menſce was ziec van minnen.
Eñ dit dede hi bekinnen/
Daer hi teens Coninx taſle ſat/
Eñ hi met ſinen ſone at/
Die ziec was/ haddi talre ſtont
An ſinen puls den dinghen/ amme cont
Van ſinen euele tē ſine.
Nv mercti/ alſe hem pine
Aneginc/ ſlouch hem de puls ſere/
Eñ alſe nv ſette hijt hem ten here/
Eñ wart ſachte eñ goet/
So dat die wiſe man verſtoet/

Na deſ groots Alexanders doot /
Gaf den Iueden vrijheit groot /
Dat ſi in al ſinen ſteden
Waren van al ſulker vriheden /
Alſe die jnborlinge waren.
In deſere tiden oec / te waren /
Waren getelt die porters mede
Van Rome / der vaſter ſtede /
ccm. waerre vonden
Eñ .lxxm. tien ſtonden.
Int .xl. jaer ſekerlike
Van Tholomeus Coninckrike.
So was Coſtratus Tydius /
Een wijs man / die hiet aldus /
Die maecte in Alexandrien
Euen tor / dus horic lyen /
Eñ heet Pharus / dieſ groot eñ hooch /
Hen ſi dat Sente Yſidorius looch /
Die dus beſcrijft in ſinen bouken.
Die ghene / die de hauene ſouken
Bi nachte / ebbens orbore van dien;
Want ſi van verre dat vier zien.
Ditſ der .vij. wondere een /
Dat die zonne je beſceen;
Want die tor ſtaet min no mee /
Dan .xx. paſſe indie zee
Geſondeert ſtaerc eñ fijn /
Op .iiij. kreveetſe / die glaſijn ſijn.
Dit brinct menegen te dwaſe /
Haemen mochte van glaſe /
Alſo grote creeſte ghieten /
Eñ hoe dat ſijs mochten genieten /
Hoe menſe ſonder breken drouch
Indie zee / ditſ wonder genouch /
Eñ hoe mer op mochte ſonderen /
Eñ moertere oec verteren /
Eñ zee water niet in mochte /
Dits dat ongelouelijc dochte /

Eñ oec dat ſi den laſt gedraghen/
Men caent geweten/ al machtment draghen;
Maer/ ſonder twiſel/ het eſ waer;
So menech bouc ſeghet al klaer.

Van Tholomeus Filadelphus. XI.

Tholomeus ſtaerf/ datſ waer/
In ſijns riken ·xl· ſte jaer.
Deerſte vanden Alexandrinen/
Die Egypten hilt met pinen/
Entie geweldichſte ·Cō· mede/
Die bleef in Alexanders ſtede.
Alle die Coningen naer deſen
Van Egypten moeſte weſen
Tholomeus geheeten te ſamen/
Emmer met eere ander namen.
Tholomeus Filadelphus
Wart Coninc/ eñ wi leſent dus/
Dat hi in Egypten daer naer
Regneerde ·xxxviij· jaer.
Deſe ſendde in Iheruſalem
Die heileghe vate/ die wilen hem
Tholomeus/ ſijn vader/ nam/
Eñ want hem ghene dinc bequam
Voor clergie eñ ſcriſture/
Dedi ſouken die werelt dure
Om bouke/ die te rechte vochten/
So dat ſi hem te voren brochten/
Dattie Iueden hadden wet/
Die van Gode ware gheſet/
Eñ God gebiet met ſinen monde
Te houdene/ alſo alſt ſtonde/
Eñ met ſinen vingre ſcreef/
Eñ noint man geſont en bleef/
Dieſe vter Eubreuſchre talen
Ute Gzieken wilde halen/

Eñ niemen mochter comen an/
Hine ware Iuede eñ goet man;
Want Theopompus eñ Theotectus
Wilden hem bewinden dus:
Deen wart blent/ eñ dander verwoet/
Sint heeftem elc man gehoet.
Eñ omme dat Tholomeus woude/
Dat sine dinc vulcomen soude/
So cochte hi .c. dusent vri/
Eñ .xx. dusent Iueden bidi/
Gode te eerne eñ oec mede/
Om te vulbringene sine bede.

Vanden .lxxij. bedieders van Iherusalem. XII.

Hier voren heuet hi gescreuen dus
Den Bisscop Eleazarus:
Wi ebben dijn volc gevrijet/
Eñ inde eere Gods gebenedijet/
Eñ want dat wi te ebben rouken
Uwe wet in onsen bouken/
So sultu wel doen / en senden hare
Oude vroede van grotere mare/
Die beede conen harde wale
Eubreusche eñ Griexe tale/
Dat si ons eñ onsen lieden
Die wet in onser talen bedieden.
Nv senden wi v te prosente/
Teere offranden/ .C. talente
Eñ .l. talente van goude/
Die wi willen/ datmen houde/
Te makene mede die vate ons Heren/
Eñ diere steenen/ Gode teeren.
Nv soutu ons weder ontbieden
Dinen wille van desen lieden.
Doe screef Eleazarus
Toten Coninc weder aldus:

Om

Omme te doene altemale
Dinen wille / in Griexscer tale
Vten Eubreuscen onse wet
Te bediedene / hebie gheset
Hem ·lxxij· / die conen het /
Beede die tale entie wet /
Dan eeneghe / die ic nu weet.
Alse dijn wille es ghereet /
So behoert diere eerheit mede
Onse wet te sendene tonser stede
Onsen lieden in goeden vreden /
In eeren eñ in werdicheden.
Dit es tfolc / dat geheeten es /
Die ·lxxij· Interpretes.
Dese waren met eeren ontfaen /
Eñ in onsen huse ghedaen /
Daer si translateerden wale /
Vten Eubreuschen in Griexer tale /
Moyses bouken enter Propheten
Eñ dystorien / alstem was geheten /
Van anegange van erderike
Toten haren tiden sekerlike.
Dese maecten den ·Cō· vroet /
Dat waer een God es / diet al doet.

Vander byblen die si ontbonden. XIII. (†)

* * * *

Van Bremius eñ vanden Gallen. XIIII.

Alsi gedaen adde / liet hise keren /
Scone gheghist / eñ met eeren.
Eleazaruse heuet hi gesent /
Ten temple ons Heren / groet prosent /

5 Die

(†) In het HS. wordt van dit XIII. C. niets meer gevonden, dan het opschrift.

Diere vate / ſulc alſe hi wonde /
Eñ eene tafle oec van goude /
Vinghers dicke / eñ omden rant
Diere gheſteente anden rant ;
Nochtan waeſt twerc dierre alleene /
Dan beede goud eñ ſteene.
Deſe Tholomeus / deſe wiſe /
Die gewan / in ſulkere wiſe /
Die heilege Scriſture eerſt in ghemene /
Vor hem waeſt in Ebreuſch allene.
Deſe Coninc in ſijn doen
Vant vander ſterren dat regioen /
Eñ maecten boeke menechfout /
Die al noch die werelt hout.
In ſinen tiden daden die Gallen
Menegen ter erden vallen.
In Grieken eñ in andren landen ;
Want ſi die wapenen altoos vanden ;
Want alſic hier voren telde /
Doe Bremius in Rome velde
Aldie macht toten capitole /
Doe voer hi vort met ſire ſcole
In des Coninx Aſſuerus tiden /
Op dat lant van Grieken ſtriden /
Eñ quam voert in Machedone
Met eere ſcaren van lieden ſcone :
Ander alſ ·m· liede met orſſe /
Eñ ·xvm· metter porſſe
Lieden te voet / eñ ſloegen al doot /
Dat jegen hem quam riene eñ groot.
Deen ginc rouen die afgode /
Eñ ſprac ſpotlike / hine deet niet wode :
Hi ware aerm / die gode rike /
Dieſ moeſten ſi deelen mildelike.
Daer naer wildi te Delphoſ varen ;
Want hi adde gehort te waren /
Dat die tempel rike ware.
Doe en waſ geen tempel ſo mare ;

Want Apollijn plach daerte geuene
Antwerde/ enten berch te doen beuene:
Parnasus heet die berch bi namen/
Daer tempel eñ stat vp stoet tsamen.

Hoe Bremius in Delfof staerf. XV.

Bremius naecte entie sine/
Omme te rouene Apolline/
Bouen adden si · iij m · man/
Enten berch so steil nochtan/
Dat die vp gang was te zwaer;
Want · c · man eñ mochten · i · haer
Niet ghedoen vp enen man/
So verdoemt waren nochtan
Bremius/ eñ oec die Gallen/
Dat sijs en roeken niet met allen/
Eñ dit dede/ dat si vernamen/
Dattere so vele gouts was tsamen;
Goudine paerde/ goudine man;
Omme den roof vergaten si dan
Den vp ganc/ die sere was swaer.
Die van Delphos stonden daer
Van bouen/ eñ worpen neder/
Eñ velleden menegen/ die weder
Daer naer nemmermeer vp stont/
Oec quamen/ ten seluer stont/
Beede papen eñ papinnen
Vanden temple van daer binnen/
Eñ si seiden: Appollo quame/
Eñ mettem/ in hulpen name/
Beede Pallas eñ Dyanen/
Dus doen si den lieden wanen/
Dattem die gode staen in staden/
Die niemen moghen beraden.
Die van Delphos wonnen den moet/
Entie Gallen den onspoet/

So dat ſi vele volx verloren;
Nochtan quam hem doe meerre toren:
Haghele/ wint eñ ſo zwaer reghen/
Die quam hem in die ogen jeghen.
Bremius wart daer gewont/
Eñ alſe hi dat verlies verſtont
Vanden ſinen/ wart hi ſo gram/
Dat hi ſelue eenen knijf nam/
Eñ ſtac hem ſeluen doot;
Want hi den toren adde ſo groot.
Een was mettem ter ſeluer ſtont/
Die met ·xm· man/ gewont/
Vten lande van Gzieken ſtreec;
Eñ in anderen lande weec/
Daer hi dandere Gallen vant/
Die daer Bremius liet int lant.
Derre was ·xviijm· man/
Die bleuen inden lande dan.

Noch vanden Gallen. XVI.

In deſ Tholomeus jaren
Die Philadelphus hiet te waren/
Was int lant van Oriente
In wighe/ in allen parlemente
So groot die name vanden Gallen/
Dat geen C· van hem allen/
Hine hiltſe te vriende/ ofte te zoude
Die Gallen/ alſe hi orloghen woude/
Eñ worde oec jemen ſlands verdreuen/
Eñ ghewan hi hem beneuen
Die Gallen/ hi hopede gheual
Te ebbene/ omme verwinnen al;
Want ſi hadden tlant begrepen
Met ridderen/ entie zee met ſcepen/
Eñ waren/ alſemen ons maect wijs/
Aldaer nu Sans ſtaet eñ Parijs/

Eñ andere ſteden in Brancrike.
Sidert worden ſi ghemeenlike
Vanden Grieken wel na verſlegen/
Eñ diere bleuen hebben hē gedregen
Anden Cōninc Bytine/
Eñ holpen hem in menege pine/
Dat hi menegen zeghe vacht.
Doe namen ſi tlant onder ſine macht/
Eñ begauen met haren ſcaren
Dat dolen/ eñ achter lande varen
Eñ met ſtride meer te lēuene/
Eñ namen een lant hē benebene/
Dat langhe Galla Grieken hiet/
Om de Gallen/ diemen tlant liet.

Dat wonder dat in Filadelphus tiden geuel. XVII.

Nadien dat Rome/ die ſtede machtich/
cccc. jaer eñ .lxxxvii.
Hadde geſtaen/ wet vorwaer/
In Philadelfus .vij.ſte jaer
Gheſciede in Rome wonder groot;
Want eene bleyeme neder ſcoot/
Die daer beede huſe eñ mure
Brac/ eñ bernde in eene vre.
iij. wulue quamen indie ſtede/
Eñ brochten hare proie mede/
Mitſ indis maerct/ eert was dach.
Eñ alſe tfolc die proye ſach/
Lieten ſi die proye bi ſticken daer/
Eñ vloen henen dorden hier.
Daer bi mede lach een lant/
Daer die erde ſcuerde te hant/
Eñ daer vloech vte vier met crachte/
Dat drie daghen eñ drie nachte
Togede vreſeliken brant/
Eñ verterde ander lant

Bijf buunre / dat daer bi lach /
Eñ wart aſſcen daermen toe ſach.
Inden anderen jaere daer naer
Een raet van Rome / diemen daer
Sempinus bi namen hiet /
Alſo alſt ſenaturſcap ghebiet
Nam groot here / eñ voer ſtriden
Op lieden / die indien tiden
Pitences indiere wilen hieten /
Die hem beloyen niet en lieten;
Sine quamen op hem ter were
Elke ſcare hadde groet here /
Eñ naecten met haren ſcaren.
Alſi ſo naer quamen gevaren
Deen den anderen / dat hem dochte /
Dat deen in dander ſcieten mochte /
Wart ghinder ruuſſcinge ſo groot /
Die erde verbeuede / eñ verſcoot
Alſo / dat aldaer ter ſtede
Van miracle eñ van wondere mede /
Beede die ſcaren waren verſaget /
Eñ hem dieſ ſtridens wanhaget.
Den leſten ſetten ſi die orſſen te lope /
Eñ vielen daer te hope.
Dat was een ſere droeue ſtrijt;
Want daer bleuen in genen tijt
So menech man in beden ſiden /
Dattem vernogen mochte dat ſtriden /
Eñ het met rechte weſen mochte /
Dat om ſulken wijch onſochte
Wel die erde mochte beuen.
Lettel Romeinen / diere bleuen /
Behilden den zeghe daer /
Eñ quamen thuus van herten ſwaer.

Van Pyrrus, Cō. van Egypten. XVIII.

Tjen ſelven tiden ſo ghevel/
Dat Cō. Pyrrus alſo wel/
Die in Egypte crone drouch/
In Machedone met eeren ſlouch
Antygonus/ die de crone
Drouch int lant van Machedone.
Na Alexanders elleffte jaer/
Verwan met orlogen ſwaer/
Oec dwanc hi te ſulken dinghen
Die Machedone/ dat ſine ontſingen.
Deſe Pyrrus was ſere vroet
Lant te winne eñ goet;
Maer hine rouſte/ no en dochte
Niet/ hoe hijt behauden mochte
Want hi hadde gewonnen Ytale/
Eñ daer vte geſlegen altemale
Marcus Curius/ eñ verdreuen/
Alſe hier voren is beſcreuen.
In phitadelphus xv. ſte jaer
Was Erastratus/ datſ waer/
Van ſyſiken ſo ſere vroet/
Dat hi anden pulſ verſtoet/
Of een menſce was ziec van minnen.
Eñ dit dede hi bekinnen/
Daer hi teens Coninx taſle ſat/
Eñ hi met ſinen ſone at/
Die ziec was/ haddi talre ſtont
An ſinen pulſ den dinghen/ amme cont
Van ſinen euele te ſine.
Nv mercti/ alſe hem pine
Aneginc/ ſlouch hem de pulſ ſere/
Eñ alſe nv ſette hi hem ten here/
Eñ wart ſachte eñ goet/
So dat die wiſe man verſtoet/

Entie vader gaf hem twijf /
Die hi minde / alse sijn lijf /
Eñ adde twijf lieuer te verliesene /
Dan sijns soens dodt te kiesene.

Vanden stride van Kartagho. X

In Philadelphus · xx · ste jaer
So wart viantscepe zwaer
Tusscen Rome eñ Cartagho /
Dies menech man wart ouwe.
Die van Rome streden met scepen /
Eñ versloegen / eñ begrepen
Die van Carthago / eñ wonnen mede
Vp Affrike / met mogenthede /
c · steden seget Eusebius ;
Maer dorloge besceet aldus
Orosius / eñ vertellet al /
Dat die oude Hanibal
Met · lxx · grotere hooft scepen
Ytalen hadde al begrepen /
Eñ woestet bider zee / eñ bi na al /
Eñ in Rome wart groot gescal,
Een Azina Cornelius
Eñ een Gapus Duilius
Waren raetsmanne vander stede /
Eñ droughen aldie mogenthede

Omme hem te verdriuene te bet.
Duilus wort hier toe gheſet/
Eñ heuet die zee begrepen
Met ·c· eñ met ·xxx· ſcepen/
Die binnen ·lxxx· daghen waren
Gereet/ datmer in mochte varen.
Cornelius die haddere mede
·c· eñ ·xvi· tiere ſtede/
Eñ voer in Lippera met deſen/
Daer hi vernam Hanibal weſen/
Die hem ane ſpreken dede
In manieren van vrede.
Daer begine Hanibal dorperlike/
Na die valſcheit van Affrike/
Corneliuſe/ eñ heeſtene gevaen/
Eñ in vangneſſen ghedaen.
Gapuſ Duilus hoorde dit/
Hi ghebiet mede/ eñ bit
Al dat hi geleeſten mach/
Eñ heuet/ vp eenen dach/
Haniballe aldaer begrepen
Met ·c· eñ ·lxx· ſcepen
So dat ſi quamen ſi twee/
Eñ vochten vptie zee
Met ſcepen eenen zwaren wijch.
Aldaer wart in ghenen prijch
Hanibal onder ghedaen.
Van ·lxx· ſcepen/ ſonder waen/
Wartere ·xxx· ghevaen alleene/
Dandere worden alle ghemeene
Some verdronken/ ſome verbrant.
Tfolc wart verſleghen metter hant
·iij· duſentech daer/ eñ ghevaen
Alſo vele/ alſe wi verſtaen.
Hanibal eſ cume alleene
Ontſaren met eenen bote rſeene.
Van deſen Duilus ſo ſeghet
Iheronimus/ diene pleghet

Dwe-

Dwellus te noemene al /
Dat hi / hem eerſte dat gheval
Vant met ſcepe te winne loſ
Eerſten in den Roemſchen hof.
Men gaf deſen eene maghet /
Alſe hi out was eñ ghedaghet /
Die ſuuerſte verre eñ na /
Eñ hiet bi namen Ylia;
Nochtan was hi inde ſtede
Eñ ghenen meſprijs men aen h' leide /
Eñ deſe hilt haer oint onbeſmet /
Vare reine / na mageden wet.
Deſe alſe hi wart out eñ te broken /
Wart hi van eenen verſproken /
Dat hem qualike roke de mont /
Thuuſ quam hi ter ſeluer ſtont /
Eñ ſeide tſinen wiue: twij
Ne haddi geſeit tote mi /
Dat mi deſe lac ane laghe?
Ic hadt gebetert in enen daghe.
Minne / ſprac ſoe / ic hadt gedaen;
Maer ic waende / al ſonder waen /
Dat alle der manne monde
Alſo roke talre ſtonde.
Dit wijf ſalmen peiſen danne /
Die dus lettel wiſte van manne.

Van Regulus van Rome. XX.

Hier naer quam Regulus van Rome /
Dien bevolen was / alſic gome /
Dat oꝛloghe van Affrike /
Eñ quam ghevaren ridderlike
Metten Romeinen vp eene riviere /
Alſemen daer na die maniere
Vatten ſoude na dien noot /
Een ſerpent / vtermaten groot /

Heester daer veele verswolgen.
Regulus die wart verbolgen/
Eñ hietere al tfolc vpgebieden;
Maer het doodde vanden lieden/
Eñ so staerc was hem sijn vel/
Dat men altoos niewet wel/
Met ghenen spiete can dorsteken.
Doe hiet hijt den lieden breken
Met enen werke/ dat mer toe stelde/
Also dat men die beeste velde/
Eñ men hem die leden brac/
Eñ onder inden buke doot stac.
Sijn vel was te Rome ghesent
Ouer een selsiene prosent/
Eñ was lanc/ dus eist bekent/
Hondert en ·xx· voete mede.
Regulus hadde sinen onvrede
Jeghen drie Heren emmermeer/
Dat waren Hasdruballe twee
Eñ Haniscar/ die mede dor das
Vte Cysilien ontboden was.
Jegen desen dat hi vacht
Vreselike met siere cracht:
Hi slouch af jndien wighe dan/
Dien van Cartagho ·xvij^{m}· man;
v^{m}· vinc hiere met machte/
Eñ daer toe olyfante hachte.
Oec dede hi onder met mogentheden
lxxxij· grotere steden.

Hoe Regulus wart gevaen. XXI.

Dje van Carthago dit versien/
Si moeten den Romeinen ontflien/
Of hē verweren/ dus staet onscone.
Exantipus van Lacedemone
Hebben si ghenomen ouer hoeft man/
Eñ in Spaengen ebsi nochtan/

Ouer

Omme groot ſoccoers geſent /
Eñ in Gallen al ommetrent.
Erantipus die nam den ſtrijt /
Die vijf duſent ridders adde ter rijt.
Die Romeine inden nijt ſpele
Verloren daerbi alte vele;
Want hare lieden waren ghevelt
xxx^{m}· daer vpt velt.
Regulus die edele vorſte /
Diet al auenturen dorſte
Wart mettem ·l· ſten ghevaen /
Eñ in vangneſſen ghedaen.
Deſe zeghe van Kaerthago /
Dieſ ſi waren ſeere vro /
Dit was indit ·x· ſte jaer /
Dat ſi eerſt orloghe zwaer /
Vptie Romeine beghonden.
Erantipus ontſach tien ſtonden
Die wandele auenture te waren /
Eñ liet den ſtrijt / eñ eſ thuus gevaren;
Want hi vruchte / eñ dochte /
Dat dauenture keren mochte.
In deſen tiden was gheſien
Catoron / die philiſophien /
Die vele goets te gader brochte /
Eñ enen ſtic gouts d' mede cochte /
Eñ warp indie zee aldat /
Eñ ſeide: vare verdoemet ſcat;
Ic ſaldi verdrinken te voren /
Dattu nu niet en ſouts verſmoren.
Omme dat hi niet ſinen moet
Indie leringhe eñ indat goet
Ghehouden conſte vroe no ſpade /
Hine moeſte int ende nemen ſcade.

Hoe Paulus vechten voer vp Affrike. XXII.

Alſe die mare te Rome quam /
Menech was erre eñ gram /
Omme tmeſſal van Regulus.
Doe wart Paulus Emulus /
Eñ een / die Fuluius hiet mede /
Douerſte raet vander ſtede /
Die doe beſt geboren waren.
Die ſenaturen hietenſe varen
Met ſcepen eñ met groten here
In Affrike / te doene were.
ccc. ſcepen hebben ſi ghenomen /
Eñ ſijn tote Clipia comen /
(Dits in Affrike eene ſtede)
Hem quamen te gemoete mede
Die van Kartago / al ſi mochten /
Die evenvele ſcepe brochte.
Daerne was verſte te genen tiden;
Men moeſte daer te ſcepe ſtriden.
Die van Kartago worden begrepen.
c. eñ .iiij. van haren ſcepen /
Die worden in den ſtrijt verdaen /
Eñ .ccc. wordere daer ghevaen /
Eñ .ccccv. duſent man
Bleuen daer verſleghen nochtan.
Die Romeinen die verloren
Daer .ix. ſcepe / alſe wijt horen /
Eñ .xi. hondert man tier tijt.
Echt gheviel daer naer een ſtrijt
Bi Clipia / die ſelue ſtat.
Die van Affrike worden mat
Eñ lieten inden ſtride dan
Anderwaerf .xim. man.
Daer naer ſouden die Roemſche Heren
Te Rome metten roue keren /
Eñ worden indie zee verwondert.
cc. ſcepe eñ twee hondert

Eñ stac hem seluen doot;
Want hi den toren adde so groot.
Een was mettem ter seluer stont/
Die met ·xm· man/ gewont/
Vten lande van Grieken streec;
Eñ in anderen lande weec/
Daer hi dandere Gallen vant/
Die daer Bremius hiet int lant.
Derre was ·xviijm· man/
Die bleuen inden lande dan.

Noch vanden Gallen. XVI.

In des Tholomeus jaren
Die Philadelphus hiet te waren/
Was int lant van Oriente
In wighe/ in allen parlemente
So groot die name vanden Gallen/
Dat geen Cõ· van hem allen/
Hine hiltse te vriende/ ofte te zoude
Die Gallen/ alse hi orloghen woude/
Eñ worde oec jemen slands verdreuen/
Eñ ghewan hi hem beneuen
Die Gallen/ hi hopede gheual
Te ebbene/ omme verwinnen al;
Want si hadden tlant begrepen
Met ridderen/ entie zee met scepen/

Eñ andere ſteden in Brancrike.
Sidert worden ſi ghemeenlike
Vanden Grieken wel na verſlegen/
Eñ diere bleuen hebben hē gedregen
Anden Cōninc Bytine/
Eñ holpen hem in menege pine/
Dat hi menegen zeghe vacht.
Doe namen ſi tlant onder ſine macht/
Eñ begauen met haren ſcaren
Dat dolen/ eñ achter lande varen
Eñ met ſtride meer te lēuene/
Eñ namen een lant hē benedene/
Dat langhe Galls Grieken hiet/
Om de Galten/ diemen tlant liet.

Dat wonder dat in Filadelphus tiden geuel. XVII.

Nadien dat Rome/ die ſtede machtich/
cccc. jaer eñ .lxxxvii.
Hadde geſtaen/ met vorwaer/
In Philadelfus .vij.ſte jaer
Gheſciede in Rome wonder groot;
Want eene bleyeme neder ſcoot/
Die daer beede huſe eñ mure
Brac/ eñ bernde in eene vre.
iij. wulue quamen indie ſtede/
Eñ brochten hare proie mede/
Mitſ indis maerct/ eert was dach.
Eñ alſe tfolc die proye ſach/
Lieten ſi die proye bi ſtucken daer/
Eñ vloen henen dorden haer.
Daer bi mede lach een lant/
Daer die erde ſcuerde te hant/
Eñ daer bloech vte vier met crachte/
Dat drie daghen eñ drie nachte
Togede vreſeliken brant/
Eñ verterde ander lant

Wijf buunre / dat daer bi lach /
Eñ wart aſſcen daermen toe ſach.
Inden anderen jaere daer naer
Een raet van Rome / diemen daer
Sempinus bi namen hiet /
Alſo alſt ſenaturſcap ghebiet
Nam groot here / eñ voer ſtriden
Op lieden / die indien tiden
Pitences indiere wilen hieten /
Die hem beloyen niet en lieten;
Sine quamen op hem ter were
Elke ſcare hadde groet here /
Eñ naecten met haren ſcaren.
Alſi ſo naer quamen gevaren
Deen den anderen / dat hem dochte /
Dat deen in dander ſcieten mochte /
Wart ghinder ruuſſcinge ſo groot /
Die erde verbeuede / eñ verſcoot
Alſo / dat aldaer ter ſtede
Van miracle eñ van wondere mede /
Beede die ſcaren waren verſaget /
Eñ hem dieſ ſtridens wanhaget.
Den leſten ſetten ſi die oſſen te lope /
Eñ vielen daer te hope.
Dat was een ſere droeue ſtrijt;
Want daer bleuen in genen tijt
So menech man in beden ſiden
Dattem vernogen mochte dat ſtriden /
Eñ het met rechte weſen mochte /
Dat om ſulken wijch onſochte
Wel die erde mochte beuen.
Tettel Romeinen / diere bleuen /
Behilden den zeghe daer /
Eñ quamen thuus van herten ſwaer.

Van Pyrrus, Cō. van Egypten. XVIII.

Tjen ſeluen tiden ſo ghevel/
Dat Cō. Pyrrus alſo wel/
Die in Egyte crone drouch/
In Machedone met eeren ſlouch
Antygonus/ die de crone
Drouch int lant van Machedone.
Na Alexanders elleffte jaer/
Verwan met orlogen ſwaer/
Oec dwanc hi te ſulken dinghen
Die Machedone dat ſine ontſingen.
Deſe Pyrrus was ſere vroet
Lant te winne eñ goet;
Maer hine rouſte/ no en dochte
Niet/ hoe hijt behauden mochte
Want hi hadde gewonnen Ytale/
Eñ daer vte geſtegen altemale
Marcus Curius/ eñ verdreuen/
Alſe hier voren is beſcreuen.
In philadelphus .xv. ſte jaer
Was Erafiratus/ dats waer/
Van ſyſiken ſo ſere vroet/
Dat hi anden puls verſtoet/
Of een menſce was ziec van minnen.
Eñ dit dede hi bekinnen/
Daer hi teens Coninx taſle ſat/
Eñ hi met ſinen ſone at/
Die zier was/ haddi talre ſtont
An ſinen puls den dinghen/ amme cont
Van ſinen euele tē ſine.
Nv mercti/ alſe hem pine
Aneginc/ ſlouch hem de puls ſere/
Eñ alſe nv ſette hi hem ten here/
Eñ wart ſachte eñ goet/
So dat die wiſe man verſtoet/

Alse des Coninx wijf vte ghinc
Mercti / dat dien jongelinc
Sijn puls was sachte eñ goet /
Eñ alsoe dan in comen bestoet /
Verscoot hem die puls harde sciere /
Rechts nader herten maniere.
Doe maecte hijs den vader vroeder /
Dat hi minde die stiefmoeder /
Entie vader gaf hem twijf /
Die hi minde / alse sijn lijf /
Eñ adde twijf lieuer te verliesene /
Dan sijns soens doot te kiesene.

Vanden stride van Kartagho. XIX.

In Philadelphus ·xx· ste jaer
So wart viantscepe zwaer
Tusscen Rome eñ Cartagho /
Dies menech man wart onvro.
Die van Rome streden met scepen /
Eñ versloegen / eñ begrepen
Die van Carthago / eñ wonnen mede
Vp Affrike / met mogenthede /
c· steden seget Eusebius;
Maer dorloge besceet aldus
Orosius / eñ vertellet al /
Dat die oude Hanibal
Met ·lxx· grotere hooft scepen
Ytalen hadde al begrepen /
Eñ woestet bider zee / eñ bi na al /
Eñ in Rome wart groot gescal.
Een Azina Cornelius
Eñ een Gayus Duilus
Waren raetsmanne vander stede /
Eñ droughen aldie mogenthede.
Deen seide ten Heren al /
Dat men scepen maken sal /

Omme hem te verdriuene te bet.
Duilus wort hier toe gheſet/
Eñ heuet die zee begrepen
Met .c. eñ met .xxx. ſcepen/
Die binnen .lxxx. daghen waren
Gereet/ datmer in mochte varen.
Cornelius die haddere mede
.c. eñ .xvi. tiere ſtede/
Eñ woer in Lippera met deſen/
Daer hi vernam Hanibal weſen/
Die hem ane ſpreken dede
In manieren van vrede.
Daer begine Hanibal dorperlike/
Na die valſcheit van Affrike/
Corneliuſe/ eñ heeſtene gevaen/
Eñ in vangneſſen ghedaen.
Gapuſ Duilus horde dit/
Hi ghebiet mede/ eñ bit
Al dat hi geleeſten mach/
Eñ heuet/ vp eenen dach/
Haniballe aldaer begrepen
Met .c. eñ .lxx. ſcepen
So dat ſi quamen ſi twee/
Eñ vochten vptie zee
Met ſcepen eenen zwaren wijch.
Aldaer wart in ghenen prijch
Hanibal onder ghedaen.
Van .lxx. ſcepen/ ſonder waen/
Wartere .xxx. ghevaen alleene/
Dandere worden alle ghemeene
Some verdronken/ ſome verbrant.
Tſalc wart verſleghen metter hant
iij. duſentech daer/ eñ ghevaen
Alſo vele/ alſe wi verſtaen.
Hanibal eſ cume alleene
Ontſaren met eenen bote cleene.
Van deſen Duilus ſo ſeghet
Iheronimus/ diene pleghet

Dine.

Dwellus te noemene al /
Dat hi / hem eerſte dat gheval
Dant met ſcepe te winne lof
Eerſten in den Roemſchen hof.
Men gaf deſen eene maghet /
Alſe hi out was eñ ghedaghet /
Die ſuuerſte verre eñ na /
Eñ hiet bi namen Ylia;
Nochtan was hi inde ſtede
Eñ ghenen meſprijs men aen h' leide /
Eñ deſe hilt haer oint onbeſmet /
Hare reine / na mageden wet.
Deſe alſe hi wart out eñ te broken /
Wart hi van eenen verſproken /
Dat hem qualike roke de mont /
Thuuſ quam hi ter ſeluer ſtont /
Eñ ſeide tſinen wiue: twij
Ne haddi geſeit tote mi /
Dat mi deſe lac ane laghe?
Ic hadt gebetert in enen daghe.
Minne / ſprac ſoe / ic hadt gedaen;
Maer ic waende / al ſonder waen /
Dat alle der manne monde
Alſo roke talre ſtonde.
Dit wijf ſalmen peiſen danne /
Die dus lettel wiſte van manne.

Van Regulus van Rome. XX.

Hier naer quam Regulus van Rome /
Dien bevolen was / alſic gome /
Dat oꝛloghe van Affrike /
Eñ quam ghevaren ridderlike
Metten Romeinen vp eene riviere /
Alſemen daer na die maniere
Watren ſoude na dien noot /
Een ſerpent / vtermaten groot /

Heeſter daer veele verſwolgen.
Regulus die wart verbolgen/
Eñ hietere al tfolc opgebieden;
Maer het dooddе vanden lieden/
Eñ ſo ſtaerc was hem ſijn vel/
Dat men altoos niewet wel/
Met ghenen ſpiete can dorſteken.
Doe hiet hijt den lieden breken
Met enen werke/ dat mer toe ſtelde/
Alſo dat men die beeſte velde/
Eñ men hem die leden brac/
Eñ onder inden buke doot ſtac.
Sijn vel was te Rome gheſent
Ouer een ſelſiene proſent/
Eñ was lanc/ dus eiſt bekent/
Hondert en ·xx· voete mede.
Regulus hadde ſinen onvrede
Jeghen drie Heren emmermeer/
Dat waren Haſdrubalſe twee
Eñ Haniſcar/ die mede vor daſ
Dte Cyſilien ontbooden was.
Jegen deſen dat hi vacht
Dreſelike met ſiere cracht:
Hi ſlouch af jndien wighe dan/
Dien van Cartaghó ·xvij^{m}· man;
v^{m}· vinc hiere met machte/
Eñ daer toe olyfante hachte.
Oec dede hi onder met mogentheden
lxxxij· grotere ſteden.

Hoe Regulus wart gevaen. XXI.

Dje van Carthago dit verſien/
Si moeten den Romeinen ontflien/
Of hẽ verweren/ dus ſtaet onſcone.
Exantipus van Lacedemone
Hebben ſi ghenomen ouer hoeſt man/
Eñ in Spaengen edſi nochtan/

Ons

Omme groot soccoers gesent /
Eñ in Gallen al ommetrent.
Exantipus die nam den strijt /
Die vijf dusent ridders arde ter tijt.
Die Romeine inden nijt spele
Verloren daerbi alle vele;
Want hare lieden waren ghevelt
xxx m. daer vpt velt.
Regulus die edele vorste /
Diet al auenturen dorste
Wart mettem .l. sten ghevaen /
Eñ in vangnessen ghedaen.
Dese zeghe van Kaerthago /
Dies si waren seere vro /
Dit was indit .x. ste jaer /
Dat si eerst orloghe zwaer /
Vptie Romeine beghonden.
Exantipus ontsach tien stonden
Die wandele auenture te waren /
Eñ liet den strijt / eñ es thuus gevaren;
Want hi vruchte / eñ dochte /
Dat dauenture keren mochte.
In desen tiden was ghesien
Catoron / die philisophien /
Die vele goets te gader brochte /
Eñ enen stic gouts d' mede cochte /
Eñ warp indie zee aldat /
Eñ seide: vare verdoemet scat;
Ic saldi verdrinken te voren /
Dattu nu niet en souts versmoren.
Omme dat hi niet sinen moet
Indie leringhe eñ indat goet
Ghehouden conste vroe no spade /
Hine moeste int ende nemen scade.

Hoe Paulus vechten voer vp Affrike. XXII.

Alſe die mare te Rome quam /
Menerh was erre eñ gram /
Omme tmeſſal van Regulus.
Doe wart Paulus Emulus /
Eñ een / die Fuluius hiet mede /
Douerſte raet vander ſtede /
Die doe beſt geboren waren.
Die ſenaturen hietenſe varen
Met ſcepen eñ met groten here
In Affrike / te doene were.
ccc· ſcepen hebben ſi ghenomen /
Eñ ſijn tote Clipia comen /
(Dits in Affrike eene ſtede)
Hem quamen te gemoete mede
Die van Kartago / al ſi mochten /
Die evenvele ſcepe brochte.
Daerne was verſte te genen tiden;
Men moeſte daer te ſcepe ſtriden.
Die van Kartago wozden begrepen.
c· eñ ·iiij· van haren ſcepen /
Die worden in den ſtrijt verdaen /
Eñ ·xxx· wordere daer ghevaen /
Eñ ·xxxv· duſent man
Bleuen daer verſleghen nochtan.
Die Romeinen die verloren
Daer ·ix· ſcepe / alſe wijt horen /
Eñ ·xi· hondert man tier tijt.
Echt gheviel daer naer een ſtrijt
Bi Clipia / die ſelue ſtat.
Die van Affrike worden mat
Eñ lieten inden ſtride dan
Anderwaerf ·xim· man.
Daer naer ſouden die Roemſche Heren
Te Rome metten roue keren /
Eñ worden indie zee verwondert.
xx· ſcepe eñ twee hondert

Lieten ſi inder zee bloede
Metten volke eñ metten goede;
lxxi· quamer ant lant
Die vte worpen metter hant
Alt goet/ dat ſi hadden in/
Eñ alomme des lijfs ghewin.

Van Mettellus eñ Haſdrubal. XXIII.

Na dit verlies/ na deſen toren
Hebben die van Kartago vercoren
Haſdruballe tenen nieuwen Here/
Om te wrekene van haren ſere/
Eñ ghauen hem te helpen ſciere
c· eñ ·xxx· elpendiere
Eñ ridderen ·xxxm· mee/
Eñ ſendetſe ouer die zee.
In Ceſile/ daer vptien dach
Mettellus metten Romeinen lach.
Te hant ſo nam hi den ſtrijt.
Mettellus/ die ſijns niet vermijt/
Die vant eenen goeden raet/
Eñ heet datmen teerſten ſlaet
Die olyfante eñ verjaghe;
Dus wan hi vp ghenen daghe
Den ſtrijt met behendichede.
Entie van Kartago/ der ſtede/
Lieten daer ·xxm· man.
Indien ſtrijt bleuen nochtan
Elpendiere geſleghen doot
xxvi· ſtaerc eñ groot/
Eñ gevaen hondert eñ viere.
Doe leedemen die elpendiere
Dore dat lantſcap van Itale/
Omme mare te makene eñ tale/
Dat ſulke diere die Roemſce Heren
Vptie van Kartago wonnen met eeren.

Haſdrubal die eſ te waren
Cume met lettel volx ontſaren/
Eñ alſe Kartago wiſte die mare
Daden ſine bannen openbare
Uten lande/ omme dat verlies/
Al en mochte hi niet dies.
Nv ſijn die van Kartago moede/
Eñ peinſden/ om pays/ alſ de vroede.
Regulus wilden ſi ſenden daer/
Dien ſi ghevaen hadden .v. jaer/
Met anderen boden vander ſtede;
Maer eer daden ſi hem ſweren mede/
Dat hi weder ſoude keren;
Eñ hadde hijt ontſeit den Heren/
Hi waers wel achter bleuen/
Dus en was hire niet toe verdreuen.
Dus eſ hi te Rome gevaren
Metten anderen/ inder ſcaren.
Daer was geſproken onderlinge/
Omme vrede eñ omme vele dinge/
Eñ men die ghevangene gaue/
Deen omme dandere/ of om haue.
Regulus ſprac openbare
Voorden raet van Rome dare:
Watten/ al dem ic ghevaen/
Daer omme ſone laet niet gaen.
Deene ghevane omme dandre/
Hoe elſ die auenture wandre;
Want hennes orborlijc/ no goet
Der ſtat van Rome/ ſeit mijn moet.
Hier ane hilden hē die ſenature.
Nv mochte Regulus wel ter cure
Ghebleuen te Rome ſijn na deſen/
Haddi loghenare willen weſen.
Neen hi/ hi keerde in Affrike/
Daer hi ghedoot was bitterlike/
Omme den raet/ dien hi riet;
Wantmen een hout halen hiet/

Daer hi cume mochte staen /
Al daer in so dedemenne gaen.
Dat was met nagele dorsteghen /
Al omme sinen liue jeghen /
Dat hi te gheere zide en weke /
Hine moeste ebben menegen steke.
Die oge lede sneden si hem af mettien /
Dat hi waken moeste / eñ zien;
Dus dede Regulus zware doot
Doer eere / eñ dor trouwe groot.

Van Filadelphus mogenthede. XXIIII.

Alse Filadelphus adde gewesen
In Egypten / alse wi lesen /
Coninc ·xxix· jaer
Drouch in Sicien crone / dat waer /
Coninc Teos Anthyocus
xv· jaer / wi lesent dus.
Dese hadden wijch eñ parlemente
Met alden volke van oriente.
Doe dese strijt lange adde gestaen
So waser een ende an gedaen;
Want Philadelphus siere dochter gaf
Antyochus / dus stonden si af
Des orloghens / eñ hadden vrede.
Philadelphus / leestmen mede /
Die was mogender / alsict las /
Dan Socher / sijn vader / was.
Die ystorie ons te wetene doet
Dat hi orloghers te voet
Hadde twee hondert dusent man /
Eñ tors ·xx· dusent nochtan /
Eñ ·ijm· waghenen ghereet /
Daer men mede tien tiden street /
Eñ oec ·ccc· elpendiere /
Die hi na die Indsee maniere

In Ethyopen alre eerſt cochte/
Eñ int lant van Egypten brochte/
Eñ .v. hondert galeiden mede/
Eñ .l. daermen mede ſtrede/
Alſe hem dorloghe begrepe/
Eñ daer toe duſent ſpiſe ſeepe.
Van goude eñ van ſeluere ſo rike/
Dat het was ongelike.
Van coren rente ſo voerſien/
Dat gheen wanen was te vien.
In Philadelphus .xxxviij.ſte jaer
Geſciede verlies harde zwaer
Tote Rome/ indie pott.
De Tybere wies weder eñ vart;
Want ghereinet adde ſo vele/
Dat het ginc al vten ſpele.
Soe vellede die huſe ter neder
Die voert ſtonden eñ weder
In dat pleine vander ſtede.
Hier naer eene andere plage mede:
Een brant/ dieſ men en wiſte wane/
Die begonſte vp te ghane/
Eñ verbrande huus eñ man/
Kindre eñ wijf nochtan/
Eñ maerte taſſchen ente ſtont
Tgoet dat met groten lone/
Eñ met zeghe/ eñ met prighe
Gewonnen was in menegen wighe.
Indie maerct ſtont een tempel vanen/
In Veſten eers/ der godinnen/
Die Eneas van Troien broehte/
Soe was die haer ſeluen eñ mochte
Haer gheholpen worden braut;
Maer Metallus/ die ghepeant
Hare Biſſcop/ hare eñ andere gode;
Want hi lietſe verbernen node/
Eñ ontdrouhſe altehant;
Doch was hals eñ aerm verbrant.

Van Evergetes Philadelfus broeder. XXV.

Doe Tholomeus / die Here groot /
Die Philadelfus hiet / was doot /
Wart Tholomeus Evergetes
In Egypten Here / ſijt ſeker des /
Eñ was Philadelphus broeder.
Deſe wart ſijns lands behoeder;
Want hi dorſtreet / eñ onderdede
Surien eñ Azia mede /
Eñ oec haelde deſe Euergetes
Die goden / die wilen Cambices
Int lant van Egypten nam.
Dit was dat den lieden bequam /
Eñ brochte die gode eñ groten roof
Vte Perſen / des ebt geloof.
xxvi· jaer te lone
So drouch hi de Conine crone.
In ſijn ·xix·ſte jaer
So reeſ een orloghe ſwaer
Tuſſcen Rome enten Gallen;
Maer die Gallen moeſten vallen;
Want ſi verloren oec wel daer
xl· duſent volx wel waer.
Oec in ſijn ·xxiiij· ſte jaer
Begonde echt orloghe ſwaer
Tuſſcen Rome eñ Kartago /
Dies menege vrouwe wart onvro.
Worden coemſt vanden nijt ſpele /
Geſcieden vortekene vele /
Die ſom beſcriuet Groſius /
Eñ ſom Sente Valerius.
Te Rome ſo ſprac eene coe /
Eñ het reinde vleeſch daertoe /
Doe quamen voglen diet namen
Eñ dat liggende bleef te ſamen

Ne rooc niet/ noch ontkeerde cleene.
In Pyſemen reindet ſteene.
In Gallen ſtaerf een wijf daer toe
Eenen man tſwert vten ſcoe
In Ceſile/ alſict verſtoet/
So zweetten ·ij· ſcilden bloet.
Eñ daermen coren ſneet/ datſ waer/
So wart bloedich daer elc haer.
Sente Auguſtijn ſpet das/
Dat die coe ſprac/ alſict las/
Eñ ſoe ſeide: merke/ eñ ghome/
Eñ hoet di noch nauwe Rome.
Oec ſpreect hi te deſen ſaken/
Dat die kindere worde ſpraken/
Al daerſe die moeder drouch/
Eñ dat oec hinnen eñ wijf genouch
Hanen worden eñ man.
Nv naket hier grote plage wort an.

Van Hanibal van Carthago. XXVI.

In Euergeteſ ·ɔɔvi· ſte jaer
Was eene erdbeue ſo ſwaer
In Rodoſ/ dat Coloſus vel/
Eñ was een beelde gemaert wel/
Metaliin/ datſ de werelt wondert/
ɔɔvi· voete hooch eñ hondert/

Vs. 37. ſtaerf een enz.] Dit vers is niet weinig bedorven. Lees:

In Gallen trac *een* wolf *daer toe*

VINCENTIUS MS. f. 123. a. *fertur* —— —— *in Gallia* lupum *vigilii e vagina gladium* abſtulisſe. —— De *Vertaling* in *onrijm* f. III. a. *In Gallien quam eenen* [l. *een*] wolf, *die eenen man, die wakende was, zijn ſweert uit zijnder ſceyde* nam.

Hoement gerechte vp eñ neder/
Hoement gegoot vort eñ weder/
Sine grootheit/ sine lingde beede
Wanic dat nie man besceede.
Dat es der · vij · wondere een/
Dat oint die zonne besceen.
Int selue jaer quam Hanibal
Van Kartago/ berch eñ dal
Woeste hi in Spaengen lant/
Hi wilt al hebben in sire hant.
Sagunsen/ eene edele stede/
Besat hi inden lande mede
So dat hem die spise ontginc/
Doe aten si/ dats vremde dinc/
Hare dode si/ die daer leuen;
Nochtanne eñ willen sise niet vp geuen;
Maer si maecten enen brant/
Midden indie stat te hant/
Daer in worpen si hare dode/
Also gewillichlike eñ niet node
Verbernden si hem; want si na desen
Niet gevangen wilde wesen:
Hier toe heesse Hanibal verdreuen.
Sente Augustijn heeft bescreuen
Doe te Rome quam die mare/
Dat Hanibal so machtech ware/
Senden si hare boden daer/
Onwerdelike eñ openbaer
Meshandelt so senden sise dane/
Dus gaet Rome dorloghe ane.

Van Filopater Cō. van Egypten. XXVII.

Evergetes die verstaerf/
Eñ tlant van Egypten verwerf
Een sijn sone/ die hiet aldus
Philopater Tholomeus/

Eñ was · xvij · jaer
Coninc int lant / wet vor waer.
Dese Philophator met sinen genoten
Vacht jegen Antyochus / den groten /
Die Coninc van Surien was
Eñ van Azia / alsict las.
Eñ Antyochus die verwan /
So dat hi af nam den man
Der Jueden lant: dus mincti trike
Van Egijpten sere jammerlike.
Dese Anthyocus die nam al wt
Vanden Jueden den tribuut /
Die Philadelphus quite scout /
Eñ dede pine menechfout
Dien lande / so dat die clage quam
Te Rome / eñ ment daer vernam;
Want Rome begonste in desen
So groot eñ so machtich wesen /
Dat die Heren van ouer mere
Ontsaghen dat Roemsce here.
Doe waren over zee ghesint
Twee vrome Roemeine / wel bekint:
Deen was Cypio Affricaen /
Eñ dander Cypio Nascicaen /
Die so machtech quamen int lant /
Dat si hem sweren daden te hant
Sine orloghe te beghevene /
Eñ omme in sekerheit te levene /
Namen si van hem ghisel / om tgone /
Silencus / sinen oudsten sone /
Dien hi sijnt verwisselen dede
Eñ sendde te Rome / in die stede /
Te wiselne sijn joncste kint /
Antyochus / eñ verbint
Ghisel te sine al sijn leven /
Wildmen hem den oudsten geven
Hier na Antyochus / de grote /
Voer in Perci eñ sine genote /

Omme te winne lant eñ ſcat/
Eñ alſi quamen teere ſtat
Inden tempel Ianee/
Belouenden hem die papen mee
Scatſ/ dan gelouede ſijn moet.
Doe ſoudi in gaen beſien tgoet
D' bleef hi doot/ eñ ſijn raet mede;
Want ſi ontledene daer ter ſtede/
Eñ worpen die ſticken den here/
Dat danen heerde ſonder were.

Hoe Hanibal te Rome waert trac. XXVIII.

Hannibal die noit/ van kinde/
Die ſteden van Rome ne minde;
Ia doe hi out was · ix · jaer/
Leeſtmen/ dat hi ſprac vorwaer/
Daer dat mul vptie erde lach/
Goet pays ſal ſijn vptien dach
Tuſſcen Rome eñ Carthago/
Alſe deſe ſtat es gemaect ſo
Te puluere clene/ alſe dit ſant/
Dat hi tart aldaer vp lant.
Vp ſo trac hi metter vaert
Van Spaengen te Rome waert/
Eñ heuet ſijn volc doen leeden
Ouer die berghe/ die verſeeden
Spaengen ẽn tlant van Gallen/
Die jeghen hem waren met allen/
So dat ſi vochten inder waerde;
Maer hi hilt den wech metten ſwerde.
Binnen · x · daghe quam hi wale
Toten berghe van Ytale.
(Dat ſijn die berghen van Monib.)
Hi verſtreet/ dat ſeggic v/
Die Gallen/ die anden berghe ſaten/
Eñ maecte ſins ſtraten

25 Ma

Met viere eñ met yſere mede;
Want hi die roetſe verhouwen dede.
In die montaenge was hi · iiij · daghe/
Inden vijſten/ dans gene ſaghe/
Quam hi weder inden dale/
In dat pleine van Ytale,
Hondert duſent eñ · xx m · mede
Haddi voet hers daer ter ſtede/
Eñ tors · xx m · man.
Doe Hanibal tplein gewan/
Quam hem Cypio te gemoete
Metten Romeine/ ſonder groete/
Eñ vacht vp hem bi Pauien;
Maer die Romeine moeſten lijen;
Want al meeſt haer grote here/
Dat bleef doot daer indie were,
Sypio wart ſelue gewont/
Eñ ware doot bleuen daer ter ſtont/
Hen hadde alleene ghedaen
Sijn neve/ Cypio Affricaen.
Erht daer naer vp ere riuieren
Quam die Cypio met banieren/
Eñ began noch eenen ſtrijt/
Eñ bleef verwonnen in corter tijt/
Eñ al meeſt ſijn here doot/
So dat hi ſelue cume ontſcoot.

Hoe Sempronius den wijch verloos. XXIX.

Sempronius iach tiere wilen
Met groten here in Cycilen/
Eñ horde ſijns gheſellen verlies/
Droeue ſere was hi dies/
Eñ es wt Cycile gevaren/
Vachten ieghen Hanibals ſcharen/
So dat hi Haniballe vant
Vpde ſelue riuiere/ vp tſelue lant/

Daer dander wijch ghevochten waert.
Hi beſtont den wijch metter vaert/
Eñ verloos al dat hi brochte/
So dat hi eume ontriden mochte
Alleene/ eñ daer vp die ſtont
So wart Hanibal ghewont.
Daer naer ſo ſoudi henen riden
Met ſinen here/ in lentijn tiden/
Ouer die berghen Appennijn/
Aldaer wart dat here ſijn
Beede van couden eñ van tempeeſte/
Menech man eñ menege beeſte/
So bedoruen binnen tween daghen/
Dat ſi daer verworſen laghen.
Sijn olyfanten/ ſtaerc eñ groot/
Bleuen bi naer alle doot.
Binnen deſen dat dit meſſal
Lach vpdien van Rome al/
Eñ Cypio/ die ſtoute Here/
Twee waeruen was geſconſiert ſere/
Was een ſijn broeder met groten here
In Spaengen/ daer hi oec vant were/
Eñ verwan daer menegen ſtrijt/
Eñ vinc daer ter ſelver tijt
Magoene/ enen Here van Affriñe/
Hanibals vrient/ die ſere was rike.
Eñ doe was te Rome/ indie ſtede/
Nieuwe tebene geſien mede;
Want die zonne minderen dochte/
Dat wonder eſ/ hoet weſen mochte.
Oec ſach menech man daer ane
Dat die zonne vacht entie mane/
Eñ oec ſachmen wonders mee:
Indien daghe manen twee.

Van Flamineus eñ Hanibal. XXX.

Acht so setten hem ter were
Jegen dat Affrijcsce here
Die Romeine/ eñ ebben gesint
Flaminium/ enen Here bekint
Van wijsheden eñ van mogentheden.
Eñ Hanibal/ vul van scalcheden/
Heuet vernomen/ waer hi lach/
Eñ haestem nacht eñ dach/
Hoe hi comen moge te dien/
Dat hine besta onversien.
In den lentijn/ ten beghinne/
So mict hi in sinen zinne/
Op hem te comene al rasch/
Dor brouc te vaerne eñ dor marasch/
Bi eere rivieren/ die Samos heet;
Maer hine proeuet/ noch eñ weet/
Dat die brouc es diep eñ sochte.
Sijn here hi vpten woch brochte
Entie mersche roken begonde/
So dat deen den anderen en conde
Vanden roke niet gesien.
Dies so moeste hem gescien/
Dat hi verloos daer/ vptie stede/
Vele beesten eñ volx mede/
So dat hi vp enen olyfant;
Want hire els mee en adde int lant
Vten roke ontreet vpt droghe;
Doch verloos hi daer een oge/
Daer hi ziec in adde gewesen.
Dus so wart hi blent in desen
Van wakene eñ van ander pine.
Teerst dat hi quam bi Flaminine
Bernde hi omme hem dat lant;
Want hi wilde sinen viant

35 Doen

Vs. 1. Acht] Lees Echt/ *postea.*

Doen vechten / eñ comen te ſtride.
Doe worden die Romeine onblide;
Want Hanibal entie ſine.
Hadden omme tinget Flaminine /
Eñ ſloughent al op cleene eñ groot /
Die Prince bleuer ſelue doot
Met ·xxv· duſent man /
Nochtanne vinc hire voꝛt an
bi m· / eñ hine verloos nemmee
Hanibal / dan ·m· eñ twee.
Oroſius ſcriuet / datmen vacht
Deſen wijch met ſo groter cracht /
Eñ daertoe met ſo groten moede /
Dat des niemen en nam hoede
Van der erdbeuen / die geſciede;
Want dat wiſten vele liede /
Dat ſtede vielen / eñ berghe ſcuerden /
So ſere ſijt beede auentuerden
Dat die heren cleene eñ groot
Niet en wiſten van deſer noot.
Alſe te Rome quam die marę /
Entie wijf liepen harentarę /
Gemoete een wijf haren ſone /
Hi was hare doot geſeit de gone.
Doe ſoene ſach / van bliſcepen groot
Helſedſoene / eñ bleef daer doot.
Oec geſciede al tſelue mede
Ere anderę vꝛouwen vander ſtedę.

Van Hannibal eñ van Lucius, XXXI.

Omme dit verlieꝛ / om dit gevechꝛ
En bleef niet / ſine ebben echt
Die Romeine den ſtrijt beſtaen.
Hanibal die hadde bevaen
Met ſinen heren Spaengen lant.
Si ſenden daer waert tę hant

Enen /

Enen/ die hiet Lucius/
Eñ eenen Paulus Publius
Eñ Terencius Verroene/
Heren wijs eñ coene/
Met wel naer al meest de macht/
Die doe hadde de Roemsce cracht;
Want meest alle die senature
Eñ alle die edele gebure
Van Rome waren in desen strijt/
Die gevochten was tontijt/
Eñ vele bi Verroens haestichede/
Dies daer sinen wille dede.
Indien strijt bleuen doot al reine
xliiijm. Romeine/
Eñ oec nam daer Hanibal
Vanden sineñ swaren val.
D' bleuen .xx. raetsmanne doot/
Heren mogende eñ groot/
Senaturen/ sonder waen/
Onder doot eñ gevaen/
Bleuenre .xxx. up dat velt.
Die ouer vri edel getelt
Waren/ bleuenre .ccc. man/
Eñ ridderen te voet nochtan
Bleuenre .xl. dusent doot.
Ridderen torst eñ Heren groot
Bleuenre .iijm. eñ .v. hondert.
Verro ontslo/ des menech wondert/
Mettem .I. alleene.
Hanibals joie en was niet clene/
Te lijctekene van sinen zeghe
Sendt hi te Carthago en wege
iij. mudden vingerline van goude/
Die hi af wan met gewoude
Den edelingen/ diere doot waren
Bleuen inder Roemscer scaren.
Also sier wart hi indit doen/
Dat vort in sijn pauwelioen

45 Sijn

Sijn lantsman niet mochte gaen/
Eñ soude jemen antworde ontfaen/
Dat was bi eenen anderen man;
Selue en sprac hi hē niet an.

Hoe nauwe dat te Rome stont. XXXII.

Dje Romeine droeueden sere/
Eñ coren enen Junium Here/
Die gaderde here tsinen doene/
Als coeps maer ·iiij· legyoene/
Alse elc hadde getellet an
vim· ·vic· ·lxvj· man/
Eñ dit waren gegaderde scaren;
Want eigine knechten/ die scone waren
Eñ staerc/ heuet hi gemaect vri/
Eñ some/ die oec gecocht si/
Heuet hi gevrijet saen/
Eñ dedem ridderscap ontfaen.
Dien aernasch oec gebrac/
Die tempelen men vp stac/
Eñ wapenen/ die der gode waren/
Gaf hi sinen naecten scaren.
Die van quaetheit waren gevaen/
Of om scout in prisoen gedaen/
Heuet hi quite al gescouden/
Eñ ten orloghe vp gehouden.
En alse oec die gemeene scat/
Die behorde toter stat
Verdaen was/ gincmen toten scrinen/
Eñ men nam der borgers scat met pinen/
Omme te ghevene in zoude.
Poelgen/ Calabren/ dat swoer oude/
Eñ dat lant van Principaet
Haniballe/ eñ an hem gaet
Steden/ lant naer altemale.
Vanden lande van Ytale.

Dus

Dus nauwe eist dien van Rome gescepen /
Eñ dus heesse Hanibal begrepen.
Dese wighe / dit ongheval
Ghesciede int lant van Poelien al.
Sente Augustijn spreect van desen stride /
Al was Hanibal sere blide /
Dae den Romeinen sere was wreet /
Hem verdochte doch / doemen street /
Datmen so vele volx verslouch /
Eñ sprac doch eens : hets genouch.

Hoe Hanibal Rome wilde winnen. XXXIII.

Int tienste jaer / alsict vernam /
Dat Hanibal in Ytalen quam /
Trac hi int lant van Principaet :
Op Rome stont al sijn raet.
Eñ quam · iij · milen nader stede /
Dat grote vreese van lieden dede.
Al waest vervaert / vrouwen / senature /
Alle liepen si toten mure /
Eñ daden hem ter were /
Indie gelike van mans here.
So dat hi toe trac entie sine
Toter poꝛten / die hiet Colline /
Eñ daer scaerdi sine scaren.
Die raetsmanne van binnen waren
Nontseiden hem niet den strijt ;
Maer si scaerden hem tier tijt /
Eñ alse die scaren souden striden
Eñ in hopen van beeden ziden /
Omme te winne zege eñ ere
Wart het achgelende so sere /
Eñ reinde so vtermaten /
Waest lief / of leet / si moestent laten /
Eñ elc en wiste wat anders doen /
Dan souken stat eñ pauwelioen.

25 Echt /

Vs. 37. Dae] Lees Die.

Echt/ alſe dat weder verghinc/
Eñ elc te ſinen wapene vinc/
Eñ weder trocken te velde/
Reinet ſo met ghewelde/
Dat dat weder dochte verbieden
Die mogentheit vanden lieden;
Eñ elc here/ ſere veruaert/
Trac te ſinen behoude waert.
Doe ſeidemen/ dat Hanibal
Dit den goden tijede al/
Eñ ſeide: alſic mochte in woudē/
Alſic Romen winnen ſoude.
Alwas Rome dus altemale
Eñ dat lantſcap van Ytale
Van Haniballe dus verladen/
Eñ gevallen in deſer ſcaden
Si adden grote mogenthede
In Gzieken eñ in meneger ſtede
Daer ſi met groten volke ſtreden
Vptie lande eñ vptie ſteden.
In Spaengen waren ·ij· Cypioene/
ij· Romeine van hogen doene/
Gebroederen met here groot/
Die ſlouch Hanibals broeder doot/
Die Mago bi namen hiet.
Dat Roemſce volc dit weten liet
Te Rome/ eñ baden met genende/
Datmen hem enen voghet ſende.
So dattere twee waren genomen;
Maermen cons niet te houede comen/
Wie beſt ware te ſulken doene.
Men coes den jongen Cypioene/
Die doe hadde ·xxvij· jaer/
Entie doe ſeide al openbaer:
Deen es te aerm/ dander te wrec
Lichte mochte in een ſtrec
tRoemſche rike hier mede vallen.
Deſe raet was geprijſt van hē allen.

Van Cypioens vaert te Spaengen. XXXIIII.

Een nam Sypioene te waren/
Dat hi ſoude in Spaenyen varen
Wreken die twee Cypioene
Vp Hanibals broeder Maghoene:
Deen was de oem/ dander ſijn vader:
Doe droughen ſi ouer een algader/
Datmen alſo beſt nederen ſal
Den ouerdadeghen Hanibal;
Want hi ſo machtich was in Ytale/
Men mochtene weder ſtaen niet wale.
Solinus ſeget in ſinen doene
Van deſen jongen Cypioene/
Dat hi was vter moeder gheſuerden/
Eñ hi/ bi alſulker reden/
Eerſt Ceſar gheheten was/
Eñ wille mede lijen das/
Dat kindere/ die ſo ter werelt comen/
Gheluckich dicken ſijn ter vromen.
Deſe was vromech eñ gherecht/
In Spaengen voer hi om gevecht/
En tKoemſce here/ dat lach in tlant/
Quam hem altemale in hant.
Eene ſtat wan hi ten beghinne/
Die rijcheit groot hadde inne/
Die nieuwe Carthago hiet/
Daer wrac hi tKoemſche diet/
Sinen oem eñ ſinen vader.
Seluer/ gout nam hi algader/
Dies daer vele was tſinen doene.
Hi vinc aldaer oec Maghoene/

Hem

Vs. 1. Een] Dus ſtaat er in het HS. Echter lazen wy liever Men; want deze *Scipio* wierd niet door eenen; maar door den gantſchen Raad tot *Proconſul* verkozen. Zie ook 't volgende 6. vs.

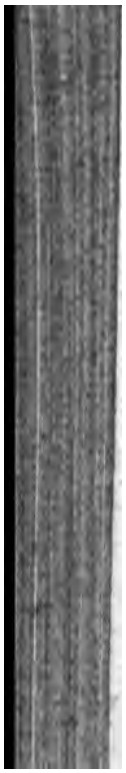

Eenen edelen jongelinc
Vandien landen / dien hi vinc /
Bider joncurouwen maghe rade.
Hine wilde niet / datmen mesdade
In sine here met sulker joget.
Oec gaf hire mede / dor sine doget /
Hare den scat / diemen hem brochte /
Daermense hem mede ōtcochte.
Hier mede brochti al dat lant
Ghewillike tsire hant.

Van Valerius eñ Hanibal. XXX

Binnen dien dat Cypio
In Spaenyen wan nuwe Cartago /
Quam Valerius wt Macedone /
Van Grieken met enen here scone;
Want hem mare was comen al /
Wat gedaen hadde Hanibal /
Eñ es comen in Cycile /
Daer hi wan in corter wile
Agrigentum / eene vaste stat /
Daer wan hi vole eñ groten scat
Eñ vinc Aninoene vromechlike /
Eenen Prinche van Affrike.
lx. steden dat hi wan

Vp dit gheluc van deſen doene
Van Valerius / van Cypioene
Waren die Romeine blide;
Maer Hanibal / an dander zide /
Ne liet hem wantroeſten niet /
Noch omme broeder / noch om verdriet /
Hine lach vaſte in Ytale
Alſo dat tien ſeluen male
Fuluius / van Rome een raet /
Eñ ·xi· Princen van hogher daet
Eenen wijch namen vp Hanibal /
Daer ſi tſpel verli en al;
Want die ·xij· Heren groot
Bleuente mettem ·xviijm· doot.
Maer Marcellus Claudius /
Die tſpel ſach verloren dus /
Die gaderde aldat hi mochte /
Eñ vacht vp Haniballe onſochte.
iij· dagen vochten ſi ridderlike:
Ten eerſten daghe even gelike
Vochten ſi met groter gewelt;
Want elkerlijc behilt ſijn velt.
Ten anderen daghe die Romeine
Worden geſleghen vanden pleine.
Ten derden daghe quam dat meſſal
Vpten ſtouten Hanibal;
Want hi lieter vp dat velt
viijm· man te doot ghevelt /
Eñ moeſte dor noot wach ſtriken /
Eñ in ſine tenten wiken.
Dit lach hem in therte ſware;
Maer daer na ten naeſten jare
Alſten nieuwen gerſe quam
Elkerlijc ſijn here nam:
Marcellus ende Hanibal.
Daer wart of geſleghen al
Marcellus met ſinen here;
Want Hanibal vantſe in cleenre were /

Also nauwe adde hijs belaghet /
Dit was te Rome sere geclaghet.
Cypio die / met groter cracht /
In dat lant van Spaengen vacht
Vptie Heren van Affrike /
Slouch vten lande vromelike
Hasdruballe / in eenen stride /
Die was van Hanibals zide.
Daer toe wañ hi · lxxx · steden /
Diemen hem som vp gaf met vreden /
Eñ som wanhise met gewelt.
Al dat lant / plein eñ velt /
Vanden berghe / die heeten Pyrene /
Die Spaengen eñ Gascoengen gemene
In tween deelen / alsemen weet /
(Ic waent nv Porchisers hect.)
Heuet hi gewonnen / eñ beset /
Eñ gebrocht ter Roemscer wet /
Eñ settem weder in dat keren
Te Rome waerts met groter eren.

Hoe Cypio in Affrike voer. XXXVI.

Alse Cypio te Rome quam /
Die gemeene raet daer nam
Hem eñ Liuius eñ Crassus
Te raetsmanne / het stont hē dus /
So dat Cypio gaf den raet /
Datmen Haniballe Ytalen laet /
Eñ men in Affrike vare /
Eñ men die lande also versware ;
Dattem aldus / hoe dat gaet /
Niemen van daer in staden en staet
Dus sal emmer sijn here dwinen /
Eñ hem sal vernoyen der pinen ;
So dat si volgeden in desen doene /
Eñ senden in Affrike Cypioene.

Daer beſtont hi harde wromelike
Hamonne den Prince van Affrike/
Eñ ſloughene doot in enen ſtride.
Syn here wart gheſpaerſet wide/
Som gheſleghen/ ſom ghevaen/
Som geiaget/ ſom omme gedaen.
Ix. duſent bleuere doot
Indien ſeluen wighe groot
Van den Heren van Affrike.
M' en gheviel niet deſer gelike
Den ghenen/ die in Rome bleuen;
Want ſi hebben hem verheuen
Anderwaerf vp Haniballe.
Cempronius met ongevalle
Die houet man was vander ſchare/
Die verloos vele eñ ſware;
Want ſi ebben tfelt begeven/
Eñ worden jndie ſtat gedreuen.
Maer Cypio was die dorreet
Affrike/ dat ſere eſ breet/
Eñ waer ſo hi verhorde mare/
Dat eenech here verſament ware/
Daer wart ſette hi ſine baert.
So dat hem ontboden waert
Dat Hasdrubal/ die Keyſer ware
Van Cartago/ eñ menege ſcare
Hadde verſament groot here/
Eñ mettem was indie were
Sifax van Numidia/
Sypio trac hem ſnaehtſ na/
Eñ heuet die logen in beeden heren
Ontſteken daer ter eerſter weren.
Die Numidiene entie Affriken/
Alſi ſagen den brant bliken/
Bewaenden hem niet van vianden/
Eñ liepen tſier bluſſcen te handen/
Ongewapent eñ bloot/
Daer ſloughenſe die Romeine doot.

Doen vechten / eñ comen te stride.
Doe worden die Romeine onblide;
Want Hanibal entie sine.
Hadden omme ringet Flaminine /
Eñ sloughent al vp cleene eñ groot /
Die Prinee bleuer selue doot
Met ·xxv· dusent man /
Nochtanne vinc hire vorst an
vi m· / eñ hine verloos nemmee
Hanibal / dan ·m· eñ twee.
Orosius scrivet / datmen vacht
Desen wijch met so groter cracht /
Eñ daertoe met so groten moede /
Dat des niemen en nam hoede
Van der erdbeuen / die gesciede;
Want dat wisten vele liede /
Dat stede vielen / eñ berghe scuerden /
So sere sijt beede auentuerden
Dat die heren cleene eñ groot
Niet en wisten van deser noor.
Alse te Rome quam die mare /
Entie wijf liepen harentare /
Gemoete een wijf haren sone /
Hi was hare doot geseit de gone.
Doe soene sach / van bliscepen groot
Helsedsoene / eñ bleef daer doot.
Oec gesciede al tselue mede
Ere andere vrouwen vander stede.

Van Hannibal eñ van Lucius. XXXI.

Omme dit verlies / om dit gevecht
En bleef niet / sine ebben echt
Dje Romeine den strijt bestaen.
Hanibal die hadde bevaen
Met sinen heren Spaengen lant.
Si senden daer waert te hant

Enen /

Enen/ die hiet Lucius/
Eñ eenen Paulus Publius
Eñ Terencius Verroene/
Heren wijs eñ coene/
Met wel naer al meest de macht/
Die doe hadde de Roemsce cracht;
Want meest alle die senature
Eñ alle die edele gebure
Van Rome waren in desen strijt/
Die gevochten was tontijt/
Eñ vele bi Verroens haestichede/
Dies daer sinen wille dede.
Indien strijt bleuen doot al reine
xliiijm. Romeine/
Eñ oec nam daer Hanibal
Vanden sinen swaren val.
D' bleuen .xx. raetsmanne doot/
Heren mogende eñ groot/
Senatnren/ sonder waen/
Onder doot eñ gevaen/
Bleuenre .xxx. vp dat velt.
Die ouer vri edel getelt
Waren/ bleuenre .ccc. man/
Eñ ridderen te voet nochtan
Bleuenre .xl. dusent doot.
Ridderen tors eñ Heren groot
Bleuenre .iijm. eñ .v. hondert.
Verro ontflo/ des menech wondert/
Mettem .l. alleene.
Hanibals joie en was niet clene/
Te lijctekene van sinen zeghe
Senddi te Carthago en wege
iij. mudden vingerline van goude/
Die hi af wan met gewoude
Den edelingen/ diere doot waren
Bleuen inder Roemscer scaren.
So fier wart hi indit doen/
Dat vort in sijn pauwelyoen

45 Sijn

Sijn lantsman niet mochte gaen/
Eñ soude jemen antworde ontfaen/
Dat was bi eenen anderen man;
Selue en sprac hi hē niet an.

Hoe nauwe dat te Rome stont. XXXII.

Dje Romeine droeueden sere/
Eñ coren enen Junium Here/
Die gaderde here tsinen doene/
Als coeps maer ·iiij· legyoene/
Alse elc hadde getellet an
vim· ·vic· ·lxvj· man/
Eñ dit waren gegaderde scaren;
Want eigine knechten/ die scone waren
Eñ staerc/ heuet hi gemaect vri/
Eñ some/ die oec gecocht si/
Heuet hi gevrijet saen/
Eñ dedem ridderscap ontfaen.
Wien aernasch oec gebrac/
Die tempelen men vp stac/
Eñ wapenen/ die der gode waren/
Gaf hi sinen naecten scaren.
Die van quaetheit waren gevaen/
Of om scout in prisoen gedaen/
Heuet hi quite al gescouden/
Eñ ten orloghe vp gehouden.
En alse oec die gemeene scat/
Die behorde toter stat
Verdaen was/ gincmen toten scrinen/
Eñ men nam der borgers scat met pinen/
Omme te ghevene in zoude.
Poelgen/ Calabren/ dat swoer oude/
Eñ dat lant van Principaet
Haniballe/ eñ an hem gaet
Steden/ lant naer altemale.
Vanden lande van Ytale.

Dus

Dus nauwe eist dien van Rome gescepen /
Eñ dus heesse Hanibal begrepen.
Dese wighe / dit ongheval
Ghesciede int lant van Poelien al.
Sente Augustijn spreect van desen stride /
Al was Hanibal sere blide /
Dae den Romeinen sere was wreet /
Hem verdochte doch / doemen street /
Datmen so vele volx verslouch /
Eñ sprac doch eens : hets genouch.

Hoe Hanibal Rome wilde winnen. XXXIII.

Int tienste jaer / alsict vernam /
Dat Hanibal in Ytalen quam /
Trac hi int lant van Principaet :
Op Rome stont al sijn raet.
Eñ quam · iij · milen nader stede /
Dat grote vreese van lieden dede.
Al waest vervaert / vrouwen / senatuere /
Alle liepen si toten mure /
Eñ daden hem ter were /
Indie gelike van mans here.
So dat hi toe trac entie sine
Toter poꝛten / die hiet Colline /
Eñ daer scaerdi sine scaren.
Die raetsmanne van binnen waren
Nontseiden hem niet den strijt ;
Maer si scaerden hem tier tijt /
Eñ alse die scaren souden striden
Eñ in hopen van beeden ziden /
Omme te winne zege eñ ere
Wart het achgelende so sere /
Eñ reinde so vermaten /
Waest lief / of leet / si moestent laten /
Eñ elc en wiste wat anders doen /
Dan soullen stat eñ pauwelioen.

25 Echt /

Vs. 37. Dae] Lees Die.

Echt / alſe dat weder verghinc /
Eñ elc te ſinen wapene vinc /
Eñ weder trocken te velde /
Reinet ſo met ghewelde /
Dat dat weder dochte verbieden
Die mogentheit vanden lieden;
Eñ elc here / ſere veruaert /
Trac te ſinen behoude waert.
Doe ſeidemen / dat Hanibal
Dit den goden tijede al /
Eñ ſeide: alſic mochte in woudé /
Alſic Romen winnen ſoude.
Alwas Rome dus altemale
Eñ dat lantſcap van Ytale
Van Haniballe dus verladen /
Eñ gevallen in deſer ſcaden
Si adden grote mogenthede
In Gzieken eñ in meneger ſtede
Daer ſi met groten volke ſtreden
Optie lande eñ optie ſieden.
In Spaengen waren ·ij· Cypioene /
ij· Romeine van hogen doene /
Gebroederen met here groot /
Die ſlouch Hanibals broeder doot /
Die Mago bi namen hiet.
Dat Roemſce volc dit weten liet
Te Rome / eñ baden met genende /
Datmen hem enen voghet ſende.
So dattere twee waren genomen;
Maermen cons niet te houede comen /
Wie beſt ware te ſulken doene.
Men coes den jongen Cypioene /
Die doe hadde ·xxvij· jaer /
Entie doe ſeide al openbaer:
Deen es te aerm / dander te vrec
Lichte mochte in een ſtrec
tRoemſche rike hier mede vallen.
Deſe raet was geprijſt van hē allen.

Van Cypioens vaert te Spaengen. XXXIIII.

Een nam Scypioene te waren/
Dat hi ſoude in Spaenyen varen
Wreken die twee Cypioene
Op Hanibals broeder Maghoene:
Deen was de oem/ dander ſijn vader:
Doe droughen ſi ouer een algader/
Datmen alſo beſt nederen ſal
Den ouerdaedighen Hanibal;
Want hi ſo machtich was in Itale/
Men machtene weder ſtaen niet wale:
Solinus ſeget in ſinen doene
Van deſen jongen Cypioene/
Dat hi was vter moeder ghebaren/
Eñ hi/ bi alſulker reden/
Eerſt Ceſar gheheten was/
Eñ wille mede lijen das/
Dat kindere/ die ſo ter werelt comen/
Gheluckich dicken ſijn ter vromen.
Deſe was vroniech eñ gerecht/
In Spaengen voer hi om gevecht/
En tRoemſce here/ dat lach in tlant/
Quam hem altemale in hant.
Eene ſtat wan hi ten beghinne/
Die rijcheit groot hadde inne/
Die nieuwe Carthago hiet/
Daer wrac hi tRoemſche diet/
Sinen oem eñ ſinen vader.
Seluer/ gout nam hi algader/
Dies daer vele was tſinen doene.
Hi vinc alder oec Maghoene/

Hem

Vs. 1. Een] Dus ſtaat er in het HS. Echter lazen wy liever Men; want deze *Scipio* wierd niet door eenen; maar door den gantſchen Raad tot *Proconſul* verkozen. Zie ook 't volgende 6. vs.

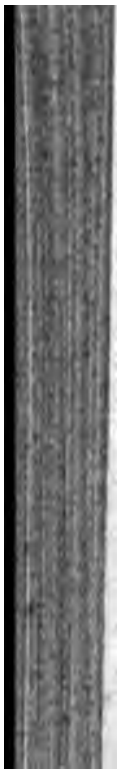

Eenen edelen jongelinc
Vandien landen / dien hi vinc /
Bider joncurouwen maghe rade.
Hine wilde niet / datmen mesdade
In sine here met sulker joget.
Oec gaf hire mede / dor sine doget /
Hare den scat / diemen hem brochte /
Daermense hem mede ōtcochte.
Hier mede brochti al dat lant
Ghewillike tsire hant.

Van Valerius eñ Hanibal. XXX

Binnen dien dat Cypio
In Spaenyen wan nuwe Cartago /
Quam Valerius wt Macedone /
Van Grieken met enen here scone;
Want hem mare was comen al /
Wat gedaen hadde Hanibal /
Eñ es comen in Cycile /
Daer hi wan in corter wile
Agrigentum / eene vaste stat /
Daer wan hi volc eñ groten scat
Eñ vinc Aninoene vromechlike /
Eenen Pzinche van Affrike.
lx. steden dat hi wan

Vp dit gheluc van defen doene
Van Valerius / van Cypioene
Waren die Romeine blide;
Maer Hanibal / an dander zide /
Ne liet hem wantroeften niet /
Noch omme broeder / noch om verdriet /
Hine lach vaste in Ftale
Alſo dat tien ſeluen male.
Fuluius / van Rome een raet /
Eñ ·xi· Princen van hogher daet
Eenen wijch namen vp Hanibal /
Daer ſi tſpel verli en al;
Want die ·xij· Heren groot
Bleuente mettem ·xviijm· doot.
Maer Marcellus Claudius /
Die tſpel ſach verloren dus /
Die gaderde aldat hi mochte /
Eñ vacht vp Haniballe onſochte.
iij· dagen vochten ſi ridderlike:
Ten eerſten daghe even gelike
Vochten ſi met groter gewelt;
Want elkerlijc behilt ſijn velt.
Ten anderen daghe die Romeine
Worden geſleghen vanden pleine.
Ten derden daghe quam dat meſſal
Vpten ſtouten Hanibal;
Want hi lieter vp dat velt
viijm· man te doot ghevelt /
Eñ moeſte dor noot wach ſtriken /
Eñ in ſine tenten wiken.
Dit lach hem in therte ſware;
Maer daer na ten naeſten jare
Alſten nieuwen gerſe quam
Elkerlijc ſijn here nam:
Marcellus ende Hanibal.
Daer wart af geſleghen al
Marcellus met ſinen here;
Want Hanibal wanſe in cleenre were /

Alſo nauwe adde hijs belaghet /
Dit was te Rome ſere geclaghet.
Cypio die / met groter cracht /
In dat lant van Spaengen vacht
Optie Heren van Affrike /
Slouch vten lande vromelike
Hasdruballe / in eenen ſtride /
Die was van Hanibals zide.
Daer toe wan hi .xxx. ſteden /
Diemen hem ſom op gaf met vreden /
Eñ ſom wanhiſe met gewelt.
Al dat lant / plein eñ velt /
Banden berghe / die heeten Pyrene /
Die Spaengen eñ Gaſcoengen gentelle
In tween deelen / alſemen weet /
(Ic waent nv Pozchiſers heet.)
Heuet hi gewonnen / eñ beſet /
Eñ gebrocht ter Roemſcer wet /
Eñ ſettem weder in dat heren
Te Rome waertſ met groter eren.

Hoe Cypio in Affrike voer. XXXVI.

Alſe Cypio te Rome quam /
Die gemeene raet daer nam
Hem eñ Liuius eñ Craſſus
Te raetſmanne / het ſtont hẽ dus /
So dat Cypio gaf den raet /
Datmen Haniballe Italen laet /
Eñ men in Affrike vare /
Eñ men die lande alſo verſware ;
Dattem aldus / hoe dat gaet /
Niemen van daer in ſtaden en ſtaet
Dus ſal emmer ſijn here dwinen /
Eñ hem ſal vernopen der pinen ;
So dat ſi volgeden in deſen doene /
Eñ ſenden in Affrike Cypioene.

Daer beſtont hi harde wromelike
Hamonne den Prince van Affrike/
Eñ ſloughene doot in enen ſtride.
Hyn here wart gheſpaerſet wide/
Som gheſleghen/ ſom ghevaen/
Som gejaget/ ſom omme gedaen.
Ix. duſent bleuere doot
Indien ſeluen wighe groot
Van den Heren van Affrike.
M' en gheviel niet deſer gelike
Den ghenen/ die in Rome bleuen;
Want ſi hebben hem verheuen
Anderwaerf vp Haniballe.
Cempronius met ongevalle
Die houet man was vander ſchare/
Die verloos vele eñ ſware;
Want ſi ebben tfelt begeven/
Eñ worden jndie ſtat gedreuen.
Maer Cypio was die dorreet
Affrike/ dat ſere eſ breet/
Eñ waer ſo hi verhorde mare/
Dat eenech here verſament ware/
Daer wart ſette hi ſine baert.
So dat hem ontboden waert
Dat Hasdrubal/ die Keyſer ware
Van Cartago/ eñ menege ſcare
Hadde verſament groot here/
Eñ mettem was indie were
Sifar van Numidia/
Cypio trac hem ſnaehtſ na/
Eñ heuet die logen in beeden heren
Ontſteken daer ter eerſter weren.
Die Numidiene entie Affriken/
Alſi ſagen den brant bliken/
Bewaenden hem niet van wanden/
Eñ liepen tſier bluſſcen te handen/
Ongewapent eñ bloot/
Daer ſloughenſe die Romeine doot.

In beeden heren altehant
Onder versleghen eñ verbrant
Lieten sire ·lxm· man/
Eñ ·vm· ghevaen nochtan.
Die Here Sifax eñ Hasdrubal
Waren daerna verbornen al/
So dat elc nauwelike ontslo.
Hasdrubal quam te Carthago/
Als een droeue Keyser ontreeden;
Doch versaemde si daer ter steden
Hi eñ Sifax echt groot here/
Eñ quamen vp Cypioene ter were.
Cypio hadde mettem ·ij· Heren/
Orlogers van groter eeren/
Massimissa eñ Lelyus/
Eñ quamen ter were daer aldus/
Eñ wonnen den wijch/ eñ sconsierdent al
Sifax eñ Hasdrubal.
Lelyus eñ Massimissa
Volgeden Sifaxe na/
Eñ ebbene al daer gevaen.
Dat ander volc dat wart ondaen/
Eñ volgheden met scepe in Creta.
Hem volgeden Massimissa/
Diese onder dede alle/ ende vinc
Sifaxe/ den wisen Coninc/
Sendde Cypio te Rome ghevaen
Eñ Lelyuse/ eñ/ sonder waen/
Menegen riken prisoniere
Eñ meneghen roof rike eñ diere.

Hoe Cartago Haniballe ontboot. XXXVII.

Carthago/ die rike stede/
Die/ om der werelt mogenthede/
Jegen die Romeine street/
Siet dat hare onsiene steet.

5. Di

Die ſenaturen ginghen te rade /
Eñ ontboden / al waeſt te ſpade /
Haniballe / dat hi quame /
Eñ waer ter ſtede name.
Daer mochtmen ſien den groten here /
Beſwaert van rouwen harde ſere /
Weenen / eñ claghen alſo ſwaſe /
Dat hi rumen moeſte Italie.
Die hem volghen niet en wilde /
Alſe hi Italen rumen ſoude /
Eñ van danen was gheboren /
Dien dedi doden / alſe wijt horen.
Ten zeile ginc hi ſere verſaert /
Eñ voer tAfferike waert.
Alſe hi den lande waent weſen bi /
Eenen clemmere ſo hiet hi
Ypten maſt gaen / eñ hi hiet
Hem ſeggen / wat lande hi ſiet.
Dander riep daer neder af /
Ic ſie een te broken graf.
Haniballe meſquam dit wort /
Eñ keerde tſeil / eñ voer vort
In eene hauene daer ter ſtede /
Daer hi ſijn volc ayſieren dede /
Eñ daer naer / alſt quam alſo /
Trac hi binnen Cartago.
xxvj· jaren / alſe wi leſen /
Hadde wt Cartago geweſen;
Want hi ionc met ſiere moeder
Daer vte voer eñ Mago / ſijn broeder.

Hoe Cypio Haniballe verwan. XXXVIII.

Hanibal / na deſen doene /
Die ontboot an Cypioene /
Dat hi mettem wilde ſpreken
Sonder eeneghe loſe treken.

In Egypten · xvij · jaer.
Naer hem sijn sone / wet vorwaer /
5 Tholomeus Ephiphanes
xiiij · jaer / wi lesent des.
Plautus was in sinen daghen /
Die moecte vele scoenre saghen /
Daermen nu hier af sal noemen
10 Van sinen sproken / van sinen bloemen.
Ghelt es sake eñ houet
Van alre sorghen / des gelouet.
Wiltu geheert sijn in dinen liue /
So wandele altoos onder die keytiue.
15 Dune souts genen sot te vriende beiagen;
Wantmen mach het vanden sot verdragen /
Dat hi hem onheimelijc si /
Dan die hem dicken ware bi.
Menech man es in sijn lijf
20 Sonderlinghe eñ keytijf.
Dje niene gedoghet openbare /
Dat jemene sine ghelike ware /
Hi versmaet sinen ondersaten /
Die bouen hem sijn moetti haten /
25 Eñ versmaden dorperlike /
Entie oec sijn sine gelike /
Mettem en can sake en gheen
Niet gedraghen ouer een.
Indes Ephifanes tiden
30 Begonste dalen eñ liden /
Dat Alexanders wilen was scone /
Dat rike van Machedone /
Dat Alexander so adde verheuen /
So dat si den Romeinen geven
35 Hare steden indie hant /
Eñ sise sonder enegen bant
Prilike hilden / eñ saten.
Hieromme was so vtermaten
In Grieken die bliscap groot /
40 Dat noint man sach des genoot.

Van

Vanden Gallen enten Romeinen. XL.

In deſen tiden quamen die van Gallen
Met crachte ouer berch geuallen /
Om tRoemſce rike te verſlane /
Eñ verloren te Meilane
v. duſent man in enen ſtrijt.
Doe quamen ſi teere ander tijt
Optie Romeinen alſdaer int lant /
Eñ lieten ligghen daer int zant
x lm. man / vp dat velt /
Eñ ſi ſloughen af met gewelt
Dien Romeinen .vm. man.
Nochtoe lach den Romeinen an
Anthyocus / die in Surien
Hem hilt met ſire partien ;
Want Hanibal was an hem comen /
Eñ hadden te hulpen genomen.
So dat die Romeinen vernamen /
Eñ ſi teenen rade quamen /
Eñ coren ieghen Haniballe /
In auenturen eñ in geualle /
Anders niemen in ghenen daghen /
Dan Sypioene eñ ſine maghen,
So dat men nam te rade do
Eenen Lucius Cypio /
Affricaen die was ſijn broeder /
Die ouder was eñ broeder ;
Maer Rome en wilde nēmere
Dat een man te lange ware Here,
Om dat ſo namen ſi deſe twee /
So dat ſi wilden dat emmermee
Antyochus daer ontme dinke /
Eiſt / dat Hanibal iet ſcinke
Dattie ſtoute Sypioene
Den drane ſijn toutſane coene.

Deſe

Deſe woeren in Surien
Met ·lxxx· ſcepen eñ hare pertijen /
Datmen hiet gebeecte ſcepe /
Eñ met groten ridderſcepe
Al daer was Sypio Affricaen.
Boden gheſent / eñ ontfaen
Van Antyochus den groten /
Eerlike met ſinen genoten /
Eñ alſemen om pays ſpreken ſal
So quam ghinder Hanibal /
Die ſijn ſpel hadde verloren
Jeghen Sypioene te voren.
Daer wies die fierheit eñ de nijt
Alſo / dat in ghere tijt
Dat perlement te nieute quam /
Eñ Affricaen orlof nam /
Eñ voer weder toten ſinen.
Antyochus ſiet / dat ſijn pinen
Jeghen die Romeinen niet en dochte /
Eñ verdroughet ſware eñ onſochte /
Eñ voer in Perſen naer das /
Aldaer hi verſleghen was /
Alſomen hier te voren ſcreef.
Der Romeine ſcare / die int lant bleef /
Wonnen die eylande in de Suntzee /
Was Haniballe wel oft wee.

Hoe Theodorus Gods tempel wilde rouen. XLI.

Int ·cbij· de jaer / merket des /
Dat Tholomeus Ephiſanes
In Egypten drouch die crone /
Staerf Antyochus onſcone.
Na hem Selencus / ſijn ſone /
Die ſo nam na hem die crone /
Eñ was Coninc in Aſya
xij· jaer / noch verre noch na

Eñ

Ne was aerger/ dan hi was.
In sinen tiden / alsict las /
Sendi in Iheruſalem
Helyodorus / eñ hiet hem /
Dat hi den tempel rouen ſoude
Van ſeluere / van ſcatte eñ van goude.
Hi voer doen sijns Heren wort /
Eñ alſe hi terden ſoude bet vort
Inden tempel / omden ſcat /
Gaf hem dinget Godſ enen plat /
Dat hi daer door ter neder lach.
Alſt Grimas / die Biſſcop / ſach /
Verbat hi onſen Here das /
Dat hi vp ſtont / eñ genas /
Eñ keerde te ſinen Here thant /
Eñ ſeide: heueſtu enegen viant /
Sentene omden heilegen ſcat /
Nemmermeer onteerſtune dat.
In deſen tiden ghevielt dus /
Dat Lucius Emilius
Van Rome was in Spaengen geſent /
Eñ hi eñ al ſijn here gheſcent
Van den Spanjoelen / eñ al verſleghen.
Doe ſenden die Romeinen d' jegen
Lucius Belius / die bleef doot
Bi Meilanen. Clene na groot
Sone ontgine der auenture /
Deſe mort daden die Lygure.
Het ware al verhalen bleuen;
M' dat die van Maerſeelie ſcreuen
Den Romeinen deſe niemare.
Ter ſeluen tijt nam ene ſcare
Vanden Romeinen een hiet Fulinius /
Eñ voer die Grieken dwingen dus.
Die Gallen Grieken / die ſtoutelike
Streden vpden Roemiſcen rike /
Si waren te ſamen ghetoghen
Vp Olympen / den berch hoghe /

Met

Met wiue eñ met kindere mede:
Hi sochtse daer ter hoger stede;
Maer met steene eñ met gescote
So quetsten si die Roemsce rote
Sere van bouen nederwaert;
Doch die Romeinen metter vaert
Worden mettem des strijts gemene/
Eñ sloeghere onder/ groot eñ cleene/
xl. dusent man te doot.
Die Romeine haer scade groot
Ghedochtem vanden Lyguren/
Eñ senden daer ter seluer vren
Marcus/ met enen groten here/
Die verloes daer in die were
iiijm. man/ eñ moeste wiken
Indie tenten/ eñ so ontstriken.

Hanibal des fieren doot. XLII.

Hier binnen/ dat dit ghesciede/
Eescheden die Roemsche liede
Haniballe/ die in Surien
Orloghede met sire paertien/
Dat die hem vp gheuen soude/
Eñ want hijs niet doen en woude/
So moesti Surien begheuen/
Eñ es in Creta verdreuen/
Daer hi langhe lach in vreden.
So dat hi vernam daer ter steden
Dat menne haette omme dat;
Want hi hadden so groten scat/
Doe maecti vaste vate dare/
Alse offere sijn scat in ware/
Daer dedi bli in ouer gout/
Dat dedi draghen met gewout

In

Vs. 15. bli ouer gout.] d. i. *loot voor goud.* Blij/ blye

Inden tempel vrouwe Dyanen.
Dus dedi der stede wanen /
Dat hi leide in hare were
Sinen scat eñ sine lijfnere;
Maer hi dedi beelden maken /
Entie hol omme die saken /
Dat hire in ghoot al sijn gout /
Eñ so henen om sijn behout
Toten Coninc van Bytine /
Die orloghe groet eñ pine
Hadde ieghen den Cō- Eumene /
Die in Ponten was Here niet cleene.
Prucias / Coninc van Bithine /
Adde verloren entie sine
Eenen volcwijch vp dat lant.
Doe riet hem Hanibal te hant /
Dat hi met scepe vechten soude;
Want hi hem zeghe belouen woude.
Hanibal hadde veel vtermaten
Serpenten in erdinen vaten /
Die dedi werpen met handen
In die scepe der vianden /
Die teersten maecten hare ghile /
Om sulc orloghe / om sulke pile;
Maer doen si hem ommetrent
In haer scepe so menech serpent
Sagen / vloen si woch te handen /
Eñ weken daer den vianden.
Te Romen quam mare van desen /
Sine wilden nieweren laten wesen
Haniballe eñ sendden dare
Ridderscap / eñ grote scare /

Die

pe is by KILIAEN lood *plumbum*. Zie WACHTER BLEY. VINCENTIUS MS. f. 126. c. *amphoras* umbo *plenas in templo Dyane* —— *deposuit. Vertal.* onrijm f. 117. è eñ hier om goet hi sommighe vaten vol ots.

Dje deſe Coningen verroenen ſouden /
Wouden ſi oft en wouden /
Eñ Haniballe vpdoen gheuen /
Oſte vaen / oft nemen tleuen.
Doe Hanibal vernam die mare /
Nam hi venijn al openbare /
Eñ endere mede / als een keytijf /
Sinen toren eñ oec ſijn lijf.
Dus ſo ſtaerf die grote here /
Die meneghe ſware onneere
Eerſt dede den Roemſcen rike /
Die wilen gheweldichlike
Vanden Roemſchen lachamen
Ouer dammede mede tſamen
Gello / eene ſtaerke riviere /
Eñ dede / in dſere maniere /
Sijn here daer ouer varen /
Met groter ouermoet te waren.

Deſ ſtoutſ Cypioens doot. XLIII.

Haniballe eiſt dus vergaen.
Den ſtouten / vromen Affricaen /
Hi diene eerſt onder dede /
Eñ tlant van Rome ſuuerde mede /
Sine viænden ſi beniden
Sijn welvaren eñ ſijn ſtriden /
Eñ wrougedene vorde ſenature /
So dat hi wart indier hure
Ghebannen van Rome / vter ſtat /
In een ſtedekijn / dat bet af ſat /
Wart hi gheſent / dat hiet Lincherne /
Daer hi / ſinen vrienden te ſcerne /
Heuet gehent daer ſijn leuen.
In ſijn graf ſo was beſcreuen /
Alſo alſe hijt ſelue hiet:
Onhoueſch lant gedincti niet /

Dat ic di met minen liue
Verloſte / alſtu / keptiue!
Onder voeten laghes in wene /
Dune hadſ ſelues niet de bene.
Dit was in Tholomeus daghen
Ephiſanes / daer wi af ſaghen /
Die ·xxiiij· jaer drouch crone
Int lant van Egypten ſcone /
Eñ gedoot was met venine.
Naer hem quam die ſone ſine /
Filometor Tholomeus /
Eñ was Cõ· / wi leſent dus /
In Egypten ·xxxv· jaer.
In ſijn vijfte / wet vorwaer /
So wart Cõ· in Surien
Eñ in Azien / met ſire partien /
Antiochus Ephiſanes /
Die broeder was / gelouet des /
Selencus / die hier voren ſtaet.
Deſe was ſtout eñ ſere quaet
Eñ hadde te Rome gyſel geweſen /
Alſe wi hier te voren leſen.
Sijn vader / die grote Antyochuſ /
Dje gauene te ghyſele aldus /
Doe hi pays van ſinen ſaken
Ieghen Rome moeſte maken.
Dit was die ſelue Antyochus /
Daer jegen Judas Machabeus
Eñ Mathatias / ſijn vader /
Ieghen vochten beede gader /
Daer ghi die wighe af van deſen
Hier naer wel ſult horen leſen.

Van Anthyocus Ephiſanes XLIIII.

Anthyocus Ephiſanes /
Alſ hi Coninc worden es /

Wildi winnen Egypten lant/
Eñ gheviel/ alſict bevant/
Datmen te Jheruſalem ſach
xl. daghen/ vp elken dach/
Ridders ſtriden indie lucht
Nv indie jacht/ nv indie vlucht/
Beede met ſwerden eñ met ſperen/
Nv ſlaen/ nv vlien/ nv hem verweeren.
Hier omme was die ſtat veruaert/
Antyochus ſette ſine vaert
In Egypten. Alſe hi daer quam
Eñ hi die waerheit vernam;
Want het hem was doen weten/
Dat die meeſte waren beſeten
tAlexandrien/ eñ/ alſict las/
So quam daer Marcus Popilius Leuas/
(Deſe drie namen was een man)
Eñ ghevoot den Coninc dan/
Dat hi Egypten rumen ſoude/
Eñ alſene Anthyocus cuſſen woude
In vriendſcepen/ alſemen doe plach/
Sprac hi: dat weſen niet en mach/
Voer dat hi ter vriendſcap quame
Van Rome; want et ware blame.
Doen ſeidi hem aldaer ter vren
Den willen vanden ſenaturen.
Alſe Anthyocus van deſer dinc
Met ſinen vrienden te rade ginc/
Entie raet een deel lanc was/
Marcus Popilius Leuas
Hadde eene roede in die hant/
Eñ maecte eenen ringhe thant
Omtrent den Cō. enten raet/
Eñ hiet dat niemene wt en gaet
Eer hi antworde/ daer ter ſtede/
Den ſenaturen ſtrijt of vrede.
Doe was Anthyocus veruaert/
Eñ ſprac; nadien dat alduſ vaert/

Eñ het willen die ſenature/
Wi willen pays nv ter vre.
Dus liet hi Egypten lant/
Eñ es ghevaren altehant
In Iheruſalem/ eñ heeft gerouet
Tfolc/ dat aen Gode ghelouet/
Enten tempel/ eñ altehant
Keerdi dus weder in ſijn lant.

Hoe Anthyocus rouede Iheruſalem. XLV.

Waer naer ſo bedochti hem/
Dat die van Iheruſalem
Eenen andren Here mochten ontfaen/
Eñ quam/ eñ heuet die ſtat bevaen/
Eñ ſlorghere in ·lxxxm· man/
Eñ vercochtere oec nochtan
·xlm· in meneghere ſtat/
Eñ nam aldes tempels ſcat/
Eñ hiet/ eñ ſeide: dat hi woude/
Dat mer Jupiter anebeden ſoude.
In deſen tiden verloos ſcone
Tlant van Machedone die crone/
Daer Alexander in was geboren/
Die allen Heren ginc te voren/
Eñ meer dan anderalf hondert jaer
Naer hem ſtont/ telt ons twaer;
Want een/ hiet Perſes/ van ſinen geſlachte/
Hilt Machedone met machte/
Eñ hadde volc/ hieten Baſterne/
Die met roue hem generden gerne/
Alſo dat ſi hem dies ghetrouwen/
Dat ſi ouer der Armouwen/
Die int lant van Hyſter gheet/
Rouen willen varen ghereet/
Vp dat ſoe doe was vervoren.
Alſe ſi vpt hijs waren die voren/

In Egypten .xbij. jaer.
Naer hem ſijn ſone / wet vorwaer /
Tholomeus Ephiphanes
xiiij. jaer / wi leſen des.
Plautus was in ſinen daghen /
Dis maerte vele ſcoenre ſaghen /
Daermen nv hier af ſal noemen
Van ſinen ſproken / van ſinen bloemen.
Ghelt es ſake eñ houet
Van alre ſorghen / des gelouet.
Wiltu geheert ſijn in dinen liue /
So wandele altoos onder die keytiue.
Dune ſoutſ genen ſot te vriende behagen;
Wantmen mach het vanden ſot verdragen /
Dat hi hem onheimelijc ſi /
Dan die hem dicken ware bi.
Menech man eſ in ſijn lijf
Sonderlinghe eñ keytijf.
Dje niene gedoghet openbare /
Dat jemene ſine ghelike ware /
Hi verſmaet ſinen onderſaten /
Die bouen hem ſijn moetti haten /
Eñ verſmaden dorperlike /
Entie oec ſijn ſine gelike /
Mettem en can ſake en gheen
Niet gedraghen ouer een.
Indes Ephifanes tiden
Begonſte dalen eñ liden /
Dat Alexanders wilen was ſcone /
Dat rike van Machedone /
Dat Alexander ſo adde verheuen /
So dat ſi den Romeinen geven
Hare ſteden indie hant /
Eñ ſiſe ſonder enegen bant
Prilike hilden / eñ ſaten.
Hieromme was ſo vtermaten
In Grieken die bliſcap groot /
Dat noint man ſach deſ genoot.

Van

Vanden Gallen enten Romeinen. XL.

In deſen tiden quamen die van Gallen
Met crachte ouer berch gheallen /
Om tRoemſce rike te verſlane /
Eñ verloren te Meilane
v· duſent man in enen ſtrijt.
Doe quamen ſi teere ander tijt
Optie Romeinen aldaer int lant /
Eñ lieten ligghen daer int zant
x lm· man / vp dat velt /
Eñ ſi ſloughen af met gewelt
Dien Romeinen ·vm· man.
Nochtoe lach den Romeinen an
Anthyocus / die in Surien
Hem hilt met ſire partien ;
Want Hanibal was an hem comen /
Eñ hadden te hulpen genomen.
So dat die Romeinen vernamen /
Eñ ſi teenen rade quamen /
Eñ coren ieghen Haniballe /
In auenturen eñ in gheualle /
Anders niemen in gheinen daghen /
Dan Sypioene eñ ſine maghen,
So dat men nam te rade do
Eenen Lucius Cypio /
Affricaen die was ſijn broeder /
Die ouder was eñ broeder ;
Maer Rome en wilde nemere
Dat een man te lange ware Here,
Om dat ſo namen ſi deſe twee /
So dat ſi wilden dat emmermee
Antyochus daer omme dinke /
Eiſt / dat Hanibal iet ſcinke
Dattie ſtoute Sypioene
Den drane ſijn toutſane coene.

35 Deſe

Deſe voeren in Surien
Met ·lxxx· ſcepen eñ hare pertijen /
Datmen hiet gebecte ſcepe /
Eñ met groten ridderſcepe
Al daer was Sypio Affricaen.
Boden gheſent / eñ ontfaen
Van Antyochus den groten /
Eerlike met ſinen genoten /
Eñ alſemen om pays ſpreken ſal
So quam ghinder Hanibal /
Die ſijn ſpel hadde verloren
Jeghen Sypioene te voren.
Daer wies die fierheit eñ de nijt
Alſo / dat in ghere tijt
Dat perlement te nieute quam /
Eñ Affricaen orlof nam /
Eñ voer weder toten ſinen.
Antyochus ſiet / dat ſijn pinen
Jeghen die Romeinen niet en dochte /
Eñ verdroughet ſware eñ onſochte /
Eñ voer in Perſen naer das /
Aldaer hi verſleghen was /
Alſomen hier te voren ſcreef.
Der Romeine ſcare / die int lant bleef /
Wonnen die eylande in de Zuntzee /
Was Haniballe wel oft wee.

Hoe Theodorus Gods tempel wilde rouen. XLI.

Int ·xvij· de jaer / merket des /
Dat Tholomeus Ephifanes
In Egypten drouch die crone /
Staerf Antyochus onſcone.
Na hem Selencus / ſijn ſone /
Die ſo nam na hem die crone /
Eñ was Coninc in Aſya
xij· jaer / noch verre noch na

Eñ

Ne was aerger/ dan hi was.
In sinen tiden / alsict las /
Sendi in Iheruſalem
Helyodorus / eñ hiet hem /
Dat hi den tempel rouen ſoude
Van ſeluere / van ſcatte eñ van goude.
Hi woer doen ſijns Heren wort /
Eñ alſe hi terden ſoude bet vort
Inden tempel / omden ſcat /
Gaf hem dingel Godſ enen plat /
Dat hi daer door ter neder lach.
Alſt Grimas / die Biſſcop / ſach /
Verbat hi onſen Here das /
Dat hi vp ſtont / eñ genas /
Eñ keerde te ſinen Here thant /
Eñ ſeide: heueſtu enegen viant /
Sentene omden heilegen ſcat /
Nemmermeer onteerſtune dat.
In deſen tiden ghevielt dus /
Dat Lucius Emilius
Van Rome was in Spaengen geſent /
Eñ hi eñ al ſijn here ghescent
Van den Spanjoelen / eñ al verſleghen.
Doe ſenden die Romeinen d' jegen
Lucius Belius / die bleef doot
Bi Meilanen. Clene no groot
Sone ontgine der auenture /
Deſe mort daden die Lygure.
Het ware al verholen bleuen;
M' dat die van Maerſeaelie ſcreuen
Den Romeinen deſe niemare.
Ter ſeluen tijt nam ene ſcare
Vanden Romeinen een hiet Fulvius /
Eñ woer die Grieken dwingen dus.
Die Gallen Grieken / die ſtoutelike
Streden vpden Roemſcen rike /
Si waren te ſamen gheroghen
Op Olympen / den berch hoghe /

Met

Met wiue eñ met kindere mede.
Hi ſochtſe daer ter hoger ſtede;
Maer met ſteene eñ met geſcote
So quetſten ſi die Roemſce rote
Sere van boueñ nederwaert;
Doch die Romeinen metter vaert
Worden mettem deſ ſtrijts gemeine/
Eñ ſloeghere onder/ groot eñ cleine/
xl. duſent man te doot.
Die Romeine haer ſcade groot
Ghedochtem vanden Lyguren/
Eñ ſenden daer ter ſeluer veen
Marcus/ met enen groten here/
Die verloes daer in die were
iiijm. man/ eñ moeſte wiken
Indie tenten/ eñ ſo ontſtriken.

Hanibal deſ fieren doot. XLII.

Vier vinnen/ dat dit gheſciede/
Eeſcheden die Roemſche liede
Haniballe/ die in Surien
Orloghede met ſire paertien/
Dat die hem wp gheuen ſoude/
Eñ want hijs niet doen en woude/
So moeſti Surien begheuen/
Eñ es in Creta verdreuen/
Daer hi langhe lach in vreden.
So dat hi vernam daer ter ſteden
Dat menne haette omme dat;
Want hi hadden ſo groten ſcat/
Doe maerti vaſte vate dare/
Alſe offere ſijn ſcat in ware/
Daer dedi bli in ouer gout/
Dat dedi draghen met gewout

In

Vs. 15. bli ouer gout.] d. i. *low voor goud.* Blij/ blye

Inden tempel vrouwe Dyanen.
Dus dedi der stede wanen /
Dat hi leide in hare were
Sinen scat eñ sine lijfnere;
Maer hi dedi beelden maken /
Entie hol omme die saken /
Dat hire in ghoot al sijn gout /
Eñ so henen om sijn behout
Toten Coninc van Bytine /
Die orloghe groet eñ pine
Hadde ieghen den Cō. Eumene /
Die in Ponten was Here niet cleene.
Prucias / Coninc van Bithine /
Adde verloren entie sine
Eenen volcwijch vp dat lant.
Doe riet hem Hanibal te hant /
Dat hi met scepe vechten soude;
Want hi hem zeghe belouen woude.
Hanibal hadde veel vtermaten
Serpenten in erdinen vaten /
Die dedi werpen met handen
In die scepe der vianden /
Die teersten maecten hare ghile /
Om sulc orloghe / om sulke pile;
Maer doen si hem ommetrent
In haer scepe so menech serpent
Sagen / vloen si woch te handen /
Eñ weken daer den vianden.
Te Romen quam mare van desen /
Sine wilden nieweren laten wesen
Haniballe eñ sendden dare
Ridderscap / eñ grote scare /

Die

blye is by KILIAEN lood *plumbum*. Zie WACHTER in BLEY. VINCENTIUS MS. f. 126. c. *amphoras* plumbo *plenas in templo Dyane* —— *deposuit. Vertal. in onrijm* f. 117. *è eñ hier om goot hi sommighe vaten vol* Dots.

Dje deſe Coningen vercoenen ſouden /
Wouden ſi oft en wouden /
Eñ Haniballe vpdoen gheuen /
Oſte vaen / oft niemen tleuen.
Doe Hanibal vernam die mare /
Nam hi venijn al openbare /
Eñ endere mede / als een keytijf /
Sinen toren eñ oec ſijn lijf.
Dus ſo ſtaerf die grote here /
Die meneghe ſware onneere
Eerſt dede den Roemſcen rike /
Die wilen gheweldiehlike
Vanden Roemſchen lachamen
Ouer dammede mede tſamen
Gello / eene ſtaerke riviere /
Eñ dede / in dſere maniere /
Sijn here daer ouer varen /
Met groter ouermoet te warem.

Deſ ſtoutſ Cypioens doot. XLIII.

Haniballe eiſt dus vergaen.
Den ſtouten / vromen Affricaen /
Hi diene eerſt onder dede /
Eñ tlant van Rome ſuuerde mede /
Sine viænden ſi beniden
Sijn welvaren eñ ſijn ſtriden /
Eñ wrongedene vorde ſenature /
So dat hi wart indier hure
Ghebannen van Rome / vter ſtat /
In een ſtedekijn / dat bet af ſat /
Wart hi gheſent / dat hiet Lincherne /
Daer hi / ſinen vrienden te ſcerne /
Heuet gehent daer ſijn leuen.
In ſijn graf ſo was beſcreuen /
Alſo alſe hijt ſelue hiet:
Onhoueſch lant gedincti niet /

Dat ic di met minen liue
Verloſte / alſtu / keytiue!
Onder voeten laghes in wene /
Dune hadſ ſelues niet de bene.
Dit was in Tholomeus daghen
Ephiſanes / daer wi af ſaghen /
Die ·xxiiij· jaer drouch crone
Int lant van Egypten ſcone /
Eñ gedoot was met venine.
Naer hem quam die ſone ſine /
Filometor Tholomeus /
Eñ was Cõ· / wi leſent dus /
In Egypten ·xxxv· jaer.
In ſijn vijfte / wet vorwaer /
So wart Cõ· in Surien
Eñ in Azien / met ſire partien /
Antiochus Ephiſanes /
Die broeder was / gelouet des /
Zelencus / die hier voren ſtaet.
Deſe was ſtout eñ ſere quaet
Eñ hadde te Rome gyſel geweſen /
Alſe wi hier te voren leſen.
Sijn vader / die grote Antyochuſ /
Dje gauene te ghyſele aldus /
Doe hi pays van ſinen ſaken
Jeghen Rome moeſte maken.
Dit was die ſelue Antyochus /
Daer jegen Judas Machabeus
Eñ Mathatias / ſijn vader /
Jeghen vochten beede gader /
Daer ghi die wighe af van deſen
Hier naer wel ſult horen leſen.

Van Anthyocus Ephiſanes XLIIII.

Anthyocus Ephiſanes /
Alſ hi Coninc worden es /

Wildi winnen Egypten lant/
Eñ gheviel/ alſict bevant/
Datmen te Jheruſalem ſach
xl. daghen/ vp elken dach/
Ridders ſtriden indie lucht
Nv indie jacht/ nv indie vlucht/
Beede met ſwerden eñ met ſperen/
Nv ſlaen/ nv vlien/ nv hem verweeren.
Hier omme was die ſtat veruaert/
Antyochus ſette ſine vaert
In Egypten. Alſe hi daer quam
Eñ hi die waerheit vernam;
Want het hem was doen weten/
Dat die meeſte waren beſeten
tAlexandrien/ eñ/ alſict las/
So quam daer Marcus Popilius Leuas/
(Deſe drie namen was een man)
Eñ gheboot den Coninc dan/
Dat hi Egypten rumen ſoude/
Eñ alſene Anthyocus ruſſen woude
In vriendſcepen/ alſemen doe plach/
Sprac hi: dat weſen niet en mach/
Voer dat hi ter vriendſcap quame
Van Rome; want et ware blame.
Doen ſeidi hem aldaer ter vren
Den willen vanden ſenaturen.
Alſe Anthyocus van deſer dinc
Met ſinen vrienden te rade ginc/
Entie raet een deel lanc was/
Marcus Popilius Leuas
Hadde eene roede in die hant/
Eñ maecte eenen ringhe thant
Omtrent den Cō. enten raet/
Eñ hiet dat niemene wt en gaet
Eer hi antwoorde/ daer ter ſtede/
Den ſenaturen ſtrijt of vrede.
Doe was Anthyocus veruaert/
Eñ ſprac; nadien dat alduſ vaert/

Eñ het willen die ſenature/
Wi willen pays nv ter vre.
Dus liet hi Egypten lant/
Eñ es ghevaren altehant
In Iheruſalem/ eñ heeft gerouet
Tfolc/ dat aen Gode ghelouet/
Enten tempel/ eñ altehant
Keerdi dus weder in ſijn lant.

Hoe Anthyocus rouede Iheruſalem. XLV.

Waer naer ſo bedochti hem/
Dat die van Iheruſalem
Eenen andren Here mochten ontſaen/
Eñ quam/ eñ heuet die ſtat bevaen/
Eñ ſlorghere in ·lxxxm· man/
Eñ vercochtere oec nochtan
·xlm· in meneghere ſtat/
Eñ nam aldes tempels ſcat/
Eñ hiet/ eñ ſeide: dat hi woude/
Dat mer Jupiter anebeden ſoude.
In deſen tiden verloos ſcone
Tlant van Machedone die crone/
Daer Alexander in was geboren/
Die allen Heren ginc te voren/
Eñ meer dan anderalf hondert jaer
Naer hem ſtont/ telt ons twaer;
Want een/ hiet Perſes/ van ſinen geſlachte/
Hilt Machedone met machte/
Eñ hadde volc/ hieten Baſterne/
Die met roue hem generden gerne/
Alſo dat ſi hem dies ghetrouwen/
Dat ſi ouer der Armouwen/
Die int lant van Hyſter gheet/
Rouen willen varen ghereet/
Vp dat ſoe doe was verroren.
Alſe ſi vpt hijs waren die voren/

Scorde die riviere ontwee/
Daer hadde menech harde wee;
Want al na doot bleef cleen eñ groot/
Van ſomich een/ die ontſcoot/
Die quamen met geſcorden liuis
Oten yſe/ alſe heytiue.
Te deſen tiden begonden miede
Die Romeine hare mogenthede
Te toghene op Machedone.
Perſes/ die daer drouch crone/
Nam te helpen teghen die Romane
Die Hordiſen/ die Hyſtoriane/
Entie Deenen/ entie Gallen.
Die Deenen waren/ horen wi callen/
Sonder lantſcap volc geheeten/
Eñ ghebôren vanden Geten/
Diemen ſidert Goten hiet/
Daermen wonder hier na af ziet.
Deſe Deenen hadden to
Enen Heere/ hiet Oroio/
Eñ hadden enen wijch verloren
Optie Baſterne/ alſe wijt horen.
Dit dede hem haer Cô· boeten/
Eñ moeſten haer hooſt ten vrouwen boeten/
Alſi ſliepen leggen neder/
Tote dat ſi verwonnen weder
Wijch met haerre vromicheyde/
Eñ haren wiuen dienen mede.

Hoe trike endde van Machedone. XLVI.

Van Rome quam die raet aldus/
Dat daer Paulus Emelius
Ghecoren was den ſtrijt tontſane/
Eñ op Machedone te gane.
Alſe hi hier toe was ghenomen/
Eñ hi daer thuus es comen

Quam

Quam hem ſijn dochter te gemoete /
Eñ hi cuſſedſe met gegroete /
Eñ vernamſe in ſinne zware.
Doe vragedi / wat haer ware ?
Doe ſeide : Perſſe / mijn hondekijn /
Eſ doot / dat was die ſeeſte mijn.
Paulus quam thant inden moet /
Dattem die boetſcap ware goet
Eñ was in hope vort alle weghe /
Dat het meende ſinen zeghe
Van Perſes van Machedone /
Des avondſ vorden wighe ſcone
Verwoer die mane. Doe ſeide tſolc al :
Dat het meende dongheval /
Dat dat Griexe rike ſoude jnden /
Entie Romeine ſoudent ſcinden.
Die wijch was vpten naeſten dach
Daer was geſlegen menech ſlach.
M' Marcus Cato Euaters ſone
Van den prijs / eñ was die gone /
Die midſ onder die viande vacht /
Do dattene vellede die cracht
Vanden orſſe / die ridder goet
Vacht alſe een leeu te voet /
Eñ hi was al omme beſtaen :
Men riep vp hem / men ginckē ſlaen
Daer waende ſine te ſticken houwen.
Men mochte daer dorſteken ſcouwen
Menech ors eñ menech man.
Alſe al there dus vp hem ran /
Ten leſten ſlouch hi enen groten
Vpten helm vandien genoten /
En tſwert ontſprane hem vten handen /
Inden trop vanden vianden.
Doe decti hem metten ſchilde /
Der vuuſt ſlage was hi milde /
Eñ brac dus der viande zwerde /
Eñ nam tſine / daer ſlach vp derde /

Daer ane ſagen bede die ſcaren /
Eñ eſ den vianden dus ontfaren /
Here meſmaert eñ ghewont.
Sine ſtoutheit gaf daer ter ſtont
Den Romeinen daer den zeghe.
Perſſes die Cõ· vloe en weghe
Eñ Gneus Octavius volgede naer /
Eñ vinghene al vliende daer
Met Phillippe eñ Alexander /
Sine twee ſonen eñ menech ander.
Oroſius ſpreect / daer bleuen dan
Indien wijch ·xx· duſent man.

Van Mathatias eñ ſinen kinden. XLVII.

Dit ghebiel int ·xij· ſte jaer /
Dat Filometor / wet vorwaer /
In Egypten Cõ· was /
Eñ int ·viij· ſte jaer / alſict las /
Dat Anthyocus Ephifaen
Die crone van Azien adde ontfaen /
Eñ vanden lande van Surien.
Deſe Anthyocus eñ ſine partien
Wart biden Romeinen verdreuen
Dte Egypten / alſ wi eer ſcreuen /
Eñ maecte grote mort
In Jheruſalem / als ghi eerſt hort /
Eñ wilde aldie Jueden dwinghen /
Dat ſi heidijnſcap ontſinghen ;
Maer Mathatias eñ ſine kinder
Weder ſtonden ſine machte ginder /
Eñ ſloughen ſine Bailliuwe doot.
An hem ſo viel menechte groot /
Dis eer wilden laten bleuen /
Dan ons Heren wet begeven.
·j· jaer hilt Mathatias vogedie
Ouer die Joedſche paertie /

Eñ ſtaerf heilechlike. Na tgone
Wart Judas Machabeus / ſijn ſone /
Biſſcop eñ Hertoghe gheſet
Ouer aldie Joedſche wet.
Deſe ſlouch Appoloniſe doot /
Die Hertoghe was eñ Here groot
Ouer die Samaritane /
Eñ wan ſijn ſwert / eñ wort ane
Wacht hire mede al ſijn leuen.
Heron heuet hem oec verheuen /
Die Hertoghe van neder Surien /
Dien ſlouch hi met ſire partijen.
Beede Gorgien eñ Liſien /
Die van Anthyocus partijen
Hertoghen waren / quamen hem jegen /
Die heuet hi vten lande geſlegen.
Ons Heren tempel maecti reine /
Dien die heidine ghemeine
Ontreent adden achter een ·iij· jaer /
Eñ maecter eene feeſte daer.
Thimoteus hi oec verwan /
Die vp hem brochte menegen man
Van Amon / daer hi af was Here.
Meneghe wt nemende ere
Gheviel hem / die hier niet en ſtaet;
Hi was der Jueden toeverlaet.

Anthyocus Ephifanes doot. XLVIII.

Hier binnen Anthyocus Ephiſaen
Heuet verhort eñ verſtaen /
Dat in Perſen ·i· tempel ware
So rike. Om dus dane mare
Wille hire varen / eñ nemen tgout;
Maer men verdreuene met gewout.
Sodat hi keerde met ſtanden /
Mettien quam hem mare te handen /

Hoe Judas Machabeus ſijn here
Verſleghen adde met groter were.
Doe voer hi henen/ eñ vermat hem
Te deſtruweerne Jheruſalem.
Alſe hi hem vermat dit doen/
Quam hem ane dat torſioen/
Eñ vt ſinen vleeſche mede
Cropen wormen te meneger ſtede/
So ſere hi ſtinkende wart mede.
Doe bekendi ſine cranchede/
Eñ ſeide: hets recht/ ſonder waen/
Datdie menſche ſi onderdaen
Gode/ die eſ bouen al.
Hi belouet/ dat hi ſal
Die Jueden vrijen/ mach hi ontgaen/
Eñ Jueſche wet ſelue ontfaen/
Eñ ſcreef den Jueden houeſce brieuel/
Eñ bat/ dat ſi/ doer ſine lieue/
Sinen ſone waren hout.
Anthyocus/ die niet was out/
Al quellende verloos hi tijf
Indie montaenge/ als een keytijf.
Liſias verhorde deſe mare/
Eñ maecte Coninc dare
Anthyocus/ ſinen Heren ſone.
Twee jaer regneerde die ghons
In Azien eñ in Surien.
Int .xvi. de/ horen wi lijen/
Was/ dat Filometor was
In Egypten Coninc/ alſict las.

Judas Machabeus ſtrijt. XLIX.

Anthyocus Ephifanes
Nam ende aldus/ eñ ſijn ſone es
Cō. gemaect in ſine ſtede/
Die Anthyocus hiet/ eñ mede

5 En

Eupator te ſine toe namen.
Ane hem quade Jueden quamen
Die clagheden ſere / alſict las /
Ouer Machabeus Judas.
Doe quam hi vp hem met groter were
Cm. voetgangers int here /
Eñ .xx. duſent ridderen fiere /
Eñ .xxxii. elpendiere:
Elc dier hadde .m. man te voet
Gewapent / die dat dier behoet /
En .v. hondert ridderen mede.
Dus quam hi voer ene ſtede /
Hiet Betſura / die hi beſat /
Bi Jheruſalem / der ſtat:
Sijn here quam in tween geſcaert /
Die eene paertie ſette hare ter vaert:
Vptie berghen eñ indien dale
Trac die andere gewapijnt wale.
Judas quam hem te gemoete
Met lettel volx / met ſelre groete /
Eñ ſlouch hem af .vic. man.
Eleazarus ſach dit an /
Judas broeder / een elpendier
Sere groot / ſtaerc eñ fier /
Dat alre meeſte vander ſcare /
Eñ peinſde / dat die Cō. daer ware.
Dordie vianden hi daertoe brac /
Dan onder hi die beeſte ſtac
Inden buke / eñ ſoe vel;
Daer bleef hi mede alſo wel.
Doe trac Judas ouer zide.
Hi entie ſine weken vten ſtride
Alſe die achter was gedreuen /
Betſura wart vp gegheuen.
Anthyocus die traect an hem /
Eñ belach Jheruſalem.
Maer Lyſias verhorde mare
Dat int lant comen ware

Philip / die was daer de Cō- ſtaerf /
Eñ hi pijnde eñ verwaerf /
Om ſouerein vanden houe tſine.
Ten Coninc ſeidi: verlorne pine
Eiſt / dat wi doen vor deſe ſtede /
Gheuen wi deſen lieden vrede /
Eñ laettem pleghen haerre wet.
Dit was beſworen eñ gheſet
Vanden Cō- entie daer waren.
Doe lietmen indie ſtede varen;
Maer te haut brac hi ſijn ſpreken /
Eñ dede des muurs vele breken /
Eñ voer tAntpochen daer naer /
Eñ vant Phillips here daer /
Eñ wan met crachte die ſtat.
Onlanghe leuede hi na dat.

Van Demetrius eñ Machabeus. L.

Van Romen quam Splencus ſone
Tien tiden / eñ horde tgone /
Dat Ephifaen / ſijn oem / ware doot /
Diene vten riken vercroot.
Dymetrius was hi ghenant /
Teerſten dat hi quam int lant;
Want hi was vanden oudſten ore /
Ghauen hem die Heren die chore /
Eñ vingen Eupator Anthyocus
Eñ Liſias; maer Demetrius
Hi ſeide: hine wildere niet ſien.
Doe ſloughen ſiſe mettien /
Eñ Demetrius die ſat
Coninc in ſijns vaders ſtat.
Doe quamen quade liede eñ fel
Vten volke van Iſrael
An Dymetriuſe / eñ ſpraken
Van Judas loghenlike ſaken

Met hare hoeſtman Alchimus.
Hem gelouede Symetrius;
Eñ Alchimus ontfinc van hem
Biſſcopdoem van Iheruſalem.
Op Judaſe ſenddi dor des
Met eenen here een / hiet Bachideſ /
Diene ſetten ſoude indie macht.
Si quamen daer / eñ daden cracht /
Eñ ſloughenre doot ·lx· man.
Judas dit horen began
Dat Bachides wech es gevarē /
Eñ hadde tlant heeten beware
Alchimus in ghenen tiden /
Optie heidinen liet hi ſijn ſtriden
Eñ ſlouch die Jueden vernoyert.
Alchimus merct / eñ viſiert /
Dat hi hem altoes op genen dach
Jegen Judaſe verweren mach /
Eñ claget den Cō· dien torment.
Die Cō· heuet mettem gheſent
Nichanorre / omme te doene wrake.
Judas gemoettene ſonder ſprake /
Eñ vacht op hem met gewelt.
Nichanor wan op hem tfelt /
Eñ Judas die weec mede
Te Iheruſalem / indie ſtede /
Eñ van danen in Samaria.
Nicanor die volgedem na
Met eenen onghetelden here.
Judas die ſette hem ter were;
Want God hadden nachtſ getrooſt
In drome / dat hi ſoude ſijn verlooſt /
Eñ hiermede trooſti ſine ſcaren
Die verbaert eñ lettel waren /
Entie heren vielen te ſamen.
Daer ſlouch hi hē af in Gods namen
·xxxm· man optie ſtede
Enten Here Nycanorre mede.

De-

Deſen dach van deſen zeghe
Pierdemen ſint alle weghe.

Van Terencius eñ ſine ſproken. LI.

In den tiden van deſen Metrius
Was te Romen een Terentius/
Die van Carthago was geboren/
Ghevaen/ alſe die ſtede was uerloren/
Eñ om die wijſheit van ſinen zinne/
Dat eigijndoem/ d' hi was jnne/
Was hem gequijt/ eñ af te broken.
Hoꝛt hier van ſinen wiſen ſproken.
Smeeken dat mach vriende maken/
Haetſcap coemt van waerre ſpraken.
Elc menſche haette in ſinen zeden
Deelde eñ ledichheden.
Leere die wile/ dat di mach geſeien/
Sone mach di niet dijn wille ontſlien.
Hout vpdie ſpiſe entien wijn/
Dijns vleeſch luxurie ſal te minder ſijn.
Alt volc es wel naer indien/
Dat ſi nauwere vele ſien
An andere lieden hare ſmette/
Dan ſi doen haer ſelues lette.
Scaerp recht ſonder goeden raet
Es dicken dorperlike daet.
Niet es te doene ſo lichte/ datſ waer/
Doeſtut node/ en ſi di ſwaer.
Ennes dit niet ongeval eñ quaet
Te gevene enen anderen raet/
Eñ du di no clene no groot
Ne coens ghehelpen vter noot.
Een ſot es gerne ongerecht/
Hi waent/ dat niet goet ſi echt

Dan

Vs. 1. Metrius] Lees Demetrius.

Sonder dat hi ſelue doet.
Een out wort eſ dit eñ goet/
Vriende dinc groot eñ cleene/
Die es talre tijt ghemeene.
Ghelt verlieſen te tijt eñ te ſtede/
Eſ ſomwile waſdoem eñ wijſhede.
Gevroeden es naden zinne mijn
Niet dinghen/ die vor doghen ſijn/
Te bekenne/ eñ te beſiene;
Maer dat langhe es te geſciene.
Meeſt alle wiue diemen vint/
Sijn ghemaniert na dat kint.
Welken tijt ſo di eene auenture
Te ghewoughe es ter cure/
So eiſt noot/ dat ghi v beſiet;
Wat ghi ſult doen/ alſe v meſſciet.
Alſe menech houet/ alſe menege ſede/
Eñ alſo menech zin daer mede
Men can niet ſo goet gheleeren/
Men en maget in quade verkeeren.

Van Machabeus, entie na hem quamen. LII.

Dat Joedſche rike lach ter neder
Langhe eert vp hief weder
Viden Machabeus Judas;
Want ſdert dat ghewonnen was
Vanden Here van Babylone/
Waeſt oint ſint onder die heidijnſce crone.
Maer nv hebbe die Jueden gecoren
Judas/ alſict ſeide te voren/
Biſſcop te ſine eñ Hertoghe.
Drie jaer waeſt deſe Prince hoghe.
Na hem waeſt ·xix· jaer
Jonathas/ ſijn broeder/ datſ waer/
Na Jonathas hilt Symoen/
Sijn broeder/ ·viij· jaer dat doen.

Doe Symoens ſone Jan Hrcaen
·xxv· jaer / ſonder waen.
Doe Ariſtobulus entie ghone
Hadde gheſijn Jonathas ſone /
Hi wart Biſſcop eñ Cō· mede /
Doe Jheruſalem / die ſtede /
Die crone verloren adde / dats waer /
·CCCC· eñ ·lxxiiij· jaer /
So heuet hi die crone vp geheuen ;
Ne maer een jaer es hi Cō· bleuen.
Alexander was daer naer
Biſſcop eñ Cō· ·xviij· jaer.
Na hem Alexandra / ſijn wijf /
Was Conninghinne / al haer lijf /
·ix· jaer na haren man.
Hyrcanus die volgede hare an /
Hare ſone / eñ was daer naer
Coninc wel ·xxiij· jaer.
Hier naer die Jueden / die ſtreden
Omdie eere vander mogentheden /
Entie romeine ghauen die crone
Herodes / die niet eene bone
Eñ hadde an dat coninckrike /
Eñ hi drouch crone mogendelike
·xxxvij· jaer / eñ galt der doot h' ſcout /
Alſe onſe Here was ·vi· jaer out.
Naer ſine doot / alſe wijt vinden /
Deelet Auguſtus ſinen ·iiij· kinden
Vlant / eñ Archelaus daer naer
Was Coninc ghinder ·ix· jaer.
Doe Herodes / die Baptiſte
Onthoueden dede / dat menerh wiſte /
Was Coninc ·xx· jaer eñ viere
Ouer die Jueden / na ſine maniere.
Doe was Herodes Agrippa
vij· jaer Coninc daer na.
Na hem quam Agrippa / ſijn ſone /
Eñ ·xxxvij· jaer waeſt de ghone.

Dat

Daer endde haer coninclike doen
In ons Heren incarnatioen /
Ixx. jaer eñ daertoe twee /
Heren ne wordſi nemmermee.

Judas Machabeus doot. LIII.

Nv keren wi weder ande ſeeſte.
Judas horde / eñ verheeſte /
Dat die Romeine machtich waren /
Eñ getrouwe / eñ wilde varen
An hem / eñ maken ſekerheds
Eñ vriendſcap andie ſtede /
Omme hulpe ieghen die partien
Van Aſyen eñ van Surien /
Entie dinc wart vaſte gemaect.
Om deſe ſake / wat helpt ontſaect /
Dat hi ander hulpe ſochte /
Dan an Gode / diet al vermochte /
Willemen wanen / dat hi bleef doot
Ten naeſten wighe / die Here groot.
Dymetrius / dien quam de mare
Van Nichanor verſleghen ware /
Eñ ſende vp Judaſe na deg
Alchimus eñ Bachides.
Die hebben Judaſe met .ij. ſcaren
Vreſelike dore varen.
Doe quam den edelen Prince daer
Van herten den eerſten vaer ;
Doch trooſti ſijn volc / eñ ſeide :
Hetſ beter ſterven vpter heide
Voer die vianden met genende /
Dan men ere met ſcanden ende.
In deſen heeft hi beſtaen
Die meeſte ſtare eñ ogedaen /

En

Vs. 22. den eerſten] Lees de eerſte.

Sinen ende hadde ghedaen;
Want .i. / hiet Alexander / quam ſaen /
Eñ ſeide: dat hi ſone was
Antpochus / daer men af las /
Dien Dymetrius verſlaen dede /
Sijns oems ſone. Hem quam mede
Van Surien menech man /
So dat hi Dymetrius af wan
Beede ſijn leuen eñ ſijn lant.
Hi nam te wiue alte haut
Filometors dochter Cleopatra.
Indie ſtat / te Tholomaida /
Diemen nv hort Akers nomen /
Dart dat huwelic vulcomen.
Deſe Alexander eerde ſere
Jonathaſe / eñ mindene mere /
Van noit Cō. van Surien
Iemen vander Juedſcer pertien.

Hoe die Romeinen echt Afferike beſtonden.

Filometor die verſtaerf /
Eñ tlant van Egypten verwaerf
Tholomeus Evergetes /
Alſo alſe geheten es
Een ander / die hier voren ſtaet.

Dorloghe / eñ dat grote geverht
Tuſſcen Rome eñ Cartago echt.
Die ſenaturen bringen vort /
Eñ willen / datmen velle die port;
Maer Sypio Naſcica
Dinct beter / dat die port ſta.
Hi lijede wel ſekerlike /
Dat ſoe ſwaer ware den Roemſcen rike;
Maer hem dinct / eiſt / datmenſe velt /
Ledicheide / weelde eñ gheit
Hal verſlapen doen de zinne /
Daer dat Roemſce here lach inne.
Hi wilde luxurie verdriven
Met zwaren orloghen eñ met nuwen.
Cato wille dat menſe velle /
Mettem wapene menech geſelle /
Entie meneghe verwint ſekerlike.
Dus ſendemen in Affrike
Eenen Lucius Henſozine
Eñ Marcus eñ Manlius / geſellen ſine /
Eñ oec Naſcica Cypioene.
Deſe Heren wijs eñ coene
Vielen verre vander port /
Eñ ſenden hare boden vort
Ter ſtat / eñ eeſchten vander ſtede
Hare wapene eñ h' ſcepe mede.
Daer brochtmen vter ſtat gedragen
So velen wapine / hē dochte / viet ſagen /
Datmer mede ſekerlike
Wapenen mochte al Affrike
Daer na hieten die Romeinen dat /
Dat ſi alle rumen die ſtat /
Eñ henen traken verre tier wilen
Vander zee oec .x. milen.
Hier omme vielen ſi in wanhopen /
Alſi dus waren belopen;
Want ſi verloren ſaghen de ſteve /
Eñ pijnden hē alle te ſterven mede /

Eñ coren te Heren alle
Onder hem ·ij· Hasdruballe.
Cyrlijc maecten si menechfoude
Haernasch van seluere eñ van goude;
Want al haer yser was verloren.
Nv suldi van Cartago horen.

Hoe Carthagho wart ghevelt. LV.

Cartago / tellet dauenture /
Hadde ommegane van mure /
·xix· M· passe tier stede /
Alse elc pas ·v· voete dede /
Eñ wel naer waest in sijn staen /
Alomme metter zee bevaen;
Dan een deel an deene zide
Eñ hadde ·iijm· passe indie wide.
Daer was die stat gevest ter cure /
·xxx· voete dicke die mure /
Eñ ·xxx· ellen hooch ten tinnen.
Een tor stont daer / men conste bekinnen
Cume hoe hoghe dat hi was /
Die hiet Biersa / alsict las /
Eñ stont ter zee waert vp ·i· hoec /
Die zee hietmen daer een brouc.
Die Romeinen vochten sture /
Eñ braken een groet deel vanden mure.
Die Cartagiene hebse verdreuen.
Sypio sach hem de vlucht geuen /
Eñ quam hem tontsettene om dat /
Eñ dreef die vianden in die stat.
Ginder worden verslegen dan
Vanden Affrikers ·x lm· man
Eñ ·vim· ghevaen.
Hasdrubal vlo / hi was ondaen /
Die raet waerpen doot vander stat
Mettene steene / daer men vp sat;

Want men hem aentreech de mort/
Dat hi verraden adde de port.
Doe viel men an de stat gereet/
Eñ men stac/ eñ men street
Achter een ·vi· dage eñ ·vi· nachte
Gewillichlike/ met groter crachte.
Die Cartagiene sere baden/
Datmen haers adde genaden.
Eerst gaf hem vp/ voz dandere al
Diere leuede/ dander Hasdrubal.
Doe quamer vort droeuer keytiue
Teere scare ·xxxvm· wiue/
Eñ daer naer so volgeder an
Teere ander ·xxxm· man.
Hasdrubals wijf nam ghinder/
Eñ waerp in een vier hare ·ij· kinder/
Eñ spranker in selue nochtan/
Omden rouwe van haren man.
Dus staerf dachterste van Cartago
Coninghinne/ eñ deerste also.
Deerste was Dydo/ die hare verbrande
Omme Enease van grotere ande:
Eñ dit was die achterste vrouwe/
Die hare verbrande omden rouwe.
xvij· daghe achter een
Bernde die stat/ dat wonder sceen.
Een swaer bispel gaf soe den man
Die den zeghe al ginder wan/
Dat dit werelike gheval
So ongestade es ouer al.
Vandien mure alle die steene
Wreefmen daer te puluere rene.
vijc· jaer/ ofte mere/
Hadde soe gestaen met groter ere.

Van Jonathas, Machabeus broeder. LVI.

Alse dese dinc aldus gesciede/
Alexander eñ sine liede

Dje Aſien hilt eñ Surien
Eñ met ſire ſtaercker partien
Dymetriuſe uten lande ſlouch /
Dies crone hi met rechte drouch
Wart uten rike al verdreuen.
Want van Dymetrius eſ bleuen
Een ſone / die Demetrius hiet /
Die quam van Creten / en verdriet
Alexandere altemale.
Evergeteſ alſo wale
Van Egypten ſiere dochter nam
Alexandere / eñ quam /
Eñ gaffe Demetrius te wine.
Doe wart gerouet vanden liue
Alexander / eñ gheſent
Sijn houet ouer een proſent
Euergeteſ / dies vro was daer /
Des derds daghes ſtaerf hi d' naer.
Dus wart die jonge Demetrius Hereſ
Eñ waeſt ·iij· jaere eñ nemmere
Ouer Aſien eñ Surien.
Een van Alexanders paertien /
Die Triſoen hiet / mercte / eñ ſach /
Datten ridderſcepe verwach
Des Coninx Demetrius zeden.
In Arabien es hi gereden /
Om Coninc Alexanders ſone /
Eñ brochtene int lant die gone
Eñ maectene Coninc ſonder were.
An hem quam te hant dat here /
Dat Demetrius was ontſprongen.
Anthyocus hiet men den jongen.
Demetrius heuet hi verdreuen :
Antyochen wart hem vp gegeuen.
Deſe ſcreef an Jonathas /
Die Biſſcop eñ Hertoghe was
Te Iheruſalem / in die port /
Vriendelike / ſcone wort

Eñ ſenddem diere proſente van goude;
Want hine te vriende ebben woude /
Dat Jonathas wel gerne ſach:
Oec ſo ſenddi hem vpden dach
Jonathas bode mettem Roemheren /
Om te vernieuwene metten Heren
Die vrientſcap / die gemaect was
Metten Machabeus Judas.
Dat wanic corte ſine daghen.
Triſoen wilde leggen laghen /
Om Antpochus den jongelinc;
Maer hi ontſach hem ene dinc /
Dat hem Jonathas helpen ſoude /
Dies peinſdi / dat hi dien eerſt woude
Vermorden / ſo mochti te bet
Den Coninc ſlaen ongelet.
Dus es Jonathas vermort /
Entie jonge Anthyocus vort /
Eñ Triſoen wart daer na
Coninc ghemaect in Azia.
Maer jn Surien wert / wi leſent duſ /
Coninc Sedices Anthiocus;
Demetrius broeder / die wart verdreuen /
Alſe wi hier te voren ſcreuen.

Symeoens Machabeus doot. LVII.

In deſen tiden ſo bleef doot
Attalus / die Prince groot /
Cō. van Azia / dat cleene.
Al ſijn rike gaf hi gemeene
Der ſtat van Rome / dat ſijt berechte /
Eñ hi ſtaerf gelijc enen knechte.
Na Jonathas coren te hant
Die Jueden / in haer lant /
Symoen teenen Here ſijn broeder /
(Tien tiden was nieмen broeder.)

Die wart Hertoghe eñ Biſſcop mede
Te Iheruſalem indie ſtede /
Eñ regneerde ·viij· jaer.
Anthyocus / wet woerwaer /
Die Sedices bi namen hiet /
Ne liet Triſoen gheruſten niet ;
Hine volghede hem emmer na /
Eñ jaghedene vte Azia.
In Surien liet hi here
Jeghen die Jueden ter were /
Eñ ſende Cendebons daer mede
Jeghen Iheruſalem / die ſtede.
Symoen heuet deſe dinc verſtaen /
Eñ nam ſine twee ſonen ſaen ;
Eenen Judas eñ eenen Jan /
Eñ gaf hem ·xxm· man /
Om te beſcermen dat lant,
Die beſtonden den ſtrijt te hant /
Eñ riepen hulpe an onſen Here /
Eñ God die gaf hem daer die eye ;
Want Cendebons wart verdreuen /
Eñ daer ſijn der ſiere bleuen
Twee duſentech vpten velde ;
Dus wonnen die Joden met gewelde.
Cortelike daer naer bet dort
Wart die goede Symaen vermort /
Eñ ſijn ſone Jan Hyrcaen /
Heuet die heerſcapie ontfaen /
Eñ was ·xxvi· jaer
Biſſcop eñ Hertoghe daer.

Vanden Gallen, enten Romeinen. LVIII.

Oroſius ſpreect / te deſen ſtonden
Die Gallen orloghen beghonden
Optie Romeine / eñ niet te ſparen /
Entie Coninc hem Brennus /

Bituitus / hi was haer Here /
Die gereetscen hadde mere
Te orloghene / dan die Roemheren ;
Nochtan eñ wilsi niet dat keren.
Fabius die quam ghevaren
Van Rome met eere scaren /
Eñ ghetrecket bider Rone.
Bituitus quam orde scone
Mettem ·Cm· man
Eñ ·lxxxm· mee nochtan.
Eñ teersten dat hi sach sine grote /
Eñ also clene die Roemsce rote /
Seide hi : dat cume een mael ware
Den honden van siere scare.
Bituitus dochte te cleene
Ouer die Rone ene brugge alleene /
Eñ dede noch eene maken
Van houte eñ van staerken saken /
Eñ met vasten ketenen binden.
Daer ouer hem te gane bewinden
Die Gallen / eñ ouer dander mede.
Sere vachtmen daerter stede
Eñ langhe ; doch moest messallen
Int ende dien van Gallen ;
Want si verloren dat velt /
Eñ vloen heenen met ghewele
Ouer die brugge die ontwee brac /
Daer menech af hadde ongemac.
Onder versleghen eñ versmort /
Alsemen dware bescreuen hort /
Waerre ·Cm· vanden Gallen
Eñ ·lm· / dus eist ghevallen.
Oec gheviel int selue jaer /
Scriuet Orosius ouerwaer /
Dat Quintus Marius van Monin
Van Rome quam / lesen wi nu /
Eñ heuet die Gallen begroet /
Die saten andies berghes voet /

Eñ sise vinghen die kaytiue /
Noint een wilder bliuen te liue.

Vanden jongen Alexander. LVIII

Dje verdreuene Dymetrius /
Die die jonghe Anthyocus /
Bi Trifoens rade verdreef /
Eñ daer ic te voren af screef /
Es weder comen in Surien /
Eñ regneerde / horic lijen /
Ander waeruen · iiij · jaer.
In Jan Yrcaens derde / dats waer /
Doe verhief hi hem te hant
Jegen Evergetes / die in hant
Hadde Egypten / doe hijt verstont /
Maecte hi in corter stont /
Dat in Surien quam een ander /
Diemen daer hiet Alexander /
Eñ wart Coninc met ghewelt.
Hulpe / troest eñ groet gelt
Wart hem van Egypten gesent ;
Dus wart Dymetrius gescent ;
Want Alexander heeftene verwonnen.
Dymetrius begonste wanconnen
Beede sijn wijf eñ sine kinder /
Dus wart hi verdreuen ghinder /

Eñ es tote Surs ghebloen /
Daer dedene die Bailliu verdoen.
Alſe Alexandere / teſere ere /
Bi Evergetes quam den Here /
Begonſti vp hem verſetten /
Eñ Evergetes beganſten letten /
Eñ maecte eenen Anthyocus /
Die getoenaemt was Affricus /
Coninc in Surien thant /
Die Alexanderen / ſinen viant /
In eenen wighe heeft verdreuen.
Daer nae es hi ghevaen bleuen
Van rouers / eñ alſe ·i· proſent /
Den Cõ· Affricus gheſent /
Die hem deede neemen tlijf.
Affricus bleef Here ſonder blijf /
Eñ was Coninc / wet wormaer /
In Surien ·xij· jaer
Dymetrius adde geſijn ſijn bader /
Die twee waeruen tlant verlöeſ algader /
Eñ Evergetes / die was broeder
Cleopatroen / ſire moeder.

Van Griffus Anthyocus. LX.

Grippus die Antyocus hiet /
Was vro / dat hem dus was geſciet ;
M' ſijn moeder nauwe dochte /
Hoe dat ſoene ontliuen mochte /
Eñ ſoe vrouwe bleue vanden gaede ;
M' ſelue was hi in ſiere hoede.
Eenſ ſoene willecome hiet /
Eñ mettien den nap ſoe hem biet /
Die getempert was met venine.
Drinct ſelue / ſprac hi / moeder mine !
Alſe of hijt dade dor hare ere.
Drinct ghi / ſprac ſoe / ſone Here !

Neen sprac hi / lieue moeder Vrouwe!
Drinct voren of gijt meent vp trouwe.
Die moeder scaemde hare / eñ en weet
Neghene ontsculde ghereet /
Eñ dranc selue genen drane /
Eñ viel doot daer eer iet lanc;
Dus regneerde in sijn rike
Grippus een deel sekerlike.
Dese Anthyocus Grippus
Seghet Scolastica aldus /
Dat hi besat Iherusalem /
Alsemen daer seghet van hem.

Hoe Fiscoen sinen broeder verdreef. LXI.

In Hyrcanus ·xv· ste jaer
Adde Anthyocus / vorwaer /
·lx· jaer crone ghedraghen
In Surien / in sinen daghen:
Eñ Evergetes / ouerwaer /
In Egypten ·xxix· jaer.
Doe quam Tholomeus Fiscoen /
Sijn broeder / eñ menech baroen /
Eñ hebbene des lands verdreuen.
Fiscoen wart Cõ· verheuen
In Egypten / eñ drouch crone
xvi· jaer met sulkere hone.
Die ghenote gauen hem trike /
Eñ te wiue dies ghelike
Sijns broeders wijf eñ sire suster mede;
Want het was heidijnsce zede.
Maer teerst dat hi quam tAlexandrien
So dedi hi van soens partijen /
Die sijn broeder hadde gewonnen
Andie zuster / al ontgonnen /
Entien sone slaen te doot.
Hine liets niet dor de feeste groot /

No dor sijn wijf / die moeder mede
Van den huweleke / dat hi dede.
Ja diene brochte ondie crone /
Dien gaf hi die doot te lone.
Hi liet sire zuster / sijn wijf /
Eñ vercrachte / alse een keytijf /
Haerre dochter / eñ met ghewelt
Hare in huwelike helt.
So fel was hi / dat sine liede
Rumden tlant / als dit gesciede.
Lelijc was hi / cort eñ vet /
So dat hi sceen beeste bet /
Dan Coninc / sonder alleene
Dat sine cierheit niet was clene.

Den strijt van Rome vp Jugurta. LXII.

Ten desen tiden rees die strijt /
Die gheduurde langen tijt
Tusscen den Cō. Jugurta /
Die crone drouch in Yndia /
In dat lant van Afferike /
Eñ dien vanden Roemscen rike.
Orosius seghet dat geen strijt
Vreeselikere in ghere tijt /
Noch swaerre den Romeinen was /
Want Jugurta / sijt seker das /
Was wijs / moghende eñ rik
Eñ conste so scalckelike
Met scone worden valsceit decken /
Eñ sine mordaet scone vertrecken.
Oec haddi vernomen een wort /
Dat te Rome / indie port /
Recht eñ onrecht te cope ware /
Des maecte hi vele vrienden dare
Met scatte / die hire toe heeft gesent /

20 Dit

Vs. 11. rik] Lees rike.

Dit heuet Rome bina geſcent.
Iugurta plach te ſeggene dit wort:
Ay Rome! Rome! walſce poet!
Hoe ſaen waeſtu verdoruen/
Waren roperſ/ diere omme verworuen.
Int ende was int lant geſent
Metrellius/ die heuet geſcent/
Eñ wan hem af Mynudia.
Maurius die quam daernā/
Alſe Iugurta was geweken
In Getulpa/ eñ met treken
Den Cō. Boetus ſo begine/
Dat hi mettem den ſtrijt ontſiue.
Daer quamen ſi teenen ſwaten ſtride
Die Romeine aen deene zide/
An dander zide die Getuliene/
Eñ met Iugurta dié Numidiene
Dlant was heet eñ ſeere droghe/
Dies ſtoof daer die moude hoghe/
Dat die zonne verdonkerde al/
Eñ daer toe was ſo ſwaer die val
Van ſchichten eñ van quareelen/
Die die Barbarienen deelen
Optie Romeine/ in elke zide/
Daerne was geen wiken inden ſtride/
Eñ niemen mochte inder roten
Iet geſcuwen vanden ſcoten:
Daer toe was die hitte ſo groot/
Eñ van duerſte ſo grote noot/
Dat altemale tRoemſche here
Verderuen waende ſonder were.

Hoe Iugurta wart verwonnen. LXIII.

Alſt aldus jammerlike ſtont
Den Romeinen/ quam tier ſtont
Een reghen al onverſien/
Dieſe lauede mettien/

5 Eñ

Eñ vercoelden vander hitte.
Den Barbarienen was quaet al ditte;
Want hare peesen worden sac/
Daer hem dat scieten bi ghebrac/
Eñ hare scilden alsó wel;
Want hèt waren olifants vel/
Daerſi mede waren verdect/
Eñ dat zughet water/ eñ treet
Ghelijc oft eene ſpongie ware;
Doe wart hem die laſt ſo ſware/
Dat ſise geheffen niet en conde.
Boetus en Jugurta/ tien ſtonden/
Die vloen hènen met ghewelt/
Entie Romeinen behilden tfelt.
Daer ſloeghen ſi/ eñ verloren
Meneghen man wt vercoren.
Echt verſaemden ſi een here
Deſe twee Coningen ter were
Up Maurius entie Romeine.
Daer verloren ſi indien pleine
Boetus metten Getuliënen
Eñ Jugurta metten ſinen/
Maurius die vinghene wart/
Eñ brochtene te Rome indie part
Met tween kinderen ghevaen/
Eñ was in eenen kaetker gedaen/
Daer hi in verwoȝget was;
Dus endde die here/ alſict las.

Hoe, die Jueden drougen crone. LXIIII.

In Conine Triſons derde jaer
Was Jugurta verwonnen daer/
Eñ in ſijn .xii. ſte jaer ſo ſtaerf
Jan hyrcaen/ eñ doe verwaerf
Ariſtobolus/ Jonathas ſone/
Biſſcopdoem/ eñ was die gone/

Die eerst in Iherusalem
Crone brouch/ sident datse hem
Nabugodonosor eerst nam.
Quaet was die gene/ fel eñ gram:
Hi doodde met hongre sine moeder/
Eñ dede ontliuen sinen broeder
Antygonus/ den Iongelinc/
Eñ hier omme/ om dese dinc/
Staerf hi met torment zwaer/
Eñ was Coninc maer een jaer.
Alexander/ sijn broeder/ ontfinc
Na hem die crone/ eñ wart Coninc
Eñ Bisscop vander stede.
Dit was dalre quaetste mede/
Die wesen mochten van felheit groet:
Hi slouch sinen broeder doot
Eñ ·l· dusent goede man;
Want si niet gescouwen an
Sine grote quaetheit conden.
Den Iueden vragedi teere stonden/
Hoe hi best hare hulde verworue?
Si seiden: Op dat dat hi storue.
Hier omme dedi hanghen dan
In Iherusalem ·dccc· man/
Eñ daertoe dedi ontliuen
Hare kinderen metten widen.
Coninc eñ Bisscop was hi daer
Quaet eñ fel ·xxvij· jaer.

Vanden Duutschen, enten Romeinen. LXV.

In Trifons ·xvij· de jaer
So gesciede scade swaer
Vanden Duutscen vyte Romeinen/
Si waren comen inden pleine
Van Ytale ouer Montiuen/
Eñ wilden al Rome verdriuen.

Daer

Daer iegen so vacht Maurius
Eñ gaf hem dauenture aldus/
Dat hi hem den wijch af wan/
Eñ slouch hem af ·CCm· man/
Eñ heeftere ·lxxxm· ghevaen
Met haren Coninc Euroniaen.
·CCC· edele vrouwe waren
Gevangen met haerre scaren/
Die nachts alle hare kinder
Metten handen vermorden ghinder/
Eñ verworgeden hem seluen mede;
Want het dochtem edelhede.
Dit scriuet Sente Iheronimus/
Voert so seghet Orosius/
Dat die Duutsce anderwarf quamen
Ouer die berghe alle te samen/
Eñ wonnen tlant eñ vele steden
In Ytale eñ vele rijcheden.
Echt was iegen hem gesent
Maurius eñ sijn covent/
Diese bestonden onversien;
Want sise waenden doen vlien/
Beede die Duutsce metten Gallen/
Die te samen waren geuallen.
Daer wart den Roemheren afgeslegen
Menech ridder/ menech deghen;
Maer die Duutsche adde de scende
Entie Gallen alle int ende/
Die wijf daden die meeste weren:
Si hadden met waghene h' here
Al beringet/ eñ verdreuen
Dje Romeinen/ die hē waren beneden;
Maer in tleste die Romeine
Wonnen tfelt vp hem al reine.
Doe gingen onderlinge die vrouwen
Elke andere steken eñ houwen;
Oec so waerre daertoe vele/
Die eene line an hare kele.

Die baroenen ordeelinghe
Slouch elc anderen ſonderlinge.
Borax eñ Luighus /
Twee Coningen / die hieten aldus /
Bleuen vpten velde doot.
Twee andere Coningen groot /
Ceſſoriſ eñ Claudius
Worden ghevaen / wi leſent dus.
In deſe tween wighen es gevallen
Vanden Duudſchen / enten Gallen
CCCm. doot tier ſtede /
Eñ daarboe .ſlm. mede /
Eñ .Cm. waerre ghevaen
Eñ .ſlm. / ſonder waen /
Sonder wive eñ kinder /
Die bleuen ongeteilet ginder.

Hier wart trike van Surien Rome onde

LXVI.

Vp tſelue ſaer dat meſſallen
Den Duutſce was enten Gallen /
So wart Tholomeus Fiſcoen
Van Egypten / om ſijn meſdoen /
Van ſiere moeder ſtands verdreuen /
Entie crone wart gegheuen

Die was Coninc ·xviij· jaer
Na hem was Coninc / dats waer /
Phillip / eñ waest jare twee;
Want die van Rome en wilden nemmé
Ghedoghen die ouerdaet /
Dattie Coninge ſi menerh quaet
Van Aſien eñ van Surien daden /
Eñ worden anders beraden /
Dat ſi Pompeiuſe ſenden int lant /
Die veriagedſe altehant /
Eñ Anthyocuſe hi verdreef /
So dat hi ſijn gevane bleef.
Doe moeſte Phillip Eō· ſijn /
Doe quam vān Rome Galijn /
Eñ heuet dien Phillip gevaen.
Daer naer ende / ſonder waen /
Dat Coninckrike van Surien /
Eñ alt lant van diere partijen /
Eñ van Azien eñ van Babylone
Wart onderdaen der Roemſcer crone.

Hoe die mœnte wart iegen die Heren. LXVII.

Te deſen tiden eñ tien ſtonden /
So leſen wi / dat beghonden
Te Rome eñ in Ytale
Die landen verroeren alle te male /
So dat tuſſchen na geſellen /
Alſe ons die ſtorien tellen /
Groot orloghe rees eñ ſtrijt:
Eñ dat begonſte in ghere tijt /
Alſe ons tellet Oroſius.
Een Liberinius Druſſus /
Die metter meentocht was in deſen /
Omme dat ſi emmer vri wilden weſen /
Brochten in werringen die ſtede.
Doe gheſchiede wonder mede;

Want men te zonne vpgange vernam/
Dat daer vten nozden quam
Een groot vier met groten lude/
Daer af veruaerden hem die lude.
Tote Tarenten inder steden/
Alse die lieden haer broot sneden/
Liepere wt dbloet also clare/
Alse of wt eere wonden ware.
·vij· dage vielen ghemeene
Haghel/ scerue eñ steene
Van den hemel vptie aerde/
Daer quam wt vier/ dat veruaerde
Menegen mensce/ diet ane sach.
Oec so sachmen vpdien dach
Een swerc/ alse gout gedaen/
Vanden hemele neder gaen/
Eñ ter erden comen neder/
Eñ meerre vp risen weder/
En oest waert ter zonnen trecken/
Entie altemale verdecken.
[illegible] Drussus quam hier met in vare/
Wat hier mede betekent ware?
Eñ wart vermort/ dat men eñ weet
Van wien dat quam ghereet.
Alle die bedwonghene lande/
Die onder die Roemsche bande
Int lant laghen van Ytale/
Worden in roere altemale/
Alse of si wilden ontbreken
Den Romeinen was haer spreken.
Die senaturen hem genenden/
Dat si eenen bode senden
Tote Asscalon/ indie stede/
Die hem vermaenden trouwelichede.
Dien slooghen die ghemeente doot/
Daer naer al cleene eñ groot
Die Romeine vander stede
Hebben si versleghen mede.

Van Pompeius van Aſcaloen. LXVIII.

Pompeius wart vter ſtede
Van Rome geſent / om den onvrede
Te wrekene / eñ oer dē mort
Op Aſcalun / die grote mort;
Alſo dat hi langhe beſat
Aſcalun / die vaſte ſtat /
Eñ hine hadſe niet lichte verwonnen /
En haddi geenen luſt geconnen;
Want ſo velē hi doch dede
Met ſiere grotere bendichede /
Dat hi vander ſtat opt velt
Vt dede comen / eñ met gewelt
Beſtont hiſe buten mure.
Bi dus gedaenre auenture
Slouch hi hem af ·xviijm· man /
Eñ Franken / haren Cō· nochtan /
Eñ ·iiijm· wordere ghevaen
Andere ·iiijm· waerre ontgaen /
Eñ verſmorden inden ſnee /
Dān couden eñ van andren wee.
Opten ſeluen dach worden mede
Verwonnen die van Preſenne / der ſtede.
Doe Dalicius oer haer Here
Sach verloren goet eñ eere /
Dat hi te ſamen ſine meeſte /
Eñ maette werſcap eñ feeſte /
Eñ alſi alle waren vroe /
Nam hi doe venijn alſo
Voer hem alle / eñ dranc /
Eñ ſtaerf alſo daer eer iet lanc /
Om dat hi lieuere doot ware wi /
Dān hi leuende eygijn ſi.
Alle prijſde, ſine daer;
Maer niemen wildem volgen naer.

Nach-

Vs. 8. luſt] Lees liſt.

Nochtoe/ eer de meentucht was
Geſtillet/ alſemen hire voren las/
So rees te Rome indie port
Tuſſcen die Heren ſtrijt eñ mort.
j. Here/ hiet Cilla/ was daer .i. raet/
j. jonc/ haeſtich/ ſtout in ſine daet/
Hem waren bewolen .iiij. legioene/
Alſe elc hadde in ſinen doene
.vim. vic. eñ .lxvi. man/
Omdat hi ſoude ſtriden an
Van Ponten Cõ. Metridaet/
Die den Romeinen dede quaet.
Doe wilde Maurius ouer recht/
Dat men hem loede dat gevecht.
Hier omme viel Cilla vorde ſtat
Met ſinen here te heerne dat/
Eñ heuet Maurius boden geſlegen/
Die hem boetſcap brochten gedregen.
Doe quam hi in met gewoude/
Alſe diet verderuen ſonde.
Maurius vloe int capitole/
Daer quam Cilla met ſire ſcole/
Eñ heuet dat vp hem gewonnen/
So dat hi tume es ontronnen.
Die taet vander ſtat was met Cillen;
Want Maurius wils te vele willen.

Van Maurius, eñ van Cilla. LXIX.

Maurius vloe vter ſtede/
Eñ hem volgede volc groet mede/
Dat mettem al daer ontliep.
In lieſſchen/ in modren ſloep hi/ eñ ſliep/
Al daer in wart hi ghevaen.
Al ſo ontremt/ eñ ſo ontdaen
Tedemene onder tfolc te handen
Hem te ſcenden/ eñ te ſcanden/

Eñ

En waerpene in eenen kaerker echt.
Daer ſendde Cilla eenen knecht/
Hem tonthouedene metter vaert.
Die knecht brocht .i. getrocken ſwert;
Maer alſe hi Maurius ſach in dogen/
Die hi ſo edelen/ eñ ſo hoghen
Beede kende/ eñ hadde verſien/
Wart hi verſaghet/ eñ ginc vlien;
Dus wart geverſt ſine doot.
Mettien Maurius ontſcoot/
Eñ es ontſaren in Affrike/
Eñ gaderde volc haeſtelike/
Eñ gewan helpe te Rome binnen
An enen raets man/ hietmen Chmnen.
Haer here deelen ſi in vieren/
Eñ raden/ eñ oec viſieren/
Hoe ſi Rome/ die edele ſtat/
Gedeſtruweren/ eñ maken mat.
Die ſenaturen ontboden ter were:
Pompeius met ſinen here/
Dat hi der ſtat in ſtaden ſtonde.
Alſe Pompeius comen begonde/
Omme te helpene der ſtat/
Gaf hem dauenture dat/
Dat hi vp eene van Maurius ſcaren
Onverſien quam gevaren/
Daer jammerlijc was gevochten;
Want ſijt beede ſware becochten/
Entie nacht an beeden ziden
Die benam hem dat ſtriden.
Alſet dach was een ridder ſach/
Waer ſijn bzoeder bi hem lach/
Dien hi doot hadde geſleghen/
Sijn ſelues ſwert heefti verdreghen/
Eñ dodere hem ſeluen mede
Biden broeder/ daer ter ſtede.
Pompeius ſlouch die donre doot/
Die mort verdaerf ſijn here groot/

Wel ·xi· M· man hi getale.
Maurius pijnde hem altemale/
Hoe hi ghedoen mochte groet quaet/
Luxurie/ roof eñ overdaet/
Eñ man porte eñ menege ſtede/
Daer hi die goede liede in verdede/
Entie verraderen liet hi gaen/
Alt goet liet hi te roue ſtaen.
Daer naer met ſinen geſellen Chimnen
So quam hi te Rome binnen:
Die alre edelſte eñtie beſte
Slougen ſi doot binnen der beſte/
Eñ maecten hem ſelven Heren/
Waert met ſcanden/ of met onneren.
Doch bleef in ſine quaetheit doot
Maurius/ die ſcade dede groot.
Eñ Chinna/ die wart daer na wort.
Van ſijn ſelues volke vermort/
Alſe hi vp eenen dach in die ſtede
·viijm· man ontlaten dede.

Van Mitridateſ, den groten Here. LXX.

Te deſen tiden ſo began
Mitridates/ die mogende man/
Sine orloghe vptie Roemheren/
Alſe hi ·xxiij· jaer met eeren
Crone gedreghen adde/ dats waer/
Eñ orloghede ·xl· jaer
Vptie Romeinen/ eer hi ſtaerf/
Eñ meneghen zeghe vp hē verwaerf.
Juſtinus ſcriuet/ dat die ſterren
Sine geboꝛneſſe van verren
Eñ ſine roemſte daden verſtaen;
Want die Comete/ ſonder waen/
Datſ eene ſterre/ diemen ſiet ſelden/
Eñ moꝛten Coningen ontghelden/
Die ſachmen claer/ gelijc der zonnen/
Int jaer/ dat hi was ghewonnen/

·lxx·

·lxxx· daghe achter een/
Eñ daertoe die ſelue ſceen
·lxxx· daghe int ſelue jaer/
Dat hi Coninc wart/ dats waer.
Doe hi kint was/ die ſijns rochten/
Pogheden/ hoe ſine gedoden morhten/
Eñ dadene riden ſelle paerden/
Eñ leerdene ſcieten; maer hi verhaerde
Sine meeſters alle metter pine.
Doe worden ſi hem an met venine.
Alſe hi vaer hadde van deſen doene/
Nutte hi triacle eñ puſdene
So vele/ eñ ſo menech waerf/
Dat ſindent/ als hi gerne ſtaerf/
Eñ hi out oec was van jaren/
En mochtem geen vinijn daren.
Helynandus ſcriuet/ dat hi las/
Dat Mitridates couſtume was
Dat hi voer des venijns ſcade
Elx daghes at ·xx· rute blade
Nuchterne eñ ·ij· okernoten.
Eñ ·ij· kaerſken/ datten ſloten
Altoes mochte geen venijn.
Mitridates hi waent ſijn
Verſlaghen/ vermort/ eñ verraden/
Alſe hem venijn niet conde geſcaden/
Eñ wart jagende in foreeſte/
Datmen in ·vij· jaren ver eeſte
Dat hi in dorp oit quam oft ſtat.
Int foreeſt ſliep hi eñ at/
So dat niemene en wiſte das
In wat lande dat hi was/
Eñ leuede algader bider jacht/
In foreeſten dach eñ nacht;
Dus hoedi den lachame ſine/
Eñ vougedene talre pine.

Van (*) Mitridates van vele lande. LXXI.

Alse Mitridates crone adde ontfaen /
Dwanc hi eerst die Syten saen /
Ponten eñ Capadocia mede /
Daer naer wart hi pensende ter stede /
Omme dat rike van Azia /
Hoe dat hijt winnen besta /
Eñ ontsloep vten lande stille.
Hi seide sinen heimeliken wille
Somegen vrient / eñ voer mettien
Al Azien dorentore bezien /
Dat niemen wiste sinen sin.
Alt lant entie steden daer in
Heuet hi ghesien eñ gemaerct /
Hoe dat si waren ghestaerct.
Doe soe quam hi in Bithine /
Eñ alse des waenden die sine
Dat hi verloren mochte wesen.
Quam hi te lande binnen desen.
Mitridates verroert gemeine
Al Azien vptie Romeine /
Gallen / Duutsce / die Sermaten
Galla Grieken / Bascaernaten
Heuet hi te hulpen ghenomen:
Sijn here dedi vte Syten comen
Eñ heuet cleene Azien al reine
Al gewonnen vptie romeine.
Tote Effesuij dedi ghebieden
Van Azien allen den lieden /
Datmen vaste in elke port
Alle die Romeinen ver mort /
Waer si porters / waersi gaste;
Dus orloghedi sere eñ vaste.

Ar-

(*) *Van*] Lees *Hoe*, zo als de korte inhoud van het geheele Werk ook heeft.

Archelaus / sijn Hertoghe /
Voer met banieren / gebonden hoge /
Eñ mettem ·Cm· man /
Eñ ·xxm· voert nochtan /
Eñ wan Grieken eñ Moreie.
Eñ Athenen / met groten gescreie /
Was oec vp ghegheuen mede.
Cilla quam al daer / ter stede /
Van Rome met sinen here /
Eñ heuet met grotere were
Archelaus daer beseten:
In eene veste / alse wijt weten /
Met ·viij· Muren gevest reene /
Eñ dits die hauene van Athene /
Daerne condijs niet gewinnen.
Doe wildi die waerheit kinnen /
Offet hem iet nutte ware /
Dat hi naer Mitridates vare
In Azia / eñ dede vraghen
An Iupiterre tgene in den dagen.
So dat hem Iupiter ontboot /
Sijn afgod / dat hem eere groot
An Mitridates soude gescien;
Want hine verdriuen soude nadien.

Van Mitridates, eñ Cilla. LXXII.

Cilla es is Azia gevaren /
Eñ wan enen wijch te waren
Vp Mitridates / daer hi mede
Hem afwan grote mogenthede;
Maer hem luste so te wrekene
Sine toren / die hem bi sprekene
Comen was te wetene daer /
Hoe sere pijnlijc eñ hoe swaer
Chinna eñ Maurius mede
Hadden ghesijn Rome / der stede /

Dat hi daer waert henen trac/
Eñ ſinen toren an ſomegen wrac;
Want hi eñ ſine vianden beede
Hadden ſcade/ eñ vochten met leede;
Doch behilt Cilla tſelt.
Maer hi balch hem ſo met gewelt/
Dattem die zege ſo ſwaer ontſtoet/
Dat hi ghemanc lijf eñ bloet
Vte warp van moede groot/
Eñ bleef vptie ſtede doot.
Van Mitridates laten wi bliuen/
Eñ moeten ander dinc beſcriuen.
Hier na ſullen wi ſcriuen al.
Sine auenture/ eñ ſijn meſgeual.
In deſen tiden/ alſt es beſcreuen/
Fiſcoen/ die Cõ·/ die verdreuen
Vt Egypten was bider moeder/
Eñ Coninc gemaert ſijn broeder/
Tholomeus Alexander/
Die ·ix· jaer onder een eñ ander
In Egypten crone drouch/
Quam weder in ſijn ghevouch;
Want hem was die crone gegeven/
Eñ Alexander die wart verdreuen.
Doe regneerdi ·viij· jaer/
Hi ſtaerf/ eñ Cõ· wart daer naer
Een/ hiet Tholomeus Denijs/
In Egypten/ in ſulker wijs/
Eñ was Coninc ·xxx· jaer.
In ſijn derde/ wet vorwaer/
Van Lucillus Lucius
Armenien/ wi leſent dus/
Eñ Meſopotania mede/
Eñ pwanſe onder de Roemſce ſtede.

Van

Van Lucillus, eñ Mitridates. LXXIII.

Mitridates ſendde ter were
Jegen Lucillus groot here/
En ſendere ·ij· Hertogen ſine:
Eunacuſe eñ Marrine/
Die vochten tote Calcedone
Here vptie Roemſce crone/
Daer ſi beede bleuen doot/
Eñ mettem een here groot.
Lucillus die heuet vernomen/
Dat hi met ſinen here eſ comen/
Aldaer Mitridates ſat
Voer Athenen/ die vaſte ſtat.
Der ſtat ontboot hi daer ter ſtonde
Met eenen man/ die ſwemmen conde/
Dat ſi hem niet en verbaren.
Selue beſat hi te waren
Mitridates in derre wiſe/
Dattem gebreken mochte ſpiſe.
Doe minderdi ſijn here te waren/
Eñ hietſe henen thuus varen.
Dit heuet Lucillus verſtaen/
Eñ ſlouch hem af/ ſonder waen/
·ꝑm· man vpt velt;
Aldus moeſte met ghewelt
Mitridates die ſtede laten
Eñ henen varen ſiere ſtraten;
Want die Romeine verre eñ wide
Vochten hem an in elke zide.
In deſen tiden ſo ſtaerf mede
Te Jheruſalem/ indie ſtede/
Alexander/ alſic voren las/
Die Biſſcop eñ Conine was.
In deſen tiden wart geboren
Virgilius/ alſe wijt horen/

Bi Manten / in een dorp niet groot /
Die noint ſint en hadde genoot.
Ten ſeluen tiden was alſo
Marchus Pontus Cato /
Die menege wijſheit heeft beſcreuen.
Hi ſprac dit woort: des menſcen leuen
Slacht den yſere talre tijt /
Alſement claer maect et ſlijt /
Eñ laet ment ledich et roeſt dan.
Hi ſpraac dus ſinen ridderen an;
Peinſet om te doene weldaet;
Want die aerbeit / die te gaet;
Eñ weldaet en mach niet enden.
Eñ volget dj oec quaetheit eñ ſcenden
Corte ghenouchte eſ ſaen vergaen /
Eñ quade woort ſullen lange ſtaen.
Catho ſcreef enen boec van zeden /
Dien vintmen in vele ſteden
In Dietſch gemaect / dieſ latic bliuen
Hier / dat icker af ſoude ſcriuen.

Hoe Mitridates ſtaerf. LXXIIII.

Binnen deſen tiden Pompeius / die grote /
Die dien Roemſcen ghenote
Beſette tlant van Armenien
Eñ meneger partien /
Colcos eñ Capadocia mede /
Eñ in Surien meneghe ſtede /
Eñ voer doer Panten in Perſi /
Eñ quam in dedele ſtede vri /
Ogbathanus / die ſere eſ rike
Eñ houet vanden Coninckrike.
Mitridates was in tlant /
Dat Boſſarus eſ ghenant /
Eñ wart daer erdbeue ſo groot /
Dat menege grote ſtat verſcoot /

Dat

Daer bi verdoruen alte hant
Borghen eñ oec ackerlant.
Caſtor / Mitridates rechtre /
Wart te hant wp hem een vechtre /
Eñ wan hem af ene vaſte ſtede /
Eñ ſlouch hem vele volx af mede /
Eñ vinc hem daertoe ·iij· kinder /
Eñ ſendetſe den Romeinen ginder.
Mitridates hi wart gram /
Sinen enen ſone hi tleuen nam.
Te voren ſo haddi enen doot;
Maer Famates dies ontſcoot /
Dje derde ſone / onden daer.
Daer ſendde die vader naer
Met groten here / dat ſine bingen;
Maer ſi lietene verdinghen /
Eñ ſwoeren met hem vpten vader
Eñ belaghene allegader
In eene ſtat / die hem wel dochte /
Die men houde niet en mochte.
Mitridates ten mure ſtont /
Eñ riep ghenade daer ter ſtont
An ſinen ſone alomme niet.
Doe ſeidi: nu es gheſciet /
Dat mijn ſone om mine doet wacht /
Ohi gode! of ghijs ebt de macht /
Noch moetti dat ſelue vinden /
Eñ horen van ſinen kinden!
Vanden mure ginc hi cliuen
Te ſinen dochtren / te ſinen wiuen /
Eñ gaf hem allen venijn dranc /
Daer ſi met ſtoruen eer iet lanc.
Selue dat hire af dranc mede;
Maer geen quaet et hem dede /
Dat was hem vtermaten leet.
Mettien bracmen den muur gereet /
Eenen ridder hi verſiet
In comen / die Gallus hiet /

Eñ

Eñ hi boot hem die kele thant;
Aldus staerf daer die tyrant.
·lx· jaer in sinen daghen
Hadi Coninclike crone ghedragen/
Eñ ·xl· jaer alomme met eren
Vacht hi vptie Roomsche Heren.

Hoe Pompeius wan Surien LXXV.

Hier binnen die Cō· Triganis
Vp Pompeius gepozzet is/
Om oxloghe; maer als hi sach
Dat hi dorloghe niet en vermach/
Quam hi Pompeius te genaden
Eñ knielde hem vor met staden/
Eñ henet hem geset mettien
Sine crone vp sine knien.
Pompeius die oefse ontfaen/
Eñ gaffe hem weder saen/
Eñ seide: het schint gelike saken
Coninc verwinnen eñ maken.
Hi heerdene; maer som sijn lant
Nam hi hem daer vter hant/
Eñ daertoe ·vim· talenten/
Om dat hi strijt eñ perlementen
Sonder redenen eñ saken
Vptie Romeine soude maken.
Alse Alexandra was doot/
So wart strijt eñ werringe groet
Te Iherusalem onder h' kinder.
Al was Aristobolus minder/
Hi verdreef den broeder Yrcane/
Eñ vinc dat lantseap ane/
Eñ wilde sijn Cō· met gewelt.
Hyrcanus moeste rumen tselt/
Eñ voer te Damas/ toter stat/
Aldaer Pompeius in sat

Eñ

Eñ Antipaterre / ſijn raet /
Die Yrcane in staden ſtaet;
Want hi was wijs eñ vroet.
Alſt Ariſtobolus verſtoet /
Quam hi daer oec met gewelde:
Want hi vriende adde met ghelde
Gemaect / eñ balch hem fere;
Want hem Pompeius gene eere /
Alſe eenen Cõ- hadde gedaen /
Eñ es danen geſceeden ſaen /
Sonder groeten / in eene veſte /
Die vanden lande was die beſte /
Eñ van danen in Iheruſalem.
Pompeius / die grote / volgede hem /
Eñ indien weghe quam hem mare /
Dat Mitridates ſelue doot ware /
Daer hier voren af ſtaet de dinc /
Hoe ſine auenture verginc.
Alſe Ariſtobolus dat verniam /
Dat Pompeius ſelue quam
Met here vp Iheruſalem /
Die ſtat te winne eñ hem /
Quam hi wt / eñ liet hem waen.
Pompeius beſat Iheruſalem ſaen /
Die ſtat was gedeelt in tween:
Die eene paertie wilde vnder een /
Die Ariſtobulus waren hout /
Dat men die ſtat houde met gewout:
Yrcanus partie wildſe ontdaen
Hebben / eñ Pompeius ontſaen.
Deene paertie ondede die ſtat;
Als dander paertie ſach dat /
Sijn ſi inden tempel gegaen /
Die ſere vaſt was / ſonder waen;
Maer Pompeius wan na dat
Beede tempel eñ ſtat;
So dat die heidine Romeine
Maecten dat Gods huus onreine.

Hier

Hier omme ſeget men vber waer /
Dat nemmermeer eñ vacht d' naer
Pompeius / hine verloes den zege /
Te voren verwan hi alle wege.

Hoe Craſſus was ghedoot met goude. LXXVI.

Pompeius ſaghere groten ſcat /
Hine name no dit no dat;
Maer hi ſette vptie ſtede /
Eñ vp die Iueden tribuut mede /
Eñ gaf dBiſſcopdoem Yrcane.
Ariſtobolus voerdi dane
Ghevaen te Rome / in die ſtede /
Eñ oec ſine kindere mede.
Surien enter Iueden lant
Gaf hi Scaurus in die hant /
Eñ lietene here / om dat hi bet
Dat lantſcap hebbe beſet.
In Scolaſtica mogedi leſen
Dele eñ meer dingen van deſen.
Yrcanus regneerde / datſ waer /
Te Iheruſalem .xxxiiij. jaer.

In ſinen tiden quam Craſſus /
Na den groten Pompeius /
Te Iheruſalem gevaren
Van Rome met ſinen ſcaren /
Om te winne Perſchen lant.
Aldien ſcat / dien hi vant /
Inden tempel / ſeluer eñ gout /
Nam hi / omme te geldene ſijn ſaut:
Ontaen wart hic eñ ſtie roten /
Eñ hem inden mont ghegoten
Wallende gout / eñ gheſeit :
Du minnes gout eñ gierecheit /
Nv drincſ genouch ommie dat /
So dat duus werds wil eñ ſat.

In deſen tiden daden pinen
Die Romeine Katelinen /
Eenen edelen Romein; want hi woude /
Datmen Here maken ſoude /
Eñ trac te gadere een ghemene
Enter Heren ſo menech eene
Van Rome heimelijc eñ ſtille /
Omme te vulbringene ſinen wille.
Die ſenaturen wordens geware /
Eñ maectene ballinc eñ ſine ſcare
Vter Roemſcher mogenthede.
Doe trac hi wqch vten onvrede /
Eñ wille ouer berch in Gallen
Wel gewapent mettem allen /
Dies hem hilden an ſinen raet;
Want hi peinſt / hoe ſoet gaet /
Eiſt dat hi in Gallen coemt /
Dat hi Rome al vp verdoemt.
Die Romeine wordens geware /
Eñ ſenden vten Rome dare /
Wille Cateline oft en wille /
Die hem dien wqch vorleiden ſtille.
Dus moet hi emmer wijch ontſaen /
Oft hem vpgheven ghevaen.
Dies hi en hadde wille no gere;
Maer Kateline troeſte haer here
Eñ ſeide: Heren! die hier wiken
Hier ſaelt openbare bliken /
Wien dat indie herte vertreget /
Dat ons Rome eſ ontſeget
Sonder redene eñ recht.
Wi proeuent ſo indit gevecht /
Dats onſe vianden werden onblide /
Oft wi bliuen inden ſtride.
Mettien vielen ſi te ſamen /

Eñ

Vs. 56. haer] Lees ſinen.
Vs. 59. Vertreget.] Zie onze aanteek. I. I. XLVIII. vs. 33.

Van (*) *Mitridates wan vele lande.* LXXI.

Alſe Mitridates crone adde ontfaen /
Dwanc hi eerſt die Syten ſaen /
Ponten eñ Capadocia mede /
Daer naer wart hi penſende ter ſtede /
Omme dat rike van Azia /
Hoe dat hijt winnen beſta /
Eñ ontſloep vten lande ſtille.
Hi ſeide ſinen heimelikē wille
Somegen vrient / eñ voer mettien
Al Azien dorentore bezien /
Dat niemen wiſte ſinen ſin.
Alt lant entie ſteden daer in
Heuet hi gheſien eñ gemaerct /
Hoe dat ſi waren gheſtaerct.
Doe ſoe quam hi in Bithine /
Eñ alſe des waenden die ſine
Dat hi verloren mochte weſen.
Quam hi te lande binnen deſen.
Mitridates verroert gemeine
Al Azien vptie Romeine /
Gallen / Duutſce / die Sermaten
Gallo Grieken / Baſcaernaten
Heuet hi te hulpen ghenomen:
Sijn here dedi vte Syten comen
Eñ heuet cleene Azien al reine
Al gewonnen vptie romeine.
Tote Effeſuij dedi ghebieden
Van Azien allen den lieden /
Datmen vaſte in elke pozt
Alle die Romeinen ver mort /
Waer ſi porters / waerſi gaſte;
Dus orloghedi ſere eñ vaſte.

(*) *Van*] Lees *Hoe*, zo als de korte inhoud van het geheele Werk ook heeft.

Archelaus/ ſijn Herroghe/
Voer met hanieren/ gebonden hoge/
Eñ mettem .Cm. man/
Eñ .xxm. voert nochtan/
Eñ wan Grieken eñ Moreie.
Eñ Athenen/ met groten geſchreie/
Was oec vp ghegheuen mede.
Cilla quam al daer/ ter ſtede/
Van Rome met ſinen here/
Eñ heuet met grotere were
Archelaus daer beſeten:
In eene veſte/ alſe wijt weten/
Met .viij. Mauren geveſt recne/
Eñ dits die hauene van Athene/
Daerne condijs niet gewinnen.
Doe wildi die waerheit kinnen/
Offet hem iet nutte ware/
Dat hi naer Mitridates vare
In Azia/ eñ dede vraghen
An Iupiterre tgene in den dagen.
So dat hem Iupiter ontboot/
Sijn afgod/ dat hem eere groot
An Mitridates ſoude geſcien;
Want hine verdriuen ſoude nadien.

Van Mitridates, eñ Cilla. LXXII.

Cilla es is Azia gevaren/
Eñ wan enen wijch te waren
Op Mitridates/ daer hi mede
Hem aſwan grote mogenthede;
Maer hem luſte ſo te wrekene
Sine toren/ die hem bi ſpzekene
Comen was te wetene daer/
Hoe ſere pijnlijc eñ hoe ſwaer
Chinna eñ Maurius mede
Hadden gheſijn Rome/ der ſtede/

Dat hi daer waert henen trac /
Eñ ſinen toren an ſomegen wrac ;
Want hi eñ ſine vianden beede
Hadden ſcade / eñ vochten met leede ;
Doch behilt Cilla tfelt.
Maer hi balch hem ſo met gewelt /
Dattem die zege ſo ſwaer ontſtoet /
Dat hi ghemanc lijf eñ bloet
Vte warp van moede groot /
Eñ bleef vptie ſtede doot.
Van Mitridates laten wi blinen /
Eñ moeten ander dinc beſcriuen.
Hier na ſullen wi ſcriuen al.
Sine auenture / eñ ſijn meſgeual.
In deſen tiden / alſt es beſcreuen /
Fiſcoen / die Cõ· / die verdreuen
Vt Egypten was bider moeder /
Eñ Coninc gemaert ſijn broeder /
Tholomeus Alexander /
Die ·ix· jaer onder een eñ ander
In Egypten crone drouch /
Quam weder in ſijn ghevouch ;
Want hem was die crone gegeven /
Eñ Alexander die wart verdreuen.
Doe regneerdi ·viij· jaer /
Hi ſtaerf / eñ Cõ· wart daer naer
Een / hiet Tholomeus Denijs /
In Egypten / in ſulker wijs /
Eñ was Coninc ·xxx· jaer.
In ſijn derde / wet vorwaer /
Van Lucillus Lucius
Armenien / wi leſent dus /
Eñ Meſopotania mede /
Eñ diwanſe onder de Roemſce ſtede.

Van

Van Lucillus, eñ Mitridates. LXXIII.

Mitridates ſendde ter were
Tegen Lucillus groot here/
En ſendere ·ij· Hertogen ſine:
Eunacuſe eñ Marrine/
Die vochten tote Calcedone
Here vptie Roemſce crone/
Daer ſi beede bleuen doot/
Eñ mettem een here groot.
Lucillus die heuet vernomen/
Dat hi met ſinen here eſ comen/
Aldaer Mitridates ſat
Voer Athenen/ die vaſte ſtat.
Der ſtat ontboot hi daer ter ſtonde
Met eenen man/ die ſwemmen conde/
Dat ſi hem niet en verbaren.
Selue beſat hi te waren
Mitridates in derre wiſe/
Dattem gebreken mochte ſpiſe.
Doe minderdi ſijn here te waren/
En hietſe henen thuus varen.
Dit heuet Lucillus verſtaen/
Eñ ſlouch hem af/ ſonder waen/
·ꝑ hm· man vpt velt;
Aldus moeſte met ghewelt
Mitridates die ſtede laten
Eñ henen varen fiere ſtraten;
Want die Romeine verre eñ wide
Vochten hem an in elke zide.
In deſen tiden ſo ſtaerf mede
Te Iheruſalem/ indie ſtede/
Alexander/ alſie voren las/
Die Biſſcop eñ Conine was.
In deſen tiden wart geboren
Virgilius/ alſe wijt horen/

Bi Mauten / in een doꝛp niet groot /
Die noint ſint en hadde genoot.
Ten ſeluen tiden was alſo
Marchus Pontus Cato /
Die menege wijſheit heeft beſcreuen.
Hi ſprac dit woꝛt: des menſcen leuen
Slacht den ꝓſere talre tijt /
Alſement claer maect et ſlijt /
Eñ laet ment ledich et roeſt dan.
Hi ſpꝛac dus ſinen ridderen an:
Peinſet om te doene weldaet;
Want die aerbeit / die te gaet;
Eñ weldaet en mach niet enden.
Eñ volget di oec quaetheit eñ ſrenden
Corte ghenouchte eſ ſaen vergaen /
Eñ quade woꝛt ſullen lange ſtaen.
Catho ſcreef enen boec van zeden /
Dien vintmen in vele ſteden
In Dietſch gemaect / dieſ latic bliuen
Hier / dat icker af ſoude ſcriuen.

Hoe Mitridates ſtaerf. LXXIIII.

Binnen deſen tiden Pompeius / die grote /
Die dien Roemſcen ghenote
Beſette tlant van Armenien
Eñ meneger partien /
Colcos eñ Capadocia mede /
Eñ in Surien meneghe ſtede /
Eñ voer doꝛ Panten in Perſi /
Eñ quam in dedele ſtede vri /
Ogbathanus / die ſere eſ rike
Eñ houet vanden Coninckrike.
Mitridates was in tlant /
Dat Boſſarus eſ ghenant /
Eñ wart daer erfheue ſo groꝛt /
Dat menege grote ſtat verſcoot /

15 Di

Daer bi verdoruen alte hant
Vorghen eñ oec ackerlant.
Caſtor / Mitridates rechtre /
Wart te hant vp hem een vechtre /
Eñ wan hem af ene vaſte ſtede /
Eñ ſlouch hem vele volx af mede /
Eñ vinc hem daertoe ·iij· kinder /
Eñ ſenderſe den Romeinen ginder.
Mitridates hi wart gram /
Sinen enen ſone hi tleuen nam.
Te voren ſo haddi enen doot;
Maer Famates dies ontſcoot /
Dje derde ſone / onden vaer.
Daer ſendde die vader naer
Met groten here / dat ſine vingen;
Maer ſi lietene verdinghen /
Eñ ſwoeren met hem vpten vader
Eñ belaghene allegader
In eene ſtat / die hem wel vochte /
Die men houde niet en mochte.
Mitridates ten mure ſtont /
Eñ riep ghenade daer ter ſtont
An ſinen ſone alomme niet.
Doe ſeidi: nu es gheſciet /
Dat mijn ſone ont mine doet wacht /
Ohi gode! of ghijs ebt de macht /
Noch moetti dat ſelue vinden /
Eñ horen van ſinen kinden!
Vanden mure ginc hi cliuen
Te ſinen dochtren / te ſinen wiuen /
Eñ gaf hem allen venijn dranc /
Daer ſi met ſtoruen eer iet lanc.
Selue dat hire af dranc mede;
Maer geen quaet et hem dede /
Dat was hem vtermaten leet.
Mettien bracmen den muur gereet /
Eenen ridder hi verſiet
In comen / die Gallus hiet /

Eñ

Eñ hi boot hem die kele thant;
Aldus staerf daer die tyrant.
·lx· jaer in sinen daghen
Haddi Coninclike crone ghedragen/
Eñ ·xl· jaer alomme met eren
Vacht hi vptie Roemsce Heren.

Hoe Pompeius wan Surien LXXV.

Hier binnen die Cō· Triganis
Vp Pompeius gepoꝛret is/
Om oꝛloghe; maer als hi sach
Dat hi dorloghe niet en vermach/
Quam hi Pompeius te genaden
Eñ knielde hem vor met staden/
Eñ heuet hem geset mettien
Sine crone vp sine knien.
Pompeius die eesse ontfaen/
Eñ gasse hem weder saen/
Eñ seide: het scijnt gelike saken
Coninc verwinnen eñ maken.
Hi heerdene; maer som sijn lant
Nam hi hem daer vter hant/
Eñ daertoe ·vim· talenten/
Om dat hi strijt eñ perlementen
Sonder redenen eñ saken
Vptie Romeine soude maken.
Alse Alexandra was doot/
So wart strijt eñ werringe groet
Te Iherusalem onder h' kinder.
Al was Aristobolus minder/
Hi verdreef den broeder Yrcane/
Eñ vinc dat lantscap ane/
Eñ wilde sijn Cō· met gewelt.
Hyrcanus moeste rumen tfelt/
Eñ voer te Damas/ toter stat/
Aldaer Pompeius in sat

Eñ

Eñ Antipaterre / ſijn raet /
Die Arcane in ſtaden ſtaet;
Want hi was wijs eñ vroet.
Alſt Ariſtobolus verſtoet /
Quam hi daer oec met gewelde:
Want hi vriende adde met gheldе
Gemaeot / eñ balch hem fere;
Want hem Pompeius gene eere /
Alſe eenen Cõ. hadde gedaen /
Eñ es danen geſceeden ſaen /
Sonder groeten / in eene veſte /
Die banden lande was die veſte /
Eñ van danen in Iheruſalem.
Pompeius / die grote / volgede hem /
Eñ indien weghe quam hem mare /
Dat Mitridates ſelue doot ware /
Daer hier voren af ſtaet de dinc /
Hoe ſine auenture verginc.
Alſe Ariſtobolus dat verniam /
Dat Pompeius ſelue quam
Met here vp Iheruſalem /
Die ſtat te winne eñ hem /
Quam hi wt / eñ liet hem baen.
Pompeius beſat Iheruſalem ſaen /
Die ſtat was gedeelt in tween:
Die eene paertie wilde ouer een /
Die Ariſtobulus waren hout /
Dat men die ſtat houde met gewout:
Arcanus partie wildſe ontdaen
Hebben / eñ Pompeius ontſaen.
Deene paertie ondede die ſtat;
Als dander paertie ſach dat /
Sijn ſi inden tempel gegaen /
Die ſere vaſt was / ſonder waen;
Maer Pompeius wan na dat
Beede tempel eñ ſtat;
So dat die heidine Romeine
Maecten dat Gods huus onreine.

Hier

Hier omme ſeget mẽ ouer waer /
Dat nemmermeer eñ vacht d' naer
Pompeius / hine verloes den zege /
Te voren verwan hi alle wege.

Hoe Craſſus was ghedoot met goude. LXXVI.

Pompeius ſaghere groten ſcat /
Hine namet no dit no dat ;
Maer hi ſette vptie ſtede /
Eñ vp die Iueden tribuut mede /
Eñ gaf dBiſſcopdoem Hrcane.
Ariſtobolus voerdi dane
Ghevaen te Rome / in die ſtede /
Eñ oec ſine kindere mede.
Surien enter Iueden lant
Gaf hi Scaurus in die hant /
Eñ lietene here / om dat hi bet
Dat lantſcap hebbe beſet.
In Scolaſtica mogedi leſen
Vele eñ meer dingen van deſen.
Hrcanus regneerde / datſ waer /
Te Iheruſalem ·xxxiij· jaer.
In ſinen tiden quam Craſſus /
Na den groten Pompeius /
Te Iheruſalem gevaren
Van Rome met ſinen ſcaren /
Om te winne Perchen lant.
Aldien ſcat / dien hi vant /
Inden tempel / ſeluer eñ gout /
Nam hi / omme te geldene ſijn ſaut:
Ontaen wart hic eñ ſine roten /
Eñ hem inden mont ghegoten
Wallende gout / eñ gheſeit :
Du minnes gout eñ gierecheit /
Nv drinc ſ genouch ommie dat /
So dat duus werds vul eñ ſat.

In

In deſen tiden daden pinen
Die Romeine Katelinen/
Eenen edelen Romein; want hi woude/
Datmen Here maken ſoude/
Eñ trac te gadere een ghemene
Enter Heren ſo menech eene
Van Rome heimelijc eñ ſtille/
Omme te vulbringene ſinen wille.
Die ſenaturen wordens geware/
Eñ maectene ballinc eñ ſine ſcare
Uter Roemſcher mogenthede.
Doe trac hi wech uten onvrede/
Eñ wille over berch in Gallen
Wel gewapent mettem allen/
Dies hem hilden an ſinen raet;
Want hi peinſt/ hoe ſoet gaet/
Eiſt dat hi in Gallen coemt/
Dat hi Rome al vp verdoemt.
Die Romeine wordens geware/
Eñ ſenden uten Rome dare/
Wille Cateline oft en wille/
Die hem dien wech vorleiden ſtille.
Dus moet hi emmer wijch ontſaen/
Oft hem vpgheven ghevaen.
Dies hi en hadde wille no gere;
Maer Kateline troeſte haer here
Eñ ſeide: Heren! die hier wiken
Hier ſaelt openbare bliken/
Wien dat indie herte vertreget/
Dat ons Rome eſ ontſeget
Sonder redene eñ recht.
Wi proeuent ſo indit gevecht/
Dats onſe vianden werden onblide/
Oft wi bliuen inden ſtride.
Mettien vielen ſi te ſamen/

Eñ

Vs. 56. haer] Lees ſinen.
Vs. 59. Vertreget.] Zie onze aanteek. I. I. XLVIII. vs. 33.
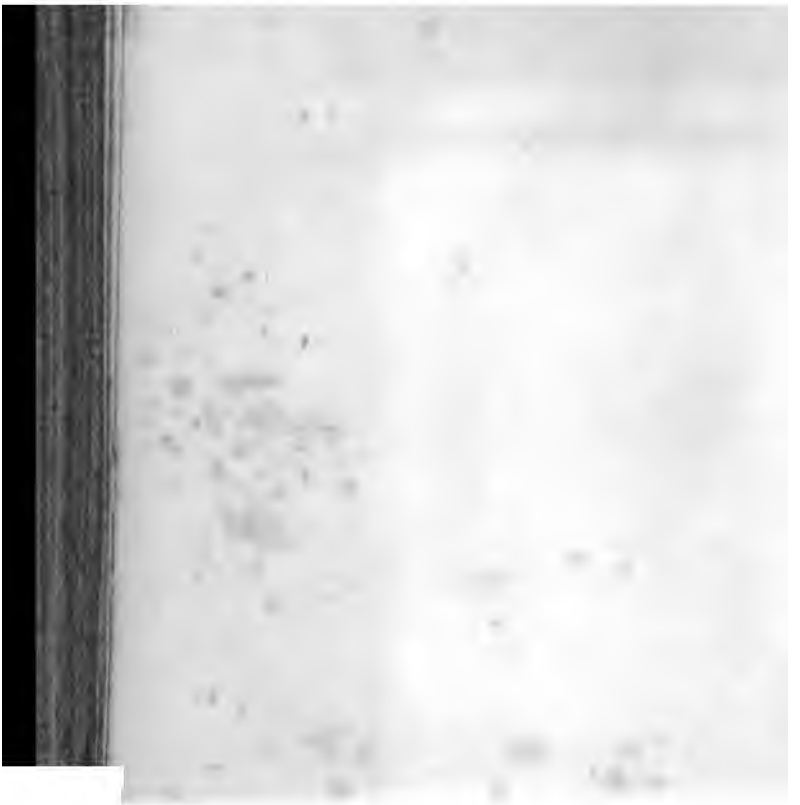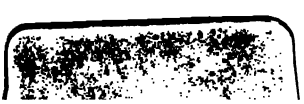
Eñ alſt die ballinge vernamen /
Dat Ciſero den zeghe verwan /
Eñ weer daer niemen ſinen man /
Noch paers niemen die vlien can;
Maer elc den ſinen ſere vp ran:
Elc proeſdem ſo indie tornoie /
Dat die zege was ſonder joie.
Cateline die was vonden
Doot / eñ dorſteken met wonden
Midden onder ſine viarde.
Dje ſine laghen anden zande /
Diere geen ontginc / als wijt horen /
Waren ſi alle gewont van voren.
Daer bi mochtmen merken wel
Datter ne geen vliende en vel.
Daer na hadde Rome wijch ſwar /
Eñ verloren vele volx / dat ſ waer.
Na Tholomeus / die hiet Denijs /
Wart Cleopatra / ·i· vrouwe wijs /
In Egypten vrouwe / wet vorwaer /
Eñ drouch crone ·xxij· jaer.
In haer derde jaer vergine
Harde ſere die Roemſce dine;
Want Julius wart eneth Here
Eñ keyſer / dat ſ noch mere /
Alſe v die boue hier na verclaert
Dje vijfte endt hier / hoe ſoet vaert.